

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
«Bolashaq» академиясы

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Академия «Bolashaq»

Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan
Academy "Bolashaq"

«ЗАМАНАУИ ӘЛЕМДЕГІ ҒЫЛЫМ МЕН БІЛІМ»
Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары

Материалы
Международной научно-практической конференции
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ»

«SCIENCE AND EDUCATION IN THE MODERN WORLD»
The materials of the international scientific-practical conference

Том 2

Қарағанды – Караганды - Karagandy
«Болашақ-Баспа»
2022

«Заманауи әлемдегі ғылым мен білім» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Қарағанды: «Болашақ-Баспа» РББ. 2022.- 321 бет.- 2 том.

ISBN 978-601-273-436-2

Аталған жинаққа «Bolashaq» академиясында 2022 жылдың 29 сәуірінде өткен «Заманауи әлемдегі ғылым мен білім» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары енгізілген. Бұл материалдар ғылым саласында әртүрлі проблемаларды қарастырады және ЖОО оқытушылары мен ғылым саласындағы қызметкерлердің және жас ғалымдардың кең ауқымды ғылыми еңбектерін қамтиды.

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА МҮШЕЛЕРІ

Төраға:

Меңлибаев Құрал Несіпбекұлы, «Bolashaq» академиясының ректоры, философия ғылымдарының кандидаты, профессор

Төраға орынбасары:

Кадырова Гульжан Адилевна, «Bolashaq» академиясының ғылыми жұмыс және халықаралық байланыстар жөніндегі проректоры, экономика ғылымдарының кандидаты, доцент

Асакаева Дана Саламатовна, психология, бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі кафедрасының меңгерушісі, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент

Бокижанова Галия Каскарбековна, ізгілік педагогикасы орталығының директоры, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент

Коржумбаева Марал Берекеловна, педагогика және психология кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты

Смагулова Гульназ Сапарғалиевна ғылыми зерттеу және жоғарыдан кейінгі білім беруді ұйымдастыру орталығының маманы

Храпченкова Надежда Ивановна, мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу кафедрасының меңгерушісі, педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор

Материалы международной научно - практической конференции «**Наука и образование в современном мире**». – Қарағанды: РИО «Болашақ-Баспа» 2022.- 321 стр.- 2 том

В настоящее издание вошли материалы международной научно - практической конференции «**Наука и образование в современном мире**» 29 апреля 2022 года в Академии «Bolashaq». Они отражают проблемы различных отраслей науки и рассчитаны на широкий круг научных работников, преподавателей вузов и молодых ученых.

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

Председатель:

Меңлибаев Құрал Несіпбекұлы, ректор Академии «Bolashaq», кандидат философских наук, профессор

Заместитель председателя:

Кадырова Гульжан Адилевна, проректор по научной работе и международному сотрудничеству Академии «Bolashaq», кандидат экономических наук, доцент

Члены организационного комитета и редакционной коллегии:

Асакаева Дана Саламатовна, заведующий кафедрой психологии педагогики и методики начального обучения, кандидат педагогических наук, доцент

Бокижанова Галия Каскарбековна, директор Центра гуманной педагогики, кандидат педагогических наук, доцент

Коржумбаева Марал Берекеловна, доцент кафедры педагогики и психологии, кандидат педагогических наук

Смагулова Гульназ Сапарғалиевна, специалист центра правовых исследований и послевузовского образования

Храпченкова Надежда Ивановна, заведующая кафедрой дошкольного обучения и воспитания, кандидат педагогических наук, профессор

Materials of the international scientific - practical conference «**Science and education in the modern world**». - Karagandy: EPD "Bolashak-Baspa" 2022.-321 pages – 2nd volume.

This publication includes materials from the international scientific and practical conference "**Science and Education in the Modern World**" which was held on April 29, 2022 at the Bolashaq Academy. They reflect the problems of various branches of science and are designed for a wide range of scientists, university professors and young scientists.

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

Chairperson:

Menlibaev Kural Nesipbekovich, Rector of the Bolashak Academy, Candidate of Philosophy, Professor

Vice-chairman:

Kadyrova Gulzhan Adilovna, Vice-Rector for Research and International Cooperation of the Bolashaq Academy, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Members of the organizing committee and the editorial board

Asakaeva Dana Salamatovna, head of the Department of Psychology of Pedagogy and Methods of Primary Education, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Bokizhanova Galiya Kaskarbekovna, director of the Center for Humane Pedagogy, Candidate of Pedagogy, Associate Professor

Korzhumbaeva Maral Berekelovna, associate Professor of the Department of Pedagogy and Psychology, Candidate of Pedagogical Sciences

Smagulova Gulnaz Sapargalievna, specialist of the Center for Legal Studies and Postgraduate Education

Khrapchenkova Nadezhda Ivanovna, head of the Department of Preschool Education and Education, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor

**ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ: ӨЗЕКТІ
МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ**

**ПЕДАГОГИКА И ПСИХОЛОГИЯ: АКТУАЛЬНЫЕ
ПРОБЛЕМЫ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ**

**PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY: CURRENT
PROBLEMS AND DEVELOPMENT TRENDS**

Акпарова А.К., Садвакасова Н.М.
«Оқушылар сарайы» КМҚК
Қарағанды қаласы, Қазақстан Республикасы
akparova74@mail.ru

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕСІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Жаһандану процесінде жастар арасында әлеуметтік тоқырау, яғни саяси және қоғамдық өмірден алыстау, отбасылық өзімілдік мінез көрсету, адамгершілік құндылықтар дағдарысы, шындықтан, адалдықтан бас тарту, зорлық-зомбылық сияқты құбылыстар, дәстүрлі емес діни ұйымдардың жастарымыздың санасына әсер етуі, жастардың маскүнемдік, нашақорлық секілді залал дүниелерге құмар болуы, ауыр қылмыстар жасау, адамгершілікке жатпайтын қылықтар кеңінен етек жаюда. Міне, сол себептен адамгершілік рухани тәрбие беру өзекті мәселелердің бірі болып тұр.

Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру нәресте туған кезінен басталуы керек. Баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады. Рухани адамгершілік тәрбие екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді.

Қарағанды қаласының Коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорын «Оқушылар сарайы» (бұдан әрі Сарай) көп салалы ұйым болып саналады және өз қызметін бірнеше бағытта жүзеге асырады.

Олар:

- 1.Қосымша білім беру бағдарламаларын жүзеге асыру.
- 2.Мәдени-сауықтыру бағдарламаларын жүзеге асыру.
- 3.Әдістемелік-ұйымдастыру қызметін жүзеге асыру.

Оқушылар сарайы - Республикалық «Білім ұясы» байқауының жеңімпазы 2006, 2011 жыл» (I орын - «Үздік мектептен тыс ұйым»), 2012-2017 жылғы оқу жылдары бойынша Қарағанды қаласының Үздік мектептен тыс ұйымы марапатына ие. Сарай өз қызметін Қарағанды қаласының балалары мен олардың ата-аналарының әлеуметтік сұранысына сәйкес жүзеге асырады.

Оқушылар сарайындағы тәрбие жұмыстары Қазақста Республикасының негізгі нормативтік құжаттарына сәйкес және 2019-2024 жылдарға арналған «Рухани Жаңғыру» бағдарламасының негізгі сегіз бағыттары аясында жүзеге асырылады.

Рухани, адамгершілік, ұлттық, отбасылық тәрбие бағытына тоқталатын болсақ, Сарайымызда келесі мәдени-демалыс және жалпы ұйымдастыру іс-шаралар өткізіледі:

Руханилық пен имандылық - жеке тұлғаның ой тереңдігі мен байлығын анықтайтын негізгі қасиеттер. Сондықтан, жастарға ерте жастан осы қасиеттерді бойына сіңіру және дамыту өте маңызды. Бала өзінің айналасындағылардың мәселелерімен таныс болуы және оны тікелей шешуге араласуы- оның жеке тұлға болып қалыптасуына көмектеседі. Сондықтан Сарайдың тәрбие жұмысында қайырымдылық шараларын ұйымдастыру мен өткізу—аса жоғары маңызға ие. Сонымен қатар, Е.А. Букетов атындағы Қарағанды университетінің студенттерімен бірлесе отырып, Новая Тихановка кентіндегі Қарағанды облысының қарттар мен мүгедектерінің №1 мемлекеттік әлеуметтік мекемесіне және даму деңгейінде проблемалары бар балаларға арналған «Үміт», «Бәйтерек» аймақтық оңалту орталығында түрлі іс-шаралар өткізіледі.«Нұр Отан» партиясының мүмкіндігі шектеулі жандардың өмір сапасын арттыруға бағытталған «Кедергісіз келешек» жобасы аясында Оқушылар сарайының ұйымдастыруымен Қарағанды облысының мүгедек балаларға арналған облыстық арнайы мектеп-интернаттарының тәрбиеленушілерінің қатысуымен «Жарқын болашаққа бірге» атты мерекелік қайырымдылық іс-шаралар ұйымдастырылып өткізіледі.

Руханиятсыз патриотизм - бұл бос сөз. Патриот болу үшін адам өзі өмір сүретін жердің тарихы мен мәдениетін терең біліп, құрметтеуі керек. Егер ол мұны тек кітап пен интернеттен ғана біліп қана қоймай, бәрін өзі көріп, естіп білгені тиімді болары сөзсіз. Осыған байланысты

Сарайымыздың педагогикалық ұжымы келер ұрпаққа өзіміздің мәдени мұрамызды оқып үйрену үшін «Алтын бесік» атты бағдарламасын оқу тәрбие процессіне 2014 жылдан бастап енгізіп бүгінгі таңда сол бағдарламаның аясында бір неше бағыттар бойынша жұмысы өніп, нәтижесінде жұмыстарының жемісін көріп отыр деп айтуға болады. Бағдарлама мақсаты: Өткен тарихты, тарихи ескерткіштерді жер, су аттардың оның қойнауларын, болған оқиғаларды зерделеп оқу үшін ойлап тапқан уақыт машинасы деп айтуға болады. «Алтын бесік» бағдарламасының аясында Сарайда «Ақсоран» экскурсия және өлкетану орталығы ашылып, жыл сайын мектептердің сұранысы негізінде келесі бағыттар бойынша экскурсия өткізеді: 1.«*Мен Қарагандылықпын*» - автобус арқылы өтетін қалалық тур. Экскурсия барысында балаларға қаламыздың көрнекті нысандары, сәулет ескерткіштері туралы айтылады, сонымен қатар қала, оңтүстік-шығыс ауданының көшелері жайында қызықты мәліметтер ұсынылады. 2.«*Память сердца*» - Саяси қуғын-сүргін құрбандарын еске алу мұражайына экскурсия (Долинка ауылы). 3.«*Көшбасшы жолы*» - Тұңғыш Президенттің тарихи-мәдени орталығына экскурсия. Теміртау қаласы. 4.«*Серіктес қала - Теміртау*» - автобус туры. Бұл тур барысында Теміртау қаласына саяхат жасалып, қаланың қысқы бағына бару бірге қамтылады.

Сонымен қатар, «Алтын бесік» бағдарламасы аясында Сарайда 10 жылдан бері еліміздің тарихи орындарына экскурсиялар ұйымдастырылып келеді. Оның ішінде, облыс мектептерінің балалары үшін ең сүйікті және танымал бағыттардың бірі – Түркістан қаласына жасалатын өлкетану саяхаты боп саналады. Экскурсия ежелгі Отырарға барудан басталады. Балалар қаланың тарихымен танысады және ежелгі қаланың өмір жолы қалай ұйымдастырылғанын көзбен көріп, жетекшілердің ауызша берген хабарламалары арқылы танып, кең мағлұмат алады. Осы сапардағы келесі саяхат жолы - Арыстанбаб кесенесі мен Қожа Ахмет Яссауи мавзолейінде жалғасады. Танымдық саяхат ежелгі Сауран қаласына баратын сапармен аяқталады. Сондай-ақ, көктемгі демалыс кезінде Сарай педагогтары оқушылар үшін Алматы қаласының тарихи орындарына саяхат ұйымдастырады. Саяхат бағдарламасы бойынша Алматы қаласының Ұлттық Орталық музейіне, қоғам қайраткері Д.А. Қонаевтың музей-үйіне, Ықылас ат. музыкалық аспаптар мұражайына, 28-панфиловшылар саябағы, биік таудағы Көктөбеде, Медеу мұз айдынына барып, Алматы тауларының көрінісін тамашалайды. Сонымен қатар, хайуанаттар бағында болып, Абай атындағы Қазақ Мемлекеттік Академиялық опера және балет театры, Ғ.Мүсірепов атындағы Мемлекеттік Академиялық балалар мен жасөспірімдер театрында қойылымдар тамашалайды.

«Алтын бесік» бағдарламасының келесі бір бағыты ол «Шаңырақ» мәдени-демалыс бағдарламасы. Оқушыларды қазақ халқының негізгі салт-дәстүрлерімен таныстыру және олардың сақталуын қамту мақсатында Сарайымызда өтетін «Шаңырақ» мәдени-демалыс бағдарламасы ықпал ететіні ақиқат. Қатысушыларға көшпелі халықтың тарихы мен тұрмыс-тіршілігі туралы мәлімет беретін видеофильм көрсетіліп, киіз үйдің элементтерін құрайтын символдық белгілер таныстырылады. Соңынан қатысушы балалар нағыз киіз үйді құрады.

Отанды сүю кіндік қаның тамған жеріңе, өскен ауылыңа, өңіріңе, яғни туған жеріңе деген сүйіспеншіліктен бастау алады. «Туған жерге деген сүйіспеншілік нені білдіреді, жалпы, бағдарламаның мәні неде? «Жерұйық қазынасы» бағдарламасының ерекшелігі, өзіңнің кіші Отаныңның яғни Қазақстанның бір бөлігінің мәдени-тарихи мұрасын меңгеруге бағытталған. Осыған байланысты жыл сайын «Алтын бесік» бағдарламасының аясында, жаз мезгілінде Сарай ұжымы тұрмысы төмен отбасы балалары үшін және облыстық және қалалық балалары үшін Қарқаралы ауданының демалыс базасы аясында маусым мен шілде айының аралығында яғни қала сыртында «Қазыналы Жерұйық» бағдарламасын өткізуді дәстүрге енгізген. Бағдарламада Бектауатаға, Қарқаралы мемлекеттік ғылыми-зерттеу учаскесіне, Әулиетау үңгірі мен тас лабиринтіне, Шайтанкөл көліне, Кент шатқалына, сонымен қатар тарихи-өлкетану мұражайы мен Құнанбай мешіті, Абай үйіне экскурсиялар жасалады.

Сонымен, Рухани дүниесі бай, қажеттіліктері мен қызығушылықтары, талғамы, ой-өрісі кең адамдарды толық қалыптасқан, мінезі тұрақты адам дейміз. Мінездің тұрақтылығы адамның рухани-адамгершілік түсініктерінен туындайды. Ендеше, оқушыларды рухани-адамгершілік тәрбиесі арқылы толыққанды жетілген азамат етіп тәрбиелеу – қоғамымыздың басты мақсаты.

Ал, біздің басты мақсатымыз сапалы қосымша білім бере отырып, Сарайда өткізілетін барлық іс-шаралар балалардың қоғамдық өмірге және шығармашылыққа белсенді қатысуға деген қызығушылығын сақтауға, оларға өз пікірлерін айтуға, өз қабілеттерін көрсетуге және жана достар мен пікірлестер табуға мүмкіндік беруге бағытталған.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері, ҚР БЖҒМ 2015 жылғы «22» сәуірдегі № 227 бұйрығымен бекітілген;

2.«Алтын бесік»культурология бағытындағы жалпы-ұйымдастыру іс-әрекеті бағдарламасы 2014ж:

**Акпарова А.К., Садвакасова Н.М.
ОСОБЕННОСТИ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ
ШКОЛЬНИКОВ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ**

Аннотация. В процессе глобализации происходит социальная стагнация среди молодежи, то есть отчуждение от политической и общественной жизни, проявление семейного эгоизма, кризис нравственных ценностей, отказ от реальности, честности, такие явления, как насилие, воздействие нетрадиционных религиозных организаций на сознание нашей молодежи, увлечение молодежи такими вредными предметами, как алкоголизм, наркомания, совершение тяжких преступлений, вот такие бесчеловечные проступки набирают популярность. Именно поэтому нравственное духовное воспитание является одной из актуальных проблем.

**Акпарова А.К., Sadvakasova N.M.
FEATURES OF THE MORAL EDUCATION OF SCHOOLCHILDREN
IN MODERN CONDITIONS**

Annotation. In the process of globalization, social stagnation occurs among young people, i.e., the influence of such phenomena as alienation from political and public life, the manifestation of family selfishness, a crisis of moral values, the denial of reality, honesty, violence in the minds of our youth. , passionate young people are gaining popularity with harmful topics such as inhumane crimes. Therefore, moral education is one of the urgent problems.

ӘОК 373.3

Аймышова А. К., Алтынгожина Н. К.
«№54 ЖББМ» КММ
Қарағанды қаласы, Қазақстан Республикасы

**БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ДҮНИЕТАНУ ПӘНІНЕН СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАР
АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУЫ**

Аңдатпа. Мақалада бастауыш сыныпта дүниетану пәнінен сыныптан тыс әрекеттер арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселесі қарастырылған. Автордар сыныптан тыс іс-шаралардың кейбір түрлеріне тоқталып, оларды дүниетану пәні бойынша сабақтан тыс іс-әрекетте қолдану арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселесіне талдау жасаған.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының негізгі міндеттерінің бірі баланың интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуды міндеттесе, Қазақстан Республикасының дарынды балаларды анықтап, оларға қолдау көрсетіп дамыту концепциясы шығармашылық қабілетті дамытуға бағытталған білім беру кеңістігін туғызуды талап етеді [1].

Соған сәйкес Қазақстан Республикасының білім саласындағы нормативті-құқықтық құжаттары адамның шығармашылығын дамытуды басым бағыттардың бірі ретінде қарастырады. Сондықтан жеке тұлғаның шығармашылық ойлауын әрбір адамның жаңа білімді игеруіне, интеллектісі мен ойлау қызметінің артуына қажетті ықпал ретінде дамыту өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. 12 жылдық білім беру жүйесі арқылы жеке тұлғаның шығармашылық белсенділігін көтеру және білім алушының шығармашылығын қалыптастыру мәселесіне біртұтас педагогикалық процесс тұрғысынан қарау қажет[2].

Бастауыш білім - үздіксіз білім берудің алғашқы баспалдағы. Осыған сәйкес оқушыны шығармашылық бағытта жан-жақты дамыту бүгінгі күннің талабы.

Адамның бірегейлігі, қайталанбастығы, даралығы шығармашылық мәселесімен тығыз байланысты. Бұл дегеніміз шығармашылық жаңа көзқарас, жаңа шешім, яғни мінез - құлықтың

үйреншікті әрекеттері мен стереотиптерінен бас тарту, қабылдау мен ойлау және өзін-өзі өзгертуге дайын болу деген сөз[3].

Соңғы жылдары отандық педагогика мен психологияда шығармашылық тұрғыдан өзін-өзі дамытуға қызығушылық артта түсуде. Соның ішінде эксперименталдық зерттеулер нәтижесінде жеке тұлғаның қабілеттері арасында ерекше түрдегі қабілет - ерекше идеяларды тудыру, ойлаудағы дәстүрлі сызбалардан бас тарту, мәселелік жағдайларды тез шешу қабілеті анықталды. Мұндай қабілет креативтілік (шығармашылық) деп аталды.

Әрбір адам бірегей және қайталанбас тұлға болып табылады. Ол айнала қоршаған дүниеге өз қатынасын қайталамайды. Бұл қарым-қатынасқа адам эмоционалды алаңдаушылық арқылы қол жеткізеді. Сондықтан тұлғаның шығармашылық әлеуетін дамыту оның эмоционалды саласы арқылы жүзеге асырылады.

Оқушылардың шығармашылық өзін-өзі дамыту және шығармашылық қабілеттерін зерттеу өзектілігі еліміздегі қазіргі әлеуметтік жағдайдағы өзгерістермен анықталады. Қалыптасқан жағдайда жаңа тәжірибеге ашықтық, шындыққа шығармашылық көзқарас сияқты жеке тұлғаның қасиеттеріне қойылатын талаптар да арта түсті. Ол үшін шығармашылық әлеуетті жандандыру, шығармашылық қабілеттерін, креативтілігін дамыту қажет. Бұл орайда олардың қабілетін ерте жастан бастап дамыту орынды. Сондықтан мектепте оқытуда тек қана репродуктивті ойлау стилін ғана емес, шығармашылық дамуға ерекше назар аудару керек.

Сонымен шығармашылық дегеніміз - адамның өмір шындығына, өзін-өзі тануға ұмтылуы, ізденуі. Өмірде дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі керек. Олай болса, шығармашылық қабілеттің дамуы оқушылардың интеллектісін дамытумен байланысты екендігін негізге ала отырып, оқу үрдісін тиімді ұйымдастырудың, іс-әрекеттің субъектісінің шығармашылық сапалық ерекшеліктерінің сабақ кезінде және сабақтан тыс кездерінде диагностикалық және шығармашылық тапсырмаларды ұтымды қолданудың мәні зор. Өйткені, қазіргі кезеңдегі қоғамның жедел дамуы ғылым, техниканың дамуымен байланысты болса, ал болашақта ғылым мен техниканы, өндірісті дамытатын бүгінгі мектеп оқушыларынан үлкен жауапкершілік пен білімдарлықты қажет етеді.

Жеке тұлғаның даму мәселесі әрдайым ғалымдардың, философтардың сондай-ақ, мұғалімдердің әрдайым назарынан тыс қалған емес. Алайда бүгінде бұл мәселе әсіресе білім беру реформасының қарқынды процесі кезінде өткір болып тұр. Бұл кезеңде мектеп жұмысының мақсаты - оқушының жеке ерекшеліктерін, қабілеттерін барынша ескере отырып, жеке тұлғасын қалыптастыру, оның шығармашылық әлеуетін дамыту. Демек, қоғамның шығармашылық дамуы шығармашылық адамдарға деген өткір қажеттілігімен және сабақтан тыс жұмыстарда бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін қазіргі заманғы бастауыш мектепті оқу-әдістемелік материалдармен қамтамасыз етудің әлсіз әдістемесімен негізделген[4].

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылыққа мүмкіндіктері бар, өйткені олар тұрақты, белсенді шығармашылықпен айналысуға икемді. Шығармашылыққа қызығушылық танытатын оқушылардың келесідей ерекшеліктері болады:

- балалардың басым өзіндік ерекшеліктері ойлау, олар жасауға қабілетті түрлі болжамдадың болуы, қиял, құштарлықтың байқалуы;
- шығармашылықпен айналысуға деген ықылас, өзінің шығармашылық күшін сынауға деген ұмтылыс;
- нәзік қиял, бейнелерді сомдаудағы асқан шеберлік, нәзік жан, лирикалық, болмыстың поэзия арқылы көрінуі;
- бұл жастар өздерінің ақыл-ой қабілеттерін тек өздерін қызықтыратын іске бағыттайды, ал қызықсыз мәселелерде олар қалыпты дағдылармен шектелуі;
- оқушылар баяндауға, сипаттауға қарағанда әңгіме, өлең, ертегі жазуға бейім болуы[5].

Оқушыларды шығармашылықпен таныстырудың тағы бір қажеттілігі-баланың психологиялық дайындығы. Психологиялық дайындық, яғни мұғалімнің психологиялық әсері шығармашылыққа баланы баулу кезіндегі шабыттандырады және қызықтырады. Мұғалімнің оқушының шығармашылық шеберлігін шыңдаудағы психологиялық әсері келесідей:

- баланың еркін билейтініне сенім білдіре отырып, «қолыңнан келеді», «қабілетін бар», «жаз», «үйрен» деп айту;
- оқушының кішкентай жетістіктеріне қарамастан, мадақтау, марапаттау, оқушылардың өлеңдерін, әңгімелерін шығаруға көмектесу;
- шығармашылық сәтте оқушыға мейірімділік таныту, сезім жағдайын бақылау, қамқорлық көрсету;
- ақын-жазушылардың, өнер адамдарының шығармашылық дәстүрлерінен қызықты әңгімелер айту;

- оқушылар үшін педагог өзін қарапайым жан дүниесінде көрсете білуі, оларға тарих, сюжет, бейне жасауда сене білуі тиіс;

- оқушы қойған сұрақтарға дұрыс жауап беру, олардың психологиялық еркіндігін қамтамасыз ету.

Бастауышта сыныпта «Дүниетану» пәнінің мазмұнын іріктеу келесі жетекші идеялар негізінде жүзеге асырылады:

- 1) әлемнің алуан түрлілігі идеясы;
- 2) әлем тұтастығының идеясы;
- 3) бейбітшілікті құрметтеу идеясы.

Әралуандық әлемнің өмір сүру формасы ретінде өзін табиғи және әлеуметтік салада айқын көрсетеді. Жаратылыстану-ғылыми, географиялық, тарихи мәліметтердің интеграциясы негізінде курста табиғат пен мәдениеттің, адам іс-әрекеті түрлерінің, елдер мен халықтардың алуан түрлілігін көрсететін шындықты бейнелейтін жарқын көрініс бейнеленеді. Бастауыш сынып оқушыларының табиғи алуан түрлілігімен танысуға ерекше көңіл бөлінеді, ол дербес құндылық ретінде және онсыз адамның өмір сүруі мүмкін емес, оның материалдық және рухани қажеттіліктерін қанағаттандыру шарты ретінде қарастырылады.

«Дүниетану» пәнін оқыту әдістемесінің негізінде балалардың жаңа білімді «ашуын» қамтамасыз ететін мәселелік-ізвестіру тәсілі және дүниені танып-білудің әртүрлі тәсілдерін белсенді меңгеруі жатыр. Бұл ретте бірыңғай ақпараттық-білім беру ортасын құрайтын құралдар жүйесін қолдана отырып оқытудың әртүрлі әдістері мен нысандары пайдаланылады. Оқушылар табиғат және қоғамдық өмір құбылыстарына бақылау жасайды, практикалық жұмыстар мен тәжірибелерді, соның ішінде зерттеу сипатындағы, түрлі шығармашылық тапсырмаларды орындайды.

Сабақтан тыс әрекет - бұл мектептің оқу-тәрбие жұмысының құрамдас бөлігі, ол сабақтан тыс уақытта балалардың өзін-өзі басқару органдарымен белсенді көмек және педагогтар, ең алдымен сынып жетекшілері мен тәлімгерлер тарапынан тактикалық басқару арқылы ұйымдастырылады.

Сыныптан тыс әрекет - оқушылардың танымдық қызығушылықтары мен шығармашылық дербестігінің пайда болуы мен көрінуі үшін мұғалімнің басшылығымен сабақтан тыс оқушылардың ерікті жұмысын әртүрлі ұйымдастыру нысаны.

Сыныптан тыс іс-шаралардың кейбір түрлері: кештер болып табылады. Бұл сынып немесе үйірме жұмысының нәтижелерін жалпылаудың бір түрі. Оқушылар мұғаліммен бірге кеш бағдарламасын, жұмыс түрлері мен ойындарды ойластырды. Кешке арналған материалды таңдайды. Мысалы: тарихи деректер, ребустар, сөзжұмбақтар, викториналар; қажетті үлгілер, плакаттар, ұрандар. Бұл іс-шаралар өте маңызды. Олардың келесідей тәрбиелік мәні бар:

- біріншіден, оқушылар өз сыныптарының құрметіне бірге күреседі;

- екіншіден, бұл жарыстар оқушылардың жеңіске деген ынтасын және төзімділігін дамытады.

Викторина - бұл да ойын. Үйірмеде немесе жекелеген сыныптар арасында (сабақтан тыс уақытта) жарыс түрінде сұрақ-жауап сайысын өткізу қызықты өтеді. Сұрақ-жауап сайысы үшін дайындалатын тапсырмалар ойға жиі жазуды талап етпейтін көрінетін мазмұнмен ыңғайлы болуы тиіс. Бағдарлама бойынша сабақта оқылатын сұрақтар, әдетте, викторина үшін қызықты емес. Викторинаға сондай-ақ әзіл сұрақтар қосылады. Викториналар жалпы тақырыпқа арналуы мүмкін, алайда аралас викториналар ұйымдастыруға ыңғайлы болады

Қызықты адамдармен кездесу өскелең ұрпақты адамгершілік тұрғыдан қалыптастырудың маңызды құралы болып табылады. Мұндай кездесулер жалпы мектептік немесе сыныптан тыс жұмыстың басқа түрінің құрамында болуы мүмкін. Кіріспе сөзінде мұғалім оқушылардың қызығушылығын туғызу үшін қонақтардың өмірі мен қызметі туралы айту керек, ал қорытындыда барлық пікірлерді жинақтап, барлық қатысушыларға алғыс айту керек[39].

Іскерлік ойындар - зерттелетін объектіні немесе оқушылардың нақты әрекеттерін ұсыну арқылы шешім қабылдайтын оқытудың белсенді әдісі. Балалармен іскерлік ойындардың сюжеті, әдетте, қиын емес, ұйымдастыру семинары түрінде өтуі мүмкін. Мұндай ойындар өз іс-әрекетін құруға, құрдастарымен іскерлік қарым-қатынасты жақсартуға, ересектермен ұжымдық қарым-қатынас жасауға үйретеді. Оқушылар мен ересектермен (мұғалімдер, ата-аналар) іскерлік ойындар аса құнды. Іскерлік ойындар оқушылардың психофизиологиялық ерекшеліктерін ескере

отырып, арнайы белгілі бір жасқа жобалануы тиіс. Сыныптан тыс жұмыста қолдануға болатын іскерлік ойындардың келесі төрт түрін атап көрсетуге болады:

- ірі масштабты (бірнеше сыныптар) және ұзақ (бірнеше ай) іскерлік ойындар;
- нақты ақпаратты талдауға негізделген ойындар;
- бүкіл сынып айналысатын қысқа мерзімді іскерлік ойындар;
- үстелдік іскерлік ойындар.

Пікірталас - сыныптар арасындағы сұрақтар мен жауаптар ойыны. Диспут кезінде алдымен күрделі сұрақтар қойылады. Пікірталас материалдары бойынша сұрақ қою өте маңызды. Бұл мәселелердің мазмұны диспуттың алдына қойылған мақсаттарға байланысты шешіледі. Осындай мақсаттардың ішінде өткен жылдардағы оқу материалын қайталау ең маңызды болып табылады. Бұл жағдайда белгілі бір уақыт аралығында оқушылар алдында өткен тарихи материалды қайталау міндеті қойылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңы. //Алматы: Юрист, 2007.– 42 б.
2. Қазақстан Республикасында білімді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы № 1118 Жарлығы
3. ҚР білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жж. арналған мемлекеттік бағдарламасы. ҚР Президентінің 01.03.2016 ж. №205 Жарлығы. – Астана, 2016.
4. Ерубәева А. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілетін қалыптастырудың негізгі бағыттары мен мүмкіндіктері. Алматы: №2, 2012ж.
5. Ордабаева И, Сеткереева Ф. Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту бағыты. Алматы: //Қазақстан мектебі. №8, 2012ж. Б.15-18

Аймышова А. К., Алтыngoжина Н. К.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ ВНЕКЛАССНУЮ РАБОТУ ПО ПОЗНАНИЮ МИРА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аннотация. В статье рассматривается проблема развития творческих способностей учащихся через внеклассную деятельность по познанию мира в начальной школе. Авторы остановились на некоторых видах внеклассной деятельности и проанализировали проблему развития творческих способностей учащихся через их применение во внеурочной деятельности по предмету познание мира.

Aimishova A. K., Altyngozhina N. K.

DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF STUDENTS THROUGH EXTRACURRICULAR ACTIVITIES ON THE SUBJECT OF WORLDVIEW IN PRIMARY SCHOOLS

Annotation. The article considers the problem of developing students ' creative abilities through extracurricular activities on the subject of worldview in primary school. The authors focused on some types of extracurricular activities and analyzed the problem of developing students ' creative abilities through their use in extracurricular activities on the subject of worldview.

УДК 159.99

Андрюенко О.А.

к.п.н., доцент кафедры психологии и педагогики
Орский гуманитарно-технологический институт (филиал) ОГУ
город Орск, Россия
andrienko-oa@mail.ru

НЕЗАРЕГИСТРИРОВАННЫЙ БРАК В СИСТЕМЕ ЦЕННОСТЕЙ МОЛОДЕЖИ

Аннотация. В статье рассматривается проблема незарегистрированного брака в системе ценностей молодежи, а также представлено исследование, проведенное со студентами Орского гуманитарно-технологического института (филиала) ОГУ, показавшее положительное

отношение студентов к вступлению в пробный брак, устойчивую тенденцию к высокой оценке института семьи, семейных ценностей, обусловленных долгом и ответственностью.

Практика последних лет показывает, что молодые пары не особо спешат официально регистрировать свои отношения. Людям порой легче просто начать жить вместе, при этом многие из них считают поход в ЗАГС необязательным. На это есть много причин:

- иллюзия свободы;
- такой брак проще и легче прервать;
- меньше обязательств по отношению друг к другу.

Стоит отметить, что в семейном праве брак – это добровольный, равноправный союз женщины и мужчины, заключаемый для создания семьи и порождающий взаимные права и обязанности супругов. Брак заключается в органах записи актов гражданского состояния.

Актуальное значение в современном обществе приобретает так называемый «гражданский брак», в юридическом плане означающий брак, оформленный в соответствующих органах государственной власти без участия церкви [1]. Данный термин в обыденной жизни означает именно совместное проживание мужчины и женщины, не зарегистрированное ни органами государственной власти, ни церковью, что на юридическом языке именуется как «фактический брак».

Незарегистрированный брак (в российском праве – сожительство) или фактический брак – это отношения между партнерами – «супругами», не оформленные в установленном законом порядке.

В нашей стране также достаточную распространенность среди молодежи получил так называемый «пробный брак» (англ. marriage, trial; нем. Probewehe), определяемый как брак, при котором супруги договариваются не иметь детей до тех пор, пока они не убедятся в том, что их брак будет успешным. Если брачная связь оказывается дисгармоничной, она разрывается по обоюдному согласию [2].

Мы придерживаемся точки зрения, что пробный брак – это экспериментальная форма брака, период адаптации и выяснения психологической совместимости, предшествующий официальной регистрации.

В нашей стране ежегодно вступают в брак чуть более миллиона пар, при этом около 700 тысяч семей подают на развод. За последние десятилетия в России число официальных браков уменьшилось, а доля незарегистрированных браков, напротив, – выросла. Чем же вызван такой «поток» вступления современной молодежи в «гражданский брак»? Что в нем так привлекает?

Исследования показывают, что девушки и юноши, выбирающие гражданский брак, отмечают в нем следующие привлекательные стороны: гарантия большей свободы, меньше обязательств и ответственности, возможность разойтись без лишних проблем и в то же время лучше узнать друг друга. Но при этом преимущества юридически зарегистрированного брака молодые люди видят в большей уверенности, надежности, ответственности друг за друга, чувстве спокойствия, постоянстве, возможности завести детей [3].

По мнению 82% студентов самой распространенной причиной заключения гражданского брака является попытка репетиции семейных отношений, проверка бытовой совместимости, которую взаимная влюбленность и сексуальное влечение еще не гарантирует. Респонденты заявляют, что гражданский брак позволит научиться уважать пространство чужой жизни, ценить собственную свободу и обрести бесценный сексуальный и житейский опыт. Гражданский брак может рассматриваться как попытка избежать ответственности – юридической, финансовой и т. д. [4].

Целью нашего исследования явилось изучение отношения студентов к незарегистрированному браку. Для этого использовалась разработанная нами анкета. В исследовании приняли участие студенты психолого-педагогического факультета и факультета педагогического образования Орского гуманитарно-технологического института (филиала) ОГУ.

Опрос юношей и девушек показал, что в зарегистрированном браке проживают 19% респондентов, 24% находится – в незарегистрированных отношениях.

Наилучшим для вступления в брак большинство студентов (60%) считает возраст 21 – 25 лет; 35% респондентов в своих ответах указали 25 – 30 лет и лишь 5% опрошенных склоняются к 18 – 20 годам.

Опыт сожительства имеют 38% юношей и девушек, при этом считают допустимым для себя совместное проживание без официальной регистрации 66% студентов. Пожить в незарегистрированном браке до одного года считают для себя возможным 34% опрошенных, до трех лет – 32%, неограниченно по времени – 22%, пару месяцев – 9%, от пяти до семи лет – 3%.

62% юношей и девушек нейтрально относятся к незарегистрированному браку, 24% – положительно и 14% опрошенных не приемлют данную форму отношений.

На вопрос, касающийся нежелания партнера зарегистрировать отношения официально, мы получили следующие ответы:

– 29% юношей и девушек указали, что согласятся сожительствовать, т.к. официальная регистрация брака не имеет значения, потому что «главное любовь»;

– 26% также согласятся жить первое время без регистрации, но в будущем обязательно должны расписаться;

– 34% не согласятся, т.к. создать настоящую семью без регистрации брака невозможно.

Заметим, что 38% студентов указали, что сожители могут считаться семьей в ее традиционном понимании, штамп в паспорте ничего не меняет; 44% респондентов указали, что семья возникает только после официального оформления отношений; 18% затруднились ответить.

42% студентов считает, возможным рождение ребенка в «гражданском браке», при этом 40% указали, что родители ребенка все же должны расписаться.

Обратимся к преимуществам и недостаткам незарегистрированного брака по мнению опрошенных юношей и девушек. Ответы мы проранжировали по степени значимости.

Преимущества «гражданского брака»:

– проверка совместимости партнеров; репетиция семейной жизни;

– низкий уровень ответственности, в том числе и материальной;

– развод без бумажной волокиты; легкость расставания;

– свобода;

– меньше обязательств, чем в зарегистрированном браке.

Недостатки «гражданского брака»:

– безответственность, отсутствие законной силы;

– несерьезность отношений; при разводе проблемы с разделом имущества;

– отсутствие обязательств.

Помимо опроса, в исследовании нами использовалась методика «Ценностные ориентации» М. Рокича. В результате ее проведения было выявлено, что для студентов в системе терминальных ценностей – убеждений относительно желательных жизненных целей – наиболее значимыми являются такие ценности, как здоровье (63%), любовь (45%), счастливая семейная жизнь (36%), материально обеспеченная жизнь (27%), наличие хороших и верных друзей (27%).

Здесь также прослеживается то, что любовь, семья для современной молодежи являются значимыми ценностями.

Таким образом, незарегистрированный брак является достаточно распространенной формой отношений среди современной молодежи. Главными составляющими таких отношений являются следующие факторы: проверка совместимости партнеров, репетиция семейной жизни, отсутствие обязательств перед партнером, отсутствие юридических формальностей при расторжении отношений.

В целом, отмечая положительное отношение студентов к вступлению в незарегистрированный брак (в большинстве случаев речь идет все-таки о «пробном браке»), нельзя не отметить устойчивую тенденцию к высокой оценке института семьи, семейных ценностей, обусловленных долгом, ответственностью, умением идти на компромисс.

Список использованных источников:

1. Азрилиян А. Н. Юридический словарь – М.: Институт новой экономики, 2013. 1152 с.
2. Джери Д. Большой толковый социологический словарь – М.: Аст, Вече, 1999 Т. 2 528 с.
3. Реан А. А. Психологические проблемы гражданского брака // Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. 2009. Вып. 5. С. 36 – 45.
4. Смирнова Т. Е. Исследование отношения молодежи к гражданскому браку // Молодой ученый. 2014. №3. С. 1021-1024.

Андрієнко О.А.

ЖАСТАР ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ ЖҮЙЕСІНДЕ ТІРКЕЛМЕГЕН НЕКЕ

Аңдатпа. Мақалада жастардың құндылық жүйесіндегі тіркелмеген неке мәселесі қарастырылған, сонымен қатар Орск гуманитарлық-технологиялық институтының (филиалы) ОМУ студенттерімен жүргізілген зерттеу, студенттердің сот процесіне қатысуға оң көзқарасын көрсеткен зерттеу берілген. неке, отбасы институтын, отбасы құндылықтарын парыз бен жауапкершілікпен жоғары бағалауға қарай тұрақты үрдіс.

Andrienko O.A.

UNREGISTERED MARRIAGE IN THE VALUE SYSTEM OF YOUTH

Annotation. The article deals with the problem of unregistered marriage in the system of values of youth, and also presents a study conducted with students of the Orsk Humanities and Technology Institute (branch) of OSU, which showed a positive attitude of students to entering into a trial marriage, a steady tendency to high appreciation of the institution of family, family values due to duty and responsibility.

УДК 377.1

Асакаева Д.С.

к.п.н., доцент

Академия «Bolashaq», город Караганда, Республика Казахстан

shanyrak_karag@mail.ru

Асанова Н.И.

Магистрант

Академия «Bolashaq», город Караганда, Республика Казахстан

isaeva_nazym@mail.ru

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ КОЛЛЕДЖА

Аннотация. Процесс формирования учебно-познавательной мотивации студентов колледжа остаётся малоизученным. Это связано с тем, что мотивация представляет собой одну из наиболее сложных и, вместе с тем, заслуживающих особого внимания проблем. Виды активной самостоятельной работы студентов выступают условиями формирования учебно-познавательной мотивации.

Процессу формирования учебно-познавательной мотивации, по нашему мнению, наиболее всего удовлетворяет теория поэтапного формирования умственных действий П.Я. Гальперина, согласно которой этапы, в конечном итоге, обуславливают переход от внешней деятельности к психологической [1].

При планировании процесса, направленного на формирование учебно-познавательной мотивации студентов, делалась попытка выделить качества данного процесса, и спроектировать условия, которые будут способствовать успешному формированию мотивации.

При использовании теории П.Я. Гальперина, мы учитывали, что процесс формирования учебно-познавательной мотивации должен быть сознательным. Психологическая задача состоит в том, чтобы выявленные ориентировочные мотивы перевести в исполнительные позитивные мотивы учебно- познавательной деятельности студентов [1, 116].

Таким образом, теория поэтапного формирования умственных действий П.Я. Гальперина, принята нами за основу как педагогическая технология, способствующая эффективному формированию позитивной учебно- познавательной мотивации профессионального становления студентов.

Для обеспечения эффективности формирования мотивации учебно- познавательной деятельности у студентов в их профессиональном развитии должны быть соблюдены следующие условия:

- Изменение самого процесса учебно-познавательной деятельности;

- Организация на всех этапах процесса формирования учебно- познавательной деятельности психолого-педагогического сопровождения.

Первое условие при формировании мотивации учебно-познавательной деятельности профессиональной подготовки студентов обеспечивает отмеченный выше процесс активной познавательной деятельности.

Ценностно- мотивационный и когнитивный компоненты учебно-познавательной деятельности, заключающиеся в элементарных умениях выполнять самостоятельную работу, у студентов сводятся к копированию (скачиванию) выставленных в свободном доступе в сети Интернет аналогичных по названию и содержанию работ.

Деятельностный компонент мотивации учебно-познавательной деятельности — это сам процесс выполнения студентом самостоятельной работы. С целью повышения учебно-познавательной мотивации студентов нами была поставлена задача по формированию и активизации самостоятельной работы студентов. Эффективная подготовка обучающихся в колледжах невозможна без их целеустремленной самостоятельной работы [2].

Для организации обучающимся самостоятельной познавательной деятельности, важно, чтобы обучающийся владел следующими умениями:

- самостоятельно приобретать знания, пользуясь разнообразными источниками;
- работать с этой информацией в удобное для него время;
- применять добытые знания в ходе решения разнообразных проблем;
- взаимодействовать с преподавателем по наиболее значимым и сложным вопросам усваиваемого фрагмента учебного курса;
- постоянно в ходе работы над учебным курсом возвращаться к пройденному, изучая его каждый раз с новых позиций и более глубоко [3].

Следующим педагогическим условием формирования учебно- познавательной мотивации студентов колледжа мы определили бюджетирование личного времени студентов, с целью оптимизации его использования. В основу бюджетирования личного времени был положен ежедневный учёт использования личного времени, который позволяет выявить потери этого времени, сделать ясными их причины.

Итак, планирование учебного времени развивает самостоятельность, самоконтроль, которые, в свою очередь, способствуют возникновению целевой мотивации учебно-познавательной деятельности.

Следующим педагогическим условием формирования учебно- познавательной мотивации студентов колледжа мы определяем умение студентов использовать в своей учебной деятельности Интернет-сервис Антиплагиат.Ру. Достижение поставленной задачи мы реализовывали посредством проверки всех студенческих работ через Интернет-сервис Антиплагиат.Ру.

Эта задача решается путем побуждения обучающихся к самостоятельному написанию текстов, а не создания их, например, путем компиляции найденных в Интернете страниц, касающихся заданной тематики.

И, наконец, последним психологическим условием формирования учебно-познавательной мотивации студентов мы считаем формирование у студентов такого психологического качества как настойчивость. Сила настойчивости была взята нами за показатель потребности достижения.

Настойчивость — личностное качество, характеризующееся способностью преодолевать внешние и внутренние препятствия при достижении поставленной задачи [4].

Выдвигая сформированность настойчивости у студента как психологическое условие формирования учебно-познавательной мотивации, мы основывались на работах И.А. Зимней, показавшей, что с позиций личностно-деятельностного подхода ставится и решается основная задача образования - создание условий развития гармоничной, нравственно совершенной, социально активной через активизацию внутренних резервов, профессионально компетентной и саморазвивающейся личности[5].

Таким образом, поиск условий развития учебно-познавательной мотивации студентов позволил определить мотивационные механизмы — наличие у студентов такого психологического качества как настойчивость, и умение выполнять различные виды самостоятельной работы; и педагогические условия — умение студентов учитывать личное время, с целью оптимизации его использования, и умение студентов использовать в своей учебной деятельности Интернет-сервис Антиплагиат.Ру.

Список использованных источников:

1. Гальперин П.Я. Лекции по общей психологии. - М.: Университет, 2002. - 400с.
2. Бадмаева Н.Ц. Мотивационная основа развития общих умственных способностей: Автореф. дис... док. психол. наук/ Новосибир. госуд. педагог. унт-т. - Новосибирск, 2006. - 42с.
3. Пидкасистый П.И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов. — изд. 2-е, доп. и перераб. - М.: Педагогическое общество России, 2005. — 144с.
4. Шкуркин В.И. Влияние мотивов на учебную деятельность. - Сб.: Потребности и мотивы учебной деятельности студентов медресы: Проблемы оптимизации учебного процесса. - М.: Изд-во 1 ММИ им. И.М. Сеченова, 2006. - 116 с.
5. Зимняя И.А. Ключевые компетенции — новая парадигма результата образования//Высшее образование сегодня. - 2003. - №5. - С.34-42.

Асакаева Д.С., Асанова Н.И.

**КОЛЛЕДЖ ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ-ТАНЫМДЫҚ МОТИВАЦИЯСЫН
ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ**

Аңдатпа. Колледж студенттерінің оқу-танымдық мотивациясын қалыптастыру процесі әлі де аз зерттелген. Бұл мотивация ең күрделі және сонымен бірге ерекше назар аударуды қажет ететін мәселелердің бірі болып табылатындығына байланысты. Студенттердің белсенді өзіндік жұмысының түрлері оқу-танымдық мотивациясын қалыптастырудың шарттары болып табылады.

Asakayeva D.S., Asanova N.I.

**PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF
EDUCATIONAL AND COGNITIVE MOTIVATION OF COLLEGE STUDENTS**

Аннотация. The process of formation of educational and cognitive motivation of college students remains poorly understood. This is due to the fact that motivation is one of the most complex and, at the same time, deserving special attention problems. Types of active independent work of students are the conditions for the formation of educational and cognitive motivation.

ӨОК 371.268

Ахметова Н.Ш.

қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

КММ №1 гимназия

Қарағанды қаласы, Қазақстан Республикасы

**ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖАН-ЖАҚТЫ БІЛІМІН ДАМУЫН,
СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ**

Аңдатпа. Мақалада орта білім беру ұйымдарында жұмыс істейтін мұғалімдердің және мектептердің педагогикалық ұжымдарының білім алушыларда сөйлеу, коммуникативтік дағдыларын қалыптастырудың тиімді әдістері, практикалары және сәтті тәжірибелері талданып және жүйеленіп ұсынылған.

Білім алушының коммуникативтік дағдыларын және біліктерін қалыптастыру қазіргі заманғы білім беру үрдісінің өзекті мәселесі болып табылады оның шешімі әрбір нақты адам үшін де, жалпы қоғам үшін де маңызды мәнге ие.

Адам қоғамын қарым-қатынассыз елестету мүмкін емес. Қарым-қатынас адам болмысының қажеттілігі болып табылады, онсыз адамның жекелеген психикалық функцияларын, үдерістері мен қасиеттерін ғана емес, сонымен қатар жалпы жеке тұлғаны қалыптастыру мүмкін емес. Қарым-қатынастың шынайылығы және қажеттілігі келесі бірлескен қызметпен белгіленеді: адамдар өмір сүру үшін өзара іс-әрекет жасауға мәжбүр. Іс-әрекеті басқа адамдардың іс-әрекетімен қиылысатын, әрдайым белсенді адам қарым-қатынас жасайды. Қарым-қатынас қоғамдық қызметті ұйымдастыруға және оны адамдар арасындағы жаңа байланыстар және қарым-қатынастармен байытуға мүмкіндік береді.

Адам дүниеге келген сәттен бастап басқа адамдармен қарым-қатынас жасайды, бірақ кейде материалдық әлем құбылыстарын зерттеуде жоғары жетістіктерімен ерекшеленетін адамдар тұлғааралық қатынастар саласында дәрменсіз болып шығады, сондықтан адам қоғамның әлеуметтік толыққанды мүшесі болу үшін адамдармен өзара іс-әрекеттесу ережелерін зерделеуі тиіс. Бұл дегеніміз, бір-бірімен өзара іс-әрекет жасайтын адамдар сол жағдайдан құзыретті болған кезде ғана қарым-қатынас тиімді болады. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Bilim jáne Gulum!» атты тамыз конференциясында сөйлеген сөзінде басты үміт барлық жаңашылдыққа ашық және прогрессивті ұрпақты тәрбиелеуге қабілетті мұғалімдерге жүктелетінін, сонымен қатар педагогтер мен ата-аналардың міндеті – еліміздің лайықты азаматтарын тәрбиелеу екендігін атап өтті.

Коммуникативтік құзыреттілікті зерделеу қажеттілігі қазіргі әлемде болып жатқан барлық өмірлік жағдайларда, оның ішінде кәсіби жағдайларда адамға қажетті сапаларға қойылатын талаптардың артуымен байланысты. Соңғы жылдары жұмыс берушілер тарапынан қызметкерлердің коммуникациялық дағдылары мен біліктерін дамыту деңгейіне қойылатын талаптар өсті. Коммуникация теориясын зерделеу коммуникативтік құзыреттілікті дамытуға кәсіби орта мен қоғамда табысты қызмет ету үшін қажетті қоршаған адамдармен өзара іс-қимыл тәжірибесінің деңгейі ықпал етеді. Коммуникативтік құзыреттіліктің жоғары деңгейі:

- ақпаратты қабылдап, алынған ақпаратты еркін тарата алуға;
- вербалды емес тілдесу тілін түсінуге;
- тілдесудің нормалары мен ережелерін білуге;
- адамдардың әлеуметтік-мәдени сипаттамасын, мәртебесін, жас еркшелігін ескере отырып, олармен байланысқа түсуге;
- әр түрлі жағдайда өзін дұрыс ұстауға және оны мақсатына жету үшін пайдалана білуге;
- сұхбаттасушыны өзінің тарапына қарай өзгертуге әсер ете білуге, өзінің айтқан дәлелдеріне сендіре білуге;
- әңгімелесушіні жеке тұлға ретінде, әлеуетті бәсекелес немесе серіктес ретінде дұрыс бағалау және қажетті коммуникативтік стратегияны таңдау;
- өзі туралы әңгімеселушіде оң пікір қалдыра білуге мүмкіндік береді.

Коммуникативтік құзыреттілік жеке өзара іс-қимыл жағдайларының белгілі бір шеңберінде тиімді коммуникацияны құру үшін қажетті ішкі ресурстар жүйесі ретінде қарастырылады.

Коммуникативті құзыреттілік:

- қарым-қатынас жасайтын коммуникативтік жағдайдың әлеуметтік-психологиялық болжамын беру;
- коммуникативті жағдайдың өзіндік ерекшелігіне сүйене отырып, қарым-қатынас процесін әлеуметтік-психологиялық бағдарламалау;
- коммуникативтік жағдайда сөйлесуді әлеуметтік-психологиялық тұрғыда басқаруды жүзеге асыру сияқты қабілеттерден құралады.

Әріптестің коммуникативті бағыты – ол сөйлесу барысында тұлғаның мінез-құлқының өзіндік бағдарламасы. Коммуникативті бағыттың деңгейін әріптестің пәндік-тақырыптық мүдделерін, сөйлесудің формасын, әріптестің коммуникативтік өзара іс-әрекет жүйесіне қосылуын анықтау барысында болжауға болады.

Сөйлеу коммуникациясының құрылымы – вербалды байланыс. Вербалды қарым-қатынаса коммуникациясының ең зерттелген түрі болып табылады. Бұдан басқа, бұл ой берудің ең әмбебап тәсілі. Коммуникация теориясы тұрғысынан, сөз бірыңғай коммуникативтік актіге қосылады және келесі қасиеттерді көрсетеді: сөйлеу жалпы коммуникативтік мәдениет пен жалпы мәдениеттің бір бөлігі болып табылады, сөйлеу сұхбатта сушының қоғамдық рөлін қалыптастыруға ықпал етеді, сөйлеудің көмегімен сұхбаттасушыларды өзара қоғамдықтану жүзеге асырылады, сөйлеу коммуникациясы негізінде әлеуметтік мәндер құрылады. Сөйлеу коммуникациясында сөздер заттарды немесе заттардың топтарын анықтау үшін ғана қажетті белгі емес. Сөйлеу арқылы коммуникациядағы сөздерді пайдалана отырып, біз белгілі бір қоғамдастыққа, белгілі бір мәдениетке тән идеялар мен ұғымдардың тұтас жүйесін жасаймыз. Коммуникативтік құзыреттілік тұлға аралық өзара іс-қимыл жағдайларының белгілі бір шеңберінде тиімді коммуникативтік әрекетті құру үшін қажетті ішкі ресурстар жүйесі ретінде қарастырылады. Коммуникативтік тәжірибені қалыптастыру басқа адамдармен қарым қатынас жасаудың негізінде ғана қалыптаспайды. Коммуникативтік жағдайлардың сипатын танудың, тұлға аралық қарым-қатынас мәселелері және оларды шешу тәсілдері туралы мәліметтер алудың көптеген жолдары бар.

Коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру процесінің маңызды сәті әр түрлі жағдайларда өз мінез-құлқын оймен ойнату болып табылады. «Ойда» өз іс-әрекеттерін жоспарлау қалыпты өтетін коммуникативтік әрекеттің құрамдас бөлігі болып табылады. Адамның «ойда» әрекет ету қабілеті коммуникативтік мінез-құлықтың маңызды сипаттамасы болып табылатын «бақыланатын спонтандықты» қамтамасыз ету үшін мақсатты түрде пайдаланылуы мүмкін. Құзыретті коммуникативтік мінез-құлықты оқытудың белсенді топтық әдістерін шартты түрде үш негізгі блокқа біріктіруге болады:

- пікірталас (дискуссия) әдістері;
- ойын әдістері;
- мінез-құлық тренингі.

Пікірталас қатысушылардың келесі іздеу белсенділігіне эмоционалдық түрткі береді, бұл өз кезегінде олардың нақты іс-қимылдарында іске асырылады. Пікірталас талқылауының объектісі ретінде тек арнайы тұжырымдалған проблемалар ғана емес, сонымен қатар кәсіби практикадан болған жағдайлар мен қатысушылардың тұлғааралық қарым-қатынасы да қатыса алады. Топтық талқылау әдісі әрбір қатысушының өз көзқарасын түсінуге, бастаманы дамытуға ықпал етеді, сондай-ақ коммуникативтік қасиеттер мен іскерлікті дамытады. Оқытудың ойын әдістерін операциялық және рөлдік деп бөлуге болады. Операциялық ойындарда қабылданған шешімнің «дұрыс» және «дұрыс емес» қатаң алгоритмі бар сценарий жазылған, яғни білім алушы оның болашақ оқиғаларға шешім көрсеткен әсерін көре алады. Операциялық ойындар мамандарды оқыту және олардың жеке және іскерлік қасиеттерін, атап айтқанда кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру құралы ретінде қолданылады.

Тұлғаны жетілдіру үшін рөлдік ойындар үлкен қызығушылық тудырады. Дәл осы ойын түрі профессор М. Форверг жасаған, әлеуметтік-психологиялық тренинг деп аталатын әдістің негізінде жатыр. Рөлдік ойын жағдайында білім алушы өзінің нақты іс-әрекетіне тән жағдайларына ұқсас релевантты жағдайларға тап болады және өз ұстанымдарын өзгерту қажеттілігін тудырады. Ол кезде жаңа, неғұрлым тиімді, коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру үшін жағдай жасалады. Бірінші орынға әлеуметтік-психологиялық тренинг табыстылығының негізгі критерийлері ретінде белсенді іс-әрекеттер ұсынылады.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қолданылатын коммуникативтік дағдылар мен біліктерді қалыптастыру және дамыту бойынша жұмыстың кейбір түрлерін атап өтуге болады.

I. Ауызша және жазбаша сөйлеуді дұрыс қабылдай білуді қалыптастыру, ең алдымен, тыңдаудан басталады. Психологтар мен лингвистер тыңдау мен сөйлеуді қабылдау білігін дамыту бойынша жұмыстың маңызды тәсілдерін анықтады: фактілерді жазу, жоспар мен тезистерді құру, конспектілеу, ақпаратты кодтау және т.б. бұл тәсілдердің маңыздылығы – есту талдағыштарының жұмысы моторлы буынмен бекітіледі: тыңдаушы өзі туралы маңызды ақпаратты айтады немесе оны хатта белгілейді. Ауызша және жазбаша сөйлеуді дұрыс қабылдауға бейтаныс сөздердің мағынасын түсіндіру көмектеседі. Сабақта тақырыпты оқу кезінде қарапайым сөздердің мағынасын түсіндіру қажет. Білім алушылар тыңдаудың негізгі тәсілдерімен таныс болғандықтан, бейтаныс сөздердің мағынасын түсіндіру ойлауды белсендіруге және дәрісті ой елегінен өткізуге мүмкіндік береді.

II. Мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойын аша білуді бастауыш сынып мұғалімдері қалыптастыра және дамыта бастайды. Мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойының түсінігімен оқушылар тіл сабақтарында танысады, ал мектепте оқыған барлық жылдар бойы тіл және әдебиет сабақтарында білім мен іскерлікті жетілдіреді.

III. Белгілі бір тақырыпқа ауызша және жазбаша сөйлеуге материалдарды жинау және жүйелеу біліктілігінің дамуына эссе материалдарын жинау және жүйелендіруге арналған сабақтар ықпал етеді.

Жазбаша жұмыстар жүйесімен жұмыс істей отырып, оқушылардың мәтінді жасауға қажетті қабілеттері мен дағдыларын жүйелі түрде дамытуға бағытталуы үшін оқуда және үй тапсырмаларын орындауда білім алушылардың жұмысын дұрыс ұйымдастыру міндеті қойылуы қажет. Ол үшін сөздік жұмыс, дәйексөз салу, кейіпкердің сипаттамасын құрастыру, талдау элементтерімен мазмұндау, шығарма элементтерімен мазмұндау, сыни мақала жоспарын немесе шығарманы (онң бөлігін) құрастыру, тезистер құрастыру, миниатюралар жазу, сұрақтарға жазбаша жауаптар, эпиграфты таңдау (немесе талдау), шығарма жоспарын құру және т.б. сияқты тапсырмаларды қолдануға болады.

IV. Бастапқы мәтінді қысқа, іріктеп, егжей-тегжейлі әңгімелей білу бастауыш білім беру деңгейінде қалыптасып, негізгі орта және жалпы орта деңгейлерінде ары қарай дамиды және жетілдіріледі. Тіл бойынша жазбаша емтиханда берілген тақырыпқа өз мәтінін жасай білумен қатар осы біліктіліктің қалыптасуы тексеріледі. Сөйлеу психологиясы тұрғысынан мәтіннің мазмұндалуы сөйлеу әрекетінің екі түрінің – басқаның пікірін қабылдау және оны ойнату комбинациясы болып табылады. Сондықтан мәтінді қайта жазу біліктілігінің дамуымен жұмыс істегенде бастауыш мектеппен сабақтастық маңызды, жұмыста жүйе қажет.

V. Әр түрлі түрдегі мәтіндерді және сөйлеу стилдерін жасай білуді дамыту сұрақ теориясымен танысуды білдіреді. Ең алдымен, балаларды мәтін ұғымымен таныстыру қажет, өйткені тілді оқытудың коммуникативтік бағытталған маңызды сипаттамасы мәтінді оқу материалының дидактикалық бірлігі ретінде пайдалану болып табылады.

VI. Жазылғанды жетілдіруге және редакциялауға үйрету өте маңызды, өйткені түзетудің болмауы, жазылғанды түзете алмау эссе сапасын төмендетеді.

Бұл мақсат коммуникативтік және лингво-мәдени құзыреттілікті меңгеруді, әлеуметтік маңызды жағдайларда мәдениетаралық қарым-қатынас жасауға дайындық, тілді өз бетімен білім алу құралы ретінде және басқа халықтардың мәдениетіне жеке-тұлғалық енудің құралы ретінде пайдалануды көздейді. Тілді мәдениетаралық коммуникация құралы ретінде оқыту қазіргі заманғы әдістемеді ерекше өзектілікке ие болады. Топтық оқытудың белсенді әдістеріне қызығушылық артты.

Топтық немесе командада оқыту жеке оқытумен салыстырғанда бірқатар ерекшеліктерге ие:

- ұжымдық өзара іс-қимыл мәдениетін дамытады,
- ойды сауатты тұжырымдауға, сұрақтар қоюға қорықпауға және оларға жауап беруге, көпшілік алдында сөйлеуге үйретеді,
- стереотиптерді жеңу,
- командада міндеттерді бөле білу,
- ақпарат тапшылығы және уақыт жағдайында дұрыс шешім қабылдау,
- психологиялық қорқыныш пен шиеленісті жоятын еркін жағдайды талап етеді.

Дискуссиялық әдістерді балалардың сыни ойлауын қалыптастыру мен дамыту, белсенділікті, бастамашылдықты, шығармашылықты, дербестікті ынталандыру үшін кеңінен қолданады. Нақты және логикалық ауызша және жазбаша қарым-қатынас жасауға, өз ұстанымын дәлелдей білуге, әңгімелесушінің сөзі мен эмоционалдық жағдайын шыдамды тыңдауға және түсінуге үйрету сияқты қарым-қатынас жай вербалды процесс емес, қиын міндет болып табылады. Оның тиімділігі тілді білуден басқа қарым-қатынас бағыты, жағдайы және мәдениеті, сөйлеу этикеті ережелері, сөйлеу тәртібі, сөйлемнің вербалды емес формаларын (ым, ишара) білу, терең фондық білімнің болуы сияқты көптеген факторларға байланысты.

Сонымен «Адам мақсатына өзін-өзі жетілдіру арқылы жетеді» - деп Әбу Насыр әл Фараби айтқандай тіл дамыту жұмыстары саналы меңгеріп, байланыстыра сөйлеуде ғана емес, болашақ ұрпақтың ізденімпаздық әрі шығармашылық қабілеттерін дамытуда беретін әсері мол. Оқушыларды қызықтыра, ұғындыра оқыта үйретуді ұйымдастыру әр ұстаздың шеберлігіне, шығармашылығына байланысты. Тілді жақсы білу - толеранттылық мәдениетін қалыптастыруға негіз болатын маңызды фактор. Соңғы жылдары қазақ тілінің мәртебесі өсіп, оның әрекет ету аясы кеңейді. Бұған басты себеп – қазақ тілінде білім беру кеңістігінің ұлғайып, сапалы білім берілуі деп білемін.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Открытая школа» информационно-методический журнал, 2011.
2. «Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде» республикалық ғылыми-педагогикалық басылым, 2007.
3. «Білім-Образование» ғылыми-педагогикалық журнал, 2009.

Ахметова Н.Ш. РАЗВИТИЕ КОМПЛЕКСНЫХ ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ, СПОСОБЫ УЛУЧШЕНИЯ РЕЧИ

Аннотация. В статье анализируются и систематизируются эффективные методы, приемы и успешные практики педагогов и сотрудников школы, работающих в системе среднего образования, по развитию коммуникативных навыков у учащихся.

Akhmetova N.Sh.
**DEVELOPMENT OF COMPREHENSIVE KNOWLEDGE OF STUDENTS,
METHODS SPEECH IMPROVEMENTS**

Annotation. The article analyzes and systematizes effective methods, techniques and successful practices of teachers and school staff working in the secondary education system to develop students' communication skills.

УДК 159.922.7.8

Бадретдинова Ф.Р.
Магистрант, Академии «Bolashaq»
город Караганда, Республика Казахстан
fatima_angel01@mail.ru
Научный руководитель к.пс.н., доцент Никифорова О.В.

**ЦЕННОСТНО - РЕФЛЕКСИВНЫЙ КОМПОНЕНТ
Я - КОНЦЕПЦИИ В ЮВЕНАЛЬНЫЙ ПЕРИОД**

Аннотация. В данной статье дан теоретический анализ значимого компонента Я-концепции, который позволяет рассмотреть роль и значение рефлексии в познании и формировании ценностной картины представления подростка о самом себе на значимом этапе онтогенеза.

Ценностное и рефлексивное начало стабилизируется именно в ювенальный период как значимый этап онтогенеза. Именно поэтому для нас является важным исследование ценностное рефлексивного компонента Я-концепции.

Структурные компоненты Я-концепции и процессы их формирования стали характерными чертами ювенального периода и это не случайно.

Г.С. Абрамова считает, что подростковый возраст - самый ответственный этап на всём пути развития личности. Бурное физическое развитие, рост возможностей интеллекта и воображения, развитие произвольности и самосознания являются предпосылками формирования личностной рефлексии [1].

На подростковом этапе в психологическом развитии подростка совершается два важнейших события: открытие и оформление собственного «Я» и первичное формирование системы отношений к миру - мировоззрения.

В этом возрастном периоде рефлексия выступает важным механизмом, благодаря которому подросток может осмыслить, анализировать и познать самого себя, механизмом соотнесения себя с другим человеком, с другими людьми.

Термин «рефлексия» (от лат. reflexio - обращение назад) в психологии характеризует процесс самопознания субъектом внутренних психических актов и состояний. Понятие рефлексии пришло в психологию из философии, где оно означало процесс размышления индивида о происходящем в его собственном сознании.

В отличие от философии, в психологии рефлексия понимается не просто как знание или понимание субъектом самого себя, но и как знание оценки личностных характеристик субъекта окружающими. В перечень этих характеристик входят эмоциональные, когнитивные и другие представления.

Как пишет В.А. Аверин, рефлексия является фундаментальной способностью подростка к самоанализу, к осмыслению и переосмыслению своих предметно-социальных отношений с окружающим миром. Она является компонентом развитого интеллекта, пронизывает человеческую деятельность во всём многообразии её форм и видов [2].

О.С. Шаров утверждает, что благодаря рефлексии юноша способен выйти за пределы определённой ситуации, получает возможность обобщения собственного опыта, опыта других людей. У него возникает внутренний мир, который становится полем его экспериментов и анализа [3].

С.Ю. Степанов считает, что рефлексия представляет собой механизм, который придаёт связность и осмысленность человеческой жизни, обеспечивает мобилизацию личностных и интеллектуальных ресурсов, она способствует возникновению действенно-преобразующего отношения личности к своему поведению, и создаёт особую рефлексивно-инновационную среду, которая способствует распространению культуры рефлексивного мышления во все формы в ювенальный период [4].

Результатом рефлексии как процесса, разворачивающегося на уровне личности человека, является изменение тех или иных сторон личности и её самосознания, динамика установок, намерений, убеждений, личностных смыслов и др.

Исследования механизмов рефлексии в современной психологии высвечивали новые грани рефлексивных процессов психики. Были выявлены два основных вектора рефлексивных направлений:

1. Рефлексия как анализ сознания, позволяющий выяснить значение объектов и их взаимосвязи.

2. Рефлексия как понимание смысла межличностного общения.

По мере дальнейшего исследования рефлексии обнаруживались все новые формы ее проявления. В русле педагогической психологии выявлена определенная корреляция интроспективно ориентированного сознания и креативности. Исследуя особенности творческой деятельности, выявлено несколько видов рефлексии, определяющих возникновение качества креативности особенно в ювенальный период.

Для нас интересна позиция В.В.Давыдова, И.Н.Семенова, которые определили виды рефлексий, которые представлены на рисунке 1:

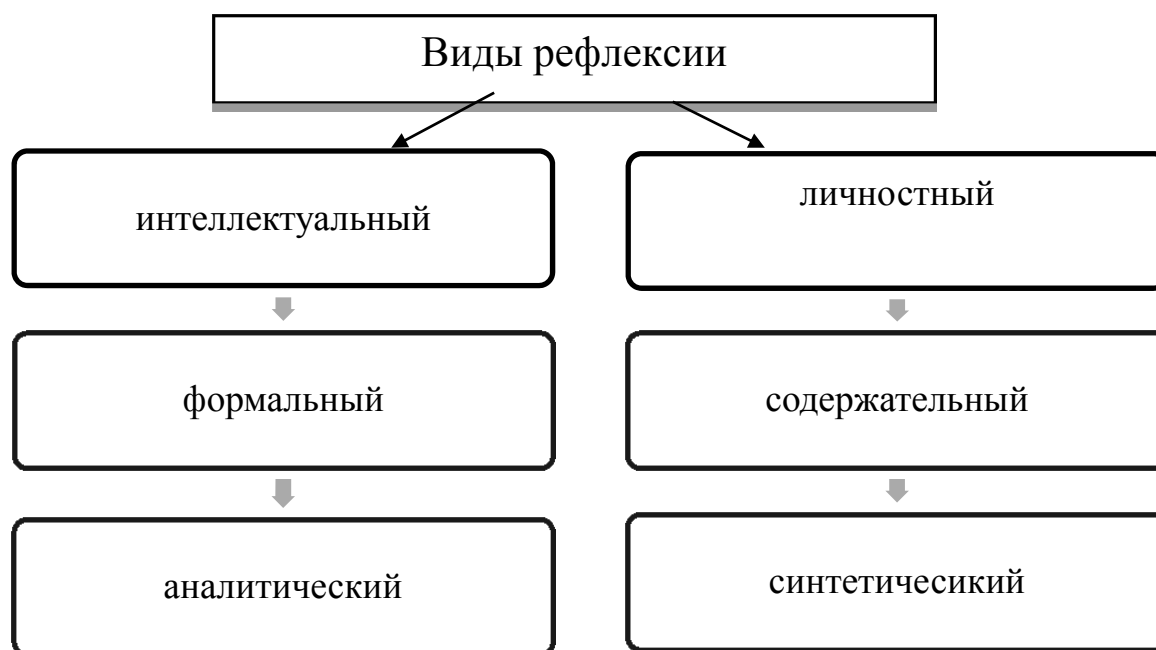

Рисунок 1. Виды рефлексивных проявлений личности в ювенальный период

Семантическое разнообразие работ вышечисленных авторов отражает сложную картину процессов познания, становления и развития понятия «рефлексия». Сложность исследования процессов рефлексии проистекает из чрезвычайно большого числа взаимосвязей, в которых участвует рефлексия, как часть сознания. Эти же обстоятельства отражаются и на трудностях формирования адекватного и четкого терминологического аппарата[5].

Из вышесказанного видно, что содержательно каждое из названий выявленных видов рефлексии, находится в поле реальности семантического значения предлагаемого термина. Хотя, в определенной мере название предлагаемого термина, отражает реальное и определенное своеобразие выявленного вида рефлексии.

Рефлексивная сознание оказывается в осмыслении и переживании в ювенальный период как отдельного действия, поступка, да и смысла бытия.

Возникновение у подростка способности к рефлексии свидетельствует о высоком уровне ее самосознания, готовность не только к познанию самого себя, коррекции своего поведения, образа жизни. Рефлексия проявляется тогда, когда личность мысленно выделяет себя из сферы бытия, жизненной ситуации и оценивает в соотношении с моральными эталонами - так ли Я живу?

В результате она может меняться, переоценивая прошлое ради будущего, вступать в диалог с собой, воображаемым собеседником. В психологии подчеркивают идею диалогической природы, процесса анализа личностью себя. Каждый может защищать или осуждать себя в полемике, дискуссии с собой или воображаемым собеседником, что способствует сопоставлению различных взглядов, поиска истины.

Подросток убеждает себя, когда есть определенное противоречие действий, суждений, когда нужно преодолеть сомнения, принять решение, реализовать его. Самовоодушевления может проявляться в формах самооправдания и самовнушения.

В процессоразвития в ювенальный период рефлексивное сознание обнаруживается на разных уровнях и в разных формах. Как свойство личности, рефлексивность - это способность отражать не только свой образ «Я», но и осознавать сущность своего взаимодействия с другими людьми. В сфере именно межличностных взаимоотношений рефлексия является важным компонентом нравственности поведения индивида.

Рефлексия ума, совести часто отстает от актов выбора. Акт, действие выбора обусловлены решением воли, последствие - рефлексией, самооценкой правильности выбора решения.

Важным, с нашей точки зрения является то, что рефлексии оказывается борьба мотивов, нравственность личности. Чем глубже у подростка рефлексия, тем труднее для него разрешения конфликтов. Способность к рефлексии объединяет функции поведения и управления человеком своими поступками.

Современные подходы к изучению специфики подросткового возраста также подтверждают, что рефлексия является одним из психологических новообразований данного этапа развития. При этом развитие рефлексии у подростка не ограничивается только внутренними изменениями самой личности, но в связи с перерождением самосознания подростка становится возможным и неизмеримо более глубокое и широкое понимание других людей.

Подчеркнем, что овладение рефлексией как способностью к критическому самоанализу обогащает «Я-концепцию» личности. Наблюдая себя в разных ситуациях, подросток лучше осознает свои сильные и слабые стороны, индивидуальные особенности своей личности. Приобретаемый в рефлексии опыт самопознания обогащает и расширяет представление человека о самом себе. Не менее важное влияние рефлексивной способности на поведенческую составляющую «Я-концепции». Рефлексия выступает в своей социальной функции, когда её предметом является другой человек и его действия.

Именно поэтому мы можем отметить, что важнейшей функцией рефлексии является «обеспечение осознанного отношения субъекта к совершаемой деятельности» что повышает ее продуктивность и качество.

В контексте нашего размышления, мы полагаем чрезвычайно важным зафиксировать мысль о том, что, «Я» как рефлексивно-регулятивное образование проявляет себя позициональным самоорганизующимся ценностно-смысловым центром психической активности подростка в ювенальный период, который посредством механизмов интеграции и дифференциации синхронизирует ценностно-смысловую систему, определяет связи и отношения в мире.

Именно поэтому возвышение «Я» до позиционального ценностно-смыслового центра выступает той ценностной позицией, исходя из которой и формируется ценностный горизонт развития личности.

Таким образом, ценности или значимость окружающего мира для подростка посредством непрерывно осуществляемого развития рефлексивных процессов придают системе и соответственно «Я» не только стабильность, но выступают принципом самоорганизации и организации сопряжения пространств внутреннего и внешнего миров, потому что значимость в рефлексивных процессах не только коммуницируется и оформляется в ценностях и смысловых образованиях, мотивах и целях жизнедеятельности подростка, но выступает интегрирующим началом сопряжения внешнего и внутреннего миров личности.

Список использованных источников:

1. Абрамова Г.С. *Возрастная психология*. М.: Издательский центр «Академия», 2008. 672 с.
2. Аверин В.А. *Психология детей и подростков: учеб. пособие*. 2-е изд., перераб. СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1998. 379 с.
3. Шаров А.С. *Жизненный кризис в развитии личности*. Омск: Изд-во Ом. гос. пед ун-та, 2005
4. Степанов, Г.Ф. *Развитие творческой личности в условиях непрерывного образования*. - Казань, 1990. - Ч. 3. - С. 204-206.
5. Давыдова Г.И., Семенов И.Н. *Применение рефлексивно-тренинговых технологий в профессиональном образовании // Рефлексивный подход в обеспечении образования / Под ред. А.В. Карпова, И.Н. Семенова. Ярославль, 2004.*

Бадретдинова Ф.Р.

**ЮВЕНАЛЬДЫ КЕЗЕҢДЕГІ ӨЗІНДІК ТҰЖЫРЫМДАМАЛАРДЫҢ
ҚҰНДЫЛЫҚ-РЕФЛЕКСИВТІ КОМПОНЕНТІ**

Аңдатпа. Бұл мақалада онтогенездің маңызды кезеңінде өзіндік бейненің құндылық бейнесін қалыптастырудағы және танымдағы рефлексияның рөлі мен маңызын қарастыруға мүмкіндік беретін өзіндік концепцияның құндылық-рефлексиялық компонентіне теориялық талдау жасалған.

Badretdinova F.R.

VALUE-REFLEXIVE COMPONENT OF THE SELF-CONCEPT IN THE JUVENILE PERIOD

Annotation. This article provides a theoretical analysis of a significant component of the Self-concept, which allows us to consider the role and significance of reflection in cognition and the formation of a value picture of a teenager's self-image at a significant stage of ontogenesis.

ӘОК 37.1174

Бақышова Н.Ж.

«Bolashaq» Академиясы студенті
Қарағанды қаласы, Қазақстан Республикасы
Bakischeva.nazerke@gmail.com

Смағұлова Н.Қ.

«Bolashaq» Академиясы студенті
Қарағанды қаласы, Қазақстан Республикасы
Nazerke_2190@mail.ru

Ғылыми жетекші Арунова Ж.А.

**ОҚУ – ТӘРБИЕ ҮРДІСІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ
ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ**

Аңдатпа. Ақпараттық технологияның міндеті - оқушыларды білімге қызығушылығын, ізденушілікке баулу. Заман талабына сай сабақта қолданылатын электрондық байланыс оқушылардың қызығушылығын арттырып, зейін қойып тыңдаумен қатар, түсінбей қалған сәттерін қайталап көруге, тыңдауға және алған мағлұматтарды нақтылауға мүмкіндік береді.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп – үйрететін орта, оның жүрегі - мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс - оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау - әр мұғалімнің борышы. Ол өз кәсібін, өз пәнін, барлық шәкіртін, мектебін шексіз сүйетін адам. Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін - өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға құзыреті. Жаңа формация мұғалімі табысы, біліктері арқылы қалыптасады, дамиды. Нарық жағдайындағы мұғалімге қойылатын талаптар: бәсекеге

қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі.

Ақпараттық оқыту технологиясын біз үш оқыту әдісі арқылы жүзеге асырамыз: интерактивті тақталарды қолдана отырып қазақ тіліне оқыту әдісі, электронды оқулықтарды қолдана отырып қазақ тіліне оқыту әдісі, компьютерлерді қолдана отырып қазақ тіліне оқыту әдісі.

«Біздің өміріміздегі сүйікті үй жануарлары» тақырыбы бойынша қазақ тілінен жоспар-конспект сабағы ұсынылып отыр. Берілген жұмыс толық көлемде егер ACTIVstudio бағдарламасымен бірге ACTIVboard болса ғана қолданыла алынады.

Сабақ үстінде әр түрлі жұмыс тәртiптерi қолданылады: «оқытушы-оқушылар», «оқушы-оқытушы», «оқушылар - оқытушылар» жұптарындағы жұмыс, әдістемелері: көрнекілік-иллюстрациялық, жобалық әдіс және т.б. Сабақтың формасы – ауызша журнал.

Интерактивті тақтаны қолданып қазақ тілін меңгерген оқушылар визуалды және ассоциалық жадын қолданды, бұл егер жасөспірімдердің жастық ерекшеліктерін ескеретін болсақ жағымды артықшылық болып табылады. Егер де аудиожазбамен бірге видео қолданылса, онда жақсы нәтижелерге қол жеткізуге болады.

Аудиожазба қолданылған сыныпта тыңдалымның әдісі, сондай-ақ лексикалық бірліктерді тану және оларды бөлшектеу әдісі қолданылды. Көрнекі құралсыз болғандықтан, ол нашар нәтиже берді, соған байланысты екінші сатыда жазбаша формада және тақтаға жазылып көрсетілген болатын. Сөйлеудің (диалогтің) ағынындағы өңделмеген сөздерді аудиотаспада тыңдап қалу оңай емес болатын.

Электронды оқулық – алғашқы сатыдағы тиімді құрал болып табылды, бірақ өзінің екінші қолданылу сатысынан кейін интерактивті тақтаға өз орнын берді. Өйткені онда тыңдау, визуалды көру мен ассоциативті жад бірге жұмысқа түсетін. Балалардың жеке отырғаны да тағы бір артықшылыққа жатқызылды. Сонымен бірге субтитрлері бар видеолар да болды.

Егер проектор аудиомен бірге қолданылғанда, нәтиже басқаша болушы еді, өйткені, жана материалды меңгеруге арналған топтағы жұмыс машинамен ғана жұмыс істеуге қарағанда тиімдірек болып келеді.

Менің ойымша, бұл даулы мәселе, өйткені өзімізбен-өзіміз қалғанда біз көңілімізді бөлмей бір қарқынды жұмыс істеуге болады, әсіресе жасөспірімдер. Алайда бір жағынан алғанда, ұжымдық жұмыс пен басқаларға еліктеушілік, бәсекелестіктің дамыған сезімі жеке компьютердегіге қарағанда сыныпта тақта+проекторды қолданумен материалды табысты меңгерудің табысты меңгерілуіне ықпал етеді.

Біздің зерттеуіміздің соңында біз мынадай қорытындыларға келдік:

- ұжымдық жұмысқа бағытталғандық тілдік материалды меңгергенде жеке жұмыстарға қарағанда ең жақсы нәтижелерді бере алады;

- көрнекіліктің болуы міндетті;

- тыңдалым көрнекілігі міндетті түрде визуалдықпен бірге жүруі керек;

- жұмыс тым ұзақ уақытқа созылмауы тиіс. Әр түрлі қызмет түрлерінің ауысып тұруы керек

- сабақта тым көп ақпараттық оқыту құралдары қолданылмауы тиіс. Бірақ әр түрлі сабақтарда мультимедиялық оқыту құралдары қайталанбауы тиіс;

Білім беру саласындағы көп қолданыста жүрген АКТ құралдары:

- Интерактивті тақта; Мультимедия; Интернет кеңістігі; Электронды оқулық.

Оқу үрдісінің тиімділігін қамтамасыз ету үшін қажет:

- Бір қалыптылықты пайдаланбау, деңгейлер бойынша (білу, пайдалану, қолдану) оқушылар әрекетін ауыстырып отыру;

- Баланың ойлау (зерделеу) қабілетін дамытуға бағытталу, яғни елестету, салыстыру, байқағыштық жалпыдан негізгіні айыра алу, ұқсастықты табу қасиеттерін дамыту;

- Компьютерлік технологияны пайдалана отырып дарынды, орташа және үлгерімі төмен оқушыға сабақты ойдағыдай меңгеруіне мүмкіндік туғызу;

- Оқушының есте сақтау қабілетін ескеру (жедел, қысқа мерзімді және ұзақ уақыттық есте сақтау).

Қорыта айтқанда, жаңа ақпараттық технологияларды сабақта қолдану келесі нәтижелерге жеткізеді:

1. Оқушыларға еркін ойлауға мүмкіндік береді;

2. Тіл байлығын дамытады;

3. Өз ойын жеткізуге, жан-жақты ізденуге үйретеді;
4. Шығармашылық белсенділігін арттырып, ұжымда бірігіп жұмыс істеуге тәрбиелейді.
5. Өз бетімен білім алатын, ақпараттық технологияларды жақсы меңгерген, білімді жеке тұлғаны қалыптастырады.

Мұғалім есте сақтауы керек: АКТ қолданудың жағымды жақтарынан басқа, жағымсыз жақтары да бар - бұл қалып пен тірек-қимыл аппаратының проблемалары; көру қабілетінің бұзылуы, компьютерлік радиация, компьютерлік тәуелділік. Сондықтан сабақтарда АТ қолдану ұзақтығы санитарлық талаптарға сәйкес келуі керек [1].

Орта жалпы білім ақпараттануының әртүрлі аспектілері, оқу орындарындағы оқыту үрдісінде АКТ қолдануға педагогикалық кадрларды дайындау, оқушылармен оқытушылардың ақпараттық мәдениетінің қалыптасуы туралы Н.С.Анисимова, С.А.Бешенков, Н.И.Гендин, И.А.Зимин, Н.Б.Зиновьева, В.А.Каймин, С.Д.Каракозов, А.Ю.Кравцова, Т.А.Лавин, М.П.Лапчик, М.Л.Лапчик, М.Б.Лебедева, Е.А.Медведева, В.Э.Меламуд, Т.М.Петрова, Т.А.Поляков, И.И.Раскина, З.В.Семенова, С.Л.Степанов, С.Р.Удалов, А.Ю.Уваров, А.В.Хуторский және т.б.зерттеулер жүргізген.

Дәстүрлі түрде бала сауаттылықты бастауыш мектепте алады, онда оны жазуға, оқуға және есептеуге үйретеді. Бірақ қазіргі қоғамға қызметтің жаңа тәсілдері қажет, бұл адамда қажетті ақпаратты іздеу, оны өңдеу, басқа адамдарға ұсыну, жаңа объектілер мен процестерді модельдеу, өз бетінше жоспарлау және өз іс-қимылдарын құру сияқты іс-әрекеттер кешенін дамытуды талап етеді. Оқу, жазу және есептеу дағдыларын үйретумен қатар балаларды 1-сыныптан бастап күнделікті өмірде және оқуда жұмыс құралы ретінде сандық техниканы пайдалануға үйрету маңызды.

Біздің балалар өмір сүретін цифрлық орта оқыту мен оқыту әдістерін қайта ойластыруға әкелуі тиіс. Болашақ мектепте қалыптасады. Біздің бүгінгі оқушыларымыз осы қоғамға табысты кірігуге дайын болуы және бұл міндетті шешуге АКТ-ны білім беру үдерісіне жаппай енгізуге көмектеседі. Тәжірибе көрсеткендей, жаңа ақпараттық технологияларсыз қазіргі заманғы мектепті елестету мүмкін емес. Жақын арада жеке компьютерлерді енгізу өседі және осыған сәйкес бастауыш буын оқушыларының компьютерлік сауаттылығына қойылатын талаптар өседі. Оқу үдерісін дараландыру және саралау, оны табысты оқу үшін қажетті негізгі процестер ретінде ойлауды, қиялды дамытуға қайта бағдарлау үшін шексіз мүмкіндіктер пайда болады. Соңында, оқушылардың танымдық қызметін тиімді ұйымдастыру қамтамасыз етіледі.

Бастауыш мектеп мұғалімінің негізгі міндеттерінің бірі оқушылардың оқуға, шығармашылыққа қызығушылығын дамыту болып табылады. Оқу үрдісіндегі қызығушылық оқушыларды пәнді тереңірек тануға ынталандыратын және олардың қабілетін дамытатын қуатты құрал болып табылады. Бұл проблеманы шешу жолдарының бірі бастауыш мектептің оқу үдерісінде оқушылардың шығармашылық белсенділігін арттыратын, оқытудың түрлері мен құралдарын түрлендіруге мүмкіндік беретін әртүрлі ақпараттық және коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану болып табылады. MS Word көмегімен тексеру тесттерін, бақылау тапсырмаларын, карточкаларды, сауалнамаларды және т.б. әзірленеді. Мәтіндік редакторда жасалған дидактикалық материалдарды пайдалану оқу процесінің мүмкіндіктерін кеңейтуге, оны тиімді және әртүрлі етіп қана қоймай, сонымен қатар оқуға деген қызығушылықты арттыруға мүмкіндік береді. Компьютерлік технологияларды қолдану арқылы сабақ оқу үрдісін жандандырып қана қоймай, сонымен қатар оқытудың мотивациясын арттырды.

Бастауыш мектепте заманауи ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктерін сауатты пайдалану: танымдық іс-әрекетті белсендіруге; оқушылардың сапалы үлгерімін арттыруға; бастауыш мектептегі сабақтарда қолдануға арналған заманауи электрондық оқу материалдарының көмегімен оқыту мақсаттарына қол жеткізуге; бастауыш мектеп оқушыларының өзін-өзі білім алу және өзін-өзі бақылау дағдыларын дамытуға; оқытудың жайлылық деңгейін арттыруға; бастауыш сынып оқушыларының сабақта белсенділігі мен ынтасын арттыруға ықпал етеді; қауіпсіздік ережелерін сақтай отырып, бастауыш мектеп оқушыларының компьютерде жұмыс істеу дағдыларын меңгеру.

Компьютерді пән сабақтарында қолдану оң нәтиже беруі үшін оқу процесінің жұмысын дұрыс ұйымдастыру қажет:

– компьютерлік тапсырмалар оқу пәнінің мазмұнына және оны оқыту әдістемесіне сәйкес құрастырылуы тиіс, оқушылардың ойлау қызметін дамытатын, белсендіретін және оқу қызметін қалыптастыратын;

– оқушылар компьютерлік тапсырмаларды орындау үшін қажетті деңгейде компьютермен жұмыс істей білуі тиіс;

– оқушылар бастауыш мектеп үшін белгіленген гигиеналық нормаларға сәйкес жабдықталған арнайы кабинетте жұмыс істеуі керек, олар бойынша 10-15 минуттан аспайтын уақыт ішінде компьютерді пайдалануға болады. (Санитарлық ережелер мен нормалар).

Пәнді компьютерлік қолдауды әзірлеу кезінде анықтау қажет: компьютерлік тапсырмалармен «қолдау» және қандай дидактикалық міндеттерді шешу үшін қандай тақырыптар тұр; компьютерлік тапсырмаларды жасау және орындау үшін қандай бағдарламалық құралдарды пайдалану орынды; балаларда компьютерде қандай алдын ала жұмыс істей білу керек; қандай сабақтарды компьютерлік жасау керек; компьютерлік сабақтарды қалай ұйымдастыру керек?

Компьютерлік технологиядағы мұғалімнің жұмысы келесі функцияларды қамтиды:

Жалпы сынып деңгейінде оқу үрдісін ұйымдастыру, жалпы пән (оқу процесінің кестесі, сыртқы диагностика, қорытынды бақылау).

Сынып ішіндегі белсендіруді және үйлестіруді ұйымдастыру (жұмыс орындарын орналастыру, нұсқау беру, сынып ішіндегі желіні басқару және т.б.).

Оқушыларға жеке бақылау, жеке көмек көрсету, баламен жеке байланыс жасау. Компьютердің көмегімен визуалды және есту бейнелерін пайдаланатын жеке оқытудың тамаша нұсқаларына қол жеткізіледі.

Ақпараттық ортаның компоненттерін дайындау (Оқу, көрсету жабдықтарының әртүрлі түрлері, бағдарламалық құралдар мен жүйелер, оқу – көрнекі құралдар және т.б.), олардың белгілі бір оқу курсының пәндік мазмұнымен байланысы.

АКТ қолдану үдерісінде білім алушының дамуы, оқушыларды ақпараттық қоғам жағдайында еркін және жайлы өмірге дайындау жүргізіледі, оның ішінде: көрнекі-бейнелі, көрнекі-пәрменді, теориялық, интуитивті, шығармашылық ойлау түрлерін дамыту; компьютерлік графика мүмкіндіктерін, мультимедиа технологиясын пайдалану есебінен эстетикалық тәрбие беру; коммуникативтік қабілеттерін дамыту; күрделі жағдайда оңтайлы шешім қабылдау немесе шешім нұсқаларын ұсыну (шешім қабылдау бойынша қызметті оңтайландыруға бағытталған ситуациялық компьютерлік ойындарды пайдалану); ақпараттық мәдениетті, ақпаратты өңдеуді жүзеге асыру біліктерін қалыптастыру [2,б.78].

АКТ құралдарын іске асыру есебінен оқыту процесінің тиімділігі мен сапасын арттыруды; танымдық қызметті жандандыруға негіз болатын итермелеуді (ынталандыруды) қамтамасыз етуді; әртүрлі пәндік салалардан міндеттерді шешу кезінде ақпаратты өңдеудің қазіргі заманғы құралдарын, оның ішінде аудиовизуалды құралдарын пайдалану есебінен пәнаралық байланыстарды тереңдетуді қамтамасыз ете отырып, оқу-тәрбие процесінің барлық деңгейлерінің қарқындылығына алып келеді. Компьютерлік технологияларды қолдану арқылы сабақ оқу үрдісін жандандырып қана қоймай, сонымен қатар оқытудың мотивациясын арттырды. Оқу үрдісінде компьютерлік технологияларды қолдану мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің өсуіне әсер етеді. Бұл білім беру саясатының басты міндеті [3,б.23].

ттерін шешуге алып келетін білім беру сапасын айтарлықтай арттыруға ықпал етеді.

«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп, Елбасы атап көрсеткендей, жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор деп білемін.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. *Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты – бәсекеге қабілетті маман дайындау // Баяндама тақырыбы: Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. (infourok.ru)*

2. *Бидаулетова С.А. Бастауыш сыныпта ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану // Бастауыш сыныпта ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану | Білім айнасы газеті (bilimainasy.kz)*

3. *Н.А. Жапбаров. Білім беру жүйесін ақпараттандыруда электронды оқыту кешенін пайдалану тиімділігі // Білім образование. -2009. - Т.43. – № 1. С. 14-17.*

Бакышова Н.Ж., Смагулова Н.К.
ЗНАЧЕНИЕ ИСПОЛТЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аннотация. Задача информационных технологий-привить учащимся интерес к знаниям, любознательность. Электронная связь, используемая на уроках в соответствии с современными требованиями, позволяет учащимся не только слушать, но и концентрироваться, но и пересказывать пропущенные моменты, слушать и уточнять полученные сведения.

Bakysheva N.J., Smagulova N.K.
THE IMPORTANCE OF USING INFORMATION TECHNOLOGY IN PRIMARY SCHOOL

Annotation. The task of information technology is to instill in students an interest in knowledge, curiosity. Electronic communication, used in the classroom in accordance with modern requirements, allows students not only to listen, but also to concentrate, but also to retell missed points, listen and clarify the information received.

ӘОК 371.4

Бейсекеева А.М.
Бастауыш сынып мұғалімі
Қарағанды қаласы, №82 ЖББМ КММ
Alua0207@mail.ru
Жапанова Р.Н.
Аға оқытушы, п.ғ.м
Қарағанды қаласы, «Bolashaq» Академиясы
riza_70@bk.ru

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ТОПСЕРУЕН
АРҚЫЛЫ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ НЕГІЗДЕРІ

Аңдатпа. Экологиялық білім - бұл балалардың рухани дамуына, олардың құндылықтарының қалыптасуына, адамның моральдық-экологиялық жағдайына, табиғатпен және қоғаммен экологиялық негізделген өзара әрекеттесу дағдылары мен дағдыларына бағытталған әсер ету. Бастауыш мектеп жасында экологиялық білім өте маңызды және адамгершілік таңдауына, ойлаудың дамуына байланысты. Балаларға экология оларды қызықтыратын және еліктіретін жағдайлар жасау өте маңызды. Даму ерекшеліктерін ескере отырып, баланың қоршаған ортамен дұрыс қарым-қатынас жасауға дайындығын қалыптастыру маңызды.

Жас ұрпаққа экологиялық білім мен тәрбие беру мәселесі қазір дүние жүзі халқының, ғалымдардың, педагогтардың, саясат қайраткерлерінің назарым аударып отыр.

Қазіргі кезде жер шарында жаппай экологиялық апаттардың таралуы және оның алдын алу мақсатында табиғатты қорғау жұмыстарын түбірінен жаңа негізде жетілдірудің қажеттілігі экологиялық мәселенің өзектілігін көрсетеді.

Табиғатты қорғау мәселесі - педагогикалық мәселелердің негізгі бөлігі.

Табиғатты қорғау құрылымы мынадай бөліктерден тұрады:

- экологиялық қарым-қатынас;
- экологиялық іс-әрекет;
- экологиялық сезім;
- экологиялық қызығушылық;
- экологиялық көзқарас.

Экологиялық қарым-қатынас — адамның табиғатты танып білуге, оны қамқорлыққа алуға, өзгертуге және сақтауға бағытталған танымдық көзқарасы немесе қарым-қатынасы, ол адамның қоршаған ортаны танып білуімен, меңгеруімен, өзгертуімен және сақтауымен сипатталады [1].

Экологиялық іс-әрекет — табиғатты қорғау, сақтау, қамқорлыққа алу бағытындағы қызметтің маңызды бөлігі.

Экологиялық сезім — табиғаттағы әсемдікті қабылдап, бағалау кезіндегі рухани нәр алудың ең жоғары көрінісі. Бұл жөнінде М.Жұмабаевтың: «...табиғаттағы сұлу нәрсеге сүйініп, көріксіз

нәрседен жиренуіне, жақсылыққа ұмтылып, жауыздықтан тыйылуына көп көмек көрсетеді», — деген сөзі баланың бойында экологиялық сезімді қалыптастырудың маңыздылығын көрсетеді.

Экологиялық қызығушылық — адамның қоршаған ортаны, табиғатты қорғауға деген шынайы көңіл бөлуі, ерекше назар аударуы. Қызығушылық табиғаттағы белгісіз жағдайларға қызығудан, оның заңдылықтарын, бір-бірімен қатынасы мен өзара байланысының себебін білгісі келіп, оны әрі қарай жалғастырудан тұрады.

Экологиялық көзқарас деп тұлғаның ішкі сұраныстарынан туындап, объективті дүниеге және ондағы адамның алатын орнына, адамның өзін қоршаған шындыққа және оған қатынасына байланысты қалыптасатын дүниетаным мен көзқарастар жүйесін айтады [2].

Топсеруен балалар іс-әрекетінің ұйымдастырылған түрлерінің бірі болып табылады, оның барысында табиғатқа, зерттелетін объектіге қызығушылық тәрбиеленеді және артады және табиғатқа эстетикалық көзқарас қалыптасады.

Бастауыш сынып оқушысы өзін қоршаған ортадан ажырата бастайды, өзінің дүниетанымында «мен – табиғатымнан» «Мен және табиғатқа» дейінгі қашықтықты жеңеді, ол айналасындағыларға эмоционалды және құндылық қатынасын дамытады.

Сыртқы әлеммен өзара әрекеттесу бойынша жеке тәжірибе жинақтаудың қарқындылығы баланың болашақта тұлғаның экологиялық мәдениетін дамыту процесін анықтайтын қоршаған әлемнің берік визуалды-бейнелі бейнесін қалыптастыруға әкеледі.

Әдістеме теориясында да, оқыту практикасында да экологиялық идеяларды қалыптастыру және дамыту мәселесі ең өзекті және күрделі мәселелердің бірі болып табылады.

Экологиялық түсініктерді қалыптастыру бойынша жұмыс барысында логикалық ойлау мен сөйлеуді нақты сенсорлық негізде дамыту мәселесі шешіледі.

Бастауыш мектеп-экологиялық мәдениеттің негізі қаланатын алғашқы байланыстардың бірі. Балаларды қоршаған ортамен тәрбиелеу саласында үлкен мұра бізге көрнекті педагог В.А.Сухомлинский қалдырды. Оның пікірінше, табиғат балалардың ойлауының, сезімдері мен шығармашылығының негізінде жатыр.

Балалар мен жасөспірімдердің табиғат объектілеріне қатынасы мұғалім табиғат біздің жеріміз, бізді өсіріп, тамақтандыратын Жер, біздің еңбегімізге айналған жер екендігімен тығыз байланысты болды. Табиғаттың өзі тәрбиелемейді, тек онымен белсенді өзара әрекеттесуді тәрбиелейді. Бала табиғатты түсінуді, оның сұлулығын сезінуді, байлығын қорғауды үйренуі үшін оны ерте жастан бастап тәрбиелеу керек.

Осы сезімдердің барлығын балаларда тәрбиелеу үшін осы бағытта жұмыс істеудің әртүрлі әдістері мен формаларын қолдану қажет. Балаларға экологиялық білім берудің жетекші түрлерінің бірі – табиғи топсеруендер.

Топсеруендер тақырып немесе құбылыс өз жағдайында қарастырылуы керек барлық жағдайларда қажет. Бұған, мысалы, ағаштарды, бұталарды, орман шөптерін, қыстайтын құстарды, көктемгі ерте гүлдейтін өсімдіктерді және т. б. зерттеу жатады.

Табиғаттың жан-жақты әлемі мектеп оқушыларының қызығушылығын оятады, таң қалдырады. «Табиғаттың ашылған құпиясына шынайы таңдану, ойдың жылдам ағымына күшті серпін» - деп атап өтті Б.А.Сухомлинский. Баланың қызығушылығы қоршаған әлемді шарлауға, бар байланыстар мен тәуелділіктерді анықтауға көмектесетін танымдық мәселелерде көрінеді.

Сондықтан мұғалімдер балалардың іс-әрекетін бағыттай отырып, олардың танымдық белсенділігін, сұрақтардың пайда болуын, оларға жауап табуға деген ұмтылысын ынталандыруы керек, табиғатқа, оның біліміне деген қызығушылықты нығайтуға және тереңдетуге тырысуы керек.

Осылайша, қазіргі мектептерде жүзеге асырылатын бастауыш сынып оқушыларының экологиялық білімі мен тәрбиесіне қойылатын талаптардың бәрі үлкен маңыздылыққа ие.

Бұл талаптар өткен ғасырлардағы мұғалімдердің де, жаңашыл мұғалімдердің де еңбектерінде, шетелдік ғалымдардың да, отандық жазушылардың шығармаларында да сипатталған.

Олар сонымен қатар нормативтік құжаттарда, бағдарламаларда және білім туралы заңдарда бар. Уақыт өте келе бұл құжаттар жетілдіріліп, өзгертіліп, білім беру кеңістігін экологияландыруға байланысты жаңа ережелерге ие болып отырады, бірақ осы заңдар құрылған база мен қағидалар өзгеріссіз қалады.

Экологиялық мәдениеттің негіздері ерте жастан бастап қалыптасады. Бастауыш мектепте балалардың табиғатқа, өзіне және қоғамның басқа мүшелеріне ұқыпты қарау ұғымдары мен дағдыларын қалыптастыруға ерекше назар аудару қажет [3].

Экологиялық білім беру мен тәрбиелеу проблемасы болған және қоғамның дамуы барысында болады да. Дұрыс экологиялық білім болашақта адамзаттың көптеген экологиялық проблемаларының алдын алуға мүмкіндік береді. Бастауыш мектеп жасында бала жүйелі білімнің негізін алады; мұнда оның мінезінің, ерік-жігерінің, адамгершілік келбетінің ерекшеліктері қалыптасады және дамиды. Егер балаларды тәрбиелеуде маңызды нәрсе жоғалса, онда бұл олқылықтар кейінірек пайда болады және назардан тыс қалмайды. Экологиялық тәрбиенің мақсаты мен міндеттерін қою тәрбие процесінің мазмұнын анықтауға мүмкіндік берілді. Тәрбие процесінің негізгі кезеңдері, экологиялық тәрбиенің тенденциялары мен формалары анықталды. Әр форма үшін тиімділіктің негізгі критерийлері көрсетілген: масса, тұрақтылық, экологиялық білімді қолдана білу. Білімді тұлғаның көрсеткіштері: экологиялық білім, дағдылар, оқушылардың табиғатты қорғау бойынша әлеуметтік пайдалы жұмысты орындауында көрінетін практикалық нәтижелер. Экологияны оқытудың ең танымал құралдары - топсеруендер.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Л.П.Логовеева. Бірінші сынып оқушыларына экологиялық тәрбие беру // Бастауыш мектеп. – 2009, №5, 130-131 б.
2. С.Н.ГЛазачев. Экологиялық мәдениет құндылықтарын сақтайық // Бастауыш мектеп. - 2018, № 6, 12-13 б.
3. А.Н.Захлебный, И.Д.Зверев, Е.М.Кудрявцева Оқушылардың экологиялық білімі. - М.: Педагогика, 2001. 266 б.

**Бейсекеева А., Жапанова Р.Н.
ОСНОВЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ
ПОСРЕДСТВОМ ЭКСКУРСИЙ**

Аннотация. Экологическое воспитание - целенаправленное воздействие на духовное развитие детей, формирование у них ценностных установок, нравственно-экологической позиции личности, умения и навыков экологически обоснованного взаимодействия с природой и социумом. Именно в младшем школьном возрасте экологическое воспитание очень важно и зависит от нравственного выбора, от развития мышления. Важно создать детям такие условия, при которых экология будет их интересовать и увлекать. Важно сформировать готовность ребенка к правильному взаимодействию с окружающей средой, учитывая особенности развития.

**Beisekееva A., Zhapanova R.N.
FUNDAMENTALS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION OF YOUNGER
SCHOOLCHILDREN THROUGH EXCURSIONS**

Annotation. Ecological education is a purposeful impact on the spiritual development of children, the formation of their values, moral and ecological position of the individual, skills and abilities of environmentally sound interaction with nature and society. It is at primary school age that environmental education is very important and depends on moral choice, on the development of thinking. It is important to create conditions for children in which ecology will interest and fascinate them. It is important to form a child's readiness for proper interaction with the environment, taking into account the peculiarities of development.

УДК 371.268

Гильд О.И.
учитель музыки
КГУ «Школа-лицей №53»
Караганда, Республика Казахстан

**СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И МЕТОДЫ
ПРЕПОДАВАНИЯ МУЗЫКИ В ШКОЛЕ**

Аннотация. В статье описаны эффективные технологии и методы, используемые при обучении предмету «Музыка» в системе общего образования. Рассмотрены используемые методы и приемы в соответствии с содержанием и требованиями предмета, индивидуальными особенностями учащихся.

Для реализации познавательной и творческой активности школьника в учебном процессе мною используется широкий спектр современных образовательных и цифровых технологий, которые дают возможность повышать качество образования, более эффективно использовать учебное время. Данные образовательные технологии ориентированы на индивидуализацию, дистанционность и вариативность образовательного процесса, академическую мобильность обучающихся, независимо от возраста и уровня образования.

Внедрение ниже перечисленных технологий позволяет учителю:

✓ отработать глубину и прочность знаний, закрепить умения и навыки в различных областях деятельности;

✓ развивать технологическое мышление, умения самостоятельно планировать свою учебную, самообразовательную деятельность [2].

Одна из основных задач уроков музыки: снимать нервно-психические перегрузки, восстанавливать положительный эмоционально-энергетический тонус учащихся. Поэтому наряду с основными формами музыкальной работы с детьми на уроках использую логоритмику, ритмотерапию, фольклорную арттерапию и др.

Логоритмическая гимнастика. Логоритмическая гимнастика – это форма активного отдыха, наиболее благоприятная для снятия напряжения после долгого сидения. Кратковременные физические упражнения под музыку, вызывая возбуждение других отделов мозга, усиливают кровообращение и создают благоприятные условия отдыха для ранее возбужденных отделов. После такого короткого активного отдыха внимание детей повышается, а восприятие учебного материала улучшается[2].

Ритмотерапия. Танец, мимика и жест являются одним из древнейших способов выражения чувств и переживаний. Музыкально-ритмические упражнения выполняют релаксационную функцию, помогают добиться эмоциональной разрядки, снять умственную перегрузку и утомление. Движение и танец, помимо того что снимают нервно-психическое напряжение, помогают школьнику быстро и легко подружиться с другими детьми, а это также дает определенный психотерапевтический эффект.

Фольклорная арттерапия. Песенный фольклор – это естественная система арттерапии, включающая в себя излечение звуком, музыкой, движением, драмой, рисунком, цветом и несущая скрытые инструкции по сохранению целостности человеческой личности. В фольклоре действительно есть врачующее начало. Традиционные детские песни развивают у детей не только музыкальный слух и память, но и легкие, дыхание, голосовой аппарат. При нетрадиционных формах урока (урок-обряд, урок-концерт, урок-праздник, урок-путешествие) значительную роль играет терапия костюмом и его цветовыми сочетаниями, характером орнамента.

Проектная деятельность. Дает возможность учащимся самостоятельно пополнять свои знания, глубоко вникать в изучаемую проблему и предполагать пути ее решения.

Сегодня метод проектов позволяет эффективно решать задачи личностно-ориентированного подхода в обучении подрастающего поколения. Проектная методика характеризуется высокой коммуникативностью и предполагает выражение учащимися своих собственных мнений, чувств, мыслей, активное включение в реальную деятельность, принятие личной ответственности за продвижение в обучении. С помощью проектной методики на уроке можно достичь сразу нескольких целей – побудить ребенка к творчеству, закрепить изученный материал, создать на уроке атмосферу праздника и украсить кабинет красочными работами детей. Подготовить, оформить и представить проект – дело гораздо более долгое, чем выполнение традиционных заданий. Проект ценен тем, что в ходе его выполнения, школьники учатся самостоятельно приобретать знания, получать опыт познавательной и учебной деятельности.

Отличительная черта проектной методики – особая форма организации. Организуя работу над проектом важно соблюсти несколько условий:

1. Проблема, предлагаемая ученикам, формулируется так, чтобы ориентировать учеников на привлечение фактов из смежных областей знаний и разнообразных источников информации. Необходимо вовлечь в работу всех учащихся класса, предложив каждому задания с учетом уровня его подготовки.

2. Выполнение проекта связано с поиском новой, дополнительной информации, обсуждением этой информации, и ее документированием, выбором способов реализации проекта (это могут быть рисунки, викторины, презентации и др.).

Применение компьютера и других технических средств на уроке музыки – это не самоцель. Развитие общества сегодня диктует необходимость использовать новые информационные технологии во всех сферах жизни. Современная школа не должна отставать от требований времени, а значит, современный учитель должен использовать компьютер в своей деятельности, т.к. главная задача школы – воспитать новое поколение грамотных, думающих, умеющих самостоятельно получать знания граждан.

Цифровые технологии. Использование цифровых технологий на уроках музыки является, по сути, универсальным средством наглядности, которое помогает расширить кругозор учащихся, побудить детей самостоятельно добывать информацию, сформировать интерес к предмету, делая обучение ярким, запоминающимся, интересным. Работая с различными модулями предоставляются широчайшие возможности для успешного совместного творчества учителя и учеников, что, безусловно, положительно влияет на эмоциональную атмосферу в классе, делает творческий процесс увлекательным, эффективным, обеспечивает оптимальное музыкальное развитие учащихся.

Содержание учебного процесса на уроках музыки нацеливаю на формирование потребности к полноценному художественному общению с произведениями различных видов искусств: музыки, литературы (сказки, загадки, поэзия) ИЗО, хореографии, экранного искусства (видео); на расширение как общего, так и музыкального кругозора, развитие эмоционально-образного мышления в опоре на чувства и интеллект, формирование художественного вкуса и оценочных критериев в контексте духовно-нравственных и эстетических идеалов [1].

Используя интеграцию искусств, сравнительный анализ художественных произведений, создание стимулирующей поисковой ситуации, нужно стараться формировать у учащихся ассоциативно-образное мышление, эмоционально-познавательную деятельность, совершенствовать память, внимание, воображение. Для лучшего усвоения учащимися основной образовательной программы представлены личностные, предметные и метапредметные требования к школьнику. Для получения высоких результатов в образовании в программе разработаны универсальные учебные действия. Работа на уроке должна вестись так, чтобы ученик не принимал в готовом виде знания, а прикладывал усилие к поиску нового, умел размышлять и обсуждать. Для этого в стандартах нового поколения сформированы несколько видов универсальных действий; личностные, познавательные, регулятивные. Чтобы сформировать учебные универсальные действия у школьников, необходимо научить их проявлять свои знания и умения в различных видах художественно-творческой деятельности, владеть приёмами анализа, сравнения и обобщения музыкальных произведений.

В преподавании музыки, предлагаются следующие технологии:

1. Технология развития ассоциативно-образного мышления

Данная технология базируется на связи музыки с разными видами искусства – кино, изобразительном искусством, литературой, театром. На уроке музыки взаимодействие искусств помогает осваивать язык музыки, сравнивая и выявляя его «сходства и различия» с языком других видов искусств. Развитие процессов восприятия практически можно наблюдать во всех видах музыкальной и практической деятельности учащихся: слушание и размышление о музыке, развитие певческих способностей детей, музыкально-ритмические движения, инструментальное музицирование и пластическое интонирование, а так же импровизация (речевая, вокальная, ритмическая, пластическая, художественная). Формирование восприятия музыки у учащихся происходит в процессе интонационно-образного анализа музыкальных произведений (музыка утра и вечера, музыка зимы и осени и т.д.)

Используя методику анализа музыкального произведения, я включаю в этот процесс выявление жанров (песня, танец, марш); стиля (народного или композиторского, старинная музыка или современная, русская или зарубежная); слежу за тем, как развиваются и движутся интонации (интонации – темы – музыкальные образы).

2. Игровая технология

Игровое творчество можно назвать основным, наиболее доступным, увлекательным и любимым детьми видом деятельности. Известен факт, что школьники во время игры мало устают, а мозг и интеллект их активно работает.

Взаимосвязь музыки и ритмики помогает правильно понять художественное произведение. Например, после прослушивания программной пьесы у детей возникает интересный замысел

игры. Они распределяют роли, предлагают свой план развития сюжета, инсценируя народную песню, стараются по-своему изобразить действие.

В структуре урока музыки ритмические движения являются его частью, длящейся три – пять минут, выполняющие роль двигательной разрядки.

Занимаясь играя, дети чувствуют себя более раскрепощено на праздничных мероприятиях, ведь не секрет, что они обычно боятся выступать, боятся сцены, боятся показать свои знания и умения. Считаю необходимостью включать различные виды движений под музыку в начальной школе. Детям этого возраста свойственна подвижность, и они с удовольствием выполняют различные движения под музыку, включаются в музыкальные игры, связанные с движением. Движение под музыку является дидактически важной частью процесса музыкального воспитания, так как позволяет достаточно эффективно влиять на развитие музыкальных способностей метроритмического чувства.

Движение под музыку развивает творческую фантазию, воображение ребенка. Различные творческие задания позволяют активно влиять на личность ребенка, давая выход детскому стремлению к самовыражению, чем создают на уроке особую эмоционально насыщенную атмосферу погружения в мир музыкального искусства.

3. Здоровье сберегающая технология

Главная задача уроков музыки – это создать условия для сохранения здоровья учащихся, снятие нервно-психических перегрузок и восстановление положительного эмоционально-энергетического тонуса учащихся. Этому должен способствовать процесс внедрения здоровьесберегающей технологии в образовательный процесс.

На уроках возможны использование таких видов таких как: ритмотерапия, вокалотерапия, музыкотерапия и фольклорная терапия. Искусство врачевания и музыка тесно связаны между собой. При воздействии музыкой на определенные мозговые зоны и активизируется работа мозга в целом.

Часто просмотр репродукций произведений изобразительного искусства сопровождается звучанием музыкального произведения. Из наблюдений за детьми видно, что это оказывает положительное влияние на их психоэмоциональное состояние.

4. Технологии развития голоса и слуха одна из главных в процессе развития певческой культуры учащихся. Необходимо тщательно отбирать вокально – хоровой репертуар, в коллективах использовать разные формы исполнительства; хоровое, ансамблевое, сольное.

5. Информационные технологии – это многочисленные аудио и видеоматериалы, цифровые компоненты учебно-методических комплектов по музыке, клавишный синтезатор, медиапроектор, персональный компьютер, комплект звуковоспроизводящей аппаратуры (микрофоны, усилители звука, динамики) и др [2].

Итак, применение данных технологий и методик отличается высокой результативностью и способствует:

- личностному развитию;
- повышению интереса школьников к учебным занятиям;
- росту познавательной активности учащихся в процессе обучения; изменению самооценки учащихся;
- воспитанию активности и самостоятельности; формированию учащихся эстетического, эмоционально-целостного отношения к искусству и жизни;
- развитию музыкального восприятия, навыков глубокого, личностно-творческого постижения нравственно-эстетической сущности музыкального искусства;
- овладению интонационно-образным языком искусства на основе складывающегося опыта творческой деятельности и взаимосвязей между различными видами искусства

А главное: создаются предпосылки к формированию у школьников основ теоретического (постигающего) мышления, итогом чего должно стать первоначальное представление о музыке как художественном воспроизведении жизни.

Список использованных источников:

1. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года № 604 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов образования всех уровней образования».

2. Требования к выставлению зачета по учебным предметам «Физическая культура», «Музыка», «Художественный труд», «Самопознание», «Основы предпринимательства и бизнеса», «Графика и проектирование» – Нур-Султан: НАО имени И.Алтынсарина, 2019.

Гильд О.И.

МЕКТЕПТЕ МУЗЫКА ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Аңдатпа. Мақалада жалпы білім беру жүйесінде «Музыка» пәнін оқытуда қолданылатын тиімді технологиялар мен әдістер сипатталады. Пәннің мазмұнына және талаптарына сай, оқушылардың жеке ерекшеліктеріне сай қолданылатын әдістер мен тәсілдер қарастырылады.

Guild O.I.

MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES AND METHODS OF TEACHING MUSIC AT SCHOOL

Annotation. The articles describe effective technologies and methods used in teaching the subject of «music» in general education systems. The applied methods and techniques are considered in accordance with the content and the subjects in need, the individual characteristics of the students.

УДК 371.268

Горбатюк Е.В.

учитель начальных классов
КГУ «Основная средняя школа №64»
Караганда, Республика Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аннотация. В статье рассмотрены этапы работы использования информационных технологий на уроках литературного чтения как один из способов формирования ключевых компетенций младших школьников и повышения их познавательной активности.

Целями государственной программы «Цифровой Казахстан» (далее – Программа) являются ускорение темпов развития экономики РК и улучшение качества жизни населения за счет использования цифровых технологий в среднесрочной перспективе, а также создание условий для перехода экономики Казахстана на принципиально новую траекторию развития, обеспечивающую создание цифровой экономики будущего в долгосрочной перспективе [1].

«Образование признано одним из важнейших приоритетов долгосрочной Стратегии «Казахстан – 2050». Общей целью образовательных реформ в Казахстане является адаптация системы образования к новой социально-экономической среде»[2]. В условиях суверенного государства перед обществом со всей очевидностью поставлена задача реформирования содержания системы образования и разработки учебников нового поколения, ориентированных на формирование всесторонне развитой личности ребёнка в условиях современной школы.

Особая роль при этом отводится начальной школе, призванной заложить фундамент в формировании интеллектуальной, эмоциональной, деловой, коммуникативной готовности учащихся к активно-деятельному взаимодействию с окружающим миром, другими людьми, самим собой. Одна из главных задач начального обучения - научить детей правильному, беглому, осознанному, выразительному чтению. И эта задача чрезвычайно актуальна, так как чтение играет огромную роль в образовании, воспитании и развитии человека. Чтение – это окошко, через которое дети видят и познают мир и самого себя. Чтение – это и то, чему обучают младших школьников, посредством чего их воспитывают и развивают. Умения и навыки чтения формируются не только как важнейший вид речевой и умственной деятельности, но и как сложный комплекс умений и навыков, имеющий общеучебный характер, используемый учениками при изучении всех учебных предметов, во всех случаях внеклассной и внешкольной жизни.

Урок чтения – самый интересный, но трудный и ответственный. Если дети не будут правильно, бегло, выразительно, сознательно читать, они не смогут овладеть в достаточной мере грамотным письмом, не научатся правильно решать задачи. Задача учителя – повысить интерес учащихся к урокам литературного чтения, сделать их интересными, научить читать быстро, правильно, выразительно.

Жизнь показывает, что если ученик научился читать в период обучения грамотности, то он в коллективе класса занимает заметное место, верит в свои силы, и, наоборот, если ребенок не овладел чтением, он чувствует какую-то ущербность, теряет веру в свои силы, в способность успешно учиться и в коллективе класса находится в тени. Морально он будет переживать свой недостаток и не сможет реализовать в школе свои способности, то положительное, что в нём заложено. Как всякому учителю хочется, чтобы уроки чтения оставляли заметный след в сознании каждого ученика, были нацелены на то, чтобы продвигать его в идейно-нравственном, умственном, эмоциональном, эстетическом и речевом развитии, развивали у детей интерес к книге, любовь к чтению, прививали им полезные для жизни и дальнейшей учёбы умения и навыки. Однако, несмотря на многие усилия, в классе всегда оказывается группа слабочитающих детей. У них работа с книгой вызывает умственную перегрузку, а это приводит к нежеланию читать и, в конечном счёте, к отставанию в учёбе, что, в свою очередь, влияет на эффективность работы всего класса. Поэтому мы стараемся использовать хорошо апробированные и новые технологии: нестандартные приёмы, которые помогают развивать интерес учащихся к чтению, поиску ответов на возникающие вопросы. Другими словами, стремимся разбудить познавательную активность, научить самостоятельному поиску знаний, а это невозможно без хорошей техники чтения.

Уроки с использованием информационных технологий не только расширяют и закрепляют полученные знания, но и в значительной степени повышают творческий и интеллектуальный потенциал учащихся. Поскольку фантазия и желание проявить себя у младшего школьника велики, стоит учить его как можно чаще излагать собственные мысли, в том числе и с помощью информационных технологий.

Учитель – профессия творческая.

Включение ИКТ в учебный процесс позволяет учителю организовать разные формы учебно-познавательной деятельности на уроках, сделать активной и целенаправленной самостоятельную работу учащихся. Информационные технологии можно рассматривать как средство доступа к учебной информации, обеспечивающее возможности поиска, сбора и работы с источником, в том числе в сети Интернет, а также средство доставки и хранения информации. Использование ИКТ в учебном процессе позволяет повысить качество учебного материала и усилить образовательные эффекты.

Компьютер позволяет учителю значительно расширить возможности предъявления разного типа информации. При дидактически правильном подходе компьютер активизирует внимание учащихся, усиливает их мотивацию, развивает познавательные процессы, мышление, внимание, развивает воображение и фантазию. Основная задача заключается в том, чтобы занимательность не заслоняла собственно учебные цели.

Наиболее эффективными средствами включения ребёнка в процесс творчества на уроке являются:

- игровая деятельность;
- создание положительных эмоциональных ситуаций;
- работа в парах;
- проблемное обучение.

Уроки литературного чтения будут неинтересны и скучны, если учитель не будет включать в их содержание аудио средства. Научив детей слушать, можно предлагать записи образцового чтения небольших по объёму литературных произведений. Это обучает выразительному чтению, умению почувствовать настроение, определить характер героев [4].

Научить читать детей, конечно же, трудно. Но еще труднее научить их полюбить чтение. Поначалу детям нравится сам процесс овладения чтением. Им интересно видеть, как из букв возникают хорошо знакомые слова. Но когда дело доходит до наращивания темпа чтения, когда учитель в классе, а родители дома пытаются заставить ребенка читать, читать и читать, чтобы росла техника чтения, тут у многих пропадает охота сидеть за книгой. И здесь на помощь приходят компьютерные технологии. Они могут быть органично включены в любой этап урока:

во время индивидуальной или словарной работы, при введении новых знаний, при обобщении и закреплении, для контроля знаний, умений и навыков. Кроме того, с помощью данных технологий можно использовать разнообразные формы организации познавательной деятельности: фронтальную, групповую, индивидуальную. Компьютер помогает вовлечь всех учеников класса в литературное творчество.

Активно проходит работа с фразеологизмами, скороговорками, загадками, пословицами и словарная работа. Глубокое изучение темы достигается не только фронтальной работой, но и в индивидуальной работе каждого учащегося с интерактивным продуктом. Дети с интересом принимают участие в поиске информации и подготовке сообщений, рефератов, докладов, буклетов, книжек-малышек. В данном случае компьютер является информационно-обучающим пособием.

На уроках литературного чтения использую иллюстрирование учениками изучаемого произведения. Этот вид работы позволяет детям почувствовать радость от необычного общения с книгой. Хорошо проходит данный вид работы в группах. Выполненные работы сканирую, и каждая группа приступает к созданию диафильма по заданной теме. В результате дети точнее усваивают последовательность событий, что помогает им при пересказе произведения. Известно, что большинство людей запоминают 5% услышанного и 20% увиденного. Одновременное использование аудио и видеоинформации повышает запоминаемость до 40-50%.

Ни для кого не секрет, что круг чтения современных детей ограничивается школьной программой. Младших школьников часто пугает объём предложенной книги. Поэтому задача учителя заинтересовать ребёнка книгой, представить доступный круг чтения во всём его многообразии и привлекательности. Многие детские произведения экранизированы, это даёт возможность использовать фрагменты фильмов на уроках литературного чтения.

Все чаще и чаще дети подменяют чтение авторского текста на просмотр одноименного мультфильма. Посмотреть мультфильм, посидеть у компьютера – и быстрее, и проще, и интереснее. В учебниках по литературному чтению практически нет информации о писателях. Поэтому, готовясь к уроку, я собираю информацию о писателе в Интернете: факты биографии, портреты, фотографии. Составляю презентации к урокам, иногда вставляя в них документальные фильмы или аудиозапись с голосом писателя. И учащимся стало интереснее, они стали сами в начале урока знакомства с новым писателем спрашивать, а что это за человек, а чем он интересовался, а он ещё жив. Сначала я предлагаю им по фотографии или по портрету предположить, а какой это человек, определить его характер. И только после высказанных детьми предположений, предлагаю посмотреть, прослушать найденный мною материал. А рассказ об интересных фактах биографии писателя служит стимулом к чтению его книг.

Такой подход к урокам литературного чтения, использование ИКТ, даёт положительные результаты: каждое занятие вызывает у детей эмоциональный подъём, стимулирует учащихся внимательно прочитывать художественный текст, расширяется круг детского чтения, учащиеся самостоятельно ищут и читают другие произведения писателей.

Презентации, приготовленные к урокам литературы, помогают учащимся образно представить изучаемое произведение любого жанра. Продуктивность уроков с использованием информационных технологий очень высокая, а также высок уровень познавательной активности учащихся.

При разработке урока с использованием ИКТ уделяется особое внимание на здоровье обучающихся. Поурочный план включает в себя физические и динамические паузы, зарядку для глаз, использование элементов здоровьесберегающих технологий.

Уроки с использованием информационных технологий не только расширяют и закрепляют полученные знания, но и в значительной степени повышают творческий и интеллектуальный потенциал учащихся. Поскольку фантазия и желание проявить себя у младшего школьника велики, стоит учить его как можно чаще излагать собственные мысли, в том числе и с помощью информационных технологий[4]. Я уверена, что использование информационных технологий может преобразовать преподавание традиционных учебных предметов, рационализировав детский труд, оптимизировав процессы понимания и запоминания учебного материала, а главное, подняв на неизменно более высокий уровень интерес детей к учебе.

Работа эта очень сложная, но очень важная, и её нужно проводить систематически. От этого зависит будущее наших детей, какими они вырастут взрослыми читателями, и какими людьми. Подтверждением сказанного могут служить слова В. А. Сухомлинского «Без преувеличения

можно сказать, что чтение в годы детства — это, прежде всего, воспитание. Слово, раскрывающее благородные идеи, навсегда откладывает в детском сердце крупинки человечности, из которых складывается личность».

Список использованных источников:

1. Государственная программа «Цифровой Казахстан». Постановление Правительства РК №827 от 12.12.2017 г.
2. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера нации народу Казахстана «Стратегия –Казахстан-2050».
3. Зайцев В.Н. Резервы обучения чтению //Начальная школа – 1990.
4. Быкова О.В. Использование икт в профессиональной деятельности учителя начальных классов– 2012.

Горбатюк Е.В.

**АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ БАСТАУЫШ СЫНЫПТА
ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҚТАРЫНДА**

Аңдатпа. Мақалада бастауыш сынып оқушылардың негізгі құзіреттіліктерін қалыптастырып, танымдық белсенділігін арттырудың бір жолы ретінде әдебиеттік оқу сабақтарында ақпараттық технологияны қолдану кезеңдері қарастырылады.

Gorbatyuk E.V.

**USE OF INFORMATION TECHNOLOGIES
AT THE LESSONS OF LITERARY READING IN ELEMENTARY SCHOOL**

Annotation. The articles consider the stages of work on the introduction of information technologies in literature lessons, as one of the methods of formation of competent young students and improving their cognitive activity.

УДК159.923.5

Емельянова Л.А.

к.п.с.н., доцент

Орский гуманитарно-технологический институт (филиал)
Оренбургского государственного университета, город Орск, Россия
LARISSA-EM56@yandex.ru

**К ВОПРОСУ ИЗУЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ
АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ**

Аннотация. Особенности социально-психологической адаптации студентов-первокурсников влияет на успешность их обучения в вузе. Основным видом деятельности студентов является учебная деятельность, следовательно, об уровне адаптивности студентов можно судить по уровню их способности самостоятельно осуществлять свою учебную деятельность. Представлены результаты исследования уровня социально-психологической адаптированности первокурсников к обучению в ВУЗе и повышения данного уровня посредством организации самостоятельной работы в процессе обучения.

Актуальность личностного развития студентов несомненна. Основной аспект в нашем исследовании личностного развития студентов связан с проблемой выявления зависимости между социально-психологической адаптацией и самостоятельной работой студентов (и в большей мере это касается студентов-первокурсников). Переход из школы в ВУЗ является кризисным периодом для первокурсников и наше внимание обращено на изучение вопросов их адаптации к вузовскому обучению.

Обзор научных источников позволяет рассмотреть социально-психологическую адаптацию к обучению в ВУЗе как сложный, динамический, многоуровневый и многосторонний процесс, связанный с перестройкой потребностно-мотивационной сферы, комплекса имеющихся навыков,

умений и привычек в соответствии с новыми задачами, целями, перспективами и условиями их реализации[1].

Эффективность процесса адаптации студентов к условиям функционирования учебного заведения, к режиму его работы выступает необходимым условием, от которого зависит успешность обучения студента любого учебного заведения. Необходимым условием успешной деятельности студента является освоение новых для него особенностей учебы в ВУЗе, устраняющее ощущение внутреннего дискомфорта и блокирующее возможность конфликта со средой. А возможен и другой вариант. У студентов может возникнуть нежелание учиться из-за неприспособленности к условиям нового учебного заведения. И, как следствие, может сформироваться устойчивый негатив к будущей профессии.

Адаптация студентов младших курсов к обучению и образовательной среде – это сложный многоаспектный процесс. Проблема адаптации выпускников школ к профессиональному образованию в вузах актуальна и для студентов младших курсов, и для преподавателей. Существует потребность в содействии адаптации студентов. Это можно осуществить с помощью создания специальных психолого-педагогических условий.

Учебная деятельность есть основной вид деятельности студентов, исходя из этого, об уровне адаптивности студентов можно судить по уровню способности самостоятельно осуществлять свою учебную деятельность. Отмечено, что в современных условиях резко возросла роль самостоятельной работы, она постепенно превращается в ведущую форму организации учебного процесса[2].

Изучение научных источников позволило определить содержание нашего исследования по выявлению зависимости между социально-психологической адаптацией и самостоятельной работой студентов. Мы предположили, что такая зависимость действительно существует и что самостоятельная работа способствует социально-психологической адаптации студентов к обучению в ВУЗе. И в качестве условий, при которых данный процесс будет эффективным, мы выделили:

- освоение студентами мотивационного, когнитивного и практического компонентов самостоятельной работы, как основных ее компонентов;
- формирование готовности к ее выполнению на репродуктивном, реконструктивном и творческом (креативном) уровнях.

Цель нашего исследования состояла в определении уровня социально-психологической адаптированности первокурсников к обучению в ВУЗе и повышения данного уровня посредством организации самостоятельной работы в процессе обучения.

Для эмпирического исследования уровня социально-психологической адаптации студентов первого курса к обучению в ВУЗе мы провели методики: «Диагностика заинтересованности в овладении профессиональными умениями»; «Методика диагностики оперативной оценки самочувствия, активности, настроения (САН)»; «Методика диагностики социально-психологической адаптации К. Роджерса и Р. Даймонда».

Именно данный комплекс методик, позволил нам выделить уровни социально-психологической адаптации студентов (низкий, средний, высокий). Средний уровень оказался в преобладающем большинстве. Он характеризуется хорошей мотивацией, хорошим самочувствием, адекватностью восприятия других людей, самопринятием, неконфликтностью, но все же отмечается небольшой эмоциональный дискомфорт. Далее на втором месте оказался высокий уровень. Для него характерно: высокая мотивация, эмоциональный комфорт, хорошее самочувствие, повышенная активность, хорошая адаптивность, а также принятие себя и других, и готовность к общению и сотрудничеству. Кроме этого, для этого уровня также характерна эмоциональная устойчивость, ориентация на достижение поставленных целей, работоспособность, успешность в принятии решений, проявление инициативы, ясность в определении собственного будущего, интернальная направленность. Но также был выявлен и низкий уровень социально-психологической адаптации студентов, что свидетельствует о выраженной дезадаптивности, эмоциональном дискомфорте, низкой активности, низкой мотивации и плохом самочувствии. Показатели внутреннего контроля низкие. Кроме этого, проявляется либо стремление к доминированию, либо ведомость.

Для повышения уровня готовности к самостоятельной работе нами был реализован формирующий эксперимент, способствующий социально-психологической адаптации студентов. Суть его в реализации коррекционно-развивающей программы по формированию готовности

студентов к самостоятельной работе и осуществлялся в ходе обучения студентов непосредственно при выполнении ими всех видов самостоятельных работ на примере дисциплин «Введение в психолого-педагогическую деятельность», «Практикум по решению профессиональных задач», «Психолого-педагогический практикум». В рамках данных дисциплин проведены занятия по формированию у студентов готовности к самостоятельной работе. В качестве основных направлений нашей работы мы определили: а) освоение студентами основных компонентов самостоятельной работы (мотивационный, когнитивный, практический); б) формирование готовности студентов к выполнению различных уровней самостоятельной работы от репродуктивного до креативного.

Анализ компонентов самостоятельной работы и уровней ее сложности, а также процесса организации самостоятельной работы в процессе обучения позволил нам выстроить логику, в соответствии с которой проводилось формирование готовности студентов к самостоятельной работе.

Самостоятельная работа есть системное образование и имеет свою структуру. В ней выделяются мотивационный, когнитивный и практический компоненты.

Мотивационный компонент мы связываем с формированием эмоционально-ценностного отношения к избранной профессии. Приведем конкретные примеры используемых заданий, способствующих формированию данного компонента: упражнение «Мотивы психолого-педагогической деятельности», дискуссия (в свободной форме) на тему «Назовите причины выбора профессии педагога/психолога?», мини-сочинение «Мой идеал учителя/психолога» (обосновать свое мнение о наиболее существенных качествах идеального учителя/психолога).

Когнитивный компонент реализовывался через системность информационной основы о способах организации и выполнения самостоятельной работы студентами. В данном направлении преподаватель объяснял, как работать с литературой, как составлять конспекты, таблицы, дидактические конструкции. Системность состоит в том, что преподаватели по всем дисциплинам объясняли, как выполнять самостоятельную работу.

Практический компонент подразумевал формирование умений и навыков выполнения самостоятельной работы и рефлексивный анализ своей деятельности. Данный компонент формировался на протяжении всей коррекционно-развивающей работы.

Успешность самостоятельной работы напрямую связано с наличием интереса у студента в получении новых знаний, которые могут быть ему полезны. Поэтому поддержать интерес студента к познанию является важным для преподавателя, т. к. это выступает действенным мотивом деятельности студента. И как результат - это проявление увлеченности со стороны студента.

Обозначим то, что может обеспечивать успешное выполнение самостоятельной работы:

- 1) задать мотивировку учебного задания (для чего, чему способствует);
- 2) определить суть познавательных задач;
- 3) дать алгоритм выполнения работы, чтоб студенты знали способы ее выполнения;
- 4) определить формы и сроки отчетности;
- 5) оказать консультационную помощь;
- 6) обозначить критерии оценивания работы;
- 7) дать виды и формы контроля.

В ходе формирующего эксперимента показатели социально-психологической адаптации значительно улучшились. Высокие показатели свидетельствуют о том, что наша гипотеза подтвердилась, и самостоятельная работа действительно способствует повышению адаптивности студентов-первокурсников к обучению в ВУЗе.

По итогам исследования отметим, что как пройдет процесс адаптации выпускника школы в вузе, от этого в прямой зависимости находится качество обучения, и уровень подготовленности будущего специалиста. Наше общество предъявляет новые требования к нам. В настоящее время обществу нужны люди, хорошо адаптирующиеся в меняющихся жизненных ситуациях, которые могут самостоятельно приобретать необходимые знания и умело применять их на практике для решения разнообразных проблем. А еще и самостоятельно критически мыслить, грамотно работать с информацией, заниматься самообразовательной деятельностью. Все это в значительной мере определяется умением самостоятельно работать. Поэтому данная проблема остается актуальной и требует своей дальнейшей разработки.

Выводы по изучению проблемы личностного развития студентов в период обучения в вузе:

1. Источниками личностного развития студентов являются внутренние и внешние противоречия.

2. Методики для психологической диагностики личностного развития студента должны высоко надежны, валидны и иметь низкую трудоемкость. Психодиагностические методики должны изучать разные стороны и составляющие личностного развития студентов в период обучения в вузе.

3. Рефлексия может выступать фактором развития профессионализма будущего специалиста на высоком уровне. Этот фактор определяет способность студента к самосовершенствованию, как личности, так и профессионала.

4. Успешность обучения студента на начальном этапе определяется эффективностью процесса социально-психологической адаптации студентов. Основным видом деятельности студентов является учебная деятельность, следовательно, об уровне адаптивности студентов можно судить по уровню их способности самостоятельно осуществлять свою учебную деятельность.

5. **Формирование самостоятельной работы у студентов способствует и влияет на эффективность учебной деятельности, а также формированию и развитию личностных профессионально-важных качеств, повышению качества подготовки бакалавров в целом.**

Список использованных источников:

1. Дорошенко Т.Е. Социально-психологическая адаптация как фактор развития профессиональной Я-концепции студентов вуза: дис. . канд. психолог. наук. — Ставрополь, 2008. — 224 с.

2. Ефанова, Л.Д. Самостоятельная работа и самостоятельность студентов в вузе // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 15. – С. 431-435.<http://e-koncept.ru/2016/86989.htm>

Емельянова Л.А.

**СТУДЕНТТЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ
БЕЙІМДЕЛУІН ЗЕРТТЕУ МӘСЕЛЕСІНЕ**

Аңдатпа. Бірінші курс студенттерінің әлеуметтік-психологиялық бейімделу ерекшеліктері олардың ЖОО-да оқуының табыстылығына әсер етеді. Студенттердің негізгі іс-әрекеті оқу әрекеті болып табылады, сондықтан студенттердің бейімделу деңгейін олардың оқу әрекетін өз бетінше жүзеге асыру қабілетінің деңгейі бойынша бағалауға болады. Бірінші курс студенттерінің жоғары оқу орнында оқуға әлеуметтік-психологиялық бейімделу деңгейін және оқу процесінде өзіндік жұмысты ұйымдастыру арқылы осы деңгейді арттыруды зерттеу нәтижелері берілген.

Emelyanova L.A.

**ON THE ISSUE OF STUDYING THE SOCIO-PSYCHOLOGICAL
ADAPTATION OF STUDENTS**

Annotation. The peculiarities of the socio-psychological adaptation of first-year students affect the success of their studies at the university. The main activity of students is educational activity, therefore, the level of adaptability of students can be judged by the level of their ability to independently carry out their educational activities. The results of the study of the level of socio-psychological adaptability of first-year students to study at a university and raising this level through the organization of independent work in the learning process are presented.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ТҰЛҒАЛЫҚ ДАМУЫ БОЙЫНША БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ ЖОБАЛАУ, ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІ

***Аннотация.** Біз осы тақырыптың өзектілігіне, зерттеу қызметінің өскелең ұрпақтың зияткерлік және әлеуметтік даму әсеріне тоқталамыз, мұның не үшін қажет екенін түсінеміз. ХХІ ғасырдың басынан бастап зерттеушілік ізденіс біліктері мен өмір дағдылары ғылыми жұмыспен айналысатын адамдар үшін ғана емес, әр адамға қажет екендігі айқын бола бастады.*

Оқушылармен жобалық және зерттеу қызметін жүргізу қазіргі таңда ашық мәселелердің бірі. Зерттеу тәсілі – бұл әлемді тану тәсілі, өйткені оқыту әдісі ежелгі уақытта қолданылған. Көптеген мыңжылдықтар ішінде зерттеу әдістемесі үлкен өзгерістерге ұшырады және білім беру жүйесін жаңғырту жағдайында ерекше маңызға ие болды.

Қазір әр мектепте «Зерттеуге кіріспе» деген пән бар. Зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру бүгінде қуатты инновациялық білім беру технологиясы ретінде қарастырылады. Ол өскелең ұрпақтың зияткерлік және әлеуметтік дамуы құралдардың бірі.

Ал жас азаматтардың интеллектісі, шығармашылық қабілеті – ұлттың басты байлығы. Шығармашылық адамдар - қоғам үшін үлкен құндылық. Дәл осындай адамдар қоғамға ғылым мен өнерде, экономикада серпіліс жасауға көмектеседі. Сонымен, жобалық және зерттеу ісімен не үшін айналысу керек?

Жобалау және зерттеу ісімен айналысу мектеп оқушылары мен мұғалімге пайдалы, әрі тиімді .

Педагог үшін. Педагогтің кәсіби тұрғыдан құзыреттілігі өседі. Мұндай мұғалім жұмыс істейтін ұйымында құнды. Оның өмірлік ұстанымы бар, соған сенімді, ол сұранысқа ие. Оның педагогикалық қызметінің нәтижесі – оқушылардың жетістіктері, әдістемелік нұсқаулықтары, кітапшалары, авторлық бағдарламалары, мақалалары. Тәжірибесі молаяды.

Оқушы үшін. Ресейдің, жақын және алыс шетелдердің көптеген жоғары оқу орындары оқушының портфолиосына ерекше назар аударады, олар оның кәсіби бағдарлануын, зерттеу қызметіне белсенді қатысуын куәландырады. Портфолио – бұл ынталандырушы фактор, өйткені ол оқушыны жетістікке жетелейді. Бүгінгі таңда білім беру министрлігі ЖОО түсудің бірден бір критерийлері ретінде портфолио жинақтауды қарастырып жатыр.

Оқушы жетістікке жету үшін қосымша білім беру ұйымдарының да үлесі зор: балалар шығармашылығы орталықтары, оқушылар сарайы, өнер және музыка мектептері, Жас натуралистер станциялары және басқалар.т. б.

Міне сондай ордалардың бірі – Оқушылар сарайының шағын Ғылым академиясы бөлімі. Бұл жерде балаларға кәсіби бағдар береді және жобалау, зерттеу ісімен айналысады. Мұндай оқушылар университеттерге оңай түседі. Олар кейінірек ең жақсы студенттерге айналады, өз саласының керемет мамандары болады.

Оқушылар мектеп факультативтерінде, мектептің ғылыми қоғамдарында, әртүрлі мектептен тыс ұйымдарда зерттеу жұмыстарымен айналыса алады. Зерттеу жұмысы негізінен Қазақстанның мамандандырылған мектептерінде: мектеп-гимназияларда, лицейлерде, дарынды балаларға арналған мектептерде жақсы жолға қойылған. Бүгінгі таңда ауылдық мектептерде оқушылардың ғылыми қоғамын (ОҒК) құруға қатысты проблемалар әлі де бар. Бірақ бұл мәселелер біртіндеп шешілуде.

Балалардың қоғамдық ұйымдары арасында ОҒК оқушылардың әлеуметтік-тұлға тәрбиесінің қуатты субъектілері болып табылады. Мұндай ұйымдардың негізгі мақсаты – оқушыларды пәндік олимпиадаларға, конференцияларға, мектеп бағдарламасынан тыс білімді тереңдету бойынша сабақтарға дайындау, кәсіби бағдарлау және педагогтар мен оқушылардың зерттеу қызметін жүйелеу.

Назар аударыңыз. Олимпиаданың ФПК-дан ерекшелігі неде?

Пәндік олимпиадада белгілі бір пән бойынша білім тереңдігін көрсету қажет. Ал зерттеу жұмысымен тек үздік оқитын оқушы ғана айналыспайды. Қызығушылығына байланысты. Конференцияда оқушының еркін тақырыптағы зерттеу жұмысы ұсынылады.

Олимпиадалардан айырмашылығы жобалық және ғылыми-зерттеу жұмыстарымен сәтті айналыса алады. Бала өзіне үлкен қызығушылық тудыратын тақырыпты таңдайды және оны зерттейді.

Әртүрлі білім беру ұйымдарында жобалау және ғылыми-зерттеу қызметіне қатысты мәселелер әртүрлі шешіледі. Жобалау және зерттеу қызметі келесі мәселелерді шешуге мүмкіндік беретіні сөзсіз:

- * арнайы және ғылыми әдебиеттермен жұмыс кезінде, бақылаулар мен тәжірибелерді орындау кезінде дербестікті дамыту;

- * дерексіз ойлауды дамыту,

- * өз пікірін қалыптастыру және оны қорғау қабілетін дамыту;

- * конференцияларда, үйірмелерде сөз сөйлеу арқылы аудиториямен қарым-қатынас жасай білу қабілетін дамыту;

- * тапсырылған іс үшін жауапкершілік сезімін қалыптастыруға ықпал етеді;

- * өзіне деген сенімділікті, орындалған жұмыстың маңыздылығын түсінуге тәрбиелеу;

- * болашақта ғылыми-зерттеу жұмыстарымен айналысуға деген ынтаны ояту.

Зерттеу қызметін ұйымдастырудағы ең бастысы – баланың қызығушылығы. Басты критерий – жеке қызығушылық пен жеке ынта. Оқушыларды зерттеудің шығармашылық процесіне тарту кезінде қолданылатын негізгі әдістердің бірі – проблемалық оқыту әдісі.

Мәні мынада, педагог (басшы) дайын түрде білім бермейді, керісінше оқушылар алдына проблемалық міндеттер қояды. Оқушы ақыл-ойын іске қосып, іздеуді, белгісізді өз бетінше немесе жетекшінің көмегімен ашуды жүзеге асырады. Сонымен бірге ол ақпаратты пассивті алушы емес, оқу процесінің белсенді қатысушысы болады. Зерттеу қызығушылығының қалыптасуы мұғалімнің оқушымен арнайы ұйымдастырылған қарым-қатынасына байланысты. Бұл мектеп сабағы емес. Мәселенің шешімін табу үшін әр түрлі формаларды қолдануға болады.

Енді біз жобалық және зерттеу қызметі деген не екенін анықтаймыз.

Қазіргі педагогика әдебиетінде "жобалық оқыту" және "ғылыми-зерттеу" ұғымдары көбінесе анықталмайды, сондықтан нақты ажырата алмаймыз. (Жеңілдету үшін бірыңғай ұғым жиі қолданылады – зерттеу қызметі).

Мамандардың едәуір бөлігі зерттеу мен жобалаудың арасындағы айырмашылықты көрмейді, ал зерттеуді оқыту "жоба әдісі" бойынша оқытумен анықталады. Бұл ұғымдардың айырмашылығы неде?

Зерттеу мен жобалау арасындағы түбегейлі айырмашылық – зерттеу нәтижесі алдын-ала белгілі емес, ал жобада белгілі. Зерттеу-ақиқатты немесе белгісізді іздеу, ал жобалау - белгілі бір, нақты саналы мәселені шешу. Мақсатқа қарай екеуі де бір-бірінің ішкі жүйелері бола алады. Яғни, жоба іске асырылған жағдайда зерттеу құралдардың бірі болады, ал зерттеу жүргізілген жағдайда олардың бір құралы жобалау болуы мүмкін.

Жобалық іс-шаралар әрдайым зерттеулердің нақты жоспарын құруды қамтиды, зерттелетін мәселені нақты тұжырымдау мен түсінуді, нақты гипотезаларды әзірлеуді, оларды нақты жоспарға сәйкес тексеруді талап етеді.

Бала зерттеуге неғұрлым ертерек қатысса, соғұрлым тезірек талдауға, жобалауға, болжауға үйренеді. Ол қоршаған әлемді түсінудің жаңа тәсілін игереді. Қарсылық білдіріп, сұрақ қоюға болады - жас кезінде баланы неге зерттеу жұмыстарымен жүктеу керек? Мұнда бастысы

келесі принциптерді орындаңыз:

- * баланың осы қызметпен айналысуға табиғи ықыласы болуы керек;

- * ол не істеп жатқанын, не үшін екенін түсінуді керек;

- * жас зерттеуші зерттеудің кейбір элементтерін өз бетінше орындай және қорытындылай білуі тиіс;

- * зерттеудің өзі көрнекті және өмірмен байланысты болуы керек.

Оқу зерттеуі ғылыми зерттеудің логикасын сақтайды, бірақ одан адамзат үшін объективті жаңа білім ашпайтындығымен ерекшеленеді. Бірақ әлеуметтану, экология сияқты тар қолданбалы сипаттағы мектеп зерттеулерінде нәтижелер белгілі бір жаналыққа ие болуы мүмкін.

Пайдаланган әдебиеттер тізімі:

1. Горбунова Г.З., Кравцова И.В. «Организация исследовательской работы учащихся», 2008г., Караганда
2. Дереклеева Н.И. Организация научно-исследовательской работы учащихся. Москва «ВАКО», 2006г. –161-176 б.б
3. Савенков А. И. Содержание и организация исследовательского обучения школьников. – Москва.: Сентябрь, 2003. – С. 75

К.С.Есмагамбетова

**ПРОЕКТНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ
УЧРЕЖДЕНИЯХ ПО СОЦИАЛЬНО-ЛИЧНОСТНОМУ РАЗВИТИЮ ОБУЧАЮЩИХСЯ**

Аннотация. Мы остановимся на актуальности данной темы, влиянии исследовательской деятельности на интеллектуальное и социальное развитие подрастающего поколения, поймем, зачем это нужно. С начала XXI века становится все более очевидным, что навыки исследовательского поиска и навыки жизни необходимы каждому человеку, а не только людям, занимающимся научной работой.

K.S.Yesmagambetova

**PROJECT AND RESEARCH ACTIVITY IN GENERAL EDUCATION IN SOCIAL AND
PERSONAL DEVELOPMENT OF THE LEARNER**

Annotation. We will dwell on the relevance of this topic, the impact of research activities on the intellectual and social development of the younger generation and understand why it is important. From the beginning of the 21st century, it has become increasingly clear that research skills and life skills are necessary for every person, and not just for people engaged in scientific work.

ӘОК 373.31

Ешмуратова Д.С., Хавал Б.
«Bolashaq» Академиясы
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қаласы
kalimash.70@mail.ru
baxa_xaval1982@mail.ru

**ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӨЗ БЕТІМЕН
ЖҰМЫС ІСТЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ**

Аңдатпа. Мақалада оқушыларды шығармашылық іс-әрекетінің маңыздылығы түсіндіріледі және оқушыларды шығармашылық әрекетке тартудың әдістері айтылған. Сонымен қоса, мақалада авторлар өзіндік жұмыстың түрлеріне сипаттама беріп өткен. Мақаланы түйіндей келе автор шығармашылық өздік жұмыстарды ұйымдастыру жолдарына және оны ұйымдастыру кезінде ұстануы қажет шарттады атап өтеді.

Қазіргі кезде Қазақстанда білім беру ісін жаңартудың негізгі ұстанымдары ретінде демократияландыру мен ізгілендіру ұстанымдары анықталды. Олардың талабы бойынша оқытудың басты мақсаты - өздігінен білім алып, дами алатын жеке тұлғаны қалыптастыру.

Қазіргі кезеңдегі білім берудің жаңа парадигмасы жағдайында жеке тұлғаның шығармашылық бағыттылығын қалыптастыру - оқушының оқу-танымдық іс-әрекеттегі шығармашылық қызығушылығына тікелей байланысты. Шығармашылық қызығушылық – тұлғаның ізденімпаздық қабілет сапасын дамытудың негізгі өзегі болып табылады. Себебі өмірдегі құндылықтардың барлығы да жаңашылдық бағыттар арқылы ғана іс-әрекетке тұрақты шығармашылық қызығушылық нәтижесінде танылып, болашақта өміршең дамуына мүмкіндік алады. Сондықтан шығармашылық қызығушылықты жеке тұлғаның дамуына, оның рухани жетілуінде мәні терең, мотивациялық, білімділік бағдар құндылығы ретінде танылуының маңызы зор.

Өздік жұмыс – мектептің оқу үдерісінде білім алушының өздік әрекетін ұйымдастырудың және басқарудың ерекше құралы болып табылады. Ғылыми әдебиеттерде ол оқытудың құралы, оқу-ғылыми танымның формасы, шығармашылық ойлау әдісі ретінде де қарастырылады.

Өздік жұмыстың осындай анықталуын Ж.Е. Сәрсекеева өздік жұмыс – оқытуды ұйымдастырудың формасы ретінде (студенттердің аудиториядан тыс жұмысы), оқыту әдісі ретінде (аудиториялық сабақта өздік жұмысты қолдану), оқыту құралы ретінде (аудиториялық және аудиториядан тыс өздік жұмыс тапсырмаларының жүйесі) деп анықтап, толықтырады [1].

Н.Адельбаева өздік жұмыстарды білім алушылардың кәсіби әрекетінің әдістерін үйрену барысында өздік ұйымдастыру мен өзін-өзі тәртіптеу құралы ретінде анықтайды. Өздік жұмыс – мектепте білім алушының оқу үдерісіндегі өздік әрекетін ұйымдастыру мен басқарудың спецификалық құралы. Ол оқыту құралы, оқу-ғылыми танымның формасы, шығармашылық ойлау әдісі ретінде қарастырылады [2].

Мектептің оқу үдерісінде білім алушыларды түрлі оқу және шығармашылық іс-әрекеттерін өз бетімен орындату олардың өз қабілеттерін кеңінен көрсетуіне мүмкіндік береді. Өздік жұмыстарды ұйымдастырудың алуан түрлі формаларын қолдану білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырудың тиімді құралы болып табылады.

Ғылыми-зерттеу және шығармашылық сипаттағы өздік жұмыстарға мұғалім немесе ғылыми-зерттеу саласындағы қызметкердің жетекшілігімен білім алушының дайындайтын ғылыми мақаласы, баяндама, реферат, пікір жазуы; түрлі олимпиада, конференция, семинарларға, байқауларға қатысуы жатады.

Оқушылардың өз бетінше іздену жұмыстарының жіктеуін П.И.Пидкасистый жасады. Осы жіктеуге сәйкес өздік жұмыстардың түрлеріне мазмұндық сипаттама бере кетейік.

Үлгі бойынша орындалатын жұмыстарды орындаған кезде мұғалімнің көрсеткен үлгісін оқушы қолдана отырып, белгілі бір іс-әрекеттің жолын ұғынуға ұмтылады. Осындай жұмыстар үшін арнайы тапсырмалар (тапсырма жауабының дайын үлгілері, алгоритмдік ұйғарым, теориялық мағлұматтар, нұсқаулар, ілеспелі нұсқаулар және т.с.с.) дайындалады. Үлгі арқылы берілген жұмыстар оқушылардың оқу материалын тиянақты игеру мақсатын көздейді. Бірақ олар оқушылардың танымдық, шығармашылық іс-әрекеті тәжірибесін жетілдірмейді, сондықтан оқушылар өздік жұмыс тапсырмаларының басқа типтерінің көмегімен іс-әрекеттің қиынырақ түрін орындауға жұмылдырады.

Вариативтік өздік жұмыстарға танымдық тапсырмалар кіреді. Оны орындау үдерісі кезінде оқушылар: а) жағдайды талдау қажеттігін, ә) оқу проблемасының белгілерін айқындауды, б) осы проблемаларды шешудің жолдарын іздеуді, в) белгілі адамдардан тиімділігін таңдап білуді және т.б. қолданады. Вариативтік өздік жұмыстар үдерісінде оқушылар бірнеше ережелерді, алгоритмдерді, формулаларды қолданады, тапсырманы орындаудың бірнеше жолдарын қарастырады, орындау тәсілдерін, ережелерді талдап қорытады және т.с.с.

Сонымен реконструктивті-вариативтік өздік жұмыстар оқушылардың алған білімін қолдануға ынталандырады, ал соның нәтижесінде олардың білімі тереңдей түседі.

Мұндай өздік жұмыстар үшін мұғалімдер проблеманың жаңа шешімдерін іздестіріп, алынған білімді (бірнеше тақырыптар мен бөлімдерден) бір жүйеге келтіруді көздейтін тапсырмаларды іріктеп дайындайды.

Өздік жұмыстардың ең жоғарғы сатысы эврикалық және шығармашылық өздік жұмыстар болып табылады. Мұндай өздік жұмыстарды орындау үшін оқушылар өздерінің игерген білімдері негізінде тапсырмаларды орындау тәсілдерін түрлендіріп, басқа жағдайларға ауыстыруы, өз бетінше жаңаша шығару жолдарын көрсетуі, оның мазмұнын, мақсатын, шығару жоспарын дайындауы керек. Оқушылардың зерттеушілік және шығармашылық қасиеттерін қалыптастыру үшін практикада арнайы дайындалған танымдық тапсырмалар ұсынылады. Олардың ішіндегі маңыздысы - оқушылардың анықтамаларды, ережелерді, заңдарды және олардың практикада қолдану тиімділігін тұжырымдап айту үшін шығармашылық әрекеттерді орындауға бағыттайтын тапсырмалар.

Оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекеттерінің түрлерінің бірі – шығармашылық жұмыс. Қазіргі кезде негізгі талап – оқушылардың белсенді іс-әрекеттік сезімін оята отырып, оларды басқара білу. Оқушылардың өз бетінше ізденуі арқылы білімін көтеруі, біліктілікке талпынуы, ептілікке дағдылануы оқу үдерісінде олардың белсенділігін арттырудың бір түрі екендігі ертеден белгілі.

Шығармашылық жұмыс – оқушының ойлау қабілетін, ақыл-ой және іс-тәжірибесінен туындайтын оқу, тану әрекеті.

Әрбір зерттеушінің шығармашылық үдеріске қатыстырудың әдістемесі түрліше сипат алды. Солардың ішінде Дж.Диксонның шығармашылық үдерістің мәнін (жаңалығы, бірегейлігі, пайдалылығы немесе құндылығы, шешімнің көркемдігі) және ойлап табушы үшін жеке тұлғаның сапалық қасиетін қарастырумен, идея алуды ынталандыратын бір қатар нақты төмендегідей әдістерді қарастыратыны жөнінде Д.Ж.Кішібаева өз еңбегінде былай деп жазады:

1. «Миға шабуыл» («Мозговой штурм») әдісі, оның тәртібі: ешқандай сын болмайды; неғұрлым идея көп болса, соғұрлым жақсы; қысылып-қымтырылусыз ойды айту.

2. Инверсия әдісі, тапсырмаға бұрынғы көзқарастан бөлек, оған кейбір жаңа немесе өзгерген тұрғыдан қарап психологиялық инерцияны саналы жеңуді талап етеді. Ол жөнінде автордың сөзі: «Жаңа тәсілдерді іздеңдер, зерделенетін заттардың өңін айналдырып, түбін жоғары қаратып қойындар, қозғалатын бөліктерді тоқтатындар және қозғалмайтынын қозғалысқа келтіріңдер».

3. Эмпатия әдісі, ойлап табушылық саласында әзірленген затпен, бөлшекпен немесе үдеріспен адамды теңгестіруді және шешетін тапсырмаға жаңа көзқараспен келуді білдіреді.

4. Фантазия (қиял) әдісі, бұл әдіс арманмен байланысты, нені қаласаң соның болғанымен елестетумен сипатталады. Ол жөнінде автор былай дейді: «Жақсы (идеал) шешімдерді қарастырғанда, егерде ол тек қана қиялдың жемісі болса, оны жаңадан алынған пікірмен ынталандыруға болады».

5. Психологиялық инерттілік әдісі. Психологиялық инерттілік әдісі дәстүрлі көзқарастар мен түсініктер схемасын бұзу үшін керек.

6. Жаңа комбинацияны жүйелі зерттеу әдісі немесе оны «морфологиялық талдау» әдісі деп те атайды. Оның мәнісі жөнінде автор былай деп жазады: «...егерде шешілетін мәселеде зерттелетін элементтер мен жүйелердің талап етілетін функцияларының санына байланысты екі немесе одан да көп басты бағыттар анықталуы мүмкін. Содан соң әрбір функционалдық бағыттар бойынша идеяларды түрлендіру жүзеге асырылады және барынша көп әдістердің тізімі жасалады. Соңынан осы тізімдерді әрбір амал-әдістерді көру үшін кестеге түсіреді»

Осы және басқа да әдістерді автор өзінің еңбегінде атап көрсетеді. Бұл әдістердің бәрі де ойлап табушылар тұрғысынан оң нәтиже беретіндігі дәлелденген. Әрі оларды қазіргі мектепте (бастауыш, орта, жоғары сыныптарда) және жоғары оқу орындарындағы оқыту үдерісінде, оқушылардың сыныптан тыс жұмыстарында педагогтар кеңінен қолданып жүр [3].

Шығармашылық өздік жұмыстар оқушылардың пәнге деген ынтасын қалыптастырады, оқуға деген көзқарасын өзгертеді, ой-өрісін кеңейтеді.

1. Тапсырмаларды әдеттен тыс, жаңа тәсілмен орындау.

2. Тапсырмаларды бірнеше жолмен орындау.

3. Оқушылардың өз бетінше мысалдар құрауы.

4. Баяндамалар және басқа жұмыс түрлері.

Мысалы: анықтаманы оқу, сұрақтарға жауап, текст бойынша жоспар құру, материалдарды негіздей отыра таблица, схема, графиктер жасау.

Оқушылардың шығармашылық өздік жұмыстарын ұйымдастыру мұғалімнен шығармашылықты, шеберлікті, жоғары әдістемелік дайындықты талап етеді. Шығармашылық өздік жұмысты ұйымдастыруда мұғалімдер мынадай шарттарды қолдануы жөн:

1. Өздік жұмыс барысында орындалатын тапсырмалардың мазмұнын оқушы түсінуі керек;

2. Оның орындалуы жайлы оқушыларға нұсқау беру керек;

3. Жұмыстың орындалуын қадағалау керек;

4. Оқушылардың жұмысын тексеру, қателерін анықтау.

Оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетінің нәтижесі – олардың білімді өз бетінше талдап және бір жүйеге келтіре алатын тапсырмаларды орындау болып табылады.

Бастауыш сыныпта, яғни, оқушы жаңа ортаға алғаш келгенде оған мектеп өмірінің заңдары мен дәстүрлері ғана жаңалық емес, ол сонымен бірге жаңа әрекеттер мен қатынастар жүйесінде өзін таниды. Басқа оқушылармен өзін салыстыру арқылы өзінің ерекше сапалары мен икемділігі туралы біледі. Бұл кезеңнің негізгі түсінігі – «өзін-өзі білу», «өзін-өзі ашу». Осы кезеңдегі педагогтың негізгі міндеті сыныпта балалар ашыла алатындай жайлы психологиялық климат, шығармашылық атмосфера туғызу.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Сарсекеева Ж.Е. Технология организации самостоятельной работы младших школьников. – Караганда: ТОО «САНАТ-Полиграффия», 2008. – 125 с.
2. Адельбаева Н. Основные направления исследования самостоятельной работы в современной дидактике // Поиск. – 2003. – №2. – С. 233-236.
3. Кішібаева Д.Ж. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық іс-әрекетін пәнаралық байланыс негізінде қалыптастыру. – Шымкент, 2006. – 142 б.

Ешмуратова Д.С., Хавал Б.

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ ЧЕРЕЗ ТВОРЧЕСКИЕ ЗАДАНИЯ

Аннотация. В статье разъясняется значение творческой активности студентов и методы вовлечения студентов в творческую деятельность. Кроме того, авторы описывают виды самостоятельной работы. Подводя итоги статьи, автор подчеркивает пути организации творческой самостоятельной работы и условия, которые необходимо соблюдать при ее организации.

Eshmuratova D.S., Haval B.

FORMING INDEPENDENT SKILLS OF STUDENTS THROUGH CREATIVE TASKS

Annotation. The article explains the importance of students' creative activity and methods of involving students in creative activities. In addition, the authors describe the types of independent work. Summing up the results of the article, the author emphasizes the ways of organizing creative independent work and the conditions that must be observed when organizing it.

ӘОК 373.31

Ешмуратова Д.С., Жумагулова А.А.

«Bolashaq» Академиясы

Қазақстан Республикасы, Қарағанды қаласы

kalimash.70@mail.ru

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДЕГІ ХАЛЫҚ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІ

Аңдатпа. Мақалада халық шығармашылығы туындыларын зерттеу арқылы бастауыш сынып оқушыларына эстетикалық тәрбие беру процесі қарастырылады. Автордың пікірінше, халық шығармашылығы құралдары баланың рухани әлеміне әсер етудің ең тиімді объектісі болып табылады.

Бастауыш мектептен бастап сабақ кезінде немесе сабақтан тыс кезінде баланы қазақ ұлттық ойын арқылы эстетикалық көзқарасын тәрбиелеу осы үздіксіз үрдістің жалғасы. Сонымен оқушылардың ой-өрісін, талабы мен талғамын ұштай түсу үшін бастауыш сынып оқушыларына сабақ үстінде ұлттық ойын элементтерін пайдаланудың маңызы зор.

Қай пәнді болса да оқушыларға түсінікті, қызықты, тартымды және күнделікті өмірмен байланыстыра өту – бүгінгі өмірдің басты талабы.

Бастауыш сынып оқушыларының білуге деген ынтасы мен мүмкіндіктерін толық пайдалану және оларды оқу-тәрбиелеу үрдісінде эстетикалық тәрбиені үздіксіз дамыту, сабақ барысында алған эстетикалық білімдерін практикада қолдану дағдыларын қалыптастыру үшін сабақтарда ұлттық ойын элементтерін пайдалануды іске асырудың орны ерекше.

Заманауи кезеңде еліміздің түкпір-түкпірінде халыққа білім беру саласында адал еңбегімен алға шығып, жас ұрпақтарды оқытып, оларды тәрбиелеуде игі істерді жүзеге асырып келе жатқан ұстаздарымыз қаншама.

Олардың бәрі де оқу – тәрбие үрдісінде ұлттық ойын элементтерінің эстетикалық тұрғыда қолдануда әріптестерінің озық та, үлгілі тәжірибелерін тиімді пайдаланып, кейінгі артынан ілесіп келе жатқан жас ұстаздарға, мұғалімдерге мұра етіп қалдыруда.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында білім беру жүйесінің басты міндеті ғылым және тәрбие жетістіктері мен қатар ұлттық рух пен жалпы адамзаттық құндылықтар негізінде жеке адамды қалыптастырып, дамытуға жағдай жасау қажеттілігі айтылған [1].

Ұлттық ойын арқылы іске асатын оқыту әдісі болып табылып, екі түрде қарастырылады; ойын сабақ және дидактикалық ұлттық ойындар. Бірінші түрінде басты рөл тәрбиешіде, ол баланың сабаққа деген қызығушылығын арттыру үшін әр түрлі ойын амалдарын пайдаланады, жарыс элементтерін қосуды, тағы басқа ойын элементтерін қосу арқылы әр түрлі сұрақтарымен, нұсқаулармен, түсіндірмелермен байланысты. Мұғалім тек қана нақты біліммен қатар олардың ойын қалыптастырып, эстетикалық тұрғыда ойнауға үйретеді. Ал дидактикалық ұлттық ойында оқушыларға тапсырмалар жұмбақ түрінде, сұрақтар түрінде беріліп, сабақта қоршаған орта жайлы эстетикалық білімдері кеңейтіледі. Дидактикалық ұлттық ойын баланы жан-жақты етіп тәрбиелеуде зор қызмет атқарады. Оның ішінде негізгі қызметі: ақыл-ой тәрбиесінде зор қызмет атқарады.

Ұлттық ойын мазмұнына қарай білімділік – эстетикалық тәрбиелік, көрнекілік, сөздік, іс-әрекеттік міндеттер атқарылады. Сондықтан да өзіне тән әдістемелік жолдары бар:

1. Дидактикалық ұлттық ойындарды өткізгенде мұғалім ойын мақсатын сақтай отырып, балаларды оқытады. Бұл үшін алдымен мұғалімнің өзі көңілді, қызықты ойынға ықыласпен араласып, қуаныш сезімінде болуы керек.

2. Дидактикалық ұлттық ойынды ұйымдастыруда мұғалім алдымен ойынға баланы қызықтырарлықтай мүмкіндік жасап, сол негізде баланың ақыл-ой белсенділігін арттырады.

3. Мұғалім белгіленген ережені орындауда қатаң талап қоюы керек. Бұл баланы талапты орындауға, ережені бұзбауға үйретеді.

4. Егер барлық бала ойынға белсенді түрде қатысқанда ғана ұжымның дидактикалық ұлттық ойынның алдына қойған мақсатына жете алады[2].

Ұлттық ойында білім беру мен оқыту бір-бірімен тығыз байланыста бірлікте жүргізіледі.

Сонымен қатар сабақ үстінде дидактикалық ұлттық ойын элементтерін қолдану оқушылардың оқып отырған сабағына қызығушылығын арттырып, оған белсенді түрде қатысып, түсінбегенін түсінуіне мүмкіндік жасайды.

Сабақ үстінде ойын элементтерін орындап, оқылып отырған тақырыпқа лайықты, баланың эстетикалық білімін ұштай түсуіне пайда келтіретіндей етіп жүргізу мұғалімнің шеберлігіне байланысты.

Сонымен, дидактикалық ұлттық ойын дегеніміз – жеке пәнге, тақырыпқа байланысты баланың білімін нығайтуға, пысықтауға, бекітуге әсер ететін ұжымдық ойын.

Ойын – оқушылардың сұлулыққа деген ынтасын арттырудың маңызды құралы. Ұлттық ойындар – бастауыш мектеп балаларының негізгі іс-әрекеті, эстетикалық тәрбиенің маңызды құрамды бөлігі, дидактикалық ойынның бір түрі. Ұлттық ойын – оқушылардың сұлулық іс-әрекетін жандандырады, еңбекте дербестік пен инициативаны, жолдастық пен өзара көмекті дамытуға жол ашады.

Ұлттық ойынның ең басты ерекшеліктерінің бірі – балардың білімді игеруде ақыл-ой қызметін дамыта отырып, өзара қарым-қатынас жасауға жеткен жетістіктерінің дәрежесінің көрсеткіші. Екіншіден, оның ұжымдық сипатта болатындығы. Ұлттық ойын көп жақты, қиын педагогикалық құбылыс. Ұлттық ойынның негізгі мақсаты оқыу барысында баланы қызықтыра отырып, эстетикалық ойлау қабілетін дамытып, білімділік, тәрбиелік мақсаттарына жеткізеді. Ұлттық ойын - тәрбие құралы, ақыл ойды кеңейтіп, тілді ұстартады, сөздік қорды байытады.

Қазіргі таңда қазақ жастарында ұлттық салт-дәстүрлерді жете меңгермеуі, ата-тегін, ана тілін білмеуі бала бойында теріс қылықтардың пайда болуына бірден-бір әсер ететіні белгілі. Сондықтан да ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынас бүгінгі таңда ең өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Бала үшін отбасы бір жағынан - тіршілік қоршауы болса, екінші жағынан – тәрбиелік орта. Баланың алғашқы өмірінде отбасының ықпалы басқа жағдайларға қарағанда басымдау келеді. Зерттеу деректеріне сүйенетін болсақ, отбасы - бұл мектеп те, ақпарат көзі де, еңбек ұжымы да, дос жарандары да, әдеп пен өнер кілті де, қоғамдық ұйымы да, яғни отбасы - баланың ең негізгі тәрбие көзі. Осыдан педагогтар және психологтар мынадай нақты дәл тұжырымға келіп отыр, ол жеке тұлғаның қалыптасуындағы нәтижелік әрбір бала тәрбиелеуші, бала өсіруші ата-анаға, шағын мемлекетке, яғни отбасына тәуелді. Неғұрлым өнегелі отбасы болса, соғұрлым тәрбиенің жемісі жоғары. Отбасы қандай болса, онда өсіп, ер жеткен бала да сондай. «Азамат қалыптастырамын десен, бесігінді түзе» - деп ұлы ғұлама М.Әуезов бекер

айтпаған. Бала тәрбиесі туған, өскен ортаға, яғни ата - анаға, үлкендерге байланысты екендігі бізге мәлім. Мысалы:

«Бала айналасына қарап өседі,» - деген мақал – мәтелдері дәлел бола алады.

Сөз зергерлерінің аузынан шыққан мақалдар мен мәтелдерін үздіксіз қолданып, үлгі етіп, ұрпақ тәрбиесіне бағыштап пайдалануды дәстүрге айналдырған дұрыс. Мақал-мәтелге төмендегідей анықтама берген: Мақал-мәтелдер халықтың моральдық кодексі, тәрбие қағидасы, атаның артындағы ізбасарына қалдырған өнегелі өсиеті. Тәрбиенің ең негізгі, өзекті мәселесі баланы сұлулық тұрғысынан жан-жақты жетілдіру, ата-аналардың балаларға білім беру ісін тәрбиелеуден бастау қажет екенін қуаттайды.

Адамзат баласы ешуақытта өмірдің мәнін ұрпақтар тағдырынан бөліп қараған емес. Сол себептен, халқымыздың ең басты мақсаты, парызы - дені сау, рухы таза, саналы да салауатты ұрпақ тәрбиелеу. Жеке ұрпақтың әдемілік, үйлесімділікте болуына басты назар аударады. Осы пікірге дәлел ретінде мына мақал – мәтелді келтіруге болады: «Адам мінезімен көрікті». Осы келтірілген мақал – мәтелдердегі жан сұлулығы жастар бойынан табыл.

Өнегелі ел әдеп пен әдептілікті жоғары бағалайды, оны адамгершіліктің биік шыңы деп көрсетеді. Адамгершіліктің бір негізі - үлкенді сыйлау. Халқымызда үлкенді сыйлау ұлттық дәстүрге айналған. «Анасын сүйгеннің баласын сүй»

Бұл келтірілген мақал-мәтелдердің ұрпақ тәрбиесіндегі орны ерекше.

Қазақ халқының тәрбие құралдарының бірі - тыйым сөздер. Бұл сөздер балаға жаман әдет, жат пиғыл, орынсыз қылық, теріс мінездерден сақтандырып отырған. Тыйымсыз ешбір қоғамда тәртіп болмайды, ал тәртіп болмаған жерде ешбір нәрсе өз нәтижесіне жетпейді.

1. Жолын кеспе.

Асығыспыз десек те, ал мынаны есепке; «Ақсақалды атаның алдынан сен кесе өтпе». Біл мынаны, жігітім, емес бірақ үгітім, Жолын кессең қарттардың - кесіледі үмітің.

2. Жеті түнде.

Түнде шашты тарама, біреу қуып бара ма?- деген ережелердің, тыйымдардың өзіндік бала тәрбиесіне берер ықпалы зор.

Осындай тыйымдар негізінде қазақ халқының бала тәрбиесіндегі философиялық көрегендігін аңғарамыз.

Халық нақыл сөздерінде орасан көркем сыр, эстетикалық ықпал жасайтын ерен күш бар. Халқымыздың бай мәдениеті, әдебиеті мақал-мәтелдер арқылы осы күнге дейін жеткізілген. Бірнеше ғасырлар бойы халық жадында сақталып келе жатқан мұраларда ұрпақтың көкейіне орнықтырып, керекті жерінде баланы тәрбиелеуде, тілдік қарым-қатынаста қолдануына кезек келді. Сондықтан қазақ халқының асыл қазынасы - нақыл сөздерді қарым-қатынаста және баланы тәрбиелеу үшін қолдану алға қойған міндетіміз

Осы орайда, бастауыш мектеп оқушыларына эстетикалық білім мен тәрбие беру де үлкен орын алатыны белгілі. Эстетикалық тәрбие берудің негізі түрлі пәндерді оқудың нәтижесінде беріледі. Мысалы, әдебиеттік оқу сабақтарында оқушылардың тілін дамытатын болса ал музыка сабақтары өте әсерлі эстетикалық сезімдерді оятып, музыка мұраттарын қалыптастырып, бала тәртібіне ықпал етеді. Музыканы тыңдау ән салу балалар үшін әсемдік-сұлулықтың мәні зор, себебі көтеріңкі көңіл ержүректік сезімдерден ортақ әсер алу оларды рухани өрлеу үстінде біріктіреді және топтастырады. Сондықтан саналы тәртіппен мінез құлықтық тәрбиені күшейту үшін музыка пәні бағдарламасында халық әндерін игеруге үлкен мән берілген.

Табиғаттың сұлулығы жөнінде мәліметтер ала отырып оқушылардың эстетикалық дүниетанымын байытады. Сонымен мектептегі оқу пәндерінің оқушылаға эстетикалық тәрбие беруде орны зор.

Қорыта келе, оқушылардың эстетикалық талғамын қалыптастырудың күрделі мәселелерін айқындауда қазақ халқының жинақтағанын педагогикалық білімімен тәрбие тәжірибесіне сүйенуіміз қажет. Эстетикалық тәрбие тек қана өнер құралдары мен тәрбиелеу мен ғана шектеліп қоймайды, ол өнердегі табиғатта және бүкіл қоршаған өмірдегі сұлулық құралдары арқылы тәрбиелейді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. <https://adilet.zan.kz/ka>
2. Бала дүниетанымын-ұлттық ойындар арқылы дамыту //«Ұлт тағлымы» халықаралық ғылыми-педагогикалық журнал –Алматы 2008 -№1(1) -Б. 20-23.

Ешмуратова Д.С., Жумагулова А.А.
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ СРЕДСТВ НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА В
ЭСТЕТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. В статье рассматривается процесс эстетического воспитания младших школьников через изучение произведений народного творчества. По мнению автора, средства народного творчества являются наиболее эффективным объектом воздействия на духовный мир ребенка.

Eshmuratova D.S., Zhumagulova A.A.
PEDAGOGICAL POSSIBILITIES OF FOLK ART TOOLS IN AESTHETIC
EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Annotation. The article examines the process of aesthetic education of Primary School students through the study of works of folk art. According to the author, folk art tools are the most effective object of influence on the spiritual world of the child.

ӘОК 37.01

Жаксыбаева А.Т.
Бастауыш сынып мұғалімі
Қарағанды облысы, Жаңаарқа ауданы, №132 тірек мектебі
Zhaksybaeba@mail.ru
Жапанова Р.Н.
Ағаоқытушы, п.ғ.м
«Қарағанды қаласы, «Bolashaq» Академиясы
riza_70@bk.ru

ДҮНИЕТАНУ САБАҚТАРЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ
ПАТРИОТТЫҚ СЕЗІМІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа. Өскелең ұрпақты патриоттық тәрбиелеу әрқашан қазіргі мектептің маңызды міндеттерінің бірі болды, өйткені біздің еліміздің қоғамында болып жатқан өзгерістер мектептің білім беру және тәрбие жүйесіне қойылатын жаңа талаптарды анықтайды. Мектептің негізгі міндеті оқушылардың белсенді өмірлік ұстанымын, өзін-өзі дамыту және өзін-өзі жүзеге асыру, қоғамда әлеуметтену қабілетін қалыптастыру болып табылады.

Бүгінгі жас ұрпақ-Қазақстанның болашақ азаматтары. Олар бай рухани әлемі, жоғары интеллект деңгейі бар жаһандану дәуіріне сәйкес келуі керек.

Қазіргі уақытта елдегі мектептердің оқу-тәрбие қызметінде болып жатқан өзгерістер білім беру және тәрбие жұмысын қайта қарауды міндеттейді. Бүгінгі таңда басты мақсат-білім беру жүйесінде оқушылармен тәрбие жұмысын дамыту. Осыған байланысты мектеп алдына қойылған мәселелердің бірі-өркениетті, прогрессивті, сондай-ақ ұлттық тілін, ойлау қабілетін жоғалтпаған, бәсекеге қабілетті жоғары білімді, терең білімді ұрпақты тәрбиелеу [1].

Тәрбие-бұл әлеуметтік процесс, қоғам мен жеке тұлғаның өзара әрекеттесуін қамтамасыз ететін жүйе. Оның негізгі критерийі-адамның өміршең қасиеттерін дамыту. Тәрбиенің негізгі міндеті-қоғамның қажетті талаптарын парыз, ар-намыс, қадір-қасиет сияқты жоғары моральдық ынталандыруларға айналдыру.

Педагогикалық ғылымда баланы тәрбиелеудің бірнеше бағыттары басшылыққа алынады: қазақстандық патриотизм және азаматтық тәрбие, рухани-адамгершілік, салауатты өмір салты, экологиялық, экономикалық, эстетикалық және отбасылық мәдениет. Еліміздің барлық облыстарында патриоттық тәрбие беру жұмыстары жүргізілуде. «Рухани жаңғыру» негізінде жүзеге асырылып жатқан маңызды жобалардың бірі – «Туған жер».

Оқушының жеке басын қалыптастыру, оның патриоттық сезімдерін қалыптастыру - көп уақыт пен уақытты қажет ететін көп уақытты қажет ететін, ауқымды, жауапты жұмыс. Тәрбие-бұл үздіксіз процесс.

Тәрбие-жаңа ұрпақты өмірге, еңбекке дайындау арқылы қоғамның одан әрі дамуын қамтамасыз ететін әлеуметтік - тарихи тәжірибені аға ұрпаққа беру процесі.

Егер ұлттың болашағы ұрпақта болса, онда өскелең ұрпақты тәрбиелеу мұғалімнің қолында. Мұғалімнің мақсаты-жетілген, толыққанды тұлғаны тәрбиелеу. Мұғалім балалармен қаншалықты

жұмыс істесе де, олардың мінез-құлқының санасын қалыптастыруға ықпал етеді. Тәрбие мақсаттары мен тәрбие жұмысының міндеттері Білім беру процесінде, сабақтан тыс уақытта және оқудан бос уақытта жүзеге асырылады.

Өскелең ұрпақты тәрбиелеудің негізгі мақсаты патриоттық сезімді, өз Отанына деген сүйіспеншілікті, Отанға деген құрметті, Қазақстан Республикасының Мемлекеттік рәміздеріне құрметпен қарауды, Қазақстан Республикасының Мемлекеттік рәміздеріне деген құрметті қалыптастыру болып табылады. Бұл міндетті, әрине, баланы тәрбиелеуге жауапты мұғалім, яғни сынып жетекшісі жүзеге асырады. Жас ұрпақтың саналы тәрбиесі мен сапалы білім деңгейі, ең алдымен, мұғалімнің дайындығына, оның тәжірибесін қалыптастыру мен жетілдіруге байланысты.

Бастауыш сынып оқушыларының патриоттық сезімін қалыптастырудың өзектілігі ҚР Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының мазмұнында да көрініс тапты. Онда бастауыш мектептің түлегі өзінің халқына, еліне деген сүйіспеншілік, отбасы мен қоғамның құндылықтарын құрметтеу және қабылдау, қызығушылық, белсенділік, әлемді білуге деген қызығушылық және т. б. сияқты жеке сипаттамаларды қамтитыны көрсетілген[2].

Осы уақытқа дейін Қазақстан қазақ қоғамы өмірінің барлық салаларында түбегейлі өзгерістер әкелген қиын кезенді бастан өткерді. Бірінші кезекте – бұл патриотизм. Қазақстанның көпғасырлық тарихында патриотизм мәселесі ерекше назарда. Қазақстан халқының патриотизмге тәрбиелеу үдерісі ұзақ жылдарға созылады. Қазақстан азаматтарында мәдениет қалыптасты, оның негізі ұлт, патриотизм, руханилық, ынтымақтастық және дәстүрлерге құрмет болып табылады. Өскелең ұрпақтың Отанға деген сүйіспеншілік сезімін тәрбиелеу мәселелері маңызды мәнге ие. Патриоттық тәрбиенің барлық жүйесін ұйымдастыруды, жұмыс істеуін және бақылауды қамтамасыз ететін маңызды институт мемлекет болып табылады. Өскелең ұрпақты патриоттық тәрбиелеу - өтпелі кезең кезеңіндегі және ұзақ мерзімді перспективадағы Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жастар саясаты бағыттарының бірі. Өскелең ұрпаққа патриоттық тәрбие беру-еліміздің болашақта тұрақты дамуының кепілі.

Бастауыш сыныптардағы дүниетану пәні - биология, география, физика, химия, жоғары сыныптардағы тарих. Демек, бұл пәндердің негіздері бастауыш сыныптарда қалыптасады, ал мұғалімдер мен тәрбиешілердің иығына ауыр жүктеме түседі. Сондықтан дүниетану сабақтарында бастауыш сынып оқушыларында патриотизм сезімін қалыптастыру қажет [3].

Жас оқушыларға туған қаласына, туған табиғатына, өз Отанына деген сүйіспеншілік сезімі қолжетімді. Бұл танымда туып, мақсатты тәрбие процесінде қалыптасатын патриотизмнің бастауы.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің міндеті - өсіп келе жатқан адамның туған жерге деген сүйіспеншілігін ояту, алғашқы қадамдардан бастап балаларда оған адам, қоғам азаматы болуға көмектесетін мінез белгілерін қалыптастыру. Туған үйге, мектепке, туған көшеге, қалаға деген сүйіспеншілік пен құрметке тәрбиелеу, елдің жетістіктері үшін мақтаныш сезімін, әскерге деген сүйіспеншілік пен құрмет, жауынгерлердің ерлігі үшін мақтаныш сезімін дамыту, балаға қол жетімді қоғамдық өмірге деген қызығушылықты дамыту.

Бастауыш мектептегі патриоттық тәрбие ақыл-ой, экологиялық, еңбек, эстетикалық тәрбиемен тығыз байланысты.

Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері осы бағыттағы міндеттердің белгілі бір мақсаттарын шешуді көздейді:

- жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде жан-жақты және үйлесімді дамыған тұлғаны тәрбиелеу;

- жаңа демократиялық қоғамда өмір сүруге қабілетті азаматты және патриотты қалыптастыруға, жеке тұлғаның саяси, құқықтық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастыруға, балалар мен жастардың құқықтық санасының өсуіне, олардың балалар мен жастар ортасында қатыгездік пен зорлық-зомбылық көріністеріне қарсы тұруға дайын болуына ықпал етуге міндетті;

-тұлғаның рухани-адамгершілік және этикалық қағидаттарын, оның қазақстандық қоғам өмірінің нормалары мен дәстүрлеріне сәйкес келетін моральдық қасиеттері мен ұстанымдарын қалыптастыруға ықпал ету, жеке адамды жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарға бағдарлауға, қазақ халқының, Қазақстан Республикасының этностары мен этностық топтарының Ана тілі мен мәдениетін құрметтеуге ықпал етуге міндетті;

-ата-аналардың білім алуына, баланың жеке басын қалыптастыруда олардың психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін арттыруға, олардың бала тәрбиесіндегі жауапкершілігін арттыруға ықпал ету;

- еңбек дағдыларын, жеке тұлғаның экономикалық ойлауын және кәсіби өзін-өзі анықтауға саналы көзқарасын қалыптастыру, экологиялық мәдениетті дамыту, сондай-ақ коэволюция идеяларын қабылдау және оларды күнделікті өмірде басшылыққа алу қабілеті.

- әр тұлғаның зияткерлік мүмкіндіктерін, көшбасшылық қасиеттері мен дарындылығын дамытуды қамтамасыз ететін мотивациялық кеңістікті қалыптастыру, оның ақпараттық мәдениетін қалыптастыруға ықпал ету.

- білім беру ұйымдарында көпмәдениетті орта құруға ықпал ету, мінез-құлықтың жалпы мәдени дағдыларын қалыптастыру, тұлғаның өнердегі және шындықтағы эстетикалық объектілерді қабылдауға, игеруге, бағалауға дайындығын дамыту;

- салауатты өмір салты дағдыларын тиімді қалыптастыру, физикалық және психологиялық денсаулықты сақтау, денсаулыққа зиян келтіретін факторларды анықтай білу үшін кеңістік құру.

Білім беру мекемесіндегі баланың барлық қоршаған ортасы мазмұнды, тартымды және қол жетімді болуы керек.

Оқушылардың патриоттық сезімдерін қалыптастыруда әр түрлі мұражайлар үлкен маңызға ие, онда туған жер туралы материалдар жинақталған: облыс, қала. Мұғалімдер балалармен және ата-аналармен экскурсиялар ұйымдастырады, жиналған материалдарды сабақтар мен әңгімелерде пайдаланады.

Бастауыш мектептегі патриоттық тәрбие - бұл дәстүрлі отандық мәдениетті игеру, мұрагерлік процесі. Қазақстандық мәдениетті оның барлық көріністерінде, ұлттық колоритінде сақтау баланың жеке басының дамуына тікелей әсер етеді.

Тәжірибелік-эксперименттік жұмыс шеңберінде біз бастауыш жалпы білім беру бойынша ҚР жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына, бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптарына арналған «Дүниетану» пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасына талдау жасадық.

«Дүниетану» пәнін оқытудың мақсаты білім алушыларда ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар тұрғысынан адамның, қоғам мен табиғаттың өзара байланысы мен өзара тәуелділігі туралы білім жүйесін қалыптастыру болып табылады.

«Дүниетану» пәнін оқытудың басты міндеттері:

1) білім алушыларда қоғамның, табиғи құбылыстар мен объектілердің өзара байланысы мен өзара тәуелділігі туралы түсініктерді қалыптастыру;

2) білім алушыларда табиғи, әлеуметтік және технологиялық ортада мінез-құлық нормалары мен қауіпсіздік ережелерін қалыптастыру;

3) білім алушыларда табиғи және әлеуметтік шындықты тану дағдыларын қалыптастыруды қамтамасыз ету: байқау, эксперимент, сауалнама;

4) білім алушылардың танымдық қызметін дамытуды қамтамасыз ету;

5) білім алушыларға осы заманғы қазақстандық қоғамға тән ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар жүйесін сіңіру;

6) білім алушылардың қоршаған ортаға, қоғамның табиғи және мәдени құндылықтарына оң көзқарасын қалыптастыру.

Бастауыш сыныптардағы «дүниетану» пәні оқушыларға қоршаған әлемді, әртүрлі әлеуметтік, мәдени және табиғи процестер мен құбылыстарды толық және өзара байланысты зерттеуге мүмкіндік береді. Олар сұрақтарға жауап береді: Біз кіміз? Қайдан? Қайда тұрамыз? Бізді не қоршайды? Біздің өткеніміз бен болашағымыз қандай? және осы мәселелер аясында ойлануға мүмкіндік береді.

«Дүниетану» пәнінің бағдарламасы Қазақстан халқының әлеуметтік, моральдық, шығармашылық және коммуникативтік өмірінің тәжірибесі туралы кең мағлұмат береді. Оқушылар өздері туралы, үйі мен отбасы туралы ойлана бастайды, қоршаған әлемді түсінеді [4].

«Дүниетану» пәні бойынша бағдарлама оқушылардың тарих, география және қоғамтану бойынша алғашқы білімдері мен түсініктерін қалыптастыруға ықпал ететін ойлау дағдыларын дамытады. «Дүниетану» пәні бағдарламасының құрылымы осы ғылымдардың мазмұнын интеграциялау және оқу материалдары мен оқу мақсаттарын анықтауда «спираль» қағидатын сақтау негізінде жасалған. Оқу бағдарламасының мазмұны қоршаған ортаның негізгі аспектілерін қамтиды: отбасы, қоғам, қауымдастық, ұлт, мемлекет, қатынастар, елді мекендер, климат, ландшафт, табиғи және техногендік апаттар, мәдениет, дін, денсаулық және т. б.

Бағдарлама пәннің мазмұнын меңгеруге, қажетті оқу және практикалық (зерттеу, коммуникативтік, өмірлік) дағдыларды меңгеруге мүмкіндік береді.

Дүниетану сабақтарында бастауыш сынып мұғалімдері бастауыш сынып оқушыларында патриоттық сезімді қалыптастырудың тиімді әдістері мен тәсілдерін қолданады.

Дүниетану сабақтарында бастауыш сынып оқушыларының патриоттық тәрбиесінің мазмұны келесідей ашылады:

- балаларды мәдени мұраға, мерекелерге, дәстүрлерге, халықтық-қолданбалы өнерге, ауызша халықтық шығармашылыққа, музыкалық фольклорға, халықтық ойындарға тарту;

- отбасымен, тарихымен, отбасы мүшелерімен, туыстарымен, ата-бабаларымен, отбасылық дәстүрлерімен, ересектермен, ойындармен, ойыншықтармен, дәстүрлермен; қаламен, ауылмен, оның тарихымен, елтаңбасымен, көрнекті қала тұрғындарымен, көрікті жерлерімен танысу;

- жылдың әртүрлі маусымдарында нысандардың жай-күйіне мақсатты бақылау жүргізу, табиғатта маусымдық егіншілік еңбегін ұйымдастыру, гүлдер, көкөністер егу, бұталар, ағаштар отырғызу және т.б.;

- балалардың шығармашылық өнімді, ойын іс-әрекетін ұйымдастыру, онда бала қажет болған жағдайда күн сайын жаңа өмір жағдайларына бейімделуіне байланысты жылдың әртүрлі маусымдарында өсімдіктерге, жануарларға жанашырлық, қамқорлық көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы – URL: <http://docs/Z070000319>

2. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №319-III Заңы – <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319> (01.01.2019 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен).

3. Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптарындағы «Дүниетану» пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламалары <https://www.nis.edu.kz/kz/>

4. Ивашкина Н.А. Бастауыш мектептегі патриоттық тәрбие // бастауыш мектеп. – 2017, №7, 29-33 б.

Жаксыбаева А.Т.

Жапанова Р.Н.

ФОРМИРОВАНИЕ ЧУВСТВА ПАТРИОТИЗМА У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ ПОЗНАНИЯ МИРА

Аннотация. Патриотическое воспитание подрастающего поколения всегда являлось одной из важнейших задач современной школы, поскольку изменения, происходящие в обществе нашей страны, определяют новые требования к образовательной и воспитательной системе школы. Основной задачей школы является формирование активной жизненной позиции учащихся, способности к саморазвитию и самореализации, социализации в обществе.

Zhaksybayeva A.T.

Zhapanova R.N.

FORMATION OF A SENSE OF PATRIOTISM AMONG YOUNGER SCHOOLCHILDREN IN THE LESSONS OF WORLD COGNITION

Annotation. Patriotic education of the younger generation has always been one of the most important tasks of a modern school, since the changes taking place in the society of our country determine new requirements for the educational and educational system of the school. The main task of the school is to form an active life position of students, the ability to self-development and self-realization, socialization in society.

ӘОК 373.51

Жантөре Н.М.

«Bolashaq» Академиясы

Қазақстан Республикасы, Қарағанды қаласы

Jannesibeli@gmail.com

ДАМЫТА ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ГЕОГРАФИЯ ПӘНІНДЕ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Мақалада дамыта отырып оқыту идеясы тұрғысынан география пәнінің мазмұнының ерекшеліктері мен біртұтас білім жүйесіндегі орныны талқыланады. География мазмұнының негізіне дамыта отырып оқыту идеясына оқушының меңгеруі тиіс компоненттердің

тізімі келтіріледі. Сонымен қоса, мақалада атақты ғалымдардың дамыта оқыту технологиялары аясындағы ойлары қарастырылып өтілген.

Мектеп – қоғамның әлеуметтік институты. Мектепті, қоғам одан өзіне қажет нәтиже, яғни оның мүддесіне қызмет көрсете алатын қоғамның мүшесін дайындап алу үшін құрайды.

Ал қазіргі қоғамға ақыл-ойы кемел, шығармашылық жағынан қабілетті, іскер және білімді адамдар керек. Сонымен қатар, осыншама жоғары деңгейдегі әлеумет халық игілігіне жарайтын ізгілікті, жасампаз істерге жұмсалуды шарт. Мақсаты оқушыларға дайын пәндік білім, біліктердің белгілі бір жиынтығын берумен шектелетін, нәтижесінде догмалық ойлауы басым, дайын нұсқаулар мен бұйрықтарды орташа ғана орындауды білетіндерді тәрбиелейтін, қазіргі мектепте әлі орын алып отырған дәстүрлі әдістемелік жүйенің мұндай адамдарды дайындауға негіз бола алмайтыны белгілі, ол туралы айтылып та, жазылып та жүр. Мектепте білім-тәрбие берудің мақсат приоритеті өзгеруі керек. Бұл өзгеріс жаратылыстану бағытындағы география пәні де қамту керек.

Дамыта оқыту технологиясы тұрғысынан география пәні мазмұнының ерекшеліктері мен біртұтас білім жүйесіндегі орнына, рөліне тоқталайық.

География – Жер туралы біртұтас, жүйелі және әлеуметтік-бағдарланған түсінік қалыптастыратын дүниетанымдық сипаттағы пән болып табылады. Географиялық білім адам мен қоршаған орта арасындағы күрделі өзара байланыс жүйесін түсінуге, ұғынуға және де оны бағалай білуге жағдай жасайды. Бұл талаптар мүддесінен шығу үшін оқытудың тиімді болу жағын ойластырған жөн, яғни оқушылардың Жер туралы түсінігінің қалыптасуы, қоршаған ортаны ұғыну, еркін дамыту, рухани қажеттіліктерін қанағаттандыру қажет. Дара тұлға сан қарлы, бай мазмұнды жұмыс нәтижесінде өсіп, бекиді. Әсіресе география сабағында баланың жоғарғы эмоционалдық көңіл-күйде болуының мәні зор. Көңіл-күй субъектінің қал-жағдайы, оның объектіге көзқарасы. Оқушының көтеріңкі көңіл-күйде болуы берілген тапсырманы шығармашылықпен орындауға, ақыл-ой жұмысын ақырына дейін жеткізуге, жаңа күштер көзін ашуға әсерін тигізеді.

Қазіргі заман талабына сай жаңа технологияларды қолдану. Солардың бірі - дамыта оқыту технологиясының алатын орны ерекше. Сондықтан оны географиялық білім берудің мазмұнын, формасын жетілдіру мақсатында қарастыруға болады.

Әлемдік педагогиканың, көбінесе жүгінетіні – Л.С.Выготскийдің идеяларына негізделген. В.В.Давыдов пен Д.Б.Эльконин және Л.В.Занковтың дамыта оқыту жүйелері. Л.С.Выготскийдің идеялары Еуропа елдерінің көптеген университеттердің педагогика факультеттерінде оқытылады.

Ұстаздар сабағы Д.Б.Эльконин, В.В.Давыдов автордың оқыту мақсаттарының қойылуы, оны шешудің жолдарын бірлесе қарастыру, шешімнің дұрыстығын дәлелдеу жүйесін негізге алып келеді. Сөйтіп қойылған мақсатқа жету, іштей ой қорытып талқылау және оны жинақтау тәжірибеге енгізілген [1].

Географияда теориялық білімді меңгеру, оқу тапсырмаларын орындау (шешу) арқылы жүзеге асырылады, басқаша айтқанда, оқу тапсырмасы теориялық білімді меңгерудің ерекше әдісі болып табылады.

Баланың ақыл-ойын (интелектісін) қалыптастырып географиялық білім берудің үрдісінің негізгі мақсатының бірі.

География мазмұнның негізіне алынған дамыта отырып оқыту идеясына және оның ұстанымдарына оқушының меңгеруі тиіс, білімнің мынадай үш компоненті құрамы сәйкес келеді:

- дүниенің біртұтас бейнесі туралы білім;
- оқушыда қалыптасуы тиіс әрекет түрлері (географиялық ойлау) туралы білім;
- дүниені танып білудің ғылыми, логикалық әдіс-тәсілдері (бақылау, синтез, талдау, т.б.) туралы білім.

Дамыта отырып оқыту идеясы тұрғысынан география пәнінің мазмұнының ерекшеліктері мен біртұтас білім жүйесіндегі орнына, рөліне тоқталайық.

География пәні адам, қоғам, табиғат, яғни реалды дүниенің ірі үш құрамдас бөлігі туралы оқушыларда біртұтас көзқарастың негізін қалыптастыруды және дүниедегі адамның орны мен рөлін түсінуге көмектесуді басты мақсат етіп қояды.

Баланы оқу-тәрбие үрдісі негізінде дамыту мәселесі – бұл көп жылдар бойы көптеген ғалым психологтардың, педагогтардың, практик-мұғалімдердің пікірталас тудырып келген және күні бүгінге дейін күн тәртібінен түспей жүрген мәселесі.

Ғалымдардың пікірінше, осы үш фактордың ішінде тәрбиенің, яғни оқу-тәрбие үрдісінің рөлі зор.

Туғаннан дені сау баланың қоршаған ортаны тануға деген қызығушылығы болатын сөзсіз. Алайда, әрбір баланың психологиялық-педагогикалық тұрғыдан даму ерекшеліктерін ескерсек, барлық баланың ынтасын бірдей дәрежеде болуы мүмкін емес.

География сыныптарда өзбетімен жұмысты ұйымдастыруда оның бағдарлама мазмұнына, талапқа сай болуы, түрлі мазмұнда және формада көрініс табуы, оқушыны шығармашылық бағытта жұмыс істеуге бағыттауы, сондай-ақ бағаланып, марапатталуы сияқты мәселелерге жете мән беріледі.

Қазіргі заманғы сабақ мақсаты – оқушының жеке логикалық ойлауын, шығармашылықпен жұмыс жасай білуін, өздігімен іздену арқылы білім, біліктілік деңгейін көтеруі, ізденіс жұмыстарын дамытуда білімнің барлық компоненттерін қолдану арқылы жүзеге асады.

Дәстүрлі сабақта оқытушының негізгі функциясы оқу ақпаратын беру және оның түсінікті болуы үшін жағдайлар жасау. Мұндай сабақта тек қана оқытушы белсенділік көрсетеді, оқытушы сабақты түсіндіреді, әңгіме жүргізеді, оқыту құралдарының көрнекілігін қолданады, ал оқушылар оның берген тапсырмасын орындайды. Дамыту технологиясы бойынша сабақта оқытушы оқу ісін ұйымдастырушы қызметін атқарып, оқушыларға іс-әрекеттің мақсатын анықтауға, оған жету жолдарын көрсетуге, сабақ жұмысының тәсілдерін шешуге көмектесіп, тапсырмалар беріп, консультациялар жүргізеді.

Өз бетіндік жұмыс – бұл шығармашылық жұмыстың бастамасы.

Географияда өзбетімен жұмысты тиімді ұйымдастыруға жол ашатын қолайлы жағдай – бұл оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес өзіндік ерекшеліктері. Өйткені бұл жастағы балалардың ойлау қабілеті жоғары және қиялдау, елестету, шығармашылық жұмысқа талпынысы басым болады.

Бүгінгі таңда жаңа географияны оқып-үйрену, болашақ ұстаздардың шығармашылық ойлауын дамыту кәсіби білімін, шеберлігін жетілдіруде ұстаздық мамандыққа қызығушылықты, сүйіспеншілікті қалыптастыру ерекше орын алады. Бұл жауапкершілікке қажеттілік оқушылардың географияны оқып-үйренуге деген шығармашылық белсенділігінен де туындайды. Сондықтан оқушыларды кітаппен, оқулықпен, атлас және контур картамен, т.б. жұмыс істеуге жол ашады.

Оқу – адамның психикалық дамуының формасы, элементі. Кез келген оқыту белгілі бір мөлшерде адамды дамытады.

Алайда дәстүрлі оқыту бала дамуына тек қондырғы болып, дамуға стихиялы әсер етсе, «дамудың соңында жүрсе», ал екінші жағдайда «оқыту дамуды өзімен бірге ала жүреді» деген Л.С.Выготскийдің пікірінен көп нәрсе аңғаруға болады. Алғашқыда, оқытудың тиімділігі алынған білімнің көлемімен, сапасымен өлшенсе, соңғыда білімнің тиімділігі қабілеттің деңгейімен, әрекеттің негізгі түрлерінің қаншалықты дамығандығымен өлшенеді [2].

Ол дамуды оқытумен тең, керісінше оқу мен даму екі бөлек процесс деген көзқарастарды қатты сынға алды. Ең алғаш рет бала дамуының төмендегідей екі аймағы болатындығы жайлы теория ұсынды.

1. Бала дамуының жақын аймағы – баланың тек үлкендердің көмегі арқылы атқара алатын істері.

2. Бала дамуының қол жеткен аймағы – баланың үлкендердің көмегінен тыс істей алатын істері.

Баланың дамуы бірінші аймақты меңгеру арқылы жүзеге асады. Дамудың қол жеткен аймағы жақын аймақпен өзара қызметтесе отырып, оны игерген кезде дамуға өріс ашылады.

Л.В.Занков ақыл-ой қызметінің төмендегідей көрсеткіштері дамуды іске асырады деп есептейді. Олар байқампаздық, өз ойын еркін жеткізе білу, практикалық іс-әрекеттер атқара білу.

В.В.Давыдов ақыл-ойдың дамуының көрсеткіші ретінде жинақтай, қорытындылай алу дағдысын есептейді [3].

Тұтас алғанда барлық авторлардың даму туралы ойлары оқыту барысында баланың психикасының жаңа сапалық деңгейге көтерілуі дегенге келіп саяды және оның басты шарты ретінде әрекет алынады.

Мектеп оқушыларының танымдық қызығушылығын дамытудың негізгі факторы олардың білімі мен дағдыларының дәрежесі ғана емес, сонымен бірге, баланың маңызды психикалық қызметтерін, ақыл-ой жұмысының тәсілдерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқу процесін жолға қою керектігі саналады. Оқушының шығармашылық қабілеті де оның ойлау мен

практикалық әрекеттері арқылы ғана дамиды. Ойлауға үйрететін сабақтарды дамыта оқыту сабақтары деп білеміз.

География сабағында дамыта оқытуды ұйымдастыру, балаға ақыл-ой әрекетін меңгеруге жағдай жасау деп қарастыру керек. Дамыта оқыту сабақтағы ерекше ахуал, мұғалім мен оқушы арасындағы ерекше қарым-қатынас. Мұғалім бұл жағдайда дайын білімді түсіндіріп қоюшы, бағалаушы емес, танымдық іс-әрекетті ұйымдастыратын ұжымдық істердің ұйытқысы. Тек осындай оқыту ғана баланың интеллектісінің көзін ашып, шығармашылығын дамытады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Дүйсебаев С. Жаңа педагогикалық технология бастауыш мектепте // Бастауыш мектеп. –2003. – № 9. – 6 – 8.

2. <http://www.bookfi.org> Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте

3. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. –М: Педагогика 1996. –241 с. <http://www.vita-press.ru/40.htm>

Жантөре Н.М.

**ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИИ
РАЗВИВАЮЩЕГО ОБУЧЕНИЯ В ГЕОГРАФИИ**

Аннотация. В статье обсуждаются особенности содержания и место предмета географии в единой системе знаний с точки зрения идеи развивающего обучения. В основу содержания географии положен перечень компонентов, которыми должен овладеть ученик к идее развивающего обучения. Кроме того, в статье рассмотрены размышления известных ученых в области технологий развивающего обучения.

Zhantore N. M.

FEATURES OF USING ADVANCED LEARNING TECHNOLOGIES IN GEOGRAPHY

Annotation. The article discusses the features of the content of the subject of geography and its place in the unified educational system from the point of view of the idea of developing learning. The idea of learning with the development of geography as the basis of the content is given a list of components that the student should master. In addition, the article discusses the ideas of famous scientists in the field of advanced learning technologies.

УДК 61:355:159.9.075-057.875

Жиенбаев Б.А.

полковник запаса, Медицинский университет Караганды
город Караганда, Республика Казахстан
Akimzhanovich8@gmail.com

Научный руководитель – к.п.н., доцент Никифорова О.В.

**ИССЛЕДОВАНИЕ УРОВНЯ СИТУАТИВНОЙ И ЛИЧНОСТНОЙ ТРЕВОЖНОСТИ
СТУДЕНТОВ, ОБУЧАЮЩИХСЯ НА ВОЕННЫХ КАФЕДРАХ**

Аннотация. Актуальность работы определяется тем, что развитие личности будущего офицера в процессе обучения на военной кафедре сопряжено не только с системой специальных (медицинских, общевойсковых) знаний, но и эмоционально-волевой сферой, которая определяет его личностную и гражданскую позицию, поэтому нам виделось целесообразным определить особенность психорегуляции эмоционального состояния студентов, обучающихся на военной кафедре.

Каждый студент военной кафедры, как будущий офицер-командир, должен не только хорошо понимать свои задачи, ориентироваться в обстановке, но и правильно психологически действовать.

Воздействующие факторы могут быть самыми различными, но независимо от своих особенностей они вызывают в организме человека однотипные изменения, обеспечивающие адаптацию.

В своей работе Р.А. Тигранян отмечает, что понятие стресса очень быстро вышло за границы узко биологической трактовки и стало широко использоваться как в науке, так и в житейской практике[1].

Именно с помощью слова «стресс» мы привычно объясняем свои ошибки или неадекватные поступки при возникновении трудностей, целый букет острых эмоциональных реакций, а также возникающие впоследствии ощущения полного истощения, усталости и даже болезни.

Базой нашего исследования выступили 50 человек – студенты Медицинского университета Караганды, проходящие обучение на военной кафедре по Программе офицеров запаса.

Основной целью работы коллектива военной кафедры является качественная подготовка офицеров запаса медицинской службы по их функциональному предназначению на военное время, а также умение психологически грамотно проявлять себя в сложных ситуациях, в том числе и при военных действиях. В связи с чем, будущие офицеры должны быть психологически подготовлены к экстремальным ситуациям.

Мы разделяем мысль А.Н. Леонтьева о том, что любая деятельность предполагает развитую эмоционально-волевою сферу, высокие волевые качества, которые формируются в процессе воспитания и обучения [2].

Именно поэтому каждый студент военной кафедры, как будущий офицер-командир, должен не только хорошо понимать свои задачи, ориентироваться в обстановке, но и правильно психологически действовать.

Психическая устойчивость, являясь одним из основных факторов успешности обучения, определяет уровень психологической подготовленности студентов.

Полученные эмпирические данные по исследованию уровня нервно-психической устойчивости обучающихся позволили выделить три группы (А, В, С), у которых выявлен разный уровень нервно-психической уравновешенности, что и зафиксировано на рисунке 1, где использованы следующие условные обозначения:

- НПУ – нервно-психическая устойчивость;
- НПН – нервно-психическая неустойчивость.

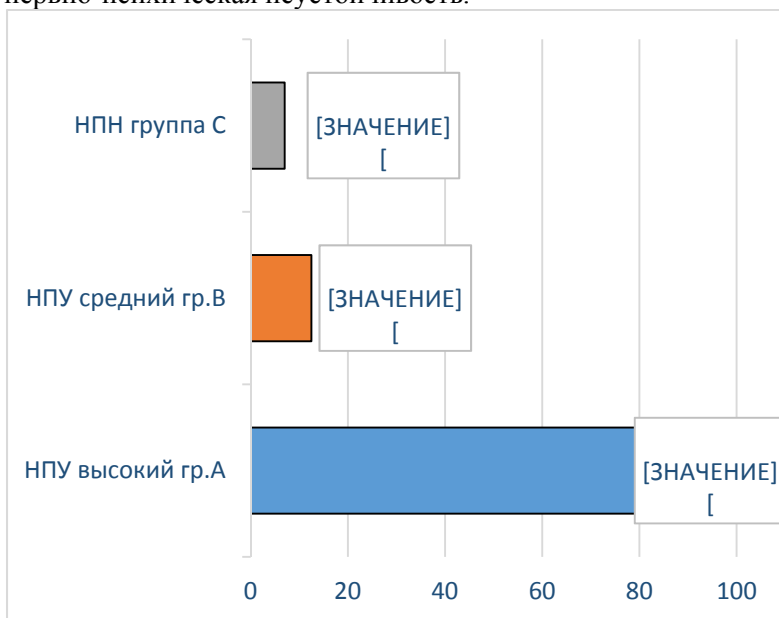

Рисунок 1. Исследование уровня нервно-психической устойчивости испытуемых групп А, В, С

Качественный анализ по выявлению уровня нервно-психической устойчивости определяет следующее:

- Большая часть студентов (группа А), что составляет 79,5 % от общего числа испытуемых, обладает высоким уровнем нервно-психической устойчивости в стрессе. Это означает то, что в период обучения у студентов достаточно ровное эмоциональное состояние.

– Студенты группы А обладают способностью саморегуляции своего психического состояния, умением настроить себя и мобилизовать все свои силы. Внешние события оцениваются трезво и рационально. У них относительно ровный эмоциональный фон в процессе обучения на военной кафедре.

Таким образом, студенты группы А (79,5 %) способны регулировать свое эмоциональное состояние в процессе военной подготовки и в целом – в экстренной ситуации.

– У 12,5 % студентов (группа В), получивших среднее значение нервно-психической устойчивости, отмечается умение управлять своим психическим состоянием. У представителей данной подгруппы риск дезадаптации в стрессе с нарушениями двигательного поведения незначителен, что свидетельствует также об умении управлять своим эмоциональным состоянием в период обучения на военной кафедре.

– У 7 % от общего числа испытуемых (группа С) выявлена нервно-психическая неустойчивость в стрессе, то есть отсутствует способность трезво оценивать ситуацию, мобилизовывать свои силы и управлять своим психическим состоянием. В стрессовых ситуациях развивается нервно-психическое напряжение, которое является особым видом психического состояния и протекает как системный процесс, вовлекающий в себя различные виды нервно-психической и сомато-физиологической организации человека, сопровождается как положительно, так и отрицательно окрашенными переживаниями, существенными сдвигами в организме человека и изменениями его работоспособности.

Для нас важно отметить, что для группы С характерен высокий риск дезорганизации военной дисциплины. Данная часть студентов (7%) демонстрирует неумения регулировать свое эмоциональное состояние в период военной подготовки.

Подчеркнем, что измерение тревожности как свойства личности особенно важно, так как это свойство во многом обуславливает поведение студента, обучающегося на военной кафедре. Определенный уровень тревожности - естественная и обязательная особенность активной, деятельной личности. У каждого человека существует свой оптимальный, или желательный, уровень тревожности - это так называемая «полезная тревожность». Оценка студентом его состояния в этом отношении является для него существенным компонентом самоконтроля и самовоспитания.

Именно поэтому следующим этапом нашего исследования было выявление ситуативной и личностной тревожности испытуемых.

Полученные эмпирические данные зафиксированы на рисунке 2, где использованы следующие условные обозначения:

–СТ – ситуативная тревожность;

–ЛТ – личностная тревожность.

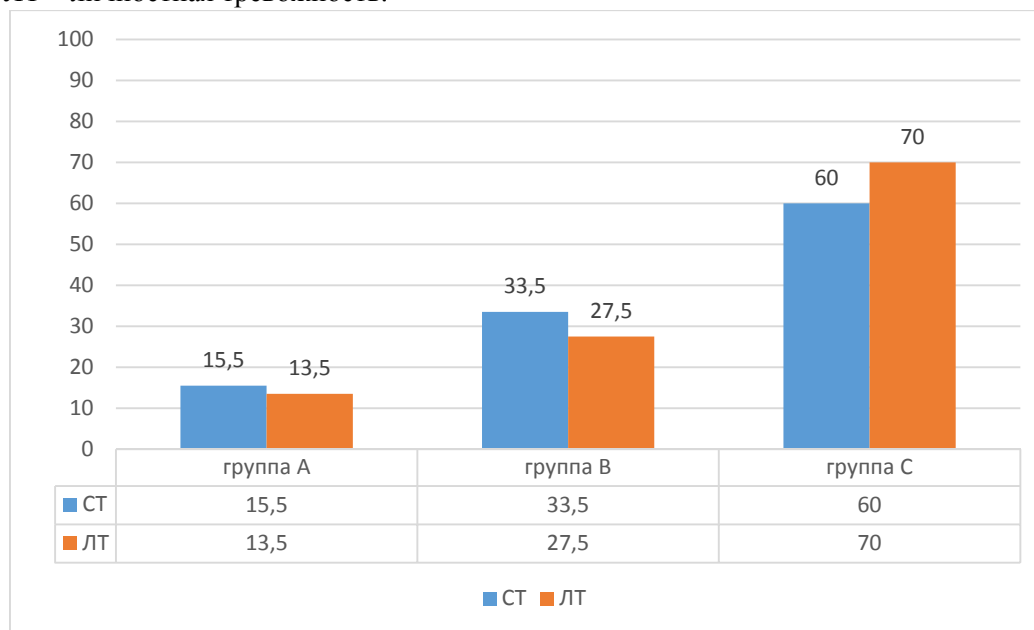

Рисунок 2. Результаты экспериментального исследования ситуативной и личностной тревожности испытуемых групп А, В, С

Качественный анализ полученных результатов ситуативной и личностной тревожности обучающихся показал следующее:

– Низкие балльные показатели ситуативной (СТ=15,5) и личностной тревожности (ЛТ=13,5) в группе А свидетельствуют о том, что студенты с данными результатами в меньшей степени подвержены влиянию стресса, характеризуются спокойствием, уравновешенностью, уверенностью в своих силах, решительностью в своих действиях в момент угрожающей, стрессовой ситуации. Преобладает ровный эмоциональный фон.

– В группе В для большинства испытуемых характерна умеренная ситуативная (СТ=33,5) и личностная тревожность (ЛТ=27,5).

Эти показатели свидетельствуют о том, что обучающиеся воспринимают определенный раздражитель или ситуацию как несущие в себе актуально или потенциально элементы опасности, угрозы, вреда без ярко выраженных симптомов тревожности. Состояние тревожности, конечно, воспринимают, но меньшей интенсивности. У них не выражена склонность реагировать на весь окружающий мир как заключающий в себе угрозу и опасность. Есть основание предполагать, что у данных студентов сформированы некоторые навыки и умения психорегуляции своего состояния. В стрессовых ситуациях они ведут себя без резких изменений в эмоциональной сфере. Возможно даже, свойственная им степень тревожности, способствует еще большей мобилизации своих сил для достижения высокого результата.

Высокой личностной тревожности в группе В не было выявлено. Только для 23% испытуемых характерна высокая ситуативная тревожность, то есть в ответ на какую-либо стрессовую ситуацию у данных испытуемых возникает такое эмоциональное состояние, которое характеризуется субъективно переживаемыми эмоциями: напряжением, беспокойством, озабоченностью, нервозностью.

– Для группы С характерна высокая ситуативная тревожность (СТ=60 б) и высокая личностная тревожность (ЛТ=70 б). Данные испытуемые, относимые к категории высокотренированных, склонны воспринимать угрозу своей самооценке и жизнедеятельности в обширном диапазоне ситуаций и реагировать весьма выраженным состоянием тревожности. Высокий показатель личностной тревожности у испытуемых дает основание предполагать у них появление состояния тревожности в разнообразных ситуациях, и особенно когда они касаются оценки его компетенции престижа.

Таким образом, мы можем сделать вывод, что чем выше нервно-психическая устойчивость, ниже личностная и ситуативная тревожность, чем выше способность преодолевать стресс и выше степень сопротивляемости стрессу, тем в большей степени студент, будущий офицер, способен проявлять волевую направленность в процессе обучения на военной кафедре.

Список использованных источников:

1. Тигранян, Р.А. Стресс и его значение для организма/Р.А.Тигранян. – М.:Наука, 1988. – 176 с.
2. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. – М., 1959. – 412 с.

Б.А.Жиенбаев

ӘСКЕРИ КАФЕДРАЛАРДА ӘСКЕРИ ДАЙЫНДЫҚТАН ӨТЕТІН СТУДЕНТТЕРДІҢ ЖАҒДАЙТТЫҚ ЖӘНЕ ТҮЛҒАЛЫҚ МАЗАСЫЗДЫҚ ДЕҢГЕЙІН ЗЕРТТЕУ

Аңдатпа. Жұмыстың өзектілігі әскери кафедрада оқу процесінде болашақ офицердің жеке басының дамуы тек арнайы (медициналық, жалпыәскери) білімдер жүйесімен ғана емес, сонымен қатар оның жеке және азаматтық ұстанымын, эмоционалды-еріктік сферасын анықтайтын білім беру жүйесімен де байланысты болуымен анықталады. Сондықтан біз әскери кафедрада оқитын студенттердің эмоционалдық жағдайларының психорегуляциясының ерекшеліктерін анықтауды жөн көрдік.

Zhienbaev B.A.

A STUDY OF SITUATIONAL AND PERSONALITY ANXIETY LEVELS OF STUDENTS UNDERGOING MILITARY TRAINING IN MILITARY DEPARTMENTS

Annotation. The topicality of the work is determined by the fact that the future officer's personality development in the process of training at the military department is connected not only with the system of special (medical, general military) knowledge, but also with the emotional-volitional sphere, which determines his personal and civil position, so we found it appropriate to determine the features of psychoregulation of emotional state of students studying at the military department.

Ильясова А.А.
«Bolashaq» Академиясы студенті
Қарағанды қаласы, Қазақстан Республикасы
aseka93_93@mail.ru
Сарсенбаева К.О.
«Bolashaq» Академиясы студенті
Қарағанды қаласы, Қазақстан Республикасы
kuralai.sarsenbaeva@mail.ru
Ғылыми жетекші Арунова Ж.А.

ДАРЫНДЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУДА МҰҒАЛІМ ЖҰМЫСЫНЫҢ МАЗМҰНЫ

Аңдатпа. Дарынды балаларға білім беруді әр ғылымның бүгінгі дәрежесіне сәйкес жүргізу бір жағынан қоғамға талантты мамандар даярлауда тиімді болса, екінші жағынан қоғамға ерекше дарынды балалардың тек өзінің интеллектуалдық дамуын қамтамасыз етеді. Мақалада дарындылық пен қабілетке байланысты түйткілдер қарастырылады.

XX ғасырдың 50 жылдарында интеллектіні анықтау тестіне деген таластар туды. Ол тек шектелген академиялық көрсеткішті ғана береді деді, ал индуктивті ойлау, шешендік өнер, кең ауқымды қабылдау мен математикалық қабілеттер назарға алынбайды деп сынады. Сыншылар тестің басқа қабілеттерді қамти алмайтындығын, бөлек фактілердің арасындағы байланысты аша алмай, өзіндік ойлау мен басқа да таланттарды көрсете алмайтындығын атап көрсетті.

Гильфорд интеллектіге қарағанда өзгеше бірегейлік көрсететін «креативтілік» терминін қолданды. Ол ақыл - ой әрекетінің үш өлшемді моделімен жұмыс жасады. Бұндағы факторлар интеллектіні анықтау тестімен өлшенбейтін еді [1].

Жалпы «дарындылық» феноменін алғаш зерттеуден бастап – ақ ғылымда екі бір - біріне қарама - қарсы «био» және «социо» бағыттары қалыптасқаны аян. Дарындылықтың негізгі басымды қозғаушы күші тек қана генетикалық нышандар болып табылады деген пікір Ф.Гальтон, Г.Айзенк еңбектерінде айқын көрінген [2]. Екінші бағытты ұстанған ғалымдар негізгі фактор ретінде қоршаған ортаны қарастырған. Ал қазіргі таңда А.Т.Асмолов негіздеген ұстаным әлдеқайда өміршең екендігін дәлелдеп Л.С.Выготскийдің отыр. теориясын негізге алған бұл бағыт «дарындылықты» білімді өз бетінше игеру, ашу, жаңа жағдайда көшіре білу, мәселені мақсатты шешу, бір сөзбен айтқанда, «интеллектуалды дарындылық» ретінде зерттейді [3]. Педагогикалық энциклопедияда: «Дарындылық дегеніміз адамдардың қабілеттерін жете жақсы дамуының жоғары сатысы», - деп атап көрсетіледі. Осы қабілеттілік арқылы адамдар көптеген жақсы жетістіктерге жете алады. Дарындылық сапалы қабілеттердің өзіндік бірлесуі: оның арқасында сапалы іс - әрекет жақсарады. Көптеген ғылымдардың ойынша қабілеттілік және талант бір ұғымды білдіреді. Балалардың келешегі жөнінде ойланбайтын, балалардың қабілетті, дарынды, талантты болып, болашақ қызметтерінде армандайтын ата - аналарды табу өте қиын. Бірақ сөйте тұра үлкен жетістіктерге жетуін солардың барлығы бірдей қабілет деген не, оны қалай дамытуға болады және бұл жұмыста жанұя қандай міндет атқару керек дегенді біле бермейді. Қабілеттілік туа бола ма, жоқ әлде жүре бола ма? Олар тұқым қуалай ма, жоқ па? Қабілеттілік барлық балада бірдей дамыту мүмкін бе? Оған қалай жетуге болады?

«Қабілеттілік деп - белгілі бір іс-әрекетте ең тәуір нәтижеге жетуге мүмкіндік беретін адамның жеке - дара психологиялық ерекшеліктері айтылады. Қабілеттілік жалпы ақыл қабілетті және арнайы қабілет болып бөлінеді. Жалпы қабілет негізінен ойлауға қатысты болып келіп, оның аңғарғыштық, ойланғыштық, дербестік, сыншылдық, икемділік т.б. қасиеттерінен көрініп отырады. Жалпы қабілет адамның өзін ой - әрекеттерінің түрлі салаларынан көрсете білуге мүмкіндік жасайды. Жалпы қабілеті дами білген оқушы математика, физика, биология, әдебиет сабақтарын бірдей жақсы игеріп, мектеп шеберханасы, тәжірибе алаңы, лабораториядағы түрлі еңбек тапсырмаларын да сәтті орындап отырады.

Қазіргі заман талабына сай шығармашылық дарындылық қабілетін дамуына бағытталған білім дегеніміз аз уақыт ішінде мол идея қорын алу емес, керісінше, жеке тұлғаның толық дамуын қамтамасыз ететін іс. Шығармашылық дарындылық қабілеттің дамуы әрбір балаға қажет екендігін, әр тұлғаның қоғам дамуында өз орны бар екендігін біле отырып, дарынды балалардың

тек өткенге емес, болашаққа да қызығушылығымен, іс - әрекеттердің жаңа тәсілдерін көбейтуге қабілеттерімен ерекшеленетіндігін атап өту қажет. Сонымен бірге бұл жеке тұлғалық дамудың мақсаттарына да жауап береді. Баланың дарындылығын анықтаудың негізі мектептен басталады. Мектеп балаларымен жұмыс істеу - ерекше маңызды педагогикалық проблема. Осыған байланысты дарынды балалармен жұмыс істеудің төмендегідей кезеңдерін анықтауға болады:

- баланың жеке ерекшелігін, дарының зерттеу;
- балалар шығармашылық дарындылық өнімдерін жариялау;
- игерілген нәтижелерді бақылау.

Яғни осындай жұмыс істеу бағыттары арқылы бала белгілі бір шеберлікке жеткен соң, оның шығармашылық дарындылық қабілеті дамиды, өзіндік идеясы туып, үлкен ізденіс пайда болады. Дарынды баланың бойындағы дамыған сана белсенділігі мен таным белсенділігі, тума қабілеті. Ол қабілет мектепте сан алуан ғылыми салалардан білім алу арқылы және ұстаздардың көмегі арқылы ағылады және дамиды. Осындай жұмыстарды үнемі жүргізу шығармашылық дарындылыққа баулуға, шәкірт бойындағы таланткөзін ашып, тілін байытуға, тигізеді. «Дарындылық – адамның өз бейімділігі арқылы шығармашылық, дарындылықпен жұмыс істеу арқылы қалыптасатын қасиет».

Әр баланың бойында табиғат берер ерекше қабілеті, дарындылығы болады. «Бұлақ көрсең көзін аш» - дегендей, осындай қасиетін дамыту көбіне баланың бойындағы дарындылық мұғалімдердің кәсіби біліктілігіне байланысты екендігі айдан анық. Жаңа «субъект - субъект» оқыту парадигмасымен жұмыс жасау, әр баланың бойындағы дарындылық қасиеттерін анықтап, дамыту, мектепте өз дәрежесінде жүргізілуі керек [4].

Дарындылық пен қабілеттіліктің не екенін, оқушы дарындылығын анықтайтын психодиагностикалық әдістемелердің тиімділігін, нәтижелілігін білетін мұғалім ғана дарынды оқушымен нәтижелі жұмыс істей алады.

Дарынды оқушымен жұмыстың негізгі мақсаты - олардың шығармашылық дарындылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру. Ал мақсатқа жету - оқу бағдарламасын тереңдетіп оқыту және оқушылардың танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асады. Баланың дарындылығын анықтап, олармен жұмыс жасау қалай жүзеге асырылуы керек? Ол үшін оқушының дарындылығын анықтап, дамыту үшін әр пән мұғалімі өзінің алдына мынандай мақсаттар мен міндеттерді қоюы керек:

1. Дарынды оқушының ақыл-ойының, эмоционалдық және әлеуметтік дамуы мен ерекшеліктерінің өзіндік ашылу деңгейі мен өлшемін ескеру;

2. Жан - жақты ақпараттандыру;

3. Коммуникативті бейімдеу;

4. Дарынды оқушының бағытының ашылуына, дамуына, қоршаған ортаға өзін - өзі шығармашылық дарындылық жарнамалауына көмек көрсету.

Осы мақсаттар мен міндеттерді орындауда мектеп ұстаздары мынандай жұмыс түрлерін өз іс - тәжірибелерінде пайдаланса өнімді нәтиже алмақ:

1. Икемді және ұтқыр оқу жоспарын құру;

2. Жеке пәндерді оқытуда тәуелсіз қозғалыс жасау;

3. Дарынды оқушының өзінің жұмысын өзі жоспарлап, шешім қабылдауына ықпал ету;

4. Дарынды оқушының қызығушылығына байланысты оқу жоспарын құру.

Осындай жұмыс түрлерін ұйымдастыруда ұстаздар мынандай мәселелерге баса назар аударулары керек:

1. Пән сабақтарында шығармашылық дарындылық сипаттағы тапсырмаларды іріктеу, орындау, талдау жұмыстарын жүйелі жүргізуге;

2. Дарынды оқушылардың білім деңгейі мен олардың өз мүмкіндіктерін пайдалану көрсеткішін арнайы әдістемелер бойынша жүйелі түрде тексеріп отыруға;

3. Сабақтан тыс мезгілде жүргізілетін жұмыстарға - пәндік олимпиада, ғылыми конференцияға, интеллектуалдық турнирлер шығармашылық дарындылық байқауларға дайындық жұмыстарын жыл бойы жоспарлы жүргізуге;

4. Білім беру мекемелерінде дарынды оқушылар үшін арнайы сыныптар мен топтар құрып, оқу бағдарламаларын жеделдетіп оқытуды ұйымдастыруға.

Ал, енді бұл мақсаттармен міндеттердің нәтижесі дарынды оқушымен жұмыстағы өткізілетін пән олимпиада жетістіктерінен байқалатыны белгілі. Ғалымдардың айтуынша, жалпы адамның қолынан келмейтін нәрсе жоқ. Талпынсаң вундеркинд болу да, полиглот болу да өз

қолында. Дарындылықты қалыптастыруға болады. Ой еңбегімен жиі шұғылдансан, данышпандықтың да ауылы алыс емес [5]. Егеменді елімізді дүние жүзі елдерімен терезесі тең болатын дәрежеде өркендететін, негізгі тұтқасын ұстайтын, дүние әлемін шарлайтын біздің дарынды да қабілетті ұландарымыз екенін ұмытпайық. Олардың бойындағы дарының қабілетін дамыту - ұстаз, ата - ана және қоғам қауымының міндеті.

Жалпы мұғалім дарынды оқушының сабақтағы әрбір әрекетін алдын ала жоспарлау арқылы оның ойлау, болжау, тұжырымдау секілді оқытудың негізгі зерделік көрсеткіштерін де қалыптастыра алады. Сабақтың нәтижесін мейлінше жоғары көрсеткішпен шығу үшін оны бастамас бұрын оқушы қандай мәселеге жете көңіл аудару қажет, нені біліп, нені игеріп шығатыны туралы беріледі. Сабакка осындай дайындықпен қатынасқан оқушы одан көптеген жаңалықты, қызықты физикалық құбыласты күтеді. Әрбір жаңа сабақ өткен сабақтың материалымен байланыстырудан басталуы тиіс. Бұл әдіс оқушының назарын бірден сабаққа белсенді түрде араласуға аударады. Мұғалім осыларды ескере отырып, дарынды оқушылардың белсенділігі мен танымдылығын және дарындылық бағыттарын интеллектілік шығармашылық жетілдіруге әрекет жасай біледі.

Дарынды балаларды анықтау - баланың дамуын тандаумен байланысты ұзақ процесс. Осы айтылғандарды ескере отырып, балаларды анықтаудың мынадай ұстанымдары дарынды тұжырымдалды:

1. Баланың қызығушылығы мен бейімділігіне барынша сәйкес келетін қызмет аясында баланың іс - әрекетіне талдау жүргізу;
2. Дамытушылық ықпал ете отырып, баланың психологиялық кедергілерін жоюға мүмкіндік беретін тренингтік әдістерді пайдалану;
3. Баланың дарындылық белгісін оның психикалық дамуының нақты деңгейінде ғана емес, сондай - ақ оның болашақтағы даму мүмкіндігін де есепке ала отырып бағалау;
4. Жұмыс нәтижесін талдау, бақылау, әңгімелеу, мұғалімдер мен ата - аналардың сипаттамалық бағалары;
5. Түрлі ақпарат алу кездерін пайдаланып, бала қабілеттерін кең келемде қамтуға мүмкіндік беретін баланың мінез - құлқы мен іс әрекетін жан - жақты бағалаудың кешенді сипаты. Білім беру жүйесінде жаңаша мазмұн беру арқылы жан-жақты дамыған шығармашыл, рухани ой - ерісі кең жеке тұлғаны тәрбиелеу міндеті тұр [6]. Бекжанова М.Б. Дарынды балалармен жұмыс – заман талабы // Қазақстан орта мектебі, 2012

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Гильфорд Дж. Психология мышления. – М., 1998.
2. Айзенк Г. Способности свои проверьте. – Рига, 1992
3. Асмолов А.Т. О таланте и способностях. – М.: 1990
4. Байдильданова Б. «Дарындылықты дамытудағы мұғалімнің рөлі». // «Бастауыш мектеп» №10, 2014.
5. Ерматов Ш.Р. Дарынды балаларға арналған мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігін дамыту туралы // Білім – образование, 2009
6. Бекжанова М.Б. Дарынды балалармен жұмыс – заман талабы // Қазақстан орта мектебі, 2012

Ильясова А.А., Сарсенбаева К.О.

СОДЕРЖАНИЕ РАБОТЫ УЧИТЕЛЯ В РАЗВИТИИ ОДАРЕННОСТИ

Аннотация. Проведение образования одаренных детей в соответствии с сегодняшним уровнем каждой науки эффективно, с одной стороны, в подготовке талантливых специалистов для общества, а с другой стороны, обеспечивает только собственное интеллектуальное развитие особо одаренных детей. В статье рассматриваются проблемы, связанные с одаренностью и способностями.

Ilyasova A.A., Sarsenbayeva K.O.

THE CONTENT OF THE TEACHER'S WORK IN THE DEVELOPMENT OF GIFTEDNESS

Annotation. Conducting the education of gifted children in accordance with the current level of each science is effective, on the one hand, in training talented specialists for society, and on the other hand, provides only their own intellectual development of particularly gifted children. The article discusses the problems associated with giftedness and abilities.

Исина Н.Ж.
Бастауыш сынып мұғалімі
Қарағанды облысы, Қарқаралы ауданы, Теректі ауылы, №30 ЖББМ
Жапанова Р.Н.
Аға оқытушы, п.ғ.м
Қарағанды қаласы, «Bolashaq» Академиясы
riza_70@bk.ru

БАСТАУЫШ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Аңдатпа. Мақала бастауыш сынып оқушыларының мінез-құлық мәдениетін қалыптастыру мен оларды бейбітшілік, ізгілік, құрмет пен төзімділік рухында тәрбиелеу мәселесіне арналған. Мақалада бастауыш сынып оқушыларының мінез-құлық мәдениетін қалыптастырудағы сыныптан тыс жұмыстардың маңызы көрсетілген.

Мектептегі оқу-тәрбие процесінің жақсы жолға қойылуы, жоспарлы жүргізілуі балалардың мінез ерекшеліктеріне әсер етеді. Шәкіртке ғылымның негізін үйретумен бірге біз олардың дүние танымын, ақыл-ой әрекетін, шығармашылық ізденуін, қабілеті мен дарындылығын дамытамыз. Әрине, бұл жәйттерді оқушыларға толық жеткізу әрбір мұғалімнің сабақ беру шеберлігіне, материалды жан-жақты толық қамтуына, көрнекі және техникалық құралдарды дұрыс пайдалануы мен оқу-тәрбие процесін дұрыс ұйымдастыруына байланысты. Міне, сондықтан біз мұғалімнің педагогикалық процестің негізгі тұлғасы деп санаймыз. Мұғалім әрекеті мазмұны жағынан оқушылар әрекетімен органикалық байланысқанда ғана тәрбие тиімді де нәтижелі болады. Бір сыныптың өзінде мұғалімдердің сабақ беру тәжірибесіне қарай сабақ үстіндегі шәкірттердің мінез ерекшеліктері кейде олай, кейде бұлай болып құбылып отыратыны педагогикалық тәжірибеден белгілі. Дегенмен сабақ қызықты, шеберлікпен өткен жағдайда оқушылардың зейіні басқа нәрсеге аууға мүмкіндік тумады. Осындай кезеңде шыдамсыз, ұшқалақ оқушылардың қимыл-әрекетінде де байсалдылық байқалады. Егер сабақ тартымсыз, нәтижесіз болса, оқушылар қанша зейін қоюға әрекеттенгенімен шаршап, жалыға бастайды [1]. Мұндай жағдайда жеңіл мінезді балалар өздері ғана тәртіп бұзбастан, басқаларға да теріс әсер етеді.

Оқу-тәрбие барысында ғылымның дидактикалық өңдеуден өткен зерттеу әдістерін пайдалану – оқыту мен білім берудің, тәрбиелеудің әдістерін ұштастыра түсуге, олардың тиімділігін арттыруға көмектеседі.

Инновация ғылыми ізденістердің, жекелеген мұғалімдер мен тұтас ұжымның озық педагогикалық тәжірибесі.

Нәтижелік инновацияның критерий ретінде мұғалім қызметіндегі оң нәтижелелердің барынша тұрақтылығын білдіреді. Өлшемдегі технологиялық нәтижені бақылау мен белгілеудегі, түсіну мен баяндаудағы тұтастық бұл критерийді, жаңа әдістің маңыздылығын, оқыту мен тәрбиелеудің тәсілдерін бағалаудың басты құралына айналады.

Инновациялық бұқаралық тәжірибеде шығармашылықпен қолдану мүмкіндігі педагогикалық инновацияны бағалаудың критерий ретінде қарастырылады.

Инновацияның негізгі критерий ғылыми педагогикалық тәжірибеге де баға беруде басшылыққа алынатын жанашылдық деп білеміз.

Бастауыш сынып оқушыларының мінез-құлық мәдениетін тәрбиелеуде сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастырудың инновациялық технологиясы бұл оқушының ұжымдық іс-әрекетке қатысуы, ондағы оқушының санасының оянуы, мәдениеттілікті сақтау, өз бетінше дұрыс әрекет етуі, мінез-құлқындағы дөрекі мінезден арылуға әрекет жасап, қарым-қатынаста мәдениеттілік көрсету мен өзін-өзі тәрбиелеу болып табылады [2].

Өзін – өзі тәрбиелеу оқушыны жан-жақты тәрбиелеу мен дамытуға ықпал етеді. «Жеке адамның өзін-өзі тәрбиелеуі» тақырыбы бойынша өтетін тәрбие жұмыстарында бала өзін объекті ретінде ғана санамай, субъекті ретінде де даму жолдарын талпынады. Баланың ойын, пікірін терең ұғынып логикалық бірізділікпен дәлелдей білуге үйрету – әр ұстаздың төлісі. «Мен

кіммін?», «Менің кемшіліктерім неде?», «Мен неге әдепсізбін?» және т.б. сұрақтар арқылы өзін-өзі тәрбиелеудің басты құралдарымен таныстырған жөн.

Өзін-өзі тәрбиелеу қоғамға пайдалы болу ұжымның лайықты мүшесі болу тілегінен тууға тиіс. Өзін-өзі тәрбиелеу үшін өзіне сын көзбен қарап, өз қателерін мойындауға батылы жетуі қажет. Мінездегі кемшіліктерді жойып, жақсы сипаттарды жетілдірмейінше өзін-өзі тәрбиелеу мүмкін емес.

Жеке тұлғаның өзін-өзі тәрбиелеуі үшін, оқушыларды өздерін қолға алуға үйрету керек. Өзін-өзі тәрбиелеуге кірісе отырып, оқушы ең алдымен өзін-өзі қолға алудың жалпы мақсатын ұғынуы тиіс.

Осыған байланысты жеке тұлғаның өзін-өзі тәрбиелеу әдістеріне:

- өзін-өзі сендіру;
- өзін-өзі иландыру;
- өзін-өзі бақылау;
- өзін-өзі талдауды жатқызамыз.

Баланың мінез-құлық мәдениетін тәрбиелеуде ұжымның әрекеті үлкен роль атқарады. Ұжымшылдық – адамгершіліктің ең ерекше белгісі, ол адамның шындыққа қатынасының барлық жүйесін, оның бар мінез-құлқын анықтап береді.

Ұжымдық қатынас – тұлғалық ерекшеліктерді басады, оның пікірін көпшіліктің пікіріне бағындырады. Бұл баланың жаман іс-әрекеттері мен мінез-құлқындағы теріс қылықтарды болдырмауға ықпал етеді. Жақсы ұйымдасқан ұжымда өзара көмек және өзара жауапкершілік, бір-біріне тілектестік және адал ниеттілік, сын және өзара сын орнығады. Сонымен қатар, еңбекке, қоғамдық пайдалы жұмыстарға, жолдастарына тіпті өзінің міндетіне жауапкершілігі мұқият қалыптасады. Татулық пен достығы жарасқан ұжымдағы өзара қарым-қатынас жеке басының мүддесін қоғамдық мүддеге бағындырады. Балаларды ұжымдық қызмет тәсілдеріне үйрету – мұғалімнің ерекше және арнайы міндеті болып табылады. Оқушылар арасында ұжымдық жұмыс үстінде пайда болатын іскерлік қарым-қатынастарды үлкендер көбіне реттеп отыруға тиіс. Мұғалім жұмыс сапасына, ойын процесіне, жиындар өткізуге ғана емес, сонымен бірге осы ұжымдық қызметке қатысушылар арасында туындайтын қарым-қатынастарға да айқын талаптар қойып отырады. Бұл талаптарды балалар жақсы білуге және жете түсінуге тиіс. Өйткені баланың мінез-құлқы көп жағдайда ұжымдағы атмосфераға байланысты өзгеріп мінезі қалыптасып отырады.

Бастауыш мектеп оқушысының бейнесін қалыптастырып, эмоционалдык – еріктік, танымдық, мәдени адамгершілік мүмкіндіктерін жетілдіруде олардың құрылымы көп қырлы психологиясын танудың маңызы зор. Баланың мектепке келген күнінен бастап өздері іс-әрекет ететін, қарым-қатынасы, киім тазылығы, жүріс-тұрысы, сөйлеген сөздеріне назар аударып, қызығады. Дегенмен кейбір дөрекі мінездердің дұрыстығына қарамастан, іс-әрекеттермен сөздерге мән бермейді[3].

Мінез-құлық мәдениетін қалыптастыруда инновациялық педагогикалық технологиясын сыныптан тыс ұйымдастырылған ұжымдық шығармашылық жұмыс өзінің ұйымдастыру формасы жағынан бірден-бір қолайлы әлеуметтік құбылыс.

Сыныптан тыс ұйымдастыратын пән үйірмелерінде жаңа технологияларды пайдалана отырып, әсіресе техникалық құралдарды пайдалана отырып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығы дамытып, өзінің мәдени мінез-құлық нормалары игеруге белсенді ұмтылыстарын ынталандыру, олардың моралдық-адамгершілік қатынастарын бағыттап, олардың қоршаған ортада қалай ұстау керектігін түсіндіріп отыру қажет [4].

Бастауыш сынып оқушыларының сыныптан тыс ұйымдастырылған жұмысы оқушылардың өзін-өзі тәрбиелеуге, шығармашылық, зерттеушілік, танымдық қабілеттерін дамытуға, ықпал етуге, адамның жаңаша қалыптасуына көмектесуге негізделген. Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыруда пән үйірмелерінің маңызды принципі – танымдық қызметті белсендіру, мүмкіндігі, адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру, қиыншылықтарды жеңу және материалды сапалы қабылдауды үйретудің болуы.

Ұжымдық істерді ұйымдастырудың нәтижелі формасы – жеке тұлғаның әрекет етуін жатқызамыз. Ол барлық балаларды ұжымдық істерге қатысуға, олардың жеке мүмкіншілігін қажеттілігін ескеруге жағдай тудырады.

Жұмыс тұлғаның қажеттілігін және қызығушылығын жүзеге асыру барысында оның дамуына мүмкіншілік тудырып қана қоймайды, сонымен бірге қабілетінде шыңдап, мінез-

құлықтағы кемшіліктерін, басқа да қарым-қатынастарда өзара әрекеттесуі барысында жалпы сынып ұжымынан әсер алып оның дамуына ықпал етеді. Қалыптасып келе жатқан оқушы педагогикалық талаптарды орынды қабылдайды және өзінің сапалық қасиеттерін өзі жетілдіруге тырысады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Малашенкова Е.А. Бастауыш сынып оқушыларының оқу және сыныптан тыс іс-шаралар процесінде ұйымдастырушылық қабілеттерін қалыптастыру: Дисс. автореферат. п.ғ. к. ғылыми дәрежесін алу үшін - Минск, 2010. 24 б.

2. Меңжанова А.К. бастауыш мектеп оқушысыларды көркем әдебиет арқылы қалыптастыруда сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру. – Алматы: Мектеп, 2007. 152б.

3. Әмірова Ә. бастауыш мектеп оқушыларының қазақ әдебиеті арқылы мінез-құлық мәдениетін қалыптастыруда сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру: п.ғ.к., дис. - Алматы, 2004. 154 б.

4. Дүкенбаева Ғ. Бастауыш мектеп оқушыларының ойын арқылы мінез құлық мәдениетін қалыптастыруда сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру. - Алматы: Рауан, 1992.

Исина Н.Ж., Жапанова Р.Н.

ОРГАНИЗАЦИЯ ВНЕКЛАССНОЙ РАБОТЫ ПО ФОРМИРОВАНИЮ КУЛЬТУРЫ ПОВЕДЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. Статья посвящена проблеме формирования культуры поведения младших школьников и их воспитания в духе мира, добра, уважения и толерантности. В статье показано значение внеклассной работы в формировании культуры поведения младших школьников.

Isina N.Zh., Zhapanova R.N.

ORGANIZATION OF EXTRACURRICULAR WORK ON THE FORMATION OF A CULTURE OF BEHAVIOR OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN

Annotation. The article is devoted to the problem of forming a culture of behavior of younger schoolchildren and their upbringing in the spirit of peace, kindness, respect and tolerance. The article shows the importance of extracurricular work in the formation of a culture of behavior of younger schoolchildren.

УДК 23.145

Исмакова Б.С.

д.п.н., профессор

Карагандинский политехнический университет

Коржумбаева М.Б.

к.п.н., доцент Академия «Bolashaq»

maral_k79@mail.ru

СЕМЬЯ КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ

Аннотация. Духовность общества зависит от семей. Семья является основой общества. Поэтому государство заинтересовано в том, чтобы семьи были крепкими, брак успешным, дети в семье получили правильное воспитание. Молодые люди, которые воспитываются в семье, завтра будут работать в обществе, получать образование и занимать различные должности.

Семья является ключевым элементом общества, который сохраняет человеческие ценности, обеспечивает культурное и историческое наследие поколений. Чтобы дать представление о развитии страны, нам нужно взглянуть на состояние семьи и отношение государства к семье. Семья - очень важный фактор, который играет значимую роль в формировании молодого поколения как личностей и подготовке к жизни в обществе. Она играет роль инструмента для развивающегося человека; семья не ограничивается только реализацией влияния общества на ребёнка (его защита, укрепление, разъяснение, соблюдение социальных норм и ориентация на отношения), но также формирует социальное поведение и деятельность ребёнка. Именно в семье

ребёнок приобретает первый опыт межличностного общения, тут закладывается основа его жизненной позиции. Впечатления, которые он приобрёл в детстве, действуют на протяжении всей его жизни. Большая роль и важность семьи как фактора воспитания заключается в следующем: это самый важный и ответственный период жизни ребенка для воспитания.

Ни одно другое социальное воспитательное учреждение не может сравниться с семьёй с точки зрения влияния и продолжительности формирования человека как личности [2]. Репродуктивная функция - это функция продолжения рода, связанная с биологическим спросом, а также с социально-экономическими потребностями общества. Бездетная семья не может считаться полной с духовной и моральной точки зрения. Иногда семьи не могут выполнять свою основную функцию. Это обусловлено многими факторами. (состояние здоровья населения, уровень развития здравоохранения в стране, экологическая ситуация, неправильный образ жизни, болезни, плохое питание и т. д.). В некоторых странах под влиянием этих факторов 10-15% старшего поколения страдают от бесплодия; Функция социализации связана с принятием на этой основе социального опыта и формированием личности человека. Семья влияет на социализацию детей своим морально-психологическим климатом и здоровыми отношениями среди членов семьи. По мере роста ребёнка увеличивается его ответственность и свобода действий, а также его права и задачи по отношению к другим членам семьи заново перераспределяются; Воспитательная функция связана с надлежащим воспитанием детей и созданием благоприятных условий для этого в семье, что осуществляется в сочетании с функцией социализации семьи; Экономические и хозяйственно-бытовые функции зависят от физического состояния семьи, житейских и домашних забот; Рекреационные и психотерапевтические функции выражаются во взаимной моральной и психологической опеке в семье. Здоровая и бесконфликтная семья является надёжным очагом, моральной и психологической поддержкой, защищающей человека от внешнего духовного влияния, создавая духовное спокойствие и комфорт; Коммуникативная функция выражается в создании правильных семейных отношений, подготовке детей к социальной жизни и взаимоотношений с людьми. В процессе общения и отношений жизненный опыт, примеры поведения и уровень культуры старших поколений передаются новым поколениям [3].

Различные факторы влияют на функции семьи, в том числе на социализацию личности. К таким факторам относятся: Демографические факторы: типы семьи (большие, маленькие, полные, неполные семьи), социальная и профессиональная структура родителей, количество детей в семье (однодетные, малодетные и многодетные семьи). Социально-культурные факторы: уровень образования родителей, их участие в жизни общества. Социально-экономические факторы: характеристики семейной собственности, статус занятости родителей. Технические и гигиенические факторы: условия жизни, оборудование для квартиры, особенности образа жизни и т. д. Чтобы узнать потенциал воспитания семьи, надо определить их тип. Семейные типы определяются их составом. Семейные типы имеют разные классификации. Простые и сложные семейные типы различаются в зависимости от структуры и состава родственных отношений. Простая семья - это семья из родителей и детей. Эта семья также называется нуклеарной семьёй. Семья, состоящая из родителей и замужних детей, считается сложной или большой семьёй. Семейный тип также классифицируются в зависимости от состава родителей: полная семья - это семья, если есть оба родителя, неполная семья, если одного из них нет. Неполные семьи образуются по разным причинам (развод, смерть и внебрачные семьи). В нашей республике типичная форма неполных семей, в основном, - это семьи сформированные в результате смерти одного из родителей [1].

Существуют и другие классификации, относящиеся к семейной типологии. В наше время некоторые особенности семейных типов и в целом семейного развития показывают себя. Из этих особенностей можно отметить следующие: а) переход из многодетных семей в малодетные, из сложных в нуклеарные (это связано со снижением рождаемости, тенденцией молодых людей жить отдельно от дедушек и бабушек, от родителей); б) рост статуса женщин в семье (это связано с тем, что женщины работают и их роль в домашнем хозяйстве, в семье растёт); в) усложнение отношений между отцами и детьми (рост уровня образования молодёжи, снижение влияния родителей оказывает своё влияние); г) финансовые трудности в семье (это связано с влиянием занятостью молодёжи, трудностью жизни и т. д.); д) физическое и психологическое насилие в семьях и т. д. В современную эпоху характерен процесс нуклеаризации семьи.

В нашей стране нуклеарные семьи составляют более 70%. Отделение мужчин от родителей после создания семьи приводит к определённым изменениям во внутрисемейных отношениях. Исследования показывают, что во многих современных семьях наблюдается случаи, где влияние отца уменьшается. Помимо различных факторов, это также связано с ростом влияния свекрови в нуклеарной семье. Влияние бабушек и дедушек в нуклеарной семье снижается.

Отношения между бабушкой и внуками, бабушкой и дедушкой также начинают ослабевать: часто бабушки и дедушки не видят своих внуков днями или даже месяцами. Иногда невеста играет немалую роль в их ослаблении (охлаждении). Ещё одна особенность современной семьи связана с ростом неполных семей. Характерной чертой этих семей является то, что в результате того, что муж или жена остались одни, моральные устои сокрушаются, процесс воспитания усложняется.

В неполных семьях, возникших в результате развода, воспитание детей проходит ещё сложнее. Чрезмерное обострение семейных отношений во время и после периода развода, конфликты, нервозность оказывают сильное влияние на здоровье детей (особенно нервной системы), мораль, стиль отношения, настроение и обучение. В школе, по соседству, детские отношения резко меняются: ребёнок не общается с товарищами, становится раздражительным, нервным, грубым и пессимистичным. На уроках становится пассивным, отстаёт от обучения, иногда грубит. Преподаватели, как правило, не обращают внимание на причину изменений, происходящих в ребёнке, и обвиняют его в разгильдяйстве и безответственности. [4]

После развода родителей возникают новые трудности в воспитании детей: мать (или отец) сталкиваются с проблемой воспитания испорченных детей, которые не хотят идти в школу, продолжать обучение, и они оказываются не в состоянии решить эту проблему в одиночестве. Исследования показывают, что 60% семей в разводе абсолютно не контактируют с ребёнком (детьми), 30% находятся в нечастом контакте, и только 10% активно участвуют в воспитании детей. Эта ситуация серьёзно влияет на моральное, психологическое и финансовое положение семьи, в том числе детей. В каждой семье отношения должны основываться на сотрудничестве и демократическом стиле, что позволяет обеспечить нормальную и комфортную жизнь семьи, а также благоприятные условия для воспитания детей. Кроме того, важно учитывать и нейтрализовать факторы, которые подрывают семейные отношения.

Список использованных источников:

1. Аббасов А.Н. *Национальный морали и семейной этики в Баку: Мутерджим, 2013. 324 т. д.*
2. Ализаде А. А., Аббасов А. Н *Семейной жизни, этика и психология: для классов программа. Баку: 1985, 52 s. 1975,386 s. (43-210).*
3. Гусейнзаде Р., Аллахвердиева Л. *“Семейная педагогика” Баку, 2016*
4. Халилов Н.М., Гаджиева К. *Азербайджанской семьи, этики. Гянджа -2001.*

Исмакова Б.С., Коржумбаева М.Б.

ТҮЛҒА ДАМУЫНДА ОТБАСЫ ҚАЖЕТТІ ФАКТОР РЕТІНДЕ

Аңдатпа. Қоғамның руханилығы отбасыларға байланысты. Отбасы-қоғамның негізі. Сондықтан мемлекет отбасылардың берік болуына, некенің сәтті болуына, отбасындағы балалардың дұрыс тәрбие алуына мүдделі. Отбасында тәрбиеленетін жастар ертең қоғамда жұмыс істеп, білімалып, түрлі лауазымдарды атқаратын болады.

Ismakova D.S., Korzhumbaeva M.B.

FAMILY AS AN IMPORTANT FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF PERSONALITY

Annotation. The spirituality of society depends on families. The family is the foundation of society. Therefore, the state is interested in ensuring that families are strong, the marriage is successful, and the children in the family receive the right upbringing. Young people who are brought up in a family will work in society tomorrow, get an education and hold various positions.

Калдыбаева Б.И.
Бастауыш сынып мұғалімі, №23 жалпы білім беретін мектеп
Шутенова С.С.
аға оқытушы, «Bolashaq» академиясы
Қазақстан Республикасы, Қарағанды
bayann1962@mail.ru
ssjru@mail.ru

ОҚУШЫНЫҢ САБАҚҚА ДЕГЕН ЫНТАСЫН АРТТЫРУДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа. Жұмыстың өзектілігі бастауыш сынып оқушыларының сабаққа қызығушылығын дамытудың түрлі әдіс - тәсілдерін анықтау. Автор баланың даралық қасиеттерін шыңдауға, өздігінен даму дағдыларын қалыптастыруға, шығармашылық әрекеттерінің жоғары деңгейге көтеруге септігін тигізетін педагогикалық тәжірибесімен бөліседі. Мұғалімнің ізденіс әрекеті мен әдіс –тәсілдері арқылы оқушыны жан - жақты дамыту үшін тиімді тәжірибелер ұсынылған.

Егеменді еліміздің өсіп келе жатқан ұрпағын ойлы да іскер, өзіне - өзі сенімді, интеллектуалдық деңгейі биік азамат етіп тәрбиелеуде мектептің алатын орны ерекше. Бастауыш сынып – білім, дағды, іскерліктің қалыптасуының негізгі бастамасы болып табылады. Біздің міндетіміз – жеке тұлғаны дамытып, білімге деген сенімін нығайту, оқуға қызығушылығын оятып, ынтасын арттыру. Қазіргі заманғы ғылыми - техникалық үрдістің қарқыны білім беру жүйесінің алдына үлкен мақсаттар мен жаңа міндеттер қояды. Жас ұрпақты жан - жақты жетілген, ақыл - парасатты, ой - өрісі биік, бәсекеге қабілетті азамат етіп тәрбиелеу – қоғамымыздың ең басты мәселесі. Бұл әр мұғалімнің шығармашылық ізденіспен жаңаша жұмыс істеуін қажет етеді. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын дамытудың негізгі жолы олардың білімі мен дағдыларының дәрежесі ғана емес, сонымен бірге, баланың маңызды психикалық қызметтерін, ақыл - ой жұмысының жолдарын қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқу жүйесін жолға қою керектігі міндеттеледі.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйелерінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен тәжірибе жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа әдіс - тәсілдерін енгізу, білім беруді шыңдау кез – келген дағдарыстан шығу» делінген. Бұл міндеттерді шешу үшін әр мұғалімнің ізденісі арқылы барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа тәжірибелер мен жаңа қарым-қатынасты қалыптастыру қажет екендігі белгілі.

Бастауыш сынып оқушысы не нәрсені болса да білуге ынтық, қолымен ұстап, көзбен көргенді ұнатады. Сондықтан оқу мазмұны мен тәрбие әдістерін жаңарту бағытында оқушыларға сапалы білім мен саналы тәрбие беру үшін жан - жақты іздене отырып, өз алдыма мынандай мақсат қойдым: «Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, ынтасын оятып, танымдық белсенділіктерін арттыра отырып, шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасау». Әр сабақты қызықты, өзгеше өткізу үшін, әр пән бойынша көптеген жұмыстар жасауға тура келеді. Баланың жеке тұлғасында танымдық белсенділігінің дамуы бес - алты жас аралығында қарқынды келеді. Оқушыларда жас ерекшеліктеріне және психикалық даму дәрежесіне қарай белсенділіктің бірнеше түрі қалыптасып дамиды: қимыл, сөйлеу, ойлау, таным, өзін - өзі тәрбиелеу, қызығушылық, шығармашылық т. б. белсенділіктер. Мұғалімнің шығармашылық ізденісінің ең бастысы – оқушының ойлау қабілетін дамыту және оқуға деген ынтасын қалыптастыру. Оқу материалын терең меңгеруге тек оқушылармен жүргізетін жаттығу жұмыстарының нәтижесінде қол жеткізуге болады. Сондықтан мұғалім оқушылардың танымдық қабілетін дамытуда мына қағидаларға сүйенеді: В. А. Сухомлинский: «Ойын кезінде балалар алдында әлем, дүние айқындалады, жеке тұлғаның шығармашылық қабілеті ашылады. Ойынсыз толық мәнді ақыл - ойдың дамуы болмайды, болуы мүмкін де емес» деген. Ойын сабақтары түрлерін таңдап алу, оны жүргізу мұғалімнен үлкен шығармашылық ізденісті талап етеді. Сабақ барысында оқушының

бойында танымдық белсенділік пайда болса, сонда оқушыларда ақыл - ой қабілеттерінің мынандай элементтері дамиды: зеректік, байқағыштық, ойлау мен сөйлеу дербестігі, қызығушылығы т. б. Оқушыларды шығармашылық жұмысқа баулып, олардың белсенділігін және қызығушылығын арттыру үшін мұғалім келесі әдіс - тәсілдерді қолдану өте тиімді:

1. Тақырыпты мазмұнына қарай жинақтау.
2. Арнаулы бір тақырыпта пікірталас тудыру.
3. Оқушылардың логикалық ойлауын дамытатын ойындармен берілген тапсырмаларды шешу (сөзжұмбақ, құрастырмалы ойындар).
4. Берілген тапсырманы түрлендіру бағытындағы жұмыс (кері есеп құрастыру, мәтін мазмұнын өңдеу, шағын әңгіме мәтінін құру т. б.).
5. Әңгіменің ұқсастығын салыстыру бөліктерге бөлу, ат қойғызу.
6. Қиялдау арқылы сурет салғызу, рөлге бөліп оқыту.
7. Ұнатқан кейіпкерлерге мінездеме беру.
8. Мәтін, ертегі, әңгімені өз бетінше аяқтау [1].

Үйрену процесі - бұрынғы мен жаңа білімді ұштастырудан тұрады. Үйренуші жаңа ұғымдарды, түсініктерді өзінің бұрынғы білімін жаңа ақпарат пен толықтырады, кеңейте түседі. Сондықтан да сабақ қарастырылғалы тұрған мәселе жайлы оқушы не біледі, не айта алатындығын анықтаудан басталады. Осы арқылы ойды қозғау, ояту, ми қыртысына тітіркенгіш арқылы әсер ету жүзеге асады. Осы кезеңге қызмет ететін «Ой шақыру», «Ой қозғау», «Топтастыру», « т.б. деген аттары бар әдістер (стратегиялар) жинақталған. Қызығушылықты ояту кезеңінің екінші мақсаты - үйренушінің белсендігін арттыру. Өйткені үйрену - енжарлықтан гөрі белсенділікті талап ететін іс-әрекет екені даусыз. Оқушы өз білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, көршісінен бөліседі, тобында талқылайды. Яғни, айту, бөлісу, ортаға салу арқылы оның ойы ашылады, тазарады. Осылайша шыңдалған ойға бірте-бірте қадам жасала бастайды. Оқушы бұл кезеңде жаңа білім жайлы ақпарат жинап, оны байырғы біліммен ұштастырады. Осы әдістерді дұрыс пайдалану бір – бірімен ұштаса өз нәтижесін береді.

Оқушылардың тақырып бойынша жұмыс жасауға көмектесетін оқыту стратегиялары бар. Соның бірі «INSERT» (түртіп алу жүйесі). Ол бойынша оқушыға оқу, тақырыппен танысу барысында білгінін, үйренгенін және таңқалғанын қысқаша жазып толтырады.

Білдім Үйрендім Таңқалдым

Кубизм әдісі - тақырыпты жан-жақты қамтуға мүмкіндік туғызатын оқыту стратегиясы. Мұнда ойлау мен жазға көмектесу үшін кубикті және оның жан-жағындағы тапсырмаларды орындату арқылы жүзеге асырылады.

Мысалы: 1. Суреттеңіз. 2. Салыстырыңыз. 3. Қолданыңыз. 4. Зерттеңіз. 5. Не елестейді? 6. Талқылаңыз. Берілген тақырып бойынша осы процестің бәрінен өткізіп, 2-4 минут жазады. Кубиктің алты қырына жете түсінік беріледі. Ойды ортаға салған кезде оған жазылған бірде-бір ереже жоқ. Бір ғана мақсат ол аса ұтымды талдап, ой алмасып, ретімен жүргізіп отыру өте тиімді [2].

Оқушылардың әдебиеттік оқу пәнінде танымдық қызығушылығын арттырудың бір түрі – көркем әдебиетті үнемі оқып отыруға әдеттендіру. Сынып ішінде кітапхана ұйымдастыру және оқушылардың кітапты оқуын қадағалау және оқушыларға көптеген ертегі, әңгіме оқып беріп, сонан соң өздеріне ертегі немесе қысқа мәтіндер оқып келу ұсынылады және оларға хабарлама дайындау тапсырылады. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мақсатында математика сабағын түрлендірудің маңызы зор. Таңертең тұрғанда күн дене жаттығуынан басталатынын сияқты сабақты «ой жаттығуларынан» бастауды әдетке айналдырдым: - Жылдың бесінші айын ата. - Бағдаршамның қай түсі жанғанда жолдан өтуге болады? - Көз адамға не үшін керек? - 685 пен 687 арасында қандай сан бар? - Есік қандай геометриялық фигура? Мұндай сұрақтар балалардың назарын бірден сабаққа аударып, белсенділіктерін арттырады, зейінділігін қалыптастырады. Сонымен қатар математика сабағында: - Балаларға ойдан математикалық ертегі құрастыруға тапсырмалар беру. - Қиялдау арқылы сурет салғызу. Қабілеті жоғары оқушыларға тапсырмалар күрделеніп беріледі. Сабақта қызықты жаттығулар, логикалық есептер мен тапсырмаларды тиімді пайдаланудың пайдасы зор. Мысалы: 1. Бір топ үйрек ұшып барады. Олар 5 - еу, біреуі жерге қонса нешеуі қалады? (біреуі қалады, қалғаны ұшып кетеді) т.б [3].

Дүниетану сабақтарында да оқушылардың танымдық белсенділіктерін, қызығушылықтарын және шығармашылық қабілетін арттырып отыру қажет. Жалпы оқушылардың шығармашылығын дамытуда «Сын тұрғысынан ойлау» технологиясымен «Дамыта оқыту» технологиясын тиімді деп

есептейміз және сабақтарымызда жиі қолданамыз. Енді сол жұмыстардың кейбір түрлеріне тоқталып өтейік. Мысалы: Су. Судың қасиеті. Бұл тақырыпты өту барысында оқушыларды топқа бөлемін. Тәжірибелер жасау барысында оқушылар судың түссіз, мөлдір екеніне, оның ағатынына, жұғатынына, жабысатынына және табиғатта 3күйде кездесетініне көздерін жеткізеді деп төмендегідей топтастырып құрастырады:

Сабақты қорыту мақсатында әр топқа тапсырма бердім: I топ – эссе жазады «Су – тіршілік көзі», II топ – сурет салады, III топ - өлең шығарады «Бес жолды өлең» Эссе «Су – тіршілік көзі» Бізге су өте қажет. Су болмаса біз өмір сүре алмаймыз. Біз суды күнделікті өмірде пайдаланамыз. Су түссіз, мөлдір болады. Сусыз жануарлар да тіршілік ете алмайды, өсімдіктер де өспейді. Сондықтан суды үнемдеуіміз керек. Бес жолды өлең - «Өсімдікке не қажет?» деген тақырыпты өткенде ертегі құрастыртуға болады. Осындай тапсырмалардан кейін нәтижесінде қоғамымызда табиғатты сүйе білетін, қайырымды, мейірімді, өзін - өзі тани алатын, байқағыш, үнемді, табиғат құндылығын түсіне білетін тұлға тәрбиеленеді. Қорыта келгенде, тәуелсіз мемлекетіміздің ертеңі ұрпақтың рухани байлығы, мәдениеті, саналы ұлттық ойлау қабілеті мен біліміне, іскерлігіне байланысты. Осыған орай мектептегі оқу үдерісінде оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру, дамыту болашақта білімді өз бетінше жинап алу қабілеттерін дамытуда жетекші рөл атқарады және пәндерді оқыту барысында көзделетін білімділік, дамытушылық, тәрбиелік міндеттерді жүзеге асыруда оқушылардың танымдық қызығушылығын дамыту және қалыптастыруда сабақта әртүрлі әдіс - тәсілдерді қолданудың тиімділігіне көз жеткізуге болады[4].

Осындай түрлі әдіс тәсілдер арқылыбалалардың сабаққа ынта жігері артады:1. Оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтары артады. 2. Оқушылардың танымдық белсенділіктері дамиды. 3. Осы шығармашылық тапсырмаларды пәндерге бейімдеп қолданудан, оқушылардың пәнге деген қызығушылығы молаяды. 4. Оқушылардың логикалық ойлауы, шығармашылық іс - әрекетке қабілеті артады. 5. Оқушылардың білім сапасы көтеріледі. Ол үшін, жалықпай жаңа инновациялық технологияларды өз жұмысымызда пайдаланып, сонымен қатар оқушыларды мадақтап, ынталандырып отырған орынды.

Баланың қиялын дамыта отырып, ойын дамытамыз. Ойы дамыған шәкірттеріміздің танымдық қызығушылығы арта отырып, шығармашылық әрекеті жоғары деңгейге көтеріледі.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Нұрматова Р. Оқытудың жаңа технологияларын оқу - тәрбие ісіне енгізу. 2009. – №6. Б. 26 – 29.
2. Бастауыш мектеп №3, 2018ж.
3. Б. А Тұрғынбаева «Дамыта оқыту технологиялары», Алматы, 2002ж.
4. ҚР Білім және ғылым министрлігі ұсынған «Алматыкітап» баспасы оқулықтарының әдістемелік құралдары, 1-4 сынып.

Калдыбаева Б.И., Шутенова С.С. ПУТИ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ УЧЕНИКА К ЗАНЯТИЯМ

Аннотация. Актуальность работы заключается в определении различных методов и приемов развития интереса младших школьников к занятиям. Автор делится педагогическим опытом, который способствует повышению личностных качеств ребенка, формированию навыков саморазвития, повышению уровня творческой деятельности. Представлены эффективные опыты для всестороннего развития ученика через поисковую деятельность и методы учителя.

Kaldybaeva B.I., Shutenova S.S. WAYS TO INCREASE THE STUDENT'S MOTIVATION FOR CLASSES

Annotation. The relevance of the work lies in the definition of various methods and techniques for developing the interest of younger students in the classroom. The author shares his pedagogical experience, which contributes to the improvement of the child's personal qualities, the formation of self-development skills, and an increase in the level of creative activity. Effective experiments are presented for the comprehensive development of the student through search activities and teacher methods.

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА СТУДЕНТТЕРДІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ҚҰЗЫРЕТТІЛІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Аңдатпа. Мақала шет тілін оқыту процесінде студенттердің мәдениет аралық коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру мәселесіне арналған. Жаһандану және өсіп келе жатқан мәдениет аралық қарым-қатынас жағдайында бұл мәселе – өте өзекті. Мақалада шет тілін оқытуда мәдениет аралық коммуникативті құзыреттілікті қалыптастырудың әртүрлі тәсілдері мен әдістері сипатталған. Оқыту әдістемесіне ерекше көңіл бөлінеді.

Кіріспе

Қазіргі саяси және әлеуметтік-экономикалық жағдайлар халықаралық байланыстардың көбеюіне және барлық деңгейдегі әртүрлі ұлт өкілдері арасындағы байланыстың нығаюына әкелді. Басқа мәдениетпен таныстыру, мәдениеттер диалогына қатысу қазіргі уақытта шет тілін меңгерудің маңызды мақсаттарының бірі болып саналады. Шет тілінің қарым-қатынасқа үйретіп, жалпы және кәсіби мәдениет деңгейін көтерумен қатар тәрбиелік мәні де бар екеніне бүгінде ешкім дау туғызбайды. Қазіргі жағдайда бұл мәдениетаралық байланыстарды орнатуға жәрдемдесуге, мәдениетаралық өзара әрекеттестікте өз елін көрсетуге, басқа мәдениеттердің рухани құндылықтарын құрметтеуге, яғни. оқыту барысында коммуникативті белсенді, адекватты мәдениетаралық қарым-қатынасты қамтамасыз етуге қабілетті және дайын тұлғаны тәрбиелеу қажет. Бұл мақсат мәдениетаралық құзыреттілікті қалыптастыру арқылы жүзеге асады.

Негізгі бөлім:

Мәдениетаралық құзыреттілік деп біз тілдік және мәдени білімдер кешені негізінде мәдениеттердің тиімді диалогын құру қабілеті мен дайындығын түсінеміз.

Анықтамаға сүйене отырып, мәдениетаралық құзыреттіліктің келесі компоненттерін бөлуге болады:

- коммуникативті құзыреттілік, ол өз кезегінде грамматикалық, орфографиялық, фонетикалық лексикалық білімге, ана мен шет тілінің дағдылары мен дағдыларына сүйенеді;
- елтану құзыреттілігі, оның ішінде елтану білімі мен әлеуметтік-мәдени ақпараттың ана және шет тілдерінде интеграциясы;
- бастапқы деңгейдегі дағдыларда (кітаппен жұмыс істеу, кодтау, декодтау, ақпаратты қайта кодтау, оны сақтау тәсілдерін білу) және мәдениеттанулық мазмұндағы мәтіндермен жұмыс істеу технологиясын меңгеруді қамтитын озық деңгейдегі дағдыларда көрінетін оқу құзыреттілігі. [1, 32 б.]

- Мәдениетаралық құзыреттілікті қалыптастырудың негізгі кезеңдерін қарастырыңыз.

I кезең–бұл құзыреттіліктің жеке компоненттерін дамыту және бекіту кезеңі. Мұнда қажет:

- грамматикалық, орфографиялық, фонетикалық кемшіліктерді жою, лексикалық білімді, іскерліктер мен дағдыларды бекіту;
- шет тілін өз бетінше үйренуге қызығушылық тудыру;
- студенттердің танымдық және шығармашылық белсенділігін арттыру.

Бірінші кезеңдегі дайындықтың нәтижесі шет тілін меңгерудің жоғары деңгейі және шет тілінде сөйлесуге дайын болу керек.

II кезең - жалпы мәдениет деңгейін арттыру, елтану білімін тереңдету.

Бұл кезеңде студенттер оқытылатын тіл елімен одан әрі танысады, осы тілде қабылданған коммуникативтік техниканы қолдана отырып, ұлттық мінез-құлық үлгілерін үйренеді. Алайда, мәдениеттер диалогы тек ана тілінің саналы ұлттық-мәдени базасында жүзеге асырылуы мүмкін деген аксиоматикалық болып көрінеді. Сондықтан студенттерді дәстүрлермен және туған елімен қамтамасыз ету, оларды оқытылатын тіл елдерінің дәстүрлерімен байланыстыру қажет. Бұл мәдениеттердің өзара араласуы, өзара әрекеттесуі үшін маңызды шарт. Бұл кезеңнің нәтижесі өз халқының және басқалардың рухани құндылықтарын құрметтеуге тәрбиелеу, жалпы мәдени деңгейді арттыру болып табылады.

III кезеңнің мақсаты лингвистикалық және аймақтық білім кешеніне негізделген мәдениеттердің тиімді диалогын құру қабілеті мен дайындығын анықтау болып табылады. Біз мәдениетаралық құзыреттіліктің қалыптасуының келесі көрсеткіштерін бөліп көрсетеміз:

- әртүрлі күрделілік дәрежесіндегі мәдениеттану мәтіндерін түсіну, алынған ақпаратты жаңғырту;

- оқытылатын тіл елінің мәдени үлгілерін меңгеру;

- шетелдік сұхбаттасушының сөйлеу және сөйлеу емес кодына барабар жауап беру

Мәдениетаралық құзыреттілік қандай әдістер мен құралдар арқылы қалыптасуы керек? Әрине, оны қалыптастырудың ең тиімді құралы-оқытылатын тілдің елінде болу, оқытылатын елдің мәдениеті, дәстүрлері, әдет-ғұрыптары мен әлеуметтік нормаларының атмосферасына ену. Алайда, барлық студенттер мен оқытушылар мұндай мүмкіндікке ие емес. [2, 6-8 б]

Тілдік ортаны жасанды түрде құрудың бір түрі, біздің ойымызша, рөлдік ойын. Рөлдік ойын, әр түрлі авторлардың анықтамалары бойынша, бұл білім алушының риясыз мінез-құлқы, оның гипотетикалық жағдайға қатысатын басқа адамдардың мінез-құлқына реакциясы және білім алушы оның қатысушыларының бірі рөлінде сөз сөйлей отырып, берілген жағдай шеңберінде еркін импровизация жасауы тиіс қабылдау. Ғылыми зерттеулер мен педагогикалық тәжірибе көрсеткендей, ойынның оқу әсері студенттердің жеткілікті жоғары дағдылары мен қабілеттерін қалыптастырудан тұрады; ақыл-ой операциялары қисынды, дәйекті және толық. Рөлдік ойын шет тілінің әлеуметтік қолданылуына сезімтал болуды үйретеді. [3, 17 б]

Ойынның әлеуметтік-психологиялық әсері шет тілінде (және ана тілінде) қарым-қатынас қорқынышын женуде және қарым-қатынас мәдениетін, атап айтқанда диалог мәдениетін қалыптастыруда көрінеді. Ойын Оқытылатын тіл еліне, шетелдік баспасөзді оқуға қызығушылық тудырады, бұл мәдениетаралық құзыреттілікті қалыптастыруда маңызды. Ол тәуелсіз шешімдер қабылдау, өз іс-әрекеттері мен басқалардың іс-әрекеттерін бағалау қабілетін қалыптастырады, өз білімін жаңартуға итермелейді.[4, 53 б]

Автор Littlewood W. рөлдік ойынның келесі негізгі ережелерін анықтайды:

- білім алушыға өзін аудиториядан тыс, нақты өмірде туындауы мүмкін жағдайға қою ұсынылады. Бұл кез-келген нәрсе болуы мүмкін: көшедегі таныс кездесуден бастап іскери келіссөздерге, конференцияларға дейін;

- студент осындай жағдайда белгілі бір рөлге бейімделуі керек. Кейбір жағдайларда ол өзін ойнай алады, ал басқаларында ол қиялдағы рөлді қабылдауға мәжбүр болады;

- рөлдік ойынға қатысушылар мұның бәрі нақты өмірде болған сияқты әрекет етуі керек; олардың мінез-құлқы олардың атқаратын рөліне сәйкес келуі керек;

- ойынға қатысушылар тіл бірліктерін коммуникативті қолдануға назар аударуы керек, оларды сөйлеуде бекітудің әдеттегі тәжірибесіне емес.

Көптеген адамдар үшін бейнежазбалар мен теледидар басылған сөзден гөрі мағыналы, әсіресе жас ұрпаққа, жасөспірімдерге тән. Сурет пен мәтіннің өзара байланысы коммуникативті оқиғаны толығымен байқауға мүмкіндік береді. Бұл іс-шара ұсынылған:

- сөйлеу оқиғасының динамикасы;

- аудио-визуалды ақпарат;

- елтану жоспары туралы ақпарат;

- сөйлеуші және тыңдаушы туралы ақпарат;

- қарым-қатынастың әлеуметтік және пәндік жағдайы туралы ақпарат;

- коммуниканттардың көңіл-күйі мен сезімдері туралы ақпарат;

- дене қимылдары, мимика, ым-ишарат және т. б. туралы ақпарат.

Бұл компоненттер оқытудың келесі мақсаттарын белгілеуге мүмкіндік береді:

1. Сөйлеуді құлақпен түсінуге, тілдің лексикалық және грамматикалық құралдарын дұрыс қолдануға үйрету.

2. Бақыланатын коммуникативті оқиғадан ел және тіл тасымалдаушылары туралы білім алуға үйрету.

3. Әңгімелесуді тиісті эмоционалды-экспрессивті түрде жүргізу қабілетін дамыту. [5,41б]

Мақсаттарға сәйкес оқытудың келесі деңгейлерін ажыратуға болады: прагматикалық, танымдық, эмоционалды.

Прагматикалық деңгейде коммуникативтік құзыреттілік қалыптасады, яғни коммуникативтік жағдайға сәйкес өз білімін пайдалана білу. Мұнда прагматикалық дағдылар, соның ішінде байланыстарды өз бетінше құру, сөйлеу қарым-қатынасына қосылу, оны қолдау және аяқтау, басқа мәдениеттің тасымалдаушыларының әлеуметтік нормалары мен сөйлеу этикетін сақтау қабілеті ерекше назар аударады. Бұл білім мен дағдылардың болмауы шетелдік сұхбаттасушымен қарым-қатынаста коммуникативті сәтсіздіктерге әкелуі мүмкін.

Танымдық деңгейде мәдениетаралық құзыреттілік қалыптасады, ол елтану жоспарын білуге негізделген және басқа мәдениеттің барлық контекстінде өзін-өзі ұстай білу қабілетін білдіреді. Коммуникативті құзыреттілік мәдениетаралық құзыреттіліктің бір бөлігі ғана. Соңғысы, ең алдымен, ел туралы білімге негізделген, оны сөздің тар мағынасында (тарих, саясат, өнер, әдебиет) түсінуге болмайды.

Эмоционалды-тәрбиелік деңгейдің мақсаты-шет тіліне және оның тасымалдаушысына жаңа көзқарас қалыптастыру. Оқыту процесінің эмоционалды және тәрбиелік бағыты-толеранттылықты тәрбиелеу, сөйлеу байланысына қосылуға дайын болу, өзін сұхбаттасушының орнына қою және сөйлеу қарым-қатынасының жағдайын қабылдау және бағалау қабілеті. Бұл серіктеспен, басқа мәдениеттің өкілімен ынтымақтастық сезімін оятады, жабық ұлттық ойлау тәсілінен алыстауға әкеледі, мәдени құндылықтар жүйесіндегі айырмашылықтарды саналы түрде қабылдауға және түсінуге мүмкіндік береді, бұл ана тілінің сөйлеу әрекетін тікелей бақылау және талдау арқылы ғана мүмкін болады. [5,426]

Қорытынды

Қорыта келгенде оқыту үрдісінде студенттерді шетел тіліне үйретуде сол елдің мәдениетімен салт дәстүрімен сол елге ғана тән сөз өнерінің ерекшеліктерімен таныстыру маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Ол үшін олардың мәдениетаралық құзыреттіліктерін қалыптастыру керек. Мәдениетаралық құзыреттілі - рухани мәдениет пен көркем мәдениетті біріктіре оқыту арқылы студенттердің жеке тұлға ретінде қалыптасуына, мәдени білімінің кеңейуіне, интеллектісінің дамуына, үйреніп жатқан тілінің әлем мәдениетінде алатын орнын түсінуге және сол тілде қатысым арқылы сөйлеу ерекшеліктерін қалыптастыруға, тілдегі стереотиптерді түсініп қабылдауға көмектесе алуы. Оқытылып отырған шетел тілі елінің мәдениетін білу арқылы, шетел тілін жоғары деңгейде меңгеруге, ауызекі сөйлеуге, түпнұсқалық мәтіндерді жақсырақ түсінуге, коммуникативтік іркілістерді болдырмауға үйренуге болады. Бұл қазіргі қазақстандық қоғамға әлеммен тиімді байланыс орнатуға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Леонтович О.А. *Международное обучение на базе Центра американистики ВГПУ // «Модернизация содержания и методов иноязычного обучения как приоритетное направление в условиях непрерывного языкового образования».* – Волгоград, 2003. – 32-33
2. Плужник И.Л. *Формирование межкультурной коммуникативной компетенции студентов гуманитарного профиля в процессе профессиональной подготовки».* – Тюмень, 2003. – 6-12
3. Сафонова В.В. *Культуроведение в системе современного языкового образования // Иностранные языки в школе.* – 2001. – 17-24
4. Скалкин В.П. *Ситуация, тема и текст в лингвометодическом аспекте // Русский язык за рубежом.* – 1983. – 53
5. Васильева Н.Н. (2013) *Межкультурная компетенция. Стратегии и техники ее достижения // Социальная педагогика. №8. С. 39-42.*

Карабасова Д.С.

ВАЖНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ МЕЖКУЛЬТУРНОГО ОБЩЕНИЯ СТУДЕНТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация. *Статья посвящена проблеме формирования межкультурной коммуникативной компетенции студентов в процессе обучения иностранному языку. В условиях глобализации и растущей межкультурной коммуникации этот вопрос-очень актуален. В статье описаны различные подходы и методы формирования межкультурной коммуникативной компетенции при обучении иностранному языку. Особое внимание уделяется методике обучения.*

Karabassova D.S.

IMPORTANCE OF FORMATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATION COMPETENCE OF STUDENTS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Annotation. *The article is devoted to the problem of the formation of intercultural communicative competence of students in the process of teaching a foreign language. In the context of globalization and growing intercultural communication, this issue is very relevant. The article describes various approaches and methods for the formation of intercultural communicative competence in teaching a foreign language. Special attention is paid to the teaching methodology.*

Коженовская М.Н.
учитель начальных классов
КГУ «Общеобразовательная школа имени Ю.Н. Павлова»
Караганда, Республика Казахстан

ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

***Аннотация.** В статье представлены способы эффективного планирования урока в начальной школе в условиях обновления содержания образования. Собраны разные активные методы обучения, а также указано на каком этапе урока можно использовать данные методы.*

Одной из проблем, волнующей учителей является вопрос, как развить у ребенка устойчивый интерес к учебе, к знаниям и потребность в их самостоятельном поиске, другими словами как активизировать познавательную деятельность в процессе обучения. Если привычной и желанной формой деятельности для ребенка является игра, значит надо использовать эту форму организации деятельности для обучения, объединив игру и учебно-воспитательный процесс, точнее, применив игровую форму организации деятельности обучающихся для достижения образовательных целей. Таким образом, мотивационный потенциал игры будет направлен на более эффективное освоение школьниками образовательной программы. А роль мотивации в успешном обучении трудно переоценить.

Изменения, происходящие в мире, вызвали необходимость разработки новых подходов в системе обучения и воспитания. Перед учителем поставлены новые цели: формирование универсальных учебных действий и мотивации к обучению. Содержание образования не сильно меняется, существенно изменяется роль учителя, которому необходимо будет выстраивать процесс обучения не только как систему усвоения знаний, умений и навыков, но и как процесс развития личности. Учитель должен не только понимать, чему и как учить, но и организовывать процесс таким образом, чтобы дети задавались вопросами «Чему мне нужно научиться?», «Как мне этому научиться?». Обучение должно быть построено как процесс «открытия» каждым школьником конкретного знания. Из пассивного слушателя ученик должен превратиться в самостоятельную, критически мыслящую личность. Сегодня важно обеспечить общекультурное, личностное и познавательное развитие ребенка. Содержание образования обогащается новыми процессуальными умениями, развитием способностей, оперированием информацией, творческим решением проблем науки и рыночной практики с акцентом на индивидуализацию образовательных программ.

Главная задача каждого учителя – не только дать учащимся определенную сумму знаний, но и развить у них интерес к учению, научить учиться. Безхорошо продуманных методов обучения трудно организовать усвоение программного материала. Учителю необходимо не только доступно все рассказать и показать, но и научить ученика мыслить, привить ему навыки практических действий. По моему мнению, этому могут способствовать активные формы и методы обучения.

Проведенные исследования мотивации обучающихся выявили интересные закономерности. Оказалось, что значение мотивации для успешной учебы выше, чем значение интеллекта обучающегося. Высокая позитивная мотивация может играть роль компенсирующего фактора в случае не достаточно высоких способностей обучающегося, однако в обратном направлении этот принцип не работает – никакие способности не могут компенсировать отсутствие учебного мотива или низкую его выраженность и обеспечить значительные успехи в учебе [1].

Целями школьного образования, которые ставят перед школой государство, общество и семья, помимо приобретения определенного набора знаний и умений, являются раскрытие и развитие потенциала ребенка, создание благоприятных условий для реализации его природных способностей. Естественная игровая среда, в которой отсутствует принуждение и есть возможность для каждого ребенка найти свое место, проявить инициативу и самостоятельность, свободно реализовать свои способности и образовательные потребности, является оптимальной для достижения этих целей.

Для создания такой среды на уроке я использую активные методы обучения.

Использование активных методов обучения на уроке позволяет:

- обеспечить положительную мотивацию обучения;
- провести урок на высоком эстетическом и эмоциональном уровне;
- обеспечить высокую степень дифференциации обучения;
- повысить объем выполняемой на уроке работы в 1,5-2 раза;
- усовершенствовать контроль знаний;
- рационально организовать учебный процесс, повысить эффективность урока.

Методы активного обучения могут использоваться на различных этапах учебного процесса:

- этап – первичное овладение знаниями. Это могут быть проблемная лекция, эвристическая беседа, учебная дискуссия и т.д.

- этап – контроль знаний (закрепление). Могут быть использованы такие методы, как коллективная мыслительная деятельность, тестирование и т.д.

- этап – формирование умений и навыков на основе знаний и развитие творческих способностей; возможно использование моделированного обучения, игровых и неигровых методов.

Кроме интенсификации освоения учебной информации, активных методов обучения позволяет так же эффективно в процессе урока и во вне классной деятельности осуществлять воспитательный процесс. Работа в команде, совместная проектная и исследовательская деятельность, отстаивание своей позиции и толерантное отношение к чужому мнению, принятие ответственности за себя и команду формируют качества личности, нравственные установки и ценностные ориентиры школьника, отвечающие современным потребностям общества. Но и это еще не все возможности активных методов обучения. Параллельно с обучением и воспитанием, применение активных методов обучения в образовательном процессе обеспечивает становление и развитие у обучающихся так называемых мягких или универсальных навыков. К ним обычно относят способность принимать решения и умение решать проблемы, коммуникативные умения и качества, умения ясно формулировать сообщения и четко ставить задачи, умение выслушивать и принимать во внимание разные точки зрения и мнения других людей, лидерские умения и качества, умение работать в команде и др. А сегодня многие уже понимают, что, несмотря на свою мягкость, эти навыки в современной жизни играют ключевую роль как для достижения успеха в профессиональной и общественной деятельности, так и для обеспечения гармонии в личной жизни.

Инновационность – важный признак современного образования. Образование меняется по содержанию, формам, методам, реагирует на изменения в обществе, учитывает мировые тенденции.

Образовательные инновации – результат творческого поиска учителей и ученых: новые идеи, технологии, подходы, методики обучения, а также отдельные элементы учебно-воспитательного процесса.

Мудрость обитателей пустыни говорит: «Можно привести верблюда на водопой, но нельзя заставить его напиться». Эта пословица отражает основной принцип обучения – можно создать все необходимые условия для обучения, но само познание произойдет только тогда, когда ученик захочет узнать. Как сделать так, чтобы ученик чувствовал себя нужным на каждом этапе урока, был полноценным членом единой команды класса? Другая мудрость учит: «Скажи мне – я забуду. Покажи мне – я запомню. Дай мне действовать самому – и я научусь» По такому принципу в основу обучения положена собственная активная деятельность. И поэтому, одним из путей повышения результативности в изучении школьных предметов является внедрение активных форм работы на разных этапах урока.

Исходя из степени активности учащихся в учебном процессе, методы обучения условно разделяют на два класса: традиционные и активные. Принципиальное отличие этих методов заключается в том, что при их применении учащимся создают такие условия, при которых они не могут оставаться пассивными и имеют возможность для активного обмена знаниями и опытом работы.

Цель использования активных методов обучения в начальной школе – формирование любознательности. Поэтому, для учащихся можно создать путешествие в мир знаний со сказочными героями.

В ходе своих исследований выдающийся швейцарский психолог Жан Пиаже высказал мнение, что логика не является врожденной, а развивается постепенно с развитием ребенка. Поэтому на уроках в 2-4 классах нужно использовать больше логических задач, связанных с математикой, языком, познанием окружающего мира и т.д. Задачи требуют выполнения конкретных операций: интуитивное мышление, опирающееся на детальные представления об объектах, простые операции (классификация, обобщение, взаимно однозначное соответствие).

Наиболее эффективными активными методами обучения учащихся начальных классов на уроках являются:

1. Нетрадиционное начало традиционного урока – эмоциональный настрой на урок (эпиграф, костюмированное появление, видеофрагмент, увертюра, ребус, загадка, анаграмма), выяснения целей, ожиданий, опасений.

2. Постановка и решение проблемных вопросов, создание проблемных ситуаций. Типы проблемных ситуаций, используемых на уроках: ситуация неожиданности; ситуация конфликта; ситуация несоответствия; ситуация неопределенности; ситуация предположения; ситуация выбора.

3. Организации релаксации и подведения итогов.

4. Презентации учебного материала – использование информационных технологий, электронных учебных пособий, интерактивной доски и др.

5. Использование индуктивных и дедуктивных логических схем.

6. Использование форм так называемого интерактивного обучения или их элементов: «метода проектов», «мозгового штурма», «дебатов», «интервьюирования различных персонажей».

7. Элементы — «изюминки» (обучающий анекдот, интеллектуальная разминка, шаржи, эпиграммы).

8. Реализация личностно-ориентированного и индивидуально — дифференцированного подхода к учащимся, организация групповой деятельности школьников (работа в парах, в группах постоянного состава, в группах сменного состава) и самостоятельной работы детей.

9. Нетрадиционные виды уроков: лекции, экскурсии, уроки-сказки, уроки-конференции, уроки-исследования, проектная деятельность и др.

10. Игры, игровые моменты (ролевые, имитационные, дидактические).

Рассмотрим несколько примеров использования активных методов в учебном процессе.

Беседа является диалогическим методом изложения учебного материала (от греч. dialogos – разговор между двумя или несколькими лицами), что уже само по себе говорит о существенной специфике этого метода. Сущность беседы заключается в том, что учитель путем умело поставленных вопросов побуждает учащихся к рассуждению, к анализу в определенной логической последовательности изучаемых фактов и явлений и самостоятельному формулированию соответствующих теоретических выводов и обобщений.

Беседа представляет собой не сообщающий, а вопросно-ответный способ учебной работы по осмыслению нового материала. Главный смысл беседы – побуждать учащихся с помощью вопросов к рассуждениям, анализу материалов обобщениям, к самостоятельному «открытию» новых для них выводов, идей, законов и т.д. Поэтому при проведении беседы по осмыслению нового материала необходимо ставить вопросы так, чтобы они требовали односложных утвердительных или отрицательных ответов, а развернутых рассуждений, определенных доводов и сравнений, в результате которых учащиеся вычленили существенные признаки и свойства изучаемых предметов и явлений и таким путем приобретают новые знания. Не менее важно и то, чтобы вопросы имели четкую последовательность и направленность, позволяющие учащимся глубоко осмысливать внутреннюю логику усваиваемых знаний.

Указанные специфические особенности беседы делают ее весьма активным методом обучения. Однако применение этого метода имеет и свои ограничения, ибо далеко не всякий материал можно излагать с помощью беседы. Этот метод чаще всего применяется тогда, когда изучаемая тема является сравнительно не сложной и когда по ней у учащихся имеется определенный запас представлений или жизненных наблюдений, позволяющих осмысливать и усваивать знания эвристическим (от греч. heurisko - нахожу) путем.

Активные методы предусматривают проведение занятий через организацию игровой деятельности учащихся. Педагогика игры собирает идеи, которые облегчают контакты в группе, обмен мыслей и чувств, понимание конкретных проблем и поиск способов их решения. Она несёт

вспомогательную функцию во всём процессе обучения. Заданием педагогики игры является предоставление методик, которые помогают в работе группы и образуют атмосферу, благодаря которой участники чувствуют себя безопасно и хорошо.

Список использованных источников:

1. Об особенностях организации учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2021-2022 учебном году: Инструктивно-методическое письмо. – Нур-Султан: Национальная академия образования им.И.Алтынсарина, 2021.
2. Ксензова Г.Ю. «Перспективные школьные технологии», - Москва: Педагогическое общество России, 2000 г.
3. Хижнякова О. Н. Современные образовательные технологии в начальной школе. 2006.
4. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования, под ред., - М.: 2000.
5. Лбова Л.А. Сборник «Активные методы обучения», - М.: 2019.

Коженовская М.Н.

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ БЕЛСЕНДІ ОҚУ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ

Аңдатпа. Мақалада білім беру мазмұнын жаңарту тұрғысынан бастауыш мектепте сабақты тиімді жоспарлау жолдары берілген. Әр түрлі белсенді оқыту әдістері жинақталған, сонымен қатар бұл әдістерді сабақтың қай кезеңінде қолдануға болатыны көрсетілген.

Kozhenovskaya M.N.

**APPLICATION OF ACTIVE LEARNING METHODS
IN ELEMENTARY SCHOOL**

Annotation. The article presents the ways of effective lesson planning in primary school in the context of updating the content of education. Various active teaching methods are collected, and it is also indicated at which stage of the lesson these methods can be used.

УДК 41. 2085

Коржумбаева М.Б.

к.п.н., доцент

Байбекова В.А.

ст.преподаватель

Магистр педагогических наук

maral_k79@mail.ru

Академия «Bolashaq», город Караганда, Республика Казахстан

**ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ В
ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ**

Аннотация. В статье представлены результаты теоретического анализа понятия «самостоятельная работа студентов» с позиций деятельностного подхода в обучении, а также рассмотрены методы организации самостоятельной работы студентов на аудиторных и внеаудиторных занятиях.

В настоящее время активно развивается общество и в связи с этим существует потребность в инициативных, самостоятельных людях, легко адаптирующихся к новым условиям. Повышаются требования не только к качеству подготовки будущих квалифицированных специалистов, но и к совершенствованию их интеллектуального и творческого потенциала, позволяющих им без особых трудностей владеть своей профессией, выражать и отстаивать свое мнение, позицию, находить выход из трудных ситуаций. Проблема организации самостоятельной работы является наиболее обсуждаемой среди исследователей.

В связи с внедрением федерального государственного образовательного стандарта значение самостоятельной работы заметно увеличивается и становится одним из главных составляющих

учебного процесса, в ходе которой у студентов формируются знания, умения и навыки, а в последующем освоение приемов познавательной деятельности, интерес к творческой работе.

Древнегреческие ученые (Сократ, Платон, Аристотель) в исследовании самостоятельности учащихся в обучении исходили из того, что развитие мышления человека может благополучно проходить только лишь в процессе самостоятельной деятельности, а совершенствование личности и развитие ее способности - путем самопознания. Следовательно, такой вид работы устраняет пассивность и дает стимул к познанию. В своих высказываниях Франсуа Рабле, Мишель де Монтень, Томас Мор требуют обучать ребенка самостоятельности, воспитывать в нем вдумчивого, критически мыслящего человека. Те же мысли развиваются на страницах педагогических трудов Я.А. Каменского, Ж.Ж. Руссо, И.Г. Песталоцци, К.Д. Ушинского и др. [3, с. 105].

По определению П.И. Пидкасистого, самостоятельная работа студентов - это такая работа, которая выполняется без непосредственного участия преподавателя, но по его заданию и в специально отведенное для этого время [2, с. 45]. В учебном процессе рассматриваются два вида самостоятельной работы: аудиторную и внеаудиторную. В процессе обучения применяются различные формы и виды самостоятельной работы студентов. Их можно классифицировать по ряду признаков: по дидактической цели (систематизации, углубления, расширения и закрепления полученных знаний и умений, навыков), по источнику получения знаний (словесные, наглядные и практические), по характеру познавательной деятельности обучающихся, по степени самостоятельности и элементу творчества студентов и т.д. На любом этапе обучения обязательно нужно учитывать готовность студентов к выполнению самостоятельной работы, организуя его важно не забывать о дифференцированном и индивидуальном подходе, который обеспечивает каждому ученику условия для максимального развития его способностей, удовлетворения его познавательных потребностей.

Условия для обучения каждого должно происходить на доступном для него уровне и в оптимальном темпе. Для того, чтобы постоянно стимулировать интерес у студентов к познанию нужно большое внимание уделять на процесс обучения в образовательных организациях. Они должны овладеть основными знаниями умениями и навыками; работать с научной, методической и учебной литературой; изъяснить учебный материал; правильно поставить вопрос, используя приемы для их постановки; уметь адекватно реагировать и контролировать на возникшую учебную ситуацию; по достоинству оценить знания и т.д. Главная роль в организации СРС принадлежит преподавателю, который должен работать не со студентом «вообще», а с конкретной личностью, с ее сильными и слабыми сторонами, индивидуальными способностями и наклонностями [1, с. 89].

Можно сделать вывод, что самостоятельная работа студентов – это целенаправленная активная деятельность студентов с взаимодействием преподавателя, направленная на достижение поставленной цели.

Обеспечение эффективной организации самостоятельной работы предполагает целенаправленное воздействие педагога на обучаемых в процессе планировании, организации, мотивации, контроля и коррекции их учебно - познавательной деятельности для достижения заданных результатов обучения и включает в себя определение возможных объемов и разработку планов самостоятельной работы по дисциплинам; подготовку контрольных заданий для входного контроля, позволяющих определить уровень подготовленности студентов; разработку банка профессионально - ориентированных разноуровневых заданий для самостоятельной работы; определение периодичности контроля и разработку вариантов контрольных работ; создание системы информированности студентов об их достижениях; согласование объемов и сроков выполнения заданий самостоятельной работы по дисциплинам с учетом других дисциплин; подведение итогов выполнения плана самостоятельной работы, заключение об уровне их подготовки по дисциплинам, самостоятельности.

Таким образом, что всех успешно занимающихся студентов университета объединяет следующее: они посещают все предусмотренные учебным планом лекции, семинарские и практические занятия, а также специальные курсы и лабораторные занятия. Это первое. Во-вторых, стараются ничего не упустить и вести конспект. В-третьих, они уделяют серьезное внимание самостоятельной внеаудиторной подготовки. В-четвертых, они рационально используют время. Побудительной силой для таких людей служит то, что они ясно видят свою цель. А перед тем, кто целенаправленно движется к своему идеалу, отворяться все или почти все

двери. Для того, чтобы повысить уровень своей заинтересованности регулярно выполняйте рекомендации преподавателя.

В соответствии с уровнем развития нашей страны перед профессиональными образовательными организациями поставлена задача подготовки специалистов, обладающих современными знаниями и способных творчески применить их своей практической деятельности, специалистов, постоянно повышающих профессиональное мастерство путем самостоятельной работы над собой. Целенаправленная организация самостоятельной работы студентов поможет воспитать их как логически мыслящих и инициативных специалистов.

Список литературы:

1. Днепров С. А. Педагогическое сознание: теория и технологии формирования у будущих учителей: моногр. // Образование: исследовано в мире. – М.: 2000. – 525 с.
2. Жукова, Е.Д. Организация самостоятельной работы студентов в исламском образовании: Учеб. пособие [Текст]. – Уфа: Изд-во БГПУ, 2013. – 145 с
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – М.: Просвещение. 1997. – 226 с. © Э.А. Гамулина, 2018

**Коржумбаева М.Б., Байбекова В.А.
КӘСІБИ БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ
ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ**

Аңдатпа Мақалада оқытудағы белсенділік тұрғысынан «студенттердің өзіндік жұмысы» ұғымын теориялық талдаудың нәтижелері, сонымен қатар студенттердің аудиториялық және аудиториядан тыс сабақтарда өзіндік жұмысын ұйымдастыру әдістері қарастырылған.

**Korzhumbaeva M.B. Baibekova V.A.
ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS IN PROFESSIONAL
EDUCATIONAL ORGANIZATIONS**

Annotation. The article presents the results of a theoretical analysis of the concept of "independent work of students" from the standpoint of an activity-based approach to teaching, as well as the methods of organizing independent work of students in classroom and extracurricular classes.

УДК 159.922

Куликова Н.Н.
Бакалавр Академии «Bolashaq»
город Караганда, Республика Казахстан
Natalya_sae@mail.ru
Научный руководитель к.п.с.н., доцент Никифорова О.В.

**КОНВЕРГЕНТНОСТЬ И ДИВЕРГЕНТНОСТЬ МЫШЛЕНИЯ
(ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫЙ АСПЕКТ ИССЛЕДОВАНИЯ)**

Аннотация. Статья посвящена значимой психологической составляющей процесса познания – мышлению, которое в зависимости от актуализации внешнего или внутреннего мотива способно инициировать либо шаблонно-тривиальную, либо творческую активность учеников.

Одна из главных целей, стоящих перед современным образованием - актуализировать у учащихся смыслообразующий внутренний мотив овладения прочными знаниями, развивать их самостоятельное мышление.

Ювенальный период, включающий поздний подростковый и ранний юношеский возраст, является сензитивным, чутким периодом к процессу познания, как возможности построения целостной картины представления о себе, о мире и о других людях.

Самыми значимыми компонентами для успешного процесса познания мы считаем внимание (как условие психической активности) и связанную с ним память, как основу психической деятельности учащихся с разной направленностью на познавательную деятельность.

Безусловно, третьим и самым сложным психическим познавательным процессом, который в обобщенно-опосредованной форме отражает смысловые связи между явлениями и предметами познания и выстраивает целостную картину познания, является мышление.

Мы хотим подчеркнуть, что высшие формы психических процессов обязательно связаны с мышлением, и степень его участия в этих познавательных процессах определяет их уровень развития.

Именно поэтому мышление — это движение идей, раскрывающее суть вещей, а это актуализирует у старшеклассников внутренний, смыслообразующий мотив познания.

Мышление – высшая форма познавательной деятельности ученика, отображение существенных связей между предметами и явлениями окружающего мира.

Как утверждает И.В. Реверчук -мыслительное отображение специфично в силу его обобщенности и опосредованности, что позволяет мышлению выйти за рамки непосредственно данного [1].

Согласно взглядам А.В.Брушлинского, мышление - это процесс познавательной деятельности человека, характеризующийся обобщенным и опосредованным отражением предметов и явлений действительности в их существенных свойствах, связях и отношениях.

Автор подчеркивает, что мышление как феномен, обеспечивающий родовую особенность человека, в структуре психики человека относится к психическим познавательным процессам, которые обеспечивают первичное отражение и осознание людьми воздействий окружающей действительности [2].

Мышление, с точки зрения Р.С.Немова, - «психологический процесс» познания, связанный с открытием субъективно нового знания, с решением задач, с творческим преобразованием действительности [3].

Мы абсолютны согласны с теорией Г.Д.Кирилловой, что очень важным моментом в развитии и воспитании мышления и памяти, для успеха образовательного процесса, является систематизация. Объективным условием для систематизации знаний является логическая структура учебного предмета, в котором различаются основные, исходные понятия и более частные.

И вот почему: систематизация позволяет более продуктивно использовать память, так как освобождает от необходимости запоминать материал как сумму частных фактов и сведений за счет группировки в более крупные единицы [4].

Но самой детальной и интересной в исследовании мышления, на наш взгляд, является концепция, разработанная психологом Дж.Гилфордом, согласно которой интеллект представляет собой многомерное явление, некоторое сложное свойство, которое можно оценивать по трем измерениям: характеру, продукту и содержанию [5].

В контексте нашей работы интереснее всего рассмотрение дивергентного и конвергентного мышления, исследуемого Дж.Гилфордом, ведь именно они наиболее ярко отличают подростковый возраст от всех остальных.

Дивергентное продуктивное мышление служит средством порождения оригинальных творческих идей. Оно допускает существование нескольких правильных ответов на один и тот же вопрос.

Напротив, конвергентное, продуктивное мышление связано с решением задач, имеющих единственный правильный ответ. Оценивание позволяет сравнивать полученный результат с требуемым и судить о том, решена ли поставленная задача.

По мнению Дж. Гилфорда и его коллеги Э.Торренса, к дивергентным характеристикам мыслительной деятельности можно отнести следующие[5,6]:

- оригинальность. Она проявляется в потребности уйти с протоптанной дороги стандартных решений, найти что-то новое, доказать самобытные идеи;
- семантическая гибкость (семантика – наука о значениях объектов). Это способность увидеть новые свойства вещей и явлений, посмотреть на объект с иной точки зрения, с другого ракурса. Это особое восприятие, позволяющее человеку видеть то, что не замечают другие [5,6];
- адаптивная гибкость – умение не заикливаться на каком-то одном способе решения или деятельности, а подстраиваться под требования задачи; быстрое переключение внимания, изменение приемов работы и активное освоение нового;

- спонтанность – легкость мышления, которая проявляется в стихийном, непреднамеренном и часто неожиданном рождении идей и замыслов; генерация оригинальных идей даже в условиях, когда этого не требуется;

- образный характер мышления. Умение оперировать образами необходимо, ведь именно в этой форме рождается творческая мысль; развитое воображение и фантазия;

- ассоциативность – легкость и спонтанность рождения ассоциаций в разных сферах и областях опыта; это обеспечивает многоплановость и разнонаправленность мышления.

Важно отметить, что конвергентное и дивергентное мышление в зависимости от степени преобладания, формируют поведение старшеклассников, их активность в решении проблемных задач и творческую активность в целом.

В контексте нашего размышления мы полагаем важным исследовать именно такие виды мышления как дивергентное и конвергентное.

Конвергентное мышление способно выстраивать процесс познания по шаблону, стереотипу, предварительно заданному формату, а дивергентное несет с собой самостоятельность, разностороннее творческое мышление в противовес линейному конвергентному.

Базой для исследования влияния доминирующего вида мышления на процесс познавательной активности учащихся старших классов выступили две группы участников одного класса. В первую группу А, составившую 28% от общего числа учеников, мы определили учеников с хорошей и отличной успеваемостью, во вторую (группа В), 72% - со средней и низкой.

Для исследования преобладания типа мышления проведены «Тесты вербальной креативности (РАТ)» С. Медника и один из субтестов Дж.Гилфорда (взрослый вариант).

Количественные результаты исследования конвергентного и дивергентного видов мышления у испытуемых групп зафиксированы в таблице 1.

Таблица 1.

Базальный конструкт познания	Виды мышления	Испытуемые	
		Группа А, 28%	Группа В, 72%
Мышление	Конвергентное	78%	11%
	Дивергентное	22%	89%

Полученныена основании исследования количественные результаты выявления степени выраженности конвергентного и дивергентного мышления у учащихся группы А и В свидетельствует о следующем:

1) исследуемые группы А наиболее склонны к конвергентному типу мышления, так как показатель степени выраженности конвергентного мышления (78%) выше среднего. Это означает, что данные учащиеся мыслят линейно, шаблонно, в поиске решение проблем используют привычные и известные алгоритмы способы решения, не применяя творческого подхода;

2) у испытуемых группы В иная картина: показатель степени выраженности дивергентного мышления очень высокий (89%), характеризующий, что данные учащиеся более гибки, открыты, не хотят мыслить по заданному образцу, способны подходить ко всему творчески и это является условием самовыражения личности, но не используются в познавательном процессе.

На основании полученных эмпирических данных в ходе исследования на выявление конвергентного и дивергентного типов мышления, можем сделать следующие выводы:

1. Учащиеся с высокой направленностью на познавательную деятельность (группа А, 28%) склонны к линейному, шаблонному, стереотипному мышлению, в ходе которого данные испытуемые применяют уже ранее использованные способы решения задач, это может говорить о детерминации механической памяти, привычке копировать учебный материал, не выстраивая при этом логические связи между блоками информации, а также нежелание использовать творческий потенциал в процессе обучения.

2. Испытуемые с низкой направленностью на когнитивную активность (группа В, 72%) склонны к дивергентному мышлению, свидетельствующему о многообразности способов решения задач, о применении творческих способностей, что может коррелировать со смысловым типом памяти в процессе обучения, а также наполнению информации смыслом.

3. Для анализа общей картины вовлеченности в познавательный процесс учащихся двух

испытуемых групп старшеклассников с разной направленностью на учебную деятельность были проведены несколько дополнительных исследований, характеризующих также внимание и память.

В сводной таблице 2 отражены все полученные результаты исследований.

Таблица 2. Сравнительный анализ значимых базальных конструкторов процесса познания у учащихся с разной направленностью на учебную деятельность, %

Базальные конструкторы познания	Свойства, виды проявления психики	Испытуемые	
		Группа А, 28%	Группа В, 72%
Внимание	Объем	87	93
	Переключение	41	87
	Устойчивость	74	23
	Концентрация	63	45
	Распределение	51	75
Память	Смысловая	43	87
	Механическая	57	13
Мышление	Конвергентное	78	11
	Дивергентное	22	89

Сравнительный анализ базальных конструкторов познавательной активности у учащихся с разной направленностью на познавательную деятельность свидетельствует о следующем:

1. Испытуемые с высокой направленностью на познавательную деятельность (группа А, 28%) способны длительное время удерживать внимание на одном объекте, при этом не отвлекаться на посторонние источники, но для данных учащихся данный процесс является трудоемким и энергозатратным, в то время как для испытуемых с низкой направленностью на познавательную активность (группа В, 72%) легко переключаться с одного на другой объект, но сложно удерживать внимание длительное время на одном объекте, что говорит о низком уровне устойчивости.

2. Испытуемые с низкой направленностью на познавательную деятельность (группа В, 72%) склонны выбирать смысловой путь, выстраивая логические связи и мосты между частями информации, что с учетом преобладающего в этой группе дивергентного типа мышления способствует нестандартному мышлению, нежеланию мыслить по заданному образцу, шаблону в отличие от учащихся с высокой направленностью на познавательную активность (группа А 28%), которые мыслят шаблонно, линейно, имеют способность к механическому заучиванию материала.

3. Учащиеся с низкой познавательной активностью (группа В, 72%) способны подходить творчески в решении задач в процессе обучения, применяя свой творческий потенциал, которые способствует развитию личности, в то время как испытуемые с высокой познавательной активностью (группа А, 28%) имеют способность рассуждать логически, последовательно, применять уже имеющиеся способы решения задач в процессе познания, при этом имеет склонность к заучиванию информации механически, в связи с чем можно предположить о быстром забывании учебного материала и направленности только на результат, то есть учебную оценку.

Таким образом, хочется подчеркнуть, что учащиеся группы В имеют большой потенциал, способности к успешному обучению, имея при этом своим мотивом внутренний интерес к предмету, желание познать важное, интересное что, вероятно, совершенно не используется педагогами в процессе обучения.

Группа А, в свою очередь, получает хорошие оценки, опираясь на внешние мотивы- оценки. Заставляя себя быть сконцентрированными, полагаясь при заучивании без особого интереса к предметам на механическую память и конвергентность мышления. Мы считаем, что дается это ученикам группы А очень энергозатратно, утомительно, трудоёмко.

Конечно, анализируя результаты исследования, хотелось, чтобы современная система образования развивала в педагогах их желание действовать нестандартно, ярко, интересно для всех групп учеников, применяя всевозможные учебные материалы, пособия, современные технологии.

Список использованных источников:

1. Реверчук И.В. Психофизиология и патопсихология мышления: уч. пособие/ И.В. Реверчук. – Ижевск, 2016. – 56 с
2. Брушлинский А.В. Субъект: мышление, учение, воображение. -М., Институт практической психологии, 1996-392с.
- 3.Немов Р.С. Психология.Книга1. -М.: Владос-2007. - С.275
4. Обухова Л.Ф. Детская психология. Теории, факты, проблемы -М.: Тривола, 1998.-352 с.
5. Джой Гилфорд, Три стороны интеллекта // сборнике переводов «Психология мышления», под редакцией А.М.Матюшкина. – М.: Прогресс, 1965. – 534 с.
- 6.Пономарев Я.А. Психология творчества / Я.А. Пономарев. – М.: МПСИ; Воронеж: НПО "МОДЭК", 1999. – 475 с.

Куликова Н.Н.

**ОЙЛАУДЫҢ КОНВЕРГЕНЦИЯСЫ МЕН ДИВЕРГЕНЦИЯСЫ
(ЗЕРТТЕУДІҢ ЭКСПЕРИМЕНТТІК АСПЕКТІСІ)**

Аңдатпа. Мақала таным процесінің маңызды психологиялық құрамдас бөлігі – ойлауға арналған, ол не тривиальды, не шығармашылық әрекетті бастайтын сыртқы немесе ішкі мотивтің актуалдануына байланысты.

Kulikova N.N.

**CONVERGENCE AND DIVERGENCE OF THINKING
(EXPERIMENTAL ASPECT OF THE STUDY)**

Annotation. The article is devoted to a significant psychological component of the cognition process – thinking, which, depending on the actualization of an external or internal motive, is able to initiate either template-trivial or creative activity of students.

УДК 371.268

Ларионова Е.В.

учитель начальных классов
КГУ «Основная средняя школа №91»
Караганда, Республика Казахстан

**ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ КРИТЕРИАЛЬНОГО ОЦЕНИВАНИЯ
НА СОВРЕМЕННОМ УРОКЕ**

Аннотация. В статье рассмотрена актуальность вопросов проблемы оценивания в общеобразовательной системе. А также представлены задачи критериальной системы оценивания, проблема выставления оценок учащимся и пример общего критерия оценивания достижений учащихся.

Становление обновленной образовательной парадигмы, появление новых образовательных стандартов, основанных на компетентностном подходе, способствовало поиску единой технологии критериального оценивания учебных достижений учащихся, обладающей системным, междисциплинарным характером, влияющей на формирование учебно-познавательной компетентности учащихся, выявление организационно-педагогических основ технологии критериального оценивания, разработку модели практической реализации данной технологии.

Оценочная деятельность в учебном процессе является, одной из актуальнейших проблем, как в педагогической теории, так и в педагогической практике. Система оценивания отражает результат усвоения знаний, а не процесс их усвоения, то есть не соответствует в полной мере требованиям деятельностного подхода. Кроме этого основной проблемой в оценивании остается субъективизм школьной отметки.

Поэтому согласно требованиям ГОСО процесс оценивания, как постоянная составляющая образовательного процесса, подлежит развитию. Данное развитие может быть осуществлено при введении в практику критериального оценивания. Сегодня оценивание рассматривается в двух подходах: формативное (текущая внутренняя оценка учебных достижений, сбор информации о

процессе обучения учащегося), и итоговое/суммативное оценивание (внешняя оценка образовательного результата, достигнутого учащимся), проводится в конце учебного периода с целью обозначить достигнутый обучающимся уровень овладения знаниями, умениями, навыками и ключевыми компетенциями. Оценочная деятельность учителя не должна быть отдельной частью урока - она должна пронизывать всю его работу. Одновременно важно помнить, что следует оценивать не только результат учебного труда, но и особенно прилежание, усердие, стремление преодолеть трудности, проявить самостоятельность. Именно с этим связана одна из проблем, которая стояла и стоит перед учителем - как организовать оценивание учебных достижений обучающихся, чтобы не свести его только к оцениванию знаний, умений и навыков, а охватить весь процесс учебной деятельности и его результаты. Оценивания без критериев не бывает. Формативное, так и суммативное оценивание опирается на заранее разработанную и предъявляемую ученику систему критериев.

Остановимся подробнее на специфике критериального оценивания. Прежде всего, необходимо отметить, что критериальное оценивание – это процесс, основанный на сравнении учебных достижений учащихся с четко определенными, коллективно выработанными, заранее известными всем участникам образовательного процесса критериями, соответствующими целям и содержанию образования, способствующим формированию ключевых компетентностей учащихся. При этом критерий оценивания понимается как признак, основание, правило принятия решения по оценке чего-либо на соответствие предъявленным требованиям. Критерий описывается дескриптором, в котором (для каждой конкретной работы) дается четкое представление о том, как в идеале должен выглядеть результат выполнения учебного задания, а оценивание согласно дескриптору - это определение степени приближения ученика к данной цели, его пошаговые действия. Используя настолько конкретно прописанную шкалу, учащиеся сами легко могут оценить свои работы и делают это зачастую более жестко, чем учитель. Следует привести ряд примеров конструирования учебных заданий (опираясь на таксономию Б. Блума).

I. Учебная цель «Знание»:

Прочитай текст §. Выпиши в тетрадь определение понятий (письменная работа):

Скотоводство - _____

Земледелие - _____

Ремесло - _____

Цивилизация - _____

Ирригация - _____

Дескриптор:

1. Дает правильное определение 1-2 понятиям
2. Дает правильное определение 3-4 понятиям
3. Дает правильное определение 5-ти понятиям

II. Учебная цель «Понимание»:

Приведите не менее 3 факторов, раскрывающих роль рек в жизни древних людей.

1. _____

2. _____

3. _____

III. Учебная цель «Применение»:

Установи соответствие (письменная работа):

Нил Месопотамия

Тигр и Евфрат Древний Китай

Ганг и Инд Древний Египет

Хуанхэ и Янцзы Древняя Индия

Дескриптор:

1. Правильно установил 1 соответствие
2. Правильно установил 2-3 соответствия
3. Правильно установил 4 соответствия

IV. Учебная цель «Анализ»:

Проанализируйте процесс появления земледелия и образования государств. Перечисли не менее 3 доказательства.

Земледелие Государство

V. Учебная цель «Синтез»:

Предложи свой вариант проведения ирригационных работ с использованием понятий «дамба», «канал», «плотина», «община».

VI. Учебная цель «Оценка»:

Оцени роль рек в жизни древних людей и их влияние на становление земледелия и образования государства.

Сегодня немало говорится по поводу использования здоровьесберегающих технологий в учебном процессе с целью снижения эмоциональной нагрузки на ученика. Такое требование оправдано с учетом большой нагрузки, испытываемой обучающимся. Нужен соответствующий инструментарий для ее достижения. Одним из них выступает применение критериального оценивания на уроке. Критериальное оценивание позволяет учителю объективно оценить не только усвоенные знания и приобретенные навыки, но и проследить ход решения предложенного задания.

Использование критериального оценивания позволяет:

- разработать критерии,
- способствующие получению качественных результатов
- использовать многообразие стилей обучения, типов мыслительной деятельности и способностей для подтверждения результатов обучения
- иметь оперативную информацию для анализа и планирования своей деятельности
- знать и понимать критерии оценивания для прогнозирования собственного результата обучения и осознания успеха отслеживать прогресс в обучении ребенка
- улучшить качество преподавания и обучения
- выстраивать индивидуальную траекторию обучения каждого ученика с учетом его индивидуальных способностей
- вносить предложения по совершенствованию содержания учебной программы
- позволяет перейти к самооцениванию и способствует приобретению опыта через развитие рефлексивных способностей.

Как сделать урок интересным, активным? Этот вопрос стоит перед каждым думающим учителем. Не останавливаясь на приемах и методах применяемых на уроках, сделаем акцент на формах организации учебного процесса. Для того, чтобы спроектировать эффективный урок, необходимо использовать эффективные формы его организации, такие как индивидуальные, групповые и парные. Индивидуальные формы работы позволяют обучающемуся сосредоточиться на выполнении отдельных заданий и нести ответственность за собственное обучение. Групповая деятельность в свою очередь предполагает решение более сложных задач, чем те, которые учащиеся могут решить индивидуально в рамках урока (40 минут). Работа в группе позволяет учащимся развивать межличностные навыки при наблюдении и общении, уметь самовыражаться и поддерживать других. Главная цель группового обучения - приобщение учащихся к совместной работе с группой сверстников в коллаборативной среде. Этот вид работы очень эффективен при повторении изученного, обобщении темы или раздела. Пары могут быть эффективны для выполнения совместных мыслительных задач высокого уровня (например, принятие решений, решение проблем) и для обучения сверстников.

Таким образом, использование новой системы оценивания позволит учителю максимально отслеживать степень сформированности и индивидуального прогресса в развитии различных навыков обучаемых в совокупности с их личностным ростом. Критериальное оценивание соответствует предметным учебным целям и не зависит от субъективного мнения учителя. Оно предоставляет четко сформулированные уровни достижения, показывает уровень знания, понимания и владения навыками, а также способствует развитию навыков самооценивания и взаимо-оценивания.

Список использованных источников:

1. *Всемирная история. Учебник для 5 класса общеобразовательных школ. – НИИШ: - Астана: 2017.*
2. *Жанабаев З.Ж. Научные основы многоуровневого контроля учебной деятельности [Текст] / З. Ж. Жанабаев, Б. А. Мукушев // Стандарты и мониторинг в образовании. - 2007. - № 1. - С. 54-56.*

3. Система оценивания знаний: качества освоения образовательных программ учащимся, важнейший элемент образовательного процесса. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: [wiki/ru.wikipedia.org/wiki](http://wiki.ru.wikipedia.org/wiki).

Ларионова Е.В.

ЗАМАНАУИ КРИТЕРИАЛДЫҚ БАҒАЛАУДЫ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Мақалада жалпы білім беру жүйесіндегі бағалау мәселелерінің өзектілігі қарастырылған. Сондай-ақ критериялды бағалау жүйесінің міндеттері, оқушыларға баға қою мәселесі және оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың жалпы критерийінің мысалы келтірілген.

Larionova E.V.

THE PECULIARITIES OF THE USE OF CRITERIA-BASED ASSESSMENT IN A MODERN LESSON

Annotation. The article considers the relevance of the problems of assessment in the general education system. As well as the presented tasks of the criterion system are evaluated, the problems are given by the students' assessments and an example of a general criterion of the evaluated achievable scientists.

УДК 371.268

Лейман О.Н.

учитель начальных классов

КГУ «Общеобразовательная школа имени академика Е.А. Букетова»

Караганда, Республика Казахстан

НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАТЕЛЬНЫХ АСПЕКТОВ ОБУЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ВАРИАТИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье рассмотрена актуальность вопросов проблемы дифференциации в общеобразовательной системе. Показано место образовательной составляющей в направлениях реализации национальных проектов. Определена необходимость вариативного компонента содержания школьного образования.

Одним из приоритетных направлений образовательной политики Республики Казахстан на сегодняшний день является обеспечение условий для формирования в школах атмосферы, которая позволит создать и развивать в школе «включающую» образовательную среду для всех членов школьного сообщества. В своем Послании Глава государства К. Токаев народу Казахстана от 1 сентября 2020 года подчеркнул: «Помимо решения насущных вопросов предстоит разработать и системные меры по обеспечению равенства возможностей для детей. Наши дети должны получать качественное образование вне зависимости от места проживания и языка обучения» [1]. Совершенствование качества образовательной среды выступает важнейшим направлением деятельности общеобразовательных школ.

Демократизация как принцип реформирования школьной системы позволяет отойти от единообразия в организации содержательной основы обучения и создать необходимые условия для осуществления вариативного образования. Решение этих задач зависит от использования позитивного опыта организации дифференцированного обучения в мировой практике с учетом особенностей своей страны и современных требований к организации образовательного процесса в школе. Гуманизация как современное требование к организации образовательного процесса предполагает реализацию цели о приоритете личности. Стремление к осуществлению подхода к каждому ученику как личности диктует необходимость учета индивидуальных особенностей, таких как интересы, склонности, способности. Учет этих особенностей должен осуществляться при организации как содержательной, так и процессуальной сторон обучения в школе.

Вместе с тем в условиях возрождения национального самосознания, демократизации всех сфер общественной жизни необходимо учесть требования общества к содержанию школьного образования такие как:

- преимущество в познании культурно-исторических ценностей своего народа в сочетании с признанием достояний общечеловеческой культуры;
- значимость учета факторов социально-экономического развития республики и ее отдельных регионов;
- практическая ценность обучения родному языку и языкам межнационального и международного общения. Решение этих проблем связано с определением совокупностей оснований и условий для организации вариативного образования в школе[2].

Одним из главных условий осуществления подлинно вариативного образования в школе является совершенствование его структуры и разработка подходов к построению содержания образования в ней. Основанием для построения Содержания вариативного образования является совокупность положений регулятивного характера, которые нашли отражение в концептуально-нормативных документах для общеобразовательных школ. Таким образом, создание условий для организации разных вариантов общеобразовательной подготовки учащихся связано с использованием различных форм дифференциации.

Актуализация проблемы дифференциации на современном этапе связана с демократическими переменами в общеобразовательной системе и поиском выхода на новый качественный уровень. Весь исторический путь становления школы как социального института показывает сложность и многоплановость проблемы дифференциации. Идея дифференциации рассматривалась с точки зрения осуществления связи теории и практики в обучении, что проявлялось в ориентации учащихся к общественному труду, к практической деятельности, а также в стремлении учета интересов учащихся. Свидетельство этому – проводимые в 50-60е годы поиски путей учета интересов и склонностей учащихся. В результате научных поисков (Мельников М. А., Арсеньев А. М., Гончаров Н. К.) созданы школы и классы с углубленным изучением предметов. Путем преломления теоретических и научно-методических изысканий в практику школы накоплен положительный опыт организации учебного процесса по углублению теоретических знаний учащихся.

Однако, данная форма дифференциации не смогла в полной мере решить проблему учета интересов и склонностей учащихся, так как таких школ в стране было небольшое количество. В связи с этим во второй половине 60-х годов в практику школы были внедрены факультативы. В условиях массовой школы именно факультативы должны были усилить познавательную активность учащихся, раскрыть их творческий потенциал. С этой целью разрабатывались различные факультативные курсы, углубляющий программный материал отдельных предметов.

Через специальные курсы, развивающие и дополняющие отдельные вопросы систематических курсов основ наук, предполагалось решить и проблему профессиональной ориентации учащихся. Однако факультативные занятия не оправдали себя как основная форма дифференциации, так как в достаточной степени не были обеспечены условия для организации обучения учащихся. Недостаточное обеспечение факультативных курсов программными, учебно-методическими материалами для учителей и учащихся, а также отсутствие материально-технической базы, оборудования, препаратов, реактивов и т.д. Для их организации послужили причиной снижения интереса детей к ним. В связи с отсутствием необходимых условий в школах, в особенности в сельской местности, факультативные занятия проводились формально, что вызвало ряд отрицательных моментов. Все это в целом послужило причиной снижения интереса к проблеме факультативов [2]. Вместе с тем, с научной точки зрения, не снижается значимость факультативных курсов, углубляющих программный материал конкретного предмета, а также курсов межпредметного характера, которые могут быть использованы в современных школах как прикладные курсы при организации по различным направлениям.

Таким образом, актуализация проблемы дифференциации на каждом конкретно-историческом этапе развития школы и организация дифференцированного обучения учащихся (профуклоны, школы и классы с углубленным изучением предметов, факультативы) свидетельствуют о попытке осуществления дифференциации содержания образования. Однако не было достаточно полного механизма дифференциации содержания образования в школе в целом и по каждому учебному предмету в частности. В условиях единой школы это было и невозможно. В связи с этим дифференциация содержания образования понималась как один из новых принципов, отвечающих природе социалистического общества. Так, теоретики системы советского образования утверждали, что дифференциация содержания образования диктуется различными причинами. В качестве второй причины дифференциации содержания образования

авторами указан учет личных интересов и склонностей учащихся. Однако, конкретный механизм их реализации на уровне формирования содержания образования не предусмотрен. Поэтому учет особенностей учащихся осуществлялся в основном, через организацию дифференцированного обучения в рамках единого содержания образования. Также проводились исследования разных аспектов дифференцированного обучения, как в теоретическом, так и в практическом плане.

В целом, руководствуясь основными положениями теории формирования содержания образования и совокупностью дидактических условий, мы определили не только состав, но и структуру содержания вариативного образования. Итак, при определении состава и структуры инвариантной части содержания образования нами были взяты за основу и такие важнейшие принципы его структурирования, как функциональная полнота компонентов образования и двойное вхождение этих компонентов в общую систему (по Ледневу). Внутренняя структура вариативного компонента содержания школьного образования учитывает возможные изменения и их характер в зависимости от назначения ступеней школы. В начальной школе могут быть предложены различные занятия по выбору эстетического и оздоровительного характера [3]. В основном в школах необходимость изучения основ наук самостоятельными курсами, а также завершение систематических курсов по всем предметам для дальнейшего обучения по направлениям обуславливает включение в вариативную часть учебной нагрузки различных факультативов и курсов по выбору, удовлетворяющих образовательные запросы учащихся соответственно интересам, достигнутым результатам, способностям. В профильных классах в вариативной части предусматривается время на профилирующие предметы, прикладные курсы и курсы по выбору. Из них два последних находятся в постоянной динамике. Использование внутренней формы дифференциации позволяет осуществить дифференциацию содержания образования на уровне учебного предмета. Это выражается в определении системы требований к уровням подготовки учащихся. Конкретизация требований соответственно обязательному и возможному уровням подготовки по каждому предмету нами рассматривается как планирование результатов обучения, совокупность которых образует систему частных целей. Такого плана дифференциация требований к уровням подготовки позволит очертить обязанности и права ученика. В его обязанность входит обязательное достижение минимального уровня подготовки, тогда как достижение возможного уровня осуществляется согласно его желанию и возможностям. Именно такой подход к дифференциации содержания образования на уровне учебного предмета является необходимым условием осуществления идей индивидуальной траектории обучения.

В предлагаемой нами системе дифференциации школьного образования дифференцированное обучение представлено как процессуальный этап реализации дифференцированного подхода. В условиях массовой школы дифференцированное обучение осуществляется соответственно интересам. На первой и второй ступенях школы наиболее приемлемыми формами дифференцированного обучения являются факультативы и различные курсы по выбору. Время на проведение таких занятий указано в вариативной части учебной нагрузки каждого класса. Учет интересов в третьей ступени школы реализуется путем дифференцированного обучения по направлениям в рамках профильных классов, отличительная особенность которых заключается в содержании вариативной части учебной нагрузки. Дифференцированное обучение соответственно способностям учащихся осуществляется в гимназиях, лицеях. Возможна организация специализированных школ для особо одаренных детей [4]. Ориентация на проектируемую профессию возможна при дифференцированном обучении в профессионально-технических училищах и лицеях при вузе. В связи с этим вариативное образование в школе нами рассматривается как разновариантный способ получения среднего общего образования. Это разнообразие проявляется в создании разных типов и видов школ. Классификационным признаком в определении типов школ является содержание и организационные признаки. В связи с этим различаем следующие типы школ: полная средняя школа, гимназия, лицей. Виды школ дифференцированы по форме собственности на частные и государственные; по особым условиям обучения на школы-интернаты, школы для одаренных детей, школы для детей с отклонениями; по форме организации обучения на дневные школы, семейные, экстернаты и малокомплектные школы (рисунок 2). Таким образом, опора на современную типологию дифференциации и использование положительного опыта, накопленного в истории школьного образования, позволила усовершенствовать структуру школы и сконструировать соответствующую ей модель содержания образования (схема 3). Новизна предлагаемой структуры выражена в том, что предполагается завершение систематического изучения обязательных предметов в основной школе и обучение по различным направлениям в

старшей ступени школы. Новая структура школы и соответствующее структурированное содержание образования лаконично выражены в базисном учебном учебном плане, который является основанием для разработки конкретных учебных планов школ разных типов и видов.

Базисный учебный план является новым нормативным документом, отражающим сконструированную модель содержания школьного образования на предстоящий обозримый период, который зачастую охватывает 10-15 лет. В нем зафиксированы нормативы, определяющие основы среднего общего образования, предусмотрено сочетание интересов государства, личности, региона. Основные идеи осуществления вариативности образования дополнены механизмом учета социально-экономических, культурно-исторических особенностей республики, соблюдения условий обеспечения образовательного минимума по каждой образовательной области. Новизна базисного учебного плана состоит в том, что он:

- служит основанием при разработке различных учебных планов (типовых, рабочих);
- конкретизирует реализацию интересов личности в сочетании с интересами государства и региона.

Резюмируя вышесказанное, возможно представить методологические ориентиры организации современного образования и их трансформацию в дидактические задачи, сутью которых является идея обеспечения возможности построения индивидуальных траекторий развития личности учащегося.

Список использованных источников:

1. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана «КАЗАХСТАН В НОВОЙ РЕАЛЬНОСТИ: ВРЕМЯ ДЕЙСТВИЙ» 1 сентября 2020 г.
2. Жадрина М.Ж. Научно-педагогические основы обновления содержательных и процессуальных аспектов обучения в условиях вариативного образования. Алматы: Баспа, 2002.
3. Педагогика / Под ред. В.А. Слатенина. – М.: Академия, 2002.
4. Куписевич Ч. Основы общей дидактики. / Ч.Куписевич – М.: Просвещение, 1986

Лейман О.Н.

ВАРИАТИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚЫТУДЫҢ МАЗМҰНДЫҚ АСПЕКТІЛЕРІН ЖАҒАРТУДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Аңдатпа. Мақалада жалпы білім беру жүйесіндегі саралау мәселесінің өзектілігі қарастырылған. Ұлттық жобаларды жүзеге асыру бағыттарындағы білім беру компонентінің орны көрсетілген. Мектептегі білім мазмұнының вариативті компонентінің қажеттілігі айқындалады.

Leyman O.N.

SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF THE UPDATED CONTENT ASPECTS TRAINED IN THE CONDITIONS OF VARIABLE EDUCATION

Annotation. The article considers the relevance of the issues of differentiation in the general education system. The place of the educational component in the directions of implementation of national projects is shown. The necessity of a variable component of the content of school education is determined.

УДК 371.268

Логвинова О.В.

учитель начальных классов

КГУ «Общеобразовательная школа имени академика Е.А. Букетова»

Караганда, Республика Казахстан

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОД К ОРГАНИЗАЦИИ ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы использования проектной деятельности в организации внеурочной деятельности в начальной школе. Представлен анализ результатов работы, позволяющей сделать выводы о необходимости целенаправленного обучения учащихся начальной школы проектной деятельности.

Проектная деятельность – одна из ведущих в нашей современной действительности. Это некое ее отражение, где какой-то продукт получается не случайно, а путем целенаправленной и грамотно спланированной работы. Таким образом, выходит, что проектирование – это серия определенных алгоритмизированных шагов, которые начинаются с решения реальной вставшей перед человеком проблемы, и заканчиваются получением определенного результата, причем результата, планируемого еще в самом начале проекта. Другими словами, любой проект связан с прогнозированием, а потому может служить эффективным инструментом развития интеллекта и креативности ребенка в обучении. Поэтому проектная деятельность стала неотъемлемой частью образовательного процесса. Элементы проектной деятельности учителя очень часто включают в свои уроки, когда учат детей планировать и действовать по составленному ими же плану. Внеурочная деятельность организуется по направлениям развития личности (спортивно - оздоровительное, духовно - нравственное, социальное, общеинтеллектуальное, общекультурное) на добровольной основе в соответствии с выбором участников образовательных отношений.

Проект – работа, которая должна быть выполнена для достижения заранее определенного результата в рамках заданных сроков. В ходе работы над проектом создается всегда что-то новое. Проектная деятельность – это совместная деятельность взрослых и детей по планированию и организации педагогического процесса в рамках определенной темы, т.е. осуществление замысла от момента возникновения до его завершения с прохождением определенных этапов.

Проектная деятельность учит не только применять на практике полученные знания, но и узнавать в ходе исследования что-то новое, учит действовать в нестандартных ситуациях, развивает творческую активность, а где творчество там и интерес, а с помощью интереса мы привлекаем ребенка к серьезным проблемам, которые складываются сегодня в России и наш город тому не исключение.

Анализируя опыт организации внеурочной деятельности в нашей школе мы пришли к выводу, что самой эффективной формой работы является совместная проектная деятельность. Данные выводы позволили сделать опыт организации проектной деятельности за последние годы. В результате реализации совместных обще школьных проектов у учащихся появился интерес к внеурочной деятельности, развились следующие компетенции:

- умение работать в парах и группах;
- коммуникативные компетенции;
- личностные результаты.

Даже в небольшой школе обычно выполняется одновременно несколько проектов (конечно, если под проектом понимать нечто-то грандиозное, а некоторую последовательность мероприятий). Кроме того, при решении многих практических задач учителям приходится взаимодействовать с партнерами, которые берут на себя часть работ, а также имеет место тесное взаимодействие между классами, параллелями классов.

Структура – это некий скелет, основные шаги, следуя которым, мы получим грамотно созданный и правильно организованный проект.

В своей школе мы работаем над проектами уже почти четыре года. Шаг за шагом, анализируя удачи и промахи, мы приблизились к технологии работы над проектами. И потому решили поделиться своим опытом, дабы облегчить всем понимание проекта как структурной единицы проектирования в целом.

Итак, проектная деятельность включает в себя следующие шаги (этапы):

1. Постановка проблемы проекта.
2. Тема проекта.
3. Цель проекта.
4. Задачи проекта.
5. Гипотеза.

6. План работы (сюда включены методы исследования, которыми мы пользовались в процессе разработки проекта, и средства, которые помогли добиться цели).

7. Продукт проекта.
8. Выводы (итог).

Рассмотрим подробно все эти этапы.

Постановка проблемы

Проблема может идти от ребенка (например, проведя анкетирование в классе, можно узнать все волнующие учеников проблемы), а может направляться учителем, то есть учитель создает

такую ситуацию, которая покажет заинтересованность или незаинтересованность детей данной проблемой. В случае принятия ситуации, отметим еще раз, проблема становится личной и уже исходит от самого ребенка.

Тема проекта

Тема (название проекта) должна отражать его основную идею. Важно, что при разработке проекта сначала должна возникнуть проблема, потом определяется тема проекта. Презентация строится иначе: сначала озвучивается тема, потом – проблема, которая определила название проекта.

Цель проекта

После того как из ряда поставленных проблемных вопросов был выбран наиболее значимый, определяется цель проекта.

Например, если появилось желание собрать в классе свою коллекцию чудес света, может возникнуть ряд проблемных вопросов:

- Какие архитектурные постройки можно воссоздать в условиях школы?
- Какой материал лучше использовать для конкретного сооружения?
- Какой материал наиболее оптимально подойдет для моделирования? – и т.д.

Выбрав наиболее значимый для вас, можно определить цель проекта: например, какой материал наиболее оптимально подойдет для моделирования архитектурных сооружений.

Задачи проекта

Чаще всего задачи рассматриваются в следующем ключе:

- задачи, связанные с теорией (теоретические задачи: изучить, найти, собрать информацию);
- задачи, связанные с моделированием или исследованием (смоделировать изучаемый объект или провести исследование-эксперимент);
- задачи, связанные с презентацией (проведение грамотной защиты проекта).

При разработке проекта учитель не только ставит задачи, но и обсуждает их с детьми (еще лучше – с участием родителей). В защите проекта задачи обязательно озвучиваются.

Гипотеза

Гипотезу выдвигают исходя из цели. Возвращаясь к моделированию архитектурных сооружений, можно выдвинуть такую гипотезу: предположим, пластилин самый оптимальный материал, который можно использовать в условиях школы.

Исследуя свойства материала, можно подтвердить или опровергнуть эту гипотезу.

План работы

Прежде чем начать практическую разработку проекта (то есть уже определившись с целями и задачами, но еще не начав действовать), мы должны познакомить детей с методами исследования, которыми они будут пользоваться при работе над проектом:

- подумать самостоятельно;
- посмотреть книги;
- спросить у взрослых;
- обратиться к компьютеру;
- понаблюдать;
- проконсультироваться со специалистом;
- провести эксперимент.

В защите же мы озвучиваем взаимосвязь методов исследования и поставленных задач. Это и есть план действия (то есть практическая реализация задач через методы).

Например, в защите проекта дети рассказывают следующее: «Чтобы собрать информацию (это теоретическая задача), мы спрашивали у взрослых: мам, бабушек, соседей; мы читали книги и энциклопедии; мы обращались к Интернету; мы консультировались со специалистом», – и т.д. При этом дети называют методы, которыми пользовались, чтобы разрешить теоретическую задачу, связанную с поиском информации.

Чтобы разрешить вторую задачу, связанную с исследованием или моделированием, дети рассказывают о том, какое исследование они проводили или что они смоделировали.

Здесь важно четко озвучить итоги эксперимента или объяснить необходимость моделирования с разъяснением правомерности выбора материала.

Продукт проекта

Логическим итогом любого проекта должно быть представление продукта проекта – некой материальной (хотя и не всегда) субстанции, которая обязательно должна быть значимой и

полезной. Идея проекта, работа над разрешением целей и задач, вдохновение, которое сопутствовало вам на протяжении всей работы, – все это должно найти свое отражение в продукте проекта.

Это может быть книга, в которой вы собрали самую важную и полезную информацию по теме проекта; альбом, где представлен алгоритм выполнения какой-то определенной операции; диск с записью или демонстрацией важного этапа проекта; сценарий разработанного вами мероприятия, каталог, фильм и т.д. Но в любом случае все, что будет представлено как продукт проекта, должно быть значимым не только для вас (как для создателей и разработчиков проекта), но и для других лиц, чей интерес будет каким-то образом соприкасаться с темой вашего проекта.

К примеру, продуктом проекта «Миллион алых роз» стала брошюра, в которой была собрана не только интересная информация по розам, но и полезная: советы по уходу за розами и результаты исследования воды и химических добавок, влияющих на долготу жизни роз. Эта брошюра была напечатана в нескольких экземплярах, и дети ее дарили друзьям, членам жюри, учителям.

Таким образом, продукт проекта – это материализованный итог всей вашей работы, который подтверждает значимость проекта в современной жизни.

Выводы (итог) проекта

Заканчивается работа над проектом подведением итогов: смогли ли вы добиться поставленной цели или нет, подтвердилась ли гипотеза, довольны ли вы своей работой. Можно озвучить планы на будущее.

Важно отметить, что этапы защиты проекта полностью совпадают с этапами разработки, отличаясь лишь сжатостью, точностью и лаконичностью.

Успех современного человека по большей части может быть определён тем, как он умеет организовать свою жизнедеятельность. Жизнь сегодня актуально рассматривать в виде проекта. Именно поэтому ценится то, умеет ли человек ставить цели и определять перспективы развития, может ли он правильно планировать работу и находить нужные ресурсы для реализации своих планов, а также оценивать, удалось ли задуманное. Современная школа предоставляет возможности научиться вести проектную деятельность ещё в младших классах.

Список использованных источников:

1. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана «КАЗАХСТАН В НОВОЙ РЕАЛЬНОСТИ: ВРЕМЯ ДЕЙСТВИЙ» 1 сентября 2020 г.
2. Жадрин М.Ж. Научно-педагогические основы обновления содержательных и процессуальных аспектов обучения в условиях вариативного образования. Алматы: Баспа, 2002.
3. Педагогика / Под ред. В.А. Сластенина. – М.: Академия, 2002.
4. Куписевич Ч. Основы общей дидактики. / Ч.Куписевич – М.: Просвещение, 1986

Логвинова О.В.

ВАРИАТИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚЫТУДЫҢ МАЗМҰНДЫҚ АСПЕКТІЛЕРІН ЖАҒАРТУДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Аңдатпа. Мақалада жалпы білім беру жүйесіндегі саралау мәселесінің өзектілігі қарастырылған. Ұлттық жобаларды жүзеге асыру бағыттарындағы білім беру компонентінің орны көрсетілген. Мектептегі білім мазмұнының вариативті компонентінің қажеттілігі айқындалады.

Logvinova O.V.

PROJECT ACTIVITY AS AN INNOVATIVE APPROACH TO THE ORGANIZATION OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES IN PRIMARY SCHOOL

Annotation. The article discusses the use of project activities in the organization of extracurricular activities in primary school. The presented analytical installments of works, calling for conclusions about the inseparability of purposefully studying primary schools of predictive detail.

Логовская Е.Ф.
учитель начальных классов
КГУ «Общеобразовательная школа имени академика Е.А. Букетова»
Караганда, Республика Казахстан

ОПОРНЫЙ КОНСПЕКТ КАК ОДИН ИЗ СПОСОБОВ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ УЧЕБНОЙ ИНФОРМАЦИИ

***Аннотация.** В статье рассмотрены методические инновации, связанные с применением активных и интерактивных методов обучения, стимулирующих и развивающих познавательную деятельность обучающихся, их способность к самостоятельному творческому, профессиональному мышлению.*

Современные жизненные условия, в которые поставлено общество и, в том числе, школа, выдвигают свои требования к новому поколению, вступающему в жизнь: оно должно быть не только знающим основы наук и умелым, но и мыслящим, инициативным, самостоятельным. Поэтому одной из важнейших задач школы в современных условиях является развитие интеллектуальных способностей у детей, умения мыслить самостоятельно, творчески. Для решения этой задачи нужно изменить процесс обучения таким образом, чтобы ученики были вовлечены в творческую учебно-познавательную деятельность.

Необходимость развития творческих способностей обусловлена временем, той эпохой, в которой мы живем. Простое усвоение учеником системы знаний уже недостаточно, возникает необходимость в формировании у молодого поколения потребности в самостоятельной творческой деятельности, в развитии своих интеллектуальных способностей.

Развить в личности, заложенные природой задатки и сформировать навыки творческого мышления, причем с детства, может только образование.

В этих условиях наиболее актуальным является вопрос разработки технологий обучения, которые бы максимально позволяли в процессе обучения развить интеллектуальные способности ученика.

Одна из концепций, отвечающих новым условиям – концепция развивающего обучения. Развивающее обучение – это ориентация учебного процесса на потенциальные возможности человека и их реализацию. Теория развивающего обучения берет свое начало в работах И.Г.Пестолоцци, А. Дистерве-га, К.Д. Ушинского. Научное обоснование этой теории дано в трудах Л.С. Выготского. Свое дальнейшее развитие она получила в работах ЛТ.В. Занкова, Д.Б.Элькониной, В.В. Давыдова, В.Г. Разумовского, Н.А. Менчинской, И.С. Якиманской, Г.К.Селевки и др.[2]

Методика разработки и применения опорного конспекта в первые предложена педагогом-новатором В.Ф.Шаталовым. Опорный сигнал по Шаталову – это «ассоциативный символ, который заменяет некое смысловое значение; он способен мгновенно восстановить в памяти известную и ранее понятую информацию». Под опорным конспектом понимается «системный набор опорных сигналов, структурно связанных между собой и представляющих собой наглядную конструкцию, замещающую систему значений, понятий, идей как взаимно связанных элементов» [1]. Опорный конспект может быть представлен в виде наглядной схемы, где отражаются подлежащие усвоению элементы информации, установлены различные связи между ними, а также введены знаки, которые выступают в качестве сигналов, вызывающих в памяти основные явления, понятия или процессы. По определению С.А. Глазунова, опорный конспект – любая наглядная конструкция, которая состоит из элементов в виде схем, таблиц, знаков, символов, обозначений и т.д., расположенных определенным образом, и несущих определенную информацию [2]. Содержание опорного конспекта – информация, представленная в опорном конспекте. Текст опорного конспекта – совокупность обозначений, составляющих опорный конспект. Ключевые слова – понятия, содержащие смысловую основу опорного конспекта. В педагогических справочниках даются следующие определения опорного конспекта:

- опорный конспект – система опорных сигналов в виде конспекта, представляющего собой наглядную конструкцию;
- опорный сигнал – элемент наглядности (схема, рисунок, чертеж, криптограмма), содержащий необходимую для запоминания учебную информацию, оформленную по правилам мнемоники (искусства запоминания);

- опорный сигнал – символ, вызывающий какие-либо ассоциации (знак, слово, рисунок и т.п.), заменяющий некое смысловое значение;

- опора – ориентированная основа действий, способов внешней организации внутренней мыслительной деятельности учащегося. В.Ф.Шаталов рекомендует следующие этапы построения опорного конспекта:

1. Внимательно изучить учебный материал, вычлняя основные взаимосвязи и взаимозависимости смысловых частей текста.

2. Выделить главные мысли и расположить их в том порядке, в каком они представлены в тексте.

3. Выполнить черновой набросок сокращенных записей на листе бумаги.

4. Преобразовать эти записи в опорные сигналы в виде отдельных слов, определенных знаков, рисунков, графиков.

5. Объедините сигналы в блоки.

6. Особым образом выделить блоки контурами и графически отобразите связи между ними.

7. Продумать способ кодирования (использование различного шрифта, цвета и т.д.).

Опорные сигналы должны быть максимально оригинальны, уникальны, не повторять друг друга. Основными требованиями к составлению опорного конспекта, по мнению В.Ф.Шаталова, являются: лаконичность, структурность, унификация, автономность блоков, использование привычных ассоциаций и стереотипов, непохожесть, простота. Рассмотрим подробнее содержание данных требований [1].

- *Лаконичность*. Предусматривает ограниченное количество печатных знаков, не более 400. К ним относятся точка, цифра, стрелка, буква, но не слово, которое уже представляет собой опорный сигнал. В конспекте должно быть представлено лишь самое основное в этой теме, изложенное с помощью символов, схем, формул, ассоциаций.

- *Структурность* предполагает построение материала укрупненными дидактическими единицами. Материал излагается цельными блоками (связками) и содержит 4–5 связок. Структура их расположения должна быть удобной и для запоминания, и для воспроизведения, и для проверки.

- *Смысловой акцент* (рамки, отделения одного блока от другого, оригинальное расположение символов).

- *Требование унификации печатных знаков* предполагает использование условных знаков, аббревиатур, используемых при изучении конкретного предмета. Это могут быть знаки-символы для обозначения ключевых или часто повторяющихся слов.

- *Автономия* обеспечивает возможность воспроизводить каждый блок в отдельности, который выражает законченную мысль. В то же время все блоки должны иметь между собой логическую связь.

- *Акцентирование*. Главная идея опорного конспекта для лучшего запоминания может быть выделена рамками различных цветов, разными шрифтами, различным расположением.

- *Доступность воспроизведения*. При построении опорного конспекта следует избегать вычурных шрифтов, сложных чертежей и оборотов речи. Буквенные обозначения сводятся до минимума.

- *Цветовая наглядность и образность* предполагает разнообразие опорных конспектов и блоков по форме, структуре, графическому исполнению, цвету, поскольку одинаковость очень затрудняет заполнение.

В качестве опорного конспекта могут быть представлены ментальные карты. Ментальные карты (MindMap, карты памяти, интеллект-карты и т.п., существуют различные названия данной технологии, которые не меняют её сути) довольно уверенно встали в ряд популярных сегодня образовательных инноваций и прочно заняли своё место в числе педагогических технологий. Несмотря на то, что обучение - лишь одно из возможных применений ментальных карт, именно в этой области они наиболее востребованы и актуальны. Встраивание ментальных карт в образовательный процесс может быть использовано в преподавательской деятельности, как в высших учебных заведениях, так и в школах с целью большего удобства и эффективности процесса обучения.

Использование ментальных карт для активизации мыслительного процесса подробно описано в работах Т. Бьюзена и Х. Мюллера [3]. В последнее десятилетие данная технология стала объектом изучения отечественных исследователей, в которых преимущественно излагаются идеи названных выше авторов, а также интерпретируются в новых условиях их практического применения [4].

В процессе работы с картой её удобно разворачивать, кликая «плюсики». Постепенное развёртывание карты позволяет активизировать учебно-познавательную деятельность обучающихся, создавая проблемные ситуации, в которых обучаемые высказывают свои предположения о том, что должно находиться на следующем уровне ветвления. Этому способствуют и вопросы, поставленные на первом уровне ветвления [5]. Это позволяет реализовать эвристический метод преподавания: ученики домысливают продолжение схемы по появления следующего её элемента.

Использование опорных конспектов в обучении и цифровизация образования позволяет решить целый ряд педагогических задач:

- обеспечение интенсификации обучения;
- активизации учебной и познавательной деятельности;
- формирование и развитие критического и визуального мышления;
- зрительного восприятия;
- образного представления знаний и учебных действий;
- передачи знаний и распознавания образов;
- повышения визуальной грамотности и визуальной культуры.

Список использованных источников:

1. Шаталов, В.Ф. Учить всех, учить каждого / В.Ф.Шаталов // Педагогический поиск. - М., 1987. - С. 159–167. Глазунов, С.А. Опорные конспекты как средство повышения качества образования. / Журнал Научные исследования в образовании, 2015.
2. Бьюзен, Т. Карты памяти. Используй свою память на 100% / Т. Бьюзен. - М.: Росмэн-Пресс, 2007.
3. Мюллер, Х. Составление ментальных карт. Метод генерации и структурирования идей / Х. Мюллер. – М.: Омега-Л, 2007.
4. Сазанова, Л. Ментальные карты как средство обучения в вузе // Перспективы развития информационных технологий. - 2016.

**Логовская Е.Ф.
НЕГІЗГІ ТҮЙІН БІЛІМ БЕРУ АҚПАРАТЫН ҰСЫНУ
ӘДІСДЕРІНІҢ БІРІ РЕТІНДЕ**

Аңдатпа. Мақалада оқушылардың танымдық белсенділігін, өз бетінше шығармашылық, кәсіби ойлау қабілетін ынталандыратын және дамытатын оқытудың белсенді және интерактивті әдістерін қолданумен байланысты әдістемелік жаңалықтар қарастырылған.

**Logovskaya E.F.
REFERENCE SUMMARY AS ONE OF THE WAYS OF PRESENTING
EDUCATIONAL INFORMATION**

Annotation. The article discusses methodological innovations related to the use of active and interactive teaching methods that stimulate and develop the cognitive activity of students, their ability to independent creative, professional thinking.

УДК 371.268

Моторыгина И.Н.
учитель начальных классов
КГУ «Общеобразовательная школа имени академика Е.А. Букетова»
Караганда, Республика Казахстан

**ЭФФЕКТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ: СОВРЕМЕННЫЕ
ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ**

Аннотация. В статье рассматриваются возможности использования современных цифровых технологий при обучении учащихся классическим методам, применяемым в обучении. Автор подчеркивает, что с учетом требований современной действительности происходит трансформация содержания, форм и методов работы в современной школе.

За последние десятилетия мир стремительно движется к экономике нового типа, где основным инструментом ее формирования становятся цифровые технологии [1]. В современных условиях информационные технологии и интеграция цифровых технологий во все сферы бизнеса являются основным фактором технологических перемен и условием обеспечения конкурентоспособности государства.

По результатам исследования компании «Бостонская консалтинговая группа», помещенным в статье «Казахстан на пути к цифровой экономике» [2], по уровню цифровизации Казахстан занимает 50-ю строчку рейтинга из 85 государств и находится в группе с зарождающейся цифровой экономикой. Для сохранения конкурентоспособности нашей экономики необходимо развитие цифровой составляющей совместными усилиями государства и системы образования.

Современные цифровые технологии настолько быстро шагнули вперед, что появилась возможность печатать не просто листы документов на принтерах, а создавать сложные трехмерные проекционные модели с помощью 3D принтеров, которые используются в различных сферах.

Сегодня необходимо быстро ориентироваться в мире открытий новых технологий, улавливать современные тренды, открывать школьные научные и STEM-лаборатории, кабинеты робототехники, кабинеты нанотехнологий; больше конструировать, моделировать, проектировать с детьми. Это есть приоритет казахстанского образования.

Для успешной реализации технического направления необходимо обеспечить систему образования квалифицированными кадрами. Сегодня необходимо, чтобы каждый учитель по любой школьной дисциплине мог подготовить и провести урок с использованием цифровых технологий. Использование цифровых образовательных ресурсов (далее – ЦОР) в учебном процессе – один из способов повышения мотивации обучения, направленных на развитие творческой личности не только обучающегося, но и учителя, помогает реализовать главные человеческие потребности – общение, образование, самореализацию.

Возможности использования интерактивной доски на уроках в начальной школе многоплановы:

- как обычную доску для обычной работы в классе;
- как демонстрационный экран;
- как интерактивный инструмент – работа с использованием специализированного программного обеспечения, заготовленного в цифровом виде.

Например из опыта работы при проведении математических диктантов «Проверь себя» можно использовать таймер из меню доски с фиксированным временем для выполнения задания, что помогает детям учиться организовывать свою деятельность в соответствии с регламентом. Возможность работы с текстом при его разборе или анализе, а так же с отдельными предложениями помогает на уроках русского языка.

При правописании буквосочетаний «ча-ща»

В данном ресурсе предлагается 2 задания:

1 Предлагается 16 слов, где нужно вставить пропущенную букву. Для проверки правописания используется приём «Волшебная труба». Перемещение объектов осуществляется по щелчку.

2 Предлагаются предложения с ошибками. Дети записывают предложения, исправив ошибки.

Удобно то, что можно использовать маркеры разных цветов, в зависимости от того, какой вид работы выполняется. Интерактивная доска выводит взаимодействие учащихся со мной на новый уровень, легко вовлекает их в учебный процесс. Когда выполняем такие задания, ученики не отвлекаются на таких уроках, становятся более собранными и внимательными.

Одна из задач, стоящих перед нами – это научить детей выполнять проверочные работы в форме тестов. Она позволяет проводить опрос среди детей в режиме реального времени, с её помощью можно сразу выявить, как дети усвоили материал и провести необходимую работу над ошибками.

На экран выводится вопрос и варианты ответов. Дети выбирают номер того ответа, который считают верным. На работу с каждым вопросом выделяется 1 минута. Справа на экране виден таймер, который показывает, сколько секунд осталось. Слайды с вопросами меняются автоматически, в это время по необходимости оказываю помощь тем ученикам, которые в ней нуждаются.

После того, как дети ответили на все вопросы, тестирование завершается и начинается подведение итогов.

Эффективное использование новых информационных технологий, современных цифровых образовательных ресурсов, информационных учебно-методических комплексов в современной начальной школе является одним из важнейших аспектов совершенствования и оптимизации учебного процесса, вносит изменения в образование в соответствии с требованиями сегодняшнего дня жизни в информационном обществе.

Использование ЦОР позволяет:

- повышать уровень обучения;
- сформировать функционально грамотную личность;
- подготовить детей к самостоятельному решению возникающих проблем;
- самоутвердиться учащимся, раскрывать свои возможности и способности;
- развивать творческую и познавательную активность детей;
- реализовывать ребёнку свои лучшие личностные качества;
- создавать благоприятный фон для достижения успеха, что, в свою очередь, положительно влияет и на учебную деятельность.

С непрерывным развитием современного мира цифровые технологии уверенно занимают все большее место в повседневной жизни каждого человека. Исключением не стала и сфера образования и ученики начальной школы. Образовательное пространство наполняется современными технологиями, имеющими многочисленный ряд преимуществ, раскрывают новые возможности перед участниками образовательного процесса, о современивают обучение. Рассмотрим эту модернизацию с точки зрения учащегося начальной школы. Принимая в качестве примера уровень полноценного обеспечения учебного заведения необходимыми цифровыми технологиями, мы видим, что соискателя образования окружают приборы, позволяющие повысить эффективность учебного процесса. К примеру, внедрение учителем смарт-доски для обеспечения наглядного сопровождения урока, внедрения интерактивных видов деятельности. Учитель имеет способность быстро изменять и органично чередовать виды работы, благодаря чему реализуется возможность проработать информацию в разных формах, глубже усвоить ее.

Второй аспект когда технологии входят в жизнь учащегося начальной школы – использование смартфонов на уроке в учебных целях. Безусловно, что не стоило бы внедрять это в каждый урок в большом количестве, однако значительно возросло бы качество уроков, когда ученики самостоятельно, быстро и оперативно могут отыскать определенную информацию в поисковике, собственно найти пример пейзажа или натюрморта, что вдохновит их на создание собственной картины, понять значение слова *щебень*, которое, озадачивая, всплыло в математической задаче.

Существенным недостатком я считаю то, что учащиеся (да и не только они) запоминают КАК и ГДЕ найти информацию, а не собственно искомые сведения. Однако при мастерском руководстве учителя, учащиеся смогут легко овладевать информацией, закреплять ее и использовать в будущем. Накачественно новый уровень вышли уроки дистанционного обучения со временем, когда технологии стали более доступными в использовании. Современное оснащение школ необходимой техникой открывает перед учителем широкие возможности для развития у учащихся информационно-цифровой компетентности, приобретение ими навыков существования в информационной среде. Безусловно, сотрудничество учащегося начальной школы по цифровым технологиям не ограничивается уроками информатики и просмотром учебных презентаций. Большинство учеников имеют собственные смартфоны, персональные компьютеры на дому и знакомы с большим количеством «умной» техники. Такая беспечность открывает новые возможности как минимум в плане выполнения домашнего задания, когда учитель дает задание исследовательского характера. Именно на первых этапах, когда у учащихся начальной школы налаживается контакт с цифровым миром, учителю и родителям, как участникам образовательного процесса, следует уделить этому значительное внимание, чтобы сформировать у ребенка понятие о цифровых технологиях.

Цифровая грамотность и цифровые компетентности – это базовая вещь, без которой невозможно представить эффективную работу современного учителя. В условиях периодических локдаунов и карантинных ограничений именно цифровые технологии позволяют не останавливать обучение, а безопасно продолжать его в дистанционном или смешанном формате. Потому сегодня цифровая грамотность для учителя становится приоритетом.

Одна из важнейших задач современного учителя начальной школы – это умение организовывать профессиональную деятельность в условиях информационной образовательной среды (ИОС). Учитель должен сам научиться осуществлять взаимодействие со средой и научить взаимодействовать с ней учеников.

В сегодняшних условиях необходимо понимать, что цифровая грамотность включает в себя уже значительно более широкий набор базовых навыков, чем еще 10 лет назад.

Чтобы пробудить у детей интерес к учебе, учителям начальных классов необходимо прибегать к современным формам и методам обучения. Для этих целей отлично подходит использование цифровых образовательных ресурсов.

Применение ЦОР на уроках в начальных классах — это самый простой и действенный способ заложить основы информационной грамотности у младших школьников.

В целом такие инициативы очень положительно влияют как на общий уровень подготовки детей к реальной жизни, так и позволяют в раннем возрасте воспитать у них интерес к информационным технологиям, который может со временем определить будущую профессию, но точно не станет лишним во взрослой жизни. Сегодня к этому понятию мы относим и цифровую гигиену, и защиту персональных данных, и нравственное поведение в цифровой среде, и основы обращения с компьютерной техникой и т.д.

Рост роли ИКТ в образовании и повседневной жизни учителя и учеников начальной школы требует формирования цифровой грамотности. Этот процесс возложен на учителя как основного агента действий и движителя современных реформ. Он предполагает четкое осознание не только составляющих и характеристик данной категории, но и форм, методов и средств, способствующих приобретению и дальнейшему развитию цифровой компетентности. Перспективы дальнейших научных исследований автор видит в изучении международного опыта практического развития цифровой грамотности для учителей и учеников начальной школы, анализе возможностей развития цифровой компетентности учителя и учащихся, что придает современной реформе российской школы. Особой научной поддержке сегодня нуждаются общие подходы и создание благоприятных условий для использования цифровых средств учителями с целью повышения их квалификации.

Таким образом, внедрение цифровых технологий в образовательный процесс позволяет:

- школе идти в ногу со временем;
- ученикам развивать технические и инженерные навыки для профессионального самоопределения;
- учителям повысить эффективность проведения уроков, усилить привлекательность подачи материала, осуществить дифференциацию видов заданий, а так же разнообразить формы обратной связи.

Список использованных источников:

1. Босова Л.Л. О подходах к формированию цифровых навыков обучающихся на уровне общего образования // *Международный конгресс по информатике: информационные системы и технологии (в образовании)*. – Минск: 2020.

2. Семенова И.С. Цифровая грамотность младшего школьника и некоторые примеры ее формирования в начальной школе // *Актуальные проблемы методики обучения информатике и математике в современной школе. Материалы международной научно-практической интернет-конференции*. – Москва: 2021.

Моторыгина И.Н.

ТИІМДІ ОҚЫТУ: ЗАМАНАУ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Аңдатпа. Мақалада оқытуда қолданылатын классикалық әдістерді көрсетуде заманауи цифрлық технологияларды қолдану мүмкіндіктері қарастырылған. Автор қазіргі заманғы шынайы талаптарды ескере отырып, қазіргі мектептегі жұмыстың мазмұны, формалары мен әдістерінің өзгеріп жатқанын атап көрсетеді.

Motorygina I.N.

EFFECTIVE TRAINING: MODERNDIGITAL TECHNOLOGIES

Annotation. The articles examine the possibility implemented by modern digital technologies in teaching students the classical methods used in teaching. The author emphasizes that with a student requires a modern reality, undergoing a transformation of sedimentation, form and methods of work in a modern school.

Мұратова А.М.
Бастауыш сынып мұғалімі
Жамбыл облысы, Мойынқұм ауданы, Мирный ауылы,
В.Терешкова атындағы шағын орталықты орта мектебі
Alvina_muratova@mail.ru
Жапанова Р.Н.
Аға оқытушы, п.ғ.м
Қарағанды қаласы, «Bolashaq» Академиясы
riza_70@bk.ru

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТІҢ ОҚИТУ ҮРДІСІНДЕ МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

***Аңдатпа.** Мультимедиялық технологияларды қолдану оқу процесін ұйымдастыруда, сондай-ақ бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамытуда жаңа мүмкіндіктер ашады. Белсенді оқыту әдістерін тиімді енгізу үшін компьютерлік техникамен жеткілікті мөлшерде жарақтандыру, сондай-ақ оқу процесін ұйымдастыруда әдістемелік және ақпараттық базаны дайындау бойынша үлкен және маңызды жұмыс қажет.*

Дамыған елдердегі білім беру жүйесінде ерекше маңызды болып табылатын мәселелердің бірі – оқытуды ақпараттандыру, яғни оқу үрдісінде ақпараттық технологияларды пайдалану болып табылады.

Қазақстан мектебінің алдына қойып отырған мақсаты - оқытудың жаңа технологиясы арқылы оқу мен тәрбие жұмысын дамыту еліміздің әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсарту бағытында оқушыларға жүйелі, нақты білім беру.

Қазіргі қаманның ұстазға қояр басты талабы – ақпараттандырылған жан-жақты, дүниетанымы кең, тәрбиелі әрі саналы шәкірт сомдауы. Сапалы білімге жету жолында ұстаздың аянбай еңбек етуі керек. Оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерімен, қазіргі заманауи инновациялық технологияларды меңгеру. әр сабақта оқытудың тиімді әдістерін пайдалану білім сапасына елеулі әсер етуде.

Ақпараттандыру жағдайында оқушылар меңгеруге тиісті білім, білік, дағдының көлемі күннен-күнге артып, мазмұны өзгеріп отырады. Осыған орай мектептің білім беру саласында ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы білімнің сапасын арттыру, білім беру үрдісін модернизациялаудың тиімді тәсілдерін іздестіру жұмыстары жүргізіліп жатыр [1].

Оқу үрдісінде компьютер оқып-үйрену нысаны ретінде, сонымен бірге оқыту, тәрбиелеу, дамыту мен оқытудың мазмұнын меңгеруді диагностикалау құралы ретінде де әрекет етеді. Ақпараттық оқытудың тиімділігін төмендегі бағыттарға бөлуге болады:

- білім, білік, дағдыны игеру үшін қажетті ресурс болып табылып, оқушылардың саналы тәрбие, сапалы білім алуына жағдай жасайды;

- ақпараттық технология оқу тәрбие үрдісін ұйымдастыру тиімділігін арттырудың қуатты құралы болып табылады.

Қазіргі заманғы білім беру технологияларының іске асырудағы механизмдердің бірі – интерактивті тақтамен сабақ өткізу. Ол оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырып, интеллектуалдық, шығармашылық белсенділігін, дарындылығын дамыту факторларының бірі болып табылса, ұстаз үшін шеберлік пен сауаттылығын арттыра отырып, даму бағытына сәйкес ізденімпаздыққа үйрету құралы болып табылады.

Бұл тақта үш бағытта жұмыс атқарады:

- компьютер ретінде жұмыс жасайды, яғни электрон оқулықтарын үлкен экранда көрсете отырып пайдалануға, Интернет арқылы жұмыс жасауға мүмкіндік береді;

- тақта “ActivStudio” бағдарламасы арқылы жұмыс атқарады, яғни керекті құралдар, суреттер, бейнехабарлар, дайындалған құжаттар, фигуралар, бояулар, карталар т.б. көптеген мүмкіндіктерді сабақта пайдалануға болады;

- жай тақта ретінде қолданылады, яғни тақтаның түр-түсін әрқилы өзгерте отырып, жазу тақтасы ретінде де пайдалануға болады [2].

Тәжірибеге сүйенсек, күнделікті сабақта видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, компьютерді, интерактивті тақта мен мультимедиялық проекторларды пайдалану үлкен нәтижелер беруде.

Ақпараттық технологиялармен жаңа материалды түсіндіргенде, қайталағанда оқушылардың білімін, іскерлігін, әрқайсысының жұмыстарын бақылауға, басқа оқушыларға кедергі келтірмей үлгерімі төмен оқушылармен де жұмыс жүргізуге болады. Бұл технологияның тиімділігі – баланың өз бетінше ізденіп, шешім қабылдауына көмектеседі, басқа қарапайым технологиялық оқу құралдарына қарағанда оқушыларға жоғары сапалы білім беріп қана қоймай, сонымен қатар оқушылардың интеллектуалды, шығармашылық қабілеттерін де дамытуға игі әсерін тигізеді.

Ақпараттық технологияларды сабақта жиі қолдану сабақтың сапасын елеулі түрде арттыратыны сөзсіз.

Сабақтарда слайдтардың көмегімен мысалдарды, есептерді, жаттығуларды, түрлі ойындарды, сөзжұмбақтарды, мақал-мәтелдер, жұмбақтар, дидактикалық материалдар, сергіту сәттерін ұйымдастыруға, бақылау, тест жұмыстарын жазған кезде оқушылардың білімін тексеруге болады. Тапсырманы оқушылар өз сөздерімен түсіндіріп, компьютер алдындағы қорқынышы жойылады, аса күрделі тапсырмаларды қызығушылықпен орындауға тырысады. Өзіндік жұмыстарды орындағанда өзін-өзі бақылау қалыптасады.

Мультимедиялық презентациялар арқылы сабақ жоспарын құруға болады:

- слайд жасағанда сөздер саны неғұрлым өз болуы керек;
- тақырыбын нақты және үлкен шрифтпен жазылуы шарт;
- слайдта анықтамалар, терминдер, сөздер жазылуы керек;
- фон сызықтар көзге кері әсер еткізбейтіндей болуы керек;
- бір слайдта екі-үш минут кем уақыт болмауы керек. Өйткені, оқушылар назарын экранға аударып түсіну керек;
- слайдпен қатар жүріп отыратын дыбыс қатты, оқушыны шаршатпайтындай болмау керек;
- басқа да негізгі нұсқауларды есте сақтап отырып, құрастыру [3].

Электронды оқулықтар – оқытудың автоматтандырылған процесі болып табылады. Электрондық оқулықтар білімді ақпараттандырудың негізгі факторлары болып табылады және оларды қазіргі уақытта ғалымдар мен озық тәжірибелі мұғалімдер жасақтауда. Біз озық электрондық оқулықты ғылым негіздері қамтылған ғылыми педагогикалық өнім ретінде қарастырамыз. Түрлі сабақтарда электронды оқулықпен жұмыс нәтижелерін бағалау үшін түрлі диагностикалық зерттеу жұмыстарын жүргізуге мүмкіндік бар.

Электронды оқыту – оқу пәнінің негізгі ғылыми мазмұнын қамтитын компьютерлік технологияға негізделген оқыту, бақылау, модельдеу, тестілеу т.б. бағдарламалар жиынтығы. Электрондық оқулық жай оқулықтарға өте тиімді қосымша мүмкіндіктер береді. Атап айтқанда:

- кері байланысты іс-жүзінде тез арада қамтамасыз етеді;
- жай оқулықтағы кездеспейтін қосымша материалдарды электронды оқулықтардан қысқа уақытта табуға болады.

Электрондық оқулықтарды қолдану барысында оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын күрт арттырады, сондай-ақ мұғалім өзіне қажетті әдістемелік, дидактикалық көмекші құралдарды молынан қолдана алады.

Сонымен қатар, ақпараттық технология тек жеке даралықты қарастырмайды. Ол бірдей жастағы балалардың ортақ қасиеттерін жүйелей, жинақтай отырып, оқу апаратын меңгерудің ортақ жақтарын да қарастыратынын айта кеткен жөн [4].

Қорыта келе, әрбір сабақта осы озық технологияларды пайдалану жақсы нәтижелер беретінін көруге болады. Қызығушылықты арттыру арқылы сабақты бастау, сол сабақтың аяғына дейін қызықты өтуінің кепілі.

Білім беруде ақпараттық технологияларды пайдалану, өмір қажеттілігіне айналып отыр. Компьютерлік индустрияда технологиялар деңгейінің қарқынды дамуы білім беру үрдісінде кең мүмкіндіктерге жол ашуда.

Ақпараттық технологияны қолдану негізінде келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді шығармашыл болуына жағдай жасалады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Ф. Б. Бөрібекова, Н. Ж. Жанатбекова. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар: Оқулық. – Алматы: Мектеп, 2014., 360 б.

2. Бұзаубақова К.Ж. Инновациялық педагогикалық негіздері. - Алматы: Білім, 2009., 424 б.
3. Аяжанов С.С., Сатымбекова С.Б. Компьютерлік желілер. Оқулық. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. – Алматы: ЖШС РПБК «Дәуір», 2011. 150 б.
4. Таненбаум Э., Узеролл Д. Компьютерлік желілер. 1-бөлім. Оқулық. Аудармашылар: Махметова А.М., Беркимбаева С.Б. – Алматы: Дәуір, 2013. 120 б.

Мұратова А., Жапанова Р.Н.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

***Аннотация.** Использование мультимедийных технологий открывает новые возможности в организации учебного процесса, а также в развитии творческих способностей учеников начальных классов. Для эффективного внедрения методов активного обучения необходима большая и серьезная работа по оснащению в достаточном количестве компьютерной техникой, а также в подготовке методической и информационной базы в организации учебного процесса.*

Muratova A., Zhapanova R.N.

THE EFFECTIVENESS OF THE USE OF MULTIMEDIA TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRIMARY SCHOOL

***Annotation.** The use of multimedia technologies opens up new opportunities in the organization of the educational process, as well as in the development of creative abilities of primary school students. For the effective implementation of active learning methods, a large and serious work is needed to equip a sufficient amount of computer equipment, as well as to prepare a methodological and information base in the organization of the educational process.*

ОӘК 145.014

Нуга Г.

Қарағанды қ.

Осакаров ауданы әкімдігінің «Есіл селосының КММ 2 жалпы білім беретін мектеп» даярлық тобының тәрбиешісі

Gulfaruzn@gmail.com

ДАМУЫ ОЙЫНДАРЫ ЖӘНЕ ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ӘРКЕТІН ЖЕТІЛДІРУ

***Аңдатпа.** Мақалада автор мектеп жасына дейінгі баланың дамытатын, өсіретін әрі тәрбиелейтін негізгі іс - әрекеті – ойын екендігін айтып көрсеткен. Ойын арқылы бала өзінің қоршаған ортамен, табиғатпен, қоғамдық құбылыстармен адамдардың еңбегімен қарым - қатынастармен таныстыраған. Халқымыз ойындарды тек балаларды алдандыру, көңілін көтеру әдісі деп қарамай жас ерекшеліктеріне сай олардың көз қарастарын мінез-құлықтарын қалыптастыру құралы деп ерекше бағалағанын айта білген.*

«Ойын баланың алдынан өмір есігін ашып, оның танымдық қабілетін дамытады, ойынсыз ақыл - ойдың қалыпты дамуы жоқ және болуы мүмкін емес», - деп В.А.Сухомлинский айтқандай, ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық іспетті. Ойын арқылы баланың өзін - өзі басқару қабілеті, тәрбиелігі, жауапкершілігі, оқу қызметіне деген ынтасы, ұйымшылдығы артады.

Әлем бала өміріне біртіндеп кіреді. Бала ең алдымен оны үйде, бөбекжай-бақшада не қоршап тұрғанын ұғынады. Біртіндеп өмірден алған тәжірибесі көбейеді. Мектеп жасына дейінгі балалар өзінің айналасындағы қоршаған ортамен танысуға өте құштар. Бұл баланың бірнеше сұрақтар қоюына әкеліп соғады. Яғни, балаға әлем аздап ғана сырын ашса, онда баланың білуге деген құштарлығы арта түседі. Ойын – баланың бірінші әрекеті, сондықтан да оның мән – мағынасы ерекше. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?», - деп айтқандай, баланың өмірінде ойын ерекше орын алады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың зейіні тұрақсыз болады. Оларды біркелкі жұмыс тез жалықтырады. Сондықтан олардың зейінін үнемі қажетті бағытқа аудару үшін ойын түрінде жүргізу қажет.

Өйткені ұйымдастырылған оқу қызметінде алған білімді ойынмен тиянақтау білімнің беріктігіне негіз қалайды. Ойын барысында баланың жеке басының қасиеттері қалыптасады. Баланың қуанышы мен реніші ойында айқын көрінеді. Ойын кезіндегі баланың психологиялық ерекшелігі мынада: олар ойланады, эмоциялық әсері ұшқындалады, белсенділігі артады, ерік қасиеті, қиял елестері дамиды, мұның бәрі баланың шығармашылық қабілеті мен дарынын ұштайды. Мектеп жасына дейінгі балалар көргендерін, байқағандарын, айналасынан естігендерін ойын кезінде қолданатын байқауға болады. Ойын айналадағы болмысты бейнелейді.

Ойын барысында балалар дүниені тани бастайды, өзінің күш жігерін жұмсап, сезімін білдіруге мүмкіндік алады, адамдармен араласуға үйренеді. Сондықтан да ойшыл ұлы адамдар балаларды ойын арқылы оқыту керек деген ойға келді. Ойын арқылы оқыту, бұл ой көптеген оқытушылар мен тәрбиешілерді қызықтырды. Грузин педагогы Ш.А.Амонашвили ойын арқылы балаларға өте қиын әлемдік танымды түсіндіре білді. Ш.А.Амонашвили өз оқушыларымен ойын ойнағанда өзін балалармен бірдей қоя отырып, олардың көңіліне, ойына, санасына пайдалы ұғымды беріп, өз ісіне сенімді болып, қиындықтарды жеңе білуге үйретті, баланың көздерінде білімге деген құштарлықты байқады. Ойын арқылы оқытудың арқасында дидактикалық ойын пайда болды. Бұл ойындарды тәрбиешінің шығармашылықпен түрлендіре отырып, балалардың психофизиологиялық ерекшеліктерін ескеріп, жаңа тақырыпты өткенде, өтілген материалды қайталағанда, білімді тиянақтау кезінде іс - әрекеттің мазмұнына сай пайдалануға болады. Сондықтан, бұндай ойындар ойнау балалардың ойлау, қабылдау, еліктеу қабілеті және заттардың түрін, түсін, көлемін ажырата білуін дамыта түсу үшін өте қажет.

К.Д.Ушинский мектеп жасына дейінгі балалардың ерекшеліктерін ескере, былай деп жазады: «Бала табиғатты, көрнекілікті аса қажетсінеді. Балаға өзіне белгісіз бес сөзді жалаң үйрете бастасаңыз, көп уақытты зая кетіріп, босқа қиналасыз. Ал енді жиырма сөзді суреттермен байланыстыра үйретсеңіз, бала оны лезде қағып алады. Сіз балаға қарапайым ғана ойыңызды қанша түсіндірсеңіз де, оңай ұға қоймайды. Дәл сол ойды күрделі суреттер көрсете баяндасаңыз, ол сізді тез түсінеді».

Дидактика - термині гректің «дидактос», яғни үйрететін деген сөзден шыққан. Дидактикалық ойын – оның аты айтып тұрғандай, баланың ақыл - ойын дамытып, таным түсініктерді ажыратудағы әдістердің бірі. Ойын арқылы оқыту – мектеп жасына дейінгі кезеңнің, негізгі ерекшелігі. Білімді меңгеру және оны бекіту үшін, дағды мен әдет қалыптастыруда балаға қайталау және жаттығу қажет. Егер баланың ойлауы образды, эмоциялық әсерде болса, ол соғұрлым жақсы нәтиже береді, сондай - ақ білім қызықты әрекетпен байланысты болса, ондай білімді бала дұрыс меңгереді. Бала әрбір затты ұстап, дәмін татып, сан рет байқап көреді. Бөбекжай - бақшада бала психикасының дамуына ойын әрекеті шешуші рөл атқаратындығы туралы белгілі ғалымдар (Ж.Аймауытұлы, М.Жұмабаев, Ш.Құдайбердіұлы, С.Торайғыров, Т.Тәжібаев т.б.) өз еңбектерінде айтып кеткен.

Педагогикалық үрдісті жетілдіруде ойынның алар орны жөнінде қазақстандық ғалым Н.Құлжанова да зерттеген. Ойын бала үшін еліктеу, инстинкт күнделікті негізгі іс - әрекет және өмірі деп дәлелдеген. Н.Құлжанованың айтуы бойынша ойынды әдептілік, тәрбиелік мақсатқа пайдалану – болашақ өміріне түзу жол салу, үлкендерге еліктеу және өмірдің талаптарына сай бейімдеу деп түсіндірген. Дидактикалық ойындарда міндетті түрде екі бала қатысатын ойындар түрін пайдаланған тиімді. Ойын арқылы оқыту үшін дидактикалық ойындар құрылған. Балаларға тапсырмалар ойын түрінде беріледі, бұл дидактикалық ойындардың негізгі ерекшеліктері. Балалар ойнау арқылы белгілі бір білім, білік, дағдыларды және ойын әрекеттерін меңгереді. Әр дидактикалық ойынның танымдылық және тәрбиелік мазмұны болады. Мектеп жасына дейінгі балалар мекемелерінде балалармен өткізілетін математиканың алғашқы ұғымдарын қалыптастыруда ойынның мынадай түрлерін пайдалануға болады:

- 1) дидактикалық ойындар – логикалық ойлауын, математикалық қабілеттерін дамытады.
- 2) санға байланысты санамақ, жаңылтпаштар, жұмбақтар – балалардың сандарды танып білуін, тілдерін жаттықтыру, есте сақтауын, ойлау қабілеттерін дамытады.
- 3) математикалық сергіту сәттері – кеңістікті бағдарлау, қимыл қозғалысты дамытады, дидактикалық ойындар мазмұны, ойынды ұйымдастырудың әдіс – тәсілдерін меңгертеді. Олар балалардың зейінін, есте сақтауын, байқағыштығын, көзбен мөлшерлеуін, тапқырлығын

дамытуға, математикалық білімдерін, икемділіктері мен дағдыларын, заттарды түсі, өлшемі, пішіні бойынша топтастыруға, салыстыруға, ажыратуға, кеңістік пен уақытты бағдарлауға үйретеді. Балалардың логикалық ойлау, қабылдау, есте сақтау қабілеттерін, зейінін, қолдың ұсақ моторикасын дамытуға арналады.

Мектеп жасына дейінгі баланың дамытатын, өсіретін әрі тәрбиелейтін негізгі іс - әрекеті - ойын. Ойын арқылы бала өзінің қоршаған ортамен, табиғатпен, қоғамдық құбылыстармен адамдардың еңбегімен қарым - қатынастармен таныстырады. Халқымыз ойындарды тек балаларды алдандыру, көңілін көтеру әдісі деп қарамай жас ерекшеліктеріне сай олардың көз қарастарын мінез - құлықтарын қалыптастыру құралы деп ерекше бағалаған.

Дидактикалық ойындар 3 - топқа бөлінеді:

1. Заттық дидактикалық ойындар - дидактикалық ойыншықтармен және түрлі ойын материалдарымен ұйымдастырылады.

2. Үстел үстінде ойналатын дидактикалық ойындар.

3. Сөздік дидактикалық ойындар.

Дидактикалық ойындар сәбилер тобынан басталады. Мұнда жоғары топтарға қарағанда жеңіл түрлері ойнатылады. Балалар ойыншықтарды қолымен ұстап, көзімен көріп, сипап сезу арқылы ойнайды. Немесе ойыншық заттарды сияпттауға болады. Мысалы: Бала ойнап отырған машинаның дөңгелегі нешеу, түсі қандай? Доп - домалақ. Ол күнге ұқсайды. Доппен біз қызықты ойындар ойнаймыз. т. б Кубиктерді түсіне қарай топтастыр, қане сен көк кубиктерді әкелші, үстелге апарып қойшы. Бұл жерде балалар кеңістікті бағдарлауды үйренеді. Дидактикалық ойындар ересек топтарда төменгі топтарға қарағанда күрделеніп жүргізіледі. Ойын шарттары мен көрнекіліктерін пайдалану арқылы ойын әрекетін дамытуға болады. Дидактикалық ойындар баланың ақыл - ойын ойлау қабілетін, қабылдауын, есте сақтауын, зейінін дамытуға, салыстыруға, жіктеуге өзін - өзі бақылауға үйретеді. Мысалы: «Телефон» ойынында диалогтық сөйлеудегі әңгіменің мақсаты бір нәрсе жайында сұралып баланың оған жауап беруге белгілі бір әрекетке түрткі болуға үйрету болып табылады.

Ойын қызықты тартымды өту үшін дидактикалық ойындарды дұрыс ұйымдастыру керек. Ойынға керекті құралдар әр балаға жеткілікті болу керек, сонда ғана балаларға түсінікті болады. Дидактикалық ойындардың құралдары ұзақ уақыт сақталу үшін эстетикалық, гигиеналық талаптарға сай әдемі қораптарда, қалталарда тұру керек. Ұйымдастырылған оқу қызметінде дидактикалық ойындарды қолдансақ алға қойған мақсатымызға жетеміз. Заттық дидактикалық ойынның түрлері төмендегідей заттармен ойнатылады.

Киім түрлерімен ойнатылатын дидактикалық ойындар: Киімдерді балалармен таныстырумен қатар киіну дағдыларын қалыптастыруға үйретеміз.

Заттық ыдыстарды қолдану арқылы жүргізіледі: Ыдыстарды қолдана отырып жеке және жалпы атауын айта білуге балаларды үйретеміз. Сонымен қатар «Қуыршаққа тамақ дайындаймыз» ойынын ойната отырып ыдыстарды қолданудың әдістерін үйретеміз. Мысалы: қасықты оң қолға ұстаймыз, тарелкені екі қолмен ұстаймыз. т.б.

Заттық жеміс - жидектерді қолдану: Заттық жеміс – жидектерді қолдана отырып балармен бірнеше ойындар өткізуге болады. Мысалы: «Ғажайып дорба» ойынын алатын болсақ, онда жемістер мен көкөністерді сипап сезу арқылы оның пішінін анықтау, түсін анықтау және атын атауға үйретуге болады.

Заттық үй жануарлаын қолдану арқылы: Заттық үй жануарларды қолдана отырап балалардың зейінін, есте сақтау қабілетін дамытамыз. Мысалы: «Үй және жабай аңдарды ажырат» дидактикалық ойынын ойнау арқылы заттық үй жануарларын қолдануға болады. Мұнда балалар жануарларды ажыратып, өз орындарына қолымен ұстап орналастырады. Үстел – үсті дидактикалық ойындары таңертеңгілік балаларды қабылдау кезіне ойнатылады. Балалардың есте сақтау қабілеті таңертеңгілік уақытта жақсы қабылдайды. Сондықтан заттардың атын жаттау, немесе жалғасын табу, құрастыру, орнын табуға байланысты ойын түрлері ойнатылады. Мысалы: «Қуыршақ Айшаға киінуге көмектес», «Заттың екінші бөлігін тап», «Суреттің жетпей тұрған бөлігін толықтыр» (қысқыштармен) т.б. Сөздік ойындар - суреттер арқылы: суреттермен ойналатын дидактикалық ойындар барлық білім беру саласы бойынша ойнатылады. Суреттер арқылы балалар сөйлем құрастыруға үйренеді. Белегілері бойынша ажыратады. Жалпы атауын айтып үйренеді. Мысалы: «Суретте қай жыл мезгілі бейнеленген?» дидактикалық ойынын алатын болсақ, балалар оған қарай отырып өз ойларын білдіреді.

Бөбекжай - бақшадағы тәрбиелеу - оқыту жұмысында балалардың тілін дамыту, сөздік қорларын молайту. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорларын дамыту ісінде тәрбиешінің:

- балалардың сөздік қорларын дамыту;
- жаңа сөздерді меңгерту;
- үйренген сөздерін тиянақтап, анықтап, әрі байытып отыру басты міндет саналады.

Қорыта айтатын болсақ, осы аталған міндеттерді тәрбиеші үнемі сөздік жұмысын жүргізуде басшылыққа алып отыруы тиіс. Балалардың сөздік қорын дамытуда ойын, тапсырма, жаттығуларының орны ерекше. Соның ішінде ойын – баланың шын тіршілігі. Ойын арқылы бала айналасындағы нәрседен өзіне қызықтысына ықыласы ауып, тандап алады. Баланың бір ерекше қасиеті сөйлеуден еш жалықпайды. Ойын бала тілінің дамуына ықпалын тигізіп, таным белсенділігінің дамуына жол ашады. Қай бала болмасын ойынмен өседі, өйткені бала табиғатының өзі тек ойынмен байланысты. Ойын үстінде бала еш нәрсеге тәуелсіз. Ол өзін еркін ұстайды. Ал еркіндік дегеніміз барлық дамудың баспалдағы, бәрін білуге деген талпынысы мен құлшынысы. Баланың білуге деген құштарлығы, сөйлеуі ойын үстінде қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Дидактикалық материалдар жинағы» Құрастырған Абжапарова Б. К. 2014ж.
2. «Саусақ және тіл жаттығулары» Арман - ПВ баспаханасы Абдрахимова Г. Д. 2013ж.
3. «Отбасы және балабақша» №5. 2014ж.
4. «Отбасы және балабақша» №5. 2013ж.
5. Балабақшада ойнатылатын «Дидактикалық ойындар» жинағынан.

Нуга Г.

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДОШКОЛЬНИКА
ЧЕРЕЗ РАЗВИВАЮЩИЕ ИГРЫ И ДИДАКТИЧЕСКИЕ ИГРЫ**

Аннотация. В статье автор указывает, что основная деятельность дошкольника, развивающая, воспитывающая - это игра. Через игру ребенок знакомит со своим окружением, природой, общественными явлениями, отношениями с трудом людей. Наш народ, несмотря на то, что игры-это не только способ увлечь, развлечь детей, но и средство формирования их зрительного поведения в соответствии с возрастными особенностями.

Nuga G.

**IMPROVING THE COGNITIVE ACTIVITY OF A PRESCHOOLER THROUGH
EDUCATIONAL GAMES AND DIDACTIC GAMES**

Annotation. In the article, the author points out that the main activity of a preschooler, developing, educating and educating, is a game. Through the game, the child introduces his environment, nature, social phenomena, relationships with people's work. Our people, despite the fact that games are not only a way to captivate and entertain children, but also a means of forming their visual behavior in accordance with age characteristics.

УДК 159.9.07

Попрядухина Н.Г.

доцент, кандидат психол. наук, доцент каф. Психологии и педагогики
Орский гуманитарно-технологический институт (филиал) ОГУ,
Орск, Россия
aple_orisk@mail.ru

**ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА ПОДРОСТКОВ, ПОДВЕРГШИХСЯ
ДОМАШНЕМУ НАСИЛИЮ**

Аннотация. Актуальность психолого-педагогического сопровождения подростков на современном этапе развития общества выступает приоритетной проблемой психолого-педагогических исследований. В представленной статье изложены теоретические и практико-ориентированные аспекты решения проблемы психологической поддержки подростков, подвергшихся домашнему насилию.

В работах современных отечественных психологов и педагогов Л.С. Алексеева, Г.А. Горлова, Н.М. Пономарева посвященных проблеме детско-родительского взаимодействия, отмечается, что в ситуациях, когда ребенок не имеет возможности избежать домашнего насилия, у него начинают вырабатываться собственные защитные реакции, позволяющие не допустить в его сторону агрессивные действия со стороны взрослых.

Распространенность случаев насилия над детьми со стороны взрослых, по результатам исследований разных авторов Е.Н. Волковой, Н.О. Зиновьева, составляет от 3% до 30% от общей численности детского населения. Так в исследованиях Ю.М. Антоняна отмечается, что подавляющее большинство преступников в прошлом были подростками, подвергшимися насилию со стороны взрослых, отвергнутые своими семьями. Именно в том возрасте они были вынуждены самостоятельно искать варианты защиты от жестокости и насилия со стороны окружающих.

Несомненно, жестокость со стороны взрослых при всех ее возможных проявлениях следует рассматривать как одно из самых тяжелых психотравмирующих воздействий на ребенка, которое влечет за собой отдаленные и самые разнообразные последствия в психологическом развитии. В первую очередь это должны быть эмоциональные, личностные, когнитивные и другие проблемы, которые в некоторых случаях могут приобретать клинически значимые очертания (тревога, агрессия и т. д.). Современные исследователи данной проблемы указывают и на другие проявления последствий жестокого обращения с детьми, которые необходимо рассматривать в онтогенетической перспективе, например, нарушения психического развития и так называемые возрастные особенности.

Для психолого-педагогических исследований последнего десятилетия в целом характерен растущий интерес к возрастным аспектам изучения проблемы жестокого обращения с детьми и других дисфункций в семье. Ряд исследований отечественных и зарубежных психологов направлен на изучение системы оценки функционирования семьи, где рассматриваются не только личностный смысл, продолжительность и систематичность насильственных действий в отношении детей, но и природа последних в критические периоды развития детей [1,88].

Современные исследования отечественных психологов и педагогов направлены на изучение ситуации и причин жестокого обращения с детьми со стороны взрослых, разработку программ коррекционно-развивающего воздействия, целью которых является предотвращение домашнего насилия. Кроме того, активно разрабатываются совместные медико-психолого-педагогические реабилитационные проекты, ориентированные оказание помощи детям, пережившим насилие и жестокость со стороны близких взрослых. Создание таких проектов позволит обеспечить не только психологическую защиту подростков от жестокого обращения со стороны взрослых, но и создаст оптимальные условия, обеспечивающие ребенку все виды социализации в обществе.

Следует отметить, что определение сущностных признаков ситуации «жестокое обращение с детьми» впервые появилось в «Кодексе о браке и семье РСФСР» в 1969 году, где предусматривается оказание помощи детям, пострадавшим от жестокого взаимодействия с взрослыми, в частности, при отсутствии надлежащего контроля за жизнедеятельностью детей со стороны взрослых. Однако до настоящего времени, вопросы о природе и причинах насилия в обществе и семье, о влиянии насилия на дальнейшую социализацию человека, о масштабах и динамике этой проблемы и о способах ее преодоления остаются открытыми.

Согласно анализу психолого-педагогических работ отечественных исследователей, отсутствует единообразное трактование понятий «насилие», «жестокое обращение». При этом, следует отметить, что имеется множество разнообразных авторских точек зрения, концепций, используемых для описания сущностных признаков данных понятий. Например, жестокое обращение, принуждение, эксплуатация, синдром жестокого обращения с детьми, управление и манипулирование их поведением. Между тем, можно констатировать, что жестокое обращение является умышленным или небрежным обращением или действиями родителей или других лиц, которые угрожают травме ребенка, нарушению развития, смерти или правам и благополучию ребенка [2, 16]. Процесс насилия часто интерпретируется как физическое, психическое, социальное воздействие на человека со стороны другого человека, семьи, группы или правительства, вынуждающее его прерывать важные действия и заниматься другими видами деятельности, которые конфликтуют с ним или угрожают его физическому или психическому здоровью и целостности. Вместе с тем, существует множество заблуждений, когда люди подвергаются насилию и когда они его воспринимают, не воспринимают это как насилие.

Таким образом, содержание процесса насилия чаще определяется как физическое, психическое, социальное воздействие на человека со стороны другого человека, семьи, группы или государства, вынуждающее его прерывать значимую деятельность и исполнять другую, противоречащую ей, либо угрожающую его физическому или психическому состоянию и целостности.

Данная трактовка содержания насилия со стороны взрослых была определена нами как теоретическая основа при проведении опытно-экспериментального исследования психологических аспектов проблемы жестокого обращения с подростками, проведенного на базе общеобразовательной школы г. Орска.

Анализ полученных результатов исследования позволил разделить всех испытуемых, принимавших участие в данном эксперименте, на три группы по уровням наличия в личностном опыте подростка ситуаций, связанных с жестоким отношением со стороны взрослых членов семьи: «периодически переживающие ситуацию насилия»; «возможно, был эпизод насилия»; «ситуацию насилия не переживал». Со всеми испытуемыми была проведена пилотажная диагностика психологических особенностей личностного развития, на основе анализа результатов которой была проведена коррекционно-развивающая работа, направленная на оптимизацию личностного развития подростков, подвергшихся жестокости со стороны взрослых.

Сравнительный анализ результатов диагностики по карте наблюдений Е.Н. Волковой, до и после проведения коррекционно-развивающей работы с испытуемыми, показал, что у подростков, подвергшихся жестокости со стороны взрослых, наблюдалась положительная динамика в поведении. По окончании коррекционно-развивающих мероприятий, было зафиксировано снижение всех негативных показателей внешних физических и поведенческих проявлений, характерных для ребенка, пережившего ситуацию насилия.

Итак, в результате проведения коррекционно-развивающих мероприятий, в группе испытуемых среди выявленных уровней тревожности стал доминировать нормальный уровень.

Сравнительный анализ средних показателей диагностических шкал по методике «Личностная агрессивность и конфликтность», до и после проведения коррекционно-развивающей работы с испытуемыми, показал, что у подростков произошли существенные положительные изменения в их поведении[3, 267].

Было зафиксировано изменение последовательности расположения по значимости всех диагностических шкал агрессивности и конфликтности, характерных для подростков, переживших ситуацию насилия со стороны взрослых членов семьи.

Таким образом, специально организованная целенаправленная коррекционно-развивающая работа с подростками, подвергшимся жестокости со стороны взрослых, направленная на оптимизацию их личностного развития, способствует снижению проявления внешних негативных психологических особенностей в поведении.

Список использованных источников:

1. Бодалев А.А., Васина Н.В. *Познание человека человеком (возрастной, гендерный, этнический и профессиональный аспекты)*. СПб.: Речь, 2005. 336 с.
2. Выготский Л.С. *Принципы социального воспитания глухонемых детей // Собр. соч. в 6 т. Т. 5: Проблемы развития психики / под ред. Т.А. Власовой. М.: Педагогика, 1983. С. 101 – 114.*
3. Рогов, Е. И. *Настольная книга практического психолога в образовании: учебное пособие – М.: ВЛАДОС, 2020. – 529 с.*

Попрядухина Н.Г.

ТҰРМЫСТЫҚ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚҚА ҰШЫРАҒАН ЖАСӨСПІМДЕРДІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ

Аңдатпа. Қоғам дамуының қазіргі кезеңіндегі жасөспірімдерге психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетудің өзектілігі психологиялық-педагогикалық зерттеулердің басымды мәселесі болып табылады. Мақалада зардап шеккен жасөспірімдерге психологиялық қолдау көрсету мәселесін шешудің теориялық және тәжірибелік-бағдарлы аспектілері берілген. тұрмыстық зорлық-зомбылық.

Popryadukhina N.G.
**PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR ADOLESCENTS WHO HAVE BEEN
SUBJECTED TO DOMESTIC VIOLENCE**

Annotation. The relevance of psychological and pedagogical support of adolescents at the present stage of development of society is a priority problem of psychological and pedagogical research. The article presents theoretical and practice-oriented aspects of solving the problem of psychological support for adolescents who have been subjected to domestic violence.

УДК 371.268

Румянцева И.Р.
учитель музыки
КГУ «Общеобразовательная школа имени академика Е.А. Букетова»
Караганда, Республика Казахстан

**ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНИВАНИЯ ПО УЧЕБНОМУ
ПРЕДМЕТУ «МУЗЫКА»**

Аннотация. В статье описаны особенности системы оценивания, используемой при преподавании предмета «Музыка» в системе общего образования. Предоставляются требования к оцениванию и инструменты оценивания. Рассмотрены основные требования к оцениванию при преподавании предмета.

Меняется общество, меняются и цели образования, изменился стиль преподавания, появляются новые педагогические технологии. Реализация стандартов второго поколения в начальной и основной школе выдвигает вопрос о формах и методах оценивания достижений учащихся на уроках музыки. Задача учителя в современной школе – не только дать знания по предмету, но и воспитать личность, способную адаптироваться в этих условиях, найти свое место в жизни. Теперь урок строится не на учителе как ключевой фигуре, а на ученике. Он – главная фигура, он – планирует, организует, контролирует и оценивает свою деятельность и ее результаты. Чтобы научить ученика анализировать, логически мыслить, давать оценку своим знаниям и делать выводы, изменилась и система оценивания достижений учащихся [1].

Одним из важных моментов в оценивании учащихся на уроках музыки является активное вовлечение самого обучающегося в этот процесс. Когда учащиеся самостоятельно могут самостоятельно оценить свою работу, сверить достигнутый учащимся уровень. Таким образом, сформированность творческой деятельности, самостоятельность учащихся, поиск и выбор вариантов достижения цели сводится к оцениванию предметных, метапредметных, личностных результатов на уроках музыки.

Среди предметов эстетического цикла в школе значительное место занимает урок «Музыка». Задача музыкального воспитания в школе связана с целым комплексом развития нравственно-эстетических чувств ребёнка, творческих и музыкальных способностей. Музыкальное искусство развивает такие качества, как сочувствие, сопереживание и понимание, но не ограничивается только сферой эмоций: немаловажно и то, что разные виды искусств, в том числе и музыка, развивают мышление детей, навыки анализа, которые помогают видеть как уникальность каждого человека, так и исследовать общие черты, объединяющие всех людей в понятие «человечество». И, разумеется, незаменима роль искусства в развитии творческих способностей и креативного мышления, примененного в любых сферах их последующей самостоятельной жизни.

В рамках обновления содержания образования при оценивании учебных достижений обучающихся по предмету «Музыка» выставляются «зачет» («незачет»). Структура программы основана на принципе взаимосвязи познания природы музыкального искусства через активные формы восприятия музыки, а также через личный импровизационный опыт. Цель обучения учебному предмету «Музыка» – формирование музыкальной культуры и развитие творческих способностей обучающихся на основе приобщения к лучшим образцам казахской традиционной музыки, творчества народов мира, мировой классики и современной музыки.

Задачи обучения:

- 1) формирование понятий о целостной картине мира через интеграцию музыки с другими видами искусства и учебными предметами;
- 2) формирование понятий о музыке как о востребованном общечеловеческом явлении, о ее значимости и роли в жизни людей;
- 3) развитие навыков критического мышления и позитивного отношения к музыке, музыкальной деятельности;
- 4) развитие предметно-тематических знаний, умений и навыков путем приобщения к анализу музыкальных произведений, исполнительству, импровизации, выполнению творческих заданий и презентаций;
- 5) развитие музыкальных способностей, творческой активности, исполнительских и исследовательских навыков;
- 6) формирование знаний о формах коммуникации посредством музыки;
- 7) развитие позитивной самооценки, самопознания и саморазвития через выражение идей в музыкально-творческих работах (в сочинении, импровизации и аранжировке);
- 8) формирование и развитие музыкально-исполнительских и технических знаний и умений в процессе использования средств информационнокоммуникативных технологий [2].

Содержание учебной программы по предмету «Музыка» организовано по разделам обучения. Разделы состоят из подразделов, которые содержат в себе цели обучения в виде ожидаемых результатов по классам.

Содержание учебного предмета включает разделы:

- 1) Слушание, анализ и исполнение музыки;
- 2) Создание музыкально-творческих работ;
- 3) Презентация и оценивание музыкально-творческих работ.

Раздел «Слушание, анализ и исполнение музыки» включает следующие подразделы:

- 1) Слушание и анализ музыки;
- 2) Музыкально-исполнительская деятельность;
- 3) Музыкальная грамота.

Раздел «Создание музыкально-творческих работ» включает следующие подразделы:

- 1) Идеи и сбор материала;
- 2) Сочинение и импровизация.

Раздел «Презентация и оценивание музыкально-творческих работ» включает один подраздел:

- 1) Презентация и оценивание музыкально-творческих работ.

Оценивание результатов изучения предмета «Музыка» осуществляется с применением системы критериального оценивания. Критериальное оценивание – процесс оценивания, основанный на сравнении учебных достижений учащихся с четко определенными заранее известными всем участникам учебного процесса (учащимся, администрации школы, педагогическому коллективу, родителям и иным законным представителям) критериями оценивания, соответствующими целям и содержанию основного среднего образования, способствующими формированию учебно-познавательных способностей учащихся. Критериальное оценивание основано на взаимосвязи преподавания, обучения и оценивания. Результаты критериального оценивания используются для эффективного планирования и организации образовательного процесса.

Система критериального оценивания в основной школе включает формативное оценивание и суммативное оценивание. Формативное оценивание – оценивание, которое определяет уровень освоения знаний и сформированности навыков учащихся в повседневной работе на уроке и/или дома и осуществляет оперативную взаимосвязь между учащимся и учителем в ходе обучения, позволяет учащимся понимать, насколько правильно они выполняют задания в период изучения нового материала и достигают целей и ожидаемых результатов обучения. Суммативное оценивание – оценивание, которое определяет уровень освоения знаний и сформированности навыков учащихся по завершении изучения разделов учебной программы за четверть, по завершении уровня образования. В начальной школе критерии описываются в рубриках – в виде небольшой таблички, что удобно для зрительного восприятия. Критерии могут разрабатываться как самим учителем, так и учащимися – индивидуально или в группах, в зависимости от изучаемой темы и вида деятельности, и, наконец, возможен и вариант совместного создания критериев: учитель + учащиеся. Разработанные критерии максимально доступны для учащихся:

они могут быть напечатаны на отдельных листах и розданы на руки в качестве карточек, могут быть написаны на доске, напечатаны крупным шрифтом и развешаны по всему классу и т.д [3].

При определении качества знаний учащихся по музыке объектами контроля и оценивания являются 4 вида учебной музыкальной деятельности:

- Слушание музыки (прием анализа музыкального произведения)
- Освоение и систематизация знаний (музыкальная терминология)
- Вокально-хоровая работа.
- Творческая деятельность.

Слушание музыки. На уроках проверяется и оценивается умение учащихся слушать музыкальные произведения и давать словесную характеристику музыкальному образу, содержанию и средствам музыкальной выразительности, уметь сравнивать, обобщать, что является метапредметными навыками, знать музыкальную литературу.

Освоение и систематизация знаний. В музыке, как и в предметах естественно-научного направления, немало того, что поддается точному и однозначному определению и измерению. В данном виде деятельности проверяется и оценивается знание основных понятий, определений, умение пользоваться ими в процессе слушания и исполнение музыкальных произведений.

Вокально-хоровая работа. При выставлении оценки за вокально-хоровую деятельность учащихся учитываются не только объективно определяемые параметры, такие как: чистота интонирования, владение вокально-хоровыми навыками, выразительность исполнения, но и индивидуальный процесс развития и успехи каждого отдельного ученика.

Творческая деятельность. Оцениваются самостоятельность и основательность подхода, глубина погружения в тему предложенную учителем или выбранную самостоятельно, изложение материала [3].

Большое значение на уроке приобретает увлеченность ребят, их интерес к музыке, эмоциональная отзывчивость, работа воображения, которые важны на всех этапах деятельности учащихся и свидетельствующих о влиянии музыки на внутренний мир ребенка. При таком понимании учета хорошо видна его не только обучающая, но и воспитывающая функция.

Таким образом, система оценивания деятельности обучающихся на уроке музыки работает на внутреннюю мотивацию ученика, использует достоверные, справедливые и ясные методы оценки, эта система оценивания личноно - ориентирована, повышает самооценку, развивает способность к саморефлексии.

Преподавание, обучение и оценивание взаимосвязаны и обеспечивают единый подход к организации учебного процесса. Одной из форм контроля знаний и аттестации учащихся в школе является зачетная система. От других форм контроля зачетная система отличается по характеру проведения, по системе оценивания. Зачет – это специальный этап контроля, целью которого является проверка достижения обучающимися уровня обязательной подготовки. Известно, что положительные изменения, происходящие в системе образования, охватывают и систему оценивания. Оценивание обучающихся позволяет подняться на следующий высокий уровень образования. Оценка учебных достижений обучающихся позволяет устранить негативные моменты в обучении, дает возможность повышению индивидуализации учебного процесса, учебной мотивации и самостоятельности обучающихся. Разработанные требования к проведению зачета способствуют укреплению взаимосвязи между обучаемым и учителем, осуществлению качественной обратной связи, повышению качества обучения.

Список использованных источников:

1. Типовая учебная программа по учебному предмету «Музыка» для 5-6 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию, утвержденная приказом и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 октября 2017 года № 545 «О внесении изменений и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».

2. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 18 марта 2008 года № 125 «Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся».

3. Требования к выставлению зачета по учебным предметам «Физическая культура», «Музыка», «Художественный труд», «Самопознание», «Основы предпринимательства и бизнеса», «Графика и проектирование» – Нур-Султан: НАО имени И.Алтынсарина, 2019

Румянцева И.Р.

«МУЗЫКА» ПӘНІ БОЙЫНША БАҒАЛАУ ЕРЕКШЕЛІГІ

Аңдатпа. Мақалада жалпы білім беру жүйесінде «Музыка» пәнін оқытуда қолданылатын бағалау жүйесінің ерекшеліктері сипатталады. Бағалау талаптары мен бағалау құралдары ұсынылады. Пәнді оқытудағы негізгі бағалау талаптары қарастырылады.

Rumyantseva I.R.

**FEATURES OF ASSESSMENT BY ACADEMIC
SUBJECT «MUSIC»**

Annotation. The articles describe the features of the assessment system, are issued during the retraining of subjects «Music» in general education systems. Assessment requirements and assessment tools are provided. The basic requirements for assessment in teaching the subject are considered.

ОӘК 458.120

Садыкова Г.К.

«Оқушылар сарайы» КМҚК

Қосымша білім беру педагог-ұйымдастырушы

Қарағанды қаласы, Қазақстан Республикасы

gulshat3361774@mail.ru

**ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАҒЫ ТӘРБИЕНІҢ МАЗМҰНЫ МЕН
ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛЫҚТЫҚ ФОРМАЛАРЫ**

Аңдатпа. Әр адам бос уақытын өзінше бір нәрсеге арнайды. Бірақ, бос уақытты ұтымды етіп өткізу әлдеқайда тиімді. Дұрыс тиімді ұйымдастырылған бос уақыт – олардың рухани өмірін, көзқарасын толықтырылуын қамтамасыз етеді. Баланың бос уақытын оның өз қалауымен өткізуге ат салысу, оған аса мән беру – қазіргі таңның басты мақсаты саналуы тиіс.

Мектептен тыс жұмыстарда баланың жеке тұлғасын дамытудың әрбір кезеңіне сай әдіс-тәсілдері тұлғаны әлеуметтендірудің маңызды факторлары болып табылатын қоғамдық мәдениеттің жанама әсері арқылы толықтырылып отырады. Жасөспірімдерді қоршаған ортаны, білім көздерін меңгеруге бейімдеу, олардың азаматтық көзқарасын орнықтыр тұлғаның әлеуметтік бағыттылығын қалыптастыру мақсатын көздейді, бұл тәрбиенің өмірмен байланыс принципіне, тұлғаның өзін-өзі іске асыруына және өзін өзі дамытуына мүмкіндік туғызатын қоғамдық-практикалық әрекет сипатына; тәрбие процесінің үздіксіздігіне, қосымша білім беру ұйымдары мен басқа да тәрбие институттарының тұтас тәрбие процестеріндегі қызметінің сабақтастығы мен өзара байланысына сүйенеді.

Жалпы тәрбиенің шағын жүйесі ретінде қосымша білім беру ұйымдары басқа тәрбие институттарынан жұмысты педагогикалық тұрғыда ұйымдастыруда басты мынадай ерекшелігімен дараланады.

Біріншіден, бұл – жасөспірімдерді біріктіретін, олардан өзінің іскерлігі мен қатыстығын көрсетуді талап ететін тақырыптық-практикалық әрекеттің көпшілікті және топтық түрлері. Мұндағы іс-шаралар кешенді ойын-жарыстар, шығармашылық мейрамдар, сайыстар, фестивальдар және т.б. қамтиды. Бұларға қатыса отырып, бала таңдау мүмкіндігіне ие болады. Көңіл көтеру, рақаттанумен қатар, танымын арттыратын жұмысқа ерікті түрде қатысу барлық балаларға өз күшін сынауға, өзінің жетістіктерін жолдастарының табыстарымен салыстыруға мүмкіндік туғызады.

Екіншіден, бұл – қызығушылықтары мен мүмкіншіліктерге сәйкес жүйелі әрекетпен айналысқысы келетін балаларға арналған үйірмелер, секциялар, студиялар, лабораториялар және басқа да шығармашылық бірлестіктер. Мұндай ұйымдастыру формалары қабілеті мен дайындығына қарамастан ниет білідруші барлық жасөспірімдердің бірдей қатысуына мүмкіндік береді. Үшіншіден, бұл – дайындығы неғұрлым мол жасөспірімдерге арналған жұмыстың формалары мен түрлері. Бұларға оқушылардың ғылыми қоғамы, ғылым, техника әуесқойларының жазғы мектеп-лагерьлері, экспедициялар (археологиялық, геологиялық, фольклорлық, т.б.) жатады.

Қосымша білім беру ұйымдарының жұмыс жағдайында ұйымдастырудың барлық осындай әдістері балаларға дифференциалды (ажыратылымды) әсер ету тәсілімен бірлікте әрекет етеді. Алайда олардың тұлға әлеуетін шығармашылықпен дамытуды басты назарда ұстайтынын атап айтқан жөн.

Әрбір қосымша білім беру ұйымы білім берудің барлық жүйесінің бір элементі болып табылады. Осыған байланысты әртүрлі білім беру ұйымдарының бір-бірімен өзара байланысын, басқа типті білім ұйымдарымен байланысын талдаудың да маңызы ерекше. Бұл байланыстардың қосымша білім берудің даму жолдарын түсініп, және әртүрлі білім ұйымдарының тәжірибесін жинақтап, олардың қызметін жетілдіруге көмектеседі.

Бүгінгі таңда жаңа білімді адамды қалыптастыру барысында қосымша білім беру мекемелеріндегі үйірме жұмыстары күннен-күнге ұлғая түсуде. Мектептен тыс орталықтарда жүргізілетін тәрбие жұмыстары, сабақ үстінде жүзеге асыратын тәрбие жұмысын толықтыра және тереңдете отырып, ең алдымен балалардың таланттары мен қабілеттерін неғұрлым толық ашудың, олардың бір нәрсеге қызығушылығы мен ынтасын оятудың құралы ретінде қызмет атқарады, ол оқушылардың бос уақытын ұйымдастырудың және олардың адамгершілік мінез құлыққа жаттығуын ұйымдастырудың формасы болып табылады.

Біріншіден, оқудан тыс әр тарапты әрекет баланың сабақта мүмкін болмайтын жан – жақты дара қабілетін ашуға ықпал етеді.

Екіншіден, сыныптан тыс әр түрлі үйірме жұмысының түрімен айналысу баланың жеке әлеуметтік тәжірибесін жандандырып, жетілдіреді, оның адамзат құндылықтарына негізделген білімдерін байытып, қажетті практикалық іскерлігі мен дағдысын қалыптастырады.

Үшіншіден, сыныптан тыс түрлі тәрбие жұмысы оқушыларда әрекеттің әртүріне қатысты қызығушылығының дамуына, оған белсенді қатысуға деген құлшынысын тәрбиелеуге нәтижелі ықпал етеді. Егерде балада еңбекке деген тұрақты қызығушылық және белгілі бір практикалық дағды қалыптасқан болса, онда ол өз бетінше тапсырманы нәтижелі орындауды қамтамасыз ете алады.

Қосымша білім беру ұйымдары қызметінің басты ерекшелігі мынада:

Балалар мен жасөспірімдерді өз еркіне қояды және мұнда адамның өзін-өзі жан-жақты көрсетуіне толық мүмкіндік беріледі, сонымен қатар балалар білім алу бағытын, жүйесін, деңгейін және соңғы нәтижені өздері таңдайды. Бұл ерекшелік қосымша білім беру ұйымдарының білім беру жүйесіндегі шығармашылық қарым-қатынасты, педагог пен баланың немесе педагогпен қосымша білім беру ұйымдарының бірлескен іс-әрекетін белсенді және қарқынды жаңа педагогикалық технологиялық оқыту әдістемесін үнемі үйлестіріп отырудың қажеттілік екенін айқын көрсетеді;

Педагогпен бірлесе отырып жасаған шығармашылық тапсырмаларды шешу білім алу процесіндегі психологиялық құрылымды өзгертеді немесе екі жақтың әрекеттесуі, қарым-қатынас жасауы, барлық қатысушылардың бір-бірімен тығыз байланысты болуы әр баланың ішкі стимуляциясының оянуына әкеледі;

Балаларға қосымша білім беру мекемелерінің бағдарламасы білім беретін сонымен қатар қызметпен (іс-әрекетпен) қамтамасыз ететін және мекеменің дамуы болып екіге бөлінеді.

Қосымша білім беру ұйымдары өзі қызмет көрсететін жердегі тұрғындардың мәдени-ағарту жұмыстарындағы өзара әрекеттік сипатын ашуға да септігін тизізеді. Қосымша білім беру ұйымдарға тән өзіндік ерекшеліктер мұндағы жұмыстарға балалар мен жасөспірімдердің өз еркі және талғамы бойынша қатысуын қамтамасыз ете алады. Мұндағы педагогикалық әсерге әртүрлі кәсіп және жас деңгейіндегі адамдар тобы мүдделерінің бірлігінің қалануы мен жұмыс мазмұндарының алуан түрлілігін, оның формаларымен түрлерінің көптігін де жатқызуға болады.

Сонымен елімізде білім беру жүйесінде болып жатқан оң өзгерістер қосымша білім берудің, оның негізгі субъектісі мектептен тыс ұйымдар қызметінің өзектілігін арттыра бермек. Өйткені қосымша білім беру ұйымдары жалпы білім беретін мектептермен, басқада білім беру орындарымен бірлесе бірінғай үздіксіз білім беру жүйесін құра отырып:

✓ балалар мен жасөспірімдерді шығармашылық белсенділікке, өз бетінше білімін жетілдіруге ынталандырады;

✓ білім мазмұнын белсенді және іскерлікпен меңгеруге үйретеді;

✓ балаға өзіндік өмірлік тәжірибесін талдап қорытып, оның қалыптасқан құндылық жүйелерімен ара қатынасын ажырата білуге үйретеді;

✓ өз ісіне баға беруге, сөйтіп өз мінез-құлқын қалыптастыруға үйретеді;

жаңа ғылыми білімдерді және олардың айқын тенденцияларын ажырата білуге үйретеді; баланың дамуы мен дербес сана- сезімінің даму эволюциясын ескере отырып, білім берудің барлық түрлеріндегі мазмұн сабақтастығын сақтайтын мекеме ретінде бейімделу іс-бағыттары бойынша атқарылатын жұмыстардың жүйелі, үздіксіз жүргізілуін басшылыққа алады.

Балаларға қосымша білім беру ұйымдарының басқа білім беру орындарынан айырмашылығы онда бала басқаша білім жолын басып өтеді. Мұнда балаға қосымша ақпарат беріп қана қойылмайды, ең бастысы бала шығармашылық жұмыс істеуге тартылады. Бала адамзат еңбегінің, білімінің бірін терең игереді, оған дағдыланады. Жас ұрпақтың дара ерекшелігін ескере отырып ойлау, шешім қабылдау, қорытынды ой-пікірін білдіруін, белсенділігін, танымдық қабілетін дамытуын, өзінің шығармашылық әрекетін жүзеге асыруын қалыптастыруына мүмкіндік туғызған дұрыс. Оқушылардың қабілетін ашып, дамытуға жан-жақты жағдай жасағанда ғана мақсатқа қол жеткізуге болады. Уақыт талабына сай оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту үшін оқытудың жаңа ақпараттық технологиясын пайдаланған жөн деп есептейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. *Ұстаздар мен балаларға арналған «Білім айнасы» республикалық газеті.*
2. *Тиісті үлгідегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын, оның ішінде балаларға арналған қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 17 мамырдағы №499 қаулысы.*

Садыкова Г.К.

СОДЕРЖАНИЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ФОРМЫ ВОСПИТАНИЯ В ОРГАНИЗАЦИИ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. *Каждый человек посвящает свое свободное время чему-то своему. Но гораздо эффективнее проводить свободное время рационально. Правильно организованная досуг - обеспечивает наполнение их духовной жизни, мировоззрения. Проводить досуг ребенка по своему усмотрению, уделять ему особое внимание-главная цель сегодняшнего дня.*

Sadykova G.K.

THE CONTENT AND ORGANIZATIONAL FORMS OF TRAINING IN THE ORGANIZATION OF ADDITIONAL EDUCATION

Annotation. *Each person devotes his free time to something of his own. But it is much more efficient to spend your free time rationally. Properly organized leisure - ensures the filling of their spiritual life, worldview. Spending your child's leisure time at your own discretion, paying special attention to him, is the main goal of today.*

ӘОЖ 378.004

Саламатова А.Е., Дузбаева Н.М., Жомартова Г.Ж.
Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды Университеті
Қарағанды қ., Қазақстан
akjarkyn_98@mail.ru, dmnazira@mail.ru, omakai6@mail.ru

ОРТА МЕКТЕПТІҢ БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДАҒЫ ЖОБАЛЫҚ ОҚИТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ӘДІСНАМАСЫ

Аңдатпа. *Мақалада жобалық оқытуды алғаш енгізген ғалымдар және оның бұрынғы кеңес одағына таралуы айтылады. Осы әдістің оқу-ағарту салаларындағы мұғалімдер қызметінің жаңа саласы, оқытудың жаңа технологиясы болып саналатыны қарастырылады. Білім мен тәрбие берудегі жобалық әдіс – оқушылардың танымдық қызығушылықтары мен белсенділіктерін арттырудағы дидактикалық құрал екендігі баяндалған. Жобалық оқытудың шығармашылықты дамыту және оқушылардың дербес білім игеруіне жол ашатындығы көрсетіледі.*

Жобалар әдісі ХХ ғасырдың басында орыс мұғалімдерінің назарын аударды. Жобалық оқыту идеялары Ресейде американдық мұғалімдердің жасаған жсопарлары және жұмыстарымен қатарласа пайда болды. 1905 жылы орыс мұғалімі Шацкийдің басшылығымен жобалық әдістерді оқытуды өз тәжірибелерінде белсенді қолдануға тырысқан қызметкерлер тобы құрылды.

Кейінірек, Кеңес өкіметі кезінде бұл идеялар кеңінен таралды. Бірақ мектепке жеткілікті ойластырылмаған және дәйекті түрде енгізілмегендіктен, БКП (б) ОК қаулысымен 1931 жылы жобалық оқыту технологиясы сынға алынды. Содан бері Ресейде бұл әдісті мектептерде қайта жандандыруға талпыныс болған жоқ. Сонда да, шетелдік мектепте ол белсенді және өте сәтті дамыды, онда гуманистік көзқарас идеялары кең таралды және кең танымал болды.

"Мен білетінімнің бәрі, маған не қажет екенін және осы білімді қайда және қалай қолдана алатынымды білемін" - бұл академиялық білім мен прагматикалық шеберлік арасында ақылға қонымды тепе-теңдікті табуға тырысатын көптеген білім беру жүйелерін қызықтыратын жоба әдісін заманауи түсінудің негізгі тезисі [1].

Жобалар әдісінің негізінде оқушылардың танымдық дағдыларын дамыту, өз білімдерін өз бетінше құру және ақпараттық кеңістікте бағдарлау, сыни ойлауды дамыту жатыр. Жобалар әдісі егер ол белгілі бір пән аясында қолданылатын болса—бұл дидактика саласынан, жекелеген методикадан. Бұл әдіс - дидактикалық категория [2].

Бұл белгілі бір іс-әрекетте практикалық немесе теориялық білімнің белгілі бір саласын игерудің әдістері, амалдарының жиынтығы. Бұл таным жолы, таным процесін ұйымдастыру тәсілі. Сондықтан, егер біз жобалар әдісі туралы айтатын болсақ, онда біз дидактикалық мақсатқа мәселенің егжей-тегжейлі дамуы арқылы қол жеткізу әдісін айтамыз, ол нақты, нақты практикалық, бір жолмен немесе басқа жолмен аяқталуы керек.

Жобалар әдісі "жоба" ұғымының мәнін құрайтын идеяға, оның белгілі бір практикалық немесе теориялық маңызды мәселені шешу кезінде алынған нәтижеге прагматикалық бағдарлануына негізделген.

Жобалар технологиясы, әдісі әрдайым оқушылардың өзіндік іс – әрекетіне бағытталған онда – білімгерлер белгілі бір уақыт аралығында орындайтын жеке, жұптық, топтық дербес жұмыстарымен анықталады. Бұл әдіс топтық оқыту тәсілімен жақсы үйлеседі. Жобалар әдісі әрқашан қандай да бір проблеманы шешуді қамтиды. Орындалған жобалардың нәтижелері сезімділігімен белгілі болуы тиіс: егер бұл теориялық мәселе болса, онда оның нақты шешімі қажет болады, егер практикалық болса – іске асыруға дайын нақты нәтижелі болуы тиіс.

Соңғы он-жиырма жылдарда біздің елімізде жобалар әдісі танымал болып қана қоймай, сонымен бірге "сәнді" бола бастады, бұл ақылға қонымды алаңдаушылық тудырады, өйткені сәнге айналу диктаты басталатын жерде ақыл, ойлы жүйе іске қосылмайды да «шаблонды сән қуу басталады»да мәнсіз нәтиже береді.

Шын мәнінде, жобалар әдісі жеке немесе топтық болуы мүмкін, бірақ егер бұл әдіс болса, онда ол оқу-танымдық әдістердің белгілі бір жиынтығын қамтиды. Олар қандайда бір проблеманы шешуді балалардың өзіндік жұмыстары арқылы соңындағы нәтижесін көрсетінді презентациясымен бірге нәтижелі етіп береді. Егер біз жобалар технологиясы туралы педагогикалық технология ретінде айтатын болсақ, онда бұл технология өзінің мәні бойынша зерттеу, іздеу, проблемалық әдістердің жиынтығын қамтиды.

Жобалар әдісін қолданып оқу-тәрбие үдерісін жүргізетін мұғалім - жоғары біліктілікті ұстаз. Ол оның шығармашылық еңбегінің, талмай өнертапақыштықпен еңбек еткендігі көрсететін көрсеткіші, ол оқушыларды оқыту мен дамытудың озық әдістемесі. Бұл технологиялар 21 ғасырдың технологияларына жатады [1, 136].

Жобалық оқыту туралы айтатын болсақ, біз тек жобалар әдісін ғана емес, білім беру мақсатында қолданылатындығын озыңқы әдіс тәсілдер жиынтығын атау қажет. Жобалық оқыту арқылы біз дидактикалық, психологиялық, педагогикалық және ұйымдастырушылық-басқарушылық құралдардың барлық жиынтығын түсінеміз, бұл ең алдымен оқушылардың жобалық қызметін қалыптастыруға, яғни оқушыға жобалар жасауға үйретуге мүмкіндік береді.

Жобалар әдісі әлемдік педагогикада түбегейлі жаңа емес.

Ол біздің ғасырдың 1929 жылдары АҚШ-та пайда болды, оны проблемалар әдісі деп те атады және ол американдық философ және ағартушы Дьюи [3], және оның шәкірті В.Х. Килпатрик жасаған философия мен білім берудегі гуманистік бағыт идеяларымен байланысты болды [4].

Джордж Дьюи баланың нақ осы білімге, осы пәнге деген жеке қызығушылығына сәйкес оқушының тиісті іс-әрекеті арқылы белсенді негізде оқытуды ұсынды.

Осы жерде балаларға өздерінің сол білімге деген қызығушылығын көрсету өте маңызды, өйткені оның, осы игерілген білім, білік және дағдының өмірде пайдалы болуы мүмкін екенін бағамдауы қажет болды. Мұғалім биологияның басты мәселелеріне қызықтыра отырып оқушылардың ойларын өз бетінше іздеу үшін дұрыс бағытқа бағыттай алады.

Дегенмен осының нәтижесінде оқушылар мәселені өз бетінше және бірлескен күш-жігермен шешіп, кейде әртүрлі салалардағы қажетті білімдерін қолдана отырып, нақты нәтижеге қол жеткізуі керек. Проблеманы осылай шешу жобалық қызметтің негізгі сұлбасын береді. Әрине, жоба әдістерін іске асыру уақыт өте келе біраз эволюцияға ұшырады.

Еркін білім беру идеясынан туған ол қазіргі уақытта толықтай дамыған білім беру жүйесінің интеграцияланған компонентіне айналуға. Бірақ оның мәні өзгеріссіз қалады – балалардың белгілі бір білімге ие болуын, белгілі бір проблемаларға қызығушылығын ынталандыру және бір немесе бірнеше мәселелерді шешуді көздейтін жобалық іс-шаралар арқылы алған білімдерін практикалық жағынан қолдануды көрсету [5].

Біз саяси және әлеуметтік-экономикалық реформалар кезеңінде өмір сүріп жатырмыз, оның ажырамас бөлігі – білім беруді жаңғырту болып табылады. Адам өмірін жақсартудың сапалы жаңа принциптері бекітілуде, қоғамның тұрақты даму жолдарын анықтау бойынша жұмыс жүргізілуде, яғни бұл дамуды қамтамасыз ете алатын және қоғамның тез өзгеретін әлеуметтік-экономикалық жағдайларына сәтті бейімделе алатын жеке тұлғаны қалыптастыру мәселесі болып табылады.

Сонымен қатар, қоғам дамуының заманауи шарттары дайын білімді және біліктілік пен дағдыларды игеруден - баланың жеке басын, оның өнертапқыштық-шығармашылық қабілеттерін, өзіндік ойлауын және жеке жауапкершілік сезімін дамытуға, жеке тұлғаның моральдық сипаттамасы ретінде қайта бағдарлауды талап етеді. Оқытудың осындай педагогикалық теориясында білімгер орталық тұлғаға айналады және оның қызметі белсенді, танымдық сипатқа ие болады.

Философтар жалпы адамзаттық дамудың қазіргі кезеңін прогрессивизм деп атайды. Бұл термин білім беру саласына да енген, онда ол "ізгілендіру" және "гуманитаризация" терминдерін бөліп, осы саладағы аталған процестердің прогрессивтілігі мен перспективасын баса көрсетеді.

Қазіргі жағдайда гуманистік білім философиясы әртүрлі технологиялардың көмегімен жүзеге асырылады, оның мақсаты тек білімді тарату ғана емес, сонымен бірге әр баланың шығармашылық мүдделері мен қабілеттерін анықтау, дамыту, арттыру, оның тәуелсіз өнімді оқу қызметін ынталандыру болып табылады.

Баланың жеке басына назар аударуды күшейтумен, оған қоғамның ең жоғары құндылығы ретінде қараумен байланысты оқыту мен тәрбиені ізгілендіру процесі үшінші мыңжылдықтың қарсаңында қоғам әртүрлі деңгейдегі білім беру жүйелерін ұсынатын әлеуметтік тапсырысты көрсетеді. Қазір әлемнің көптеген дамыған елдері оқушылардың танымдық іс-әрекеті мұғалімдердің назарында болуы үшін білім беру жүйесін реформалау қажеттілігін түсінді. Соңғы нәтиже маңызды емес (білім ескіреді, өзгеріске ұшырайды), бірақ білім алу процесі, оқушыларды өз бетінше оқуға және қажетті білім алуға, өмірлік жағдайларға бейімделуге және өз бетінше шешім қабылдауға, сыни ойлауға үйрету қажет.

Дәстүрлі тәсілмен және дәстүрлі оқыту құралдарымен бұл міндеттерді шешу өте қиын. Көптеген мысалдар мектеп оқушыларымен жұмыс істеудің, олардың ғылыми-зерттеу қызметін ұйымдастырудың перспективалық нысандарының бірі жобалар әдісі болып табылатындығын көрсетеді.

Осы қырынан алып пайымдайтын болсақ, зерттеу тақырыбымыз өзекті екендігін нақты баса айтуға болады. Тақырыптың «Жалпы білім беру мектебінің биология сабағында жобалық оқыту технологиясының рөлін зерттеу» деп таңдалуының себебі де осы проблеманы толық зерделеу арқылы ерекшеліктерін ашып көрсету.

Зерттеу нысаны: мектепте биологияны оқыту әдістері.

Зерттеу пәні: жалпы білім беру мектебіндегі биология оқытудағы жобалар технологиясы.

Зерттеудің мақсаты: жобалар әдісін қолданудың мектепте биологиядан оқу материалын игеруге әсерінің әдістемелік ерекшеліктерін негіздеу.

Міндеттері:

1. Педагогикалық-әдістемелік әдебиеттердегі жобалар технологиясы мүмкіндіктерін талдау;

2. Жобалар әдісінің қазіргі қолданылуы және оны ерекшеліктері;

3. Биологияны оқытуда жобалар әдісін қолдану тәжірибесін эксперимент жүзінде тексеру.

Проблемаға осындай көзқарас келесі зерттеу әдістерін қолдануды қамтиды: осы проблема бойынша әдебиеттерді зерттеу, талдау және синтездеу, жалпылау, жүйелеу; биология сабақтарында жобалық әдісті қолдануға бағытталған эксперимент, өлшеу бақылау, сауалнама.

Зерттеу жұмысының әдіснамалық негізі: әдіскер ғалымдардың зерттеулері, ғылыми еңбектері, педагогика-психология ғылымдарының осы мәселеге қатысты соңғы жетістіктері басшылыққа алынды.

Диссертациялық жұмыстың әдіснамалық, теориялық және ғылыми - педагогикалық негіздерін құруда жоғары білім беру үдерісін зерттеудегі бірізділік, жүйелілік, тұлғалық және іс-әрекет тұрғысынан қараудың жалпы ғылымилық ұстанымдары, іс-әрекеттің психологиялық - педагогикалық теориясы, проблемалық оқытудың психологиялық-педагогикалық және әдістемелік негіздері туралы теориялары мен идеялары негізге алынды.

Практикалық маңыздылығы-зертханалық жұмыстар кешені жасалды, олардың орындалуы жобаны жоспарлау мен құруда жоғары нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Бұл жұмыс биология мұғалімдеріне, биологияны оқыту әдістемесінен практикалық жұмыстар үшін биология білім мамандығында оқитын студенттерге пайдалы болуы мүмкін.

Біз өз жұмысымызда Джордж Дьюи [3], Л.С. Выготский [6], Я.А. Каменский [7], М.Н. Скаткин [8] және т.б., ғалымдардың, педагогтар мен психологтардың еңбектеріне сүйендік.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Гизатуллина О.И. Сборник статей научно-практического семинара «Методика преподавания темы «Литосфера и рельеф»». <http://schools.techno.ru/doog/seminar/material/042.htm>

2. <http://www.dp5.ru/SearchBaseRKD/htm/www.dp5.ru>

3. Дьюи Дж. Психология и педагогика мышления / Пер. с англ. Н. М. Никольской; Под ред. (и с предисл.) Н.Д.Виноградова. — М.: Мир, 1915.- С.202.

4. В.Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе / В. Х. Килпатрик; пер. с 7-го английского издания Е. Н. Янжул; с предисловием. Н. В. Чехова. — Ленинград: Брокгауз-Ефрон, 1925. — 43 с.

5. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка/ Иностранные языки в школе - № 2, 3 – 2000г.

6. Выготский Л. С. Собр. Соч.: В 6-ти т.Т.2:Вопросы общей психологии. М.: Педагогика, 1982.

7. Коменский Я. А. О развитии природных дарований. Изб. пед. соч. вт-2, М. 1982

8. Скаткин М.Н. Совершенствование процесса обучения, Москва, 1971.

Саламатова А.Е., Дузбаева Н.М., Жомартова Г.Ж. МЕТОДОЛОГИЯ ТЕХНОЛОГИИ ПРОЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

Аннотация. В статье рассказывается об ученых, впервые внедривших проектное обучение, и его распространении на территории бывшего Советского Союза. Рассматривается, что данный метод является новой сферой деятельности учителей в учебно-просветительской сфере, новой технологией обучения. Изложено, что проектный метод в образовании и воспитании – дидактическое средство в повышении познавательных интересов и активности учащихся. Показано, что проектное обучение способствует развитию творчества и самостоятельному усвоению знаний учащимися.

Salamatova A.E., Duzbayeva N.M., Zhomartova G.Zh. METHODOLOGY OF PROJECT-BASED LEARNING TECHNOLOGY IN BIOLOGY LESSONS IN SECONDARY SCHOOL

Annotation. The article describes the scientists who introduced project-based learning for the first time and its spread on the territory of the former Soviet Union. It is considered that this method is a new field of activity of teachers in the educational sphere, a new technology of teaching. It is stated that the project method in education and upbringing is a didactic tool in increasing the cognitive interests and activity of students. It is shown that project-based learning contributes to the development of creativity and independent assimilation of knowledge by students.

Саламатова А.Е., Дузбаева Н.М., Жомартова Г.Ж.
Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Қарағанды қ., Қазақстан
akjarkyn_98@mail.ru, dmnazira@mail.ru, omakai6@mail.ru

ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ ІШІНДЕГІ ЖОБАЛЫҚ ОҚЫТУДЫҢ ДИДАКТИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Мақалада оқу–тәрбие саласындағы мәңгілік проблема саналатын – оқыту әдістері жөнінде баяндалған. Оқытудағы мұғалімнің әрекеттері мен әдіс-тәсілдері жөніндегі ғалым-педагогтардың пікірлері талданады.

Жобалық оқытуды жүзеге асыру оқу үдерісін тиісті жоспарлау мен ұйымдастыруды, оның дидактикалық, әдістемелік және материалдық-техникалық қамтамасыз етілуін талап ететіні айтылады. Жобалау бойынша сабақтар мұғалім мен оқушы арасындағы ынтымақтастық педагогикасы негізінде еркін жағдайда болуы тиістігі мен қазіргі кезеңдегі жобалық оқыту әдісі оқушылардың шығармашылық өзіндік жұмысының негізгі буыны болып табылатыны баяндалған.

Жобалар әдісін оқу процесіне қосу сабақтың түрлерін әртараптандыруға, мұғалімнің шығармашылық әлеуетін кеңейтуге, оқушылардың оқуға деген ынтымақ арттыруға мүмкіндік береді деп тұжырымдалады.

Оқыту әдісі ұғымы өте күрделі. Алайда, осындай әртүрлі анықтамаларға қарамай жеке дидактиктермен берілген әртүрлі анықтамаларға қарамастан, олардың көзқарастарын жақындататын ортақ нәрсені атап өтуге болады.

Көптеген авторлар оқыту әдісін оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін ұйымдастырудың тәсілі деп санайды. Осы ұстанымды бастапқы ретінде ала отырып, біз осы ұғымды егжей-тегжейлі қарастыруға және оның ғылыми түсіндірмесіне жақындауға тырысамыз [1].

"Әдіс" сөзі грек тілінен аударғанда "зерттеу, жол, мақсатқа жету жолы" деген түсініктерді білдіреді. Бұл сөздің этимологиясы оның ғылыми категория ретінде түсіндірілуіне әсер етеді. "Әдіс - ең жалпы мағынада - мақсатқа жету тәсілі, белгілі бір жолмен реттелген іс - әрекет", - делінген философиялық сөздікте [2].

Көріп отырғанымыздай, оқыту барысында мұғалімнің оқу жұмысы мен оқушылардың белсенді оқу-танымдық іс-әрекеті үйлеседі. Мұның бәрі қорытынды жасауға мүмкіндік береді: оқыту әдістері деп оқытылған материалды игеруге бағытталған әр түрлі дидактикалық есептерді шешу үшін мұғалімнің оқыту жұмысын және оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін ұйымдастыру тәсілдерін түсіну керек [3].

Өткен ғасырдың жиырмасыншы жылдары мұғалім Б.В. Всесвятский оқытуда тек екі әдіс болуы мүмкін деген ережені дамытады: зерттеу әдісі; дайын білім әдісі[4].

Дидактикалық зерттеулер көрсеткендей, оқыту әдістерінің атауы мен жіктелуі оларды жасау кезінде қандай тәсіл таңдалғанына байланысты үлкен әртүрлілікпен сипатталады. Олардың ең маңыздыларын қарастырайық.

Көптеген ғалымдар әдістердің үш тобын анықтады [2, 125 б]:

- ауызша;
- көрнекілік;
- практикалық.

И. Я. Лернер мен М.Н. Скаткин оқушылардың зерттелетін материалды игерудегі оқу-танымдық іс-әрекетінің сипатына қарай оқыту әдістерін жасады. Осы тұрғыдан олар келесі әдістерді анықтады [5, 6]:

1. Түсіндірме-иллюстрациялық немесе ақпараттық-рецептивті: әңгіме, түсіндіру, оқулықпен жұмыс, картиналарды, киноларды және диафильмдерді көрсету.

2. Репродуктивті, білімді практикада қолдану әрекеттерін жаңғырту, алгоритм бойынша іс-әрекет, бағдарламалау.

3. Зерттелетін материалдың проблемалық презентациясы.

4. Ішінара іздеу немесе эвристикалық (демеу-ізденушілік) әдіс.

5. Зерттеу әдісі, оқушыларға танымдық тапсырма берілген кезде, олар өздері шешеді, бұл үшін қажетті әдістерді таңдап, мұғалімнің көмегін қолданады.

Осы жіктеулердің әрқайсысы белгілі бір негізге ие және оқыту әдістерінің мәнін әр түрлі жағынан түсінуге мүмкіндік береді. Алайда дидактикалық тұрғыдан М. А. Данилов пен Б. П. Есиповтың жіктелуі ең практикалық болып көрінеді [8].

Егер көрсетілген классификацияға кейбір түсіндірулер енгізілсе, онда оқыту әдістерінің барлық түрлерін келесі бес топқа бөлуге болады:

а) мұғалімнің білімін ауызша баяндау және оқушылардың танымдық қызметін жандандыру әдістері: әңгімелеу, түсіндіру, дәріс, пікірлесу; оқытылатын материалды ауызша баяндау кезінде суреттеу және көрсету әдістері.

б) зерттелетін материалды бекіту әдістері: әңгіме және пікірлесу, оқулықпен жұмыс.

в) Жаңа материалды түсіну және игеру бойынша оқушылардың өзіндік жұмыс әдістері: оқулықпен жұмыс, зертханалық жұмыстар.

г) білімді практикада қолдану және білік пен дағдыны дамыту бойынша оқу жұмысының әдістері: жаттығулар, зертханалық сабақтар.

д) оқушылардың білімін, іскерлігін және дағдыларын тексеру және бағалау әдістері: оқушылардың жұмысын күнделікті бақылау, ауызша сұрау (жеке, фронтальды, тығыздалған), сабақ балын қою, бақылау жұмыстары, үй жұмыстарын тексеру, бағдарламаланған бақылау [3, 122 б].

Жобалар әдісін сипаттасақ "Оқыту – оқу" процесінде мұғалім мен оқушының үнемі өзара әрекеттесуі жүреді. Оқушылардың әрқайсысы айқын жеке бояуы бар оқуды әр түрлі жолмен жүзеге асырады:

- біреуі игерілген білімін көрсете алмайды,

- екіншісі бұрын алынған тәжірибе негізінде, керісінше, феноменальды қабілеттерін көрсетеді;

- ал үшіншісі пәнге деген белгілі бір стильді игерді және қатты үйренгісі келмейді.

Оқушылардың ғылыми-зерттеу іс-әрекетінің элементтерін педагогикалық технологияларға енгізу мұғалімге тек үйренуге ғана емес, сонымен бірге оқушыға білім алуға көмектесуге, танымдық іс-әрекетін бағыттауға мүмкіндік береді. Оқу процесінде оқушының зерттеу жұмысының ең көп таралған түрлерінің бірі - бұл жобалар әдісі.

Мұндайда ол мәселені ойластыру, іс-әрекеттерді жоспарлау, рефлексия және нәтижелерді талдауға көмектеседі. Мұның бәрі әр түрлі мәселелерді шешуге көмектесетін жобалау, олар қай жерде болмасын, қателіктерден аулақ болуға, мәселені шешудің жолын оңтайлы етуге көмектеседі.

Мұғалімнің жетекшілігімен мектеп оқушылары жасаған жобаларды кейбір белгілерге сәйкес тақырыптарға бөлуге болады [9]:

Белгілері	Жобалар түрлері
Шығармашылық деңгейі	Орындаушылық
Мазмұны	Құрылымдаушылық Шығармашылық Монопәндік
Белгілеу	Пәнаралық Пәнге дейінгі Оқу-тәрбиелік
Орындау базасы	Жекелік Қоғамдық Өндірістік Мектептік
Орындаудың сандық құрамы	Мектептен тыс Кешендік Өзіндік (Даралық)
Орындаушылардың жастық құрамы	Топтық Ұжымдық Мини-жобалар
Орындау ұзақтығы	Өртүрлі жастағы Мини-жобалар Токсандық Жарты жылдық Жылдық Көпжылдық

Жобалық оқытуды жүзеге асыру оқу үдерісін тиісті жоспарлау мен ұйымдастыруды, оның дидактикалық, әдістемелік және материалдық-техникалық қамтамасыз етілуін талап етеді.

Жобалық оқытуда оқу, анықтамалық және ғылыми-көпшілік әдебиеттерді, көрнекі құралдарды, жобалық конструкторлық және технологиялық құжаттаманың үлгілерін, оқушылардың жоспарлары мен есептерін, үздік басылымдар көрмесін қамтитын ақпараттық-әдістемелік қамтамасыз ету маңызды рөл атқарады.

Көптеген білімгерлер, әсіресе жас балалар, жоба тақырыбын таңдауда қиындықтарға тап болуы мүмкін. Бұл мәселені шешу үшін мұғалім оқушылардың қызығушылықтары мен

дайындығы бойынша топтастырылған нақты орындалған тапсырмалардан тұратын "жобалар банкі" дайындайды, ол тиісті қамтамасыз етумен және ресімдеумен белгілі бір үлгілік жобаларды қоса берумен сүйемелденеді, сол немесе өзге жобаның маңыздылығы мен мүмкіндігі туралы түсіндіру жұмыстарын жүргізеді [10].

Әр түрлі жастағы топтардағы жобалық оқыту мазмұны, мақсаты, қиындықтары мен қамтамасыз етілуі бойынша бөлінген оқушылардың жеке және бірлескен жобалық іс-әрекеті негізінде құрылуы мүмкін. Мектептегі оқу жұмыстарынан басқа, оқушылардың технологиялық дайындығында үлкен рөл оқу процесіне сәйкес ұйымдастырылған және бағытталған қосымша білім беру, жұмыс істейтін өндіріс, қоғам және оның отбасы жағдайындағы оқушылардың шығармашылық жобалық қызметі атқарады.

Осы кезде Ресейде В. Х. Килпатриктің «Жобалар әдісі» кең қолдау тауып тарала бастады. Педагогикалық процесте мақсатты бағытталған жоспарды қолдану 1925 жылдары дамыды [11].

Оқыту негізінен еңбек және ойын әрекеті ретінде жүргізілуі керек, онда баланың өзін-өзі оқыту мен өзін-өзі жетілдіруге деген талғамы дамиды. Сондық оның пікірі бойынша оқушы бала тәжірибе мен білімді "жасау" арқылы, проблемалық оқыту ортасын зерттеу барысында, әртүрлі макеттер, схемалар жасау, жеке-жалпыға көтерілу, яғни танымның индуктивті әдісін қолдану арқылы алуы керек. Бұл педагогикалық тұжырымдама «кұрал-жабдықтық педагогика» деп аталды. Ол ХХ ғасырдың білім беру жүйесіне үлкен әсер етті. Алайда, тәжірибе Дж Дьюи жүйесінде теориялық білім және дедуктивті оқыту әдісі дұрыс бағаланбағанын көрсетті. Уақыт өте келе ғалымның өзі баланың стихиялық қызығушылығы мен жүйелеу қабілеті қажетті білімді игеру үшін жеткіліксіз екенін мойындады, сондықтан оның ерік-жігері мен мінезін дамыту керек [12].

Жобалар әдісі ХХ ғасырдың басында орыс мұғалімдерінің назарын аударды. Жобалық оқыту идеялары Ресейде американдық мұғалімдердің жасаған сабақ жоспарларымен қатар пайда болды. 1905 жылы орыс мұғалімі С. Т. Шацкийдің басшылығымен жобалық әдістерді оқыту тәжірибесінде белсенді қолдануға тырысқан қызметкерлердің шағын тобы ұйымдастырылып өз әдістемесінде пайдалана бастады [13].

Бүгінгі таңда жоба әдісі қайтадан қолданылады, бірақ жаңартылған түрде. Әдіскер ғалымдар мен мұғалімдердің негізгі міндеті – жобаларға мектеп практикасында тиісті орын алуға көмектесу. Бұл әлеуметтік дамудың қазіргі кезеңіндегі білімге қойылатын талаптар аясында жаңа әлеуметтік-мәдени жағдайда осы әдісті түсіну және қолдану мектеп жобасы туралы жаңа педагогикалық технология ретінде айтуға мүмкіндік береді, бұл жас ұрпақты оқытуда жеке тұлғаға бағытталған тәсіл мәселелерін тиімді шешуге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Харламов И.Ф. Педагогика. Учебник. – М.: - Университетское, 2002
2. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М., Интор, 1996.
3. Тур С.Н., Бокучаева Т.П. Методическое пособие по информатике для учителей 2 – 4 классов. – СПб. БВХ – Петербург, 2005
4. Всевятский Б. В. Системный подход к биологическому образованию в средней школе. — М., 2005.
5. Теоретические основы процесса обучения в советской школе, /под ред. И.Я. Лернера, В.В.Краевского, Москва, 1989.
6. Скаткин М.Н. Совершенствование процесса обучения, Москва, 1971.
7. Бабанский Ю. К., Потапник М. М. Педагогикалық процесті оптималдандыру/сұрақтар мен жауаптар/. – Алматы: Мектеп, 1984.
8. Данилов М.А., Б.П. Есипов Дидактика средней школы, Москва, 1975.
9. Безрукова В.С. Педагогика. Проективная педагогика. Екатеринбург, 1996.
10. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования/ Под ред. Е.С. Полат - М., 2000г.
11. Килпатрик В. Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе / В. Х. Килпатрик; пер. с 7-го англ. изд. Е. Н. Янжул; с предисл. Н. В. Чехова. — Ленинград: Брокгауз-Ефрон, 1925. — 43 с.
12. Дьюи Дж. Психология и педагогика мышления / Пер. с англ. Н. М. Никольской; Под ред. (и с предисл.) Н.Д.Виноградова. — М.:Мир, 1915.- С.202.
13. Шацкий С. Т. Работа для будущего / Сост. В. И. Малинин, Ф. А. Фрадкин.—М.: Просвещение, 1989.— 224 с.—80000 экз.

Саламатова А.Е., Дузбаева Н.М., Жомартова Г.Ж.
ДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ
В РАМКАХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ

***Аннотация.** В статье рассказывается о методах обучения – вечной проблеме в учебно-воспитательной сфере. Анализируются мнения ученых-педагогов о методах и действиях учителя в обучении.*

Отмечается, что реализация проектного обучения требует надлежащего планирования и организации учебного процесса, его дидактического, методического и материально-технического обеспечения. Изложено, что занятия по проектированию должны быть в свободной обстановке на основе педагогики сотрудничества учителя и ученика, а проектный метод обучения на современном этапе является основным звеном творческой самостоятельной работы учащихся.

Предполагается, что включение метода проектов в учебный процесс позволит разнообразить виды занятий, расширить творческий потенциал учителя, повысить мотивацию учащихся к обучению.

Salamatova A.E., Duzbayeva N.M., Zhomartova G.Zh.
DIDACTIC FEATURES OF PROJECT-BASED LEARNING WITHIN
THE FRAMEWORK OF LEARNING TECHNOLOGIES

***Annotation.** The article describes the methods of teaching – an eternal problem in the educational sphere. The opinions of scientists and teachers about the methods and actions of the teacher in teaching are analyzed.*

It is noted that the implementation of project training requires proper planning and organization of the educational process, its didactic, methodological and logistical support. It is stated that design classes should be in a free environment based on the pedagogy of teacher-student cooperation, and the project method of teaching at the present stage is the main link of creative independent work of students.

It is assumed that the inclusion of the project method in the educational process will allow to diversify the types of classes, expand the creative potential of the teacher, increase the motivation of students to learn.

УДК 373.3

Самохин А.Ю.
к.фил.н., доцент
Академия «Bolashaq» город Караганда, Республика Казахстан
samoha05@mail.ru
Нурмаганбетова Д.С.
Педагог дошкольной подготовки
ЧУ Детский образовательный центр «Ассоль»
город Караганда, Республика Казахстан
nurmaganbetovadanagul7@gmail.com

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ
АКТИВНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

***Аннотация.** В статье представлены педагогические условия развития творческой активности младших школьников, авторы основательно изучили понятие творческая активность, а также понятие внеурочная деятельность в начальной школе. Представили цель и задачи внеурочной деятельности в начальной школе.*

Формирование творческой активной личности учащихся является одной из важнейших задач современной педагогической науки и практики. Успешное решение этой задачи имеет в настоящее время большое значение как для личности, так и для общества, нуждающегося в инициативных людях с активной социальной позицией, творческим мышлением, самостоятельными, гибкими.

Психологические аспекты развития творческой активности были опубликованы в работах отечественных и зарубежных ученых: Л. С. Выготского, А. Н. Леонтьева, Д. Гилфорда, Э. П. Торренса, О.В.Никифорова, Е.Н.Лихачева и др. В педагогике и педагогической психологии существует ряд научных направлений, разрабатывающих проблемы формирования творческой активности: развивающее обучение (В. В. Давыдов, Л. В. Занков, Д. Б. Эльконин), проблемное

обучение (А.М. Матюшкин, М. И. Махмутов и др.), теория воспитания интеллектуальной творческой личности школьника (В. А. Сухомлинский, Ш. А. Амонашвили) [1].

Изучение научной литературы показывает, что развитию творческой активности младших школьников во внеурочной деятельности в целях определения степени разработанности темы и контроля педагогической практики все еще не уделяется должного внимания, что обусловлено рядом причин, в том числе трудностями в определении педагогических условий.

Дети младшего школьного возраста очень любопытны, у них большое желание познавать окружающий мир. Накопление опыта и знаний - необходимые предпосылки для будущей творческой деятельности. Для раскрытия понятия «творческая активность» необходимо рассмотреть понятия «творчество», «активность».

Творческая активность - это совокупность многих качеств. Вопрос о компонентах творческого потенциала человека до сих пор остается открытым, в настоящее время существует несколько предположений относительно данной проблемы. Ученые и педагоги, занимающиеся разработкой программ и методик творческого воспитания на основе теории решения изобретательских задач и алгоритма решения изобретательских задач, считают, что одной из составляющих творческого потенциала человека являются следующие способности: способность к риску, дивергентное мышление, гибкость в мышлении и действиях, скорость мышления, способность высказывать собственные идеи и изобретать новое, богатое воображение, восприятие неоднородности предметов и явлений, высокие эстетические ценности, развитая интуиция. Все вышеперечисленные качества характеризуют творческого человека.

В связи с этим можно выделить основные направления в развитии творческой активности младших школьников [2]:

- развитие продуктивного творческого воображения, характеризующегося такими качествами, как богатство и направленность отредактированных образов;
- развитие качества мышления, формирующего творческое мышление (креативность).

Психологи, прежде всего, связывают творческую деятельность с особенностями мышления. Например, известный американский психолог Дж. Гилфорд обнаружил, что творческим личностям, занимающимся проблемами человеческого интеллекта, свойственно дивергентное мышление. Люди, обладающие таким типом мышления, не концентрируют все свои силы на поиске единственно правильного решения при решении той или иной задачи, а ищут решения во всех возможных направлениях, чтобы рассмотреть, как можно больше вариантов. Такие люди склонны создавать новые комбинации из элементов, которые большинство людей знают и используют только определенным образом, или, на первый взгляд, имеют тенденцию образовывать связи между двумя элементами, которые не имеют ничего общего.

Дивергентный способ мышления лежит в основе творческого мышления, характеризующегося следующими основными особенностями [3]:

- скорость-способность озвучивать максимальное количество идей (в данном случае важно не их качество, а их количество);
- гибкость-способность говорить о широком разнообразии идей;
- оригинальность-способность генерировать новые нестандартные идеи (это может отражаться в общепринятых ответах, решениях);
- финиш-способность совершенствовать свой «продукт» или придавать ему законченный вид.

В младшем школьном возрасте ребенок начинает понимать свое место в мире общественных отношений, раскрывается социальная позиция ученика (внутренняя позиция) и происходит переоценка ценностей, изменение самосознания (рождение социального «я»), если в дошкольном возрасте интересы и мотивы связаны с игрой, то интересы и мотивы начальной школы связаны с обучением.

Ведущей деятельностью младшего школьника является учение, которое существенно меняет мотивы его поведения, открывает новые источники развития его познавательных и нравственных сил. Он постепенно включается в трудовую деятельность. Игра продолжает занимать важное место, тем не менее, теряя свою главную роль. Первоклассник во время работы в классе испытывает большую интеллектуальную, эмоциональную и физическую нагрузку, которая сопровождается длительным статическим напряжением, связанным с сохранением определенной осанки. Ребенку будут очень важны собственные достижения:

- а) в познании;
- б) в овладении навыками и умениями учебной деятельности;
- в) во взаимоотношениях со сверстниками, учителями и родителями;
- г) обретение уверенности в себе, собственных возможностях;

д) в развитии потребности в успехе.

Большую роль в развитии творческой и познавательной активности детей играют и такие особенности психических процессов, как внимание, восприятие, память. Особое место среди психических процессов занимает внимание младшего школьника, которое всегда включается в практическую деятельность и познавательные процессы, с помощью которых проявляются интересы, направленность личности. Ученик начальной школы на основе недостаточного развития мышления, так как он еще не может контролировать свое внимание и часто находится во власти внешних воздействий.

В современных условиях, когда социокультурные учреждения ориентированы прежде всего на решение педагогических задач, важнейшим является воспитание и развитие творческой личности младшего школьного возраста, так как этот возраст является периодом интенсивного формирования нравственного сознания, системы справедливых оценочных суждений. Развивая творческую активность младших школьников, социокультурные учреждения способствуют педагогизации досуга, поэтому в процессе занятия любимым делом развивают духовные потребности, вкусы, кругозор, формируют творческие качества личности, углубляют ее общественную активность.

Творческая активность младших школьников формируются в социокультурных учреждениях в различных творческих кружках: мастерских, кружков мягких игрушек, столярных мастерских, технических мастерских, кружков шитья, ткачества, художественной самодеятельности и т. Учтявая, что учащиеся начальной школы впервые в жизни многое выполняют, при организации творческих занятий необходимо поэтапное наличие требований, продуманность организации работ, точность сделанной оценки и проверка выполнения.

Творческие кружки способствуют самоутверждению и самореализации личности в свободное время. Работа в кружках строится по принципу добровольности, поэтому ее содержание во многом отвечает индивидуальным устремлениям детей младшего школьного возраста.

Внеурочная (внеучебная) деятельность - это совокупность всех видов деятельности школьников, в рамках которых решаются задачи воспитания и социализации, развития интереса, формирования универсальных учебных действий в соответствии с основной образовательной программой образовательного учреждения.

Внеурочная деятельность-неотъемлемая часть образовательного процесса в школе, позволяющая реализовать требования государственного образовательного стандарта.

Внеурочная деятельность в начальной школе-понятие, характеризующее различные виды деятельности. Задачей внеклассной деятельности является воспитание учащихся и их активное участие в процессе социализации, развитие способностей. В ходе этих занятий должны формироваться основные личностные качества.

Внеурочная деятельность в начальной школе является важнейшим этапом в формировании поведения младшего школьника, поэтому деятельность учителей начальных классов в этот период имеет важное значение. Воспитание в школе должно проводиться только через совместную деятельность взрослых и детей, детей друг с другом, где возможно присвоение (а не просто признание) детьми ценностей.

При этом воспитание не может быть интегрировано или обособлено в какой-либо вид образовательной деятельности, оно должно включать и включать все виды учебной (в границах различных учебных предметов) и внеурочной деятельности. Именно так ставится проблема нового государственного образовательного стандарта общего образования, в котором особое внимание уделяется внеурочной деятельности учащихся, пространству и времени в образовательном процессе[4].

Организованная система внеурочной деятельности представляет собой:

- максимальное развитие или формирование познавательных потребностей и способностей каждого учащегося;
- обеспечение воспитания свободной личности. Воспитание является одним из важнейших компонентов образования в интересах человека, общества, государства.

Таким образом, цель внеурочной деятельности:

- создание условий для достижения учащимися социального опыта, необходимого для жизни в обществе, и формирования системы ценностей, принимаемых обществом, создание условий для многогранного развития и социализации каждого учащегося в свободное от учебы время;
- создание в свободное время воспитательной среды, обеспечивающей активизацию социальных, интеллектуальных интересов учащихся, развитие здоровой, творчески растущей

личности, сформированной гражданской ответственности и правового самосознания, подготовленной к жизни в новых условиях, способной к социально значимой практической деятельности, реализации добровольных инициатив.

Задачи внеурочной деятельности:

1) организация общественно-полезного и досуга учащихся совместно с общественными организациями, семьями учащихся, учреждениями дополнительного образования и другими социально-культурными учреждениями;

2) включение учащихся в комплексную деятельность;

3) формирование навыков позитивного коммуникативного общения;

4) развитие навыков организации и осуществления сотрудничества с педагогами, сверстниками, родителями, старшими детьми в решении общих проблем;

5) воспитывать трудолюбие, умение преодолевать трудности, целеустремленность и настойчивость в достижении результата;

6) развитие позитивного отношения к базовым общественным ценностям (человек, семья, Родина, природа, мир, образование, труд, культура) для формирования здорового образа жизни;

7) создание условий для эффективной реализации основных целевых образовательных программ различного уровня, реализуемых во внеурочное время;

8) углубление содержания, форм и методов занятости, учащихся в свободное от занятий время.

Внеклассная деятельность-неотъемлемая часть образовательного процесса. Обязательными условиями организации внеурочной деятельности в образовательном учреждении являются:

- родительский запрос;

- наличие необходимой учебно-материальной базы;

- наличие укомплектованных штатов и подготовленных кадров;

- соблюдение требований к смене занятий и составлению расписания занятий.

Внеурочная деятельность организуется по направлениям развития личности: (спортивно-оздоровительная, духовно-нравственная, социальная, общеинтеллектуальная, общекультурная), экскурсии, кружки, секции, круглые столы, конференции, дискуссии, школьные научные общества, олимпиады, соревнования, поисковые и научные исследования, общественно полезные практики и др.[5].

Список использованных источников:

1. Чумакова С. П. Развитие творческих способностей младших школьников. Методические рекомендации. - Могилев: МГУ им. А. А. Кулешова, 2005. - 32 С.

2. Выготский Л. С. Психология развития ребенка. - М.: Изд-во Смысл, Изд-во Эксмо, 2004. - 512 С.

3. Креативный ребенок: диагностика и развитие творческих способностей / сост. Т. А. Барышева и др. - Ростов н/Д: Феникс, 2004. - 214.

4. Эльрих Р. Внеклассовая работа по приобретению в начальных классах. - Москва. 2002. - 205 С.

5. Былевская В. Н. Развитие творческих возможностей младших школьников /В. Н. Былевская // Начальная школа. -1990. - № 5. с. 25-28

Самохин А.Ю., Нурмаганбетова Д.С.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМУЫДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

Аңдатпа. Мақалада кіші жастағы оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытудың педагогикалық шарттары берілген, авторлар шығармашылық іс-әрекет түсінігін, сонымен қатар бастауыш мектептегі сыныптан тыс жұмыс тұжырымдамасын жан-жақты зерттеген. Бастауыш сыныптағы сыныптан тыс жұмыстардың мақсаты мен міндеттерімен таныстырды.

Samohin A. Yu., Nurmaganbetova D. S.

THE DEVELOPMENT OF CREATIVE ACTIVITY OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN

Annotation. The article presents the pedagogical conditions for the development of creative activity of younger schoolchildren, the authors thoroughly studied the concept of creative activity, as well as the concept of extracurricular activities in primary school. Presented the purpose and objectives of extracurricular activities in primary school.

Самохин А.Ю.
к.фил.н., доцент
Академия «Bolashaq» город Караганда, Республика Казахстан
samoha05@mail.ru
Омирзакова А.С.

учитель начальных классов
КГУ «Опорная школа (ресурсный центр) № 132» отдела образования Жанааркинського района,
Республика Казахстан
anara_a777@mail.ru

ДИАГНОСТИКА РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДЕТЕЙ В УСЛОВИЯХ ПРЕДШКОЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

***Аннотация.** Актуальность проблемы развития познавательной активности детей в условиях предшкольной подготовки является одной из наиболее актуальных в психолого-педагогической науке, так как взаимодействие человека с окружающим миром зависит от его активности. Активность является одной из главных предпосылок формирования психических качеств личности, ее самостоятельности и инициативы.*

Создание проблемно-поисковых ситуаций, постепенное усложнение содержания задач, стимулирование к самостоятельной поисковой деятельности и проявлению максимальной умственной активности и самостоятельности, создание развивающей среды, предоставляющей каждому ребенку широкий простор для самореализации, оказание педагогической поддержки в процессе совместной деятельности, организация образовательного процесса на наглядно-образной основе - важный принцип педагогической работы.

Реализация принципа активности в обучении имеет определенное значение, т.к. обучение и развитие носят деятельностный характер и от качества учения как деятельности зависит результат обучения, развития и воспитания детей [1].

Ключевой проблемой в решении задачи повышения эффективности и качества учебного процесса является активизация учения детей. Ее значимость состоит в том, что учение, являясь отражательно-преобразующей деятельностью, направлено не только на восприятие учебного материала, но и на формирование отношения ученика к самой познавательной деятельности.

Важнейшая задача педагогов – сформировать у детей познавательную активность. Как решить эту задачу в условиях воспитания и обучения школьников? «Правильно организовать учебно-воспитательный процесс – это значит поставить такую учебную задачу, которую без эксперимента не решить» - считает известный психолог В.В.Давыдов[2].

В процессе постоянного познания нового, экспериментирования, экскурсий, опытов, решения задач – дети выступают как исследователи, они познают скрытые связи и отношения объектов [3].

Проблема развития познавательной активности личности, как показывают исследования, находилась в центре внимания педагогов.

Приступая к констатирующему эксперименту, следует отметить, что познавательная активность у детей предшкольного класса имеет отчётливые внешние проявления.

Опираясь на эти проявления, можно судить о её содержании и характере её организации: чем заинтересован ребёнок, какова интенсивность его стремлений к знакомству с определёнными явлениями. О познавательной активности можно судить по 4 показателям:

1. Внимание и особый интерес к предмету.
2. Эмоциональное отношение к предмету (удивление, недоумение, озабоченность предметом и др.).
3. Действия, направленные на лучшее распознавание устройства предмета, понимание его функционального назначения. Общее количество этих действий – свидетельство интенсивности обследования. Но особенно важно количество действий и, прежде всего их разнообразие.
4. Постоянное стремление к новому предмету, даже тогда, когда его нет.

Педагогический эксперимент проводился на базе КГУ «Опорная школа (ресурсный центр) № 132» отдела образования Жанааркинського района, дети предшкольной подготовки.

Для констатирующего эксперимента подобрали следующие задания:

- блоки контрольно – ориентировочных тестов (КОРТ), методика Е. Брежневой;
- проблемные ситуации;
- познавательные задачи.

Согласно работе Е. Брежневой познавательная активность состоит из 3-х компонентов:

- эмоционального (отображение характера интересов школьника, его реакции на математические ситуации, жажда к математическим знаниям);
- познавательного (такого, что характеризует качество математических знаний, умений и навыков);
- волевого (развитие настойчивости, трудолюбия) [4].

Детей тестировали индивидуально. Обобщение данных каждого компонента познавательной активности позволяло определить уровень сформированности этого качества. Данные, полученные во время обследования детей по трём блокам, позволили оценить уровень познавательной активности у детей экспериментальной и контрольной групп.

В таблице 1 зафиксированы уровни развития познавательной активности детей.

Таблица 1

Уровни развития познавательной активности (констатирующий срез)

Уровень	Группа	
	Контрольная	Экспериментальная
Высокий	30%	25%
Средний	50%	50%
Низкий	20%	25%

Можно сделать вывод: данные результата показали, что очень мало детей и в контрольной группе, и в экспериментальной имеют высокий уровень развития познавательной активности. Их уровень принадлежит в основном ко второй и третьей группе. Это и обусловило проведение формирующего эксперимента в экспериментальной группе.

Так же для исследования были использованы познавательные задачи, проблемные ситуации. Одна из проблемных ситуаций:

Создавалась непринуждённая обстановка, ребёнку предлагалось войти в комнату, где на столе (в тёмной части комнаты) стоял цилиндр зелёного цвета, накрытый чёрным платком так, чтобы небольшую его часть было видно. В комнате сидело 2 ребёнка, когда заходил испытуемый, ему предлагалось назвать цвет предмета, который стоит на столе.

С двумя другими детьми педагог договаривается заранее, и они называли цвет предмета – синий. После чего детям еще раз предлагалось хорошо посмотреть и назвать цвет.

В ходе наблюдения можно обнаружить, что одни дети, после определенного времени, подходят к предмету ближе и открывая его с уверенностью, говорят: «Зеленый». Другие же просят разрешение подойти, долго рассматривают предмет, колеблются с названием цвета предмета. Третьи теряются и не хотят больше отвечать. Четвёртые, долго поразмыслив, соглашаются, что предмет синий. Очень редко, но случалось, что ребёнок сразу, же соглашается.

Чтобы более точно выявить у детей уровень познавательных интересов в констатирующем эксперименте была использована познавательная задача.

В процессе выполнения практической части ребёнка несколько раз спрашивала, какую надо брать линейку и почему он берёт именно эту линейку. При решении задачи фиксировала не только результат (решил – не решил), но и выясняла, действует ли ребёнок согласно условию задачи или подменяет его, каким способом он решает задачу, может ли предварительно спланировать в рисунке последующие практическое решение.

Первая часть задания, в которой требовалось нарисовать, в каком порядке будут разложены линейки, оказалась более сложной для детей, чем само выкладывание. Многие дети не выполнили эту часть задания.

Вторую часть задания – практически разложить линейки по длине – выполнили большинство детей. Они поняли задачу и практически решили её. Дети упорядочивали линейки одним способом – путём простого перебора искали соответствующую.

Систематического способа выбора очередной линейки (каждый раз выбирать самую длинную или самую короткую) не открыл не один ребёнок. Многие дети безошибочно на глаз

выбирали каждую линейку, но недостаточно осознавали очерёдность выбора и поэтому не могли ответить на вопросы: «Какую линейку надо взять сейчас?» или «Почему ты выбрал эту линейку?».

При одинаковом способе решения в результате практического построения разница всё же проявилась. По результатам можно судить о возможностях детей «принять» такую задачу. Примерно половина детей групп правильно упорядочили все линейки. Некоторые дети отражали лишь общее направление ряда, строя его из нескольких элементов.

Результаты уровня развития проблемной ситуации и познавательной задачи зафиксированы в таблице 2.

Таблица 2

Уровни развития проблемной ситуации и познавательной задачи

Уровень	Группа	
	Контрольная	Экспериментальная
Высокий	30%	20%
Средний	60%	55%
Низкий	20%	25%

Результаты констатирующего эксперимента показали, что у детей обеих групп невысокий уровень сформированности познавательной активности. Показатели высокого уровня в экспериментальной группе составили 20% и в контрольной группе 30% среднего уровня 60% и 55%. Много детей в обеих группах оказалось с низким уровнем познавательной активности: 20% в экспериментальной группе 25% в контрольной группе.

Следует отметить, что работа по формированию интересов у детей этих групп только начата и впереди ещё много интересного и непознанного, на что и нужно обратить внимание педагогам и родителям.

Вывод: очень мало детей и в контрольной группе, и в экспериментальной имеют высокий уровень выхода из проблемной ситуации и познавательных задач.

В результате педагогической диагностики выделили уровни развития познавательной активности детей.

1. Уровень (высокий). Для детей данного уровня характерна выраженная исследовательская деятельность. Дети проявляют интерес к проблеме, принимают поставленную задачу, активно стремятся к разрешению проблемы, анализируют исходное состояние ситуации, высказывают предположения по способам ее решения. Их поисковая деятельность разворачивается как практические, пробующие действия, направленные на выяснение новых свойств объекта. Дети проявляют настойчивость, получают адекватный результат, выражают эмоциональное удовлетворение, желание продолжить экспериментирование.

2. Уровень (средний). Дети принимают задачу и разворачивают поисковые действия, но действуют непоследовательно, недостаточно эффективно, получают частичный результат. У детей отсутствуют нацеленность на результат и попытки предварительного планирования действий. Они понимают, что не могут решить задачу до конца, и выражают досаду.

3. Уровень (низкий). Дети включаются в проблемную ситуацию, но их активность быстро затухает. Они боятся проявить самостоятельность и инициативу в выборе способа действий, затрудняются выдвинуть гипотезу и обосновать ее. Дети действуют хаотично, переводят экспериментальную ситуацию в игровую, то есть исследовательский поиск заменяется игровым манипулированием.

Познавательная деятельность - это особый вид мыслительной деятельности, протекающий на продуктивном творческом уровне. Результативность познавательной деятельности выражается в выполнении логических операций, умениях планировать, корректировать, специальных умениях, соответствующих специфике предмета интереса. Продуктивность деятельности зависит от степени самостоятельности к субъектной позиции в саморазвитии ребенка.

Список использованных источников:

1. Лобанова Е.А. *Создание развивающей среды как условие формирования познавательной активности дошкольников: Автореф. дис. канд. пед. наук. - Саратов, 2001. - 19 с.*

2. Давыдов В.В. Виды обобщения в обучении. - М.: Просвещение, 1992. – 310 с.
3. Запорожец А.В. Игра и развитие ребенка. //Дошкольное образование. -2004. -№2. - С.12-15.
4. Диагностика умственного развития детей. // Под ред. Л. А. Венгера, В. В. Холмовской. - М.: Просвещение, 1998. – 296 с.

Самохин А.Ю., Омирзакова А.С.
**МЕКТЕПАЛДЫ ДАЯРЛЫҚ ЖАҒДАЙЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ
БЕЛСЕНДІЛІГІНІҢ ДАМУЫН ДИАГНОСТИКАЛАУ**

Аңдатпа. Мектепке дейінгі дайындық жағдайында балалардың танымдық белсенділігін дамыту мәселесінің өзектілігі психологиялық-педагогикалық ғылымдағы ең өзекті мәселелердің бірі болып табылады, өйткені адамның сыртқы әлеммен өзара әрекеттесуі оның белсенділігіне байланысты. Белсенділік адамның психикалық қасиеттерін, оның дербестігі мен бастамашылдығын қалыптастырудың негізгі алғы шарттарының бірі болып табылады.

Samohin A.Yu., Omirzakova A.S.
**DIAGNOSTICS OF THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE ACTIVITY OF CHILDREN
IN PRE-SCHOOL TRAINING**

Annotation. The relevance of the problem of the development of cognitive activity of children in pre-school training is one of the most relevant in psychological and pedagogical science, since the interaction of a person with the outside world depends on his activity. Activity is one of the main prerequisites for the formation of mental qualities of a person, her independence and initiative

УДК 159.922.7 / 8

Сапарғалиева М.Т
Бакалавр, Академии «Bolashaq»
Город Караганда, Республика Казахстан
msapargaliyeva@bk.ru
Научны руководитель к.п.с.н доцент Никифорова О.В

**ЦЕННОСТНЫЕ ДОМИНАНТЫ КАК ВЕКТОРЫ БУДУЩЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО
ВЫБОРА ЛИЧНОСТИ В ЮВЕНАЛЬНЫЙ ПЕРИОД**

Аннотация. В статье рассматриваются «модели должного» как ценностные доминанты, определяющие направленность личного выбора будущей профессиональной деятельности в юношестве как значимом онтогенетическом этапе развития.

Актуальность нашего исследования определяет те Ценностные преобразования в современном обществе, которые открыли возможность гетеростазическому правлению личности-самопроявлению, самораскрытию, выбору собственной, уникальной траектории движения в мире. Ушла на второй план необходимость невилирования личности, тотального проявления гомеостаза, то есть «быть как все».

Также существует социальный заказ общества в системе образования, конечным продуктом деятельности которого становится модель студента с доминирующим ценностями самореализации, ясным профессиональным самоопределением, быстрой адаптацией в различных социальных средах, внутренним мотивом побуждения к деятельности, но все это можно достигнуть только при адекватной позиции педагога, который в процессе профессионального самоопределения занимает значимую роль- референтной личности.

Следует подчеркнуть, что адекватная позиция педагога заключается не только в обучении, умении организовать деятельность и способности принимать самостоятельные решения, но и в ценностно-творческом поиске, вследствие которого формируется смыслообразующий мотив к образовательной деятельности и самостоятельном, осмысленному выбору будущей профессиональной деятельности

В условиях современной социокультурной ситуации в стране, характеризующийся исключительным динамизмом происходящих перемен, особое значение приобретают проблемы,

связанные с подготовкой педагогов специалистов, адекватных по своему профессиональному уровню значимости и сложности решаемых обществом задач.

Психологический механизм «вписывания» знаний в профессиональный образ мира студента заключается в установлении соответствия со сложившейся системой ценностей, смыслов и связанных с ними установок как готовности реализовать их в будущей профессиональной деятельности.

Основой личности студентов являются ценности- именно они определяют «траекторию движения» в образовательном пространстве и закладывают фундамент будущей профессиональной деятельности.

Ее начало было положено работами Г. Спенсера, раскрывшими роль профессий в обществе, значимость процесса профессионального самоопределения в ювенальный период [1].

М. Вебер внес значительный вклад в указанную научную отрасль, который показал специфику профессионального самоопределения, раскрыл смысл и соотношение понятий «профессия» и «призвание», определил место профессиональных специалистов в обществе, и насколько актуальны компетентные специалисты [2, с. 707–735].

Т. Парсонс органично ввел профессиональные типы в теорию социальных систем, рассмотрел профессиональные отношения как важные этапы воспроизводства социальной системы и проанализировал поведение и мотивацию профессиональных групп с позиции внешнепсихологического воздействия [3, с. 457–467].

А вот в отечественной казахстанской педагогике и психологии классиками теории профессионального самоопределения стали такие известные ученые, как ЖусупбекАймаутов, который внес значительную роль в решение проблемы становления работы с одаренными школьниками; в отечественной психологической науке сыграла значимую роль деятельность представителя казахской творческой интеллигентности, передового общественного деятеля и видного ученого.

В 1926 году была опубликована книга Ж. Аймаутова «Психология и выбор профессии», в которой дается анализ работы психолога с детьми, в том числе с одаренными школьниками [4].

Старший научный сотрудник института, Ш. Альжанов, проанализировав умственные способности школьников, пришел к выводу: «Есть ученики, которые быстро схватывают и быстро отвечают на вопросы, а другие очень хладнокровны, спокойны, отвечают неспеша. Однако не подлежит сомнению, что и они могут отвечать правильно и глубоко» [5].

В своих трудах один из первых казахских педагогов И. Алтынсарин (1841-1889) всю образовательную систему рассматривал как процесс формирования личности ученика под влиянием личности учителя. Эти положения нашли свое отражение в его знаменательном труде «Вопросы общественной психологии», а также, мы полагаем, нашли свое развитие в процессе формирования такого психологического процесса как «персонализация» который ввел в психологию А.В. Петровский уже в 20 веке.

Таким образом, ценности детерминируют не только «фундамент личности», но и ее самопроявление в будущей профессиональной деятельности.

Нельзя не согласиться с Б.С. Алякринским в том, что «траекторию движения» студентов и жизнедеятельности обозначают «отношения личности» - те «мосты», которые она строит в своей жизни, те ценностно-смысловые и вместе с тем жизненно-практические обобщения, по каким «развертывается активность личности», а также во многом на формирование ценностных ориентиров влияет референтная группа.

Ценностные представления по отношению к отдельному студенту играют роль «готовых формул», которые определяет «векторы» его направленности в действительности и влияют на его поведение, то есть те ценностные характеристики предметов, которые вовлечены в будущую профессиональную деятельность. Вместе с тем следует подчеркнуть, что вовлеченность в будущую профессиональную деятельность вызвана мотивом внутренним (смыслообразующим).

Мы поддерживаем точку зрения психолога О.К. Тихомирова, который рассматривая проблему ценностей, отмечает, что «ценность способна выступать мотивом, если она приобрела для конкретной личности выступает энергетической доминантой.

Следует подчеркнуть то, что именно в ювенальный период происходит поисковая активность и прогнозирование жизненных планов, которые являются важной социальной потребностью на данном этапе онтогенеза. В этот период актуализируется потребность в выборе личной жизненной позиции, которая выражает отношения к себе и обществу. Образ «я — идеальное профессиональное» становится ведущим мотивом в сознании студентов.

Все это сводится к тому, что источником профессионального самосовершенствования студентов будет являться не только социальное окружение, а ресурсы и внутренний стержень самой личности. «Человек как личность, — подчеркнул М. И. Рожков, — всегда сам самостоятельно прокладывает свой уникальный, индивидуальный, неповторимый путь, который определяет смысл своей жизни и ее траекторию»

Если брать обращать к юношескому возрасту, то в этот период происходит апробирование различных ролей и видов деятельности, а также он является периодом активного жизненного поиска, когда совершается выбор, определяющий жизненный путь личности

В контексте этого мы рассматриваем и ценности современного образования, которые во многом отражают устремление первокурсников, их готовность к обучению в Вузе и профессиональному саморазвитию.

Как пишет А.В. Кирьякова, «образование является основным каналом приобщения будущего специалиста к ценностям культуры, образования и профессии. Система образования претерпевает определенные изменения на каждом этапе развития общества в соответствии с его потребностями, идеологией, ценностями. Кардинальные изменения в мировом сообществе обусловили возникновение новых приоритетов в сфере профессионального выбора специалистов»

Некоторые исследования показывают, что профессиональный выбор во многом зависит от ценностных установок и жизненных планов студентов, которые сегодня все больше ориентированы на материальные ценности, удовольствия, карьеру.

Но вместе с тем, ценностная составляющая мотивации студентов, влияющая на их выбор при поступлении в вуз, связана с тем, что современная молодежь нацелена на получение специальности, которая вызывает у них интерес и предполагает дальнейшее успешное трудоустройство по профессии.

Другим фактором, оказывающим влияние на принятие решения в будущем профессиональном выборе, является оценка престижности будущей профессии.

Соответственно психологическое представление о ценностно-смысловой направленности представлено мысленной проекцией себя в будущее, а в пространственно-временной плоскости - конкретным планированием своей жизни, то есть жизненными и профессиональными планами.

Исходя из теоретического анализа о ценностных доминантах как о векторах профессионального выбора мы можем сделать выводы:

1. Личность согласовывает свою профессиональную деятельность, свое видение «картины мира» с той совокупностью ценностных представлений, которые выполняют функцию ориентации его в действительности.

2. Ценностные представления по отношению к отдельной личности играют роль «готовых формул», которые определяют «векторы» его направленности в действительности и влияют на его поведение, то есть те ценностные характеристики предметов, которые будут вовлечены в будущую профессиональную деятельность.

3. Доминирующая ценность способна выступать мотивом, если она приобрела для конкретной личности побудительное свойство и актуализирует направленность на реализацию собственного «Я» и профессиональное самоопределение.

Список использованных источников:

1. Спенсер Х. *Принципы социологии*. Сокращенно Станиславом Андерсом. Лондон:, Макмиллан, 1969. 821с
2. Вебер М. *Наука как призвание профессия., Избранные произведения*. Москва:, Прогресс, 1990. С.707-735
3. Парсонс Т. *Профессии*. *Международная энциклопедия социальных наук*. Нью-Йорк:, Макмиллан и свободная пресса, 1968.С.530-544
4. Сатова А.К. *Становление психологической науки и психологического образования в Казахстане*. *Вестник АГУ им. Абая №1. (1) с. 37-41.*
5. Акажанова А.Т. *Становление и развитие возрастной и педагогической психологии в Казахстане: Автореф. дис.канд. психол. наук. – Алма-Ата, 1989. – 23 с*

Сапарғалиева М.Т.
ЮВЕНАЛДЫ КЕЗЕҢДЕГІ БОЛАШАҚ КӘСІБИ ЖЕКЕ ТАҢДАУДЫҢ ВЕКТОРЛАРЫ
РЕТІНДЕ ҚҰНДЫЛЫҚ ДОМИНАНТТАРЫ

Аңдатпа. Мақалада «заңдылық үлгілері» дамудың маңызды онтогенетикалық кезеңі ретінде жасөспірімдік кезеңдегі болашақ кәсіби қызметтің тұлғалық таңдауының бағытын анықтайтын құндылық доминанттар ретінде қарастырылады.

Sapargalieva M.T.
VALUE DOMINANTS AS VECTORS OF A PERSON'S FUTURE PROFESSIONAL
CHOICE IN THE JUVENILE PERIOD

Annotation. The article considers "pattern patterns" as an important ontogenetic stage of development as value dominants that determine the direction of a person's choice of future professional activity in adolescence.

ӨОК 373.24

Сарбасова К.А., Ахимбекова С.А.
«Bolashaq» Академиясы
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қаласы
kalimash.70@mail.ru

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ДАМЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ

Аңдатпа. Мақалада мектепке дейінгі мекемелерде педагогикалық технологияларды жетілдірудің маңыздылығы және педагогикалық технологиялардың өскелең ұрпақтың дамуындағы маңызын сипатталған. Автор мақалада қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде қолданылатын педагогикалық технологиялардың түрлерін жіктейді және мектепке дейінгі мекемелерде инновациялық білім беру құралдарын қолданудың да маңыздылығы түсіндіреді.

Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік-экономикалық өзгерістер, тұрақты дамудағы жаңа стратегиялық бағдарлар, қоғамның ашықтығы, оның жылдам ақпараттануы мен динамикалылығы мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуға қойылатын талаптарды күшейтеді.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың маңызын арттыру жалпы әлемдік үрдістер қатарына жатады. Соңғы онжылдықта балаларды күту мен қарау бойынша жекелеген білімдік қызметтер көрсетудің орнына ұлттық білім беру жүйесінің маңызды бөлігі ретінде баланың дамуының ерте кезеңін және мектепке дейінгі білімді берудің қажеттілігін түсінді. Көптеген дамыған елдерде балалар бақшасына бару міндетті және тегін болып саналады. Мектепке дейінгі білім беру неғұрлым салмақты қаржыландырылса, адамдар солғұрлым ғұмыр бойы жақсы өмірлік нәтижелерді көрсетеді. Өйткені мектепке дейінгі балалық шақта тұлғаның параметрлері мен ерекшеліктері қаланады, көбінесе оның интеллектуальдық және дене қабілеттерінің, мүдделері мен мүмкіндіктерінің келешектегі даму сапасы мен бағыты анықталады.

«Білім туралы» ҚР Заңындағы: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шырдарға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деген жолдар әрбір мұғалімнен ізденісті, білімділік пен біліктілікті қажет етеді [1].

Қазіргі кезеңде білім ғылым саласында инновациялық педагогикалық технологиялар қаншалықты маңызды болса, мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде де педагогикалық технологиялар ұғымы кеңінен қолданылатын ұғымдардың біріне айналды.

Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Сондықтан мектепке дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеудің негізгі мақсаты – баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы болып отыр.

Жаңа заман баласы ертеңгі еліміздің болашағы. Жаңа заман баласын қалыптастырып, дамыту үшін, тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр сырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай туғызу қажет [35].

Әрине, ол үшін мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуында педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты.

Яғни, педагогикалық технологияны қолдану негізінде келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау қазіргі таңдағы әрбір педагогтың міндеті.

Қоғамдағы қазіргі даму кезеңінде мектепке дейінгі мекемелердегі білім беру жүйесінде оқыту, тәрбие беру үрдісін технологияландыру- басты мәселенің бірі.осыған орай мектепке дейінгі мекемелердің тәжірибесіне оқыту мен тәрбиелеудің әр түрлі технологиялары жасалып енгізілуде [36].

Әрине мұндайда педагогикалық технологияға анықтама берген ғалымдардың бірін атап өтсек те болады. Олар: В.П. Беспалько, В.М. Монахов, В.М. Кларин, П.И. Третьчков, И.П.Сенновский, Г.А. Монахова, М.А. Чошанов т.б. өз еңбектерінде қарастырып өткен.

Білім беру жүйесінде педагогикалық технологияны қолдану келешек ұрпақтың еркін дамуына, жан-жақты білім алуына, белсенді, шығармашыл болуына жағдай жасау әрбір педагогтың міндеті болып табылады. Білім беру жүйесінде қолданылып жүрген педагогикалық технологиялар: ынтымақтастық педагогикасы, білім беруді ізгілендіру, ойын арқылы оқыту, проблемалық оқыту, модульдік оқыту, тірек сигналдары арқылы оқыту, дамыта оқыту, түсіндіре басқарып оза оқыту, өздігінен оқыту, сын тұрғысынан ойлауды дамыту, оқытудың компьютерлік технологиясы, бағдарламалап оқыту, деңгейлеп оқыту т.б.

Білім берудің алғашқы деңгейлері балабақшадан басталмақ. Мақсаты-мектепке дейінгі білім балалардың білім алуына бірдей бастапқы мүмкіндіктерді қамтамасыз ету. Кез келген оқыту технологиясы тәрбиешіден терең теориялық, психологиялық, педагогикалық әдістемелік білімді, педагогикалық шеберлікті, бабалардың жан дүниесіне терең үңіліп оны ұғына білуді талап етеді.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде қолданылатын педагогикалық технологиялардың бірнеше түріне тоқталайық.

Ойын арқылы оқыту технологиясының мақсаты дидактикалық, тәрбиелік, дамытушылық, әлеуметтендірушілік мақсатқа жету. Ойын технологиясының ерекшелігі ойындық іс-әрекеттің психологиялық механизмі жеке бастың өзіндік талап-талғамдарына сүйенеді. Баланың бойындағы білімділік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді. Ойын - балалар үшін оқу да, еңбек те. Ойын айналадағы дүниені танудың тәсілі. Сонымен қатар, ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңу жолын үйретіп қана қоймайды, олардың ұйымдастырушылық қабілеттерін де қалыптастырады.

Ойын-әлеуметтік қызмет. Ол баланың жасына қарай өзін қоршаған ортаны танып білуге құштарлығын арттырады.

Проблемалық оқыту технологиясы-баланы өз бетімен ізденуге үйрету, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту. Яғни, балалардың белсенділігі арттыру, оқу материалына баланы қызықтыратындай мәселе тудыру, бала материалды сезім мүшелері арқылы ғана қабылдап қоймайды, білімге деген қажеттілігін қанағаттандыру мақсатында меңгереді, бала оқытуды өмірмен және еңбегімен байланыстырады.

Өздігінен даму технологиясы-бұл баланы жан-жақты дамыту, дербестікке тәрбиелеу, бала санасында нәрселер әлемі мен ойлау әрекетінің бірігуі. мұнда оқыту бала дамуына сәйкес табиғи болуы керек, сонда ғана бала өзін дамыта алады. М.Монтесори педагогикасының түсіндіруінше баланың туғаннан азамат болғанға дейін барлық өмірі- оның еркіндігі мен дербестігінің дамуы болып табылады.

Бұл технологияның ерекшелігі оқытудың бірыңғай бағдарламасы болмайды, әркім табиғат берген даму жолымен жүреді. Балабақшада сабақ болмайды әр күн жалпы жиыннан басталады және жиыннан кейін әркім өз еркімен қалаған жұмысымен айналысады. Әр баланың іс-әрекеті өз еңбегіне орай үлкендердің басқа бала тарапынан бағаланады. Мұндағы басты мәселе бала өзін-өзі бағалайды [3].

Ынтымақтастық педагогикасы-педагогтың талап ету педагогикасынан қарым-қатынас педагогикасына көшуі. Балаға ізгілік тұрғысынан қарау, оқыту мен тәрбиенің ажырамас бірлігі: тәрбиеші-бала, бала-тәрбиеші, бала-бала, яғни бала да тәрбиеші де субъектілер болып табылады. Сонымен қатар, баланың жеке басына ізгілік қарым-қатынас, бала мен тәрбиеші арасындағы өзара түсінушілік, ынтымақтастық қарым-қатынас жасау.

Бұл технологияның негізгі мақсаты-баланы азамат етіп тәрбиелеу, олардың танымдық күшін қалыптастыру және дамыту, баланың жаны мен жүрегіне жылылық ұялату.

Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы-білім, білік, дағдыны меңгерту болып табылады. Әр баланы қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне қарай оқыту, балалардың әр түрлі топ ерекшеліктеріне сәйкес оқытуды бейімдеу, ыңғайлау.

Модульдік оқыту технологиясы-оқытудың тұтас технологиясын жобалау, алға қойған мақсатқа жетуді көздейтін педагогикалық үдерісті ұйымдастыру, тәрбиешіге нәтижені талдап, түсіндіріп бере алатындай жүйені таңдау және құру. Балалармен жүргізілетін жұмыстарда кездесетін қиыншылықтардың алдын-алу және түзету жұмыстарының жүйесін құру. Дамыта оқыту технологиясы-баланы оқыта отырып, дамыту. Бала бойында еркіндік, мақсткерлік, ар-намыс, мақтанш сезім, дербестік, адамгершілік, еңбексүйгіштік, белсенділік т.б. қасиеттер дамыту.

Сонымен қатар, мектепке дейінгі мекемелерде инновациялық білім беру құралдарын қолданудың да маңызы зор. Инновациялық білім беру құралдарына: аудио, видео, құралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, мультимедиялық құрал, электрондық оқулықтар, мен оқу әдістемелік кешендер, инновациялық ақпараттық банк, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады. Қазіргі таңда көптеген интерактивтік бағдарламалық бөлімдер, қозғалмалы объектілер құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда. Осындай құралдардың бірі-мультимедиялық оқулықтарды балабақшаларда кеңінен пайдалану. Бұл жағдайда тәрбиеші әр оқу іс-әрекеттерін бастар алдында жиі көрнекіліктер ауыстырмаған болар еді. Ал, мультимедиялық оқулықтар арқылы тәрбиеші уақытты тиімді және ұтымды пайдаланар еді.

Аталған педагогикалық технологиялар мен инновациялық құралдар балабақшада балалардың жас ерекшеліктерін ескерген, әр сатыға балалардың қабылдау мүмкіндіктерін ескерген жағдайда ғана пайдалануға болады. Мектепке дейінгі балалардың есте сақтау қабілеті әлсіз, қабылдау үдерістері тұрақсыз келеді. Сондықтан олар затты қолмен ұстап, көзімен көргенді ұнатады. Осыған сәйкес, мектепке дейінгі балалардың оқу іс-әрекеттеріне көрнекілік, ойын технологиясын кеңінен қолданған жөн.

Тәрбиеші – бала бойына білім нәрін себетін басты тұлға. Жаңашыл тәрбиеші даярлауға тқойылатын талаптар студенттерді оқытудың жаңа түрлерімен қаруландыра отырып, қазіргі уақыттағы кәсіптік дағдыларын игеруге бағытталған оқытудың жаңа жолдарын енгізуді көздейді [3,27].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы // <https://adilet.zan.kz>.
2. Сөйлеп үйренемін [Мәтін]: мектепке дейінгі жастағы кіші топ балаларына арналған дамытушы кітап. – Алматы: Просвещение-Қазақстан, 2007.-40 б.
3. Тіл дамытудың гажайып әлемі [Мәтін]: әдістемелік нұсқау / Қазақстан Республикасы Білім және Ғылым министрлігі ұсынған. – Алматы: Аруна, 2006.-128 б

Сарбасова К.А., Ахимбекова С.А. РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация. В статье описывается важность совершенствования педагогических технологий в дошкольных учреждениях и значение педагогических технологий в развитии подрастающего поколения. Автор классифицирует виды педагогических технологий, используемых в настоящее время в дошкольном образовании, и объясняет важность использования инновационных средств обучения в дошкольном образовании.

Sarbassova K. A., Ahimbekova S.A. THE ROLE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

Annotation. The article describes the importance of improving pedagogical technologies in preschool institutions and the importance of pedagogical technologies in the development of the younger generation. The author classifies the types of pedagogical technologies currently used in preschool education and explains the importance of using innovative teaching tools in preschool education.

Сарбасова К.А., Байсеркина Б.М.
«Bolashaq» Академиясы
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қаласы
kalimash.70@mail.ru
bayan.69@inbox.ru

ЖАҒЫМДЫ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҮЛГІСІНДЕ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘДЕНИЕТІН ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа Мақалада жағымды мінез-құлық үлгісінде бастауыш сынып оқушыларының қарым-қатынас мәдениетін тәрбиелеудің ерекшеліктері қарастырылады. Қарым-қатынас – әлеуметтік статусқа ие болатын барлық жас кезеңдерде болатын іс әрекет түрі, сондықтан да бастауыш сынып оқушыларының жаһандану кезеңіндегі қарым-қатынас түрлерін жақсарту өзекті мәселе болып табылады.

Қоғамның даму тарихы қазіргі қоғамның дамуында, қарым-қатынасыз адамның әрекеттерін қарапайым актілерінде жүзеге асуы мүмкін еместігін атап өтуде. Адамдар әр түрлі ұжымға кіре отырып, өзара әрекеттеседі, бір-бірімен қарым-қатынасқа түседі, бір-біріне өзара әсер етеді, рухани толықсады, өз жолдастарының қарым-қатынасын басқарады, қоғамның материалдық жағдайын қамтамасыз етеді. Өмірден алынған көптеген фактілерді адамдардың бір-бірімен қарым-қатынасқа түсу мазмұны мен жиілігі, қарым-қатынасқа түсуші жақтардың біліміне, біліктілігіне, әрекеттеріне, ішкі және сыртқы келбеттеріне, бір-бірінің сұраныстарын қанағатандыра алуына байланысты.

Әдеби талдауларда сөйлеу қарым-қатынасын және педагогикалық қарым-қатынасты басқада ғылымдар (философия, әлеуметтану, әлеуметтік лингвистика, психолінгвистика, әлеуметтік психология, жалпы психология, педагогика және педагогикалық психология) көзқарасы тұрғысынан зерттелетіні көрсетіледі.

Мектеп табалдырығын аттаған сәттен бастап, баланың алдына оқу іс-әрекетінің шарттарын қойса, бұл баланың шын мәнінде оқу іс-әрекетіне тез араласып кетуіне (бұл жағдайда ол білімді алуға қалыптасқан) себеп болады немесе өзінің шамасы келмейтін оқу тапсырмаларының алдында саскалақтап, бірте-бірте өзіне деген сенімін жоғалтады, мектепті және оқуды ұнатпаушылық сезімін оятып, бұл тіпті баланың бойындағы әдетке айналады. Тәжірибеде бұл екі вариант та типтік болып табылады: білім алуға дайын тұрған балалардың саны да, бұл жағдаймен оқуға шамасы жетпейтін балалардың саны да өте жоғары.

Оқу іс-әрекетінің жағдайында балаға оның ойын емес екендігін түсіндіруге тырысу керек, сонда ғана ол оқуға ат үстілікпен емес, ынтымақпен, шын көңілмен назар аударып, өзін-өзі шынайы өзгертуге үйренеді. Балалар ойынға құрылған тапсырмалар мен оқу тапсырмаларын айыра біліп, оқу тапсырмаларына құлқы болса да, болмаса да оны қалайда орындауы керектігін білуге үйренуі керек. Әрине, ойын баланың белсенді өмірінің аясынан шығып калмауы тиіс. Балаға оның енді «үлкен» екендігін, кішкентай балалар сияқты ойыншықтармен ойнап отыру ұят деген сияқты сөздерді айтуға болмайды. Ойын тек қана балалықтың ғана іс-әрекеті емес, ол барлық жастағы адамдардың бос уақыттарында айналасып, көңіл көтеретін құралы. Әдетте бала адамдардың әлеуметтік қарым-қатынасы жүйесіндегі өзінің жаңа орнында ойынның мәнін бірте-бірте түсіне бастайды әрі ойнағанда да аса бір құштарлықпен ойнайтын болады. Ойнай жүріп бала өзіне аса маңызды әлеуметтік дағды қалыптастырады. «Балалар қоғамының» рөлі мен ережелері үлкендер қоғамының қалыптасқан ережелері туралы білуіне мүмкіндік жасайды. Ойын үстінде ынтымақтастық пен бәсекелестік сезімі қалыптасады. Ал әділеттілік пен әділетсіздікке көз жеткізу, теңдік, лидерлік, бағыныштылық, адалдық, сатқындық әрекеттері баланың бойындағы жеке тұлғалық қасиеттерді қалыптастырады.

Баланың дұрыс психикасының ерекшелігі - танып-білуге деген белсенділігі. Баланың құштарлығы өзін қоршаған әлемді тануға және осы әлемнің құрылысын өзінше бейнелеуге бағытталған. Бала ойнай жүріп тәжірибеден өтеді, себеп-салдарлық байланыстар мен тәуелділіктің себебін ашуға тырысады.

Бастауыш сынып жасы-бұл айналадағы өзге әлемді баланың өз бойына сіңіре бастау, білім жинақтау, осыларды басымдылықпен игеру кезеңі болып табылады. Осы бір аса маңызды өмірлік функцияны табысты орындау баланың өзіне тән бейімділігінің осы жаста қалыптасуына қолайлы жағдай жасайды, яғни, ол мынадай бейімділіктер: адамның беделіне зор сеніммен қарауы, кездесетін барлық жағдайларды тез қабылдап, оған тез әсерленгіштігі, аңғал да ойын баласының қарым-қатынасы. Бастауыш сынып жасындағы балалардың бойындағы осы аталған бейімділіктердің әрқайсысы тек жақсы жақтарымен ғана көрініс табады, ал ол осы жастағы балаларға ғана тән қайталанбас ерекшеліктер болып табылады.

Бастауыш сынып жасындағы балалардың кейбір ерекшеліктері жылдар сайын жойылып отырады, кейбір ерекшеліктерінің маңызы өзгереді. Мұндай жағдайдың балалардың бойында көрініс табуы олардың жас ерекшеліктеріне қарай әртүрлі деңгейде болатынын атап көрсету қажет. Міне, балалардың танымдық мүмкіндіктеріне өзіміз қарастырған осы ерекшеліктер зор ықпал етеді және ол баланың жалпы дамуының келешегінің алғы шарты болып табылады.

Әлемдік құбылыс адамның қамсыз, жағымды қарым-қатынас құруына кедергі келтіретіндей қорқынышты сезім туғызып келеді. Салдарынан адамдар бір-бірімен қарым-қатынасқа түсу үдерісінде күдікпен, үреймен қарау секілді көлеңкелі іс-әрекеттерге тап болады. Міне, осы үлкендердің қайталайтын қарым-қатынасы балаларға, оқушыларға да тән. Сыртқы жағымсыз іс-әрекетті жою мақсатында анықтап алары мыналар: сыртқы қауіп туғызар көздерін нақтылауы, оны әр оқушы өзінен аластап отыруы, кей тұста 1) басқа оқушылармен қиындықты жеңуі, қандай қарым-қатынасқа түсе білуі, 2) оған өзінің көмегін көрсетуі; 3) қауымдық одақты қалай, қандай сапада жүргізуі; 4) ұжымның қандай қасиеттерімен іс-әрекетке түсуі [1].

Егер оқушыларды жағымсыз қарым-қатынасқа осы алгоритммен түсіру ескерілмесе, онда олардың өзара бірлестігінің болуы мүмкін емес. Сырттай бірыңғай бағытқа бағдарланған қарым-қатынас секілді көрінгенімен, іштей олардың рационалды әрекеттестік үдерісті бағамдауы қиындық туғызуы.

«Жақсымен жолдас болсаң жетерсің мұратқа,

Жаманмен жолдас болсаң қаларсың ұятқа», – деген халық даналығы жоғарыдағы жағдайларға сараптама жасауды қажет етеді.

Заманауи қоғам талабына сай елімізде туындап жатқан әлеуметтік-экономикалық саяси-мәдени өзгерістер білімнен тәрбие туындату мәселесіне жаңа көзқарас, парадигманы түсінуге бетбұрыс жасап отыр. «Қазақстан» ұлттық энциклопедиясында: «Адамгершілік» – адам бойындағы гуманистік құндылық, әдеп ұғымы. «Кісілік», «ізгілік», «имандылық» тәрізді ұғымдармен мәндес. Халықтың дүниетанымында мінез-құлықтың әртүрлі жағымды жақтары осы ұғымнан таралады. Мінез-құлық пен іс-әрекеттерде көзге түсетін төмендегідей адамгершілік белгілерін атауға болады: адамды қастерлеу, сыйлау, сену, ар-ұятты сақтау, имандылық пен рахымдылық, ізеттілік пен кішіпейілділік, әділдік, қанағатшылдық» – деген анықтама берілген [2].

Жағымды мінез дарытудың қағидасы әлеуметтік-мәдени өркендеудің жемісі. Адам тумысында жақсылыққа да, жамандыққа да үйір емес. Адамгершілік белгілерінің қалыптасуына ерекше әсер ететін факторлар бар.

Оқушының тәрбиелілігі барлық жағдайда адамның өмір шындығына қарым-қатынасынан байқалады. Оқушы бойында кездесетін сыйластық, әдептілік, әділдік, шыншылдық, жауапкершілік, түсіністік, тіл табысу, келісім, кешірімділік, кішіпейілділік, татулық сияқты қасиеттер қарым-қатынас жасаудың негізі болып табылады. Оқушы шынайы махаббатпен туған елін, өскен жерін, отбасын, Отанын сүйеді, аялап, құрметтейді, оның жақсаруына, көркейіп-гүлденуіне тікелей әрекет жасауға бейімделуі білім арқылы қол жеткізеді.

Оқушыға қатысты өмірлік қандай да бір мәселені алсақ та қарым-қатынас ұғымы бар. Адамгершілік тұрғыдан тәрбиелілік жақсы, жағымды қарым-қатынаспен, ал адамгершілікке жат қылық, тәрбиесіздікпен, яғни жағымсыз қарым-қатынаспен астасатыны белгілі. Сондықтан да оқушылар бір-бірімен қарым-қатынас жасау кезінде адамдық қасиеттерді құрметтеуі, қарым-қатынастың адамгершілік нормаларын сақтауы және оны қалтқысыз орындауы, ешуақытта ренжітпеуі, дөрекілік көрсетпеуі, ыңғайсыз жағдайға қалдырмауы, жылатпауы адамгершілік белгісін танытады.

Білімнен туындаған жағымды мінездің мәнін түсіну – қарым-қатынасты ажырата білуге байланысты. Оқушыны үйлесімді жеке тұлға ретінде қалыптастыруды мақсат ету – қарым-қатынасты шындық, мейірім, сұлулық тұрғысынан бағалау білуде. Мұның өзі бір-бірімен өзара

байланысты, жеке тұлға, әрекет, қарым-қатынас сияқты тәрбиенің бөлінбес үш тірегін теңдей ұстау керектігін көрсетеді. Балалар әрекеттерін байыту қарым-қатынасты байытуға әкеледі. Ал бұл өз кезегінде тұлғаның ілгерішіл өрлеуіне жол ашады. Жағымсыз әрекеттер адамгершілікке жат нәрсеге үйрететіні белгілі. Сондықтан да балаларды жағымды қарым-қатынасқа бағыттап, бағдарлау жөн болады.

Адами қарым-қатынасқа түсуде табиғат, мәдениет, іс, қоршаған адамдар, ең жоғарғы құндылық ретіндегі адамның өзі тірек ретінде алынады. Мұндағы ескеретін ереже: аталған тіректерді негізге ала отырып қарым-қатынасқа түсу бір мезгілде, бірыңғай мұғалімдер мен оқушылардың жарасымды одағымен ілгерілеуді көздейді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Камболов Т.Т. Языковая ситуация в республике Северная Осетия-Алания-Владикавказ. М.: Академия, 2002, 126 с.

2. Қазақстан ұлттық энциклопедиясы. Т. I (А-Ә) / ред.: Ә. Н. Нысанбаев. - Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 1998. - 720 б.

Сарбасова К.А., Байсеркина Б.М.

**ОСОБЕННОСТИ ВОСПИТАНИЯ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕНИЯ
МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА ПОЗИТИВНОЙ МОДЕЛИ ПОВЕДЕНИЯ**

Аннотация. В статье рассматриваются особенности воспитания культуры общения младших школьников на позитивной модели поведения. Общение – это вид деятельности, который происходит во все возрастные периоды, приобретая социальный статус, поэтому актуальным вопросом является совершенствование форм общения младших школьников в период глобализации.

Sarbassova K. A., Baisserkina B.M.

**FEATURES OF EDUCATION OF THE CULTURE OF COMMUNICATION OF PRIMARY
SCHOOL STUDENTS IN THE FORM OF POSITIVE BEHAVIOR**

Annotation. The article considers the specifics of the culture community of younger schoolchildren on a positive narrative model. The society is a kind of activity that takes place in all age periods, gaining social status, so the actual issue is to improve the form of the Society of younger schoolchildren in the period of globalization.

ӨОК 373.31

Сарбасова К.А., Джаксалыкова А.Т.

«Volashaq» Академиясы

Қазақстан Республикасы, Қарағанды қаласы

kalimash.70@mail.ru

**БАСТАУЫШ СЫНЫПТЫҢ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ
ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ
АТҚАРАТЫН РӨЛІ**

Аңдатпа. Мақалада ақпараттық технологиялар мен қазіргі уақыттағы білім беру үдерісінің тығыз байланыстылығы жан-жақты түсіндіріледі. Сонымен бірге, автор сабақ барсында ақпараттық технологиялар көмегімен ұлттық ойын элементтерін қолдану арқылы сабақтың сапасын арттыру әдістеріне мысал келтірген.

Біріккен ұлттар ұйымының шешімімен «XXI ғасыр – ақпараттандыру ғасыры» деп аталады. Қазақстан Республикасы да ғылыми-техникалық прогрестің негізгі белгісі – қоғамды ақпараттандыру болатын жана кезеңіне енді. Қоғамды ақпараттандыру – экономиканың, ғылымның, мәдениеттің дамуының негізгі шарттарының бірі. Осы мәселені шешудегі басты рөл мектепке жүктеледі. Соңғы жылдары заман ағымына сай күнделікті сабаққа компьютер, электрондық оқулық, интерактивті тақта қолдану жақсы нәтиже беруде. Білім беру жүйесі

электрондық байланыс, ақпарат алмасу, интернет, электрондық пошта, телеконференция, онлайн сабақтар арқылы іске асырылуда [1].

Қазіргі кезде оқу үрдісінде интерактивті тақта мүмкіндіктерін кеңінен қолдану сипат алууда. Үкіметіміздің білімге деген қамқорлығының арқасында мектептер заманауи технологиялармен жабдықталу үстінде. Осы орайда интерактивті тақталардың алатын орны ерекше. Activstudio бағдарламасымен қамтамасыз ету арқылы интерактивті тақтамен оқыту технологиясы – оқу үрдісін белсенді, қарқынды етудің бірден-бір жолы. Интерактивті тақта мүмкіндіктерін пайдалана отырып өткізген сабақтар мұғалімнің оқу процесінде уақытын үнемдей отырып, оқушыларға көптеген ақпараттарды беруге көмектеседі. Ол алуан түрлі түспен көркемделіп, сан түрлі дыбыстармен, мультимедиялық-операциялық ортамен құрылған сабақ. Activstudio бағдарламасының көмегімен жасалатын дыбысты, суретті сабақ көрнекілігі флипчарттарды сабақ барысында тиімді қолдану сабақ үрдісінің сапасын арттырып, оқушылардың қызығушылығы мен ақпараттық мәдениетін арттыруына және мұғалімнің сабақ кезеңдерін жүзеге асыру уақытын үнемдеуіне септігін тигізетініне бүгінгі таңда көзіміз жетіп отыр.

Жаңа ақпараттық технологияның негізгі ерекшелігі – бұл оқушыларға өз бетімен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғылдануға, ізденуге, өз жұмысының нәтижесін көріп, өз-өзіне сын көзбен қарауына және жеткен жетістігінен ләззат алуға мүмкіндік береді. Ол үшін мұғалім өткізетін сабағының түрін дұрыс таңдай білуі қажет. Сондықтан, ХХІ ғасыр информатика ғасыры, яғни ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда мемлекетіміздің болашағы – жас ұрпаққа заман талабына сай білім беріп, жан-жақты дамуына ықпал ету мұғалімнен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді.

Қазіргі ақпараттандыру дәуірі оқу үдерісінде ақпараттық технология мүмкіндіктерін кең көлемде қолдануды қажет етеді. «Білім беру жүйесін ақпараттандыру – берілетін білім сапасын көтеруді жүзеге асыруға бағытталған үдеріс, еліміздің ұлттық білім жүйесінің барлық түрлерінде қазіргі технологияларды тиімді ақпараттық технологияларға алмастыру, оларды сүйемелдеу және дамыту, нақты жүзеге асыру шаралары» болып табылады. Әлемдік ғылым мен практикада ақпараттық технологияны оқыту үдерісіне енгізу келешек ұрпақтың жан-жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын психологиялық, педагогикалық жағдай жасау үшін тигізер пайдасы зор.

Қазіргі заманның белгілі педагогы П.И.Пидкасистый, Т.О.Балықбаев, Е.Ы.Бидайбеков еңбектерінде ақпараттық технология оқу ақпаратын алуға және білімді меңгеру үдерісін басқаруға, оқушыларды ұйымдастыруға, білімді қабылдауға, оқу мазмұнын объективті түрде беруге, оқу ақпаратын өзінің көзімен байланыстыруға, оқушылардың танымдық қызығушылығын ынталандыруға, арнайы жағдайда оқушылардың оқуға эмоционалды-жағымды көзқарастарын туғызуға, оперативті бақылау және оқыту нәтижесін өздігімен бақылауға мүмкіндік береді деп пікір білдіреді [2].

Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын педагогикалық технологиялардың тиімділігі жоғары деп есептейміз. Оқушының білімін көтерудің ең бастысы – пәнге деген қызығушылығын арттыру. Қызығушылықты тудырудың тәсілдері көп. Олар: түрлі дидактикалық ойындар, сайыстар, жарыстар, кештер, үйірмелер, олимпиадалар өткізу болып табылады. Сабақтың ойын түрінде өткізілуі сынып оқушыларының жалпы көңіл-күйлерінің көтерілуін, яғни белсендіктерін және пәнге деген қызығушылықтарын арттыруға ықпал етеді.

Ұрпақ үшін кітаптың маңызы қандай болса, компьютер де оқушы үшін қоршаған әлемді танудың табиғи құралы болып табылады. Олай болса, барлық сабақтарды компьютерлердің қуаттануымен жүргізуді үйрену – бүгінгі күннің кезек күттірмейтін өзекті мәселелерінің бірі. Сондықтан, ұстаз-мұғалімдер қауымына өте үлкен міндет жүктелді. Бүгінгі таңда жас ұрпаққа пәнді тиімді ұғындырудың бірі – жаңа технология негіздері болып табылады. Ақпараттандыру жағдайында оқушылар меңгеруге тиісті білім, білік, дағдының көлемі күннен-күнге артып, мазмұны өзгеріп отыр. Білім беру саласында ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы білімнің сапасы артады. Мұғалім сапалы білім беру үшін жаңа технологияларды пайдалана отырып, сонымен қатар компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану арқылы білім берсе оқушылардың қызығушылығы арта түседі. Оқу-тәрбиелеу үрдісіне ғылым негіздерін тереңірек оқытуға, оқушылардың танымдарын кенейтуге, түрлі бағдарламаларды меңгеруге бағытталған үйірмелер, факультатив пен курстар енгізу компьютерлік техниканы тиімді қолдану жағдайының бірі болып табылады.

Ақпаратты технологияларды пайдалану арқылы мектептегі сабақтарды жаңаша ұйымдастыру, мұғалімнің рөлі мен қызметінің артуына жағдай жасау, теориялық, ғылыми – педагогикалық және психологиялық зерттеулерге сүйене отырып, оқушылардың құзыреттілігін қалыптастыру, ақпараттық технологиялар мен инновациялық оқыту әдістері арқылы оқушыларды ізгілікке, елжандылыққа, саналыққа, адамгершілікке, имандылыққа, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу. Инновациялық әдістерді баланың білім деңгейіне және жас ерекшелігіне қарай оқу үрдісінде пайдалану негізгі міндет болып табылады.

Мазмұны бойынша ұлттық ойындар оқушылардың ақыл-ой белсенділігін қалыптастырудың маңызды құралы бола отырып, олардың бағдарлама материалының негізгі тақырыптары бойынша алған білімдерін тереңдете түсуде, әрі пысықтауды көздейді. Ұлттық ойындар балалардың сабақ үстіндегі жұмысын түрлендіре түседі, олардың пәнге қызығушылығын оятып, ынта-ықылас қоюына баулиды және оқушылардың зейінін, ойлау, зерде процестерін дамытады, өмір тәжірибесін бір жүйеге келтіруге үйретіп, жүйке жүйесін демалдырады. Міне, сондықтан да ойын оқу әрекетінде жетекші рөл атқарады.

Мұның барлығы ұлттық ойындар бастауыш сынып оқушыларының оқу іс-әрекетінде белгілі бір жүйемен пайдалану қажеттілігін дәлелдейді.

Ақпараттық құралдардың көмегімен жасалынған «Ақсүйек», «Айгөлек» ұлттық ойынында оқушылар математика сабағында тек қана көбейту мен бөлуді, есеп шығару үйреніп қана қоймайды, сонымен бірге оқушылардың топтасып, жұптасып жұмыс жасау дағдыларын дамыту, диалогтық қарым-қатынас орнату, өздігінен іздену, дайындалу қабілеттерін шыңдалады.

Сонымен бірге, «Арқан тартыс» ұлттық ойынын сабақтақолдандым. Қазақ тілі сабағында «Негізгі және туынды сын есімді қайталау» тақырыбын өткізе отырып, оқушыларға өткен тақырыпты бекітіп, қайталау мақсатында осы ойын ойнатылды. Ойын барысында сынып оқушылары екі топқа бөлінеді де, кезек-кезек тапсырмаларды орындайды, сұрақтарға жауап бере бастайды. Ойыншылардың мақсаты – тартысқа түскен екі топ он-оннан сұраққа жауап береді.

Ұлттық ойындар – аса маңызды, таптырмас, баға жетпес педагогикалық құрал, оларды білім беру үрдісінде қолдану әр мұғалімнің шеберлігіне, іскерлігіне, педагогикалық сезімталдығына, қиялына байланысты. Ақпараттық технология – педагогтың мүмкіндігін күшейтетін құрал болғандықтан, әрбір мұғалім күнделікті сабағында өмір талабына сай дайындалып, ұлттық ойындарды ақпараттық-коммуникациялық технологиялар көмегімен кеңінен пайдалануы тиіс, және де оның оң нәтиже берері анық.

Сабақта өтілген материалға сәйкес дұрыс жүргізілген ойындар оқушылардың сабаққа қызығушылығын, белсенділігін арттырып, тақырыпты дұрыс меңгеруіне ықпал тигізеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Ермеков Н. *Ақпараттық технологиялар*, - Астана: Фолиант, 2007. 208 б.
2. Тульбасова Б., Ахметова О.С., Қасымбаева Ш.Т. *Ақпараттық және коммуникациялық технологиялар*, Алматы: Нур-Принт, 2012. 107 б.

Сарбасова К.А., Джаксалыкова А.Т.

РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ИСПОЛЬЗОВАНИИ ЭЛЕМЕНТОВ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИГР В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация. В статье подробно объясняется тесная связь между информационными технологиями и современным образовательным процессом. Кроме того, автор привел примеры способов повышения качества уроков за счет использования на уроке элементов национальных игр с помощью информационных технологий.

Sarbassova K. A., Zhaksylykova A.T.

THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN THE USE OF ELEMENTS OF NATIONAL GAMES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRIMARY SCHOOL

Annotation. The article explains in detail the close relationship between information technology and the modern educational process. In addition, the author gave examples of ways to improve the quality of classes through the use of elements of national games in the classes with the help of information technology.

Сарбасова К.А., Кипшакова С.А.
«Bolashaq» Академиясы
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қаласы
kalimash.70@mail.ru

ДАМЫТА ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНБАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ПАЙДАЛАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Мақалада автор ғалымдардың дамыта оқыту туралы ой тұжырымдарын сипаттайды. Сонымен қоса, дамыта оқыту технологияларына тән сипаттамаларын жіктейді және бастауыш сыныптарда дамыта оқыту технологиясы тұрғысынан әр пән мазмұнының ерекшеліктері мен біртұтас білім жүйесіндегі орнына тоқталып өткен.

Бүгінгі Қазақстан жаңа принциптерге негізделген егемен мемлекет құруда. Еліміздің білім беру мекемелерінен тәуелсіз мемлекетіміздің өркениетке жету жолындағы өз талабына тұғыр боларлықтай ұрпақ оқыту, тәрбиелеу ісін жаңа сапалық дәрістер даңгейіне көтеруді талап етуде. Қазіргі заман талабына сай жаңа технологияларды қолдану.

Солардың бірі - дамыта оқыту технологиясының алатын орны ерекше. Сондықтан оның мазмұнын, формасын жетілдіру өзекті мәселелер қатарынан орын алады. Әлемдік педагогиканың, көбінесе жүгінетіні - Л.С. Выготскийдің идеяларына негізделген. В.В. Давыдов пен Д.Б. Эльконин және Л.В. Занковтың дамыта оқыту жүйелері. Л.С. Выготскийдің идеялары Еуропа елдерінің көптеген университеттердің педагогика факультеттерінде оқытылады.

Ұстаздар сабағы Д.Б. Эльконин, В.В. Давыдов автордың оқыту мақсаттарының қойылуы, оны шешудің жолдарын бірлесе қарастыру, шешімнің дұрыстығын дәлелдеу жүйесін негізге алып келеді. Сөйтіп қойылған мақсатқа жету, іштей ой қорытып талқылау және оны жинақтау тәжірибеге енгізілген [1].

Бастауыш білім үздіксіз білім беру жүйесінің алғашқы басқышы екенін ескере отырып, оқушыға белгілі бір көлемдегі білім, білік, дағдыларды меңгертімен бірге табиғат, қоғам, адам, айналаны, қоршаған дүние туралы танымын қылаптастыру, оның жеке басының қасиеттерін жан-жақты дамыту, жоғары адамгершілік принциптерге тәрбиелеу – бүгінгі күннің басты талабы.

Даму-бұл адамның өмір шындығында өзін-өзі тануға ұмтылуы, ізденуі. Өмірде дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі қажет. Адам бойындағы қабілеттерін дамытып, олардың өшуіне жол бермеу оның рухани күшін нығайтып, өмірден өз орнын табуға көмектеседі. Өйткені адам туынды ғана емес, жаратушы да. Ол өзін-өзі жетілдіруге де, сонымен қатар өзін-өзі жойып жіберуге де қабілетті. Адамның өз болмысын тануға ұмытылысына көмектесіп, тереңде жатқан талап-тілегін, қабілеттерін дамыту, сол арқылы оған толыққанды өмір сүру үшін рухани күш беру-білімнің басты мақсаты [1,27;2].

Көтеріліп отырған мәселе туралы жазылған ойлар, тұжырымдамалар, көзқарастар, еңбектер баршылық. Бұл ежелден-ақ ұлы ойшылдарымыз әл-Фараби, Жүсіп Баласағұни, Абайды ерекше толғандырған, сондықтан еңбектерінде адамның жеке басының, қабілеттерін дамыту үнемі көтеріп отырған [2;3]. Өз заманында «Екінші ұстаз» атанған әлемге әйгілі ойшыл, ғұлама ғалым, халқымызға білімнің нәрін сепкен ұлттың ұлы ұстазы Әбу Насыр әл-Фараби туралы былай деп жазады: «Жаратылысында әрбір адамға өз тіршілігі үшін және ең жоғары кемелділік дәрежесіне жету үшін көп нәрсе керек, ол мұны өзі жалғыз жүріп таба алмайды және бұған жету үшін ол қандай да бір адам қауымын қажет етеді, осы қауымдағы адамдардың әрқайсысын оған қажетті нәрселердің жалпы жиынтығынан қандай да бір затты тауып беріп отырады. Оның бер жағында әрбір адам өзінен басқа екінші адам жөнінде де нақ осындай күйге түседі. Міне, сондықтан да бір-біріне көмектесіп отыратын біреуі екіншісінің өмір сүруіне қажетті нәрселердің бір бөлігін тауып беріп отыратын көптеген адамдар бірлестіктері арқылы ғана адам өзінің жаратылысына сай кемелділік дәрежесіне жете алады» [2,23].

Дамыта оқыту технологиясына оқушылардың ізденгіштік-зерттеушілік іс-әрекеті тән. Оған тән сипаттар:

- оқушының алдына ізденуді жүзеге асыру қажеттілігін тудыру керек, басқаша сөзбен айтқанда іздену іс-әрекетінің бастапқы кезеңі - оқушылардың алдына олардан әрекет жағдайын жаңаша талдап, оны жаңаша түсінуді талап ететін оқу міндеттерін қою;

- осы міндеттерді шешуді, яғни іздену іс-әрекетін ұйымдастыру; мұнда үлгі көрсетуге болмайды, сондықтан мұғалім оқушыларды іздену іс-әрекетіне тартуы қажет, ол үшін 2 шартты орындау керек:

1) мұғалім өзара ізденуге басқарушы болмай, шын мәнінде қатынасшы болу керек;

2) ол оқушылар жүргізіп жатқан ізденуді шын мәнінде жүзеге асыру керек, оларға дұрыс шешім көрсету керек.

Оқу міндеті шешілгеннен кейін мұғалім табылған шешімнің бағасын ұйымдастырып, оның басқа міндеттерді шешу үшін қаншалықты пайдалануға болатынын түсіндіреді.

Дамыта оқыту технологиясының мақсаты мен мазмұнына сәйкес келетін үш әдіс: 1) оқу міндетін қою; 2) оны оқушылармен бірлесе шешу; 3) табылған іс-әрекет тәсілін бағалауды ұйымдастыру.

Дамыта оқыту технологиясы тұрғысынан әр пән мазмұнының ерекшеліктері мен біртұтас білім жүйесіндегі орнына, рөліне тоқталайық.

Дамыта отырып оқыту идеясы тұрғысынан әр пән мазмұнының ерекшеліктері мен біртұтас білім жүйесіндегі орнына, рөліне тоқталайық.

Тіл мен математика – реалды ақиқаттың ең маңызды саласы және адамның алуан түрлі коммуникативтік жағдайларға еркін араласып қатысу, сауатты бағдарлай алу қабілетін дамытып, жүзеге асыратын табиғи (ана тілі) және жасанды (математика) тілдер туралы оқушының қажетті білім алуына, ауызекі сөйлеуін дамыту, ойын жазбаша сауатты жеткізу біліктерін қалыптастыруға, дүниені көркем сөз немесе математикалық өрнектер арқылы бейнелеп қабылдауға кеңінен жол ашатын танымдық, тәрбиелік, дамытушылық мүмкіндіктері мол жетекші пәндер ретінде қарастырылады.

Әдебиеттік оқу пәнінде ауызекі сөйлеуді және ойды жазба түрде сауатты жеткізуді жетілдіріп дамытуда сөздік қорды байыту, тілдегі көп мағыналы сөздерді, синонимдер мен антонимдерді, сөйлеудің синтаксистік құрылысын меңгерту ерекше маңызды.

Екінші тілді оқытудағы негізгі мақсат – оқушыға сөйлеу туралы қарапайым ұғым беру, отбасында, тұрмыста, оқу процесінде, мұғалімнің, жолдастарының екінші бір адамның сөзін түсініп, әртүрлі типтік ситуацияларда сөйлеу біліктерімен бірге, дұрыс мәнерлеп оқу, сауатты жазу техникасын меңгерту, сөйлем мәдениетін қалыптастыру.

Математика пәні оқушылардың танымдық, шығармашылық қабілеттерін, интелектісін қалыптастырып дамытудың, математикалық тілдің элементтерін меңгертуді, «математикалық сауаттандыруды» басты мақсат етіп қояды.

Мазмұндық-логикалық есептер мен тапсырмалардың жүйесі – оқушы зейінін, қабылдауын, қиялын, есте сақтауын, логикалық ойлау элементтерін дамытуға бағытталады.

Дүниетану пәні адам, қоғам, табиғат, яғни реалды дүниенің ірі үш құрамдас бөлігі туралы оқушыларда біртұтас көзқарастың негізін қалыптастыруды және дүниедегі адамның орны мен рөлін түсінуге көмектесуді басты мақсат етіп қояды.

Баланы оқу-тәрбие үрдісі негізінде дамыту мәселесі – бұл көп жылдар бойы көптеген ғалым психологтардың, педагогтардың, практик-мұғалімдердің пікірталас тудырып келген және күні бүгінге дейін күн тәртібінен түспей жүрген мәселесі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Дүйсебаев С. Жаңа педагогикалық технология бастауыш мектепте. // Бастауыш мектеп. – 2003. - №9. - 6-8 б.

2. Әбдікәрімұлы Б., Сарбасова Қ.А. Әл-Фараби педагогикасы. - Қарағанды: ҚарМУ баспасы, 2008. - 126 б.

3. Әбдікәрімұлы Б., Сарбасова Қ.А. Ж.Баласағұни педагогикасы. - Қарағанды: ҚарМУ баспасы, 2008. - 124 б.

Сарбасова К.А., Кипшакова С.А. ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИВАЮЩЕГО ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аннотация. В статье автор описывает взгляды ученых на развивающее обучение. Кроме того, классифицируются особенности технологий развивающего обучения и делается акцент на специфике содержания каждого предмета с точки зрения технологии развивающего обучения в начальной школе и его месте в общей системе образования.

Sarbassova K. A., Kipshakova S.A.
FEATURES OF USING DEVELOPMENTAL EDUCATION TECHNOLOGY
IN PRIMARY SCHOOL

***Annotation.** In the article, the author describes the views of scientists on developmental education. In addition, the features of developmental education technologies are classified and emphasis is placed on the specifics of the content of each subject in terms of the technology of developmental education in primary school and its place in the general education system.*

ӘОК 372.4

Сарбасова К.А., Серікбаева Ж.А.
«Bolashaq» Академиясы
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қаласы
kalimash.70@mail.ru
serikbaevaz877@gmail.com

ЦИФРЛАНДЫРУ КЕЗЕҢІНДЕГІ ИНТЕРНЕТ РЕСУРСТАРЫН
ПАЙДАЛАҢУ ТИІМДІЛІГІ

***Аңдатпа.** Мақалада қазіргі интернет дамыған замандағы, бастауыш мектепте оны қолданудың тиімділігі мен артықшылығы жайлы айтылады.*

Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесі зерттеліп, мектеп өміріне енуде [1].

Қазіргі кезде қоғам өмірінің ақпараттануы және компьютерлік техника құралдарының кеңінен таралуы білім берудің мазмұнына ғана үлкен әсерін тигізіп қоймайды, ол оқу-тәрбие үрдісінің нысандары мен әдістеріне де ықпал етіп отыр.

Мұндай оқыту әдістері мен нысандары «білім берудегі АКТ» (ақпараттық-коммуникациялық технологиялар) деген атау алды.

Педагогтардың АКТ пайдалану қызметі дайындығынан мыналарды байқауға болады:

- педагогтардың компьютерлік техниканы пайдалануға қызығушылықтарының артқандығы.
- оқыту құралдары ретіндегі компьютерлік техниканы пайдаланудың ең маңызды психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін сақтау.

Мұндай тиімділігі: а) үйренушілердің оқу-танымдық қызметін ерекшеліктерге мыналар жатады: ә) осы оқыту құралын пайдаланудың педагогикалық тұрғыдан ұйымдастырудың тиімді тәсілдері компьютерлік техниканың жеке-маңызды қызмет құрылымына кіруі, үйренуші мен компьютерлік техниканың ұтымды диалогын орнату, өзіндік қызметті дамыту арқылы оқу-танымдық қызметті жандандыру, оқу үрдісін өзбетімен бақылауды ұйымдастыру, компьютерлік техникамен өзара іс-қимыл барысында АКТ пайдалана отырып өткізілетін сабақты (мейлі ол қашықтықтан оқыту болсын) әдістемелік қамтамасыз етуге қойылатын негізгі шарттардың бірі оқу материалын алдын ала жоспарлау, оқу үрдісінің тиімділігін арттыру үшін бағдарламалық құралдарды пайдалану мүмкіндіктерін және оны пайдаланудың бағыттарын көрсету болып табылады.

АКТ қолданудың бір шарты – сабақтарды педагогикалық бағдарламалық құралдарды пайдалану арқылы өткізу үшін онымен жұмыс жасау жөніндегі нұсқаулықтардың болуы. Үйретушінің уақыты жеткілікті және жұмысты орындауға деген тілегі болған жағдайда, ол үйретуші бағдарламаның мазмұнымен тереңірек танысып, мұндай нұсқаулықтарды өзі де құра алады: - нұсқаулық қысқа және қарапайым болуы тиіс-нұсқаулықтың инварианттық және вариативтік бөлімдері болуы тиіс.

Инварианттық бөлім кез келген тапсырманы орындау үшін қажетті мәліметтерді қамтуы тиіс. Мысалы, талдамалы ұғымды енгізу үшін үйренуші берілген бағдарламалық құралға арналған математикалық ұғымдарды жазудың ерекшеліктерін білуі керек. Вариативтік бөлігі үйренушілерге нақты оқу жұмысы шеңберінде қажет болатын мәліметтерді ғана қамтуы тиіс.

Ақпараттық білім беру кеңістігі біртіндеп толығып келеді. Жүйесіздік пен біліксіздікті болдырмау үшін көп жылдық жұмыс тәжірибесі бар пән мұғалімдері осы ақпараттық ресурсты толтыруға өз үлестерін қосуы қажет. Сондықтан мұғалімдерге қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды қолдану кезінде өздерінің педагогикалық практикасында қандай қызметтерді және қандай дидактикалық мақсаттар үшін пайдалана алатынын білу маңызды.

Ең алдымен, білім беру процесінде Интернет желісінің мүмкіндіктерін қарастыру қажет. Білім беруде Интернеттің пайда болуы балалардың оқуға деген ынтасын ынталандырады, әрбір оқушының жеке белсенділік аймағын кеңейтеді, бір сабақ аясында сапалы материал беру жылдамдығын арттырады.

Оқу процесінде жаңа ақпараттық технологиялар құралдарын қолдану интерактивті диалогты іске асыра отырып, оқыту процесін дараландыруға және саралауға мүмкіндік береді. Оқытудың жеке және сараланған тәсілдері бастауыш сыныптарда ерекше қажет, өйткені дәл осы жерде балалардың дайындығында және даму деңгейлерінде нақты айырмашылықтар байқалады. Жұмыстың фронтальды түрі және орта оқушыға бағдарлану осындай жағдайда өзін ақтамайды және сабақта ең қабілетті және неғұрлым әлсіздер үшін оқу процесіне белсенді қосылу мүмкіндігінің болмауына әкеледі. Компьютерде оқушының жеке жұмысы бағдарламада қарастырылған тапсырмаларды орындау кезінде қолайлылық жағдайын туғызады, әр бала өзіне жақсы жүктемемен жұмыс істейді, өйткені айналасындағылардың әсерін сезінбейді.

Білім беру саласында Интернет-ресурстарды пайдалану жөніндегі ғылыми-педагогикалық еңбектерді талдау нәтижелерінің көрсеткеніндей, мектепте Интернет-ресурстарды пайдалануға мұғалімдердің біліктілігін қалыптастыру әдістемесінің жеткіліксіздігі және мамандардың оқу пәндерін оқытудың жаңа электрондық әдістерін талапқа сай меңгермеуі күрделі мәселенің біріне айналып отыр. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімдерінің Интернет-ресурстарды өздерінің күнделікті іс-әрекеттерінде пайдалануға даярлығын мұғалімнің кәсіби-жеке қасиеттерін іске асыратын тиімді жол деп қарастыруға болады[2].

Интернет желісінің ақпараттық ресурстарын пайдалана отырып, педагогтар оқушылардың танымдық қызметін неғұрлым тиімді басқара алады, оқыту мен тәрбиелеу нәтижелерін жедел қадағалай алады, оқушылардың білім деңгейі мен сапасын арттыру бойынша негізделген және орынды шараларды қабылдай алады, педагогикалық шеберлігін мақсатты түрде жетілдіре алады, оқу, әдістемелік және ұйымдастырушылық сипаттағы талап етілетін ақпаратқа жедел атаулы қолжетімділігі болады.

Өз ақпараттық ресурстарын әзірлеумен айналысатын оқытушылар қажетті сілтемелер жасай отырып және авторлық құқықты сақтай отырып, желіде жарияланған білім беру ресурстарының үзінділерін пайдалануға қосымша мүмкіндік алады.

Білім беру Интернет-ресурстарын мынадай түрде қолдануға болады:

- сабаққа дайындық кезінде, яғни қажетті дидактикалық материалдарды таңдау, содан кейін сабақта offline режимінде пайдалану;
- кейіннен сабақта пайдалану үшін компьютерлік оқыту немесе модельдеу бағдарламаларын желіден жүктеу;
- онлайн режимінде желі ресурстарын пайдалана отырып, мысалы, анимацияны, апплеттерді немесе интерактивті виртуалды зертханаларды пайдалана отырып сабақтар өткізу;
- қашықтықтан сабақтар мен тесттердің көмегімен оқытуды және білімін бақылауды ұйымдастыруға;
- оқушыларды үй тапсырмаларын орындау үшін желінің білім беру ресурстарына жіберу;
- оқушылармен сыныптан тыс жұмыста, мысалы, жобалау қызметінде Интернет-ресурстарды пайдалану;
- оқушылардың қашықтықтан олимпиадалар мен викториналарға қатысуын ұйымдастыру;
- жаһандық желінің ресурстарын өзінің кәсіби деңгейін көтеру үшін түрлі телеконференциялар мен виртуалды педагогикалық кеңестерге қатысу немесе әріптестерімен чаттарда және электрондық пошта арқылы сөйлесу жолымен, сондай-ақ әдістемелік бірлестіктердің сайттарында орналастырылған көптеген материалдарды зерделеу арқылы пайдалану [3].

Қазіргі заманғы ақпараттық технологияларды қолдану өзін-өзі білім алудың тиімділігін едәуір арттырады. Бұл, бірінші кезекте, цифрлық (электрондық) түрде жазылған ақпаратпен жұмыс істеу кезінде қажетті деректерді автоматты түрде іздеуді ұйымдастыру оңай болуына байланысты. Әлемге әйгілі көптеген энциклопедиялар мен сөздіктер электрондық түрге көшірілді, көптеген электрондық кітаптар мен оқулықтар бар. Қашықтықтан білім берудің танымалдылығы

артып келеді, білім алушы тапсырмалар мен әдістемелік ұсынымдарды Интернет арқылы немесе электрондық пошта арқылы алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. <https://adilet.zan.kz/ka>
2. Ержанова А. Білімберуде ақпараттық технологияларды қолдану. – Алматы. 2005.
3. Тихонова А.Н. Образовательные интернет - ресурсы / А.Н. Тихонова, А.Д. Иванникова. - М.: Просвещение, 2004. - 287 с.

Сарбасова К.А., Серикбаева Ж.А
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСОВ
В ПЕРИОД ЦИФРОВИЗАЦИИ

Аннотация. В статье рассказывается об эффективности и преимуществах ее применения в современном мире, в начальной школе.

Sarbassova K. A, Serikbayeva Zh. A
INTERNET RESOURCE EFFICIENCY DURING DIGITIZATION

Annotation. The article notes on the effectiveness and promotion of them in the modern world, in elementary school.

ӘОК 373.24

Сарбасова К.А., Баязитова З.А.
«Bolashaq» Академиясы
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қаласы
kalimash.70@mail.ru
Zamok6969@mail.ru

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ҚОРШАҒАН ОРТАМЕН
ТАНЫСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Бұл мақалада мектеп жасына дейінгі балаларды қоршаған ортамен таныстырудың ерекшеліктері қарастырылған. Балалардың қоршаған дүниенің заттары мен құбылыстарының мәнін, қоршаған шындықтың заттары мен құбылыстары арасындағы себеп-салдарлық өзара байланыстарды түсіну жайлы тоқталған.

Қоршаған орта – балаға ықпал етуші негізгі фактор, ол табиғи және әлеуметтік болып бөлінеді, ал әлеуметтік факторлар арасында адамзат жинақтаған рухани байлық, мәдени мұрасы, материалдық қазынасы да бар. Ұлы педагог-ғалымдар баланы тәрбиелеудегі қоршаған ортаның ролін жоғары бағалаған. Сондықтан да қоршаған ортамен танысу мүмкіндіктерін кең пайдалану жолдарын К.Д. Ушинский, Ы. Алтынсарин, В.Я. Сухомлинский т.б. жан-жақты қарастырды. Бала қоршаған ортамен танысу арқылы өмірге енеді, табиғатпен, өзінің айналасындағы әлеуметтік жандармен қарым-қатынасқа түседі, қоғамдық тәжірибені меңгереді, соның негізінде еңбек ету дағдысы, танымдық әрекеті, психикалық қасиеттері мен танымдық ерекшеліктері қалыптасады. Қоршаған ортамен қарым-қатынас баланың білімін, дүниетанымын, ой-өрісін, сана-сезімін, көзқарасын, мінез-құлқын қалыптастырады, таным-түсінігін арттырады.

Айналамен танысу танымдық белсенділікті жүзеге асырудың жолын анықтайды, қоршаған әлеуметтік-табиғи орта негізінде балаларды іздендіп, белсенділігін арттырады деген пікірлер: Қ.А. Аймағамбетова, К.Ж. Жүнісова, З.Ф. Олейник зерттеулерінде кездеседі. Қ.А. Аймағамбетова «Дүниетануды оқыту әдістемесі» еңбегінде [1] белгілі бір пән мазмұны бойынша баланы танымдық ізденіске тарту үшін, қоршаған ортамен таныстыру жолдарын негіздеді. К.М. Метербаеваның [2] «Қоршаған дүниемен таныстыру арқылы балалардың байланыстырып сөйлеуін қалыптастыру (5-7 жас)» атты диссертациялық жұмысында тілдің табиғат құбылыстары туралы ұғымды қалыптастырудағы орны, мәні, мазмұны қарастырылады. Автор «Қоршаған орта (табиғат құбылыстарымен) таныстыру балаларды байланыстырып сөйлеуге үйрету (5-7 жас)» әдістемелік нұсқауында мұғалімдердің теориялық, әдістемелік білімін жетілдіру жолдарын жан-жақты талдайды, бұл пікір С.Қ. Мұхамбетова, С. Қожаеваның «Тәрбие теориясы» [3] оқу құралының «Дүниетаным, оның мәні, құрылымы, қалыптастыру жолдары» бөлімінде де сөз болады. «Танымдық белсенділік» түсінігін анықтау үшін алдымен «таным», «белсенділік»,

«әрекет», «іс-әрекет», «белсенді әрекет», «белсенді іс-әрекет», «танымбелсенділігі», «танымдық белсенді іс-әрекет» түсініктерін жіктеп талдап алу қажет. Танымдық іс-әрекет –арнайы ұйымдастырылған оқыту процесінде жүзеге асатын,оның өзімен қоса өрілетін, өн бойы психикалық қалыпқа, кейіпке сәйкес өзгерістерге толы келетін белсенді әрекетке сай жүретін күрделі психологиялық құбылыс.

Жаңа заманда ғылым қоғамның үлкен өндіріс күшіне айналуына байланысты өндіріс күшін өндірістік қатынастан бөліп қарауға болмайды. Керісінше, қадағалау арқылы ғылыми-техникалық революцияның қоғамға тигізер пайдасымен қатар, табиғи ортаға, адам тіршілігіне келтіретін қиын-дығын түсіну қажет.

Ғылым мен техниканың дамуына байланысты адам баласы табиғи дүниемен қарама-қайшылыққа түсіп отыр. Себебі, дамыған техниканың әсерінен айнала қоршаған орта ластанып, табиғи объектілердің, заттардың түрлері азайып, адам денсаулығы мен өміріне қауіп төнуде. Түрлі машиналардан, зауыттар мен өндіріс орындарынан шыққан улы газдар көбейіп, тіршілікке қауіп туғызуда. «Адамзат өмір сүретін табиғат аясы да азып-тозып барады, ендігі жас ұрпақтың қандай табиғат жағдайында өмір сүретіні күрделі мәселеге айналууда» [4].

Қазіргі кезде орын алып отырған экологиялық апаттар еліміздің түкпір-түкпіріне зиянын тигізуде. Бір ғана Арал теңізінің апаты бүкіл жер жүзіне зиян келтіретіндігі белгілі болып отыр.

Есепсіз кесілген ағаш, есепсіз пайдаланған судың қоршаған ортаға тигізіп отырған зияны ұшан-теңіз. Ағаштың азаюынан топырақтың құрғап кетуі, судың тартылуынан бізді қоршаған дүниеге адам баласының өз қолымен жасап отырған зияны. Пайдалы қазбалар өндірген шахталар орны толмайтын үңгір апандарға айналды. Ол жерлерде тіршілік ететін қаншама тірі табиғат енді келмесе кетті. Топырақтың табиғи қалпындағы құрамы органикалық затқа соншама бай, оны санап болмайды. Егер оны микроскоп арқылы қарасақ, 1 шаршы метр жерде мыңдаған бактериялар, миллиондаған балдырлар, мыңдаған бунакденелілер тіршілік ететінін білеміз. Ал, сол өте құнды да бай тіршілік ортасы — топырақты жырту оның құрылымының бұзылып, құрамындағы тіршіліктердің жоғалуына әкеліп соғады. Тірі табиға-тың топырақ құрудағы пайдасы жайында оқып, білген адамға бұл айтылған зиянды түсіну қиын емес. Осындай есепсіз, жауапсыз ысыраптан дүниені сақтау үшін әр адамның дүниетану сауаттылығы болуға тиіс. Дүниеге енжарлық, сауатсыз қарау, жауапсыз іс-әрекет жасау әдейі зиян келтірумен бірдей [59].

Айналадағы дүние туралы баланың иалатын сай түрлі мәліметтері – үлкендердің көрсеткендері мен әңгімелегендері, өзінің көргендері. Бұлар әуестікті, барлық жаңа атаулыға құмарлықты тудырады. Мектепке дейінгі шақта балалар әуестігінің өсуі, әсіресе, балалар сұрақтардың саны мен сипатының өзгеруінен байқалады. Егер үш-төрт жаста сұрақтардың аз ғана бөлігі жаңа білім алуға, түсініксіз нәрсені анықтауға бағытталса, мектепке дейінгі ересек жаста балаларда мұндай сұрақтар басымырық келеді, балалар көбіне сан түрлі құбылыстардың себептері мен олардың арасындағы байланыстарды білуге ынтығады. «Жаңбыр неге жауады?»; «Өсімдіктерді суғару не үшін керек?»; «Дәрігер неге аурудың кеудесін тықылдатады?»; «Жұлдыздар қайдан пайда болған?»; «Егер кішкене үйді доңғалақтар үстіне орнатса, оны трактор сүйреп әкете ала ма?»; «Егер судың бәрі теңізге қарай ақса, кейін ол қайда кетеді?» - міне, бес жасар баланың әдеттегі сұрақтарының шағын тізімі осындай.

Бірақ әуестік бұл әлі оқуға жүйелі білім алуға даярлықты қамтамасыз ете алмайды. Қандай да бір құбылысқа деген ықылас балада жылдам пайда болады да жылдам ұмытылады, басқамен алмасады. Болмыстың сан түрлі саласына жататын құбылыстарды баланың білуге ынтығатыны жоғарыда келтірілген сұрақтардың тізімінен-ақ көрініп тұр.

Кей жағдайларда мектеп жасына дейінгі балаларда білімді игеруге де тамаша табыстарға әкелетін бөлшектелген де берік ынта ерте байқалады.

Әдетте балалардың айтарлықтай берік танымдық ынталары тек мектепке дейінгі шақтың ақырында, жақсы ұйымдастырылған үйрету жағдайында пайда болады.

Мұнда мектепке дейінгі оқудың мазмұны негізгі рөл атқарады.

Егер сабақ үстінде болмыстың әр саласына тән құбылыстардың негізгі қасиеттері балалар алдында жеке де бытыраңқы мәліметтер түрінде берілмей, білімнің, білімнің белгілі бір жүйесі түрінде берілсе, математикаға, тілге, жанды және жансыз табиғатқа деген ытна, тиісі дәрежеде балалардың бәрінде де пайда болатынын зертеулер көрсетті.

Балалар осындай жалпы заңдылықтармен танысқанда, жеке жағдайда байқауларын зор ынтамен қадағалайды, олардың алдынан қоршаған дүниенің жаңа жақтары ашыла бастайды және олар оқудың ғажайып асуларға апаратын жол екенін көре бастайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Аймағамбетова, Қ.А. Дүниетану: әдістемелік құрал.-Алматы:Алматы кітап, 2009. 72 б.
2. Метербаева К.М. «Қоршаған дүниемен таныстыру арқылы балалардың байланыстырып сөйлеуін қалыптастыру (5-7 жас). Пед.ғыл.канд. ...автореф. - Алматы, 2005. 28 б.
3. Мұхамбетова С.Қ., Қожаева С. «Тәрбие теориясы». – Астана, 2005. – 125 б.
4. Торманов Н.Т. Экология және табиғат қорғау. Алматы, 1992. 250 б.

Сарбасова К.А., Баязитова З.А.

ОСОБЕННОСТИ ОЗНАКОМЛЕНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ С ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДОЙ

Аннотация. В данной статье рассмотрены особенности ознакомления дошкольников с окружающей средой. Речь идет о понимании детьми сущности предметов и явлений окружающего мира, причинно-следственных взаимосвязей между предметами и явлениями окружающей действительности.

Sarbassova K. A., Bayazitova Z.A.

FEATURES OF FAMILIARIZATION OF PRESCHOOLERS WITH THE ENVIRONMENT

Annotation. This article discusses the features of familiarization of preschoolers with the environment. It is about children's understanding of the essence of objects and phenomena of the surrounding world, cause-and-effect relationships between objects and phenomena of the surrounding reality.

ӘОК373.21

Сарсенбаева Б.Ж.

Астана Халықаралық университетінің педагогикалық колледжі
Нұр-Сұлтан қаласы, Қазақстан

БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ПЕДАГОГТЕРДІҢ ҮЗДІКСІЗ КӘСІБИ ДАМУЫ

Аңдатпа. Мақала біліктілікті арттыру жүйесінде педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуына арналған. Жұмыста педагогтарда кездесетін кәсіби қиындықтар мәселесі зерделенген. Біліктілікті арттыру жүйесінде педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуы негізінде шағын зерттеу жүргізген. Біліктілікті арттыру жүйесінде педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуының моделі берілген.

Қоғамдағы экономикалық - әлеуметтік өзгерістерге орай бүгінгі таңда білім беру жүйесі де қарқынды өзгерістерге толы. Педагогикалық ұжым дамуының осы жаңа кезеңі мамандардың қызметін реттейтін нормативтік-құқықтық құжаттарды жаңарту негізінде білім беру сапасына қойылатын талаптардың өзгеруімен байланысты болып отыр. Осы білім беру жүйесіндегі жүріп жатқан қарқынды даму өзгерістері біліктілікті арттыру жүйесінде педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуының қажеттігін айқындайды.

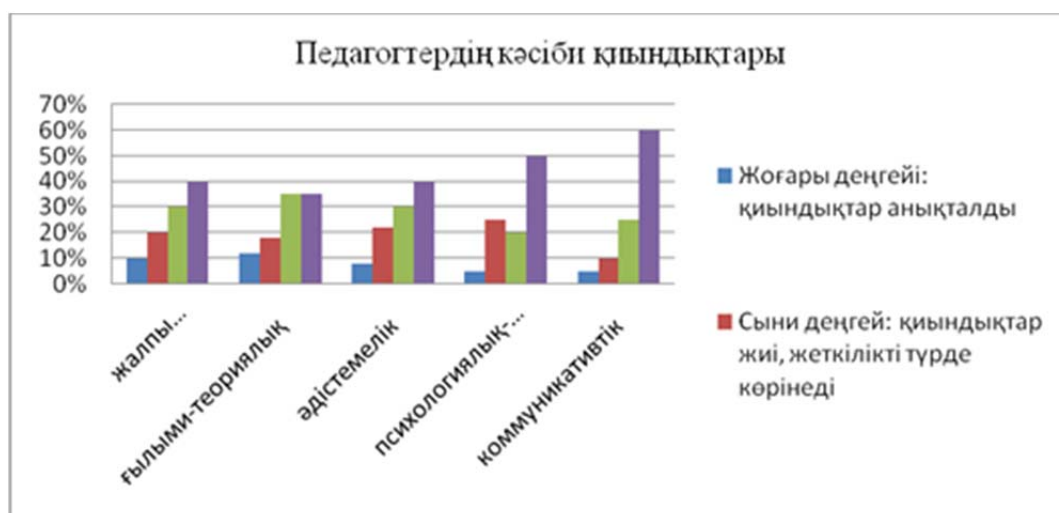
Осыған орай білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың стратегиялық мақсаты экономиканың инновациялық даму талаптарына және қоғамның қазіргі заманғы қажеттіліктеріне сәйкес сапалы білім берудің қолжетімділігін арттыру болып табылады. Осы мақсатты іске асыру түрлі міндеттерді шешуді көздейді, олардың басым бағыты адами әлеуетті барынша тиімді дамытуға және азаматтардың өмір бойы өзін-өзі танытуы үшін жағдай жасауға мүмкіндік беретін үздіксіз білім беру жүйесін қалыптастыру болып табылады. Үздіксіз кәсіптік білім беру кәсіптік білім берудің негізгі білім беру бағдарламалары мен қосымша кәсіптік білім беру бағдарламаларының сабақтастығын іске асыру процесі ретінде қарастырылады. Бұл үздіксіз білім берудің ажырамас бөлігі және кәсіби біліктілік деңгейін жүйелі түрде арттыруға және оны еңбек нарығының талаптарына сәйкес келтіруге бағытталған. Алайда барлық мұғалімдерді ұйымдастырылған оқыту формаларымен қамти алмайтын қазіргі әлеуметтік-экономикалық жағдайлар мәселенің өзектілігін айқындайды[1, б. 98].

Біліктілікті арттыру жүйесінде педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуы жоғары деңгейде болуы үшін алдымен осыған байланысты педагогтардың кәсіби дамуында қандай қиындықтарға кездесетінін анықтау керек болды. Осы мақсатта шағын зерттеу жұмысын жүргіздік. Ол

сауалнама түрінде әзірленді. Жалпы педагогке өз қызметін жалпы педагогикалық, ғылыми-теориялық, әдістемелік, психологиялық-педагогикалық, коммуникативтік дайындаудағы өзінің кәсіби қиындықтары мен қажеттіліктерін бағалау көрсеткіштері бойынша болды. Педагогтарға кәсіби қиындықтарының әр саласы маңызды көрсеткіштермен ұсынылған. Әрбір көрсеткішті талдау және бағалау төрт деңгейлі шкала арқылы жүзеге асырылады. Егер көрсеткіш байқалмаса немесе нашар көрсетілсе, 0 балл қойылады; 1 балл - егер индикатор сирек көрінсе немесе жеткіліксіз болса; 2 балл - егер көрсеткіш жиі немесе жеткілікті түрде көрсетілсе; 3 балл - егер индикатор әрдайым көрінсе немесе айтылса.

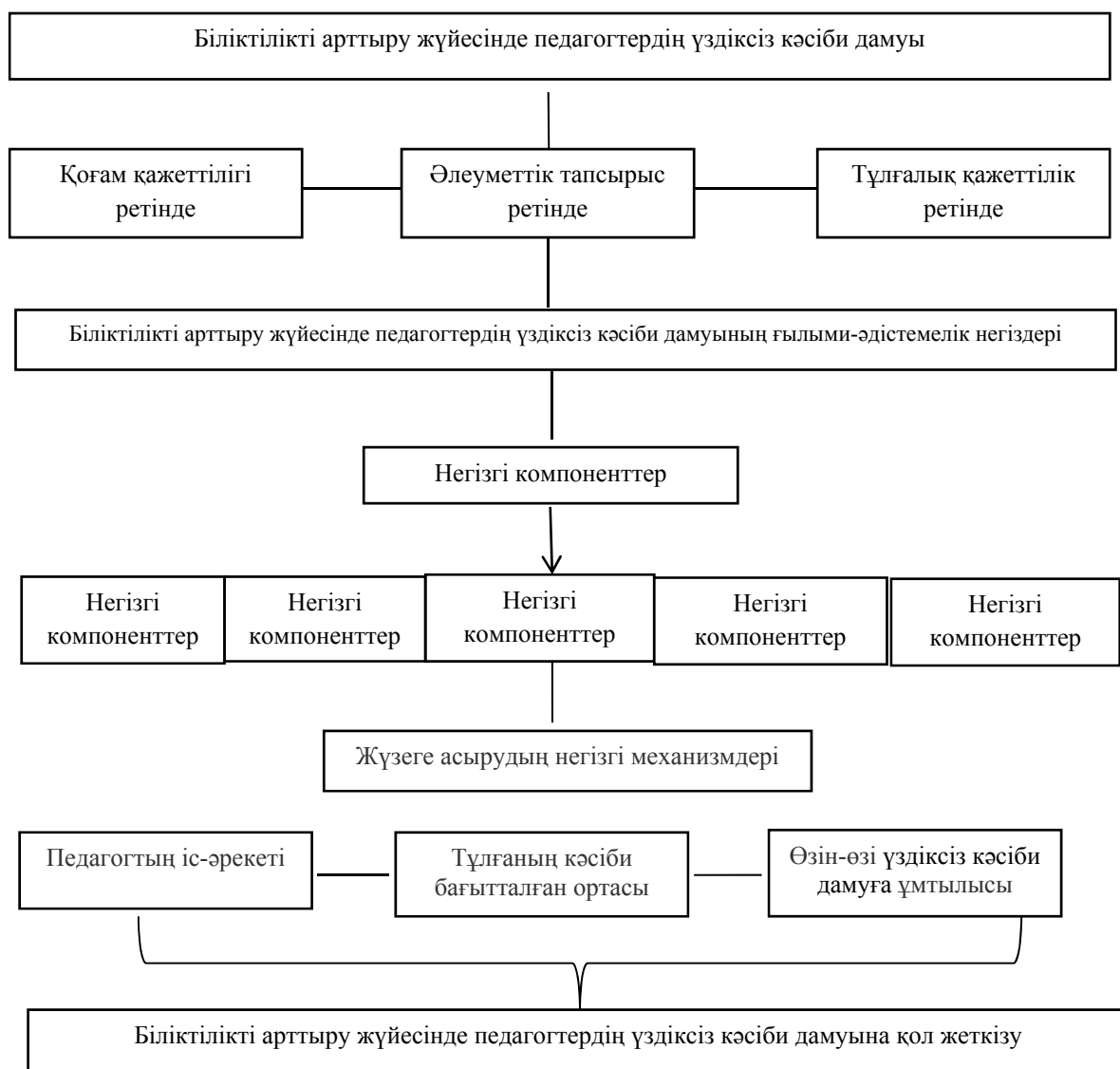
1- кесте
Кәсіби қиындықтар деңгейі

Кәсіби қиындықтар деңгейі	Педагогтердің кәсіби қиындықтары / балдар				
	жалпы педагогикалық	ғылыми-теориялық	әдістемелік	психологиялық-педагогикалық	коммуникативтік
Жоғары деңгейі: қиындықтар анықталды	10%	12%	8%	5%	5%
Сыни деңгейі: қиындықтар жиі, жеткілікті түрде көрінеді	20%	18%	22%	25%	10%
Болуы мүмкін деңгейі: қиындықтар сирек, жеткіліксіз көрінеді	30%	35%	30%	20%	25%
Оңтайлы деңгейі: қиындықтар көрінбейді, көрінсе әлсіз болады	40%	35%	40%	50%	60%

1-сурет. Педагогтердің кәсіби қиындықтары.

Біліктілікті арттыру жүйесінде педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуы өңірлік жүйесі негізінде жүргізген зерттеу, осы сұраныстарға толық жауап бермеді, сондықтан осы мәселе бойынша модель әзірлеу қажеттігі туындады. Арнайы технологияны моделдеу және іске асыру кезінде педагогтардың кәсіби құзыреттілігін жетілдірудің келесі психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері анықталды және ескерілді: алынған кәсіби білім сапасы; - пдагогикалық-психологиялық теорияны практикалық қызметпен барынша жалғастыра алуы; мәдени-білім беру ортасының өзіндік ерекшелігі; әзірленген модель бағдарламаларын іске асырудың модульдік вариативтілігі; белсенді формалар мен оқыту әдістерін пайдалана отырып, оқытудың екпінділігі интерактивті қызметке ауысуы; психологиялық негізделген мониторинг педагогтардың кәсіби құзыреттілік деңгейінің өсуін кезең-кезеңмен қадағалау. Бұл жағдайда білім беру қызметкерлерінің үздіксіз дербестендірілген біліктілігін арттыру және кәсіби қайта даярлау моделін әзірлеу ерекше маңызға ие болады және педагогикалық қызметке дайындықты қамтамасыз ету, педагогтің кәсіби шеберлік деңгейін, оның еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігін арттыруда маңызды және қол жетімді болады. Осыған орай біліктілікті арттыру жүйесінде педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуының моделін әзірледік.

2-сурет. Біліктілікті арттыру жүйесінде педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуының моделі.

Қорыта келе, қоғамда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер бүкіл білім беру жүйесіне түбегейлі әсер етті. Осыған орай бүгінгі таңда білім берудегі реформалар мен жаңарту процесі білім беру басымдықтары мен мазмұнының өзгеруімен, жаңа стандарттардың, бағдарламалардың, оқулықтардың енгізілуімен, оқытудың техникалық құралдарының жетілдірілуімен қатар жүретіндігіне көзіміз жетеді. Мұның бәрі білім беру процесінің негізгі тұлғасы ретінде қазіргі заманғы педагогтан кәсіби құзыреттіліктің жоғары деңгейін, кәсіби және қоғамдық өмірге белсенді қатысуды қамтамасыз ететін жоғары дүниетанымды, дағдыларды талап етеді. Демек біліктілікті арттыру жүйесінде педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуын қажет ететін және өзектілігін жоймайтын мәселелердің бірі болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Намазбаева Ж.И., Садыкова А.Б. Научно-практические основы психологического обеспечения современного образовательного процесса. Монография – Алматы: издательство «Ұлағат» КазНПУ им. Абая, 2014 – 172 с.

**Сарсенбаева Б.Ж.
НЕПРЕРЫВНОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГОВ
В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ**

Аннотация. Статья посвящена непрерывному профессиональному развитию педагогов в системе повышения квалификации. В работе изучена проблема профессиональных трудностей, с

которыми сталкиваются педагоги. Провел небольшое исследование на основе непрерывного профессионального развития педагогов в системе повышения квалификации. Дана модель непрерывного профессионального развития педагогов в системе повышения квалификации.

Sarsenbayeva B.Zh.

CONTINUOUS PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT

***Annotation.** The article is devoted to the continuous professional development of teachers in the system of advanced training. The work examines the problem of professional difficulties faced by teachers. Conducted a small study on the basis of continuous professional development of teachers in the system of advanced training. The system of advanced training.*

ӨОК 371.33

Сейсенбаева Г.А.

Бастауыш сынып мұғалімі

«№23 ЖББМ» КММ, Қазақстан Республикасы, Қарағанды

seysenbayeva.gulnar@mail.ru

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БЕЛСЕНДІ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМУ

***Аңдатпа.** Жұмыста оқу-тәрбие процесінің барлық бағыттарында іске асырылатын өзекті мәселенің бірі-белсенді ойлау қабілетін жан-жақты дамыту түрлері қарастырылған. Оқушылардың әр пәнде ойлауын қалыптастыруда, алған білімдерін өмірде, тәжірибиеде қолдану жолдарына байланысты өз тәжірибиесін ұсынады. Оқу үрдісінде үнемі ойланып оқуға бағыттауға арналған жүйелі жұмыстың маңыздылығы айтылған.*

Жаңа технологияларды іс-жүзіне енгізу өндірістік және әлеуметтік өмірге жаңа мазмұн ендіретін, болашаққа қатысты жаңа міндеттер қойып, шеше білетін белсенді, бәсекеге қабілетті тұлғаны қажет етеді. Баланың ойлау қабілетін дамыту мәселесі, мектеп тәжірибесінде үлкен орын алады. Оқушы қабілетіне қарай ең басты мәселені айыра білсе, демек ол күрделі шығармашылық мәнді тапсырмаларды орындай алады.

Педагогика ғылымының басты ерекшелігінің бірі – оқушының тұлғалық дамуына қарай бағытталған жүйелі жұмыс түрлерін таңдау. Бастауыш сынып оқушыларын оқыту барысында балалардың таным процестерін дамытуға, олардың тіл байлығын, сөздік қорын және өз ойын еркін сөйлеу арқылы басқаларға жеткізу тәсілдерін қолдану, белсенді ойлау процесін қалыптастыруға зор үлесін қосады.

Ойлау – танымның жоғары сатысы екенін білеміз. Ойлаудың ерекшелігі – сөзбен тығыз байланыстылығында. Ойлаумен сөйлеу органикалық бірлікте болады. Бастауыш сыныптағы мектеп бағдарламасы барлық таным процестерді жедел дамыту жолдарын ескере отырып жасалған оқулықтар мазмұны ойлауды дамытуға үлесін қосады. Дегенмен осы проблеманы шешу үшін әр мұғалім ойлау қабілетінің ерекшеліктерін, оны дамыту жолдарын толық түсінуі қажет. Ойлаудағы дербестікті, мақсатқа жету жолдарын іздеудегі белсенділікті қалыптастыру балалардың түрлі тапсырмаларды шешуін қамтиды, кейде дұрыс болса да, бірақ әртүрлі дәрежеде оңтайлы шешудің бірнеше тәсілдері бар екенін білуге жетелейді. Осындай міндеттерді шешу белсенді, ізденімпаз ойлауды дамытуға ықпал ету үшін оны ерекше түрде ұйымдастыру керек. Бастауыш мектепте қазірдің өзінде балалар салыстыру, жіктеу, жалпылау логикалық әрекеттерінің элементтерін меңгеруі керек. Осы орайда К.Ушинскийдің: «Шындықтың деректерінен нәр бермейінше, жалпы түрде ғана ақылды дамыту ретсіз, себебі адамның ойлауы деректерді жинап, соларды өңдеу арқылы ғана дамиды», - деген тұжырымы дәлел бола алады. Педагогтардың көптеген бақылаулары мен психологтардың зерттеулері мектептің бастауыш сыныптарында оқуды үйренбеген, ақыл-ой әрекетінің әдіс-тәсілдерін меңгермеген бала әдетте орта буында үлгермейтіндер қатарына түсетінін көрсетті.

Бастауыш сынып оқушыларының ой-белсенділігін және саналы ойлана білуін дамыту, жетілдіруде мұғалім көп рөл атқарады. Оқушылар әр нәрсеге қызыға қарап, болса да білуге құмар, қолымен ұстағанды, көзбен көргенді жақсы көреді, сөйтіп барлық зейіні мен қызығушылығын соған аударады.

Оқушыларының ойлауы нақтылы болғандықтан, олар көп нәрселерді өз қалпында түсінеді. Сондықтан ұсынылатын тапсырмаларға аса мән беру керек. Белсенді ойлау туа біткен дарын емес, оны дамыту арқылы көп жетістікке жетуге болады. Мұны қызықты етудің көптеген жолдары бар. Олардың бірнешеуін ғана ұсынамын.

Логикалық тапсырмалар. Көптеген логикалық басқатырғыштар мыңдаған жылдар бұрын ойлап табылған, бірақ бүгінгі күнге дейін өзекті. Олар көбінесе өте қызықты түрде тұжырымдалады, сондықтан оларға тапқыр жауаптарды табу қызықты және қызықты. Бұл тапсырмалардың көпшілігін ғаламтордан оңай табуға болады.

Ақыл-ой ойындары. Балаларға арналған ойын – әлемді тану тәсілі. Баламен домино, дойбы, шахмат, нүкте, эрудиттік ойындар, тіпті жай сөздерден ойын құрастыру, баланың тек көңілін көтеріп қана қоймай, баланың ой-өрісін дамытады. Пазл. Мамандандырылған дүкендер кез-келген талғам мен жас үшін «ақыл-ой ойындарының» ассортиментін ұсынады - лабиринттердің барлық түрлері, басқатырғыштар, Рубик текшелері және бүкіл зерттеу жинақтары. Көптеген қалаларда пазл әуесқойларының үйірмелері бар, онда балалар оларды шешуді үйренеді және шешу өнерінде жарысады. Интернетте балалардың логикасын дамытуға арналған әртүрлі тапсырмаларды қамтитын арнайы платформалар бар. Оларды шешу процесі әртүрлі деңгейдегі қиындықтағы ойынға ұқсайды.

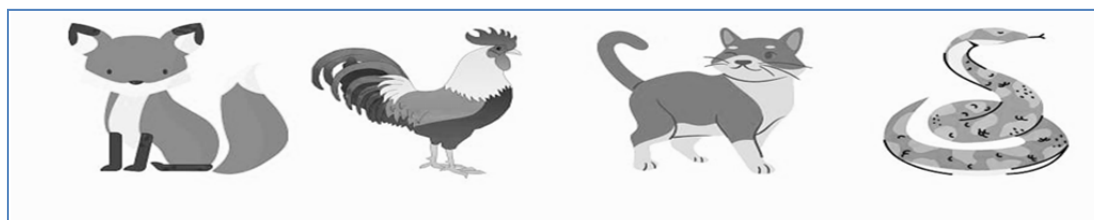
1-сыныпта логикалық ойлауды дамыту. Кіші мектеп оқушысының ой-өрісі бейімделу кезеңінен өтеді. Соңғы уақытқа дейін ол тек өздерінің тәжірибесі мен қоршаған әлемнен алған сезім мен білімдеріне негізделген. Бірақ мектеп бағдарламасының негіздерін меңгере отырып, бала оқу мен жазуды ғана емес, таңбаларды өрнектеу және абстрактілі бірліктермен жұмыс істеуді үйренеді. Оның әріптер мен сандар әлемінде ыңғайлы болуына көмектесу үшін 1-сыныптан бастап логикалық ойлауды дамытуға көңіл бөлу керек.

Ең алдымен баланы байқампаздыққа үйрету маңызды: белгілі бір объектілерде қандай қасиеттер бар? Оларға не ортақ? Қандай айырмашылықтары бар? Бұл туралы ойлау барысында ол заңдылықтар туралы түсінік алады, талдауға, салыстыруға және жалпылауға үйренеді. Классикалық үстел ойындарының ішінен домино ойнайды. Бұл ойын тез санауға және оның салдарын болжай отырып, шешім қабылдауға үйретеді. Ол сонымен қатар логикалық тізбектің принципін көзбен көруге мүмкіндік береді.

Мысалы: 1. Суретке қарап отырып, астындағы суреттен құмырсқадан кейін қай сурет болатынын тап?

Жауабына керекті суреттер

Жауабы: Түлкі. Себебі солға қарап тұр. Сонда суреттің бір-біріне қарама-қарсы қарап тұрғанына оқушы мән беру керек. Мынадай тапсырма беруге болады. Сикыршы қандай санды саңырауқұлаққа айналдырып жіберді, жұлдызша астында қандай сан, тауып көр?

Жауабы: Саңырауқұлақтың артында қандай сан жасырылғанын білу үшін «10-3» мысалын шешеміз. Жауабы – 7. «7+1» мысалын шешіп, жұлдызшаның артына жасырылған санды аламыз; бұл 8.

8-9 жастан бастап баланың сыни ойлауы қалыптасады: ол өзіне айтылғанның бәріне сеніп қабылдамайды. Бұл кезеңде шындықты жалғаннан ажыратуды және әртүрлі дереккөздерден алынған деректерді салыстыруды үйрену өте маңызды. Бұл жағдайда балаға пайымдаулардың ақиқаттығы мен жалғандығына логикалық тапсырмалар көмектеседі.

Олардың басты маңыздылығы - сіз кез келген жерде ойнай аласыз, мысалы, көлікте немесе дәрігердің алдында. Сонымен қатар, баланың көңілін аудару үшін «басқатырғыштармен» таныстырған жөн. Олар ойын сияқты көрінуі мүмкін, бірақ олай емес. Олардың көмегімен бала барлық мәселелерді стандартты әдістермен шешуге болмайтынын түсінуге үйренеді.

2-сынып оқушылары үшін мынадай тапсырма ұсынуға болады. Айбек пен Асан өздеріне бір көлік сатып алып, сатып алған көлікті талқылап жатыр. Асан айтады: Сары болмағаны жақсы болды. Айбек: Және моторсыз. Олар қандай көлік сатып алды?

Жауабы: велосипед.

3-сыныпта баланың қоршаған дүние туралы білімі тереңдеп, жан-жақты болып келеді. Ол қазірдің өзінде ақпараттың әртүрлі жақтарын іріктеуді және қолда бар деректерге негізделген гипотезаларды құруды біледі. Зандылықты іздеу тапсырмалары әлі де өзекті, бірақ қазір олар әлдеқайда қиын болуы керек. Сондай-ақ осы жаста математикалық және мәтіндік басқатырғыштар тапсырмалары өте пайдалы болады.

а) Менің есімім Сәуле. Менің ағамның жалғыз әпкесі бар. Менің ағамның әпкесінің аты кім? Жауабы: Сәуле.

ә) Анам көк және қызыл түсті 4 шар сатып алды. Қызылдан гөрі көк шарлар көп болды. Анам әр түсті неше шар сатып алды?

10-11 жастағы оқушы жай ғана ойнап қоймай, шын мәнінде бірдеңе жасағысы келеді. Бұл тәжірибелердің барлық түрлері үшін ең жақсы уақыт: сұйықтықтарды құю эксперименттері, электр конструкторлары, магнитпен және кинетикалық энергияны салыстыру, химиялық реакциялар - мұның бәрі белсенді ойлауды керемет дамытады. Әрине, жаратылыстану пәндеріне деген қызығушылықты оятады. Сызу және геометрия сабақтарына дайындалу үшін кеңістіктік ойлау мәселелеріне назар аудару маңызды. Бала сізге қиын болып көрінген логикалық мәселелерді оңай шешуі және сіз күтпеген шешімдерді ұсынуы сізді таң қалдыруы мүмкін. Балаға ақыл-ойдың осы қалпын сақтауға көмектесу маңызды. Ол логиканы неғұрлым тез дамыта бастаса, оның болашақта үйренуі оңайырақ болады. Мұндай тапсырмалар логикалық ойлауды керемет дамытады және ең сұранысқа ие мамандықтардың бірінің дағдыларын меңгеруге мүмкіндік береді. Оқушыны нақты ғылымдармен шектемеу керек. Баламен шығармашылық ойындар ойнау керек: заттың қасиеттерінің сипаттамасына сәйкес сурет салуды ұсыну немесе берілген сөз тіркестерін пайдаланып әңгіме құрастырту. Мұндай әрекеттер белсенді ойлауды жаттықтырумен қатар, қиялын дамытып, баланың шығармашылық мүмкіндіктерін ашуға көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М.: Педагогика-пресс, 1996.
<https://www.twirpx.com/file/222334/>

2. Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Развитие критического мышления на уроке.–М: Просвещение, 2004.https://kimc.ms/pedagogam/shkola-molodogo-administratora/materialy/TRKM/rkm_zair-bek.pdf
3. Загашев И. О., Заир-Бек С. И. Критическое мышление: технология развития. – СПб: Издательство «Альянс «Дельта», 2003.- 284 с.<https://mir-nauki.com/PDF/96PDMN618.pdf>
4. Загашев И.О., «Умение задавать вопросы». – СПб: Издательство «Альянс «Дельта», 2005.
- 5.<https://evolkov.net/questions/Zagashov.I.Question.skill.html>

Сейсенбаева Г.А.

РАЗВИТИЕ АКТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. В работе рассмотрены один из наиболее актуальных вопросов во всех сферах образовательного процесса–виды всестороннегоразвития активного мышления. Представлен свой опыт по формированию мышления учащихся по каждому предмету в зависимости от того, как применять полученные знания в жизни и на практике.Подчеркивается важность систематической работы по сосредоточению на постоянном мышлении в процессе обучения.

Seisenbayeva G.A.

DEVELOPMENT OF ACTIVE THINKING IN YOUNGER SCHOOLCHILDREN

*Annotation.*The paper considers one of the most pressing issues in all areas of educational process – the types of comprehensive development of active thinking.The author presents his experience in formation of students' thinking in each subject, depending on how to apply the acquired knowledge in life and in practice.The importance of systematic work on focusing on constant thinking in learning process is emphasized.

УДК 371.31

С.А. Сертай

Магистрант кафедры биофизики и биомедицины, неврологии
Казахского национального университет имени Аль-Фараби, г. Алматы
Республика Казахстан, Garysh022@mail.ru

С.Н. Абдрешов

Ведущий научный сотрудник, к.б.н.
Институт физиологии человека и животных, . Алматы
Республика Казахстан,

К.И. Азирбаева

Учитель биологии Медеуского района
№ 53школа-гимназия, . Алматы
Республика Казахстан

ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ БИОЛОГИИ В СТАРШИХ КЛАССАХ ПРИ ТРЕХЯЗЫЧНОЙ СИСТЕМЕ ОБУЧЕНИЯ

Аннотация. В статье рассматривается эффективность использования новых технологий в преподавании биологии в старших классах на трех языках в рамках проекта "Триединство языков". В целях проведения исследовательских работ в качестве объекта были выбраны ученики старших классов и были доказаны эффективности новых технологий в трехязычном образовании по предмету биология.

Введение

Главная цель, стоящая перед преподавателями и учащимися школы, - развитие мультикультурной личности, знающей традиции и обычаи своего народа, владеющей несколькими языками, способной осуществлять коммуникативные и деятельностные операции на трех языках, стремящейся к саморазвитию и самосовершенствованию, принимая во внимание, что основным инструментом обучения языкам является интеграция предмета и языка [1]. Внедрение новых технологий в процесс трехязычного образования является важным условием

интеллектуального развития учащихся и социально-экономического развития общества [2], свободного владения информацией. Базовое образование предъявляет новые требования к системе образования, ее моделям, методам и формам, которые необходимо производить, передавать и усваивать [3,4].

Использование инновационных технологий и интернет-ресурсов способствует созданию благоприятной атмосферы сотрудничества, что необходимо для реализации принципа индивидуально-ориентированного обучения [5,6].

Сегодня современные информационные технологии можно считать новым методом, соответствующим качественно новому содержанию образования и развития. Такой подход воспитывает у учащихся интерес к изучению урока, умение находить источники информации, самостоятельность и ответственность, интеллектуальное дисциплинированное отношение к полученным знаниям.

В качестве одного из методов интерактивного обучения вы можете использовать метод Just-in-Time. Это своевременное обучение направлено на улучшение обучения учащихся за счет использования коротких веб-вопросов, задаваемых перед началом занятия, которые размещены в Интернете. Вопросы обычно являются открытыми и требуют, чтобы учащиеся что-то делали - читали главу или статью из учебника, анализировали видео, выполняли симуляцию или анализировали данные, относящиеся к материалу [7]. Ответы учащихся проверяются учителями за несколько часов до начала урока, группируют их в группы, отражающие схожие мыслительные процессы выбирают репрезентативную выборку ответов для показа в классе. Используют ответы учащихся для разработки интерактивных занятий в классе, направленных на устранение пробелов в обучении, выявленных в ответах.

Преподаватель просматривает ответы учеников на вопросы в поисках шаблонов:

- Что понимают ученики?
- Какие у них проблемы?
- Существуют ли неправильные представления, которые необходимо исправить?

После полученных ответов на ваши задания возможности относительно того, что делать во время урока расширяются. Ответы учеников будут информировать вас о том, какие виды деятельности включать, сколько времени тратить на них и как вовлечь всех учеников в процесс обучения. Одной из самых сильных сторон обучения по методу Just-in-Time является его гибкость в качестве инструмента обучения. Существует множество вариантов сочетания этой технологии с другими новыми методами обучения. Главное здесь то, что учитель должен обладать творческими и импровизационными навыками. Например, если ответы учеников на один или несколько ваших вопросов показывают расхождения во мнениях, вы можете воспользоваться этими различиями, чтобы начать дискуссию. Затем, упражнение может переключиться в режим взаимного обучения. Это помогает отточить навыки обучения и общения.

Цель исследования: определить влияние новых технологий, используемых в трехязычном преподавании биологии в старших классах в ходе поэтапной реализации культурного проекта "Триединство языков".

Материалы и методы исследования: была составлена методика организации учебно-материальной базы по биологии. С целью проверки эффективности разработанной методики был проведен педагогический эксперимент. Педагогически-практическая работа проводилась в школе-гимназии №53 Медеуского района города Алматы в 2020-2021, 2021-2022 учебном году. Количество учеников, привлеченных к педагогической и практической работе - 39. Эксперимент состоит из трех этапов: констатирующий эксперимент, определяющий эксперимент и контрольный эксперимент.

Результаты исследований и их анализ: как мы уже упоминали ранее, с целью определения эффективности использования новых технологий в трехязычном преподавании биологии в старших классах были выбраны 2 класса экспериментальный класс (ЭК), контрольный класс (КК) примерно с одинаковыми показателями обученности. Степень обученности каждого класса определялась по показателям степени обученности по методу Симонова. Как указано на рисунке 1, уровень усвоения знаний студентами экспериментальной группы составил 65%, контрольной группы 64%.

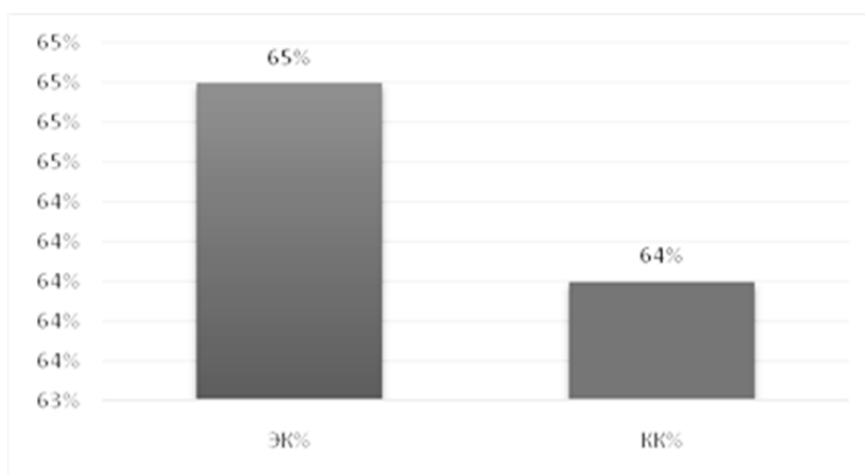

Рисунок 1-Показатели уровня знаний учеников, рассматриваемые в ходе педагогического эксперимента

На констатирующем этапе педагогико-практического эксперимента экспериментальному классу на домашнее задание по теме «Мышцы, ее типы, структура и значение» были даны QR коды, где школьники выполняли задания до начала урока.

Рисунок 2 - QR код для задания экспериментального класса по теме «Мышцы, ее типы, структура и значение»

Контрольный класс выполнял домашнее задание по традиционным методикам обучения. На следующем уроке обеим классам на этапе выявления были проверены уровни знаний и подготовки учеников по следующим вопросам:

Что такое мышцы?

Функции мышц в теле человека?

Какие бывают типы мышечной ткани?

Что характерно для мышечного волокна поперечнополосатой мышечной ткани?

Назовите мышцы свободной нижней конечности?

Какие мышцы с выраженной способностью к динамической работе?

Назовите название мышц, которые крепятся к костям только одним своим концом, а другим прикрепляются к коже?

Что является активной частью опорно-двигательного аппарата человека?

Ответы на каждый вопрос, написанный выше, оценивались по трем различным уровням «высокий», «средний» и «низкий». На вопросы этапа выявления «высокий» ответили 31% (ЭК) и 9% (КК), так как на более высоком уровне было меньше респондентов. «Средний» показатель составляет 34% (ЭК) и 46% (КК), полученные ответы находятся не на полном уровне. Ответы на вопросы уровня «низкий» показатель 35% (ЭК) и 45% (КК). Уже на данном этапе можно заметить разницу в показателях знания по теме у учеников экспериментального и контрольного класса.

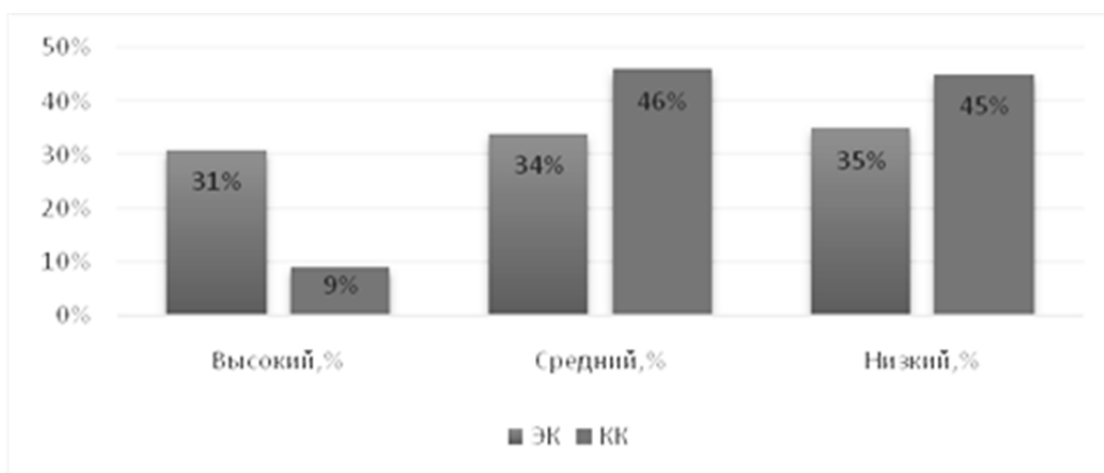

Рисунок 3 - Показатели уровня усвоения информации учениками двух классов на этапе выявления

Во время формирующего эксперимента была разработана методика организации учебно-материальной базы в образовании по биологии.

Основная часть: на основе ответов и анализа полученных результатов выполненных заданий было решено провести урок командной игрой. Сформировали 4 команды, и у каждой команды были задачи, которые были составлены по допущенным ими ошибками. То-есть изучить предоставленную им тему, составить 3 вопроса на 3-х разных языках, и один ученик из каждой команды должен был коротко объяснять по теме, работая виртуальной лабораторией. (<https://www.zygotebody.com/>). Далее ученики из других команд задавали по одному вопросу этой команде каждый по своей тематике.

После этапа формирования уровни усвоения учеников заданной информации проверялись с помощью тестовых вопросов.

Результаты исследования: После педагогико-практического эксперимента с использованием новых технологии при трехязычной системе обучения было существенно заметны продвижения по знаниям учеников экспериментального класса (ЭК) по биологии и показали значительные результаты. «Высокий» показатель составил 62%, «средний» - 33%, «низкий» - 5%.

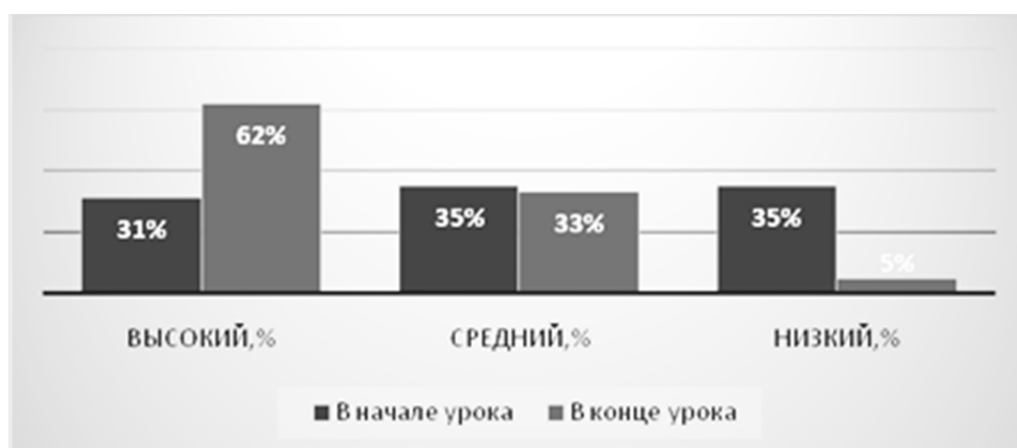

Рисунок 4- Показатели результатов экспериментального класса (ЭК) до начала и после урока

В контрольном классе (КК) существенных изменений по сравнению с экспериментальной не наблюдалось. «Высокий» показатель за время педагогической и практической работы показал от 9% до 16%, «средний» показатель от 46% до 51%, «низкий» показатель от 45% до 33%. Показатели результатов до начала и после урока показаны на рисунке 5.

Рисунок 5- Показатели результатов контрольного класса (КК) до начала и после урока

В соответствии с целью экспериментального исследования, для определения эффективности применения новых технологий на уроках биологии в трехязычной системе обучения, в конце были сравнены конечные результаты ответов контрольного класса (КК) и экспериментального класса (ЭК). Разницу между традиционным методом преподавания и с использованием новых технологий можно заметить по показателям «Высокий», экспериментальный класс на 46% выше показателей контрольного класса. Показатели экспериментального класса «Низкий» на 28% ниже чем у контрольного класса, что доказывает эффективность использованных новых технологий при трехязычной системе обучения на уроках биологии.

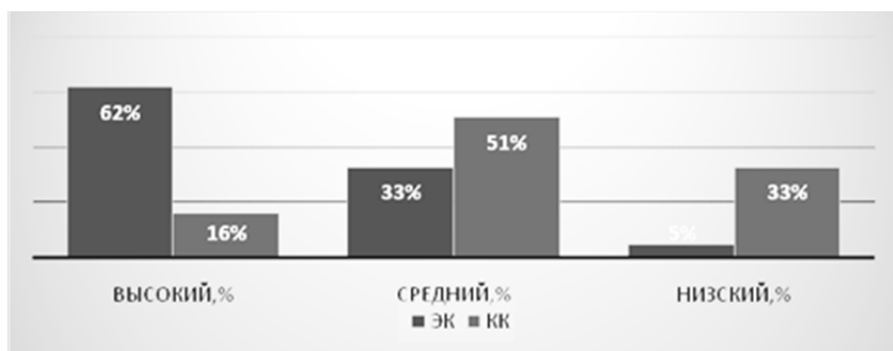

Рисунок 6 - Показатели результатов контрольного класса (КК) и экспериментального класса (ЭК) до начала и после урока.

Заключение

Суммируя приведенную выше статистику, было установлено, что для эффективной реализации казахстанской модели трехязычного образования в преподавании биологии в старших классах с использованием новых технологий, таких как Just-in-Time, Интернет ресурсов, школьными учителями является плодотворным для лучшего и свободного понимания учащимися предмета биологии. Будет эффективно использовать новые технологии в трехязычном преподавании биологии для повышения квалификации старшеклассников, повышения эффективности теоретического мышления, когнитивных способностей, для развития критического мышления в учебном процессе, сотрудничества учащихся в решении конкретной проблемы, организации учебной и исследовательской деятельности.

Список использованных источников:

1. Никитина И. В. *Инновационная деятельность современного педагога*. - Волгоград: Учитель, 2008. - 91 с.
2. Мажитаева Ш., Смагулова Г., Тулеуова Б. *Поляязычное образование как одно из приоритетных направлений развития системы образования в Республике Казахстан // European Researcher. Series A - 2012. - № 11-1. - С. 1864-1867.*
3. Лапасов Н.Ш. *The role of innovative technologies in education / Н.Ш. Лапасов. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2017. — № 15 (149). — С. 598-600.*

4. Красильникова В.А. Теория и технология компьютерного обучения и тестирования. Файлы. ... Монография/В. А. Красильникова. - Москва: Дом педагогики, ИПК ГОУ ОГУ, 2009. - 337с.

5. Бондаревская Р.С., Педагогическое проектирование в контексте инновационной образовательной деятельности // Человек и образование. — 2009. № 4. — С. 94–96.

6. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 192 с.

7. Novak, GN, Patterson, ET, Gavrini, A, and Christian, W (1999). Just-in-Time Teaching: Blending active Learning and Web Technology. Saddle River, NJ: Prentice Hall. ISBN 0-13-085034-9

С.А. Сертай, С.Н. Абдрешов, Н.П. Бгатова, К.И. Азирбаева
ЖОҒАРЫ СЫНЫПТАРДА ҮШ ТІЛДІ ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІНДЕ БИОЛОГИЯНЫ
ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ

Аңдатпа. Мақалада "Тілдердің үштұғырлығы" жобасы аясында жоғары сыныптарда үш тілде биология пәнін оқытуда жаңа технологияларды қолданудың тиімділігі қарастырылады. Зерттеу жұмыстарын жүргізу мақсатында объект ретінде жоғары сынып оқушылары таңдалды және биология пәні бойынша үштілді білім берудегі жаңа технологиялардың тиімділігі дәлелденді.

S.A. Sertay, S.N. Abdreshov, N.P. Bgatova, K.I. Azirbayeva
EFFECTIVE METHODS OF TEACHING BIOLOGY IN HIGH SCHOOL WITH A
TRILINGUAL EDUCATION SYSTEM

Annotation. The article examines the effectiveness of the use of new technologies in teaching biology in high school in three languages within the framework of the project "Trinity of Languages". In order to conduct research, high school students were chosen as the object and the effectiveness of new technologies in trilingual education on the subject of biology was proved.

УДК 371.268

Сивохина В.В.
учитель начальных классов
КГУ «Общеобразовательная школа имени академика Е.А. Букетова»
Караганда, Республика Казахстан

ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ ШКОЛЫ ПО СОЦИАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКЕ И
АДАПТИРОВАНИЮ ЛИЧНОСТИ УЧАЩИХСЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Аннотация. В данной статье поднимается актуальная проблема школы по социальной поддержке семей и путей деятельности по решению этой проблемы. Рассматривается совместная работа администрации, социально-психологической службы школы, педагогов и родителей по адаптации учащихся в условиях современной жизни.

Последние десятилетия внесли в жизнь общества множество перемен, которые отразились на образовании и воспитании подрастающего поколения, повлекли за собой ряд трудностей. Как отмечают педагоги, психологи и социологи, современные школьники заметно отличаются от школьников предыдущих поколений. У молодого поколения наблюдается отсутствие моральных обязательств, уважения, памяти. Сегодняшние дети проявляют вольность в общении, свободу мысли, повышенную импульсивность, эгоистичность, порой, дерзость. Педагогам и родителям стало трудно воспитывать молодежь, используя старые методы и, сегодня, главным социальным институтом для ребенка является школа.

Именно школа должна помочь ребенку приобрести способность жить в условиях социальной среды с возможностью усвоения и принятия целей, ценностей, норм, правил и способов поведения, принятых в обществе. Наша работа направлена на формирование социально-адаптированной личности, и мы стараемся в школе создать такую среду, в которой дети будут чувствовать себя уютно, успешно, комфортно. Микрорайон, в котором расположена школа, не имеет социально-культурного окружения. Нет библиотеки, спортивных площадок,

благоустроенных дворов. Основная часть микрорайона школы - частный сектор. Школа является основным центром культурной и воспитательно-образовательной работы с детьми, молодежью и населением в целом. Отсутствие учреждений дополнительного образования препятствует школе организовать занятость учащихся во внеурочное время в течение учебного года и во время школьных каникул. Поэтому в основе учебного и воспитательного процессов лежит единая цель – создание условий, способствующих умственному, нравственному, эмоциональному, физическому развитию личности, развитию творческих возможностей обучающихся, работы с родителями и с населением микрорайона в целом. Население микрорайона и контингент учащихся и родителей школы тоже имеет свои особенности. Население неоднородно по социальному, культурному уровню и образовательным потребностям. Школа расположена в районе центрального рыночно-торгового комплекса города. Состав населения многонациональный, часто меняется из-за притока и оттока мигрантов. Много семей многодетных и неполных, многие имеют съемное жилье, систематически переезжают, у многих семей низкий доход. Многие родители в силу своей занятости и низкой образовательной грамотности не могут оказывать помощь учащимся в процессе подготовки к урокам. Многие одаренные дети по окончании начальной школы поступают в гимназии, из-за чего происходит падение качества знаний в среднем и старшем звене. Поэтому перед педагогическим коллективом встаёт задача создать необходимые условия для повышения мотивации учения и престижа образования как возможности дальнейшей реализации учащихся в современной жизни и обществе. В контингенте учащихся школы много детей из малообеспеченных семей. Это семьи, которые по каким-либо причинам испытывают жилищно-бытовые и материальные трудности. Выявить такие семьи и своевременно помочь им одна из задач классного руководителя и социального педагога. Особенности работы школы в том, что мы знаем практически всех родителей. Многие из них сами являются выпускниками нашей школы. На начальном этапе работы осуществляется сбор информации о данной категории семей, которую предоставляют классные руководители. Родители или опекуны пишут заявление в школу и представляют документы, подтверждающие социальный статус или доходы семьи. В случае отсутствия какого-либо документа проводятся обследования жилищно-бытовых условий проживания учеников. Работа проводится с каждой семьей индивидуально. Подготовленный пакет документов является основанием для издания приказа и утверждения списка малообеспеченных детей. Для всех детей из малообеспеченных семей организовано бесплатное горячее питание. Из фонда «Всеобуч» оказывается материальная помощь ученикам в виде канцтоваров, одежды, обуви. Летом детей из материально неблагополучных семей обеспечиваем бесплатными путёвками в пришкольный и загородный лагеря.

В период проведения Республиканской акции «Дорога в школу» оказываем материальную помощь учащимся за счет спонсоров. У учителей нашей школы давно стало традицией принимать участие в этой акции. Учителями школы оказывается помощь в виде канцелярских товаров, а порой и продуктовых наборов. Немаловажную помощь оказывает и Попечительский совет школы, члены которого помогают и поддерживают родителей. Каждый член Попечительского совета оказывает помощь индивидуально за счет своих средств. За счет спонсорской помощи арендатора школьной столовой ежегодно бесплатно питаются 12 учащихся, из тех, которые нуждаются, но по какой-либо причине не могут предоставить пакет документов. Все ученики из социально-незащищённых семей имеют возможность посещать бесплатные кружки и секции, организованные в школе. Многие дети из данной категории бесплатно посещают учреждения дополнительного образования. Хорошее эмоциональное состояние – условие полноценного развития. Важно поддерживать его у всех, без исключения. Мы стараемся быть внимательными к проблемам своих учеников, чтобы вовремя оказать им необходимую помощь и поддержку. Пытаемся решать проблемы на ранних стадиях, чтобы впоследствии они не стали душевными травмами. По определению социальная адаптация – активное приспособление к условиям социальной среды путем усвоения и принятия целей, ценностей, норм, правил и способов поведения, принятых в обществе. Мы считаем, что адаптация ребенка, его здоровье и развитие зависят не только от правильного питания, режима дня и т.п., но и от психологического комфорта, индивидуального подхода к ребёнку с учётом его психологических, личностных особенностей. Особенности работы школы по адаптации личности учащихся в современных условиях заключаются в том, что мы стараемся включить всех участников образовательно-воспитательного процесса в реализацию задачи формирования личности учащегося. Увеличение числа девиантных учащихся поставило перед нами задачу усиления социализирующей и

профилактической работы, обеспечивающей активное взаимодействия проблемных учащихся со своим социальным окружением. В 2002 году была создана и продолжает свою работу «Школьная команда безопасности», которая призвана осуществлять социальную поддержку и педагогическое просвещение семей, сгладить трудности адаптации социализации учащихся. Это планомерная работа по социальному воспитанию детей и подростков в окружающем их микросоциуме, направленная на их успешную адаптацию. Социально-педагогическая поддержка сопровождает всю систему учебновоспитательной работы школы: уроки, факультативы, культурные мероприятия, предметные недели, кружки спортивные и творческие. Главная задача – помочь ребенку выразить себя, свои желания, свои эмоции, обрести себя как уникальную личность, обеспечить полноту жизни и деятельности, постоянный творческий поиск. Решение этой задачи начинается с диагностики, с составления социальных паспортов классов. На их основе составляется социальный паспорт школы, который позволяет определить образовательный и социальный статус родителей (это необходимо для планирования работы с родителями), статус семьи (подходы в воспитательной работе зависят и от процентного соотношения полных и неполных семей). Совместно с классными руководителями определяется, кто из детей заслуживает большего внимания.

На детей «группы риска» ведется социальная карта. В ее состав входят: характеристика, акт обследования семьи учащегося, четвертные оценки учащегося; пропуски учащегося за каждый месяц с объяснением причин пропуска; данные о работе с обучающимся и семьей; результаты обязательных проводимых социальнопедагогической службой диагностик: анкетирования, тестирования; рекомендации по работе с подростком классному руководителю, учителям; социальная карта семьи учащегося; могут быть вложены докладные, объяснительные и др. документы, свидетельствующие о проводимой индивидуально-профилактической работе с учащимися. Дети «группы риска» – это необязательно «трудные дети». Это категория детей, которые требуют особого внимания и заботы, которые имеют определенные социальные проблемы: слабое здоровье, проблемы в межличностном общении, низкую успеваемость, трудные социальные условия, сложные отношения между членами семьи и т.д. Эти проблемы могут обостриться, и «Школьная команда безопасности» должна своевременно принять определенные меры для того, чтобы ребенок не превратился в «трудного». Так, для работы с детьми, имеющими проблемы в обучении, подключаются учителя-предметники, психолог помогает диагностировать проблему; социальный педагог определить социальное неблагополучие; вожатые – определить интересы ребенка, предложить ему кружок, секцию; медработник определит физическое здоровье и даст соответствующие рекомендации ребенку и родителям. Социальным педагогом и заместителями директора по воспитательной работе с большинством детей проводится индивидуальная работа по умению подавлять негативные эмоции положительными чувствами. Члены «Школьной команды безопасности» пытаются установить с каждым ребенком доверительные взаимоотношения, расположить к себе, чтобы ребенок мог откровенно объяснить причину, с которой обратился, или которую пытается решить. Большой объем работы выполняет социальный педагог. Объектами его деятельности являются как ученики, так и их родители, их семьи и, конечно же, отношения в классных коллективах. Это означает, что вся деятельность представляет собой комплекс мероприятий по воспитанию, образованию, развитию и социальной защите личности учащегося в школе и по месту жительства. Для достижения положительных результатов в своей деятельности социальным педагогом совместно с классными руководителями поддерживаются тесные связи с родителями. Приоритетной в работе нашей школы является работа с семьями. Проводится посещение и обследование семей с целью выявления трудностей, конфликтных ситуаций, отклонений в поведении детей и других членов семьи. Осуществляется установление причин и поиск мер по социальной защите и поддержке прав ребенка и семьи, патронаж детей из семей «группы риска» и неблагополучных семей. Рекомендуется консультирование у различных специалистов по проблемам семьи и детства.

Социально-педагогическая помощь в системе учебно-воспитательной работы школы по социальной поддержке и адаптации личности учащихся нужна и педагогам. Администрацией школы в годовом плане работы с учителями намечены педагогические советы, консультации, обучающие семинары. Вопросы работы школы в этом направлении рассматриваются на производственных и административных совещаниях, на совещаниях при директоре.

Планируем продолжить работу по повышению педагогической и правовой культуры всех участников образовательного процесса и родителей и осуществлению делового партнерства по

работе с семьями «социального риска» и детьми «группы риска» с комиссией по делам несовершеннолетних и защите их прав, отделом опеки и попечительства. Будем и впредь стараться препятствовать принятию решений, ущемляющих права ребенка, в решении всех вопросов исходить только из интересов ребенка, его полноценного развития. Защищать всеми законными средствами, на любом профессиональном, общественном и государственном уровнях права и интересы детей и подростков в школе и в семье.

Список использованных источников:

1. Типовые правила проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся в организациях образования, реализующих учебные программы начального, основного среднего, общего среднего образования. Приказ МОН РК от 18 марта 2008 г №125 с изменениями от 2021 г.

2. Методические рекомендации по системе критериального оценивания учебных достижений детей с ограниченными возможностями. – Астана: 2015.

3. Методика педагогической диагностики (текущего контроля) учебных достижений младших школьников с задержкой психического развития. Методические рекомендации. – Алматы: 2018.

Сивохина В.В.

МЕКТЕПТІҢ ӘЛЕУМЕТТІК ҚОЛДАУ ЖӘНЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТҮЛҒАСЫН ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЛАРҒА БЕЙІМДЕУ ЖҰМЫСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Бұл мақалада отбасын әлеуметтік қолдау мектебінің өзекті мәселесі және осы мәселені шешудің жолдары қарастырылған. Оқушыларды қазіргі өмір жағдайына бейімдеу бойынша әкімшіліктің, мектептің әлеуметтік-психологиялық қызметінің, мұғалімдер мен ата-аналардың бірлескен жұмысы қарастырылған.

Sivokhina V.V.

FEATURES OF THE SCHOOL'S WORK ON SOCIAL SUPPORT AND ADAPTATION OF STUDENTS' PERSONALITY IN MODERN CONDITIONS

Annotation. This article raises the actual problem of the school for social support of families and ways of activities to solve this problem. The article considers the joint work of the administration, the socio-psychological service of the school, teachers and parents on the adaptation of students in the conditions of modern life.

ӨОК 373.3:316.728

Смагулова Н.Т.

3 курсстуденті

Қарағанды қаласы, «Bolashaq» Академиясы

nika_smaqulova@mail.ru

Байбекова В.А.

Аға оқытушы, магистр

Қарағанды қаласы, «Bolashaq» Академиясы

venera.baybekova@mail.ru

КІШІ МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа. Мақала сабақта бастауыш сынып оқушыларының денсаулығын сақтаудың өзекті мәселесіне, оқу процесін оңтайландыруға, оқытудың Денсаулық сақтау технологияларын әзірлеу мен енгізуге, денсаулық пен салауатты өмір салты құндылығын қалыптастыруға арналған. Сонымен қатар бастауыш сынып оқушыларының салауатты өмір салтын қалыптастыру мәселелері қарастырылды. Оқу-тәрбие үрдісінде салауатты өмір салтының аспектілері ашылды, бастауыш сынып оқушыларының көптеген ауруларын бақылау және алдын алу үшін денсаулық сақтау технологияларын қолдану қажеттілігі атап өтілді.

Қазақстанда соңғы бірнеше онжылдықтарда болып жатқан өзгерістер бала тәрбиелеуге сапалы жаңа талаптар қойды. Қазіргі кезеңдегі кезек күттірмейтін міндеттердің бірі — жас ұрпақтың денсаулығына қамқорлық жасау. Білім беруді реформалаудан кейінгі негізгі мақсаттардың бірі — бастауыш сынып оқушыларының физикалық және моральдық жағынан сауығыуына ықпал ететін, салауатты өмір салтын қалыптастыратын, денсаулық мәдениетін қалыптастыратын, сыртқы және ішкі орта факторларының теріс әсерін бейтараптандыратын білім беру ортасын құру және салауатты өмір салтына мотивацияны қалыптастырады [1].

Мектеп оқушыларының денсаулығын қалыптастыру мен нығайтуда бастауыш сыныпте оқу кезеңі маңызды орын алады. Соңғы жылдары байқалып отырған мектеп оқушыларының денсаулығының нашарлауы көбірек көңіл бөлуді және оны қалыптастыру мен нығайтудың нақты шараларын қабылдауды талап етеді.

Жас ұрпақтың денсаулығына қатысты көптеген зерттеулердің нәтижелері елеулі алаңдаушылық тудырады. Экологиялық жағдайдың теріс өзгерістері, әлеуметтік-экономикалық проблемалар, тар медициналық мамандандыру аясында білім беру ұйымдарында денсаулығы әлсіреген балалардың өсу динамикасын анық байқауға болады. Олар оқу әрекетіне бейімделуде, зейінін жинақтауда және оқу тапсырмаларын орындауда қиналады. Ағзаның мұндай күйі ең озық педагогикалық технологиялардың тиімділігін төмендетіп, тұлғаны дамыту бағдарламасын жүзеге асыруды айтарлықтай қиындатады. Жылдан жылға дені сау балалардың саны азайып, олардың жалпы сырқаттанушылық деңгейі артып келеді [2].

Балалардың денсаулығына тұқым қуалаушылықпен және экологиямен бірдей әсер ететін шешуші фактор мектеп ортасы болып табылады.

Мектептегі оқу үдерісіндегі жүктеменің артуы бастауыш сынып оқушыларының денсаулығына едәуір зиян келтіруде. Зерттеулер бойынша мектеп оқушыларының денсаулығына ең жағымсыз әсерлері: физикалық белсенділік, оқу жүктемесінің жоғарылауы, дұрыс тамақтанбау, гигиеналық нормаларды сақтамау, жиһазға, жарықтандыруға және т.б. қойылатын талаптар, сондай-ақ балалар, педагогтар мен ата-аналар арасында денсаулық пен салауатты өмір салты туралы ақпараттың жеткіліксіздігі, денсаулық дағдыларын қалыптастырудағы мектептің қанағаттанарлықсыз көрсеткіштері.

Денсаулық адамның әл-ауқатының, бақытының ең маңызды құрамдас бөлігі, адамның негізгі құқықтарының, еліміздің табысты әлеуметтік-экономикалық дамуының шарттарының бірі екені белгілі.

Халықтың денсаулығы елдің әлеуметтік-экономикалық, демографиялық, экологиялық, санитарлық-гигиеналық жағдайын көрсетеді және оның прогрессивті дамуының қарқындылығына әсер етеді. Сондықтан денсаулық — кез келген қоғамның сапалық қасиеті.

Қазақстандағы халық денсаулығының теріс динамикасы білімнің әртүрлі салаларындағы ғылыми зерттеулердің дамуына ықпал етті, бұл мәселені шешудің тиісті бағыттары мен технологияларын әзірлеумен тығыз байланысты. Біздің ойымызша, адам денсаулығын сақтау және дамыту мәселесін шешу үшін мектеп оқушыларының денсаулық мәдениеті мәселелері бойынша сауаттылығын арттыру қажет.

Денсаулық сақтау технологияларын жобалауда салауатты өмір салтын қалыптастыру мен қолдауға ықпал ететін жағдайларға сәйкес түзетілген оқу-тәрбие және сабақтан тыс процестерді ұйымдастыру маңызды рөл атқарады. Мұндай жобалау нормалауға, яғни жұмыстың ұйымдастыру формаларын таңдауда нормаларды сақтауға, оқудағы шамадан тыс жүктемені жоюға, мектеп оқушыларының денсаулығының нашарлауына қатысты алдын алу шараларын қолдануға негізделген әсер бөлек қойылған және қол жеткізілген мақсаттарға емес, жалпы жұмысқа байланысты болады [3].

Денсаулыққа бағдарланған тәсіл — бұл қазіргі мектептің маңызды міндетін шешуге арналған құралдар, әдістер мен жұмыс нысандары — білім беру процесіне денсаулық сақтау технологияларын енгізу, дені сау адамның әдеті мен қажеттілігін қалыптастыратын тәсіл және өмір салты. Денсаулыққа бағытталған көзқарас формаларды, әдістерді және құралдарды біріктіреді.

Мектептерде денсаулықты сақтайтын технологияларды енгізу мәселесі когнитивті экономикаға тікелей қатысты. Бұл ғылымда адамдардың еңбек қызметі және оны жүзеге асыру процесі денсаулықты қорғауға және нығайтуға арналған жағдайларды жобалау кезінде барлық экономикалық талаптар сақталуы керек. Сонымен қатар, оқытылатын материалдың көлемі мен қарқындылығын қалыптастыруға, оқу процесінде артық жүктемелерге жол бермеуге әсер ететін

санитарлық-гигиеналық және медициналық талаптар бар. Егер талаптарға сай болса, оқу процесін сапалы деп атауға болады және мектеп оқушыларының денсаулығына жақсы әсер етеді.

Мұғалім үшін оқу-тәрбие процесін жобалауда оның әдістемелік құралдары ең маңызды рөл атқарады. Технологияның көмегімен оқу-тәрбие процесі әрбір мұғалімнің тәжірибесінде белгілі логикалық құрылым ретінде қалыптасады. Бұл құрылым алға қойылған мақсаттарға сәйкес семантикалық топтарға бөлінген сабақтардан тұрады. Әрбір сабақта жалпы оқу-тәрбие процесінің ауқымындағы шағын мақсатқа жету керек, сол арқылы әрбір оқушының жеке тұлғасын дамытудың, оның есте сақтауын, ойлауын, сөйлеуін, зейінін дамыту қажет.

Денсаулықты сақтайтын технологиялардың барлық спектрін жүйелі түрде пайдалану, баланың салауатты өмір салтына деген тұрақты мотивациясын қалыптастырады.

Денсаулық сақтау педагогикалық технологияларын қолдану оқу-тәрбие процесінің тиімділігін арттырады, белгілі бір шарттар орындалған кезде педагогтар мен ата-аналарда денсаулықты сақтауға және нығайтуға бағытталған құндылық бағдарларын қалыптастырады. Сонымен, білім беру мекемесінде мыналар болуы керек:

- технологияларды реттеу мүмкіндігі үшін жағдайлар жасалады;
- бастауыш сынып оқушыларының денсаулығын тұрақты бақылау негізінде технологиялық әсерлердің қарқындылығына қажетті өзгерістер енгізілді;
- әр оқушыға жеке көзқарас қарастырылған;
- мұғалімдер мен балалардың ата-аналары арасында жағымды мотивациялар қалыптастырылады.

Оқушының психологиялық денсаулығы үшін сыныптағы достық атмосфера да маңызды рөл атқарады. Позитивті эмоционалды фон тиімді жаттығулардың да маңызды шарты болып табылады [4].

Қорыта келе айтарымыз, бастауыш сыныптардағы салауатты өмір салты дағдыларын қалыптастыратын білім беру технологиялары — бұл ең алдымен бастауыш сынып жасындағы балалардың валеологиялық мәдениетін немесе денсаулық мәдениетін тәрбиелеу технологиялары. Бұл технологиялардың мақсаты — баланың адам денсаулығы мен өміріне саналы қатынасын қалыптастыру, денсаулығы туралы білімдерін жинақтау және оны қорғау және сақтау қабілетін дамыту, өз бетінше және тиімді мүмкіндік беретін валеологиялық құзыреттіліктерді меңгеру, салауатты өмір салты мен қауіпсіз мінез-құлық мәселелерін шешу, қарапайым медициналық, психологиялық өзіндік көмек пен көмек көрсетуге байланысты тапсырмалар. Бастауыш сынып педагогикасында технологияның маңызды түрлеріне оқушыға бағытталған білім беру мен оқыту технологиялары жатады. Мұндай технологиялардың жетекші қағидасы — баланың жеке ерекшеліктерін, оның дамуының жеке логикасын есепке алу, тәрбие мен оқыту барысындағы іс-әрекеттің мазмұны мен түрлеріне балалардың қызығушылықтары мен бейімділігін есепке алу. Жалпы педагогикалық процестерді баланың жеке басына бағыттай отырып құру оның денсаулығына ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Смирнов Н.К. Мектеп жұмысын бағалау критериясы ретінде оқушылардың денсаулығы туралы қамқорлық // Әдіскер. -2005, №4, 12-13 б.

2. Абылкасымова А.Е., Даниярова К.А., Тулеубаева Х.Т. Оқу-тәрбие үрдісіндегі денсаулық сақтау технологиялары.- Астана, 2005.

3. Л.Ф. Тихомирова. Денсаулық сақтау педагогикасының теориялық-әдістемелік негіздері [Мәтін]: монография / Л.Ф. Тихомирова. – Ярославль: ЯМПУ баспасы, 2004. 240 б.

4. И.В. Абрамова, Т.И. Бочкарёва. Бастауыш мектепте денсаулық сақтау технологиялары. -С.: СИПКРО, 2004. 138 б.

Смагулова Н.Т., Байбекова В.А.

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ У УЧАЩИХСЯ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация. Статья посвящена актуальной проблеме охраны здоровья младших школьников на уроке, оптимизации учебного процесса, разработке и внедрению здоровьесберегающих технологий обучения, формированию ценности здоровья и здорового образа жизни. Также были рассмотрены вопросы формирования здорового образа жизни младших школьников. Раскрыты аспекты здорового образа жизни в учебно-воспитательном процессе, отмечена необходимость применения здоровьесберегающих технологий для контроля и профилактики многих заболеваний младших школьников.

Smagulova N.T., Baibekova V.A.
**WAYS OF FORMING HEALTHY LIFESTYLE SKILLS IN PRIMARY
SCHOOL AGE STUDENTS**

***Annotation.** The article is devoted to the urgent problem of protecting the health of younger schoolchildren in the classroom, optimizing the educational process, developing and implementing health-saving learning technologies, forming the value of health and a healthy lifestyle. The issues of forming a healthy lifestyle of younger schoolchildren were also considered. The aspects of a healthy lifestyle in the educational process are revealed, the need for the use of health-saving technologies for the control and prevention of many diseases of younger schoolchildren is noted.*

УДК 562.58

Султанов М.М.
учитель физкультуры
КГУ «Общеобразовательная школа №61»
Караганда, Республика Казахстан

**ПРОБЛЕМЫ И СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ
НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ**

***Аннотация.** Автор рассматривает актуализацию проблемы дифференциации на современном этапе, связанную с демократическими переменами в общеобразовательной системе и поиском выхода на новый качественный уровень. Весь исторический путь становления школы как социального института показывает сложность и многоплановость проблемы дифференциации. Идея дифференциации рассматривается с точки зрения осуществления связи теории и практики в обучении, что проявлялось в ориентации учащихся к общественному труду, к практической деятельности, а также в стремлении учета интересов учащихся.*

Демократизация как принцип реформирования школьной системы позволяет отойти от единого образца в организации содержательной основы обучения и создать необходимые условия для осуществления эффективного образования. Решение этих задач зависит от использования позитивного опыта организации дифференцированного обучения в мировой практике с учетом особенностей своей страны и современных требований к организации образовательного процесса в школе. Гуманизация как современное требование к организации образовательного процесса предполагает реализацию цели о приоритете личности. Стремление к осуществлению подхода к каждому ученику как личности диктует необходимость учета его индивидуальных особенностей, таких как интересы, склонности, способности. Учет этих особенностей должен осуществляться при организации как содержательной, так и процессуальной сторон обучения в школе.

Актуализация проблемы дифференциации на современном этапе связана с демократическими переменами в общеобразовательной системе и поиском выхода на новый качественный уровень. Весь исторический путь становления школы как социального института показывает сложность и многоплановость проблемы дифференциации. Идея дифференциации рассматривалась с точки зрения осуществления связи теории и практики в обучении, что проявлялось в ориентации учащихся к общественному труду, к практической деятельности, а также в стремлении учета интересов учащихся.

Одним из требований деятельности учителя и условием эффективной организации учебного процесса является обеспечение полного освоения знаний и умений всеми учащимися [1]. А это невозможно без учета особенностей развития учащихся, их способностей, т.е. дифференцированного подхода. Совершенствование урока физической культуры и повышение его эффективности невозможно без разработки вопроса дифференцированного обучения. Важнейшее требование современного урока физической культуры – обеспечение дифференцированного и индивидуального подхода к обучающимся с учётом состояния здоровья, пола, физического развития, двигательной подготовленности, особенностей развития психических свойств. С целью осуществления дифференцированного подхода к организации уроков физической культуры все учащиеся школы по уровню здоровья и физической подготовленности подразделяются на три

медицинские группы – основную, подготовительную и специальную медицинскую. Занятия в этих группах различаются учебными программами, объемом и структурой физической нагрузки, а также требованиями к уровню освоения учебного материала.

Дифференцированный и индивидуальный подход важен для обучающихся, как с низкими, так и с высокими результатами в области физической культуры. Низкий уровень развития двигательных качеств часто бывает одной из главных причин неуспеваемости ученика по физической культуре. А учащемуся с высоким уровнем не интересно на уроке, рассчитанном на среднего ученика. К 6-7-му классу, пропадает интерес к урокам физкультурой. Проанализировав ситуацию, можно сделать вывод: слабые учащиеся испытывают недостаток умений, поэтому не могут справиться с заданием, а отсюда – не хотят попадать в ситуацию неуспеха на уроках. В результате их интерес к занятиям физической культурой значительно снижается. Для сильных учащихся, напротив, учебная задача является слишком лёгкой, а потому не развивает их познавательный интерес. Учащиеся же среднего уровня подготовленности оказываются недостаточно мотивированными под воздействием общего настроя.

Исходя из этого, стало необходимым создать методiku, которая учитывала бы все три группы занимающихся, причём с возможностью перехода учащихся из одной группы в другую, найти средства и методы, способствующие развитию не только двигательных функций детей, но и развитию устойчивого интереса к занятиям физической культурой.

Прежде, всего, необходимо разобраться, какова степень физической подготовленности детей. В начале учебного года необходимо выявить уровень физической подготовленности (с помощью тестов) и состояние здоровья обучающихся (по данным медицинских осмотров). Важно также знать подготовленность учеников к освоению данного вида упражнений. Её определяют перед прохождением конкретного раздела программы. Представление о степени подготовленности обучающихся в овладении определённым двигательным действием можно получить с помощью наблюдения за умением воспроизвести задание или упражнение в заданном темпе, ритме, с заданной амплитудой [2].

Вместе с тем, с научной точки зрения, не снижается значимость факультативных курсов, углубляющих программный материал конкретного предмета, а также курсов межпредметного характера, которые могут быть использованы в современных школах как прикладные курсы при организации по различным направлениям. Таким образом, актуализация проблемы дифференциации на каждом конкретно-историческом этапе развития школы и организация дифференцированного обучения учащихся (профуклоны, школы и классы с углубленным изучением предметов, факультативы) свидетельствуют о попытке осуществления дифференциации содержания образования. Однако не было достаточно полного механизма дифференциации содержания образования в школе в целом и по каждому учебному предмету в частности. В условиях единой школы это было и невозможно.

В связи с этим дифференциация содержания образования понималась как один из новых принципов, отвечающих природе социалистического общества. Так, теоретики системы советского образования утверждали, что дифференциация содержания образования диктуется различными причинами. В качестве причины дифференциации содержания образования авторами указан учет личных интересов и склонностей учащихся. Однако, конкретный механизм их реализации на уровне формирования содержания образования не предусмотрен. Поэтому учет особенностей учащихся осуществлялся в основном, через организацию дифференцированного обучения в рамках единого содержания образования. Также проводились исследования разных аспектов дифференцированного обучения, как в теоретическом, так и в практическом плане.

Анализ различных подходов к толкованию вышеуказанных понятий позволил определить нашу позицию с точки зрения рассматриваемой нами проблемы. Так, дифференцированный подход следует рассматривать как принцип обучения, позволяющий дифференцировать содержательную основу образования соответственно интересам и склонностям учащихся. Поэтому понятие «дифференциация содержания образования» нами будет рассматриваться как средство и условие осуществления вариативности образования с учетом интересов, способностей и достигнутых результатов обучения учащихся. Следовательно, организация учебного процесса в группах учащихся, объединенных на основе каких-либо особенностей, рассматривается нами как дифференцированное обучение. При этом понятие «дифференциация», на наш взгляд, объединяет в себе вышеуказанные понятия и тем самым становится как бы ведущим фактором преобразования учебного процесса в школе [2].

Выработанный подход к дифференциации позволит удовлетворить разные образовательные потребности учащихся. Так, например, в старшей ступени школы дифференцированное обучение может быть организовано в разных планах. Это организация профильного обучения, как в обычных общеобразовательных школах, так и обучение по способностям, проектируемым профессиям, достигнутым результатам в школах нового типа (гимназии, лицеи). Таким образом, дифференцированный подход осуществляется на двух уровнях. Первый из них предполагает учет типологических особенностей группы учащихся, что проявляется в создании относительно стабильных классов. Второй уровень предполагает учет индивидуальных познавательных особенностей, который обуславливает необходимость создания учащимся условий выбора индивидуальной траектории учения. В связи с этим дифференциация содержания образования осуществляется также на двух уровнях. Использование внешней формы дифференциации позволяет определить ил вариантный и вариативный компоненты содержания школьного образования в целом и для каждой ступени школы. Именно вариативный компонент определяет разнообразие путей получения общего среднего образования, общим и единым в которых является инвариантное ядро содержания образования. Указанные нормативы в плане представленности каждой образовательной области и входящие в них наборы учебных дисциплин являются одним из средств обеспечения единого образовательного пространства.

Физическая культура и спорт как продукт определенных исторических условий развития общества составляют совокупность исторически возникших результатов духовной деятельности людей. В дореволюционном Казахстане вся физическая культура, все средства физического воспитания использовались народом на самостоятельных началах, поскольку не существовало никаких органов управления этими процессами. Поэтому самобытная народная практика воспитания не могла оформиться в развитую систему. В условиях кочевого образа жизни основными формами физической культуры и главными средствами физического воспитания оставались конные виды спорта и игры, а среди детей – подвижные игры, отражающие в своем содержании опять-таки кочевой образ жизни. В современном обществе, когда установились другие общественные и производственные отношения, такой уровень развития физической культуры не мог уже удовлетворить новые и значительно более высокие требования воспитания подрастающего поколения. Спортивными организациями проводилась единственно правильная политика не за «национальную культуру», а за «интернациональную культуру», в которую от каждой национальной культуры входит только часть, а именно: лишь последовательно-демократическое и социалистическое содержание каждой национальной культуры. Образование, рассматриваемое государством и обществом как основа сохранения, передачи и умножения интеллектуального потенциала, нравственного, физического и психического здоровья нации, неотъемлемо от воспитания национального самосознания. Позитивные изменения в стране нашли свое отражение в системе воспитательной деятельности организаций образования. Идет процесс осмысления политической и нравственной сути казахстанского патриотизма, гражданственности, духовности, формирования гуманистически ориентированной, социально активной, гармонически развитой личности.

Создаются условия для возрождения интеллектуального, духовного и творческого потенциала нации с учетом обще казахстанского менталитета, культурных, национально-исторических традиций. Вопросы взаимной связи здоровья и физической активности в школьном возрасте имеют особую значимость. Особенно отчетливо выражены уменьшение силовых и функциональных возможностей организма, что приводит к росту распространенности функциональных расстройств. Занятия физической культурой и спортом оказывают существенное влияние на динамику показателей функционального состояния, что в конечном итоге повышают адаптационные возможности детей и подростков и помогают им справиться с негативным влиянием на здоровье, так называемых «школьных» факторов, самым значимым из которых является снижение двигательной активности. Анализ научно-методической литературы показал, что за последнее время в республике наблюдается ситуация с ухудшением физического здоровья и физической подготовленности подростков. Недостатки в физическом здоровье, развитии физических кондиций, слабые потенциальные возможности функций дыхания и кровообращения, состояния основных вегетативных функций организма, в значительной мере, отражает состояние морфофункциональной подготовленности, следовательно, низкий уровень физического здоровья. Здоровье детей с возрастом ухудшается, их функциональные возможности в ходе учебы снижаются, что затрудняет усвоение учебной программы физического воспитания. Поэтому

физическое воспитание школьников должно не ухудшать, а улучшать здоровье учащихся посредством совершенствования их знаний, формирования умений и навыков укреплять здоровье. Вот почему в основных документах, касающихся социального развития нашей страны, Законах и Государственных программах развития здравоохранения, образования, физической культуры и спорта, принятых за последнее время, уделяется большое внимание здоровью подрастающего поколения [3].

В настоящее время сфера образования переживает период качественных преобразований. Совершенствование урока физической культуры и повышение его эффективности невозможно без разработки вопроса дифференцированного обучения. Важнейшее требование современного урока – обеспечение дифференцированного и индивидуального подхода к обучающимся с учётом состояния здоровья, пола, физического развития, двигательной подготовленности, особенностей развития психических свойств. Приступая к работе прежде всего надо определить, с каким составом обучающихся предстоит работать. В начале учебного года необходимо выявить уровень физической подготовленности (с помощью тестов) и состояние здоровья обучающихся (по данным медицинских осмотров). Дифференцированные и индивидуальные подходы важны для обучающихся, как с низкими, так и с высокими результатами в области физической культуры. Низкий уровень развития двигательных качеств часто бывает одной из главных причин неуспеваемости ученика по физической культуре. А учащемуся с высоким уровнем не интересно на уроке, рассчитанном на среднего ученика.

Под дифференцированным подходом на уроках физической культуры понимается специфический подход к каждой из выявленных групп учащихся в зависимости от их возможностей, который позволяет достигать оптимального уровня физического развития, физической подготовленности, а также соответствующего объёма знаний, умений и навыков.

В теории и методике физического воспитания проблема организации дифференцированного подхода признана важной и актуальной. Имеются научные разработки этого вопроса в разных аспектах, благодаря чему стали очевидными признаки, лежащие в основе дифференцированного подхода: состояние здоровья и уровень физического развития, уровень физической подготовленности, степень биологической зрелости и пол детей, свойства нервной системы и темперамента.

Расширен раздел в группе упражнений на воспитание правильной осанки и упражнений на укрепление мышц спины и живота. Полностью исключены лазание по канату, подтягивание и акробатические упражнения. Учебный материал программы разработан таким образом, чтобы обеспечить последовательную подготовку учащихся и тем самым создать лучшие условия для перевода в подготовительную или основную группу.

1. Тип нервной системы и уровень развития учащихся. При осуществлении дифференцированного подхода в процессе обучения физическим упражнениям, в первую очередь следует учитывать степень биологического развития школьников. Обнаружена высокая зависимость результатов выполнения физических упражнений от биологического развития, особенно от степени полового созревания. В последние годы появилось достаточно много работ, в которых дифференцированный подход рассматривается с точки зрения соотношения между обучаемостью упражнениям, развитием двигательных качеств и типологическими свойствами нервной системы. На учащихся со слабой нервной системой в процессе обучения движениям наиболее положительное влияние оказывает похвала, а наихудшее – порицание и плохая оценка. На успешность обучения школьников с сильной нервной системой значительно больше действует порицание и оценка. Ученики со слабой нервной системой легче усваивают технику движений. Во время соревнований у них наступает перевозбуждение, что мешает им выполнять двигательные движения. Поэтому для них в процессе обучения рекомендуется использовать соревновательный метод. Дифференцированный подход при изучении раздела программы (метание, прыжки, лыжная подготовка, бег и др.) позволяет выработать определенный стиль работы для «сильных» и «слабых» учеников.

2. Возрастно-половые особенности учащихся. При проведении уроков физической культуры необходимо учитывать возрастно-половые особенности учащихся. Уже в младшем школьном возрасте при выборе упражнений и дозировании физических нагрузок, мальчикам в большем объеме, чем девочкам, рекомендуется давать упражнения в поднимании и переноске груза, в преодолении сопротивления, более положительные беговые и лыжные дистанции; увеличивать высоту прыжков, а так же расстояния до мишеней для метания [4]. Силовые

упражнения для девочек по числу повторений могут быть такими же, как и для мальчиков, но по напряжению меньшими. Девочкам больше, чем мальчикам, следует выполнять плавание, ритмичные, танцевальные движения.

Применение на практике предложенной системы приемов организации дифференцированного подхода на уроках физической культуры позволяет добиться:

- роста показателей физического развития и физической подготовленности;
- улучшение функционального состояния организма;
- повышение плотности занятий;
- эффективной подготовке к сдаче норм и тестов по физической культуре.

Предлагаются практические рекомендации учителям физической культуры образовательных учреждений:

- Ежегодно в начале и конце учебного года проводить тестирование показателей физической подготовленности обучающихся с последующим анализом полученных результатов, информировать классных руководителей и родителей.

- Постоянно проводить динамические наблюдения за показателями физической подготовленности:

- В уроки физической культуры и домашнего задания по физической культуре каждому обучающемуся имеющих низкий уровень развития ФП обязательно включать физические упражнения для тренировки отстающих в развитии физические качества.

- Выделить группу обучающихся с ниже-средним и низким уровнем развития физической подготовленности, проводить с ними беседы о гармоничном развитии физического состояния организма. При этом поставить цели и задачи по укреплению их здоровья и физической подготовленности средствами физического воспитания.

- Включить в уроки физической культуры общеразвивающие и специальные упражнения на развитие физических качеств: специальные упражнения для профилактики и коррекции заболеваний ОДА

- Создать благоприятный двигательный режим учащихся в соответствии с гигиеническими нормативами для каждого возраста и пола.

Проблема повышения эффективности уроков физической культуры как одной из основных форм организации физического воспитания в школе, требует решения многих вопросов, связанных с совершенствованием учебного процесса. Одним из актуальных вопросов является исследование особенностей организации дифференцированного подхода, как важного условия оптимизации учебного процесса на уроках физической культуры в школе.

Список использованных источников:

1. *Об особенностях организации учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2021-2022 учебном году: Инструктивно-методическое письмо.* – Нур-Султан: Национальная академия образования им.И.Алтынсарина, 2021.

2. *Жадрина М. Сборник статей «Развитие общего образования в условиях становления национальной модели школы» Казахской академии образования им.Б.Алтынсарина, 2003.*

3. *Аристов Ю.М. Акселерация полового созревания и двигательная деятельность подростков / Теория и практика физической культуры. 2001.*

4. *Бандаков М.П. Дифференцированный подход к учащимся в процессе физического воспитания / Теория и практика физической культуры. 2000.*

Султанов М.М.

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҚТАРЫНДАҒЫ ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІҢ ДАМУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ МЕН МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа. Автор жалпы білім беру жүйесіндегі демократиялық өзгерістермен және жаңа сапалы деңгейге шығуды тапсырумен қазіргі кезеңдегі дифференциацияның өзекті мәселелерін қарастырады. Мектептің әлеуметтік институт ретінде қалыптасуының бүкіл тарихи жолы саралау мәселесінің күрделілігі мен жан-жақтылығын көрсетеді. Саралау идеясы оқудағы теория мен практиканың байланысын жүзеге асыру тұрғысынан қарастырылады, бұл студенттерді қоғамдық жұмысқа практикалық қызметке бағыттауда, сондай-ақ оқушылардың мүдделерін ескеруге ұмтылу көрсетілген.

Sultanov M.M.
**PROBLEMS AND STRATEGIES FOR THE DEVELOPMENT
OF MODERN EDUCATION IN PHYSICAL EDUCATION LESSONS**

Annotation. The author considers the actualization of the problem of differentiation at the present stage is associated with democratic changes in the general education system and the search for a new qualitative level. The entire historical path of the formation of the school as a social institution shows the complexity and complexity of the problem of differentiation. The idea of differentiation is considered from the point of view of the connection between theory and practice in teaching, which was manifested in the orientation of students to social work to practical activities, as well as in the desire to take into account the interests of students.

ОӘК 122.054

Талипова А.Қ.
Осакаров ауданы әкімдігінің
«Есіл селосының КММ 2 жалпы білім
беретін мектеп» мұғалімі
Қарағанды облысы, Қазақстан Республикасы
talipova.2020@inbox.ru

**ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН
ТИІМДІ ӘДІС ТӘСІЛДЕР**

Аңдатпа. Мақалада автор қазіргі таңда жаңартылған білім беру мазмұнының негізгі өзегі - қарқынды дамып келе жатқан өзгермелі қоғамда өмір сүруге икемді, жеке басының, сондай-ақ қоғам пайдасына қарай өзін-өзі толық жүзеге асыруға дайын білімді, шығармашылыққа бейім, бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру мен дамыту болып табылатынын айтып көрсеткен.

Қазақстан өз тәуелсіздігін алғалы бері еліміздің рухани өмірінде көптеген өзгерістер болды. Бұл оң өзгерістер болашақ жастарды тәрбиелеуде жаңа мақсат-міндеттер жүктеп отыр. Қазақстан жастарының рухани кеңістігін қалыптастырудың алғы шарты мектептен басталады. ХХІ ғасыр мектебінің мақсаты жас жеткіншектерді жауапкершілігі жоғары, парасатты, адамгершілік мәдениеті қалыптасқан, өмірге икемді, ұлтжанды тұлға қалыптастыру. Болашақ мұғалімдер осы мақсатты орындауға бейімделген маман болуы шарт. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, басқа да көптеген қасиеттерінің қалыптасуына көмектеседі, оқу-тәрбие үдерісін дұрыс ұйымдастыруына әсерін тигізеді.

Қазіргі таңда жаңартылған білім беру мазмұнының негізгі өзегі- қарқынды дамып келе жатқан өзгермелі қоғамда өмір сүруге икемді, жеке басының, сондай-ақ қоғам пайдасына қарай өзін-өзі толық жүзеге асыруға дайын білімді, шығармашылыққа бейім, бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру мен дамыту болып табылады.

Білімді де білікті, салиқалы да парасатты, жан- жақты жетілген жеке тұлғаны тәрбиелеу біз үшін маңызды іс болып отыр. Қазіргі жаңару кезеңінде біздің қоғамымыздың ілгерілеу процесінде оқушыларды жан-жақты жандандыру, ел өмірінің барлық жақтарын жаңарту бала тәрбиесінің мәнімен оның проблемаларын күрделендіріп отыр.

Білім берудің қазіргі жаңа құрылымымен оқу- әдістемелік мазмұнының өзгеруі- мұғалімнің, яғни біздің өз кәсіби шеберлігімізді шыңдауымызды, жаңартуымызды талап етіп отыр. Ел президенті Н.Назарбаев «Қазіргі заманда жастарға ақпаратты техникамен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп атап көрсеткеніндей инновациялық әдіс-тәсілдерді кеңінен қолдану жаңаша білім берудің бір шарты. Біздің болашағымыз – білімді ұрпақ. Елбасының алға қойған «Елу елдің қатарынан көріну керекпіз» деген үлкен үмітін ақтауымыз үшін біз ойын анық айта алатын, ойлау қабілеттері жоғары тұлға қалыптастыруымыз керек.

Болашақтың бүгінгіден де нұрлы болуына ықпал етіп адамзат қоғамын алға апаратын күш тек білімде ғана. Қай елдің болмасын өсіп өркендеуі ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, дамыту бағытына байланысты. Қазіргі кезеңде егеменді елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне бағыт алуда. Бұл педагогика тарихы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр, себебі, білім беру жүйесі өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарды, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды.

Мұғалімдердің алдына қойылып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру. Ұстаз үшін ең басты мәселе – оқыту әдісін дұрыс таңдау. Жаңа педагогикалық технологиялар оқушының жеке тұлғалық күшін арттырып, шығармашылық ойының дамуында басты рөл атқарады. Жаңа технологияларды меңгеру мұғалімнің зияткерлік, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін – өзі дамытып, оқу – тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. «Өз еңбегін талдай білген адам ғана тәжірибелі ұстаз бола алады» деген В. Сухомлинскийдің сөзін оқытушының талмай ізденген еңбегінің нәтижесінде ғана көрінетіні белгілі. Қазіргі кезде білім мен техниканың даму деңгейі әрбір оқушыға сапалы және терең білім беруіне жағдай жасап отыр. Оқытушы баяндайды, әңгімелейді, түсіндіреді, ал оқушы тыңдайды, қабылдайды, ойлайды т.б, таным әрекетерін жасайды.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы әлемнің түпкір-түпкірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі. Тәжірибені жүйеге келтірген Джинни Л.Ситл, Куртис С. Мередит, Чарльз Тэмбл. Жобаның негізгі Ж. Пиаже, Л. С. Выготский теорияларын басшылыққа алады

«Сыни ойлау» деген не? Адам қашан терең ойлана бастайды? Бірінші мезетте оның алдында дайын жауабы жоқ қандай да бір мәселе немесе әлі де үйреншікті бола қоймаған жаңа ақпарат пайда болғанда. Екіншіден, адам бұл проблеманың жауабын табуға ұмтылыс жасағанда немесе жаңа нәрсені түсініп, оның байыбына жетуге тырысқанда. Ойланудың қандай да болмасын қиындық, ыңғайсыздық, күмән туғанда пайда болатындығы туралы философ Джон Дьюи былай деп жазған: «Ойлау тығырыққа тіреліп, таңдау жасау керек кезде басталады»

Рефлексия жасағанда адам көптеген шешімдерді сараптап, оларды ой елегінен өткізіп, өз құндылықтарымен түсініктерінің, түйсігі мен қажеттіліктерінің таразысына салып, проблеманың байыбына жетуге тырысады. Осыдан соң адам өзі таңдап алып, көңілі қалаған шешімді тура сол қалпында қабылдамай, оны жан – жақты қарастырады, оның оң мен солын ажыратады, кемшіліктерін келтірумен қатар оны қуаттау үшін дәлелдер іздейді. Бұл тұжырымдауға қанағаттанбай, өз шешіміне балама іздестіреді, жаңа ұсыныстар мен болжамдар жасайды. Ылғи да өзіне еш бүкпесіз шындық тұрғысынан сұрақ қойып, оған жауап іздейді, жауап тапса, қайтадан сұрақ қойып, енді соның жауабын іздестіреді, оған да қанағаттанбай, әрі қарай «қаза береді», «қаза береді». Сұрақтар, сұрақтар, сұрақтар. Жауап іздеу, жауап іздеу, жауап іздеу. Үздіксіз іздену мен зерттеу...

Ойлаудың осындай толассыз түрі сыни ойлау деп аталады. Мұнда ойлау тізбекті түрде бір нүктеден екінші нүктеге бір бағытпен жылжымай, біресе алға, біресе артқа ойысады. Проблеманың шешімін табу мұнда ең аяққы нүкте деп саналмайды: оны дәлелдеп беру керек, оның тиімділігі мен ықтимал қолайсыздықтарын айқындау қажет, оған балама келтіру керек.

Сыни ойлау проблема шешуге бағытталумен қатар өзінділікпен ерекшеленеді: қандай да болмасын мәселе/ ақпарат бойынша өзіндік түсінік қалыптастырып, оған тәуелсіз тұрғыдан баға беру, дербес шешім қабылдау.

Сыни ойлауды дәріптеушілердің бірі Ричард Поль мына аумалы – төкпелі, күнделікті өзгеріп отырған заманда адам «өз инстинктеріне бостан босқа сенбеуі керек» деп есептейді. Мұның себебі мынада: адам өз түсініктерін, ұстанымдарын, құндылықтар мен нанымдарын бірден қалыптастырмай, олар туралы терең ойланып, оның бәрін күмәнмен қабылдап, «тұла бойынан» өткізу қажет. Ричард Польдің пайымдауы бойынша, адамдар «өздерінің басына түскенді дәл сол қалпында қабылдамауы керек. Олар ақиқат деп ұсынылған нәрсенің бәрінде ақиқат деп түсінбеуі қажет. Олар өздерінің өмірлік тәжірибесін жалған деп ойламауы керек». Демек, олар өмірдің барлық жәйттерімен көріністерін ой елегінен өткізіп, олардың өміршеңдігі, құндылығымен қажеттілігі туралы өзіндік пікір қалыптастыруы керек. Сол себепті сыни ойлауды «сыпайы күмәндану» деп атайды.

Менің ойымша әрбір мұғалім сабақтан кейін сабақ барысында қолданған стратегия немесе әдіс – тәсілдерді оқушылардың белсенді жұмыс жасауына, сабақты меңгеруіне қаншалықты көмектескендігіне ойтолғау жасап отыруы тиіс. Егер сабақта кеткен қандай да бір кемшіліктер болса, ой толғау арқылы сол кемшілікті келесі сабақтарда жібермеуге тырысады. Сабақтан кейін немесе сабақ соңында оқушылармен кері байланыс жасап отыруға тиіс. Міне осы секілді жұмыстар оқушыларды ойлануға, дәлел келтіре білуге жетелейді. Белгілі тақырыптағы ойды сын тұрғысынан ойлай отырып, ой толғау, суреттей алу, еске түсіру, болжау оқушыны жаңа бір әлем жаңалығын ашқандай қалыпқа жеткізеді. Әрі қарай ойын айтуға ынталандырады. Бұрынғы қолданатын оқу әдістерінде мұғалім басты орын алып, оқушы тек тыңдаушы ғана болса, сын тұрғысынан шындалған ойлау арқасында оқушы білім негіздерімен толығып, болашақта ойлауға құлшыныс алады. Сондықтан сын тұрғысынан ойлау-өте күрделі де маңызды құбылыс.

Пайдаланылган әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан мұғалімі 16 сәуір. 2008 жыл.
2. Б. А. Тұрғынбаева Дамыта оқыту технологиялары. Алматы.2000 жыл.
3. Жартынова Ж.А. Ким В.Н. Корнилова Т.Б. Қойлық Н. О. Орақова А. Ш. «Интерактивті оқыту әдісін қолданып сабақты жоспарлау және басқару» Алматы,2014 жыл.
4. Кудайбергенова К.С. «Мектептегі іс-әрекетті зерттеу» Алматы 2013 жыл.
5. Г.Кұрманбаева, С. Дүйсебаев «Дарыту,дамыту,интеграция» Алматы 2014 жыл. б Амангелді Жапбаров «Оқушылардың ауызша сөйлеу әрекетін дамыта оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері» Алматы 2008 жыл. Төртінші кітап.

Талипова А.

**ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ
НА УРОКАХ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ**

Аннотация. В статье автор подчеркивает, что в настоящее время основным стержнем обновленного содержания образования является формирование и развитие образованной, творческой, конкурентоспособной личности, гибкой к жизни в динамично развивающемся меняющемся обществе, готовой к полной самореализации как в пользу личности, так и общества.

Talipova A.

**EFFECTIVE METHODS AND TECHNIQUES USED IN THE LESSONS
OF THE KAZAKH LANGUAGE AND LITERATURE**

Annotation. In the article, the author emphasizes that currently the main core of the updated content of education is the formation and development of an educated, creative, competitive personality, flexible to life in a dynamically developing changing society, ready for full self-realization both for the benefit of the individual and society.

УДК-379.85

Тарасова О.Е. канд.филос. наук, доцент
Хакасский государственный университет им. Н.Ф. Катанова
город Абакан, Россия
oet72@mail.ru

Тарасова О.Е. магистрантка 1 курса
Хакасский государственный университет им. Н.Ф. Катанова
город Абакан, Россия
lilac-09@mail.ru

Шулбаев О.Н. канд. истор. наук, доцент
Хакасский государственный университет им. Н.Ф. Катанова
город Абакан, Россия
shulbaev9@rambler.ru

**ДЕТСКО-ЮНОШЕСКИЙ ТУРИЗМ
КАК ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ СРЕДА**

Аннотация. В статье раскрывается педагогическая сущность детского туризма, который в российской истории сложился как комплексная система дополнительного образования. Детско-юношеский туризм является той средой, в которой дети не только развлекаются и отдыхают, но и имеют возможность заниматься научно-исследовательской работой и оздоровлением. В таком контексте детско-юношеский туризм выступает уникальным по своей значимости педагогическим явлением.

В России детско-юношеский туризм берет свое начало с середины XVIII в. развиваясь совместно с педагогикой и системой образования. В конце XVIII в. в ряде училищ была введена такая дисциплина как естествознание, которая учила целесообразности здорового образа жизни и в качестве наглядного примера предписывались прогулки на природе. Далее в Уставе народных училищ 1786 г. и в других уставах образовательных учреждений предписывалось проведения не только оздоровительных прогулок, но и экскурсионных прогулок мануфактур, мастерских ремесленников.

В XIX в. образовательные экскурсионные прогулки выполнять гуманитарные задачи, педагоги стали организовывать прогулки по историческим местам. Исторические экскурсии по местам достопримечательностей стали рассматриваться как воспитательные мероприятия. Уже к началу XX в. Министерство народного просвещения Российской империи рекомендовало вместо обязательных каникулярных работ организовать оздоровительные прогулки и путешествия. К этому времени сложились традиционные экскурсионные программы для школьников по следующим направлениям: 1) путешествия по центральной части России (от 14 до 16 дней); 2) путешествия в Крым и на Кавказ (от 3 дней); 3) путешествия в Прибалтику (от 8 дней); 4) путешествия по Финляндии (на 3-4 дня). Для организации данных поездок Департамент железных дорог устанавливал льготный проезд, при путешествиях на расстоянии не более 50 верст проезд для учащихся и сопровождающих педагогов экскурсии был бесплатным[3, с. 32]. В Крым и на Кавказ можно было проехать по льготе в 50 % от стоимости билета.

Ученые отмечают, что детско-юношеский туризм в России начинает развиваться тесно с краеведением. Начало было положено Петром I, который в 1718 г. издал Указ о находках, тем самым привлек широкие слои населения к краеведческим исследованиям. В системе образования появляется такой метод научно-исследовательской работы как экскурсия. Широкое ее применения стало благодаря педагогическим исследованиям. Педагоги ссылались на то, что для учеников будет более полезным почувствовать, услышать, увидеть самим прочесть об этом в книге. В училищах стали практиковаться летние экскурсионные походы для изучения окружающей среды с целью проведения исследовательской работой учеников. Так же рекомендовали проведения летних экскурсии для укрепления здоровья. Результатом такой деятельности стали научные труды по краеведению, которые были написаны, так сказать учеными «из народа» – например, «Краткая история о городе Архангельском» В.В. Крестинина, «История кабаков в России в связи с историей русского народа» автором которой был И.Г. Прыжков.

Таким образом, изначально отечественный детско-юношеский туризм в отличии от зарубежных стран стал развиваться в системе образования с поддержкой государства. Он имел несколько направлений – во-первых, это были экскурсионные программы с целью познания культурного и исторического наследия нашей страны; во-вторых, туризм положил начало развитию научно-исследовательской работы молодежи в области географии, ботаники, и других естественных, гуманитарных наук; в-третьих, он стал одним из способов оздоровления и закаливания подрастающего поколения. Государство придавало туризму большое значения, сделав его частью образовательных программ учебных заведений. Школа стала центром развития российского детско-юношеского туризма.

Туризм в настоящее время рассматривается с разных сторон. Это и экономическая категория, так как с его развитием появляются рабочие места для граждан, огромные доходы в казну государства. Туризм, это и культурно-образовательная категория, так как он является наиболее эффективной оздоровительной и воспитательной технологией, способствующей формированию, как здорового образа жизни, так и патриотического воспитанию особенного подрастающего поколения[5, с. 38]. Безусловно детский туризм занимает особое место в формировании правовой культуры общества, он способствует многостороннему развитию ребенка как личности, «формирует у детей чувство национального самоосознания, воспитывает толерантное отношение к другим народам и их обычаям»[4, с. 62].

В первую очередь детско-юношеский туризм как туризм в целом, связанный с туристической деятельностью, которая представляет собой целый комплекс туристических услуг по реализации так называемого туристического продукта. Это договорные отношения между заказчиком, в отношении детско-юношеского туризма это будет представитель несовершеннолетнего, и туроператором (турагента) субъекта реализующего туристический продукт. При этом договор касается всех видов туризма: внутреннего – туристические поездки по территории РФ; международного – выезд за пределы территории РФ; социального – осуществляется за счет государственных фондов; самодеятельного – понимается как туристические путешествия за счет самих туристов[2, с. 273]. Сущность правового понимания туризма связано «с деятельностью граждан и юридических лиц по оказанию индивидуально-обособленных туристских услуг, не связанных с формированием, продвижением и реализацией турпродукта и направленных на удовлетворение потребностей граждан в путешествиях, отдыхе или экскурсиях»[1, с.28].

В отличие от понятия туризма вообще детско-юношеский туризм связан не только с путешествием и отдыхом. Он имеет отличительные признаки присущие ему в силу того что субъектами туризма выступают несовершеннолетние граждане. В отличие от общего понятие туризма, детско-юношеский реализует задачи образования и воспитания, он направлен прежде всего на всестороннее развитие личности, ее психологической и физической реабилитации, разумеется на основе туристических ресурсов.

Во-вторых, детско-юношеский туризм отличается сегментом туристического рынка, туристические продукты и услуги создают не только представители турагентств (туроператор), но и внешкольными учреждениями, детскими оздоровительными лагерями, лагерями спортивно-физкультурного типа, детско-юношескими организациями, клубами, федерациями школьных учреждений и т.д. Детско-юношеский туризм это не только отдых, но и разнообразность спорта. Многими учеными он рассматривается как противоядие антиобщественным явлениям, таким как алкоголизм, наркомания, детская преступность. Таким образом, детско-юношеский туризм имеет огромное значение для развития общества в целом. Это своего рода способ передачи накопленного человечеством опыта и материально-культурного наследия, не только физическое, но и нравственное оздоровление молодого поколения.

В-третьих, в отличие от туризма вообще детско-юношеский отличается более широким разнообразием видов. В первую очередь надо выделить спортивно-оздоровительный туризм, который направлен на использование оздоровительных технологий, способствующих формированию у подрастающего поколения здорового образа жизни. Это национальный вид туризма, который еще является и самостоятельным видом спорта, так как включен в Единую всероссийскую спортивную классификацию. Спортивно-оздоровительный туризм для российского общества это своего рода массовое общественное движение, которое делится на следующие виды – спелеотуризм, пеший туризм, горный, лыжный, наземный и водный туризм.

Для детско-юношеского туризма характерен такой вид туризма как туристско-краеведческая деятельность. Она появилась в силу исторических особенностей развития туризма в отечественной практике. Туристско-краеведческий туризм представлен не только походами, экспедициями, экскурсиями, но прежде всего научно-поисковой деятельностью. Несовершеннолетние выступают как участниками познавательных путешествий, и как субъектами, изготавливающие для себя туристический продукт для личных нужд. Сами участники могут выступать и в роли туроператора, так как экскурсионное обслуживание организовывается самостоятельно исходя из собственных нужд. Складывается своеобразная связь субъектно-объектных правоотношений. Туристско-краеведческая деятельность является ярким примером того, что большая часть детского туризма это внешкольная деятельность детей, реализуемая педагогами. Таким образом, педагоги выступают в новой роли – в роли педагога-организатора туристической деятельности, педагога-туриста, педагога-краеведа, педагога-экскурсовода – все это требует особой подготовки и профессионализма, в отличие от обычного туроператора или турагентства. Особенность данного вида детско-юношеского туризма заключается в том, что он выступает той средой где взаимодействуют представители различных поколений, это комплексная образовательно-воспитательная среда в которой взаимодействуют взрослые и дети, тем самым снижается уровень криминогенной обстановки в социуме.

На наш взгляд, необходим процесс обучения специалистов-педагогов для реализации детско-юношеского туризма. Учебный процесс должен включать следующие общекультурные и профессиональные компетенции – «Основы педагогики и психологии», так как работа будет вестись с малолетними и несовершеннолетними потребителями туристических услуг; «Оказание первой медицинской помощи» в связи с тем, что зачастую туристические услуги предоставляются несовершеннолетним без сопровождения родителей (опекунов, попечителей) и соответственно сопровождающий должен иметь навыки оказания медицинской помощи; «Нормативно-правовое обеспечение детского туризма» – данная компетенция необходима, так как дети так же являются потребителями и им должна быть оказана услуга в соответствии с требованиями законодателя, к тому сам работник должен знать в чем заключается его персональная ответственность в данной сфере.

Список использованных источников

1. Барзгова Э. Г. *О правдой сущности туризма // Вестник Владикавказского НЦ РАН. – 2009. – № 1. – С. 27-29.*

2. Зеленин А.А., Леухова М.Г., Генина Е.С. Туристическая деятельность: сущность, виды туризма, особенности организации // Вестник Кемеровского государственного университета. – 2015. – № 2-7 (62). – С. 273-278.

3. История туризма: учебник / Под ред. Ю.С. Путрик. – М., 2014. – 256 с.

4. Черных А.Н. Нормативно-правовое регулирование детско-юношеского туризма как одно из условий устойчивого развития социального туризма // Журнал правовых и экономических исследований. – 2015. – № 4. – С. 62-67.

5. Юсупова И. Р. Детско-юношеский туризм как средство патриотического воспитания // Молодой ученый. – 2017. – № 24 (158). – С. 37-39.

Тарасова О.Е., Тарасова О.Е., Шулбаев О.Н.

БАЛАЛАР-ЖАСӨСПІРІМДЕР ТУРИЗМІ БІЛІМ БЕРУ-ТӘРБИЕЛЕУ ОРТАСЫ РЕТІНДЕ

Аңдатпа. Мақалада Ресей тарихында қосымша білім берудің кешенді жүйесі ретінде қалыптасқан балалар туризмінің педагогикалық мәні ашылады. Балалар мен жасөспірімдер туризмі-бұл балалар тек көңіл көтеріп қана қоймай, сонымен қатар ғылыми-зерттеу жұмыстарымен және сауықтырумен айналысуға мүмкіндік беретін орта. Бұл тұрғыда балалар мен жасөспірімдер туризмі өзінің маңыздылығы бойынша ерекше педагогикалық құбылыс болып табылады.

Tarasova O.E., Tarasova O.E., Shulbaev O.N.

YOUTH TOURISM AS EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Annotation. The article reveals the pedagogical essence of children's tourism, which in Russian history has developed as a comprehensive system of additional education. Youth tourism is an environment in which children not only have fun and relax, but also have the opportunity to engage in research and wellness. In this context, youth tourism is a unique pedagogical phenomenon in its significance.

ӘОК 37.1174

Тілеуқұл М.Ж., Өтеген Т.

«Bolashaq» Академиясы студенттері

Қарағанды қаласы, Қазақстан Республикасы

mtileul@mail.ru, oteqentokzhan@gmail.com

Ғылыми жетекші Арунова Ж.А.

ҚАЗАҚТЫҢ ШЕШЕНДІК СӨЗДЕРІНІҢ ҚҰДІРЕТІ

Аннотация. Қазақтың шешендік өнердің негіздерін саралап, пайымдау белгілі бір дәрежеде шешендік өнердің қалыптасу тарихына және қазақ шешендік сөздерінің табиғатын тануға жетелейді. Қазақтың шешендік сөздердегі тілдік таным шешендердің ойлау қабілеті дүниені танып-білуде ең пәрменді құрал болғандығын дәлелдейді. Бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын молайтып, шығармашылық қабілетінің қарқынды дамуына ықпал ете отырып, ата – бабадан қалған асыл мұраларымызды паш ету. Ал қазақ халқының шешендік өнерін насихаттау көп жағдайда жоғары сынып оқушылары мен студенттеріне көптеп насихатталуда.

Шешендіктің тарихын зерттеу барысында әдебиеттану ғылымы мен тарих ғылымын ұштастырып зерттеу қажеттігі туындайды. Өйткені қазақ шешендік өнерінің жеткен шыңы мен басып өткен жолының қыр - сырларын тек әдеби тілдің тарихын сөз ете отырып, тарихи тұрғыдан қарастырғанда ғана дұрыс тани аламыз. Қазақтың шешендік өнер сол тілде сөйлеуші халықтың тарихымен, эканомикасымен, саяси-әлеуметтік жағдайларымен тікелей байланысты. Шешендік өнердің қалыптасу жолын тарих көшінен іздегенімізде, әдебиет туралы және әдебиеттің-әдеби тіл туралы айтқан ғалымдардың пікірін келтіріп отырамыз. Қазақтың шешендіктің әдеби тілге қатысы дегенді сөз еткенімізде, біз әдеби тілге берілетін анықтамаға сүйенуіміз қажет. М.Томанов, С. Исаев, Ә. Ибатов «Түркі әдеби тілі мен қазақтың жазба әдеби тілінің сабақтасығы» дейтін баяндамасында «әдеби тіл деп айтылуы және жазылуы жүйелері белгілі бір қалыпқа

түскен, көркем сөз шеберлерінің өңдеуінен өткен тілді түсінеміз» деген еді [1]. Қазақтың ұлттық дәуірге үлес қосқан үлкен әлеуметтік күш болғандығы жайлы айта келіп М. Әуезов: «...Өлең жырлар, тапқыр шешендік сөздер халықтың қоғамдық және рухани өмірінде көрнекі орын алды. Сол кездегі мақалдар мен мәтелдер, шешендік сөздер сөз өнерін халықтың аса қадірлегенін көрсетеді», - деп жазды [2].

Шешендік сөздердің жалпы халықтық сипатына, мазмұны тереңдігі мен әсерлілігіне, тілінің байлығына қарамастан, оны әдеби тіл деп санамағандар болды. Мысалы, М. Балақаев: «Шешендікті әдебиетшілер сияқты өлең түрінде айтылған алғыр, тапқыр сөздер десек те, бәрібір, олар сөйлеу тілінің жоғары формасы, ол өз алдына әдеби тілдің басын құрай алмайды», – деген еді» [4, 96]. Мұнда ғалым тілінен бал тамған шешендердің сөзін сөйлеудің жоғары формасы дей отыра, оны әдеби тіл деп қарамауы – өзінің әдеби тілге берген анықтамасына қайшы келгендігі. Әдеби тіл – сөйлеу тілінен жоғары тұрған тіл ғой. Сонымен қатар М. Балақаев әдеби тілді тек жазумен ғана байланыстырмағандықтан, шешендік сөздердің біз жоғарыда айтып өткен жанрлық – стильдік түрлерін ескермей, өз дәуіріндегі қоғамдық ой – сананың көрінісі болып, өз кезінің үстем идеологиясы қызметін атқарғандығын елеусіз қалдырды. Бұл жерде автор қазіргі жазба әдебиеттікі сияқты сан салалы стильдік тармақтарының болмауын негіз етеді [3].

Қазақтың жазба әдебиеті туғанға дейін ауызекі сөз өнері, ауыз әдебиеті өзгеше байлығымен, көркемдігімен бірге, соған лайық қоғамдық өмірде де үлкен салмақ салып, қызмет атқарды. А.М.Горькийдің «Сіздер алтын сандық үстінде отырсыздар» деуі тегін емес. Ә.Дербісәлин айтқандай, халқымыздың өмірінде сөз, ауызша сөз, сөйлеу өнері ең басты, шешуші рөл атқарды. Халық өз тарихын да осы ауызша сөз арқылы жасап, сақтады, әдет – ғұрып, тәртіп, адамдық, қоғамдық қатынасқа байланысты моральдық – этикалық нормаларын да сөз арқылы жүргізіп, кейінгі ұрпақтарға да осы ауызша сөз арқылы жеткізіп отырды. «Қысқасы, осы сөз бірнеше ғасыр бойы қазіргі жазу сызу, кітап газет, журнал, радио, т.б. барлығының қызметін бір өзі атқарып келді және жақсы атқарды да. Халық өнерінің осындай ерекшелігі сөзді өсірмей, дамытпай, көркердік күшін күшейтпей, қоғамдық рөлі мен салмағын арттырмай, сөйті аса жоғары дәрежедегі өнер биігіне, белсенді қоғамдық құрал дәрежесіне көтермей қоя алмады». Халықтың тіршілігі мен тұрмысында сөз өнері, яғни өнер дәрежесіне жеткен көркем сөз ауадай қажет боп, оның бүкіл тарихы мен тағдырында шешуші рөл атқарды. Қазақта «Ердің құнын екі ауыз сөзбен бітіру» деген әріден келе жатқан сөз бар. Екі ауыз ұтымды, ұтқыр, уытты сөз айтылмаған жағдайда даулы екі рулы елдің атасып, шабысып, тоз – тоз боп кеткен жайлары тарихтан белгілі. Сондықтан гректер мен римдіктердегі сияқты, сөз өнерін дамытуға, сөздің күші мен құдіретін, оның қоғамдық әсер, ықпалын арттыруға бүкіл халық болып арғы замандардан бері ат салысты, тілді осындай дәрежеге жеткізуді өмірдегі өзекті мәселелер қатарына қойды [4].

Қазақта көне заманның өзінде жетелі сөзге табыну мен бағындың басым болғаны – соның бір айқын дәлелі. Халық аталы сөзді алты жасар бала айтса да, алпыстағы ақсақал қарт айтса да, айтушысына қарап емес, айтқанына қарап бағалаған, тыңдаған. Бұл – сөздің тек биік өнер дәрежесіне жеткенінің белгісі. Қазақ шешендік өнерін кезең – кезеңге бөліп зерттеу барысында жоғарыда айтылған пікірлірдің дұрыстығына көз жеткізілді. Шешен тіл ұтқырлығы мен уыттылығының арқасында зор көркемдік сипатқа ие болды да, үлкен өнер биігіне көтерді. Әдеби тіл дәрежесіне қол жеткізген көркем тіл қандай кезеңді басынан кешірсе де, бірнеше ғасыр бойы өзінің тұтастығын мызғымай сақтай алды; халықты ұйыстырушы, өнегелі іске жұмылдырушы қызметінен айрылған жоқ. «Қазақ ауыз әдебиеті үлгілерінің заманалар бойы ауызша сақталып, біздің дәуірімізге жетуінің өзі – оның тамаша көркемдігінің, шын мәніндегі шешен тіл негізінде туғандығының кепілі. Мұндай көркемдік дәрежеге жетпеген дүние бірнеше ғасыр емес, бірнеше жыл қырқасынан да аса алмаған болар еді. Қазақ ауыз әдебиетінің үлгілері сөз өнерінің үздік табыстары ретінде сақтала отырып, сол өнердің дамуына өлшеусіз зор үлес қосты...».

Ауыз әдебиеті үлгілерінше ауызша өмір сүруіне байланысты кейбір өзгеріске ұшырап отырса да, Асан қайғы, Қазтуған толғаулары өздеріне тән стильдік, авторлық өзгешеліктерін сақтап қалды. Ал XVI – XVII ғасырлардағы поэзия өкілдерінен мұндай ерекшелікті тіпті молырақ байқаймыз. Көркемдік жағынан бұлар – күні бүгінге дейін құдыреті күшті нұрлы сөздер. Мысалы, Шалғиіздің, Доспамбеттің алмас қылыштай отты, жігерлі өлең жолдары көркем сөзге деген талап пен талғамның жоғары болғандығын байқатады. XVIII ғасырдағы Бұхар, Үмбетей, Ақтамберді, шөл тәрізді ақындар, жыраулар қалыптасқан әдеби дәстүр мен тілді одан әрі байытып, түрлендіре түсті. Ал XIX ғасырдың бірінші жартысындағы Махамбет, Шернияз, Жанақ, Шөже, т.б. ақындар поэзиясының идеялық – көркемдік сипаты, әдеби тілді дамытудағы рөлі мен жазба әдебиет

өкілдерінің ешбірінен кемемес. Махамбет толғауларының тепсе темір үзерліктей көркемдік күші мен құдыреті, әрбір сөз бен өлеңге, өлең жолдарына бұрын болып көрмеген қоғамдық, әлеуметтік, саяси мазмұн, салмақ, мағына беруі, қазақ өлеңін идеялық мазмұн мен шыншылдық сипаты, үздік көркемдік қасиеті жағынан есейтуі, өрбітуі – оларды поэзиямызда Абай өлеңдерімен қатар қоюға болатынын көрсетті. Ендеше, мұндай поэзиялық үлгіні әдеби тілдің шешендік түрінен тыс қарау тіпті мүмкін емес. Көркем сөз өнеріне жатқылылатын мұндай поэзия үлгілерінің көркемдік құндылығы әдеби тілде жасалды. Көркем сөз шебері ұлы Абай да өзіне дейінгі көркемдік тәжірибелі мол меңгерді [5].

Сонымен, әдеби тілді жетілген, дамыған ауызекі сөйлеу тілінен жоғары тұрған тіл деп танысақ, онда шешендік сөздердің тілін әдеби тіл деп қарауымыз керек. Әдеби тілді әдебиет деген терминмен байланыстырудың жөні жоқ, оның жұрт таныған негізгі белгілері: 1) оның өндерген, сұрыпталған, нормаланған тіл болуы; 2) тілдің жалпыға ортақтық қасиеті, халықтың өмірінде ұйымдастырушы әлеуметтік қызметі; 3) әдеби тілдің ауызекі сөйлеу тілінен жоғары тұруы; 4) әдеби тілдің қолданылу тәжірибесінде тұрақталған нормалары болуы дейтін болсақ, шешендік сөздердің тілі осы айтылған пікірлерге сәйкес келеді. Шешендік сөздер тілі – ауызекі сөйлеу тілінен әлдеқайда жоғары тұрған; халықты ұйыстырып, іске жұмылдырушы әлеуметтік қызметі айқын көрінетін, тілді жұмсауда тілдік дәстүрге, яғни нормаға айналған көркемдік белгілері бар; өңделген сұрыпталған, жетілген тіл. Әдеби тіл деген атрибутты тек жазумен байланыстырудың қате екенін шешендік сөздер де дәлелдейді. Көпшіліктің алдына шығып сөйлеу өнерін танытатын шешендік екі түрлі формада жүзеге асады: ауызша және жазбаша. Сөйлеудің формасы шешендіктің қандай орында, қандай мақсатпен жүзеге асатындығына байланысты таңдалады, сондықтан шешендікті бірыңғай ауызша сөйлеу өнері деп тану да дұрыс емес. Көне түркі дәуіріндегі жазба ескерткіштерінде орын алған шешен сөйлеу үргісі жазбаша жеткені мәлім, ауыз әдебиеті сияқты ауыздан – ауызға көшіп жеткен жоқ, тасқа қашалдып жазылды.

Немесе орта ғасыр жазба ескерткіштеріндегі шешендік сөйлеу үлгілері де жазумен байланысты. Олардың мақсаты өнегелі істер мен өміршең ойларды ұрпағына жазып қалдыру болды. Ал шаршы топ алдында шығып, келелі кеңестер құрып, халықтық мәселелерді көпшіліктің алдында талдаған билер сөзінің мақсаты ел ішіндегі қоғамдық, әлеуметтік істерді жариялылықпен пікірталас түрінде шешу болды. Мұнда шешендік, әрине, ауызша жүзеге асты. Шешендіктің жоқтау, азалау, мадақтау тәрізді түрлері де ауызша орындалып, ауыз әдебиетінің түрі ретінде танылды.

Шешендік өнерді екі түрлі формада – ауызша және жазбаша түрде жүзеге асатындығын қазіргі шешендік те танытады. Радио, теледидар арқылы сөйленген немесе мәжілістегі, конференциядағы, парламент сарайлары мен сот залдарындағы шешендік ауызша орындалады да, газет – журнал беттеріндегі, ғылыми басылымдапдағы шешендік жазбаша жүзеге асады. Олай болса, әдеби тілдің өмір сүруін жазба тілмен байланыстырып, әдебиет деген терминнің аясында қарамай, оны сол халықтың рухани, мәдени дүниесімен байланыстыру ақылға сыйымды болмақ.

Халықтың шешендік дәстүрі ежелгі дәуірлерден қолданылып келе жатқан аңыз – әңгімелерде көрінеді дедік. Аңыз – әңгімелердің негізінде келіп дамыған халық ауыз әдебиетінде шешен сөйлеу үлгілері сақталып қалған. Әдебиетшілер, С.Сейфуллин мен М.Әуезовтің пікірлерінде орын алған сияқты, шешендікті өз алдына жанр ретінде қарайды да, оны халық ауыз әдебиетінің бір түрі – билер сөзі деп қана қарастырады. Біздіңше, бұл дұрыс емес. Егер қазақтың феодалдық қоғамындағы шешендік өнердің басты иелері ру басы – билер болды десек, «Ежелгі дәуірдің шешендігі» деп аталатын тараудағыдай, қол бастаған батырлардың, ел басқарған көсемдердің, халықтың рухани демеушісі болған ақын – жыраулардың, халық арасынан шығып, артына өшпес мұра қалдырған ғұлама ғалымдардың даналық сөздерін қайда қоямыз?

Шешен сөз дегеніміз – тауып айтылған тапқыр сөз, ақылға қозғау салып, ой түсіретін даналық сөз, қиялға әсер етіп, сезімді қозғайтын көрікті де, әсерлі сөз, бұра тартпас дәлелімен тамсандырып, таңдай қақтыратын білгір – білімді сөз, өтіп кеткен не өтіп жатқан оқиғаны жанды суреттей көз алдыға алып келетін суретті сөз, тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінін жеткізетін терең мағыналы түйінді сөз. Олай болса, әдебиетшілердің басым көпшілігі айтып жүргеніндей, мораль айтып, ақыл үйрететін сөздер деп қана қарасақ, шешендік сөздердің қызметін, қолданылу аясын тарылтып жібереміз. Зерттеуші Б.Адамбаев қазақтың шешендік сөздерін формасы мен мазмұнына қарай, стильдік құрылысына қарай ескерту, көңіл айту тәрізді қаратпа шешендік сөздер, үлгі – өнеге, нақыл сөздер және шешендік айтыстар деп бөліп қарап шешендік сөздердің қолданылу аясын біршама кеңейтеді. «Әдеби тілдің ауызша түрі» деп аталатын кітапта

Р.Сыздықова: «Ал шындығында өте ерте замандардан бері өмір сүріп, біздің дәуірімізге дейін жетіп, бүгінгі мәдени – рухани өмірімізден орын алып келе жатқан шешен сөйлеу дәстүрі (құбылысы, актісі) бар. Және ауызша сөйлеудің аясы ұлғайған сайын, шешен сөйлеудің де қажеттілігі арта түсіп отыр. Біздің қазіргі қоғамымызда шешендік өнердің көрінетін жерлері әлдеқайда кеңіді: ол саяси – әлеуметтік өміріміздің барлық саласында идеологиялық күрестің, тәрбие мен оқу – ағартудың заң мен ғылымның, қоғам басқарудың ең бір пәрменді құралына айналды. Сонымен қатар шешендік – ауызша жүргізілетін үгіт – насихат жұмыстарының бірден – бір құралы. Жиналыс, конференция, съезд, симпозиум, семинар, диспуттарда да шешендік өнер өте – өте қажет. Бұл күнде шешендікті радио мен телевизия да көрсетеді, өйткені бұларға жазба тілмен қатар ауызша сөйлеудің үлгісі ортақ. Демек, ауызша сөйлеу мәдениеті жалпы мәдениетіміздің ажырамас бөлігі болып отыр. Ал шешендік өнер тіл мәдениетін көтеретін шарттардың бірінен саналады, – дей келіп, – біздіңше, «шешендік сөз» деген терминді шешендік өнердің іс жүзінде асқан нәтижесін атауға қалдыру керек, яғни фольклор мұрасының бір жанрын және қазіргі кезде де шешен айтылған сөзді осылайша атау керек те, шешендік өнердің сөзге шеберліктің өзін сәл болса да өзгешелеу атау қажет. Бұл ұғымға «шешендік» деген абстракт есімді теліп, «ол – шешен сөйлеу» деген актінің атауы болса дейміз», - деген еді [6].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 М. Томанов, С. Исаев, Ә. Ибатов «Түркі әдеби тілі мен қазақтың жазба әдеби тілінің сабақтасығы» // Қазақ әдеби тілі тарихының проблемалары. Алматы, 1987. 54 – 69 бб.
- 2 Қазақ ауыз әдебиеті. Қазақ ССР тарихы. 1 – т. Алматы, 1987. 639 б.
- 3 Балақаев М. Қазақ тілінің мәдениеті. Алматы. Қазақстан. 1971
- 4 Дербісәлиев Ә. Қазақтың даласының жұлдыздары. Алматы. Рауан баспасы, 1995
- 5 Қазақ әдеби тілі тарихының проблемалары. Алматы. 1987. 176 б.
- 6 Сыздықова Р. Шешендік сөз // Қазақ әдеби тілінің ауызша түрі. Алматы, 1987. 26 – 112-бб.

**Тілеуқұл М.Ж., Өтеген Т.
ОРАТОРСКОЕ МАСТЕРСТВО КАЗАХОВ**

Аннотация. Языковое познание казахского ораторского искусства доказывает, что мышление чеченцев было самым действенным инструментом в познании мира. Демонстрация нашего драгоценного наследия, оставленного предками, способствуя интенсивному развитию творческих способностей и пополнению словарного запаса младших школьников. А пропаганда ораторского искусства казахского народа во многом пропагандируется старшеклассниками и студентами.

**Tleukul M. Zh., Otegen T.
ORATORICAL SKILLS OF KAZAKHS**

Annotation. The linguistic knowledge of Kazakh oratory proves that the thinking of Chechens was the most effective tool in understanding the world. Demonstration of our precious heritage left by our ancestors, contributing to the intensive development of creative abilities and vocabulary replenishment of younger schoolchildren. And the propaganda of the oratory of the Kazakh people is largely promoted by high school students and students.

ОӘҚ 221.01

Торғай С.
«№91 Жалпы білім беретін мектеп» КММ
бастауыш сынып мұғалімі Қарағанды қ., қазақстан Республикасы
serikzhan_islam83@mail.ru

**БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ КОММУНИКАТИВТІК ӘЛЕУЕТІН
ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІ**

Аңдатпа. Мақалада болашақ бастауыш мұғалімдердің еңбек нарығында бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ететін әлеуеттері мазмұндалған. Іс-әрекет, кәсіби іс-әрекет

ұғымдары тұжырымдалып, мұғалімнің кәсіби іс-әрекеті «субъект-субект» тұрғысында айқындалған. Ағылшын тілінің мәдениет аралық және этносаралық коммуникация құралы ретіндегі рөлінің күшеюі туралы теорияларға шолу жасалып, оның әлемдегі өскелең танымалдылығы тарихи-географиялық, әлеуметтік-мәдени, экономикалық және лингвистикалық факторлармен байланысты қарастырылған. Сондай-ақ, болашақ мұғалімдерге ағылшын тілін меңгерудің мақсаттары нақтыланған. Болашақ мұғалімдердің коммуникативтік әлеуетін ағылшын тілін меңгерудегі мәселелер талданған, әрі олардың ағылшын тілін жеткілікті деңгейде меңгерулерінің нәтижесінде қол жеткізетін мүмкіндіктері тұжырымдалған.

Оқытудың қазіргі заманғытенденцияларыжоғарыбіліктімамандаярлаудың жаңартылған сапалы өзгерістерін талап етеді. Осы орайда студенттерге жоғары білімнің сапасын арттыру мақсатында әр түрлі бағытта және жаңа әдістерді пайдалана отырып білім беру үлкен маңызға ие. Жоғары білім берудің сапасы дегеніміз – жоғары оқу орнының қызметтерінің барлық қырларын қамтумен қатар, оның негізгі сипаттарын анықтайтын көпқырлы ұғым. Осы ретте оқу үдерісінің сапасын қамтамасыз етуде әлемдік білім беру жүйелерінің озық үлгілерін қолданысқа ендірудің атқарар қызметі зор, себебі ол оқу үдерісін ұйымдастырудың тиімділігін жетілдіретін фактор болып табылады.

Бүгінгі күні ағылшын тілі өзінің коммуникативтік әлеуетіне байланысты халықаралық интеграция мен кросс-мәдени өзара әрекеттесудің иілгіш құралына айналуға бастады. Ағылшын тілін білудің қажеттілігі жоғары білім беру мен нарық талаптарымен де негізделеді. Еңбек нарығында жоғары әлеуметтік мобильділігімен сипатталады, әрі ағылшын тілін меңгерген мамандар үлкен сұранысқа ие. Әрі ағылшын тілін меңгеру пайдалы деп саналып, болашақ мамандар кәсіби өсу, халықаралық қауымдастықта өздерін танытуда орасан зор мүмкіндіктер ашады. Ағылшын тілі халықаралық коммуникация тілі ретінде басқа тілдер сияқтыфонетикалық альфавит пен карапайым синтаксисті тіл.

Ағылшын тілінің ерекше лингвистикалық сипаттамалары әлемдегіжаңа технологиялық жетістіктердің тез таралуын жеңілдетіп, ғылыми прогресспен ілесе дамуда. XXғасырдыңорташенименXXI ғасырдың басында халықаралық байланыстардың жедел дамуына байланысты ағылшын тілінің мәдениет аралық және этносаралық коммуникация құралы ретіндегі рөлінің күшеюі аталған тілдің статусы туралы бірқатар теориялардың дамуына әкелді. Ағылшын тілінің әлемдік деңгейге көтерілуінің келесі белгілері халықаралық және ұлтаралық коммуникация, экономика, ғылым, жоғары технологиялар, коммерцияжәне т.б. салалардағы заманауи ғаламдық үдерістермен көрініс тапты. Ағылшын тілінің әлемдегі өскелең танымалдылығы тарихи-географиялық, әлеуметтік-мәдени, экономикалық және лингвистикалық факторлармен байланысты [2]. Бұл аталған факторларға қысқаша тоқталайық. XX ғасырда әлемде ағылшын тілінің халықаралық қатынас тілі ретіндегі қалыптасу үдерісіне оң ықпал еткен бірқатар әлеуметтік-мәдени оқиғалар болды.

Оның ішінде саяси және экономикалық бағытта Ұлыбритания мен Америка құрама штаттарының колониальдық державаға айналуы мен осы елдердегі ғылыми-техникалық даму аталады. Бұл үдерістер саяси, мәдени және экономикалық, технологиялық салаларға тікелей қатысты. Осыған орай, Б.Качру (B.Kachru) ағылшын тілінің әлемде таралуын сипаттайтын үш шеңбер күйінде көрсетілген «үш концентрациялық дөңгелек» теориясын ұсынды, олар: ішкі шеңберге енетін ел тұрғындары үшін ағылшын тілі туған ана тілі болатын елдер (АҚШ, Канада, Ұлыбритания, Австралия, Жаңа Зеландия және Ирландия); сыртқы шеңбер ағылшын тілі мемлекеттік тілмен қатар арнайы статусқа ие елдер.

Олардың қатарында Индия, Сингапур, Малайзия және т.б.; кеңейетін шеңбер бұл ағылшын тілі білім беру ортасында негізгі шетел тілі ретінде оқытылатын елдер [3]. Белгілі лингвист Д.Кристал «кеңейетін шеңбер» термині 1980-жылдары ендірілгендіктен нақтылауды қажет етеді деп тұжырымдап, оны «кеңейген шеңбер» деп атауды ұсынады [4]. Әрі оның себебін қазіргі кезде аталған үдеріске саяси, экономикалық, әлеуметтік факторлар есебінен барлық дерлік елдердің қатысып отырғандығымен түсіндіреді. Аталған шеңберлердің шекарасы өзгермелі деуге болады себебі ағылшын тілін шетел тілі ретінде пайдаланушылар саны күн өткен сайын артып келеді. Қазақстан Республикасы ағылшын тілі халықаралық коммуникация құралы ретінде қарастырылатын Б.Качрудың аталған моделіндегі кеңейетін шеңбер құрамына енетін елдердің қатарында деуге болады.

Білім берудің барлық буындарында ағылшын тілінде өтілетін пәндер санын арттыру мәселесін шешуге мемлекеттік деңгейде күш салынууда. Кәсіби салада ағылшын тілін меңгерген мамандарға сұраныс үлкен. Осыған байланысты қазіргі кезде ағылшын тілін түрлі әлеуметтік салаларда пайдаланудың оң тенденциясы байқалуда. Осының нәтижесінде ағылшын тілі жастар арасында қатынас құралы, ақпарат көзі, қазақ тілімен қатар қолданылатын қосымша тіл деңгейіне көтеріліп келеді. Педагогикалық және ғылыми әдістемелік ақпараттарды талдау болашақ мамандардың шетел тілін меңгерулерінің түрлі аспектілерде зерттелгендігін көрсетті. Атап айтқанда, жоғары оқу орындарында шетел тілін қатынас құралы ретінде оқыту мәселелері (И. Л. Бим, Н.И.Гез, И.А. Зимняя); шетел тілдері арқылы коммуникативтік біліктерді қалыптастыру мәселелері (В.Л. Кузовлев, В.Г. Костомаров, А. А. Леонтьев, Е.И. Пассов); студенттердің кәсіби шетел тілін оқытуда бағыттылығын қалыптастыру (М.А. Давыдова, Б.К. Есипович, Р.П. Мильруд); білімгерлердің «шетел тілі» оқу пәні арқылы коммуникативтік және әлеуметтік мәдени дамуы (И. Л. Бим, Н.Д. Гальскова, Р.П. Мильруд, Е. И. Пассов, С. Г. Тер-Минасова).

Болашақ бастауыш мұғалімдер өздерін бәсекелестікке негізделген еңбек нарығында жоғалтып алмас үшін тұлғалық әлеуетке ие болуы тиіс. Мұнда тұлғалық әлеует – біліктілік даярлықтың адамның физиологиялық, психологиялық және әлеуеттіліктердің келесі түрлерімен айқындалады: – біліктілік әлеуеті (кәсіби құзыреттілікке негізделген, кәсіби мәнді білімдер, біліктер және дағдылар); – психо-физиологиялық әлеует (жұмысқа қабілеттілік); – білімдік әлеует (интеллектуалдық, танымдық); – шығармашылық әлеует (креативті қабілеті); – коммуникативтік әлеует (бірлесе жұмыс жасауға, ұжымдық ұйымдасуға және өзара әрекеттесуге қабілеттілік); – дүниетанымдық – адамгершілік (құндылық- мотивациялық сала). Қазіргі жоғары білім беру жүйесін қоғамның даму мақсатына сай дүниеге этикалық жауапкершілікпен қарайтын, шығармашылық ойлауға қажетті дүниетанымдық мәдениеті жетілген, адамгершілігі мол және коммуникативтік әлеуеті қалыптасқан білікті мұғалімдердің жаңа буынын қалыптастыруға бағыттау қажет. Сонымен қатар, кәсіби қызметтің әрбір деңгейінде ішкі және сыртқы нарықтық қатынастарды тез игеріп, бейімделетін мамандардың көпқырлы кәсіби, қоғамдық, саяси-әлеуметтік, мәдени, коммуникативтік деңгейде жетілген еңбек нарығында бәсекеге қабілетті мұғалімдер даярлау – бүгінгі күннің басты міндеттерінің бірі. Болашақ мұғалімнің кәсіби іс-әрекеті ісәрекет теориясының негізгі заңдылықтарына бағынатындығы ғылыми әдебиеттерде жеткілікті дәлелденген мәселе. Іс-әрекет – қандай да бір нақты іс-әрекеттердің реттелген тізбегі ғана емес кейде онда анықталған реттіліктердің сақталмауы да мүмкін.

Ең маңыздысы адамдар арасындағы байланыстардың компоненттері әрі объективтік нақтылық болумен қатар, қажетті деңгейде ұйымдастырылған және анықталған мақсатқа бағындырылған болуы маңызды. Іс-әрекет – бұл субъектілердің нақты қатынастар мен объективтік нақтылықтағы байланыстарының белсенді әрі мақсатқа бағытталған үдерістерінің көрінісі. Кәсіби іс-әрекет – кәсіби рөлдің мазмұнын, құрылымын және орындалуының арнайы мақсаттық тұғырларын бейнелейтін еңбек іс-әрекет.

Сонымен қатар, кәсіби іс-әрекеттің қатынастың психологиялық заңдылықтарына сәйкес құрылатындығын ескеру маңызды. Ешбір қоғамда адамдар арасында байланыс орнатылып, олардың арасында өзара түсіністікке қол жеткізілмесе толыққанды бірлескен кәсіби іс-әрекетті іске асыру мүмкін емес.

Болашақ бастауыш мұғалімнің тұлғасын, оның коммуникативтік білігі, коммуникативтік қабілеттілігі, коммуникативтік құзыреттілігі бірлігіндегі коммуникативтік әлеуетін қалыптастыру, азаматтық жауапкершілігін, бастамашылдығын, қоғамда табысты әлеуметтенуге қабілеттілігін, кәсіби пісіп-жетілуін қалыптастыруға бағдарланған білім берудің мазмұны мен ұйымдастырылуы жоғары білім беретін оқу орындарының өзекті міндеттерінің бірі. Болашақ мұғалімдер көпұлтты этномәдени әлемде өздерінің теңқұқылығы мен бәсекеге қабілетті кәсіби маман болуларына қабілеттіліктерін қамтамасыз ететін әлеуметтік және саяси білімдерге, ұжымдық және топтық қатынас дағдыларына ие жанжақты тұлға болулары тиіс. Қазіргі кезде шетел тілін оқыту мынадай төрт мақсатты көздейді: коммуникативтік мақсат, білімділік, тәрбиелік және жетілдіру. Осы аталған мақсаттардың ішінде коммуникативті мақсат жетекші рөл атқарады, қалған үшеуі коммуникативтік мақсатты орындау арқылы жүзеге асырылады.

Тұлғаның коммуникативтік әлеуетінің дамуы түсіну мен нақтылыққа түрленудің жоғары деңгейіне өтуде жаңа ойлар мен құндылықтардың туындауымен сипатталады. Жаңа ойлардың туындауы механизмі екі деңгейде өтеді. Алдымен бұл адамның өзінің рухани әлемін, өзінің мінезі, өзінің жетістіктері мен кемшіліктерін, өзінің мақсаттары мен мотивтерін, қоршаған әлем

мен басқа адамдарды, табиғатты тануда өзімен өзінің іштей сұхбаттасуы. Адам өзінің ішкі жан дүниесіне ден қойғанда өзінің болашақ бейнесін қалыптастыру мен түрлендіруге қадам жасайды.

Ал екінші деңгейде бұл механизм әлеуметтік тәжірибені және құралдарды меңгеру, өзгелермен қатынас жасау, яғни тұлғааралық коммуникация үдерісінде дамиды. Ағылшын тілінің білім саласындағы орасан зор әлеуетін пайдалану жалпы адамзат мәселелеріне қатысты ақпаратпен қамтамасыз ету үшін маңызды. Бұл өз кезегінде болашақ мұғалімдердің заманауи әлем мен ұлт деңгейіндегі халықтар, ұлттар, тілдер мен мәдениеттер арасындағы күрделі байланыс тән болатын өмірге белсенді қатысуға қажетті дағдыларды меңгерулеріне әсер етеді әрі оны қамтамасыз етеді. Жоғарыда аталған басымдылықтар ағылшын тілін болашақ мұғалімдерге үйрету мен оқытудың маңыздылығын еселей түседі. Өзара интеграцияланудың үдеу кезеңіндегі әлемде ағылшын тілін оқытуда грамматика мен лексика ережелерінің анықталған санын үйретуге қарағанда коммуникация мен бірлескен іс-әрекеттерді дамытудың ықпалды тәсілдеріне оқыту маңызды. Ағылшын тілінде кәсіби сөйлеудің өзіндік ерекшеліктері бар екендігі даусыз. Болашақ бастауыш мұғалімдер ағылшын тілін меңгеруде тілдің заңдылықтары мен құрылымы, оның интонациялық-ритмдік, лексикаграмматикалық және лингво-мәдени ерекшеліктерімен танысады.

Болашақ бастауыш мұғалімдердің коммуникативтік әлеуетін ағылшын тілін меңгеруде қалыптастыру қажетті фондық тәжірибенің болмауы себебінен қиындықтар тудырады. Егер болашақ мұғалімдер кәсіби деңгейде сөйлесуді ана тілінде өзге мұғалімдермен бірлескен ету, тілдесу барысында өндірістік және педагогикалық практикалар уақытында меңгерсе, ағылшын тілін осы деңгейде меңгеруде мұндай жағдай жоқ деуге болады. Қазіргі кезде болашақ мұғалімдерге жүргізілетін ағылшын тілінің практикалық курсы кәсіби мазмұндағы мәтіндерді оқып үйренуге бағдарланған.

Ал коммуникативтік әлеуетті қалыптастыруда негізге алынатын кәсіби деңгейде «мұғалім-оқушы» жүйесінде ағылшын тілінде сөйлесудің нақты жағдайларын модельдеуге арналған тапсырмалар саны кемшін. Бұл болашақ бастауыш мұғалімдердің коммуникативтік әлеуетін ағылшын тілін меңгеруде қалыптастыруға кері ықпал етеді. Аталған олқылықтардың орнын толтыру мақсатында болашақ мұғалімдерді кәсіби даярлауға арналған ағылшын тілін оқытуға арналған білім беру бағдарламаларын қайта қарастыру мен жетілдіруді талап етеді.

Болашақ бастауыш мұғалімдердің коммуникативтік әлеуетін ағылшын тілін меңгеруде қалыптастыру үшін арнайы курс мазмұны мен құрылымын анықтау қажеті және оны оқытуда шетел тілдерін оқытудың заманауи озық әдістемелерін қолдану қажет.

Қорыта айтқанда, болашақ бастауыш мұғалімдердің коммуникативтік әлеуетін ағылшын тілін оқытуда қалыптастыру нәтижесінде олар жоғары оқу орнында білім алу және кәсіби қызмет атқару барысында келесі мүмкіндіктерге қол жеткізе алады:

1. Арнайы ағылшын тілі емтихандарын тапсырып, оң нәтиже алған жағдайда шетелдік оқу орындарында білімін жалғастыру мүмкіндігіне ие болады.

2. Академиялық мобильділікке қол жеткізу. Ағылшын тіліндегі оқу әдебиеттермен, мерзімді басылымдардағы пәндік сипаттағы ақпараттармен танысу. Ағылшын тілінде интернет желісінде онлайн және оффлайн режимдерінде алыс-жақын шетелдегі білімгермен байланыс жасау, қашықтықтан білім алу және т.б.

3. Ағылшын тілін меңгеру арқылы болашақ мұғалімдер білім берудің заманауи даму тенденцияларынан ұдайы хабардар болуымен қатар, шетелдік озық тәжірибелер мазмұндалған мерзімді басылымдармен таныс бола алады. Бұл өз кезегінде біліктілікті ұдайы жетілдіруге, жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудің жетілдірілген озық үлгілерімен танысуға, оларды меңгеруге жол ашады.

4. Шетелдік жоғары оқу орындарында кәсіби тағылымдамадан, біліктілік жетілдіру курсынан өтуге жол ашады. Халықаралық конференцияларға, форумдар мен сипозиумдарға белсенді қатысуға ықпал етеді. Шетелдік әріптестерімен байланыстар орнатуға, ғылыми жобаларды бірге орындауға мүмкіндік алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. *Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» Қазақстан халқына Жолдауы.* http://www.akorda.kz/kz/official_documents

2. *Татаровская, И.М. Универсальный язык: Pro и Contra (лингво-политический аспект глобализации) / И. М. Татаровская // М.: Современная экономика и право. – 2003. – 48 с. 12*

3. *Kachru B. The alchemy of English: The spread, functions and models of non-native Englishes. – Oxford: Oxford University Press, 1986. – P. 6.*

4. *Crystal D. Language Death / D. Crystal. – Cambridge University Press, 2000. – 198 p. 51*

Торгай С.

ВОЗМОЖНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОГО ПОТЕНЦИАЛА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация. В статье приведены ряд потенциалов, обеспечивающих конкурентоспособность будущих учителей. Выявлены такие понятия, как деятельность, профессиональная деятельность, а также профессиональная деятельность будущего учителя на субъект-субъектной основе. Даны обоснования усиления роли английского языка, как средства межкультурной и межэтносной коммуникации, а также историко-географические, экономические и лингвистические факторы, способствующие глобальному расширению данного языка. Рассмотрены цели обучения английскому языку будущими учителями, и проблемы формирования коммуникативного потенциала будущих учителей. Определены возможные перспективы формирования коммуникативного потенциала будущих учителей на основе обучения английскому языку.

Torgai S

OPPORTUNITIES FOR FORMING THE COMMUNICATIVE POTENTIAL OF FUTURE PRIMARY TEACHERS

Annotation. The article gives a number of the potentials providing competitiveness of future teachers. It reveals such concepts as activity, professional activity, as well professional activity of a future teacher on the subject – subject basis. It gives some aspects of strengthening of the role of English as means of cross-cultural and cross-ethnic communication, as well the historical-geographical, economical and linguistical factors promoting global expansion of this language. The purposes of training in English by future teachers, and problems of formation of communicative potential of future teachers are considered. Possible prospects of formation of communicative potential of future teachers on the basis of training in English are defined.

ӘОК37.01.

Тусупова А. М., Балтабаева Ш. С., Жумабекова А. Ж.
«№54 ЖББМ» КММ
Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚЫТУ ПРОЦЕСІНДЕГІ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ТӘСІЛДЕРІ

Аңдатпа. Мақала авторлар құзыреттілік, оқушының құзіреттілігі ұғымдарына талдау жасаған. Бастауыш сынып оқушыларының оқыту процесіндегі коммуникативтік құзыреттіліктерін қалыптастыру тәсілдерін қарастырған. Оқу процесінде құзіреттілікке негізделген көзқарасты ұйымдастыру мәселесіне талдау жасаған.

Қазіргі таңда еліміздің оқыту жүйесінде білім беру процесін жаңартылған мазмұнмен қамтамасыз ету алға қойылған. Бүгінгі мектептің басты міндеті жан жақты дамыған қоғамдық-саяси өмірде белсенді, құзыретті тұлғаны дайындау болып табылады. Бүгін де бастауыш буын жаңартылған білім беру бағдарламасымен жұмыс жасап жатқаны баршамызға мәлім. Ал осы жаңартылған білім беру бағдарламасының басты мазмұнында оқушылардың оқу пәндері бойынша құзыреттіліктерін қалыптастыруға басым көңіл бөлінген.

Бастауыш сынып оқушысы өзін белсенді тұлға ретінде сезініп, үнемі жаңа бір нәрсені тауып, сол арқылы қоғамның тарихи дамуы барысында қалыптасқан мәдениетке еніп кетуі керек. Балалармен оқыту жұмысы баланың айналасындағы әлемді дамыту үшін дербес әрекеттерді жасауға мүмкіндік беретін жағдай жасауға бағытталуы қажет.

Толыққанды танымдық және әлеуметтік дамуы үшін балаға құрдастарымен қарым-қатынас қажет. Балалардың тұлғалық дамуы мен тәрбиесінің басты шарты ретінде Л.С.Выготский өз еңбектерінде қарым-қатынасты алға тартты.

Ғылыми әдебиеттерде балалардың бір-бірімен әрекеттесуі мен қарым-қатынасы мәселелері бойынша зерттеулердің кең саласы ұсынылған. Солардың бірі М.И.Лисина жасаған

коммуникативті іс-әрекет тұжырымдамасы шеңберіндегі баланың құрдастарымен қарым-қатынасын зерттеу. Осы тұжырымдамаға сәйкес, баланың біртұтас тәжірибесінде қарым-қатынастың барлық басқа іс-әрекеттің түрлерімен және оның жалпы өмірлік белсенділігімен тығыз байланысы бар.

Бұл тәсіл әр түрлі даму деңгейіндегі балалар мен құрдастары арасындағы қарым-қатынастың мазмұндық сапалық ерекшеліктеріне баса назар аударылуымен ерекшеленеді. Қарым-қатынас өзіндік құрылымдық компоненттері бар (қажеттіліктер, мотивтер, мақсаттар, міндеттер және т.б.) күрделі іс-әрекет ретінде қарастырылады. Бастауыш мектептердің нормативтік құжаттарында әлеуметтік белсенді тұлғаны қалыптастырудың қажетті шарты бастауыш сынып оқушыларының негізгі құзіреттіліктерін қалыптастыру болып табылады.

Л.С.Выготскийдің идеясына сүйенсек балалардың дамуы мен тәрбиесінің басты шарты қарым-қатынас болып табылады. Біз коммуникативтік құзіреттілік бұл баланың болашақ өмірінің тиімділігі мен жақсы әл-ауқатының негізі және тиімді іс-әрекеттің кілті екенін атап өткіміз келеді. Жеке тұлғаның маңызды сипаттамаларының бірі ретінде коммуникативтік құзіреттілік адамның ауызша сөйлеу қарым-қатынасы мен тыңдай алу қабілетінде көрінеді.

Бастауыш мектеп жасы лингвистикалық құбылыстарға деген ерекше сезімталдыққа, сөйлеу тәжірибесін түсінуге қызығушылық пен қарым-қатынасқа байланысты коммуникативтік дағдыларды игеруде өте қолайлы кезең. Демек, оқушының коммуникативтік құзіреттілігін дамыту бастауыш мектептің оқу-тәрбие процесінде кезек күттірмейтін міндет болып табылады. Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартында бастауыш сынып оқушысының тыңдай алу қабілеттілігі, өз ұстанымын негіздеу қабілеттілігін қалыптастыру міндеттері және жеке тұлғаның коммуникативтік іскерлігін қамтамасыз ету міндетті дағдылар ретінде белгіленген.

Білім беруді модернизациялау материалдарында қазіргі мектептегі оқу процесіне жаңа көзқарас ол құзіреттілікке негізделген тәсіл - білім мазмұнын жаңартудың маңызды тұжырымдамалық ережелерінің бірі ретінде айтылады.

Құзыреттілікке негізделген тәсіл - бұл оқу мақсаттарын анықтауға, білім мазмұнын таңдауға, оқу процесін ұйымдастыруға және оқу нәтижелерін бағалауға арналған жалпы принциптердің жиынтығы.

Оқыту процесінде құзыреттілікке негізделген тәсілді келесі ерекшеліктерге сәйкес келуімен анықтауға болады:

1) оқыту процесінің мәні оқушының жеке тәжірибесі болып табылатын әлеуметтік тәжірибені қолдану негізінде әртүрлі салалардағы және іс-әрекеттегі мәселелерді өз бетінше шеше алу қабілеттерін дамыту;

2) оқу процесін ұйымдастырудың мәні оқушыларда білім мазмұнын құрайтын танымдық, коммуникативтік, ұйымдастырушылық, адамгершілік және басқа мәселелерді өз бетінше шешу тәжірибесін қалыптастыру үшін жағдай жасау;

3) оқу нәтижелерін бағалау оқытудың белгілі бір кезеңінде оқушылар қол жеткізген дайындық пен білім деңгейлерін талдау негізінде жасалады.

Осыған байланысты оқыту әдістерінің жүйесі өзгереді, дәлірек айтқанда, басқалай анықталады. Оқыту әдістерін таңдау және жобалау тиісті құзыреттіліктер құрылымына және олардың білім берудегі атқаратын қызметіне негізделеді. Жалпы білім беретін мектептер бүгінгі өзгермелі қоғамда оқушылардың құзыреттілік деңгейін құра алатын жағдайда емес. Сондықтан заманауи мектептің мақсаты құзыреттердің белгілі бір жиынтығын қалыптастыруға негізделген құзыреттіліктерді қалыптастыру болып табылады.

Оқу процесінде құзіреттілікке негізделген көзқарасты ұйымдастыру мәселесін зерттеушілердің бәрі құзыреттілікке негізделген тәсіл білімге бағытталған компонентке сәйкес емес білім мазмұнын бейнелеп, бірақ өмірлік мәселелерді шешуде (көптеген әлеуметтік салаларға қатысты) ерекше орынды тұтас тәжірибенің алатындығын атап көрсетеді. Б.Д. Эльконин атап өткендей «біз білімнен мәдени зат ретінде емес, белгілі бір білім формасынан бас тарттық».

Осыдан кейін құзіреттілікке негізделген тәсіл бірінші кезекте оқушының хабардарлығын емес, келесі жағдайларда туындайтын мәселелерді шешуді ұсынады:

1 шындықты танып-білуде және түсіндіруде;

2 техника мен технологияны меңгеру кезінде;

3 адамдармен қарым-қатынаста, этикалық нормаларда, өз әрекеттерін бағалауда;

4 азаматтың, отбасы мүшесінің, сатып алушының, тапсырыс берушінің, көрерменнің, қала тұрғынының, сайлаушының әлеуметтік рөлдерін орындау кезінде тәжірибелік өмірде;

5 құқықтық нормалар мен әкімшілік құрылымдарда, тұтынушылық және эстетикалық бағалауда;

6 мамандық таңдау кезінде және олардың кәсіптік оқу орындарында оқуға дайындығын бағалау кезінде, еңбек нарығынан хабардар болу қажет болған кезде; қажет болған жағдайда өз мәселелерін шеше алу: өмірді өз бетімен анықтау, стилі мен өмір салтын таңдау, жанжалдарды шешу жолдары.

Құзыреттілікке негізделген көзқараста «біліктілік» және «күзіреттілік» екі негізгі ұғымдар ерекшеленеді. Психологиялық-педагогикалық теория мен практикада «білікті» және «күзіреттілік» ұғымдарын түсінудің әртүрлі тәсілдері бар.

Шет тіліндегі сөздерді талқылау сөздігінде біліктілік ұғымын белгілі бір мекеменің билігіндегі құзыреттіліктерді меңгеру ретінде қарастырады: Competent (франц.) - құзыретті, сауатты, білікті. Competens (лат.) - сәйкес қабілетті. Competere - талап ету, сай болу, жарамды болу. Competence (ағылшын.) - қабілеттілік (құзыреттілік).

Эдинбург университетінің профессоры Джон Равен құзыреттілікті белгілі бір пән саласында нақты әрекетті тиімді жүзеге асыру үшін қажетті қабілет және жоғары мамандандырылған білімді, пәндік дағдылардың ерекше түрін, ойлау тәсілдерін, сонымен қатар адамның іс-әрекеті үшін жауапкершілікті түсіну ретінде анықтайды.

Басқа зерттеулерде «күзіреттілік» ұғымдарымен қатар «біліктілік» түсінігі де қолданылады, ол әртүрлі дереккөздерде әртүрлі сипаттамаларға ие. Кейбіреулер оны «күзіреттілік» ұғымымен анықтайды, ал басқалары - оны дербес құрылым ретінде бөліп қарастырады.

Ушакова Д.Н. редакциясының түсіндірме сөздігінің авторлары алғаш рет олар құзыреттілік мен құзырет ұғымдарының арасындағы айырмашылықты дәлелдеуге тырысты: «құзыреттілік - сана, бедел; күзірет - адамның құзыреті, білімі, тәжірибесі, күзіреттілігі бар мәселелер, құбылыстар».

Хуторской А.В. «күзіреттілік» және «құзырет» ұғымдарының «синонимді түрде қолданылуын» ажыратады: Күзірет - объектілер мен процестердің белгілі бір ауқымына қатысты анықталатын және сапалық тұрғыдан нәтижелі әрекет ету үшін қажет жеке өзара байланысты белгілердің жиынтығы (білім, дағдылар, қызмет әдістері). Құзыреттілік дегеніміз - оқушының білім алуына белгілі бір салада оның тиімді өндірістік іс-әрекеті үшін қажет болатын иеліктен шығарылған, алдын-ала анықталған әлеуметтік талап.

Құзыреттілік - адамның тиісті құзыреттілікке ие болуы, иеленуі, оған жеке көзқарасы. Күзіреттілік - оқушының бұрыннан қалыптасқан жеке қасиеті (белгілі бір қасиеттер жиынтығы) және белгілі бір саладағы минималды тәжірибесі.

Сонымен қатар, ол білім беру құзыреттілігін нақты құрылым ретінде бөліп қарап, оны оқушының өзара байланысты семантикалық бағыттары, білімі, қабілеттері, дағдылары мен тәжірибесін нақты болмыс объектілеріне қатысты жеке және әлеуметтік маңызды өнімді әрекеттерді жүзеге асыру үшін қажетті деп санайды. Ол «күзіреттілікті» «білімдік құзыреттіліктен» ажыратуға болатындығын баса айтады.

Оқушының құзыреттілігі бұл оның болашағының бейнесі, оны игеруге арналған бағыты. Бірақ жаттығу кезеңінде онда «ересектер» құзыреттерінің белгілі бір құрамдас бөліктері қалыптасады және болашаққа дайындалу үшін ғана емес, сонымен қатар қазіргі уақытта өмір сүру үшін де ол осы құзіреттерді тәрбиелік тұрғыдан игереді. Тәрбиелік құзіреттілік адам айналысатын барлық іс-әрекет түрлерінде қолданылмайды, мысалы, ересек маман, тек жалпы білім беру салалары мен пәндеріне кіретіндерге жатпайды. Мұндай құзіреттіліктер жалпы білім берудің пәндік-белсенділік компонентін көрсетеді және оның мақсаттарына жан-жақты жетуге қамтамасыз етуге арналған. Оған келесі мысалды келтіруге болады. Мектептегі оқушы азамат құзыреттілігін меңгереді, бірақ оның компоненттерін мектепті бітіргеннен кейін ғана толық қолданады, сондықтан оқу кезінде бұл құзіреттілік білім беру ретінде көрініс береді

Оқушының құзіреттілігі оның жеке қасиеттерінің тұтас бір қатарының құзіреттілігіне қатысты көріністі қамтиды. Құзыреттілік ұғымы тек танымдық және жедел-технологиялық компоненттерді ғана емес, сонымен бірге мотивациялық, этикалық, әлеуметтік және мінез-құлықты да қамтиды. Яғни, құзіреттілік әрқашан белгілі бір оқушының қасиеттерімен ерекшеленеді. Бұл қасиеттер семантикалық жағынан және мақсат қоюға байланысты (бұл құзыреттілік не үшін қажет), рефлексивті-бағалаушыға дейін (бұл құзіреттілік өмірде қаншалықты тиімді қолданылады) болуы мүмкін.

Құзыреттілік тек біліммен немесе тек дағдылармен шектелмейді. Құзыреттілік - бұл тәжірибедегі білім мен іс-әрекеттің өзара байланысы. Құзыреттердің әртүрлі тізімдерін талдау олардың креативтілік (шығармашылық) бағытын көрсетеді. Шығармашылық құзыреттілікке мыналар кіреді: «тәжірибеден пайда ала білу», «мәселелерді шеше білу», «өткен мен қазіргі оқиғалардың байланысын ашу», «жана шешімдерді таба білу». Сонымен қатар, бұл дағдылардың көрсеткіштері оқушының шығармашылық құзыреттілігіне қатысты білім, білік, іс-әрекет әдістері мен тәжірибесінің барлық спектрін жан-жақты ұсыну үшін әлі де жеткіліксіз.

Құзыреттіліктер белгілі бір функцияларды орындайды, олардың рөлі мен оқытудағы орнын талдау негізінде айқындалады:

- күнделікті өмірге қатысуға дайын жас азаматтардың әлеуметтік маңыздылығын көрсету;
- оқудағы жеке мағынасын іске асырудың шарты, оның білімнен алыстату құралы болуы;
- мақсатты кешендік қосымша білім, дағдылар мен іс-әрекет тәсілдері үшін қоршаған шындықтың нақты объектілерін орнату;
- білім алушының пәндік іс-әрекетінің тәжірибесін нақты шындық объектілеріне қатысты оның қабілеті мен практикалық дайындығын қалыптастыру қажеттігі;
- білім беру мазмұнының мета-пәндік элементтері ретінде әртүрлі пәндер мен білім беру бағыттарының мазмұнына ену;
- нақты есептерді шешу үшін теориялық білімді олардың практикалық қолданылуымен ұштастыру;
- оқушыларды даярлау сапасының интегралды сипаттамаларын ұсыну және интеграцияланған, жеке және әлеуметтік маңызды тәрбиелік бақылауды ұйымдастырудың құралы ретінде қызмет көрсету.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Акишина Т. Е. *Грамматика чувств: Пособие по развитию русской речи.* М.: Просвещение, 2010.
2. Алифанова Е. М. *Формирование коммуникативной компетенции детей дошкольного и младшего школьного возраста средствами театрализованных игр: Дис. канд. пед. наук.* Волгоград, 2001.
3. Андреева Г. М. *Социальная психология. Социология в России / под ред. В. А. Ядова.* М., 1996.
4. Белкин А. С. *Компетентность. Профессионализм. Мастерство.* Челябинск: Юж.-Урал.кн.изд-во, 2004.
5. Вохмина Л. Л., Осипова И. А. *Русский класс: учебник.* М.: Просвещение, 2008.

Тусупова А. М., Балтабаева Ш. С., Жумабекова А. Ж.

СПОСОБЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Аннотация. В статье авторами проведен анализ понятий компетентность, компетентность учащегося. Рассмотрены подходы к формированию коммуникативных компетенций младших школьников в процессе обучения. Проанализирована проблема организации компетентностного подхода в учебном процессе.

Tusupova A. M., Baltabaeva Sh. S., Zhumabekova A. Zh.

APPROACHES TO THE FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCIES OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN THE LEARNING PROCESS

Annotation. The authors of the article analyzed the concepts of competence and competence of the student. Approaches to the formation of communicative competencies of Primary School students in the learning process are considered. He analyzed the problem of organizing a competency-based approach in the educational process.

Узакбаева Р.У.
Методист-психолог ГУ «Отдел образования города Караганды».
Ткаченко С.А.
Педагог – психолог «ШЛ №66»
город Караганда, Республика Казахстан
sweta77999@mail.ru

РОЛЬ САМОПОЗНАНИЯ И САМОРАЗВИТИЯ В ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА

***Аннотация.** Особое внимание гуманистическая психология уделяет проблеме самопознания. Здесь самопознание рассматривается как необходимое условие саморазвития человека, его самопознания, то есть возможность быть человеком, который может быть, а не человеком, закрепленным за ним другим социальным окружением. Одной из самых известных фигур гуманистической психологии является американский ученый К. Роджерс. Согласно его концепции, у человека есть две составляющие: реальное Я и Я не специфичны для человека, составляющего идеал, но одна составляющая, оказывающая на него большое влияние, - это социальная среда.*

Впервые проблема самопознания возникла в религиозных концепциях Древнего Востока, где была предпринята попытка не только раскрыть значение и суть самопознания, но и разработать уникальную технологию самопознания, элементы которой используются в современной психологии [1].

Согласно буддизму, самопознание является непременным условием достижения предельной цели, т. е. состояния нирваны. Человек, который не знает себя, никогда не приблизится к ней, надолго останется в «колесе жизни»[1].

«Познай самого себя» — настоятельно советовал греческий философ Сократ. И мы стараемся. Мы с легкостью формируем убеждения о самих себе и без колебаний объясняем, почему чувствуем и ведем себя так, а не иначе. Однако хорошо ли мы знаем себя? «Есть только одна-единственная вещь во всей Вселенной, о которой мы знаем больше, чем знали бы, если бы наблюдали за ней со стороны, - писал К. С. Льюис, - и эта вещь - мы сами. Образно говоря, мы обладаем внутренней информацией; мы находимся “в центре событий”. Так и есть. Однако порой мы лишь думаем, что знаем себя, и наша внутренняя информация неверна. Именно такой вывод с неизбежностью следует из некоторых исследований, которыми нельзя не восхищаться»[2].

У человека как существа разумного существует фундаментальная потребность в самопознании, которая отсутствует у животных. Действительно, внутренний мир каждого из нас - это неисчерпаемая вселенная, такая же бесконечная, как и космос. Можно прожить жизнь, так и не заглянув в некоторые его потаенные уголки. Поэтому на протяжении всей истории человечества интерес к самопознанию оставался неизменным, останется он таким до тех пор, пока люди будут проявлять любопытство к миру, пока будут способны познавать окружающую действительность[1].

Что же такое самопознание? С одной стороны, дать определение довольно просто, исходя из структуры термина «самопознание». Самопознание — это процесс познания себя, своих потенциальных и актуальных свойств, личностных, интеллектуальных особенностей, черт характера, своих отношений с другими людьми и т.п. С другой стороны, возникает много вопросов о значении, структуре, механизмах самопознания, ответы на которые нельзя почерпнуть из определения[1].

Любопытный факт мы находим у отечественного психолога А.Р. Лурия, изучавшего в 30-е годы XX столетия психологические особенности крестьян в Средней Азии, которых просили оценить себя. Многие просто не понимали вопроса, другие, уяснив, что от них требуется, говорили: «Спросите у соседей обо мне, они лучше знают». Человека высокой культуры и образования выражение «Познай самого себя» наводит на серьезные размышления, высвечивает все новые и новые философские вопросы[1].

Наше понимание самих себя помогает упорядочить свои мысли и действия. Обработывая информацию, имеющую отношение к нам самим, мы хорошо запоминаем ее (этот феномен называется эффектом ссылки на себя). Элементами нашей Я-концепции являются специфические Я-схемы, которые руководят обработкой информации, релевантной нам самим, и возможные Я, т.е. то, какими мы мечтаем или боимся стать. Наше самоуважение есть итоговое восприятие

собственной значимости, влияющее на оценку нами наших личностных качеств и способностей[2].

Наше самопознание на удивление несовершенно. Зачастую мы сами не знаем, почему ведем себя так, а не иначе. Если мощные источники влияния на нас не настолько очевидны, чтобы их мог заметить любой наблюдатель, мы сами тоже можем упустить их из виду. Трудноуловимые, неявные процессы, контролирующие наше поведение, могут отличаться от того сознательного и явного объяснения, которое мы даем ему [2].

Особое значение проблеме самопознания придается в гуманистической психологии. Здесь самопознание рассматривается как необходимое условие саморазвития личности, ее самоактуализации, т.е. способности стать тем, кем она способна стать, а не тем, кем ей навязывают стать другие, социальное окружение. Одним из признанных авторитетов гуманистической психологии является американский ученый К. Роджерс. Согласно его концепции, в человеке выделяются две составляющие: Реальное Я и Идеальное Я и одна составляющая, которая не принадлежит человеку, но оказывает на него большое влияние - это Социальное окружение [1].

Реальное Я- система представлений о себе, своих чувствах, мыслях, стремлениях и т. д. Идеальное Я - то, чем человек хотел бы быть, его опыт и глубинные переживания. Социальное окружение - это все то, что навязывается человеку со стороны: нормы, ценности, взгляды, способы поведения и т.д. Несоответствие, возникающее между Реальным Я и Идеальным Я, порождает чувство тревоги, неадаптивные формы поведения, различные психологические проблемы, что приводит к искажению опыта либо отрицанию его[1].

Очень важно заниматься самопознанием. Пока человек не знает, что он собой представляет на самом деле (т.е. личность, которая состоит из физического тела, ума и эмоций, пронизанная основным «Я»), он будет продолжать ошибаться и попусту растрчивать свою жизнь [3].

Отсюда самопознание - это средство овладения собственным опытом, глубинными переживаниями, в конечном итоге - средство быть самим собой. Для этого необходимо осознать, как личность воспринимает себя, как ее воспринимают другие, причины, побуждающие искажать свой опыт, действовать в угоду окружению. В результате самопознания человек обретает способность к личностному росту, самосовершенствованию и самоактуализации, при которых только и возможна полнота жизни, ощущение радости, осознание смысла[1].

Самосовершенствование является важнейшим путем формирования себя как личности, развития своих способностей, приобретения знаний и умений. Как отметил Л.Н. Толстой, стремление к самосовершенствованию уже потому свойственно человеку, что он никогда, если правдив, не может быть доволен собой. Побуждают к самосовершенствованию три обстоятельства: а) наличие у человека потребности в самоуважении и в одобрении другими, в социальном престиже; б) несогласование в образах своего «Я идеальное» и «Я реальное»; в) возникающие на этой основе самооценки и самоотношения. Отсутствие одного из этих компонентов не приведет к формированию мотивации самосовершенствования [4].

Саморазвитие - это фундаментальная способность человека становиться и быть подлинным субъектом своей жизни, превращать собственную жизнедеятельность в предмет практического преобразования. Саморазвитие осуществляется в рамках жизнедеятельности человека в процессе проявления активности, определяемой способностью осуществлять личностные выборы на основе познания себя [1].

Саморазвитие личности осуществляется в рамках индивидуального жизненного пути. Единицей анализа жизненного пути являются события, к которым относятся события среды, события поведения человека в окружающей среде и события внутренней жизни. Подлинное саморазвитие означает, что человек является не продуктом событий своей жизни, а автором собственной жизнедеятельности, который способен не подчиняться обстоятельствам, а творить их, определять перспективы своего самосуществования[1].

Понятие саморазвития также связано с самоэффективностью. В повседневной жизни самоэффективность заставляет нас ставить перед собой трудные цели и добиваться их, не пасуя перед трудностями. Результаты более ста исследований свидетельствуют о том, что самоэффективность прогнозирует результативность работника. Когда возникают проблемы, развитое чувство собственной эффективности подталкивает работника не к размышлениям об их неадекватности, а к поиску решений. Достижение есть сумма двух слагаемых - стремления к победе и настойчивости. А достижения способствуют росту самоэффективности. Достижения, являющиеся результатом упорного труда, способствуют росту не только самоуважения, но и самоэффективности[2].

Нравственное самосовершенствование связано с самовоспитанием, интеллектуальное — с самообразованием, физическое - с саморазвитием. Выбор направленности самосовершенствования связан как со склонностями человека, так и с конкретными жизненными ситуациями. Выявлены наиболее типичные мотиваторы (установки), затрагивающие три сферы отношений, показывающие, ради чего человек может стремиться к самосовершенствованию [4].

Мотиваторы, затрагивающие отношение к жизни: ради материального благополучия, облегченного существования, лучшей жизни, избегания неприятностей. Мотиваторы, затрагивающие отношение к людям: ради хороших взаимоотношений с людьми, альтруизма, возможности помогать другим. Мотиваторы, затрагивающие отношение к себе: ради положительного отношения людей, совершенствования, самореализации [4].

Процесс саморазвития сопряжен и с определенными трудностями, которые осознанно или неосознанно воспринимаются личностью как барьеры саморазвития. Таких барьеров много, одни из них человек может преодолеть самостоятельно, если у него есть на это достаточно мотивации и воли, другие - лишь с помощью значимых людей, которые возьмут на себя ответственную роль, миссию по тактичному руководству саморазвитием человека. Наиболее серьезным и трудно преодолимым барьером саморазвития является барьер отсутствия ответственности за собственную жизнь (т.е. стечение случайных событий и обстоятельств, когда человек не способен и не может по объективным причинам нести ответственность за все, что с ним происходит) [1].

Кроме того, многие трудности определяются следующим: неразвитостью способности к самопознанию; влиянием сложившихся стереотипов и установок; несформированностью механизмов саморазвития; препятствиями, которые создают другие люди, для которых саморазвитие, самосовершенствование кого-либо, кроме них, вызывают реакцию противодействия, осложненную чувством зависти и стремлением к личностному превосходству [1].

Таким образом, самым главным в самопознании является то, насколько каждый человек ощущает себя автором собственной жизни, своего саморазвития, как он справляется с трудными жизненными ситуациями, выходит из кризисов, какую индивидуальную позицию (по отношению к себе и своей жизни) он занимает: оптимистическую или пессимистическую, ориентированную на прогресс или регресс, берет ли на себя ответственность за все, что с ним происходит или «плывет по течению», полагаясь на судьбу и обстоятельства. Способы разрешения возможных противоречий, достижение или недостижение жизненных целей порождают в конце жизненного пути удовлетворенность или неудовлетворенность собственной жизнью: «Зря – или не зря я прожил свою жизнь?» [1].

Special importance is attached to the problem of self-knowledge in humanistic psychology. In this case self-knowledge is considered as a necessary condition for the self-development of a person, its self-actualization, i.e. the ability to become what it is capable of becoming, and not what others, the social environment, impose on her to become. One of the recognized authorities of humanistic psychology is the American scientist K. Rogers. According to his concept, there are two components in a person: the Real Self and the Ideal Self, and one component that does not belong to a person, but has a great influence on him - this is the Social Environment

Список использованных источников:

1. Маралов В. Г. Основы самопознания и саморазвития: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. - 2-е изд., стер. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 256 с.
2. Майерс Д. Социальная психология. СПб.: Прайм-Еврознак, 2002. – 512 с.
3. Бенджамин Г. Основы самопознания. М.: Старклайт, 2002. – 144 с.
4. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. — СПб.: Питер, 2002 - 512 с.

Ұзақбаева Р.У., Ткаченко С.А.

ӨЗІН-ӨЗІ ТАҢУ ЖӘНЕ ӨЗІН-ӨЗІ ДАМУ АДАМ ӨМІРІНДЕГІ РӨЛІ

Аңдатпа. Гуманистік психологияда өзін-өзі тану мәселесіне ерекше мән беріледі. Мұнда өзін-өзі тану адамның өзін-өзі дамытуының, оның өзін-өзі тануының қажетті шарты ретінде қарастырылады, Яғни, басқа әлеуметтік орта оған жүктеген адамға емес, ол бола алатын адам болу мүмкіндігі. Гуманистік психологияның танымал өкілеттіктерінің бірі-американдық ғалым К.Роджерс. Оның тұжырымдамасына сәйкес, адамда екі компонент ерекшеленеді: нақты МЕН және МЕН идеалды құрайтын адамға тән емес, бірақ оған үлкен әсер ететін бір компонент-бұл әлеуметтік ортасы.

Uzakbayeva R.U., Tkachenko S.A.

THE ROLE OF SELF-KNOWLEDGE AND SELF-DEVELOPMENT IN HUMAN LIFE

***Annotation.** Humanistic psychology pays special attention to the problem of self-knowledge. Here, self-knowledge is considered as a necessary condition for the self-development of a person, his self-knowledge, that is, the ability to be a person who can be, and not a person assigned to him by another social environment. One of the most famous figures in humanistic psychology is the American scientist C. Rogers. According to his concept, a person has two components: the real I and I are not specific to the person who makes up the ideal, but one component that has a great influence on him is the social environment.*

УДК 371.268

Филиппова И.А.

учитель начальных классов

КГУ «Общеобразовательная школа имени Ю.Н. Павлова»

Караганда, Республика Казахстан

ЭФФЕКТИВНОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ УРОКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

***Аннотация.** В статье рассматриваются методы планирования урока в начальной школе. Также описаны структура, обоснование, виды и методы эффективного обучения.*

Всеуспешные уроки начинаются с хорошего планирования. Известно, что формирование эффективного урока – это требующий глубокого вдумчивого подхода процесс, который влечет за собой изучение моделирования эффективного урока, за исключением подробного анализа практики планирования урока. Среди учителей существует стереотип, что хороший урок – это урок, который прошел по четко выстроенному плану. Данные ограничения отвлекают учителя, что приводит к тому, что:

1) учителя становятся невнимательными по отношению к интересам и потребностям своих учеников и

2) развивается практика передачи знаний, а не формирования понимания.

Таким образом, учащиеся неизбежно воспримут обучение как запоминание полученной информации в качестве наилучшего способа успеваемости в классе. Однако постепенно все это озадачит учеников: «Почему я должен сидеть и слушать такую бессмысленную информацию» и «Какую пользу я получаю от урока для моей повседневной жизни». Такие взгляды учеников отрицательно сказываются на эффективном планировании учителями содержания урока [2].

При подготовке и планировании урока учитель осуществляет целый комплекс действий, решает психологические, дидактические, методические, организационные задачи.

Учитывает особенности класса:

- * уровень успеваемости,
- * отношение к предмету,
- * темп работы,
- * подготовленность учащихся,
- * отношение к дисциплине,
- * индивидуальные особенности.

Любой урок – имеет огромный потенциал для решения задач, поставленных обновленной программой. В соответствии с основными идеями Программы урок строится, исходя не из темы урока, а на основе целей обучения и ожидаемых результатов. Урок, ориентированный на обучение, должен планироваться на основе ясных и оправданных целей. Чаще всего большая часть урока тратится на устные сообщения учителя и на задания, при выполнении которых большую часть времени урока, ведущую роль играет именно учитель, а не ученики. У многих пропадает интерес к обучению, они либо бездействуют, либо начинают нарушать дисциплину. Для того чтобы таких ситуаций не возникало, каждому учителю прежде всего необходимо осознанно и обдуманно подходить к планированию урока. Прежде всего, эффективный урок

начинается, когда учитель принимает так называемую реперсонализацию. Под реперсонализацией понимается позиционирование учителем себя как ученика, изучающего содержание материала. Поступая таким образом, учитель ставит вопросы: «Какова суть данного содержания? Почему я должен изучать его?» и «Какими способами я могу изучить его?». Данный метод полезен для учителей не только при четком понимании содержания, но и при осознании потенциальных задач на протяжении его изучения. Изучив содержание, учителя смогут ощутить заложенные профессиональные качества и составить план содержания, изученного ранее и после текущего урока. Способность различать целенаправленность каждого урока, позволяет учителям составить цель урока.

Планирование – вещь полезная, серьезное отношение к планированию позволяет проанализировать каждый предстоящий шаг, но в то же время надо помнить и о том, что, если заставлять учеников выполнять задания, которые им неинтересны только потому, что эти задания заранее запланированы, то настоящее обучение прекращается. Учителю, работающему по обновленному содержанию среднего образования, необходимо быть мобильным. Если запланированные задания не дают результат, невовлекают учащихся в учебный процесс, необходимо вносить коррективы и по окончании урока обязательно проанализировать его. Действия учителя должны быть направлены на эффективный урок. Поэтому при планировании полезно рассмотреть следующие вопросы:

Какова цель урока?

Поддерживает ли каждая часть урока достижения учащимися этой цели?

Что на самом деле будут делать учащиеся?

Понятно ли учащимся, что они должны делать и какие результаты должны получить?

Как я узнаю, что прошло обучение?

Что значит быть учеником во время урока?

Может ли учащийся получить помощь и/или уверенность?

Могут ли они получить дополнительные материалы?

Насколько план является гибким?

Может ли он справиться с неожиданными событиями, такими как интересный вопрос учащегося, который требует много объяснений, проблемы с аудиовизуальными средствами, короткая обратная связь от кого-то еще?

Какую обратную связь от учащихся Вы планируете услышать?

Как я буду устраивать, записывать и обсуждать этот вопрос?

При планировании урока, необходимо решить, какова(ы) цель(и) этого урока. Цель должна быть связана с целями обучения учебной программы предмета, она копируется из среднесрочного или календарно-тематического плана. Указать критерии оценивания (ожидаемые результаты) к целям обучения, которые достигаются на данном уроке. Учитель может самостоятельно составить критерии оценивания и/или подобрать критерии оценивания из методических пособий: «Сборник заданий по формативному оцениванию», «Методические рекомендации по суммативному оцениванию» [1].

Формулируя критерии оценивания, необходимо помнить, что они должны описать ожидаемые результаты обучения в плане того, что учащиеся могут сделать в конце урока. Оформление критериев оценивания включает описание достижений результатов обучающихся к концу урока по категориям: «Все смогут...», «Большинство...», «Некоторые...». Это поможет акцентировать деятельность учащегося, а не учителя, проще планировать урок, точнее оценивать обучение учащихся, проще давать оценку учению и преподаванию. Определить языковые цели, включая примеры лексики и фраз. Прописать предметно-специфический словарь и терминологию, специфичную для предмета. Внести полезные выражения для диалогов и письма.

Проанализировать и зафиксировать предварительные знания обучающихся: что обучающиеся уже знают?

В планировании краткосрочного плана следует уделять особое внимание учёту индивидуальных особенностей и потребностей учеников, поскольку успех учителя в удовлетворении таковых может позитивно повлиять на успеваемость учащихся. В рамках урока необходимо планировать несколько различных видов заданий. Каждое запланированное задание будет последовательно переходить из предыдущего, и направлено на достижение цели/целей урока. Учителю следует варьировать в постановке вопросов и заданий ученикам. Например, они могут выполнить задание устно, а затем попросить, чтобы класс выполнил это же самое задание в

письменной форме. Это поможет ученикам понять задачу, позволит делать логические переходы от одной темы к другой и закреплять их предыдущие знания и навыки. Учителю следует уделить внимание активизации учебной деятельности на основе диалогового обучения, ведь обновленная образовательная программа реализуется на основе конструктивистского подхода к преподаванию и учению, сущность которого заключается в поощрении учащихся вести диалог, как с учителем, так и друг с другом. Необходимо планировать и чередовать как индивидуальные, коллективные, так и групповые/парные виды работ, задания, направленные на развитие критического мышления. После каждого задания планировать реализацию формативного оценивания через техники и методы, промежуточные письменные работы [2].

От чего зависит эффективность уроков.

Подготовка учителя к уроку.

При подготовке и планировании урока учитель осуществляет целый комплекс действий, решает психологические, дидактические, методические, организационные задачи.

Учитывает особенности класса:

- * уровень успеваемости,
- * отношение к предмету,
- * темп работы,
- * подготовленность учащихся,
- * отношение к дисциплине,
- * индивидуальные особенности.

Учитывает свои особенности:

настроение, тип нервной деятельности, коммуникативность, эмоциональность, уверенность в своих знаниях, профессиональная компетентность, умение импровизировать, умение организовать, умение выбрать методы, формы обучения, подобрать средства.

Соблюдать правила, обеспечивающие успешное проведение урока:

- определить место урока в теме, темы в годовом курсе;
- выделить общую задачу урока;
- посмотреть учебную программу, учебную литературу;
- восстановить в памяти материал учебника;
- отобрать опорные знания;
- выделить главную идею урока;
- отобрать содержание урока, методы, способы изучения, закрепления материала;
- четко и ясно ставить задачи перед учениками;
- следить за откликом учеников на рассказ, задание, требование;
- экономить время;
- поддерживать темп, посильный для большинства [4].

У каждого учителя свои методические подходы, методические приёмы, которые позволяют успешно проводить уроки.

Типология и структура современного урока.

Урок является сложным педагогическим объектом. Как и всякие сложные объекты, уроки могут быть разделены на типы по различным признакам.

Примерная типология уроков в современной школе:

- урок усвоения новых знаний;
- урок усвоения навыков и умений;
- урок комплексного применения знаний;
- урок обобщения и систематизации знаний;
- урок проверки, оценки и коррекции знаний, навыков и умений.

Современное образование переживает период перехода от обучения, ориентированного, прежде всего, на «усвоение всей суммы знаний, которое выработало человечество», к обучению, в процессе которого формируется человек, способный к самоопределению и самореализации и сохраняющий в процессе деятельности целостность гражданского общества и правового государства.

После проведения урока необходимо уделить внимание рефлексии по его проведению. Это позволит определить плюсы и минусы проведенного урока и запланировать более эффективный следующий урок. У каждого эффективного урока есть свое направление. Для того чтобы прочувствовать сюжетную линию урока, учителям следует реперсонализировать подготовленную

стратегию с целью определения «взлетов» и «падений» в обучении учеников. Бывают случаи, когда ученики сталкиваются с трудностями, так же есть и этапы, когда они делают большие достижения. Такое сопоставление использованной ранее и настоящей стратегий является важным процессом для определения ожидаемой траектории обучения, ведущей к обеспечению прогресса в успеваемости учеников. Если учитель доволен сюжетной линией урока, то возможно он станет интересным и занимательным уроком для учеников.

Хороший учитель – это разработчик плана, считающий каждый свой урок уникальным, поэтому невозможно воспроизвести урок на таком же уровне в один и тот же момент времени. Кроме того, учитель так же является рефлексивным практиком, который постоянно представляет одного или несколько своих учеников при планировании урока. Практикуя действия учеников, их представления, учитель оттачивает свое понимание и интуицию при принятии педагогического решения, которое наиболее близко к реальной картине в классе. В действительности, не существует одного самого эффективного урока, а существуют моменты, которые можно улучшить. Таким образом, роль эффективного планирования урока, основанного на планировании мышления и рефлексивной практики учителя, имеет перво степенное значение.

Список использованных источников:

1. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана «КАЗАХСТАН В НОВОЙ РЕАЛЬНОСТИ: ВРЕМЯ ДЕЙСТВИЙ» 1 сентября 2020 г.
2. Жадрина М.Ж. Научно-педагогические основы обновления содержательных и процессуальных аспектов обучения в условиях вариативного образования. Алматы: Баспа, 2002.
3. Педагогика / Под ред. В.А. Сластенина. – М.: Академия, 2002.
4. Куписевич Ч. Основы общей дидактики./ Ч.Куписевич – М.: Просвещение, 1986

Филиппова И.А.

ВАРИАТИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚЫТУДЫҢ МАЗМҰНДЫҚ АСПЕКТІЛЕРІН ЖАҒАРТУДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Аңдатпа. Мақалада бастауыш сыныпта сабақты жоспарлау әдістемесі қарастырылған. Сонымен қатар тиімді сабақтың құрылымы, негіздемесі, түрлері және қолданылатын әдістері сипатталаған.

Filippova I.A.

EFFECTIVE SPELL PLANNING IN ELEMENTARY SCHOOL IN THE CONTEXT OF UPDATED EDUCATIONAL CONTENT

Annotation. The article discusses the methods of lesson planning in elementary school. The structure, rationale, types and methods of effective training are also described.

УДК 378.147

Чикова И.В.

к.психол. н., доцент, ведущий научный сотрудник
научно-исследовательской лаборатории
Орского гуманитарно-технологического
института (филиала) ОГУ
город Орск, Российская Федерация
dasset1@rambler.ru

К ПРОБЛЕМЕ РЕАЛИЗАЦИИ АКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ В ВУЗОВСКОМ ФОРМАТЕ

Аннотация. Данная статья посвящена анализу проблемы качества системы высшего образования, технологий подготовки специалистов в условиях высшей школы, в частности интерактивным технологиям и методам обучения. Выделены особенности активного обучения и интерактивных технологий.

Реалии современности обуславливают преобразования в системе образования, высшего в частности. Инновационный характер этих изменений связан с содержательными и процессуальными аспектами.

Именно эти аспекты определяют в большей степени качество образовательного процесса.

В последнее время в виду новых требований образовательных стандартов вопросы удовлетворенности обучающихся качеством оказанных услуг являются доминирующими. В этой связи особо ценным становится рассмотрение процессуальности, технологий, обеспечивающих процесс обучения.

Следовательно, закономерно возникает и обозначается как насущная проблематика потребность во внедрении, разработке новых технологий, методических средств и приемов, которые позволяют достичь цели современного образования.

В данном контексте речь идет о формировании компетентного специалиста, мобильного, креативного, способного адаптироваться в новых условиях, принимать решения и нести за них ответственность.

Технологические аспекты педагогической деятельности интересны для педагогического сообщества с позиции результативности, достижения качества обучения [1].

Бесспорно, нельзя утверждать, что все технологии, которыми пользуются преподаватели высшей школы, устарели и не правомочны в реализации [2-3]. Новыми технологии считаются в виду каких-либо преобразований, модуляций, изменения условий и что самое ценное позволяют достичь высоких результатов, добиться качества обучения.

Инновационные технологии обозначаются таковыми с позиции влияния на качественную составляющую образовательного процесса, развития и воспитания личности обучающегося [3-4].

Система высшего образования на сегодняшнем этапе развития обладает широким арсеналом педагогических технологий, но важным становится позиция и обучающегося и обучающего, что приводит нас к понятию активности [5; 6]. Именно через активность субъектов образовательного пространства вуза и возможно достижение целей, становление личности, профессионала.

Итак, интерактивность, как взаимодействие обуславливает активный характер образования, способствует формированию новообразований личности обучающегося и обучаемого, т.е. взаимонаправленный и взаимоизменяемый характер.

Образовательный процесс характеризуется как интерактивный, поскольку он пришел на смену активному характеру.

Интерактивность в большей степени сопряжена, ссылаясь на теорию и эмпирику психолого-педагогической науки с разным уровнем понимания и реализации самого процесса взаимодействия [4; 7-8].

Применительно к образовательному процессу в высшей школе интерактивность в большей связи ассоциируется:

- с общением,
- с обменом информацией,
- прямым взаимодействием субъектов данного процесса.

Этот тезис является значимым, поскольку современное образование исходит из концепции социального конструктивизма. Согласно последней образовательное пространство формируется, возникает под действием, конструируется людьми и соответственно здесь важны процессы перцепции, когнитивности, сотрудничества и сотворчества.

Углубляя этот аспект рассмотрения проблемы, мы, безусловно, приходим к тому, что в образовательном пространстве вуза задача преподавателя не только транслировать информацию, научные знания, но и структурировать эту информацию в пространстве и временном промежутке. Вот это требует сформированных навыков сотрудничества, интерактивного общения, диалогичности.

Однако развитие социальных сетей, внедрение информационных технологий в жизнедеятельность общества сказываются на изменении характера интеракции, его переводу из разряда прямого взаимодействия к опосредованному типу.

Безусловно, это с одной стороны, по нашему мнению, расширяет границы познания, общения, но с другой стороны под вопросом находится качественная составляющая подобного типа интеракции, полнота принятия информации, ее постижение субъектом.

«Онлайн-связь», «скайп», медиа-связь, дистанционные технологии обучения и другое - уже достаточно привычные для системы образования понятия на современном этапе развития.

Безусловно, что отказаться от этих вариантов взаимодействия мы не можем, но и игнорировать сущность, значимость и ценность живого общения, совместной деятельности, классических вариантов обучения принятых в системе высшего образования никак нельзя.

Следуя требованиям образовательных стандартов высшей школы, мы выходим на понятие компетенций, но их формирование на качественно своеобразном уровне может быть достигнуто только в условиях непосредственного взаимодействия в системе «преподаватель-студент», в практике их совместной деятельности.

Резюмируя, отметим, что интерактивность в образовательной деятельности:

- 1) выступает ее сущностью,
- 2) она обуславливает диалогичность процесса обучения,
- 3) продуктивность взаимодействия,
- 4) сотрудничество преподавателя и студентов.

В условиях интерактивности создается реальная возможность:

- взаимовлияния,
- установления взаимоотношений,
- взаимопонимания,
- погружения в задачу,
- совместного нахождения вариантов ее решения и др.

Итак, согласно вышесказанному, продуктивность и качество образовательного процесса зависят от преподавателя, его личностных характеристик, от того, как он активизирует, инициирует ответную реакцию у студентов, как выводит их на новый уровень размышления и решения возникающих задач и проблем.

Только в таком понимании взаимодействия и успешном его реализации возможно достижение цели поставленной государственными образовательными стандартами.

Список использованных источников

1. Ерофеева, Н. Е. Мониторинг как инструмент регулирования взаимодействия педагога и студента в вузе / Н. Е. Ерофеева, Г. А. Мелекесов, И.В. Чикова // *Успехи современной науки и образования*. - 2016. - №10. Т.4. - С.67 – 71.

2. Ерофеева, Н. Е. Опыт реализации тьюторского сопровождения образовательного процесса в вузе / Н. Е. Ерофеева, Г. А. Мелекесов, И. В. Чикова // *Вестник Оренбургского государственного университета*. - 2015. - №7 (182). - С. 98 – 104.

3. *Педагогические технологии: учебное пособие / авт.-сост. Т. П. Сальникова*. – М.: ТЦ «Сфера», 2007. - 128 с.

4. Сизганова, Е. Ю. Анализ ценностных ориентаций студентов - будущих государственных и муниципальных служащих в контексте вызовов современности / Е. Ю. Сизганова, А. К. Кайдашова, И. В. Чикова // *Перспективы науки и образования*. - 2020. - № 1 (43). - С. 258-270.

5. Чикова, И. В. К проблеме интерактивного диалога в системе «преподаватель-студент» / И. В. Чикова. // *Сборник конференций НИЦ Социосфера*. - 2015. - №29. - С.257 – 262.

6. Чикова, И. В. К проблеме формирования компетентности будущего бакалавра в условиях высшей школы / И. В. Чикова, М. С. Мантрова / В сборнике: *Инновационные технологии в современном образовании Материалы Республиканской научно-практической конференции*. - 2018. - С. 218-221.

7. Olkhovaya, T. A. Features of pedagogical management in the information society conditions / T. A. Olkhovaya, E. R. Saitbaeva, T. N. Kriskovets, I. V. Chikova, V. M. Shinkaruk, L. N. Gorbunova, K. S. Ezhov, O. V. Popova // *Modern Journal of Language Teaching Methods*. - 2018. - Т. 8. - № 7. - С. 36-44.

8. Ibragimov, I. D. Students leadership qualities development in university educational process: individual moral values priorities / I. D. Ibragimov, B. V. Ilkevich, V. O. Moiseev, A. S. Gayazov, O. M. Osiyanova, I. V. Chikova // *Man in India*. - 2017. - Т. 97. - № 14. - С. 267-282.

Чикова И.В.

УНИВЕРСИТЕТ ФОРМАТЫНДА БЕЛСЕНДІ ОҚУДЫ ЕНГІЗУ МӘСЕЛЕСІНЕ

Аңдатпа. Бұл мақала жоғары білім беру жүйесінің сапа мәселесін, жоғары оқу орындарында мамандарды дайындау технологияларын, атап айтқанда, интерактивті технологиялар мен оқыту әдістерін талдауға арналған. Белсенді оқыту мен интерактивті технологиялардың ерекшеліктері көрсетілген.

Chikova I.V.
**ON THE PROBLEM OF IMPLEMENTING ACTIVE LEARNING IN
THE UNIVERSITY FORMAT**

***Annotation.** This article is devoted to the analysis of the problem of the quality of the higher education system, technologies of training specialists in the conditions of higher education, in particular interactive technologies and teaching methods. The features of active learning and interactive technologies are highlighted.*

УДК 371.268

Чумаченко Н.Г.
учитель начальных классов
КГУ «Общеобразовательная школа имени академика Е.А. Букетова»
город Караганда, Республика Казахстан

**ПОТЕНЦИАЛ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СИТУАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ**

***Аннотация.** В статье обосновывается важность обучения при помощи ситуационных методов кейс-стади. Сейчас много говорится о том, что надо усилить коммуникативную составляющую при обучении учащихся. А также рассмотрены задания для достижения новых результатов образования, использованы эффективные инновационные формы и методы обучения.*

Сегодня в казахстанском школьном образовании происходят значительные перемены, которые охватывают практически все стороны педагогического процесса. Одним из требований к современной школе является направленность на воспитание человека готового к «инновационному поведению». На смену повторению и подражанию приходят новые требования – умение видеть проблемы, спокойно принимать их и самостоятельно решать. В приоритете – высокий уровень информационной культуры, отличающейся гибкостью, подвижностью мышления, диалогичностью, толерантностью и коммуникацией на всех уровнях.

В качестве решающего фактора процесса образования выступает личный интерес обучающегося. В связи с этим предлагаются новые содержание, подходы, поведение. Соответственно для достижения новых результатов образования необходимо использовать эффективные инновационные формы и методы обучения. К ним относятся ситуационные методы.

Ситуационные методы интерактивного обучения – это методы, основанные на анализе или моделировании определенных ситуаций, несущих в себе учебное содержание. В ходе анализа конкретной ситуации происходит выработка решения поставленной проблемы, возникающей при определенном положении дел. Ситуация – это совокупность фактов и данных, определяющих то или иное явление, имеющее место в практике. Каждая ситуация предполагает определенное развитие, ведущее к разрешению проблем, противоречий и конфликтов или к их усугублению.

Дидактический потенциал применения ситуационных методов основан на том, что они позволяют достигнуть различных результатов обучения, которые, в частности, предусмотрены в рамках реализации обновленного содержания образования. Данные методы способствуют формированию коммуникативной компетентности учащихся, отработке навыков совместной работы над анализом и моделированием ситуаций, развитию умения оценивать правильность выполнения учебной задачи, собственные возможности ее решения, навыков осмысленного чтения. Кроме того, за счет применения ситуационных методов можно достичь большого количества предметных результатов обучения.

К ситуационным методам можно отнести ситуационно-ролевые игры, имитационные упражнения, метод инцидента, метод разбора деловой корреспонденции, групповую дискуссию, сторителлинг.

Одним из наиболее продуктивных в начальной школе является метод кейсов. Что же такое метод кейс-стади?

Кейс (от англ. «case» – случай, ситуация) — это достаточно подробное описание некоторой конкретной ситуации или характерного случая в какой-либо области деятельности. Спецификой кейса является то, что он не просто описывает некоторую ситуацию, но также показывает определенную проблему или противоречие, которое необходимо разрешить. Во многих случаях кейсы построены на различных реальных фактах.

В начальной школе case-study – это чаще всего деловая игра в миниатюре, так как сочетает в себе учебную деятельность с игрой. Метод направлен не столько на освоение знаний, сколько на формирование у учащихся новых качеств и умений.

Разработка кейсов и проведение урока с решением кейсов происходят в несколько этапов:

1. Определение образовательной цели. Основано на том, какое место решение кейса занимает в рамках учебного процесса. Преимущество данного метода состоит в том, что его можно использовать на уроке практически любого типа.

2. Выбор темы кейса. Основан на том содержании обучения, которое должно быть преподнесено с его помощью. Кейс предоставляет яркий иллюстративный материал, помогающий «привязать» к практике теоретическое знание. В начальной школе чаще используются практические кейсы, отражающие типовые ситуации, которые наиболее часты в жизни. Главный их смысл сводится к познанию жизни и обретению способности к оптимальной деятельности.

3. Написание основного содержания кейса.

Содержание кейсов может быть самым разнообразным: художественные произведения, фрагмент из фильма, конкретная жизненная ситуация, обобщение знаний по предметам.

Первая степень сложности: есть практическая ситуация, есть решение. Школьники определяют, подходит ли решение для данной ситуации. Возможно ли иное решение, другой ответ? Вторая степень сложности: есть практическая ситуация – найти её решение. Третья степень сложности: есть практическая ситуация – определить проблему и найти пути решения.

4. Предоставление дополнительного материала. Зачастую необходимо для более глубокого погружения в ситуацию, описываемую кейсом. В качестве такого материала могут быть использованы статистические данные, выдержки из текстов, описание исторических событий, правила и т.п.

5. Формулировка вопросов к кейсу. В этих вопросах должны быть отображены все основные проблемы, которые затрагивает кейс. Ключевой вопрос кейса – это отражение центральной проблемы. В остальных вопросах отображаются этапы решения этой проблемы.

6. Разработка раздаточного материала. Поскольку кейс невозможно просто «озвучить», он должен находиться перед глазами учащихся во время работы. Также должны быть представлены вопросы по кейсу и дополнительные материалы.

7. Организационный этап. Предполагает погружение в проблематику кейса, вводное описание тематической области кейса. Основная задача этого этапа состоит в том, чтобы сформировать мотивацию к совместной деятельности, проявление инициатив участников обсуждения. На этом этапе учащиеся разбиваются на группы, каждая из которых решает либо свой кейс по тематике занятия, либо общий кейс, решения которого, предложенные различными группами, впоследствии нужно будет сопоставить.

8. Решение кейса. Происходит в несколько последовательных этапов.

1 этап – участники знакомятся с содержанием кейса, исследуют предложенную ситуацию, вникают в смысл вопросов. Информации для решения кейса может быть недостаточно, в ней есть противоречия и т.п.

2 этап – сбор и анализ недостающей информации. Учащиеся выявляют, какой информации для решения кейса не хватает, и обмениваются известными им данными, методами и подходами.

3 этап – учащиеся обсуждают возможные пути решения проблемы. Это обсуждение может быть проведено либо в виде мозгового штурма, либо просто как обмен мнениями и дискуссия.

4 этап – каждая группа учащихся представляет свое решение. От группы выбирается спикер, озвучивающий решение.

9. Анализ решения кейса. Предполагает, что все решения оцениваются, рассматриваются их сильные и слабые стороны.

10. Рефлексия. Направлена на то, чтобы оценить сильные и слабые стороны проведенного занятия [2].

На втором этапе для анализа предлагаются следующие ситуации.

Тема кейса: «Актуальность развития ключевых компетенций учащихся».

Цель: определение ключевых умений и навыков, которые необходимо развивать у учащихся начиная с начальной школы.

Кейс-задание. Прочитайте статью «Отец привел сыну пять аргументов, почему сегодня не стоит учиться на «5» [3].

Вопросы:

О каких проблемах образования говорит автор? Согласны ли Вы с мнением отца? Какие выводы по статье можно сделать? На развитие каких умений и навыков учащихся стоит обратить особое внимание в начальной школе? Представьте свои идеи в виде рекламного постера.

Тема кейса: «Формы и методы активного обучения».

Цель: выработка правил организации групповой работы на уроке в начальной школе.

Кейс-задание. В классе есть традиция каждый год накануне праздника 8 марта делать подарки для мам своими руками. Ежегодно учитель Наталья Петровна для образца предлагала определенные варианты поделок. В первом классе это была праздничная открытка, во втором – цветы, выполненные в технике оригами. В третьем классе Наталья Петровна при выборе варианта подарка решила учесть мнение учеников. Но мнения разошлись.

Вопросы:

Каким образом учитель может учесть мнения всех учеников? Какие проблемы могут возникнуть? Можно ли организовать на уроке художественного труда групповую работу для изготовления подарков к празднику? Какие правила организации групповой работы конкретно на данном уроке необходимо учесть? Представить алгоритм организации работы. Какие сложности могут возникнуть и как их преодолеть? Как оценить данную работу? В чем преимущества и недостатки этой формы работы?

Дополнительный материал: «Принципы групповой работы», «Варианты комплектования групп», «Виды групповой работы».

Тема кейса: «Особенности критериального оценивания».

Цель: рассмотрение «плюсов» и «минусов» традиционной системы оценивания и системы критериального оценивания.

Кейс-задание № 1. Рассмотрите реальные тетради учащихся.

Вопросы:

Определите степень объективности выставления отметок. Какую отметку поставили бы Вы за данную работу? Представьте себя в роли родителей ученика. Чтобы Вы хотели обсудить с учителем по поводу выставленной отметки? Какие аргументы с позиции учителя привели бы родителям в доказательство объективности выставленной отметки?

Кейс-задание № 2. Просмотрите видеоролик «Голос ученика: школьная отметка и оценивание».

Вопросы:

С какими из высказанных мнений учеников вы согласны? В чем они не правы? Определите, в чем «плюсы» и «минусы» «традиционной» (пятибалльной) системы оценивания?

На следующем этапе слушатели курса тренируются в составлении кейсов по темам учебных программ. Ниже представлены примеры кейсов, разработанные группами слушателей в рамках курсов.

Предмет: математика.

Цель обучения: 4.3.2.4 различать симметричные и несимметричные плоские фигуры и соотносить их с предметами окружающего мира.

Кейс-задание. Твой младший брат, который учиться во 2 классе, пришел расстроенный после занятий в школе. Учитель художественного труда не принял на выставку его аппликацию, потому что выполненная работа не симметрична. Как ты объяснишь брату, что такое симметричные и несимметричные фигуры? Придумай игру, которая поможет тебе в объяснении.

Вопросы:

В чём заключается проблема? Приходилось ли Вам бывать в данной ситуации? Каким был Ваш выход из неё? Как чувствует себя человек в данной ситуации? Как ты оцениваешь данную ситуацию и выход из неё, изложенный в отрывке? Оцени ситуацию с нравственной точки зрения. Какие качества личности девочки раскрываются в данной ситуации?

Вместе с тем слушатели проанализировали возможности ситуационных методов обучения и сложности их применения в практике.

Таблица 1- «Плюсы» и «минусы» кейс-метода.

<i>Возможности</i>	<i>Сложности</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Применение практически по любой теме обучения на разных предметах. - Активность детей при обсуждении кейса, возможность каждому высказать свое мнение. - Более глубокое понимание темы урока. - Создание «ситуации успеха» для каждого ученика, так как дети чувствуют себя свободно. - Создание условий для взаимообучения. - Развитие практических, аналитических, творческих, коммуникативных умений учащихся. - Развитие метапредметной деятельности. 	<ul style="list-style-type: none"> - Учителю необходимо иметь достаточно времени и ресурсов для разработки и подготовки кейсов. - Необходимо четкое определение критериев оценивания результатов работы. - Невсегда учитель владеет умением правильно организовать работу над кейсом, направлять беседу, вовлекать в дискуссию всех учеников класса. - Метод предполагает творческий подход не только со стороны учителя, но и учащихся. Не все дети имеют навыки анализа, и поэтому не всегда активно включаются в обсуждение. - Учащиеся не всегда могут выбрать наиболее оптимальное и эффективное решение проблемной ситуации.

Вместе с тем учителя отметили, что практика проведения курсовых занятий в форме групповой работы по анализу кейсов достаточно продуктивна, поскольку позволяет приблизить теоретические знания к реальным педагогическим условиям.

Список использованных источников:

1. Долгоруков А.М. Метод *case-study* как современная технология профессионально-ориентированного обучения. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600

2. Блинов А.О., Благирева Е.Н., Рудакова О.С. Интерактивные методы в образовательном процессе. Учебное пособие.- Москва: 2014.

3. Отец привел сыну 5 аргументов, почему сегодня не стоит учиться на «5». [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://fishki.net/1647157-otec-privel-synu-5-argumentov-pochemu-segodnja-ne-stoit-uchitsja-na-quot5quot.html>

Чумаченко Н.Г.

ОҚУ ПРОЦЕСІНДЕ СИТУАЦИЯЛЫҚ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ ӘЛЕУЕТІ

Аңдатпа. Мақалада кейс-стади ситуациялық әдістердің көмегімен оқытудың маңыздылығы негізделеді. Қазір оқушыларды оқытуда коммуникативті компонентті күшейту қажеттігі туралы көп айтылып жүр. Сондай-ақ жаңа білім беру нәтижелеріне қол жеткізу міндеттері қарастырылып, тиімді инновациялық формалар мен оқыту әдістері қолданылады.

Chumachenko N.G.

THE POTENTIAL OF USING SITUATIONAL TEACHING METHODS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Annotation. The article substantiates the importance of teaching using situational case study methods. Now there is a lot of talk about the need to strengthen the communicative component in teaching students. Tasks for achieving new educational results are also considered, effective innovative forms and methods of teaching are used.

Швацкий А.Ю.
заведующий кафедрой психологии и педагогики, к.пс.н., доцент
Орский гуманитарно-технологический институт (филиал) ОГУ
город Орск, Российская Федерация
alexuysh@mail.ru

ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ У ПОДРОСТКОВ С РАЗНЫМ ТИПОМ АКЦЕНТУАЦИЙ ХАРАКТЕРА

***Аннотация.** Данная статья посвящена анализу проблемы девиантного поведения детей подросткового возраста, в частности, рассмотрены разные подходы к определению и классификации видов и форм отклонений в поведении подростков, а также роль акцентуаций характера в возникновении девиантного поведения подростков. По результатам экспериментального исследования определено, что поведение детей подросткового возраста разных типов акцентуаций характеризуется специфическими формами проявления отклонений.*

В современном глобализированном мире успешное решение задач духовного и нравственного воспитания подрастающего поколения невозможно без всестороннего изучения вопросов девиантного поведения. Подростковый возраст с его бурными физиологическими, психологическими и социальными изменениями представляет собой переходный период от детства к взрослости. На этом кризисном этапе часто возникают детские обиды, семейные проблемы, конфликты с учителями и сверстниками, которые гипертрофизованно реализуются в форме различных противоправных и аморальных поступков и действий, в форме поведенческих девиаций.

Исследованию проблемы поведенческих девиаций подростков посвящены работы многих отечественных и зарубежных авторов (С. А. Бадмаев, Е. В. Змановская, Л. Б. Шнейдер, А. Е. Личко, В. Т. Кондрашенко, И. А. Фурманов, Ю. А. Клейберг, А. Бандура, С. Даулинг, Р. Уолтерс и др.).

Под девиантным поведением, чаще всего, понимаются «поступки или действия человека, нарушающие общественно принятые нормы, или модель поведения, которая не только отклоняется от социально-психологических и нравственных норм, но и наносит ущерб субъекту поведения, окружающим его людям и обществу в целом» [4, с.36].

В клинической психологии рассматриваются различные виды девиантного поведения, выделенные с учетом особенностей взаимодействия индивида с реальностью, механизмов возникновения поведенческих аномалий (Г. Беккер, В.Г. Степанов), а также обусловленные гиперспособностями человека (К.К. Платонов). К таким клиническим проявлениям отклонений от нормы относятся: делинквентное, аддиктивное, патохарактерологическое, психопатологическое, на базе застенчивости (В.Д. Менделевич).

Указанные виды отклоняющегося поведения могут быть присущи и взрослому человеку, а к типично подростковым девиациям обычно относятся: дисморфомания, дромомания, пиромания, гебоидное поведение (В.Л. Гиндикин, В.А. Гурьева, В.Я. Семке, С.А. Суханов), а также делинквентные действия, распространенные среди несовершеннолетних: наркомания, токсикомания, алкоголизм, угон автотранспорта, побег, домашние кражи, хулиганство, подростковый вандализм, агрессивное и аутоагрессивное поведение, сверхценные увлечения и др. (В.Г. Василевский, Н.В. Вострокнутов, Т.А. Донских, Ц.П. Короленко, С.А. Кулаков).

Причинами нарушений поведения в подростковом возрасте могут служить аномалии темперамента и характера, т.е. психопатии и акцентуации. Акцентуация характера - это «крайние варианты нормы, при которых отдельные черты характера чрезмерно усилены» [3, с.48].

Обычно акцентуации развиваются и активно проявляются в период становления характера. Особенности характера при акцентуациях могут проявляться не постоянно, а лишь в некоторых случаях, в определенной обстановке, и почти не обнаруживаются в обычных, привычных для человека условиях. Акцентуации характера большинства типов в подростковом возрасте оказываются наиболее выраженными. К концу подросткового периода проявления акцентуации

могут сгладиться или быть компенсированными настолько, что выявляются лишь при особых обстоятельствах.

П.Б. Ганнушкин выделил 2 группы факторов возникновения и развития акцентуаций характера в подростковом возрасте: 1) биологические факторы (неблагоприятная наследственность, органические повреждения головного мозга, «пубертатный кризис» и др.); 2) социально-психологические факторы (нарушения воспитательных норм подростка в семье, школьная дезадаптация, различные психические травмы, например, конфликты с родителями, друзьями, учителями)[1].

У современных подростков отмечаются частые нарушения на фоне акцентуаций характера в транзиторных непсихологических девиациях. К таким нарушениям можно отнести деликвентность, алкоголизм, наркоманию, бродяжничество, суицидальное поведение и т. д. Однако, наличие психопатий и акцентуаций характера не всегда однозначно являются определяющими факторами в развитии девиантного поведения. В работах К. Леонгарда, А. Е. Личко и С. Шмишека рассмотрены специфические сочетания черт характера, которые могут определять те или иные отклонения в поведении.

Так, при гипертимной акцентуации характера - наиболее распространенной среди подростков - выраженная реакция эмансипации и высокий уровень конформности, проявление в системе отношений черт мужественности создают почву для возникновения социальной дезадаптации. Акцентуация неустойчивого типа связана с изменчивостью настроения, поступков и действий без видимых причин, с слабоволием, подверженностью страхам, поверхностностью контактов. Тревожный тип склонен к страху, чрезмерной подчиненности, дерзкому выбросу негативных эмоций. Следовательно, при наличии какой-либо акцентуации характера (заострении черт определенного типа) личность отличается некоторыми индивидуальными гипертрофированными качествами, нарушающими социальные контакты или содействующими развитию отношений[2].

С целью изучения особенностей девиантного поведения детей подросткового возраста разными типами акцентуаций характерами было проведено экспериментальное исследование, базой которого стало средняя общеобразовательная школа № 4 г. Орска Оренбургской области. В исследовании принимали участие обучающиеся 8 класса. Изучение параметров акцентуаций и девиаций в поведении подростков осуществлялось с использованием следующих методик: тест-опросник Г. Шмишека, К. Леонгарда для определения типа акцентуаций характера; опросник склонности к отклоняющемуся поведению (А.Н. Орел); методика экспертной оценки нарушений в поведении подростков.

По данным диагностики девиаций в поведении, многие испытуемые относятся к группе риска, так как они проявляют склонность к нескольким формам отклоняющегося поведения. 30,4% подростков имеют высокие показатели по 2 шкалам, 17,4% – по 3 шкалам, а 1 ученик (4%) – по 4 шкалам методики. Так, у одного подростка ярко выражена склонность к нарушению норм и правил поведения, к агрессии и насилию, к отсутствию волевого контроля эмоциональных реакций и склонность к делинквентному поведению.

Среди форм девиантного поведения в группе испытуемых преобладают: курение (60,9% учащихся), грубость и сквернословие (39,1%), отрицательное отношение к школе (34,8%), нарушения правил поведения в школе, неподчинение, критика учителей и драки, нанесение телесных повреждений (по 26,1%). В экспериментальном классе эксперты лишь в отдельных случаях фиксировали такие девиации в поведении, как: побеги из дома, ношение «вызывающей» одежды и причесок (по 8,7% учащихся), хулиганство в школе, мелкое воровство и самоповреждения (по 13%). В отношении двух учеников высказывалось подозрение на употребление наркотических средств, хотя объективных доказательств предоставлено не было.

Результаты методики Г. Шмишека, К. Леонгарда показали, что у половины испытуемых присутствует средняя степень выраженности акцентуаций, 42% учащихся имеют явные признаки акцентуаций, у некоторых учащихся присутствует по 2-3 выраженных признака, и лишь у 8% подростков «заостренные» черты личности не имеют выраженных признаков. Наиболее распространённые типы акцентуаций характера у подростков такие, как: демонстративный, застревающий, возбудимый, дистимический, циклотимный, эмотивный. Типы акцентуаций, набравшие максимальное количество баллов: демонстративный, гипертимный, аффективно-экзальтированный.

Сопоставляя данные, полученные посредством диагностических методик, можно отметить наличие определенной взаимозависимости между формами девиантного поведения подростков и типами акцентуации характера.

Так, у всех испытуемых аффективно-экзальтированного типа акцентуации обнаружена ситуативная предрасположенность к зависимому поведению, то есть они вполне могут употреблять алкоголь и наркотики, а также могут быть замечены в курении. Также у 50% аффективно-экзальтированного типа акцентуаций выявлена склонность к делинквентному поведению и у 25% обнаружена ситуативная предрасположенность к агрессивному поведению. Согласно данным, большая часть испытуемых (75%) посещают вечеринки с употреблением алкоголя. Также они имеют конфликты с друзьями (50%), учителями (50%) и родителями (75%). 50% обучающихся аффективно-экзальтированного типа регулярно курят, а что касается приема наркотических веществ, то он составил 10%.

59% испытуемых с гипертимным типом акцентуаций имеют ситуативную предрасположенность к делинквентному поведению и 21% - склонность к агрессивному поведению. А по данным экспертной оценки мы видим следующую картину: 100% испытуемых имеют конфликты с учителями, родителями и сверстниками, абсолютно все посещают вечеринки с употреблением спиртного, 56% гипертимов регулярно курят.

Среди подростков демонстративного типа вырисовывается следующая картина: 42% подростков имеют склонность к делинквентному поведению, и также у 58% обнаружена ситуативная предрасположенность к агрессивному поведению. По данным анкеты мы видим, что 64% из них употребляют алкоголь. Все испытуемых данного типа имеют конфликты с учителями, родителями и друзьями.

Таким образом, результаты исследования показывают, что наибольшая склонность к девиантному поведению выявлена у подростков с такими типами акцентуаций характера, как: демонстративный, гипертимный и аффективно-экзальтированный. При этом, поведение детей подросткового возраста разных типов акцентуаций характеризуется специфическими формами проявления отклонений.

Список использованных источников:

1. Ганнушкин П.Б. Клиника психопатий, их статика, динамика, систематика. - М.: Наука, 2013. - 348с.
2. Купченко В.Е. Личностная типология подростков с учетом уровня делинквентного поведения // Вестник Омского университета. – 2017. – №4 (60). – С. 86-91.
3. Самохвалова А.Г. Акцентуации характера как фактор затрудненного общения подростков // Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова. – 2016. – С. 47-53.
4. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. – М.: Академический проект, 2019. – 336 с.

Швацкий А.Ю.

ТҮРЛІ МІНГІЗ АҚЦЕНТУАЦИЯЛАРЫ БАР ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ДЕВИАНТТЫҚ МІНЕЗ-ҚҰЗ-ҚҰРЫЛУЫНЫҢ КӨРІНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Бұл мақала жасөспірімдердің девиантты мінез-құлқы мәселесін талдауға, атап айтқанда, жасөспірімдер мінез-құлқындағы ауытқулардың түрлері мен формаларын анықтауға және жіктеуге әртүрлі тәсілдер, сондай-ақ мінез-құлық акцентуацияларының пайда болуындағы рөлін талдауға арналған. Жасөспірімдердің девиантты мінез-құлқы қарастырылады. Эксперименттік зерттеу нәтижелері бойынша әр түрлі акцентуациялар типіндегі жасөспірім балалардың мінез-құлқы ауытқулардың көрінуінің ерекше формаларымен сипатталатыны анықталды.

Shvatskiy A. Yu.

MANIFESTATION FEATURES OF DEVIANT BEHAVIOR IN ADOLESCENTS WITH DIFFERENT TYPES OF CHARACTER ACCENTUATIONS

Annotation. This article is devoted to the analysis of the problem of deviant behavior of adolescent children, in particular, different approaches to the definition and classification of types and forms of deviations in adolescent behavior, as well as the role of character accentuations in the emergence of deviant behavior of adolescents are considered. According to the results of the experimental study, it has been determined that the behavior of adolescent children with different types of accentuations is characterized by specific forms of deviant manifestation.

Шопан Б., Картбаева Г.Т., Жомартова Г.Ж.
Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды Университеті
Қарағанды қ., Қазақстан
Shopanb@list.ru, gulnaz1967@mail.ru, omakai6@mail.ru

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ОҚЫТУДЫ БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНУ

Аңдатпа. Мақалада биологиялық білім беру мен тәрбие мәселесі қарастырылған жалпы биологиялық білім мен тәрбиенің өсіп келе жатқан жеткіншекке деген маңызы көрсетілген. Дәстүрлі оқыту жүйесі мен жаңа технологиялық оқыту модельдерінің ерекшелік және ұқсастықтарының биологидан білім берудегі орыны және осы талаптарды биология сабағына қолдану мен ерекшеліктері айтылады. Блум таксонмиясының білім мен тәрбиедегі орыны мен маңызы биологиялық білім беруде қолдануылуы негізделген.

Жас ұрпаққа өмірдің құндылығын түсініп, тұлға болып қалыптасуында биологиядан білім берудің маңызы бар.

Биологияны зерттеу - жер бетінде адам баласының өмір сүруіне ықпал жасаумен қатар биосфераны сақтау арқылы адамзат баласы дамуының басты кепілі. Табиғатпен тең құқықта бірлесіп тіршілік ету, тірі жүйені дүниенің басты бейнесі етіп тану. Сондықтан да биология ғылымың жаратылыстанудың ішіндегі көшбасшы деп атайды. Биологиялық білім беруде орта және жоғары оқу орындарында жас ұрпақтың ғылыми дүниетанымдық көзқарасын қалыптастыру үшін биологияның басқа ғылым салаларымен байланысын, теориясын, методологиясын, аралық байланыстардың түрлері мен әдістерін меңгерту керек. Сондықтан әдіснамалық негізсіз биологияны жеке пән ретінде қарап, мәселені шешуге болмайды.

Биологиядан білім беруді жетілдіру, дамыту үшін ең басты нысандары - оның міндетін, мақсатын анықтай отырып, ғылыми тұрғыдан білім беру жүйесінің біртұтастығын қалыптастыру, ал әдістеменің мақсаты - әдіснаманың көмегімен теориялық қағидаларды, заңдылықтарды, практика жүзінде іске асыру.

Енді осы мәселенің жалпылама қалыптастыру тарихына шолу жасайтын болсақ, оның негізін Ф. Бэкон қалаған (1561-1626). Ғалым идеяларының ішіндегі ең маңыздылары:

- *эмпиризм* (тожірибе) - білім берудің ең басты көзі және тәжірибе арқылы іске асыру;
- *утилитаризм* (*грекше* пайдалы, тиімді); практикалық пайдалы, тиімді жақтарын саралап қолдану;
- *индуктивизм* (*латынша* бөліп алу) тәжірибе жүзінде алынған фактілерді қорытындылап, тұжырымдап заңдылықтарын қалыптастыру;
- *каузализм* (*латынша* себеп) тану, білу барысында болатын құбылыстардың себеп-салдарын ажырата білу;
- *редукционизм* (*латынша* кері қайту) күрделі үдерістерді қарапайым жолмен түсіндіру [1].

Осы айтылған ережелердің барлығын бір-бірімен тығыз байланысты деп қарастыруға болады. Ф. Бэконның философиялық қағидаларын дидактика саласына таратып пайдаланған, дидактиканың негізін қалаушы - Я.А. Коменский (1592-1670) [2].

Білім беру орта сыныптарда утилитарлық, жоғары сыныптарда академизммен үйлестіріліп жүргізілді. Қоғам саясаты атеизммен байланыстырылып (1932-1937), кейіннен атеизм ыдырап, псевдоутилитарлық дамыды (Лысенко, 1938-1965), ал 1965-1990 жылдарда академизм қайта туындап, практика мен политехникалық бағыт қалыптасты.

Биологиядан білім берудің мақсаты, мазмұны және құрылымы әлеуметтік тапсырысқа, қоғамдық қажеттілікке байланысты жанартылып отырады. "Биология" пәнінен білім беру үдерісін теориялық және практикалық тұрғыдан қалыптастыру мәселесін белгілі психолог В.В. Давыдов айтқан болатын. Ғалым білімді меңгеру жекеден нақтыға бағытталап жүргізілгенде ғана оны меңгеру тиімді болатындығын көрсетті. "Биология" пәнінен білім беруді спиралды құрылым арқылы іске асыру қолайлы. Бірінші кезеңде мына мақсатты іске асыруға болады:

- дүниетанымдық көзқарас - оқушыларға түрлі табиғаттың ғылыми бейнесін түсіндіріп, биологиялық білімінің мәдениет саласындағы рөлі, табиғаттың біртұтастығы жайлы құндылықты ашып көрсету;
- әдіснамалық табиғат құбылысын зерттеп білуге, тануға, жоспарлауға, бақылауға, тәжірибе

жасап теориялық идеяларды нақты көрсетуге, үлгісін құрастырып, болашақты пайдалануға бағытталған.

- теориялық - биологияны теориялық тұрғыдан оқыту үшін табиғаттағы түрлердің алуантүрлілігін, экологиялық жүйелеудің құрылысын үйрету, т.б.

- практикалық - әртүрлі логикалық есептерді шешу, тәжірибе қою. табиғатты қорғау және тиімді пайдалану т.б. Бұл айтылған мәселелер төменгі сыныптарда жүргізілуі тиіс [3].

Ал жоғарғы сыныптарда екінші деңгейде фундаменталды теориялар, оның пайда болуы мен дамуы оқытылады. Осы сыныптарда ғылыми танымдылықты модельдеуді тарихи тұрғыдан қалыптастыруды мазмұндау керек [4].

Сондықтан да биологияны оқытуды өркениеттіліктен мәдениетке қарай қайта қарастыру керек. Мәдениет - адам іс-әрекетінің жалпы технологиялық қызметі, материалдық, практикалық, әлеуметтік және рухани көзі. Дүниенің біртұтастығына жету тек мәдениет жүйесінде, философия, этика, эстетика, техникалық ғылымдарға синтез жасау арқылы іске асырылады [5].

Осы жаңа технологиялық оқыту яғни, жаңартылған білім бағдарламасының ең бірінші ерекшелігі пән мазмұнының спиральды берілуі. Спиральділік қағидаты бойынша құрылған білім беру бағдарламасы Джером Брунердің «Білім беру үдерісі» (1960) атты еңбегінде қарастырылған танымдық теорияға негізделеді. Брунердің жұмысына негізделген спиральді білім беру бағдарламасының негізгі ерекшеліктері:

- оқушы мектепте оқыған кезде тақырыпты немесе пәнді бірнеше рет қайталап оқиды, мұнда тақырыптар әртүрлі деңгейде қайталаынады, кейде бір тоқсан аясында, кейде әр тоқсан сайын;

- әрбір қайталап оқыған сайын тақырыптың немесе пәннің күрделілігі арта түседі, мұнда тақырыптар әрбір келесі деңгейде алдыңғыға қарағанда анағұрлым күрделі әрі тереңдетіліп оқылуы тиіс;

- жаңа білім алдыңғы біліммен тығыз байланысты және бұған дейін алынған ақпарат тұрғысынан қарастырылады, мұнда деңгей жоғарылаған сайын, тақырыптың күрделілігі артып отыруы керек [6].

Екінші ерекшелігі Блум таксономиясының оқу мақсаттарының ирархиясы (1 кесте). Оқу үдерісінде білу, түсіну, қолдану, талдау, жинақтау, бағалау сатыларында оқушылар іс-әрекет етеді [7].

Кесте 1. Блум таксономиясының оқу мақсаттарының ирархиясы

Білу	Нақты іс-әрекетті іске асыру
Түсіну	Іс-әрекеттің мазмұнын сипаттау
Қолдану	Алған білімін күнделікті өмірде қолдана, іске асыра білу
Анализ	Әрекетті екінші әрекетпен салыстыру
Синтез	Салыстырған әрекеттің жақсы-жаман жақтарын салыстыру.
Бағалау	Сарапталған бүтін дүниеге баға беру. Өз көзқарасын, пікірін айта білу

Үшінші ерекшелігі ортақ тақырыптардың меңгерілуі. Бастауыш сыныптарда сегіз ортақ тақырып бар. Олар барлық пәндерде де беріліп отырады. Тақырыптар бір-бірімен тығыз байланыста, сабақтастықта өтеді.

Төртінші ерекшелігі оқу мазмұнының ұзақ мерзімді, орта мерзімді, қысқа мерзімді жоспарларының құрылып, құрылған жоспарлардың жүйелі іске асуы.

Кесте 2. Оқу мазмұнының жоспарлары

Ұзақ мерзімді жоспарлау	Оқу бағдарламасы Пәннің мазмұны
Орта мерзімді жоспарлау	Жұмыс барысы Тізбектелген сабақтар
Қысқа мерзімді жоспарлау	Жеке, дербес сабақ

Бесінші ерекшелігі оқытудың тәрбиелік әлеуетін арттыру, оқушы бойында адамгершілік-рухани қасиеттерді қалыптастыру керек.

Оқушылардың бойында қалыптастыруды қажет ететін рухани құндылықтар мен дағдылар 3 кестеде көрсетілген.

Кесте 3. Оқушылардың бойында қалыптастыруды қажет ететін рухани құндылықтар мен дағдылар

Рухани құндылықтар	Дағдылар
шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау;	сын тұрғысынан ойлау;
қарым-қатынас жасау қабілеті;	білімді шығармашылық тұрғыда қолдана білу қабілеті;
өзгелердің мәдениетіне және көзқарастарына құрметпен қарау;	проблемаларды шешу қабілеті;
жауапкершілік;	ғылыми-зерттеу дағдылары;
денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету;	қарым-қатынас дағдылары (тілдік дағдыларды қоса алғанда);
өмір бойы оқуға дайын болу.	жеке және топпен жұмыс істеу АКТ (ақпараттық коммуникациялық технологиялар) саласындағы дағдылар

Алтыншы ерекшелігі, білім беру деңгейлері аралығында пән бойынша сабақтастықты ескеруге мүмкіндік беретін толық оқу курсы бойынша педагогикалық мақсат қою болып табылады. Білім беру салалары мен пәндеріне тоқталатын болсақ, ол 6 саладан тұрады. Олар бір бірімен сабақтасып байланыста болады.

Жетінші ерекшелігі, бөлімдердің мазмұны мен ұсынылған тақырыптардың уақыт талабына сай келуі, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға назар аударуы.

Сегізінші ерекшелігі, оқытудағы жүйелі-әрекеттік ұсыным (оқушының білім алу үдерісіне белсенді қатысуы). Белсенді оқу – оқушының мұғалімді енжар тындап қана қоймай, белсенді жұмысқа тартылуын көздейтін оқыту және оқу әдістерінің бірі болып табылады. Бұл тәсілдер оқу үдерісі жаттығудың алдында емес, оны орындау барысында жүзеге асырылатын құбылыс екендігін түсіндіреді.

Сыныпта қолданылатын бұндай тәсілдерге топтық жұмыс (Brodie, 2000), ойын «баламалары» (Bergen, 2002) және пән бойынша белгілі тақырыптағы ойындар кіреді (Peters, 1998). Бастауыш сыныптарда ойын шынайы өмірдің белгілі бір аспектілерін модельдеу және зерттеу үшін ұсынылған мүмкіндік болып табылады. Домино және карта сияқты дәстүрлі ойындар математика сабақтарындағы кездейсоқтық пен ықтималдық мәселесін қарастыруда оңтайлы болмақ. Шарада, тақтада сөздерді біріктіру немесе сөздерді жіктеу сияқты ойындар – тіл үйренуді қамтамасыз етудің және оны көрсетудің бірден-бір қызықты әрі тартымды тәсілдерінің бірі. Көптеген стратегиялық ойындарды (мысалы, «Алға» («Go»)) деп аталатын ежелгі қытай ойыны) тұрғындар мен қоғамның өсуін модельдеу үшін пайдалануға болады [8].

Жаңа технологиялық оқыту мен дәтүрлі білімді салыстыратын болсақ, ерекшеліктерді байқауға болады (4 кесте).

Кесте 4. Жаңартылған білім мазмұны мен дәтүрлі білім үлгісінің салыстырмалы сипаттамалары

Негізгі сипаттамалар	Дәтүрлі оқыту үлгісі	Жаңартылған білім үлгісі
Оқыту мақсаты	Оқыту бағдарламасында белгіленген білім көлемін меңгертуге бағытталған оқыту нәтижесі	Оқушының оқу қызметін оның танымдық қызметі негізінде ұйымдастыру, білім алуға үйрету
Мұғалімнің рөлі	Басқарушы, жетекші, оқыту үдерісінің субъектісі, білім көзі	Оқыту үдерісін, оқушының танымдық қызметін ұйымдастырушы, кеңесші, менеджер
Оқушының рөлі	Дайын білімді селсөк қабылдаушы, оқыту үдерісінің объектісі	Белсенді, білім іздеуші, оқыту үдерісін субъектісі
Білімді ұсыну формалары	Дайын күйінде, үлгі бойынша, Сөздік әдістер мен мәгіндік формалар арқылы: баяндап айту, әңгімелеп баяндау, әңгімелеп-бекіту, лекция, реферат	Аудио, визуалдық, графикалық көрнекіліктер мен интерактивті әдістер арқылы

Білімді қолдану	Білімді бақылауға дайындық мақсатында типтік тапсырмалар мен жаттығуларды қолдану	білімді нақты жағдайда практикада қолдану
Оқушы қызметінің формасы	Фронтальды және жеке сұрау жүргізу	Оқушының өз бетінше жұмысы, топтық, жұптық, ұжымдық формалары
Оқытудың негізгі әдіс-тәсілдері	Сөздік әдістер: баяндап айту, әңгімелеп баяндау, әңгімелеп-бекіту	Мұғалім мен оқушының, оқушылардың бір-бірімен өзара әрекеттесуіне негізделген интерактивті тәсілдер

Қорыта айтқанда, аталмыш бағдарламаның мәні, баланың функционалды сауаттылығын қалыптастыру. Оқушы өзінің мектеп қабырғасында алған білімін өмірінде қажетке асыра білуі керек. Сол үшін де бұл бағдарламаның негізі «Өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Жаңартылған оқу бағдарламасы аясында сабақты тиімді өткізуде ұстаздарға үлкен жауапкершілік міндеттелді.

Оқушылардың бойына ХХІ ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену керек. Жаңартылған оқу бағдарламасы аясында тек өз пәнін, өз мамандығын шексіз сүйетін, бала үшін ұстаз ғұмырын құдіретті деп санайтын білімді мұғалімдер ғана жұмыс істей алады. Ата-бабамыз «Оқу – инемен құдық қазғандай» демекші, жан-жақты, шығармашыл, ізденімпаз ұстаз ғана табысты болып, нәтижеге жетеді. «Білімді болу деген сөздің мағынасы – белгісіз нәрсені ашуға қабілетті болу», – деген Әл-Фарабидің сөзіне жүгінетін болсақ, ел ертеңі білімді ұрпақпен ғана өлшенбек [9].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Н.М., Косунская В.М. *Общая методика преподавания биологии.* - М., 1983.
2. Я. А. Коменский. *О развитии природных дарований.* Изб. пед. соч. в т-2, М. 1982
3. Зверев И.Д., Мягкова А.Н. *Общая методика преподавания биологии в школе.* - М., 1985.
4. Торманов Н.Т. *Биологияны оқыту одісі.* - Алматы. 2000.
5. Пономарева И.Н. *Общая методика обучения биологии.* - М., 2007.
6. *Инновационные педагогические технологии: материалы III Междунар. Науч. Конф. (г. Казань, октябрь 2015 г.).*
7. <http://uchitelya.com/biologiya/10562-konspekt-uroka-mezhpredmetnye-svyazi-v-obuchenii-biologii.html>
8. <http://www.studentinfo.net/faq84-secondary-school>
9. Әл-Фараби. *Философиялық трактаттар*, Алматы, 1973, 446 б.

**Шопан Б., Картбаева Г.Т., Жомартова Г.Ж.
ПРИМЕНЕНИЕ НОВОГО ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ОБУЧЕНИЯ
НА УРОКАХ БИОЛОГИИ**

Аннотация. В статье рассмотрена проблема биологического образования и воспитания показано значение общебиологического образования и воспитания для подрастающего поколения. Место специфики и сходства традиционной системы обучения и новых технологических моделей обучения в биологическом образовании и особенности применения этих требований к уроку биологии. Место и значение таксономии Блума в образовании и воспитании обосновано применением в биологическом образовании.

**Shopan B., Kartbaeva G.T., Zhomartova G.Zh.
APPLICATION OF NEW TECHNOLOGICAL LEARNING IN BIOLOGY LESSONS**

Annotation. The article considers the problem of biological education and upbringing and shows the importance of general biological education and upbringing for the younger generation. The place of the specifics and similarities of the traditional teaching system and new technological models of teaching in biological education and the peculiarities of applying these requirements to the biology lesson. The place and significance of Bloom's taxonomy in education and upbringing is justified by its application in biological education.

Шопан Б., Картбаева Г.Т., Жомартова Г.Ж.
Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды Университеті
Қарағанды қ., Қазақстан
Shopanb@list.ru, gulfnaz1967@mail.ru, omakai6@mail.ru

БИОЛОГИЯНЫ ОҚИТУДЫҢ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ӘДИСНАМАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Мақалада қазіргі еліміздің орта мектептеріндегі оқу-тәрбие жұмыстарының негізгі әдіснамасы жөнінде баяндалады. Жаңартылған білім беру мазмұнындағы мектептердің негізгі міндеттері негізінде жалпы оқыту технологияларының мүмкіндіктері көрсетілген.

Білім мен тәрбие берудегі жаңа технологиялық оқытулар – оқушылардың танымдық қызығушылықтары мен белсенділіктерін арттырудағы дидактикалық құрал екендігі баяндалған. Биология сабағында танымдық белсенділікті дамытудың негізгі міндеттері анықталып көрсетілген. Осы бағыттағы зерттеудің негізгі жетекші идеялары, зерттеу көздері айтылған.

Зерттеу жұмысының өзектілігі. Қазіргі қоғамның өзекті мәселелерінің бірі – әлеуметтік, экономикалық өзгермелі жағдайларда өмір сүруге даяр болып қана қоймай сол мәселені жүзеге асыруға, жақсартуға игі ықпал ететін жеке тұлғаны қалыптастыру. Мұндай тұлғаға қойылатын бірінші кезектегі нақты талаптар – шығармашылық, белсенділік, жауаптылық, терең білімділік, кәсіби сауаттылық.

Қазіргі заманауи мектептің ең басты міндеті оқушы өмірінің барлық белендерінде білім алуға деген құлшынысын қалыптастыру үшін, оған әрбір қадамының маңыздылығын түсінуге мүмкіндік беруден, тәсілдер мен таным көздерін таңдауда бағдар ұстай білуге үйретуден тұрады [1].

Қазіргі ағарту салаларының приоритетіне қойылған негізгі міндет – білім игерудің қалайда тиімді болып оқушы мен ұстаз үшін қызықты да шығармашылық тұрғыда болуын қамтамасыз ету.

Осы мәселе әрине оқытудың дидактикалық мақсаттары мен міндеттерін жаңаша бағамдау мен көзқарасты өзгертуді талап етеді. Бұндай талаптар оқу мен оқытудың ерекшеліктерін анықтау, дер кезінде тиісті өзгерістер ендіру, әрбір оқушының жеке даму траекториясын құру үшін қажет. Қазіргі әлемде білімнің қоғамдағы барлық саладағы ілгерілеуді қамтамасыз ететін стратегиялық ресурс ретіндегі рөлі жүйелі өзгерістерді талап етеді [2].

Оқытудың әдістерінің көптүрлілігі көрсетілетін білім беру қызметінің сапасы туралы объективті ақпаратпен ілесуі тиіс, оны білім алушылардың жетістіктерін бағалау үрдісінде айқындауға болады.

Білім мен тәрбие беру үрдісін қайта қарастырудың өзектілігі осы күні білімдегі заманауи стратегиялық міндеттермен, білім сапасына қойылатын халықаралық стандарттарды және заман талаптарын ескеріп, білім сапасының деңгейін арттыру қажеттілігімен, білім беру нәтижелерінің объективтілігін және қазақстандық мектеп түлектерінің ел сыртындағы бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету мақсатымен, білім алушылардың оқу жетістіктерінің жан-жақты болуымен қатар басқа да талаптарды әзірлеу қажеттілігімен анықталуда [3].

«Оқушылардың сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012–2016 жж. арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын» енгізу жағдайында әрбір педагог оқушылардың білім игеру жүйесіне қатысты өзінің көзқарастарын қайта қарастыруы тиіс, себебі оқу үдерісінде жаңа мазмұн игеруге ерекше көңіл бөлінеді – ол бір уақытта оқыту нәтижесі әрі құралы рөлін атқарады [2, 123 б.].

Зерттеудің көкейкестілігі болып осы кездердегі мемлекетіміз бен қоғамымыздың жаңа қарқынмен дамуы, ғылыми-техникалық прогресстердің жетістіктері мен жаңа технологиялық серпілістер, еліміздің өркениетті елдер қатарынан көрінуі білім беру мен тәрбиелеу саясаты жүйесіне де ықпалын тигізуде. Ұлтымыздың кемелді келешегінің ең басты кепілі - сапалы, жаңа заман талаптарына сай білім беру жүйесін қалыптастыру болып табылады, ол жүйелі жүргізілуде ме, қандай жолда екені қазір байқалуда.

Жиырма бірінші ғасырда үздіксіз білім беру білімгерлер үшін олардың болашағы үшін ауадай қажет, ол ешкім тартып ала алмайтын рухани байлық.

7-сыныптағы биология үздіксіз білім берудің басты негізі, табиғатты аялаудың алғашқы басқышы. Осыған орай балаға білім стандарты, типтік бағдарламаға, бүгінгі күннің талаптары-мемлекеттік аралық бақылауға сәйкес көлемде білім, білік дағдыларын меңгеру әрқашан кун тәртібінде. Жетінші сынып оқушылары үшін - биология, ол оқушы тұлғасы мен санасының дамуында табиғатпен үйлесімділікті тудыратын шынайы жүретін ерекше құнды, қайталанбайтын кезеңдердің бірі [4].

Білім алудың негіздемелері Қазақстан Республикасының Конституциясы, "Білім туралы" заңына, "Қазақстан-2030" стратегиялық бағдарламасы, "Білім" мемлекеттік бағдарламасы, Президенттің Қазақстан халқына дәстүрлі жылдағы жолдаулары, Қазақстан халқының әл-ауқатын арттыру-мемлекеттік саясаттың басты мақсаты сияқты жолдауы және т.б. мемлекеттік құжаттарға сай жасалған [5].

Танымдық қызығушылықтың әсерінен туындайтын танымдық белсенділік - бұл адамның психикасы мен ой-жүйесінің күрделі құбылысы, оның құрылымы негізгі компоненттердің өзара байланысының сипатымен анықталады, олар [3, 245 б.]:

Эмоционалды-еріктік, сенсорлық және танымдық;

Оқытудың тиімділігін оқу-танымдық іс-әрекетті орындау кезінде оқушылардың белсенділігіне байланысты құру;

Оқуға оң уәждемені қалыптастыру;

Заманауи педагогикалық технологияларды қолдану.

Осы аталған танымдылық қызығушылық негізін биология пәні бойынша теориялық зерттеу арқылы, тәжірбиелік түрде нәтижелерін биологияны оқытуда қолдану негізі болып табылады. Сабақта оқушының белсенді жұмысы-сәтті оқытудың кепілі. Оқушылардың танымдық белсенділігі неғұрлым жоғары болса, игерілетін пәнге деген қызығушылығы соғұрлым күшті болатыны белгілі. Бірақ бұл қызығушылықты қалай қалыптастыруға болады?

Тақырыпқа деген қызығушылық қысқа емес, бірақ тұрақты болу үшін қандай әдістерді, құралдарды қолдану керек. Биология сабағында танымдық белсенділікті дамытудың негізгі міндеттері:

оқу процесінде оқушылардың ойлау қызметін жандандыру негізінде оқушылардың пәнге тұрақты танымдық қызығушылығын қалыптастыру және дамыту.

балалардың шығармашылық қабілеттері мен танымдық дербестігін дамыту.

оқушылардың танымдық құзыреттілігін қалыптастыру.

-пәнге қызығушылықты дамыту.

жаңа білімді игерудегі негізгі оқыту жүйесін дамыту [6].

Зерттеу нысаны: мектептегі "Биология" пәнін оқыту үдерісі.

Зерттеу пәні: Биологиядан оқытудың жаңа технологиялары.

Зерттеудің мақсаты: Мектеп оқушыларының биология пәнінен оқу танымдық қызығушылығын арттыруда оқытудың жаңа технологияларының маңызын теориялық негіздеу, тиімділігін тәжірибе жүзінде дәлелдеу.

Зерттеудің міндеттері:

- оқушылардың оқу үлгерімін жетілдіруде жаңа технологиялар арқылы қызығушылықты дамыту жолдарының теориялық негіздерін талдау;

- оқыту технологиялары негізінде оқушылардың еңбек іс-әрекеттерін қалыптастырудың педагогикалық-психологиялық мүмкіндіктерін анықтау;

- оқу үлгерімін жетілдіру жолдарын эксперимент арқылы тексеру.

Зерттеудің жетекші идеясы: «Биология» пәнінен жаңа технологиялық оқыту мазмұндамасында оқыту технологияларын пайдалана отырып, оқушылардың білім, білік және дағдыларының деңгейін көтеруді қамтамасыз ететін әдістемелік жүйе қалыптастыру.

Зерттеудің көздері: философтардың, психологтардың, педагогтардың "Биология" пәнін оқыту туралы ғылыми зерттеу еңбектері, «Білім туралы» заңы, зерттеу проблемасына қатысты философтардың, психологтардың, педагогтардың, әдіскерлердің еңбектері, білім беру мәселесіне арналған ресми құжаттар, жалпыға міндетті білім беру стандарттары, оқу-әдістемелік кешендер.

Зерттеу әдістері: зерттеу тақырыбына қатысты ғылыми – теориялық әдебиеттерді талдау; білім беруге байланысты ресми және нормативтік құжаттармен, мерзімді баспа материалдарымен танысу; эксперимент жұмысын ұйымдастыру және алынған қорытынды нәтижелерді өңдеу; техникалық пәндерге қатысты материалдарды жүйелеу және оларды толықтыру.

Зерттеу базасы: Қарағанды облысы Теміртау қаласы, Бауыржан Момышұлы атындағы мектеп-лицейі.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы мен теориялық маңыздылығы:

- Биология пәнін жаңартылған білім мазмұны негізінде оқытудың жаңа технологияларының теориялық-әдіснамалық мәселелері қарастырылды;
- мектепте жалпы биологияда жаңартылған білім мазмұнында оқыту технологияларын қолдану тәжірибиесі зерттелді;
- «Биология» пәнінен оқытуды ұйымдастырудың формалары мен әдістері қолданылып және эксперимент өткізізілді.

Зерттеудің практикалық маңызы: анықталған әдістемені практикада биология мұғалімдері қолдана алады.

Диссертация жұмысының құрылымы: Диссертация жұмысы кіріспеден, екі негізгі, екі жекелеген бөлімнен, қорытынды мен пайдаланылған әдебиеттерден және қосымшадан тұрады.

Кіріспеде диссертациялық жұмыс тақырыбының өзектілігі, нысаны, пәні, ғылыми болжамы, жетекші идеясы, зерттеу көздері, әдістері, зерттеу базасы мен ғылыми жаңалығы айқындалған.

Зерттеу жұмысының «Мектеп пәндерін оқытуда жаңа технологиялардыңғылыми-теориялық қырлары» атты бірінші тарауда мектепте "Биология" пәнінен білім берудің теориялық-әдіснамалық мәселелері, жаңартылған білім мазмұнының ерекшеліктері және жаңа технологияларды "Биология" пәнін оқытуда қолдану жолдары қарастырылады.

«Қарағанды обл, Теміртау қ, Б Момышұлы атындағы мектеп-лицейінде "Биология" пәнінде жаңа оқыту технологияларын қолдану тәжірибиесі» атты екінші тарауда "Биология» пәні бойынша оқытудың жаңа технологиясы жаңартылған білім мазмұнындағы оқу бағдарламасының ерекшеліктері, «Биология» пәнін оқытуды ұйымдастырудың формалары мен әдістері және тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың мазмұны мен нәтижесі көрсетіледі.

Қорытындыда болжамды дәлелдейтін зерттеудің негізгі нәтижелері мен тұжырымдары баяндалған.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Махмутов М.И. *Проблемное обучение: основы вопросы теории*, Москва, 2005, 365с.
2. *Основные результаты международного исследования образовательных достижений 15-летних обучающихся PISA-2012. Национальный отчет.* – Астана: НЦОСО, 2013. – 283с.
3. *Инновационные педагогические технологии: материалы III Междунар. Науч. Конф. (г. Казань, октябрь 2015 г.).*
4. Торманов Н., Абылайханова Н.Т. *Биологияны оқытудың инновациялық әдістері.* - Алматы: Казак университеті 2013. - 258 б.
5. *2018-2019 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы: Әдістемелік нұсқау хат.* Астана, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы.
6. Булычёва М.Б. *Использование информационных и коммуникативных технологий на уроках биологии.*// Биология в школе. 2008.№16.

Шопан Б., Картбаева Г.Т., Жомартова Г.Ж.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ БИОЛОГИИ

Аннотация. В статье рассказывается об основных методологиях учебно-воспитательной работы в современных средних школах страны. На основе основных задач школ обновленного содержания образования показаны возможности технологий общего обучения.

Изложено, что новое технологическое обучение в образовании и воспитании – дидактическое средство повышения познавательных интересов и активности учащихся. На уроке биологии определены и обозначены основные задачи развития познавательной активности. Изложены основные ведущие идеи исследования в данном направлении, источники исследования.

Shopan B., Kartbaeva G.T., Zhomartova G.Zh.

METHODOLOGICAL FEATURES OF NEW BIOLOGY TEACHING TECHNOLOGIES

Annotation. The article describes the main methodologies of educational work in modern secondary schools of the country. On the basis of the main tasks of the schools of the updated content of education, the possibilities of general learning technologies are shown.

It is stated that the new technological training in education and upbringing is a didactic means of increasing the cognitive interests and activity of students. At the biology lesson, the main tasks of the development of cognitive activity are identified and outlined. The main leading ideas of the research in this direction, the sources of the research are presented.

Якшук И.В.,
педагог-исследователь КГУ «ОСШИКОР им. А. Молдагуловой» г. Караганда
120byakshuk@mail.ru
Ершова Н.Н.,
педагог-исследователь КГУ «Лицей №2» г Караганда,
ershova.57@mail.ru

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ХОДЕ ПРЕПОДАВАНИЯ СЛОЖНЫХ ТЕМ БИОЛОГИИ 10 – 11 КЛАССА

***Аннотация.** Обновленная программа биологии в 10 – 11 классах оказалась чрезвычайно сложной, как для преподавания учителем, так и для восприятия и понимания учащимися, особенно естественно-математического цикла. К тому же учебники, которые были предложены для использования в этих классах, не выдерживают никакой критики. Авторы статьи предлагают некоторые методы и подходы решения этих проблем.*

Стремясь реализовать генеральную линию нашего образования на функциональную грамотность и профессиональное ориентирование в старших классах, создатели учебников биологии для 10 – 11 классов естественно-математического цикла «перегрузили» их статьями из научных журналов и монографий. Порой, эти статьи содержат повторяющуюся информацию, сложную, отличную от предыдущей статьи, терминологию. Учитель вынужден сам искать во всем этом огромном разнообразии фактического материала ключевую информацию, интерпретировать ее в доступный формат, чтобы донести до понимания учащимися, сделать материал интересным, показать его ценность с точки зрения формирования общей картины мира, межпредметной связи и практической ценности.

В этой связи огромную роль будет иметь правильный выбор средств и методов для реализации целей урока, развития у учащихся самостоятельности в добывании знаний и работе с источниками информации. Для демонстрации этих средств и методов мы выбрали в 10 классе в разделе «Эволюционное развитие» тему «Кладограммы и филогенетические деревья», с учебными целями: 10.1.1.2 составлять, интерпретировать и сравнивать кладограммы и филогенетические деревья.

В учебнике ЕМН этой теме посвящены 5 параграфов, которые сложно и путанно «пытаются» с разных сторон осветить эту тему. Предлагаем следующие средства и методы для решения этих проблем:

В начале урока, который по форме является уроком изучения новой темы, провести **актуализацию знаний**. На слайде презентации демонстрируем название темы и предлагаем учащимся такие вопросы:

1. Как вы думаете, что может означать слово «Кладограмма», на какие другие термины оно похоже?

(похоже на слово «диаграмма», которое означает графическое отражение темы)

2. Что означает словосочетание «Филогенетическое древо»: отдельно «древу» и «филогенез»

В ходе фронтальной беседы и обсуждения выходим на цели урока: *отражать графически этапы эволюции и эволюционное родство определенной группы живых организмов.*

В качестве **системы оценивания** мы выбрали систему накопления баллов за правильные ответы: ученик получает жетон за каждый правильный ответ. В ходе работы в группе, выступления при защите своего задания, учащиеся после выступления сами решают кому в их группе сколько жетонов дать: 1 или 2 или не давать вовсе. В конце урока те, кто набрал не менее 5 жетонов получают 10 баллов. Раздавать их помогает кто-либо из уч-ся. Как показывает практика, такой комплексный подход к оцениванию в ходе всего урока очень стимулирует учащихся, которые еще не набрали нужного количества жетонов, активизироваться. Мы не раз наблюдали, как товарищи в группе помогают и подбадривают более нерешительных к ответам. Таким образом данная методика оценивания решает и некоторые **социальные задачи урока**, в то же время не исключает объективную оценку учителя, так как он всегда может внести некоторую

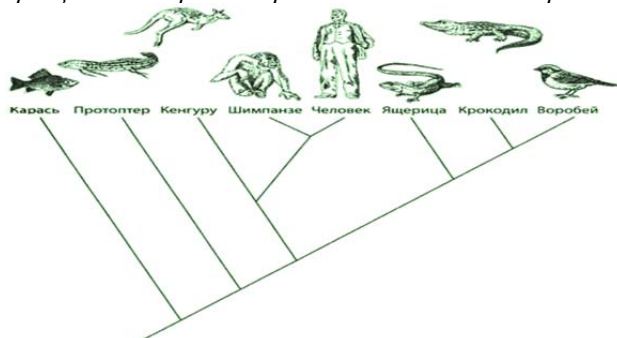
корректировку. А еще этот метод помогает учителю не только поощрять по ходу урока каждого, но и элементарно: не пропустить тех учащихся, кто достоин хорошей оценки. Особенно это актуально в классе, где учитель работает недавно и не знает имен всех учащихся. С жетонами же учащиеся обязательно подойдут в конце урока к учителю, чтобы «обменять» жетоны на оценку. При этом тем, кто набрал меньше 5 жетонов, можно вместо 10 баллов поставить 9, 8 или 7 баллов.

Переходим к **основной части урока**. Сначала любым способом делим класс на 5 групп. Нам понравился способ деления с помощью бочонков лото: те, кому достались бочонки с числами от 1 до 10 – первая группа, с 11 по 20 – 2 группа и т.д.

На экране появляется слайд с изображением кладограммы и филогенетического дерева. Учитель демонстрирует их, спрашивает: **чем они отличаются визуально друг от друга? Затем раздает каждой группе задание, объясняет критерии оценивания ответов.**

В качестве образца приводим здесь одно из заданий:

Задание: На рисунке упрощенный вариант филогенетического дерева.

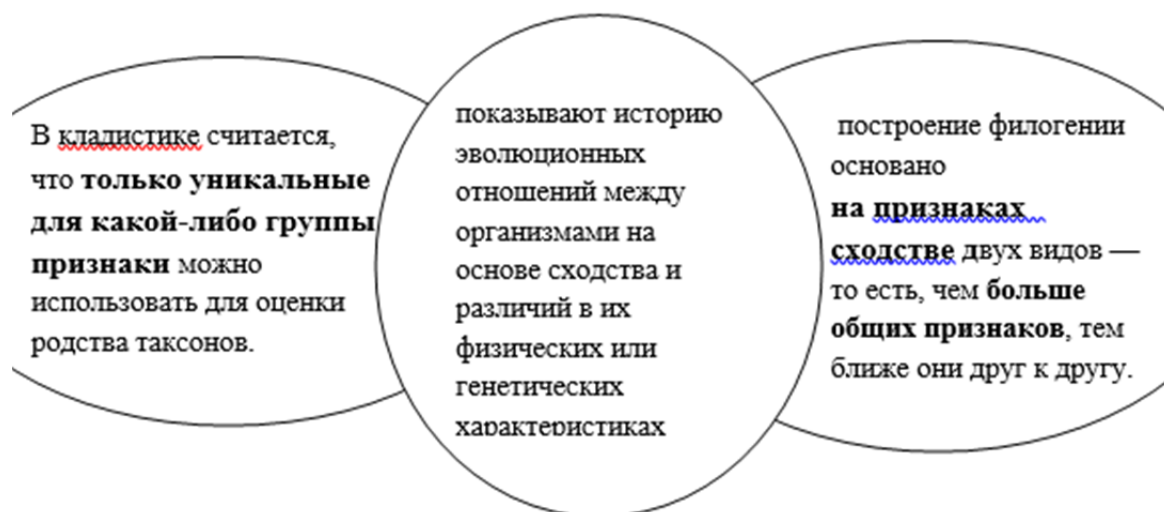
А Поместите букву «А» на месте, которое указывает самого последнего общего предка млекопитающих и ящериц.

ВС какой одной таксономической группой млекопитающие более тесно связаны, чем с любой другой? Объясните почему?

С Близкими родственниками крокодилов являются птицы. Однако, традиционная систематика разместила крокодилов в том же классе, что и черепах, ящериц, змей? Почему?

У каждой группы задания примерно равного объема и сложности. Группа обсуждает и выполняет его в течение 5 мин. Затем представляет задание и ответ для остальных уч-ся и проводит рефлексию с оценкой активности членов команды, выдаются жетоны.

Выступления всех групп завершаем **обобщением**. В качестве стратегии обобщения предлагаем диаграмму Венна: «Сходство и отличия кладограммы и филогенетического дерева». Группы, помогая друг другу, заполняют в тетрадах диаграмму сравнения в течение 5 мин. Затем учитель на слайде показывает правильный ответ, учащиеся сравнивают, делают исправления или отстаивают свою точку зрения, тогда опять «включаем» систему оценивания.

Еще одна часть урока- **Практическая значимость** изучаемой темы. Об этой части современного урока говорят не меньше, чем о функциональной грамотности, т.к. именно она показывает значение современных знаний в жизни каждого человека. И, как показывает опыт,

если на уроке начинаешь говорить о том, в какой области жизни или профессии пригодятся те или иные знания, ученики, как правило, внимательнее начинают относиться к предмету. К тому же это всегда область **межпредметных связей, интеграция наук**. Особенно это актуально для естественно-математического направления. Ученики начинают понимать, что современная биология – это совсем не про «пестики и тычинки». Обновленная программа биологии для 10 – 11 классов именно этим ценна, но, к сожалению, - не наши учебники.

Вернемся к нашему уроку. Казалось бы, какая практическая значимость может быть в изучении эволюции видов на примере кладограмм и филогенеза?

В XIX веке для сравнения организмов анализировалось только *строение*. Этим же методом пользовались Ч.Дарвин и Ж.Б.Ламарк. В современной науке используют методы биохимического и молекулярно-генетического анализа. Особенно это стало актуально после расшифровки генома человека, т.к. теперь, сравнивая генотипы разных людей, мы можем устанавливать доказательно их родство. А благодаря развитию биоинформатики и современным технологиям, это становится еще и доступно материально. Предлагаем посмотреть коротенький видеосюжет, который в доступной, популярной форме показывает практическую значимость этих знаний. Видеосюжет очень хорошо дополнит наш урок, т.к. позволит сменить вид деятельности, обеспечит концентрацию внимания. (2)

Завершаем урок рефлексией:

1 Что было трудно на уроке?

2 Что вам больше всего понравилось в этом уроке?

3 Что было новым и интересным в этом уроке?

Объясняем **домашнее задание**:

Выбрать «любимый» организм. Используя Интернет для исследований, создать филогенетическую карту для этого организма. Объяснить письменно термин «филогенетический».

Если мы вернемся к целям нашего урока, то увидим, что в ходе урока не была реализована одна цель: **создавать** и ...кладограммы и филогенетические деревья. Предлагая такое **творческое** домашнее задание, мы решаем еще одну задачу современного урока: **индивидуальный подход**, т.к. уровень его выполнения будет зависеть от личных установок, уровня знаний и интересов нашего ученика.

Список использованной литературы:

1. Законы Республики Казахстан «Об образовании», «О статусе педагога»
2. «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов образования всех уровней образования» приказ МОН РК от 31 октября 2018 года № 604 (с изм. и доп. на 28 августа 2020 года № 372) <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017669>
3. «Об утверждении перечня учебников, учебно-методических комплексов, пособий и другой дополнительной литературы, в том числе на электронных носителях» (приказ МОН РК от 10 июня 2021 года № 286)

Якшук И.В.

10-11 СЫНЫПТАРЫНДА БИОЛОГИЯ ПӘНІНЕН КҮРДЕЛІ ТАҚЫРЫПТАРДЫ БЕРУ КЕЗІНДЕ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРДІ ПАЙДАЛАНУ

Аңдатпа. 10 – 11 сыныптарына арналған биология бағдарламасының жаңартылуы күрделілікке әкеліп отыр, бұған мұғалімдердің сабақ беруі мен оқушылардың материалды меңгеруі, әсіресе жаратылыстану-математика циклінде де оңай емес. Сонымен қатар оқулықтарды пайдалану үшін де сын көтермейді. Мақала авторлары осыны жеңілдету үшін кейбір әдістерді беріп ұсынған.

Yakshuk I. V.,

USE OF INTERACTIVE METHODS IN TEACHING COMPLEX TOPICS IN BIOLOGY IN GRADES 10-11

Annotation. Updating the biology program for grades 10-11 makes it difficult, which is not easy for teachers to teach and students to master the material, especially in the natural and mathematical cycle. It is also not critical for the use of textbooks. The authors of the article gave some methods to simplify this.

**ҚАЗІРГІ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕР: ӨЗЕКТІ
МӘСЕЛЕЛЕР, ЖЕТІСТІКТЕР МЕН
ИННОВАЦИЯЛАР**

**СОВРЕМЕННЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ:
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ДОСТИЖЕНИЯ И
ИННОВАЦИИ**

**MODERN RESEARCH: CURRENT PROBLEMS,
ACHIEVEMENTS AND INNOVATIONS**

Алмаганбетова С. Н.
«Әл-Фараби атындағы мектеп-гимназиясы» КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

ОҚЫТУДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ КӨШБАСШЫЛЫҒЫН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа. Міне, қазіргі кезде біздің елімізде де білімге барлық күшті салып жатыр. Ол болашақ ұрпақтың білім арқылы барлық белестерді жеңуіне ұстаздар арқылы сіңіруде. Жақсы ұстаз—әрқашан да кәсіби деңгейі жоғары, интеллектуалдық, шығармашылық әлеуеті мол тұлға. Ол оқытудың жаңа технологияларын тәжірибесіне ендіруге дайын, оқу-тәрбие ісіне шынайы жанашырлық танытатын қоғамның ең озық бөлігінің бірі.

Оқуға бағытталған көшбасшылық жоғары сапалы білім берілуіне қол жеткізу мақсатында оқу үдерісіне және оқушылардың, сондай-ақ мұғалімдердің, қызметкерлердің нәтижелеріне бағдарланған. Көшбасшы-мұғалімдер оқыту мен оқу үдерісін бақылау, нәтижелерді пайдалану, мұғалімдердің мықты жақтарын анықтап, олардың қажеттіліктерін білу, оқушылар топтары мен мектептің құрылымдық бөлімшелері үшін басымдықтарды белгілеу арқыты сыныптардың және бүкіл мектептің ішінде не болып жатқанын біліп отырады. Бкндай көшбасшылық барлық деңгейлерде қажет, себебі мектептегі көшбасшылық идеясын іске асыру маңызды екенін естен шығармай, оқуға бағытталған көшбасшылықты тарату және дамытуға басымдық беру қажет.

Білім берудегі басқару және көшбасшылық – білім берудің кез келген жүйесіндегі тұрақты даму мен өзгерістердің сырттан енгізілуі мүмкін емес, олар нақты сыныптардағы мұғалімдердің тәжірибесі мен түсініктеріндегі өзгерістерден бастау алуы керек деген тұжырымға саяды. Бағдарламаның негізгі идеясын сыни тұрғыдан бағалау, өзгерту және тәжірибе мен білім саясатын қайта бағалау нәтижесінде мұғалімдер бастамасымен барлық деңгейлерде өзгерістердің іске асырылатынына негізделеді. Білім беру сияқты көшбасшылық та адамның тұрақты дамуына әкелетін негізгі қабілеті болып табылады. Өзгеріс үдерісі өз даму жолында қолайсыздық пен келіспеушілік тудыруы ықтимал. Мұндай кезде өзгеріс үдерісін басқару оңай емес. Мұғалім ретінде, біз кейде өзіміздің әрекет ету мүмкіндігіміз бен күш-қайратымызды жоғалтып жатқанымызды сеземіз.

- Іс-тәжірибені жетілдіру жұмыстарын өз қолына алуға;
- Өзгерістер енгізу үшін әріптестерімен стратегиялық шешімдер қабылдауға;
- Бірігіп жұмыс істеуде фактілерді жинауға және қолдануға;
- Кәсіби білімді құруға және таратуға атсалысуға міндетті.

Дамыту жұмыстарын зерттеумен шатастыруға болмайды. Мұғалім – дамыту жұмысының көшбасшысы болып табылады.

Топтық, жұптық жұмыстар кезінде оқушылар өзара әрекеттесе отырып жұмыс жасады. Сондай-ақ топ құрамы өзгерген сайын топтағы балаларға қарап кейбір үнсіз оқушылар белсенділік танытты. Өз идеясын қосып оған сыныптастары тарапынан қолдау тапқанына қуанып сабаққа белсене қатысты. Топтық жұмыстардың тиімділігі де осында бұл кезде балалар пікірлеседі, талқылайды және өзгелерді тыңдай білуге үйренеді. Бірінші бетпе-бет кезінде белгілі бір тақырыптарға байланысты таныстырылым жасап, қорғадық. Мысал үшін «Нан пісіру» рецептін жасау кезінде өз ойымызды қағаз бетіне түсіріп жай ғана нан пісіруді үлкен бір философиялық ойлармен оқу үдерісіндегі өз тәжірибемізбен байланыстыра отырып жеткіздік. «Инклюзивті мектеп» үлгісін жасау кезінде өз қиялымызға ерік беріп жауапкершілігі шектеулі балалар оқи алатындай мектеп үлгісін жасап шығардық. Сондай-ақ «Мінсіз оқушы», «Мәдениет», «Ұлттық құндылықтар» тақырыптарында топпен жұмыс жүргізе отырып әр топ мүшелері қорғап отырдық. Таныстырылым жасау шығармашылыққа, әсемдікке, пікірлесуге, талқылауға және өз ойын жеткізе алуға үйретеді. Мен өз сабақтарымда оқушылардың тілдерінің шорқақ, сөздік қорлары аз және өз ойын жүйелі жеткізе алмайтындықтарын ескере отырып, келешекте осы кемшіліктерді жою мақсатында жоғарыдағы әдіс-тәсілдерді қолдана отырып қол жеткізбекпін. Білім берудегі басқару және көшбасшылық – білім берудің кез келген жүйесіндегі тұрақты даму мен өзгерістердің сырттан енгізілуі мүмкін емес, олар нақты сыныптардағы мұғалімдердің тәжірибесі мен түсініктеріндегі өзгерістерден бастау алуы керек деген тұжырымға саяды.

Бағдарламаның негізгі идеясын сыни тұрғыдан бағалау, өзгерту және тәжірибе мен білім саясатын қайта бағалау нәтижесінде мұғалімдер бастамасымен барлық деңгейлерде өзгерістердің іске асырылатынына негізделеді. Білім беру сияқты көшбасшылық та адамның тұрақты дамуына әкелетін негізгі қабілеті болып табылады. Өзгеріс үдерісі өз даму жолында қолайсыздық пен келіспеушілік тудыруы ықтимал. Мұндай кезде өзгеріс үдерісін басқару оңай емес. Мұғалім ретінде, біз кейде өзіміздің әрекет ету мүмкіндігіміз бен күш-қайратымызды жоғалтып жатқанымызды сеземіз. Мұғалімнің көшбасшылығын дамытуға әсер етудің ерекше түрі жауапты қызметі бар немесе жоқ мұғалімдер деп анықталуы мүмкін:

- Іс-тәжірибені жетілдіру жұмыстарын өз қолына алуға;
- Өзгерістер енгізу үшін әріптестерімен стратегиялық шешімдер қабылдауға;
- Бірігіп жұмыс істеуде фактілерді жинауға және қолдануға;
- Кәсіби білімді құруға және таратуға атсалысуға міндетті.

. Мұғалім – дамыту жұмысының көшбасшысы болып табылады.

-көшбасшылықты іске асырудағы қажеттілік көкейтестілігін оқыту үдерісінің субъектілерінің жеке тұлғалық, кәсібилік, коммуникативтік дамуының құралы ретінде қарастыру;

-көшбасшы ретінде даму мен біліктілікті қалыптастыруда тәжірибе алмасу;

«Білім берудегі басқару және көшбасшылық» модулін мен таныстырылым әдісінен көремін. Өйткені бұл әдісте таныстырылым жасаған оқушы өз тобының көшбасшысы болады. Өз тобы атынан шыққан оқушы өзін көшбасшысы ретінде сезініп ілгері ұмтылады, өз мүмкіндігіне риза болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы»
2. Мирсейітова С. Сын тұрғысынан ойлау технологиясы
3. Оқыту – тәрбиелеу технологиясы Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал, №3, 2010ж.

Алмаганбетова С. Н.

ПУТИ РАЗВИТИЯ ЛИДЕРСТВА УЧАЩИХСЯ В ОБУЧЕНИИ

Аннотация. Критическое мышление включает развитие таких навыков, как приобретение доказательств посредством наблюдения и слушания, с учетом контекста, и применение соответствующих критериев для принятия решений. Поэтому ученикам необходимо предоставить возможность для развития навыков наблюдения, анализа, суждения и интерпретации.

Almaganbetova S. N.

OKYTUDA OKUSHYLARDYN KOSHBASHYLYGYN DAMYTU ZHOLDARY

Annotation. Critical thinking includes the development of skills such as acquiring evidence through observation and listening, taking into account the context, and applying appropriate criteria for decision-making. Therefore, students should be given the opportunity to develop the skills of observation, analysis, judgment and interpretation.

УДК 37

Альбазарова И.Д. Тетерина И.В.
Учителя начальных классов, КГУ «Основная школа №81»
г. Караганда, Республика Казахстан

АКТИВНЫЕ ПРИЕМЫ СПОСОБСТВУЮЩИЕ ВОВЛЕЧЕНИЕ УЧАЩИХСЯ В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС НА УРОКЕ МАТЕМАТИК В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аннотация. Известно, что обучение, как и всякий другой процесс, связан с движением. Движение в процессе обучения идет от решения одной учебной задачи к другой, продвигая ученика по пути познания: от незнания к знанию, от неполного знания к более полному и точному. Обучение не должно сводиться к механической “передаче” знаний, так как обучение

является двусторонним процессом, в котором тесно взаимодействуют педагог и ученик: преподавание и учение.

«Предмет математики настолько серьёзен, что полезно не упускать случаев сделать его немного занимательнее». (Блез Паскаль)

Как активизировать мыслительную деятельность учащихся на уроке? Как заставить младшего школьника задуматься, начать размышлять над математическими заданиями, вопросами, задачами? Во всяком случае, не принуждением, которое угнетает ребенка, не способствует развитию учебной мотивации.

Многие задачи занимательного характера передавались из поколения в поколения, сейчас на их основе составляются новые задачи, так как именно они служат формированию полезных мыслительных навыков. Задачи с поэтическим оформлением (задачи в стихах) в начальных классах просты и доступны по содержанию, их темы близки и связаны с жизнью и деятельностью детей. Использование энциклопедических сведений в математических заданиях, задания с природоведческим и историческим сюжетом позволяют детям увидеть неразрывную связь математики с окружающим миром, расширяют их кругозор, обогащают активный словарный запас. В логических играх путем «цепочки» несложных умозаключений, дети предвидят, предугадывают необходимый результат, ответ. Высказывая суждения и умозаключения, ребенок приобретает необходимые азы логического мышления, а также учится правильной, четкой, лаконичной речи.

Интерес и игра - вот средства, которые способны организовать детей на активную умственную деятельность, вовлечь в поиск, приобщить его к творческой работе на уроке. Игра помогает ребенку быть успешным, смелым, усидчивым, любознательным, смекалистым.

Вызвать у детей интерес к отдельным заданиям и математике в целом помогут оригинальные задания, загадки, ребусы и кроссворды, экскурс в прошлое математики и замечательные математические игры во внеурочное время. Цель этих мероприятий не только привлечь внимание детей и вызвать у них удивление, но и сделать интерес к математике достаточно стойким, помочь овладеть математическими умениями не только сильным ученикам, но и тем, для которых данный школьный предмет является наиболее сложным.

Знакомство с миром чисел и цифр, действий над ними служит основой для проникновения в сознание ребят чувства прекрасного в самой математике.

Интерес детей к математике невозможен без интереса к предмету со стороны учителя. Включение в урок и во внеклассную работу интересных заданий, ребусов, головоломок, задач, выходящих за рамки учебника, позволяют детям видеть перед собой увлеченного учителя, проявляющего интерес к математике, содействующего развитию их математических способностей.

Нестандартные задания позволяют с одной стороны развить интерес у ребенка, а с другой стороны - разнообразить работу учителя на уроке. Занимательность и игровые моменты, вносимые в учебный процесс, помогают снять усталость и напряжение на уроке.

Свои уроки стремлюсь строить так, чтобы дети могли расширить свой кругозор, развивать любознательность и пытливость, тренировать внимание и воображение, память и мышление. Все эти познавательные процессы под влиянием познавательного интереса приобретают особую активность и направленность.

Развивая внимание, мы развиваем основу всех познавательных процессов. Проводя устный счет, мы развиваем произвольное внимание, запоминаем расположение чисел и выявляем особенности решения простых задач и различных цепочек действий, различные действия с геометрическим материалом.

Обновление образования сегодня требует от педагогов знания тенденций инновационных изменений в системе современного образования.

Инновационная деятельность учителя начальной школы, направленная на совершенствование дидактического процесса, является компонентом целостной инновационной системы школы и предполагает изменения в целях, условиях, содержании, методах и формах обучения, способствующие повышению качества обучения посредством целенаправленной реализации его развивающего потенциала. Специфика инновационной деятельности учителя начальной школы определяется ориентацией данной ступени обучения на приоритетное развитие познавательной активности детей, их мыслительных способностей, а также - учебной

деятельности как организационной основы активной познавательной деятельности в школе. Инновационная работа достигается через внедрение в учебный процесс интерактивных форм и методов обучения.

Интерактивные формы и методы обучения показывают новые возможности, связанные, прежде всего с налаживанием межличностного взаимодействия путём внешнего диалога в процессе усвоения учебного материала. Между учащимися в группе возникают определённые межличностные взаимоотношения; и от того, какими они будут, во многом зависит успешность их учебной деятельности. Умелая организация взаимодействия учащихся на основе учебного материала может стать мощным фактором повышения эффективности учебной деятельности в целом.

Научные инновации, продвигающие вперёд прогресс, охватывают все области человеческих знаний. Внедрение технологий начинается с создания инновационного фона и актуализации школьных проблем. Этап поиска новых идей включает в себя актуализацию школьных проблем и потребностей, предварительную работу по формулировке целей, идей нововведения, создание образа будущей школы. Подкрепив «узкие» места новейшими технологиями, можно повысить общую эффективность педагогической системы. Основными направлениями и объектами инновационных преобразований в педагогике являются:

Обучение в начальной школе вмещает в себя очень большой объём знаний. Данные знания необходимо дать детям не только в теоретическом виде, но и отработать определённые умения и навыки. Для успешного обучения современного ребёнка необходимо создание определённых условий на уроке, которые способствуют развитию интереса к процессу обучения, формированию мотива деятельности учащихся и активизации познавательной деятельности.

Активизация познавательной деятельности, активизация внимания - эти задачи ставит перед собой каждый учитель, идущий на урок. Успешное решение этих задач невозможно без поиска методов развития познавательного интереса, так как урок математики, сам по себе является интересным детям, без них может стать скучным и малоэффективным.

Главная задача учителя организовать совместный поиск решения возникшей на уроке перед учащимися задачи. Учитель выступает как режиссёр мини-спектакля, который рождается непосредственно в классе. Новые условия обучения требуют от учителя умения выслушать всех желающих по каждому вопросу, не отвергнув ни один ответ, встать на позицию каждого отвечающего, понять логику его рассуждения и найти выход из постоянно меняющейся учебной ситуации, анализировать ответы, предложения детей и незаметно вести их к решению проблемы.

Математика в начальных классах является основным учебным предметом. Младшие школьники усваивают систему важнейших математических понятий, овладевают умениями и навыками в области счета, письма, речи, без чего невозможно успешное обучение в школе.

Проблема развития ученика является одной из сложнейших задач в педагогической практике. Решение этой проблемы зависит от того, на получение какого именно результата ориентируется учитель в своей работе. Критерием деятельности является конечный результат: либо дать ученику лишь набор по предмету, либо сформировать личность, готовую к творческой деятельности.

Совершенствование процесса обучения определяется стремлением развивать познавательную деятельность учащихся. Суть данного развития младшего школьника заключается в такой организации учебной деятельности, при которой учащийся приобретает основные навыки получения знаний и на основе этого научится самостоятельно «добывать знания».

Большая роль в отборе средств, методов и приемов работы на уроке отводится учителю. Успех дела зависит здесь во многом от того, насколько глубоко проникает учитель в специфику учебного материала, насколько умело ставит учебные познавательные задачи, учитывая при этом уровень общей и математической подготовки учащихся, их личностные качества и прогнозируя результаты использования того или иного средства, метода или приема.

Выбирая средства, методы и приемы обучения, необходимо помнить, что нельзя их универсализировать. Ни одно из средств, ни один из методов, взятых изолированно, не смогут обеспечить достижения целей обучения.

Я стараюсь каждый урок для детей сделать открытием нового, еще не познанного. Стремлюсь в своей работе к созданию условий, обеспечивающих ребёнку успех в учебной работе, ощущение радости на пути продвижения от незнания к знанию, от неумения к умению.

Современное общество предъявляет даже ученику начальных классов ряд требований. Ребенок должен быть всесторонне развитым, хорошо ориентироваться в современных условиях, осваивать компьютер, ставить перед собой перспективные цели. Поэтому нужно постоянно повышать качество знаний. Начальная школа должна не только давать сумму определенных знаний, умений и навыков, необходимых для дальнейшего обучения, но и способствовать личностному развитию детей. Это требует от учителя постоянного роста, так как многие традиционные формы работы, силовые приемы воздействия, факультативные занятия не дают желаемого эффекта. Нужны новые технологии, стимулы учебной деятельности, индивидуальный подход к каждому ученику, различные формы работы (индивидуальная, парная, групповая на основе разноуровневого обучения).

Нам кажется, что нельзя принуждать учиться, нужно заинтересовать, увлечь ребенка. Тогда проще научить мыслить, анализировать, обобщать, делать выводы. Прочность знаний у младших школьников дается, в основном, тренировкой. Знания, приобретаемые малышами на основе интереса, из любознательности, содержащие не только программный, но дополнительный материал, легче усваиваются младшими школьниками.

Активизировать познавательную деятельность помогают различные технологии: проектные, исследовательские, личностно ориентированные, нестандартные уроки, построенные в виде экскурсий, путешествий, ролевых игр.

Список использованных источников:

1. Анцибор М.М., *Активные формы и методы обучения.* – Тула, 2002, с.112.
2. Бондаревский В.Б. *Воспитание интереса к знаниям и потребности к самообразованию.* - М., Просвещение, 1985, с.218.
3. Букатов В.М. *Педагогические таинства дидактических игр: Учебно-методическое пособие / В.М. Букатов.* - М.: Московский психолого-социальный институт: Флинта, 2005, с. 124.
4. Вахрушева Л.Н. *Проблема интеллектуальной готовности детей к познавательной деятельности в начальной школе // Начальная школа. 2006. - № 4. - с.63-68.*
5. Дрозд В.Л., Урбан М.А. *От маленьких проблем - к большим открытиям // Начальная школа. - 2005. - № 5. - С.37.*

Альбазарова И.Д. Тетерина И.В

**БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕГІ МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫ ОҚУ
ПРОЦЕСІНЕ ТАРТУҒА ЫҚПАЛ ЕТЕТІН БЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕР**

Аңдатпа. Оқыту, кез-келген басқа процесс сияқты, қозғалысқа байланысты екені белгілі. Оқу процесінде қозғалыс бір оқу мәселесін шешуден екіншісіне ауысады, оқушыны таным жолымен алға жылжытады: білмеуден білімге, толық емес білімнен толық және нақтыға дейін. Оқыту білімді механикалық беруге дейін төмендетілмеуі керек, өйткені оқыту-бұл мұғалім мен оқушы тығыз өзара әрекеттесетін екі жақты процесс: оқыту және оқыту.

Albazarova I.D. Teterina I.V.

**ACTIVE TECHNIQUES THAT CONTRIBUTE TO THE INVOLVEMENT OF STUDENTS IN
THE LEARNING PROCESS AT THE MATH LESSON IN ELEMENTARY SCHOOL**

Annotation. It is known that learning, like any other process, is connected with movement. The movement in the learning process goes from solving one learning task to another, advancing the student along the path of knowledge: from ignorance to knowledge, from incomplete knowledge to more complete and accurate. Learning should not be reduced to a mechanical “transfer” of knowledge, since learning is a two-way process in which the teacher and the student closely interact: teaching and learning.

Бауыржан Н.А.
 Бастауыш сынып мұғалімі
 «Әл-Фараби атындағы мектеп-гимназиясы» КММ
 Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ЖАЗУ ЖҰМЫСТАРЫ АРҚЫЛЫ САУАТТЫЛЫҚҚА ҮЙРЕТУ

Аңдатпа. Міне, қазіргі кезде біздің елімізде де білімге барлық күшті салып жатыр. Ол болашақ ұрпақтың білім арқылы барлық белестерді жеңуіне ұстаздар арқылы сіңіруде. Жақсы ұстаз—әрқашан да кәсіби деңгейі жоғары, интеллектуалдық, шығармашылық әлеуеті мол тұлға. Ол оқытудың жаңа технологияларын тәжірибесіне ендіруге дайын, оқу-тәрбие ісіне шынайы жанашырлық танытатын қоғамның ең озық бөлігінің бірі.

Қазіргі мектеп бағдарламасында оқушылардың сауатты жазу дағдысын қалыптастыруға ерекше назар аударылып отыр. Қоғамының мүшелерінің жалпы мәдениеті көтерілген сайын өмірдің сан-саласында қолданатын тілдің мәдениеті де көтеріліп, сөйлейтін, жазатын ойды анық айқын, жатық, әрі мәнерлі етіп құрауды қажет етеді. Бұл үшін оқушының тілін ауызша да, жазбаша да дамыту қажет.

Онда бастауыш мектепте қажетті біліктер мен дағдыларды игеруге оқу, жазу, санау, шығармашылықпен ойлау қабілеттерін дамытатындай оқу әрекетін ұйымдастыру атап көрсетілген және оқушының жеке тұлға болып қалыптасуына мүмкіндігін ашу, білігін қалыптастыру көзделген. Қазіргі таңда мұғалім оқушыға алдын-ала бәрін өзі дайындап бермеуі тиіс, оқушы өзі ізденуі қажет. Ал мұғалім оқушының оқуын, ақыл-ой дамуын ұйымдастыруы, оған басшылық жасауы қажет. «Тәуелсіз ел-тірегі-білімді ұрпақ» десек, жаңа дәуірдің күн тәртібінде тұрған келелі мәселелердің бірі-білім беру, ғылымды дамыту, жан-жақты дамыған жеке тұлғаны тәрбиелеу. Ал бұл істің қайнар көзі білім ордасы-мектеп, ал мектептің –жаны мұғалім. Олай болса ел сенген мектеп мұғалімі: «Оқыту дегеніміз-екі есе оқу» деген қағидаға сәйкес болуы шарт.

Бастауыш сынып оқушыларын оқытуда жаңаша міндеттер қойып отыр. Мұның өзі әрбір мұғалімнен оқу үрдісін қайта қарауды бұрыннан қалыптасқан әдістер мен технологияларды жаңа өмір талабына сай өзгертілген түрлерімен ұтымды қажет етеді. Оқытудың дәстүрлі түрінен басқа форма бар ма екен? Оқушыда неге білім алсам деген ой бірінші емес? Оқушыны неге баға үшін оқиды? деген сұрақтар мазалады. Сонымен қатар оқытуды жазу түрлерін меңгерсем, жаңа әдіспен жұмыс істесем, ерекше формамен таныссам деген құштарлығым басым болды. Ол жаңа тәсіл – балаға жазба тіл дағдысына үйрету.

«Тіл дамымаған баланың басқа да психикалық қызметтері дамымайды». Әсіресе, жазба тілді дамыту маңызды және күрделі мәселе. «Жазба сөз ауыз сөзге қарағанда өзгеше психологиялық негізі бар, айырықша тіл функциясы. Ол өте қиын саналы, әдейі бір мақсатпен жұмсалатын тіл формасы». Осы уақытқа шейін жазбаша тілді меңгерудің, яғни оқушының жазу дағдысын қалыптастырудың бастауышта үш кезеңі бары, сол кезеңдерге қойылатын талаптарды орындауға төселдіру қажеттігі және мұның бәрі өте күрделі процесс болып табылатындығы туралы айтылып келді.

Бұл жөнінде профессор Т.Тәжібаев: «Жазба сөзді жақсы білу үшін психологиялық операцияны жаңа түрде пайдалану керек»-десе, Л.С.Выготский: «әріп жазуға үйрету деп ойламау керек»-дей келіп, әрі қарай осы күнгі қолданып жүрген дыбыстық талдаудың да жазуға үйрету жолына жатпайтындығы туралы: «...тәжірибе көрсеткендей, сөз ішіндегі дыбыстарды талдай алатын бала сөз жазып кетеді деп айтуға болмайды, оған жазу механизмін үйрену қажет» дейді. Ғалымдардың «Жаңа түрдегі психологиялық операция пайдалану керек», жазба тіл дағдысына үйрену қажет» деп отырғандары баланы жазу әрекетіне үйретудегі жаңа тәсіл. Себебі, онда рухани-адамгершілік құндылықтың іргетасы қаланады. Сауат ашу арқылы баланың танымдық белсенділігі, қоршаған ортамен қарым-қатынасы дамып интеллекті байиды. Сондықтан жұмысты дұрыс, сауатты атқаруға бірден үйрету керек. Мұндай жағдайдағы сауаттылық –ол бәрінен бұрын міндеттерді шешеудің шығармашылық жұмысқа үйрету барысында оқытудың жалпы мақсаты

мен міндеттерін жоспарлап есепке алу керек. Жұмысқа үйрету кезінде мына ережелерге сүйенгені дұрыс.

Ол үшін сауат ашудың негізгі мақсаты - оқу дағдысының негізін қалау, фонетикалық, есту қабілетін дамыту, дыбыстарды ажырата білу, әріптің баспа түрін таңбалап жазу, әріптерді таныту, буын, сөз, сөйлемді оқуға үйрету сауатты жазу дағдыларын қалыптастыру өздігінен оқуға, жазуға дағдыландыру, кітап оқуға қызығушылығын арттыру, ауызша сөйлеуге үйрету жүзеге асырылады. Осы мақсатты шешу үшін, сауат ашуда төмендегідей міндеттерді жүзеге асыру керек.

- оқушылардың жас ерекшелігін ескеру;
- оқыту принциптерін басшылыққа алу;
- сөйлеу тілінің дыбыстық ерекшеліктерін меңгерту, яғни сөздегі дыбыстарды дұрыс айтуға

үйрету:

- буындап оқу әдісі арқылы, сөзді тұтастай оқуға дағдыландыру;
- дыбысты әріптермен дұрыс таңбалауға, жазуға, сөз ішіндегі олардың байланысу тәсілдерін сақтап, сөздерді тұтас жазуға үйрету;
- жазудың талаптарын орындату;
- балалардың сөйлеу тілін, байланыстырып сөйлеуін дамыту.

Әріпті жаза білуге үйрету емес, оның әрбір элементін дұрыс сақтауға, оңға қарай біркелкі көлбеу, таза, анық жазуға машықтандыру. Көркем жазу - адам өмірінде әсемдік пен сәнділікті сақтаудың, оны жетілдірудің бір жолы. Соның ішінде оқушылардың жазуына каллиграфиясына тоқталатын болсақ, ол тек мектеп қабырғасында қалыптасады.

Сауат ашу - аса жауапты да күрделі жұмыс. Өйткені сауат ашу кезеңінде оқушылар дыбысты әріппен таңбалай білуге үйретіліп қоймайды, сонымен бірге каллиграфиялық талапқа сай жазуға дағдылануы тиіс. Бала сауатты жазу үшін грамматикалық ережелерді дұрыс түсініп, күнделікті өмірде қолдана алатын дәрежеге жетуі тиіс. Әдетте, мұғалім жалпы жазу жұмысын, оның ішінде сауатты жазуды бастаудан бұрын сыныппен біршама дайындық жұмысын жүргізуі тиіс. Ондай даярлық жұмыстары жаза білу икемділіктерін меңгеруге керекті дәстүрлі ережелерді қамтиды. Жазуды жазылуы оңай әріптермен бастап, жазылуы қиын әріптерді жазуға біртіндеп көшкен дұрыс. Оқушының жазуын елемей деген сөз емес. Оқушының әрбір жазба жұмысын бағалауда, оның сауаттылығын арттыру керек.

Осы талаптарды орындау негізінде оқушылардың көркем жазу дағдысы қалыптасады. Әдемі жазу-өнер. Таза, анық әдемі жазуды оқу да жеңіл, ондай жазумен берілген ойды түсіну де оңай. Мектепке алғаш келген күннен бастап баланың жазуына жете көңіл бөлмеу көп жағдайда оның өз ісіне салдыр-салақ қарауына, жауапкершілікті сезінбеуіне әкеп соғады. Таза, әдемі жазуды талап ету оқушының әсемдік сезімін оятып, мінез-құлқын тәрбиелеп, жауапкершілікке, тыңғылықтылыққа үйретеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. *Бастауыш мектеп журнал №12.2010 Бастауыш сыныптарда барлық пәндерді оқыту-журнал.*
2. Г.Граник, С.М.Бондаренко, А.Консева. *Секреты орфографии. Москва, 1991. 18-23 стр. Аударған: Г.Мырзадәулет*
3. Львов М.Р. *Правописание в начальных классах. – Тула: Родничок; М.: Астрель, АСТ, - 2001.*
4. Садовникова И.Н. *Нарушение письменной речи у младших школьников. – М.: Просвещение, 2013.*
5. Кобдикова Ж.У. *Развитие функциональной грамотности школьников / Ж.У. Кобдикова // Казакстан мектебі. – 2014. - №11. – С. 36-40.*

Бауыржан Н.А.

ОБУЧЕНИЕ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ГРАМОТЕ ЧЕРЕЗ ПИСЬМЕННЫЕ РАБОТЫ

Annotation. Критическое мышление включает развитие таких навыков, как приобретение доказательств посредством наблюдения и слушания, с учетом контекста, и применение соответствующих критериев для принятия решений. Поэтому ученикам необходимо предоставить возможность для развития навыков наблюдения, анализа, суждения и интерпретации.

Bauyrzhan N.A.

LITERACY TRAINING OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS THROUGH WRITING WORKS

***Аннотация.** Critical thinking involves developing skills such as acquiring evidence through observation and listening, taking account of context, and applying relevant criteria for making judgements. Pupils must therefore be given opportunities to develop skills of observation, analysis, inference and interpretation.*

УДК 371.268

Бокижанова Г.К.

п.ғ.к., доцент, Академия «Bolashaq»
Қарағанды қаласы, Республика Қазақстан
borizhanovag@gmail.com

Кабирина П.

ДДОВ-21-3к студенті, Академия «Bolashaq»
Қарағанды қаласы, Республика Қазақстан

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

***Аңдатпа.** Мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеудегі ойын технологиясының рөлі қарастырылған. Авторлар балалар ойынын басқару ерекшеліктеріне назар аударады.*

Қазақстан Республикасы қоғамының қазіргі даму жағдайында өскелең ұрпақты тәрбиелеу бойынша үлкен жауапкершілік білім беру жүйесінің әртүрлі деңгейіндегі педагогтарға жүктелген.

Еліміздің мектепке дейінгі ұйымдары өз қызметінде Қазақстан Республикасының Конституциясын (1995 жылғы 30 тамызда қабылданды, 23.03.2019 жылғы өзгерістермен және толықтырулармен), "білім туралы" заңды (2007 жылғы 27 шілде), мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (2018 жылғы 31 қазандағы № ҚР БҒМ бұйрығы, 2021 жылғы 22.10. № 604 бұйрығы бойынша өзгерістер мен толықтыруларын басшылыққа алады).

Мектепке дейінгі ұйымдардағы тәрбие мен оқыту мазмұнын түбегейлі жаңарту қоғамдағы білім беру жүйесінің рухани, мәдени-жасампаздық рөлін жаңғыртуға бағытталған Қазақстан Республикасының жаңа білім беру саясатына негізделген. Елдегі жаңа әлеуметтік-экономикалық қатынастар жас ұрпақтың қалыптасуы мен дамуына айтарлықтай өзгерістер енгізуде. Осыған байланысты қоғамның, отбасының және балабақшаның негізгі міндеті үйлесімді дамыған тұлғаны тәрбиелеу болып табылады.

Мектепке дейінгі білім берудің мемлекеттік білім беру стандартының негізгі қағидаларының бірі – балалық шақтың әртүрлілігін қолдау, адамның жалпы дамуындағы маңызды кезең ретінде оның бірегейлігі мен өзін-өзі бағалауын сақтау, балалық шақты өмір кезеңі ретінде түсіну, ең алдымен баламен не болып жатқандығы маңызды. Бұл принципті сәтті жүзеге асырудың үлкен мүмкіндіктері ойынға - мектепке дейінгі жастағы балалар іс-әрекетінің жетекші түріне енгізілген. Ойынды шебер басқара отырып, тәрбиеші оны ақыл-ой, адамгершілік, еңбек, эстетикалық және дене тәрбиесі құралы ретінде қолданады, баланың құндылықтар жүйесін қалыптастырады. Ойын арқылы бала ересектер әлеміне енеді, рухани құндылықтарды игереді, алдыңғы әлеуметтік тәжірибені игереді.

Ойын технологиясының мақсаты-баланың айналасындағы әлемді тануына жағдай жасау, оның ойлауын, сезімдерін, ерік-жігерін дамыту, құрдастарымен қарым-қатынасты қалыптастыру, нәтижесінде оның өзін-өзі бағалауы мен өзін-өзі тануы қалыптасады.

Ойында бәрі шартты, - әрекеттер, рөлдер, орын: балаға ойын, көше және т.б. белгілеу үшін сызық салу жеткілікті, ойын бір жағынан, балаларға өз тілектерін, мүдделерін жүзеге асыруға мүмкіндік береді, ал екінші жағынан ересектер өмірінің әртүрлі салаларына қосылуға көмектеседі. Ойын технологиясын қолданудың маңызды ерекшелігі-ойнау арқылы бала адамның

іс-әрекеті мен қарым-қатынасының мағынасын жақсы түсінуге және игеруге, пәндік жағдайларға бағдарлауға мүмкіндік алады.

Сонымен қатар, көптеген тәрбиешілер мен психологтардың тәжірибесі және зерттеулері, егер ол өздігінен ойын мінез-құлқын байқап, қабылдаса, баланың ойын дамыту қабілеті өте баяу дамитынын көрсетеді. Ойын дағдыларын қалыптастыру ойынды мақсатты түрде басқарған жағдайда, тәрбиешінің балалармен бірлескен ойынында, сондай-ақ ересектерге ойын мінез-құлқының үлгілерін көрсету кезінде сәтті болады.

Ойын технологиясын қолданудың сәтті нәтижесіне қол жеткізу үшін, ең алдымен, тәрбиеші ойынды басқару функцияларын қалай жүзеге асыруы керек, қандай педагогикалық құралдарды қолдану керек?

Ойын сюжеті балалар үшін ересек адамның өзінідік мақсаттының әсерін жасайтын негіз. Бірақ ойынның қалыптасуы біртіндеп жүретіндіктен, сюжет ойын кезеңдері мен балалардың жас ерекшеліктеріне байланысты әр түрлі қолданылады.

Ойынды қалыптастыруда үш негізгі кезеңді бөлуге болады: ойыншықтар мен алмастырғыш заттармен шартты әрекеттерді игеру болып табылады.

Бірінші кезеңде ересек адам ойынды басқара отырып, ойын әрекетіне ерекше назар аударады, оны ерекшелейді және ол арқылы баланы бірлескен іс-әрекетке қосады.

Екінші кезеңде басты міндет-балаларға рөлдік мінез-құлық тәсілдерін беру. Балалармен бірлескен ойын жағдайын қолдана отырып немесе белгілі бір ойын сюжетін сахналай отырып, тәрбиеші біртіндеп рөлдің атауын белгілі бір әрекеттер мен атрибуттар жиынтығымен байланыстыру қабілетін қалыптастырады, сонымен қатар, ең бастысы, рөлдердің әртүрлі "жиынтығын", әр түрлі рөлдік позициялар арасындағы қатынастардың әр түрлі түрлерін ажыратады. Осындай міндеттерге сәйкес, тәрбиеші ойынның сюжетін таңдайды, бұл оны қиындатады, өйткені балалар тиісті дағдыларды игереді. Бұл кезеңде балаларда бір сюжеттің ішінде шеберлікті қалыптастыру маңызды.

Үшінші кезеңде негізгі міндет-балаларда ойын сюжетін құру қабілетін қалыптастырудың педагогикалық міндеті. Оны шешу үшін ересек адам балалармен бірге ойынның осы түрін ұйымдастырады, оның негізгі мазмұны оқиғаларға байланысты рөлдерді, жағдайларды қоса алғанда, әртүрлі сюжеттік қақтығыстарды ойлап табу процесі болып табылады. Сонымен қатар, ол балалардың біліміне сүйенеді, оларды әртүрлі тәсілдермен біріктіруге, қиялдауға, елестетуге үйретеді.

Балалардың тәуелсіз ойынын ынталандыратын педагогикалық құралдардың бірі Ойыншықтар болып табылады, ойыншықтар ерте және кіші мектепке дейінгі балалық шақтың әртүрлі кезеңдерінде өте маңызды, мұнда пәндік-ойын ортасы балалардың тәуелсіз ойынының басталу сәті ретінде әрекет етеді. Баланың алғашқы тәуелсіз ойындарын ынталандыру үшін бір-бірімен ашық семантикалық байланысы бар екі-үш ойыншық жеткілікті, өйткені ойын іс - әрекетінің әдістерін игере отырып, ойын-сауық ортасын ұйымдастыру ойындар санын көбейту арқылы күрделене түседі.

Ойын іс-әрекетін дамытудың келесі кезеңіндегі балалардың тәуелсіз ойындары рөлдік атрибуттар деп аталатын тақырыптық ойыншықтарды толықтыру арқылы жіберіледі, бұл рөлдерді таңдау мен қабылдауды, оларды ойында белгілеуді жеңілдетеді.

Ересек мектеп жасына дейінгі балалардың тәуелсіз ойынын орналастырудағы ойыншықтың маңызы да ерекше. Егер балалардың ойынында пәндік орта сюжетті анықтаса, онда мектеп жасына дейінгі балалардың өздері таңдалған тақырыпқа және ойынның жоспарланған бағытына байланысты ойын ойын жоспарын бағындырады.

Шығармашылық ойын технологиясын қолдану баланың жеке басының жан-жақты дамуы үшін өте маңызды. Ойын әрекеттері арқылы балалар қоршаған өмірге деген белсенді қызығушылықты қанағаттандыруға тырысады және сонымен бірге әртүрлі өмірлік жағдайлардың үйлесімін жасайды, онда олар ересектерге, көркем шығармалардың кейіпкерлеріне, жануарларға айналады. Осылайша ойын өмірін құра отырып, балалар оның ақиқатына сенеді.

Мектеп жасына дейінгі бала қабылданған оқиғалар мен құбылыстарды бейнелі түсіну қажеттілігімен сипатталады. Ойнап жүріп, ол жай ғана шектеледі бейнеленуін көрген, ал бұл өз ниетін, қарым-қатынас және арманы болып табылады.

Жоспардың көптігі және әр ойында іске асыру құралдарының тиімділігі балалардың өмірлік бақылауларының болуына байланысты, олар балаларға тікелей еліктеуден ойын жоспарларын шығармашылық жаңғыртуға көшуге көмектесетін әдеби және көркем бейнелермен толықтырылған. Ойын ниетінің пайда болуы үшін сізге жарқын, қызықты әсері қажет. Алайда, бала әрқашан ойын жоспарын жүзеге асыра алмайды, өйткені оның іс-әрекетін жоспарлаудың қажетті дағдылары мен дағдылары жоқ. Мұны тәрбиеші үйретуі керек.

Шығармашылық ойын балаларға осы немесе басқа жоспарды қалай орындау керектігі туралы ойлануға үйретеді.

Шығармашылық ойындарда балалардың қоршаған өмір туралы әсерлері, олардың өмірлік құбылыстарды түсінуінің тереңдігі көрсетіледі.

Шығармашылық ойындардың мазмұнын балалар өздері ойлап табады. Ойындардың осы тобында балалардың еркіндігі, дербестігі, өзін-өзі ұйымдастыруы мен шығармашылығы ерекше толымдылықпен көрінеді.

Ойынның пайдасы – баланың ой -өрісінің қалыптасуын, дамуын мақсат етіп қояды. Сондай-ақ балалардың адамгершілік сезімін оятуға, адамдармен дұрыс қарым-қатынас жасау, еңбек адамдарына, басқа балалармен достыққа, туған жеріне сүйіспеншілік сезіміе тәрбиелеуге көңіл бөлінеді.

Мектеп жасына дейінгі баланы дамытатын, өсіретін әрі тәрбиелейтін негізгі іс-әрекет – ойын. Ойын арқылы бала өзін қоршаған ортамен, табиғатпен, қоғамдық құбылыстармен, адамдардың еңбегімен, қарым-қатынастарымен танысады. Жас ерекшеліктеріне сай олардың көзқарастарын, мінез-құлқын қалыптастыру құралы деп ерекше бағалаған. Ойын негізінен балаларға дене шынықтыру және эстетикалық тәрбие берудің маңызды құралы. Ойын балаларды ұйымшылдыққа үйретеді.

Шығармашылық ойында, басқа іс-әрекеттердегідей, болашақ балалар үшін құнды қасиеттер дамиды: белсенділік, тәуелсіздік, өзін-өзі ұйымдастыру. Тәрбиеші балалардың қиялын, қиялын олардың шығармашылығын дамыту үшін және сонымен бірге қоршаған өмірді жақсы түсінуге көмектесуі керек. Ойынның көмегімен сіз балалармен тәрбие және білім беру жұмысында үлкен жетістіктерге қол жеткізе аласыз, егер ойын тұтас педагогикалық процеске енсе және балалар өмірін ұйымдастырудағы жетекші рөлді атқарады.

Шығармашылық ойын технологиясын жүзеге асыруда жоғары нәтижелерге қол жеткізу үшін тәрбиешіге ойынның құрылымы, оның ерекшеліктері, педагогикалық процестегі рөлі, көшбасшылық әдістердің әртүрлілігі туралы жақсы білім қажет.

Әр түрлі мақсатты бағыттағы ойын технологияларын кешенді пайдалану балаларды мектепке дайындауға көмектеседі. Мектепке мотивациялық және эмоционалды-еріктік дайындықты қалыптастыру тұрғысынан, мектеп жасына дейінгі баланың ересектермен, басқа балалармен қарым-қатынасының әр ойын жағдайы-бұл бала үшін сәттілікке қуануға және жеңілістерге төтеп беруге, мінез-құлқын әлеуметтік талаптарға сәйкес реттеуге үйренетін ынтымақтастық мектебі.

Осылайша, ойын балабақшаның тәрбие және білім беру жұмыстарының барлық аспектілерімен тығыз байланысты, оны қолдану баланың ақыл-ой, адамгершілік, еңбек және эстетикалық тәрбиесін қалыптастыруға бағытталған.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Калинин А.В., Микляева Ю. В. Мектеп жасына дейінгі балалардың ойын әрекетін дамыту: әдістемелік құрал. // Айрис-пресс., М.: - 2004.

2. Венгер Л. А. ойындағы психикалық даму және балаларды мектепке дайындау. // Ағарту., М.: -1991.

3. Радвилл Г. И. балалардың ойындары және балалар шығармашылығын дамыту / / Дрофа., М.: 2002.

Бокижанова Г.К., Кабирина П.
ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. рассматривается роль игровых технологий в образовательном процессе и воспитании детей дошкольного возраст. Авторы акцентируют внимание на особенности управления детской игрой.

Bokizhanova G., Kabirina P.
GAME TECHNOLOGIES IN PRESCHOOL EDUCATION

Annotation. the role of game technologies in the educational process and upbringing of preschool children is considered. The authors focus on the features of the management of children's play.

УДК 371.268

Бокижанова Г.К.
к.п.н., доцент, Академия «Bolashaq»
г. Караганда, Республика Казахстан
bokizhanovag@gmail.com
Высокова Э.Т.
Студент, Академии «Bolashaq»
г. Караганда, Республика Казахстан
elviratairovna@mail.ru

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СКАЗОК В РАЗВИТИИ СВЯЗНОЙ РЕЧИ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО
ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ**

Аннотация. Актуальность работы определяется множеством проблем. Мы живем в беспокойном, динамичном, прогрессирующем, полном противоречий и тревог времени, когда привычным стало видеть «общающихся рядом» детей. Именно «рядом», потому что сидят дети рядом, но сознание каждого полностью поглотил гаджет. От этого «общения» игры детей стали примитивными, молчаливыми, речь детей стала невнятной, скудной. Они разучились связно, развернуто излагать свои рассуждения, просьбы.

У ребенка старшего дошкольного возраста речь должна быть чистой внятной, без нарушений звукопроизношения, ведь в этом возрасте заканчивается процесс овладения звуками, возрастает речевая активность: ребенок старшего дошкольного возраста в идеале может много задавать вопросов сам, отвечать на поставленные вопросы взрослого, охотно и подолгу рассказывает о своих наблюдениях и впечатлениях.

На сегодняшний день одной из главных задач образования в Республике Казахстан является улучшение качества образования, что отражено в государственной программе развития образования в Республике Казахстан на 2020-2025 годы.

Приоритетной задачей определено качественное образование, доступное для всех слоев населения. Это утверждение касается детей с особыми образовательными потребностями, подтвержденными законом «О социальной и медико - педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями», законом «Об образовании», нормативно-правовой базой специального и инклюзивного образования.

На сегодняшний день в дошкольных организациях республики созданы благоприятные предпосылки для оказания коррекционно-педагогической помощи детям с особыми образовательными потребностями, в частности детям с нарушениями речи.

Необходимым условием полноценного развития дошкольника как личности является речевое воспитание, речевое развитие.

В связи с обновлением содержания образования в республике значительно возросли требования к развитию речи дошкольников. Для исключения из детского сада дошкольник должен быть готов к определенному уровню речевой активности, словарю, грамматическому строению речи и переходу от диалогической речи к связной речи.

Развитая речь предполагает переработку большего объема материала и точное его воспроизведение в условиях решения различных задач. Одной из важнейших и приоритетных

задач обучения и воспитания детей с общим недоразвитием является развитие связной речи и коммуникативных навыков.

Изучение научной литературы показало, что красиво оформленное, полноценное связное высказывание является задатком успешного обучения в школе. По мнению В.С. Мухиной, «формирование активной речи служит основой для всего психического развития ребенка».

Богатая синонимами, дополнениями, образная речь у детей дошкольного возраста явление достаточно редкое. Кроме того, отмечается тенденция к утяжелению речевого дефекта (Е.М. Мастюкова, Т.Б. Филичева, Н.С. Жукова и другие). Из казахстанских ученых вопросами дошкольного образования занимались: И.Алтынсарин, А.Байтурсынова, Б.Б.Баймуратова, Г.К.Дукенбаева, Х.Кожаметова, Х.Т. Шеръязданова, Б.Д. Айдабулова.

Развитие речи становится актуальной проблемой в современном мире. Связная речь предполагает овладение богатым словарным запасом языка, усвоение языковых законов и норм, т. е. овладение грамматическим строем, а также их практическое применение, практическое мастерство использования усвоенного языкового материала, в частности, умение полно, последовательно, последовательно и понятно передавать содержание готового текста окружающим или самостоятельно составлять связный текст.

Связная речь-это композиционно-грамматически оформленное, полное, развернутое, смысловое и эмоциональное высказывание, состоящее из ряда логически связанных предложений.

Развитие связной речи - первое и важное условие успешного обучения ребенка в школе. Учащийся может подробно отвечать на сложные вопросы школьной программы, аргументированно и полно, аргументированно и логично высказывать свое мнение, извлекать из учебников, художественной литературы содержание текстов только при развитой связной речи.

Формирование связной речи у детей и при отсутствии патологии в речевом и психическом развитии – изначально сложный процесс, который усложняется, если имеет место общее недоразвитие речи. Значительные трудности, в овладении навыками связной речи у детей, с общим недоразвитием речи, обусловлены недоразвитием основных компонентов языковой системы - фонетико-фонематического, лексического, грамматического, недостаточной сформированностью, как произносительной (звуковой), так и смысловой сторон речи. Наличие у детей вторичных отклонений в развитии ведущих психических процессов (восприятия, внимания, памяти, воображения и др.) создает дополнительные затруднения в овладении связной речью (В.П. Глухов, Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина). Изучением особенностей формирования связной речи и разработкой методик обучения занимались такие ученые как В.К. Воробьева, В.П. Глухов, Н.С. Жукова, Е.М. Мастюкова, Т.А. Ткаченко, Т.Б. Филичева и др. Эти авторы подчеркивают необходимость развития связной речи детей, с общим речевым недоразвитием, что необходимо для полного преодоления дефекта и успешного школьного обучения.

В течение последних 10 лет логопедами, психологами и воспитателями одним из древнейших методов, используемых в работе с детьми, активно развивающимися и не имеющими речевого развития, является использование сказки.

Сказка активнее других средств развивает речь и мышление детей, вследствие чего её следует широко использовать в учебно-воспитательном процессе, исходя из особенностей дошкольников.

Сказка помогает решить проблемы социализации дошкольника, способствует развитию речи, дает образцы русского литературного языка. Так, обучение пересказу литературных произведений с целью формирования умения делать связные высказывания предполагает, конечно, знакомство детей с выразительными средствами художественного текста (сравнения, эпитеты, метафоры, синонимы). Связное высказывание показывает, насколько ребенок освоил богатство родного языка, его грамматическую структуру, и в то же время показывает уровень эмоционального, умственного, эстетического развития младшего школьника. Работа со сказкой способствует развитию просодической стороны речи: тембра голоса, его силы, темпа, интонации и выразительности. Огромный вклад в исследование и разработку данной проблемы внесли: Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева, А. В. Гнездилов, Т. М. Грабенко, Н. Погосова, Т. Сергеева, М. А. Поваляева, Г. Г. Чебанян, Д. Ю. Соколов, О. В. Защирина, С. А. Черняева и многие другие.

Из современного нравственного воспитания дошкольников фактически исключены понятия патриотизм, любовь к Родине, тотальное отношение к людям разных национальностей. Справедливости ради следует отметить, что в самые последние годы наука стала возвращаться к

этой проблеме. Появляются исследования по воспитанию патриотических чувств. Преимущественно это этнопедагогические исследования. В дошкольной педагогике стали изучаться вопросы основ гражданственности (Е.А. Казаева), краеведения как средство патриотического воспитания (Л.А. Кондрыкинская) и некоторые другие.

Великий мыслитель казахского народа Абай Кунанбаев говорил: «Человек, изучивший культуру и язык иного народа, становится с ним равноправным, и не будет жить позорно».

В послании Президента страны к народу Казахстана, изложены основные идеи воспитания детей в духе сохранения самобытности в сочетании со стремлением к цивилизации.

Уже сегодня перед дошкольными учреждениями стоит сложнейшая задача – воспитать культурную, творческую личность, умеющую найти свое место в сложной, постоянно изменяющейся действительности. Найти нравственную основу для воспитания и развития подрастающего поколения можно в первую очередь в народных истоках. Это та точка опоры, которая складывалась веками, на протяжении столетий она была близка и понятна каждому казахстанцу.

Время быстротечно. Наши сегодняшние малыши – это завтрашние хозяева страны. И поэтому необходимо уже сегодня заботиться о воспитании маленьких граждан Республики Казахстан. Одним из важнейших факторов воспитания гражданственности и патриотизма в любом обществе являются уважение к своему народу и своей земле.

Поэтому, вышеуказанное и позволяет считать выбранную тему актуальной.

Важность развития умений и навыков связной речи обусловлена тем, что этот вид речевой деятельности вызывает значительные трудности у детей старшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи и при спонтанном развитии не достигает того уровня, который достигается с помощью специального обучения. Большое количество работ в области формирования связной речи указывает на важность знания особенностей развития умений и навыков связной речи у детей старшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи.

Работа со сказкой имеет многовековую историю, хотя научное обоснование и целенаправленное использование в работе с детьми он получил только около десяти лет назад.

Сейчас этот метод является одним из наиболее широко освещаемых, в современной литературе, и одним из самых перспективных.

Достоинство этого метода в работе с детьми старшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи неоспоримы: это психологическая защищенность, образность языка, его метафоричность. Во время работы над сказкой идет работа над автоматизацией поставленных звуков и введение их в самостоятельную речь, дети обогащают свой словарь. Тексты сказок расширяют словарный запас, помогают правильно строить диалоги, а значит, влияют на развитие связной речи. Работа со сказкой способствует развитию просодической стороны речи: тембра голоса, его силы, темпа, интонации, выразительности.

Следовательно, сказка – эффективное психотерапевтическое, развивающее, коррекционное средство в работе с детьми старшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи. И чтобы это средство дало результат, надо использовать сказки в полной мере.

Список использованных источников

1. Алексеева М.М., Яшина Б.И. *Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников: Учеб. пособие для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений.* - 3-е изд., стереотип. - М.: Издательский центр «Академия», 2000. - 400 с.
2. Боголюбская М. К., Шевченко В. В. *Художественное чтение и рассказывание в детском саду.* Изд.-3-в. М., «Просвещение», 1970.
3. Бухвостова С.С. *Формирование выразительной речи у детей старшего дошкольного возраста.* -Курск: Академия Холдинг, 1976. -178с.
4. Гриценко З.А. *Ты детям сказку расскажи... Методика приобщения детей к чтению.* - М.: Линка-Пресс. 2003.
5. Дьяченко О.М. *Развитие воображения дошкольников.* - М.,1996.
6. Зимица И. К. *Народная сказка в системе воспитания дошкольников//Дошкольное воспитание.* - 2005. - №5.
7. Короткова Л.Д. *Сказкотерапия для дошкольников и младшего школьного возраста: Методические рекомендации для педагогической и психокоррекционной работы.* - Центр гуманитарной литературы «РОН», 2004. - 125 с.
8. Леонтьев А.А. *Язык, речь, речевая деятельность.* М., 1970.

9. Орланова Н.А. Обучение дошкольников творческому рассказыванию: Автореф. дис.... канд.пед.наук. - Киев, 1967. - 18 с.
10. Пастернак Н. Сказки нужны ребенку как воздух// Дошкольное образование.- № 8-2008. - 23-35с.
11. Развитие речи детей дошкольного возраста./ Под редакцией Ф.А. Сохина. - М.: Просвещение, 1984. - 200 с.
12. Струнина Е.М. Развитие словаря детей// Умственное воспитание детей дошкольного возраста. - -, 1984
13. Тихеева Е.И. Развитие речи детей - М.: Просвещение, 1972. - 280 с.
14. Усова А.П. Русское народное творчество в детском саду. -М.: Просвещение, 1972. -78с.
15. Ушакова О.С., Струнина Е.М. Методика развития речи детей дошкольного возраста: Учеб.-метод. пособие для воспитателей дошко. образоват. учреждений. -- М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2004. -- 288 с.
16. Ушинский К.Д. Собрание сочинений. Детский мир и хрестоматия/К.Д.Ушинский - М.: Просвещение, 1986 - 350с.
17. Фесюкова Л.Б. Воспитание сказкой: Для работы с детьми дошкольного возраста. - Харьков: Фолио, 1997. - 464 с.
18. Чемортан С.М. Формирование художественно-речевой деятельности старших дошкольников. - Кишинев, 1986. - 110 с.
19. Чуковский К.И. От двух до пяти. -М.: Педагогика, 1990. -384с.
20. Шорохова О.А. Играем в сказку. Сказкотерапия и занятия по развитию связной речи дошкольников. - М.: ТЦ Сфера, 2008. -208 с.

Бокижанова Г.К., Высокова Э.Т.

ЖАЛПЫ СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТІ ДАМУЫҒАН ҮЛКЕН МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҮЙЛЕСІМДІ СӨЙЛЕУДІ ДАМУЫНДА ЕРТЕГІЛЕРДІ ҚОЛДАНУ

Аңдатпа. Жұмыстың өзектілігі көптеген мәселелермен анықталады. Біз мазасыз, динамикалық, прогрессивті, қарама-қайшылықтар мен алаңдаушылықтарға толы балаларды көру әдетке айналған уақытта өмір сүріп жатырмыз. Балалар жақын жерде отырады, бірақ гаджет барлығының санасын толығымен сіңіреді. Осы «қарым-қатынастан» балалардың ойындары қарабайыр, үнсіз, балалардың сөйлеуі бұлыңғыр, жұқа болды. Олар өз ойларын, өтініштерін жүйелі, тиянақты жеткізуді ұмытқан.

Үлкен мектеп жасына дейінгі баланың сөйлеуі анық, түсінікті, дыбыстық айтылуында бұзылуларсыз болуы керек, өйткені бұл жаста дыбыстарды меңгеру процесі аяқталады, сөйлеу белсенділігі артады, үлкен мектеп жасына дейінгі бала дұрыс көп нәрсені сұрай алады. Өзі сұрақ қояды, үлкендердің сұрақтарына жауап береді, өз бақылаулары мен тәжірибелері туралы ықыласпен және ұзақ әңгімелейді.

Bokizhanova G.K., Vysokova E.T.

THE USE OF FAIRY TALES IN THE DEVELOPMENT OF CONNECTED SPEECH IN OLDER PRESCHOOL CHILDREN WITH GENERAL SPEECH UNDEVELOPMENT

Annotation. The relevance of the work is determined by many problems. We live in a turbulent, dynamic, progressive, full of contradictions and anxieties time when it became customary to see "communicating side by side" children. It is "nearby", because the children are sitting next to each other, but the gadget has completely absorbed everyone's consciousness. From this "communication", the children's games became primitive, silent, the children's speech became indistinct, meager. They have forgotten how to present their arguments and requests in a coherent, detailed manner.

In a child of older preschool age, speech should be clear and intelligible, without violations of sound reproduction, because at this age the process of mastering sounds ends, speech activity increases: a child of older preschool age can ideally ask a lot of questions himself, answer the questions posed by an adult, willingly and for a long time tells about his observations and impressions.

Бокижанова Г.К.
к.п.н. доцент, Академия «Bolashaq»
г. Караганда, Республика Казахстан
bokizhanovag@gmail.ru
Ибраева А.Д.
Студент, Академия «Bolashaq»
г. Караганда, Республика Казахстан
uyasha_mkr60@mail.ru

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ЦЕННОСТЬ СЮЖЕТНО-РОЛЕВОЙ ИГРЫ И УСЛОВИЯ ЕЕ РАЗВИТИЯ

***Аннотация.** В настоящее время тема разработки сюжетно-ролевой игры не теряет своей актуальности, поскольку игра является ведущим видом деятельности детей дошкольного возраста. Автор работы показывает, что педагогическая ценность сюжетно-ролевой игры увеличится, если в педагогическом процессе дошкольного учреждения будут созданы обогащающая и развивающая среда.*

Сюжетно–ролевые игры являются источником формирования социального сознания ребенка и возможности развития коммуникативных умений. Ребенок может развить не только речевые умения, но и научиться играть не рядом с другими детьми, а вместе с ними.

Игра дошкольника развивается под влиянием воспитания и обучения, зависит от усвоения знаний и умений, воспитания интереса. В игре индивидуальные особенности ребенка проявляются с особой силой, при этом можно заметить, что один ребенок раскрывает разный уровень игрового творчества в зависимости от содержания игры, занимаемой роли, отношений с товарищами. Многие психологи считают, что никто не может развить творческие способности ребенка больше, чем он сам. Он не копирует реальность, он сочетает в себе различные впечатления жизни с личным опытом. Поэтому, прежде всего, необходимо создать ребенку условия для спонтанной творческой игры.

Можно выделить главные задачи, которые стоят перед педагогом при руководстве сюжетно-ролевыми играми:

- 1) развитие игры, как деятельности;
- 2) использование игры в целях воспитания детского коллектива и отдельных детей.

Развитие игры как действия означает расширение предмета, углубление содержания детской игры. В игре дети должны получать положительный социальный опыт, поэтому он предполагает любовь взрослых к труду, дружбу, взаимопомощь и т.д.

Тем не менее, игра может быть источником формирования и негативного опыта, когда одни и те же дети выступают в качестве организаторов, подавляя самостоятельность и инициативу других и занимая главные роли; игра может отражать негативные аспекты взрослой жизни. Воспитатели, ведущие игру, должны обеспечить накопление положительного опыта общественных отношений.

Постоянное расширение знаний детей о жизни вокруг них, обогащение полученных впечатлений - одно из важнейших условий развития полноценной игры в дошкольном детстве.

Для развития ролевой игры важен педагогически правильный выбор игрушек и игрового материала, который создает «материальную основу» игры, обеспечивает развитие игры как деятельности. [28].

Ведущее место занимают игры и игрушки в развивающей среде детского сада. Исследователями Виноградовой Н.А. и Поздняковой Н.В. показано, по каким критериям отбирались данные материалы.

Обязательное требование к игрушкам является:

- провоцировать ребенка на агрессивное действие;
- вызывать проявление жестокости по отношению к персонажам игры (людям, животным), роли которых выполняют играющие партнеры (сверстник, взрослый) и в качестве которых выступают сюжетные игрушки;
- провоцировать игровые сюжеты, связанные с безнравственностью и насилием;

- вызывать интерес к сексуальным вопросам, выходящим за рамки детского возраста.

Особую педагогическую ценность имеют игрушки, обладающие следующими качествами:

- поли функциональность (возможность широкого использования в соответствии с замыслом ребенка и сюжетами игры, способствующая развитию творческих способностей, воображения, знаковой символической функции мышления и других качеств);

- дидактические свойства (возможность обучения ребенка конструированию, ознакомление с цветом и формой, наличие механизмов программированного контроля, например, в электрифицированных игрушках);

- возможность применения группой детей (пригодность игрушки к использованию ее несколькими детьми, в том числе с участием взрослого как играющего партнера, например, для коллективных построек);

- высокий художественно-эстетический уровень либо принадлежность к изделиям художественных промыслов, обеспечивающих приобщение ребенка к миру искусства и народному творчеству [8].

Другой педагог-исследователь Краснощекова Н. В. в своих работах показывает, что отбор игрушек следует проводить в соответствии с основной темой детских игр в разных возрастных группах, с учетом ближайших перспектив их развития. Так, младшим дошкольникам необходима игрушка, позволяющая играть в игры в семье, детском саду и т.д. В группах среднего и старшего дошкольного возраста отбор игрушек должен обеспечивать развитие игр по темам труда и игр, отражающих общественные события и явления.

Также автор отмечает, что в больших группах игрушки можно конструировать в соответствии с темой (например, играть в больницу, ходить в магазин, путешествовать и т.д.). Наличие таких готовых наборов, состоящих из самых необходимых игрушек, позволяет детям быстро развернуть игру, получить дополнительный игровой материал. Но такой набор игрушек должен быть составлен педагогом вместе с детьми по мере развития игры, а не только в готовом виде даваться детям [28].

Для правильного руководства играми воспитатель должен изучить интересы детей, их любимые игры, полноту и воспитательное значение игр, существующих в группе; знать, как дети объединяются в игре: кто с кем любит играть, какова моральная основа этих объединений, их устойчивость, характер общения в игре и т.д. [23].

В отечественной дошкольной педагогике Д.В. Менжерицкая, Р.И. Жуковская, В.П.Залогина, Н.Я. Михайленко и др. считали, что методы направленности воспитателей на детскую игру можно условно разделить на две группы: методы косвенного воздействия и методы прямого руководства.

Косвенный контроль игры заключается в обогащении знаний детей об окружающей их социальной жизни, обновлении игрового материала и т.д., то есть без непосредственного участия в игре. Это сохраняет самостоятельность детей в процессе игры.

Прямой методы руководства (участие в сюжетно-ролевой игре, участие в сговоре детей, объяснение в процессе игры, помощь, консультация, представление новой темы игры и т.д.) позволяют целенаправленно воздействовать на содержание игры, общение детей в игре, поведение игроков и т.д. Но нельзя забывать, что основным условием применения этих приемов является сохранение и развитие самостоятельности детей в игре [28].

Исследователь Н. Я. Михайленко в своей концепции формирования сюжетной игры в дошкольном детстве утверждает, что развитие самостоятельной игры детей происходит гораздо быстрее, если педагог целенаправленно направляет ее, формируя в дошкольном детстве специфические игровые навыки.

Автор выделяет три этапа формирования сюжетной игры.

На первом этапе (1,5-3 года) педагог, используя игру, придает особое значение игровой деятельности с игрушками и предметами, их заменяющими, создает условия, стимулирующие ребенка к выполнению условных действий с предметом.

На втором этапе (3 года-5 лет) воспитатель формирует у детей умение принимать роль, развѣртывать ролевое взаимодействие, переходить в игре от одной к другой роли.

На третьем этапе (5-7 лет) дети должны освоить умением придумывать новые различные сюжеты игр, согласовывать игровые планы друг с другом.

Специфика процесса формирования игровых навыков, Н.Я. Михайленко, заключается в том, что здесь взрослый-равноправный партнер, а не учитель: он занимает место ребенка и играет

с ним, тем самым сохраняя естественность игры. Кроме того, при использовании совместной игры с детьми воспитатель должен с раннего возраста направить ребенка к сверстнику и научить его взаимодействовать с партнером на доступном ему уровне [32].

Важно помнить, что отношение педагога к игре, к этой составляющей жизни ребенка должно быть таким же серьезным и ответственным, как и любая другая деятельность человека. Воспитательные возможности ролевой игры огромны, умение ее реализовать важно для педагога.

Многие идеологи считают, что игра для ребенка — это его работа. Воспитатель, поддерживая игру детей, способствует естественному развитию их умений и навыков. Дети многому учатся друг у друга. Игра также позволяет им решать проблемы, принимать решения, учиться выражать свои мысли и чувства, узнавать о существующих различиях, получать независимость и учиться у своих сверстников.

И в этой связи следует помнить, что в каждом детском саду, в каждой возрастной группе должны быть созданы оптимальные условия для развития игровой деятельности дошкольников.

Игра, как показали многочисленные психологические исследования, имеет прямое отношение к формированию личности ребенка, его потребностей и мотивов, его воли и воображения. Именно в игре возникает осознание своего места среди людей и желания стать взрослым.

Таким образом, можно сделать обобщающий вывод о том, что главным условием успешного развития сюжетно-ролевой игровой деятельности детей в детском саду является профессиональное лидерство воспитателя в детской игре, основанное на умении воспитателя грамотно сочетать методы и приемы косвенного воздействия, и приемы прямого руководства играми. Планируя работу по руководству сюжетно-ролевыми играми детей, педагог должен обеспечить обогащение содержания игры, расширение игрового опыта детей.

Список использованных источников.

1. Арсентьева, В.П. *Игра – ведущий вид деятельности в дошкольном детстве: учеб.пособие* – М.: ФОРУМ, 2009 – 144 с.
2. Арушанова, А.Г. *Игровые диалоги* - М.: Карпуз, 2005-20 с.
3. Арушанова, А.Г., Иванкова Р.А., Рычагова Е.С. *Игровые диалоги. Речевое общение. Сюжетно-ролевые игры.* – М.: Карпуз, 2005-20 с.
4. Божович, Л.И. *Проблемы формирования личности /Под ред. Д.И. Фельдштейна* – М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: НПО и МОДЭК, 1997 – 352 с.
5. Венгер, Л.А. *Сюжетно-ролевая игра и психическое развитие ребёнка // Игра и её роль в развитии ребёнка дошкольного возраста: Сб. научных трудов.* – М.: Просвещение, 1978. – 127 с.
6. Веракса, Н.Е. *Игра-зона ближайшего развития ребёнка //Современное дошкольное образование: Теория и практика* - № 1, 2011. С. 2.

Бокижанова Г.К., Ибраева А.Д.

СЮЖЕТТІК-РӨЛДІК ОЙЫННЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚҰНЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ДАМУ ШАРТТАРЫ

Аңдатпа. Қазіргі уақытта рөлдік ойынды дамыту тақырыбы өзектілігін жоғалтпайды, өйткені ойын мектеп жасына дейінгі балалардың жетекші әрекеті болып табылады. Жұмыс авторы мектепке дейінгі мекеменің педагогикалық процесінде байытатын және дамытатын орта жасалса, рөлдік ойынның педагогикалық құндылығы арта түсетінін көрсетеді.

Bokizhanova G.K., Ibraeva A.D

PEDAGOGICAL VALUE OF STORY-ROLE GAME AND CONDITIONS OF ITS DEVELOPMENT

Annotation. At present, the topic of role-playing game development is still relevant, as play is the leading activity of preschool children. The author of the work shows that the pedagogical value of role-playing will increase if the environment is enriched and developed in the pedagogical process of preschool.

Бокижанова Г.К.
К.п.н., доцент, «Академия «Bolashaq»
г. Караганда, Республика Казахстан
borishanovag@gmail.com
Лебольд Р.Б.

воспитатель, КГКП «Ясли-сад «Балдырган» отдела образования Осакаровского района,
управления образования Карагандинской области, Республика Казахстан
galya.lebold@bk.ru

ОСОБЕННОСТИ КОНФЛИКТНОГО ПОВЕДЕНИЯ И СПОСОБЫ ЕГО УСТРАНЕНИЯ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

***Аннотация.** Статья посвящена проблеме возникновения конфликтов у старших дошкольников, связанных не только с нарушением правил в детском саду, а также способам их урегулирования в эмоционально-личностных отношениях.*

Работая продолжительное время со старшими дошкольниками, наблюдая то как они встречаются, приветствуют друг друга с утра, выполняют зарядку, занимаются, играют понимаешь, что конфликты - это неизбежная часть совместной деятельности или игры. Так что же такое детские конфликты? Прежде всего конфликты - это следствие того что дети не могут согласовывать свои интересы, построить отношения друг с другом во время совместной деятельности либо следствие того, что ребенок пытается защититься, самоутвердиться или у него возникает страх перед непонятной ситуацией.

Ведущей деятельностью дошкольника является игра, и именно через нее мы можем научить ребенка многому, если даже не сказать всему. И одной из главных задач педагога, научить детей, в совместной деятельности, в игре не доводить свои взаимоотношения до конфликта. Если же конфликт случился - научить ребенка, находить пути выхода из конфликтной ситуации с минимальными потерями.

Ни для кого ни секрет что в детском возрасте, и в младшем, и в старшем, причин возникновения конфликтов великое множество и порой, в них сложно разобраться. Обычно, детские конфликты разрешаются сами собой, поэтому к ним нужно относиться как к естественным явлениям жизни. Некоторые конфликты можно расценивать как первые жизненные уроки при взаимодействии со сверстниками и взрослыми, некоторые – взаимодействие с окружающим миром; сталкиваясь с которыми дошкольники учатся методом проб и ошибок, без которых ребенок не может обойтись. Важная задача педагога в том, чтобы научить детей некоторым правилам жизни при взаимодействии с другими людьми.

В педагогической практике можно выделить три основные стратегии по разрешению конфликтов:

1. Стратегию игнорирования подразумевающая то, что если не помочь враждующим сторонам услышать и понять друг друга, сами они этому, как правило, не научаются. Драка – это предельно ожесточенная точка конфликта, и абсолютное большинство драчунов сами не понимают, почему их тянет драться. Так что если детские драки игнорировать, они будут возобновляться снова и снова.

2. Стратегия подавления и наказания является наиболее простой и распространенной стратегией: драчунов отругать, развести по углам, примерно наказать, вызвать родителей. Такая стратегия приводит к тому, что явные конфликты затухают, но некоторые дошкольники делают из этого вывод, что выяснять отношения с помощью кулаков нужно тайком, в укромном месте.

3. Стратегия сотрудничества - самая сложная и самая эффективная стратегия, состоящая в том, что взрослый помогает детям разобраться в их внутренних переживаниях, которые привели к драке, и вместе с ними пытается изобрести и опробовать различные способы примирения. Можно, конечно, ситуативно примирить ссорящихся каким-то универсальным педагогическим ходом – например, увлечь игрой или каким-то по-настоящему интересным совместным делом.

Таким образом, при выборе методов профилактики конфликтов у дошкольников педагогу в первую очередь необходимо учитывать психологические особенности дошкольников, а также проанализировать возможные причины конфликтов. В заключении хочется отметить, что среди педагогических методов профилактики конфликтов у дошкольников наиболее эффективны игровые методы. Наиболее продуктивными в практике работы являются такие игры: «Тень»,

«Змейка», «Повтори за мной», «Поделись с другом», «Жмурки», «Расскажи свой страх», которые вызвали не только интерес но и положительную динамику были просты, доступны для понимания старших дошкольников и поучительны.

Нами были проведены и организованы игры которые вызвали у детей бурю положительных эмоций, дошкольники находили варианты в сложившейся ситуации, искали компромиссы, учились договариваться, выстраивать диалог и делиться. После проведения игр наблюдалась динамика в организованной учебной деятельности: дети становились спокойнее, усидчивей; в игре: делились, старались в конфликтной ситуации не плакать и драться, а разговаривать и находить выход из ситуации либо призывали других детей для разрешения спорных вопросов. Дети самостоятельно играли в понравившиеся игры, повторяли сюжет, дополняли его новыми элементами, атрибутами, устанавливали правила и выбирали участников и ведущих без привлечения взрослых используя считалки.

На каждой организованной учебной деятельности педагог совместно с детьми желательно проводить «ритуал приветствия» и «ритуал прощания», положительный отклик дала релаксация, расслабляющие упражнения игры на снижение эмоционального перенапряжения, игры на нейтрализацию негативных переживаний ребенка.

Для устранения конфликтного поведения у старших дошкольников в нашем ясли-саду применяются следующие методики и тесты: тест «Эталоны» Л.А. Венгера, методика «Домик» Н.И Гуткиной, тест «Два домика» Т.Д Марцинковской. Данные методики и тесты необходимы для установления характера отношений со сверстниками у старших дошкольников, их симпатии и антипатии к членам группы.

Изучая и анализирую проблему возникновения конфликтов и способы их устранения у старших дошкольников, в нашем детском саду была проведена большая работа. Прежде всего была найдена и отобрана соответствующая литература, был проведен анализ и факторы возникновения конфликтов, а также проведены собрания и «круглые столы» с педагогами и родителями старших дошкольников.

Очень важное условие для эффективной работы по профилактике конфликтов у дошкольников в игровой деятельности — это активное участие педагогов, родителей и непосредственно дошкольников. Опытнo-экспериментальная работа состоит из последовательных этапов — констатирующий, формирующий, контрольный, каждый из которых требует определенных методик.

Для изучения проблемы конфликтов у дошкольников нами был проведен теоретический анализ литературы, который показал, что без учета педагогических и особенностей, факторов, влияющих на возникновение конфликтов и выявления причин конфликтов, а так же при правильно подобранном методе профилактика конфликтов будет не эффективной и важнейшая среда развития личности дошкольников - это общество сверстников.

С целью обеспечения индивидуализации и дифференциации способностей дошкольника проводилась комплексная диагностика исходных уровней развития коммуникативной сферы детей. Определенные нами методы исследования позволили выявить педагогические и психологические особенности и причины, влияющие на конфликты среди дошкольников, которые необходимо учитывать при разработке занятий по профилактике конфликтов у дошкольников в игровой деятельности.

Итак, наблюдение за дошкольниками в ясли-саду показало, что среди ребят есть дошкольники, которые любят главенствующие роли. Из анкет родителей оказалось, что эти дети из семей с высоким социальным статусом - Марк Д., Егор М., Одиссей К.. Они стараются во всех играх, где применяется методика «соревнования» быть первыми, если не получается, могут пойти на хитрость. Стремятся во всем опережать своих сверстников, на занятиях ведут себя активно, умеют читать и писать.

В группе есть «драчуны» - это Маша Н., Лукьян Б., Саша С., они хорошо разговаривают, раскованы, ябеды, любят играть обособлено или со взрослыми, наблюдают за поведением других детей, за исключением общих занятий, активны. Неплохо умеют читать, знают счёт, рассеяны, невнимательны, суетливы, баловные, активны. На занятиях не слушают, крутятся, не внимательны, быстро надоедает однообразие, капризны. Не поддаются убеждениям, огрызаются со взрослыми, конфликтуют со всеми детьми. Зачастую сами являются зачинщиками конфликтов.

Остальные дети, можно сказать «среднего уровня». Ведут себя по разному, ничем не выделяются. Читают и считают с ошибками, где не могут прочитать придумывают. Некоторые из них поддаются убеждению, некоторые с трудом, в играх и на занятиях активны, но некоторые

могут быть и безразличны к происходящему. Эти дети в основном из семей «среднего» социального статуса, у части детей неполные семьи.

Социальный статус дошкольника

Таким образом, можно сделать вывод, что социальный статус семей отражается на конфликтном поведении детей. Поэтому статус дошкольника является одним из факторов конфликтного поведения дошкольника.

По полученным результатам и выводам в ходе опытно-экспериментальной работы, можно с уверенностью сказать, что профилактика конфликтов у дошкольников в игровой деятельности будет успешной, если при разработке занятий учитывать педагогические и психологические особенности дошкольников; факторы, влияющие на возникновение конфликтов; применять эффективные методы и способы. Что собственно и доказывает выдвинутую гипотезу в исходном положении. На основании полученных выводов в ходе исследования нами сформированы рекомендации.

Практическая значимость данного исследования заключается в том, что материалы данного исследования можно использовать при составлении методических указаний по профилактике конфликтов у дошкольников не только в ясли-садах, но и в других образовательных организациях.

Список использованных источников:

1. Ананьев Б.Г. Структура личности. Психология личности в трудах отечественных психологов. Хрестоматия. / Сост. Куликов А.В. – СПб.: Изд. «Питер», 2000. – с.91-95.
2. Антонова Т. Особенности общения старших дошкольников со сверстниками. //Дошкольное воспитание.- 2005. - №10.
3. Березин С.В. Психологическая коррекция в условиях межличностного конфликта // Вопросы психологии. – 2001 – № 2. – С.2–5.
4. Бондаренко А.К., Матусин А.И. Воспитание детей в игре.- М.: Просвещение.2003 – 123 с.

Бокижанова Г.К., Лебольд Р.Б.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДАҒЫ ЖАНЖАЛ МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ ЖОЮ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа. Мақалада балабақшадағы мектеп жасына дейінгі балалар арасындағы қақтығыстардың туындау мәселесі және ережелерді бұзумен ғана емес, сонымен қатар эмоционалдық жеке қарым-қатынаста оларды шешу жолдары айтылған.

Bokizhanova G.K., Lebold R.B.

FEATURES OF CONFLICT BEHAVIOR AND WAYS TO ELIMINATE IT IN OLDER PRESCHOOL CHILDREN

Annotation. The article is devoted to the problem of the emergence of conflicts among older preschoolers, associated not only with violation of the rules in kindergarten, but also ways to resolve them in emotional and personal relationships.

Бокижанова Г.К.
к.п.н., доцент, Академия «Bolashaq»
г. Караганда, Республика Казахстан
Мухина Г.А.
Воспитатель КГКП «Ясли-сад №114 «Бақыт»
г. Караганда, Республика Казахстан
amangeldinovna76inbox.ru

ПОНЯТИЕ АГРЕССИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

***Аннотация** В статье рассмотрены проблемы повышенной агрессивности детей, которая в свою очередь является одной из наиболее острых проблем не только для педагогов и психологов, но и для общества в целом. Авторы акцентируют внимание на том, что нарастающая волна детской преступности и увеличение числа детей, склонных к агрессивным формам поведения, выдвигают на первый план задачу изучения психолого-педагогических условий, корректирующих эти опасные явления.*

Проблемы агрессивного поведения являются не новыми в психолого-педагогической науке. Решению данного вопроса направлены исследования зарубежных, российских и казахстанских ученых.

Среди зарубежных ученых, изучающие проблему агрессии и агрессивного поведения на всех возрастных этапах становления личности человека, следует отметить А. Бандура, Р. Уолтерс, И. Беркович, Б. Скиннер, К. Лоренц.

Проблеме агрессивного поведения уделено внимание со стороны российских ученых таких, как Л.И. Божович, Н.А. Волкова, А.И. Захаров, А.А. Люблинская, А.А. Назаретян, Е.А. Рогов.

Акцентируют внимание на данной проблеме и отечественные ученые. Казахстанскими учеными К.М. Арымбаевой, С.М. Джакуповым, Ж.И. Намазбаевой, С.Ж. Омирбековой, Л.О.Сарсенбаевой, Р.У. Жолдасовой, А.А. Маханбетовой, Р.У. Жулаевой проведена работа по созданию классификации агрессии, определения теоретических установок, проведение взаимосвязи между личностными особенностями и проведения профилактики агрессивного поведения.

По данным многих исследований, проявления детской агрессии в настоящее время являются одним из наиболее распространенных видов поведенческих расстройств, которыми занимаются взрослые – родители и специалисты, в частности, воспитатели, педагоги, психологи. К ним относятся гнев, непослушание, гиперактивность, упрямство и жестокость. У подавляющего большинства детей наблюдается прямая и косвенная вербальная агрессия – от жалоб и агрессивных фантазий, до прямых оскорблений и угроз. У многих детей проявляется смешанная физическая агрессия – как косвенная, например, ломание чужих игрушек, порча одежды сверстников, лежащих в постели, плевки и т.д. Такое агрессивное поведение всегда носит инициативный, активный, а иногда и опасный для окружающих характер, поэтому требует грамотной коррекции.

Основными причинами проявления детской агрессии являются: стремление привлечь внимание сверстников; стремление к достижению желаемого результата; желание управлять; защита и месть; стремление унижить достоинство других, чтобы показать свое превосходство.

У детей, как и у взрослых, различают два проявления агрессии: недеструктивную агрессию и враждебную деструктивность. Первый – это механизм удовлетворения желаний, достижения целей, приспособления. Она побуждает ребенка конкурировать в окружающем мире, защищать свои права и интересы, развивать знания и самостоятельность.

Второе – это не просто злое и враждебное поведение, но и желание страдать и получать от этого удовольствие. Результатом такого поведения обычно является конфликтность, формирование агрессии как черты личности и снижение способности ребенка к адаптации. Дети начинают ощущать разрушительную силу агрессии в раннем возрасте и стараются ее контролировать. Однако у части детей он, вероятно, запрограммирован биологически и проявляется с первых дней жизни: простейшим его проявлением являются реакции гнева и

ярости. Генетическая агрессия связана с Y-хромосомой: ученые установили, что мальчикам с такой дополнительной хромосомой свойственны некоторые генетические нарушения.

Среди психологических симптомов, вызывающих агрессивное поведение у детей, обычно выделяют: недостаточное развитие интеллекта и коммуникативных навыков; снижение уровня саморегуляции, недоразвитие игровой активности, заниженная самооценка, нарушения во взаимоотношениях со сверстниками.

Следует отметить, что в большинстве случаев агрессивные действия дошкольников носят инструментальный или реактивный характер. Агрессивное поведение часто наблюдается в случае защиты своих интересов и утверждения своего превосходства, когда агрессия используется как средство для достижения определенной цели. И когда дети достигают желаемого результата, получают максимальное удовлетворение — будь то внимание сверстников или привлекательная игрушка, — тогда агрессия прекращается.

Фурмановым И.А. приводится полная классификация видов агрессии, характерных как для взрослых, так и для детей, в том числе (табл. 1).

Также Фурманов И.А. делит поведение детей на две формы: социализированную и несоциализированную.

Социализированное поведение детей. У детей обычно отсутствуют психические расстройства, низкий морально-волевой уровень регуляции поведения, моральная неустойчивость, игнорирование социальных норм, слабый самоконтроль. Они обычно используют агрессию для привлечения внимания, очень ярко выражают свои агрессивные эмоции (кричат, громко ругаются, бросаются вещами). Такое поведение направлено на получение эмоциональных ответов от окружающих или проявление желания общаться со сверстниками. Привлекая внимание партнеров, они успокаиваются и прекращают свои контрдействия.

Агрессивное поведение у этих детей не преходящее, значительное и не особенно буйное. Агрессия произвольна, непосредственна, враждебные действия быстро сменяются дружественными, а нападки на сверстников - готовностью к сотрудничеству с ними. Парни обычно используют физическую агрессию (прямую или косвенную), действия ситуативны, в действии наблюдаются самые яркие эмоции, которые быстро исчезают. Такие дошкольники имеют очень низкий статус в группе сверстников – их не замечают, не воспринимают всерьез или избегают. Самое удивительное качество, которое им придают сверстники: «Мешают, кричат, бегают, все портят и со всем смешиваются». Поведение аналогично проявлениям гиперкинетического синдрома, только целенаправленно и агрессивно.

Асоциальное поведение детей. Дети чаще страдают негативными эмоциональными и психическими расстройствами состояния- тревога, страх, дисфория. Негативные эмоции и сопровождающая их враждебность могут возникать спонтанно, а могут быть реакцией на травму или стрессовую ситуацию. Чертами личности таких детей являются высокая тревожность, эмоциональное напряжение, агитация и импульсивность в поведении. Внешне это часто проявляется прямой словесной и физической агрессией. Эти ребята не стремятся к сотрудничеству со сверстниками и часто не могут внятно объяснить причины своих действий. Обычно агрессивными действиями они просто сбрасывают накопившееся эмоциональное напряжение или получают удовольствие, причиняя другим неприятности.

Таблица 1
Классификация видов агрессии

Разделение по направленности на объект	Гетероагрессия - направленность на окружающих: убийства, изнасилования, нанесение побоев, угрозы, оскорбления, ненормативная лексика и т.д.	Аутоагрессия - направленность на себя: самоуничижение вплоть до самоубийства, саморазрушающее поведение, психосоматические заболевания.
Разделение по причине появления	Реактивная агрессия - представляет собой ответную реакцию на какой-то внешний раздражитель (ссора, конфликт и пр.).	Спонтанная агрессия - появляется без видимой причины, обычно под влиянием каких-то внутренних импульсов
Разделение по целенаправленности	Инструментальная агрессия - совершается как средство достижения результата: спортсмен, добывающий победы; стоматолог, удаляющий больной зуб; ребенок, громко	Целевая (мотивационная) агрессия - выступает как заранее спланированное действие, цель которого - нанесение вреда или ущерба объекту: школьник, который

	требующий от матери, чтобы она купила ему игрушку и пр.	обиделся на одноклассника и избил его
Разделение по открытости проявлений	Прямая агрессия - направляется непосредственно на объект, вызывающий раздражение, тревогу или возбуждение: открытое хамство, применение физической силы или угрозы расправы и пр.	Косвенная агрессия - обращается на объекты, непосредственно не вызывающие возбуждение и раздражение, но более удобные для проявления агрессии (они доступны и проявление агрессии в их адрес безопасно)
Разделение по форме проявлений	Вербальная - выражена в словесной форме: угрозы, оскорбления, содержание которых прямо говорит о наличии отрицательных эмоций и возможности нанесения морального и материального ущерба противнику.	Экспрессивная - проявляется невербальными средствами: жестами, мимикой, интонацией голоса и пр. В таких случаях человек делает угрожающую гримасу, громко извергает ненормативную лексику. Физическая - прямое применение силы для нанесения морального и физического ущерба противнику

Проявления агрессии у детей можно классифицировать по-разному —также можно рассмотреть возрастные особенности агрессии, исходя из движущих сил и мотивов агрессии. В одном случае это самовыражение, в другом случае - достижение своей практической цели, в третьем - угнетение и унижение другого.

Классификация по этому признаку выглядит следующим образом:

1. Импульсивно-демонстративный тип. Здесь главная цель ребенка – показать себя, привлечь к себе внимание. Такие дети очень ярко проявляют свои агрессивные эмоции - кричат, громко ругаются, разбрасывают вещи. Их поведение направлено на получение эмоциональных откликов от окружающих: они активно стремятся к общению со сверстниками, а отвлекая партнеров, успокаиваются и прекращают сопротивление. Данные психологических обследований показывают, что дети, относящиеся к импульсивно-демонстративному типу, отличаются от других (простых и агрессивных) по следующим показателям:

- низкий уровень интеллекта - общего и социального;
- недоразвитый произвол;
- низкий уровень игровой активности.

2. Регуляторно-инструментальный тип. К этой группе относятся дети, использующие агрессию преимущественно как норму поведения в общении со сверстниками. Здесь агрессивные действия выступают как средство для достижения определенной цели – получить желаемый объект, сыграть в игру или выиграть у своих партнеров. Об этом свидетельствуют не только их агрессивные действия, но и то, что они испытывают положительные эмоции после достижения результата. Для этой детской деятельности характерны целеустремленность и самостоятельность. При этом они всегда стараются завоевывать, покорять и вести за собой других. В отличие от предыдущей группы, они не стремятся привлечь внимание сверстников. Обычно такие дети занимают привилегированное положение, а некоторые выходят на уровень «звезд». Среди всех видов агрессивного поведения у них чаще проявляется прямая физическая агрессия, но это не отличается особой жестокостью. В конфликтной ситуации игнорируют переживания и обиды сверстников, ориентируясь только на собственные желания.

По результатам психологического обследования дети нормативно-инструментальной группы имеют следующие особенности:

- высокий уровень интеллекта (общего и социального);
- развитая произвольность;
- хорошие организаторские способности;
- умение организовать игру, ее достаточно высокий уровень развития;
- высокий социальный статус в группе сверстников.

3. Целевой враждебный тип. Сюда относятся дети, целью которых является причинение вреда другим Их агрессивные действия не имеют видимой цели - ни для других, ни для себя. Им нравятся действия, которые приносят боль и унижение их сверстникам. Дети этого типа в основном используют прямую агрессию, причем более половины всех агрессивных действий имеют жесткое физическое воздействие, характеризующееся крайней жестокостью и сдержанностью. Результаты психологического обследования детей целевого враждебного типа показывают:

- средние показатели интеллекта;
- Произвольность в целом соответствует возрастным нормам;
- низкий социальный статус в группе сверстников (обычно такие дети боятся и убегают);
- Уровень проработки игры тоже средний, содержание их игр часто агрессивное - все дерутся, мучают или убивают друг друга.

Проявления детской агрессии можно выразить в виде континуума. С одной стороны, бывают случаи инструментальной (или неструктивной) агрессии, в основном направленной на достижение каких-либо потребностей и целей. С другой стороны, враждебная агрессия (или враждебная деструктивность), целью которой является удовлетворение потребности причинить боль и вред другому, а агрессия служит способом достижения этой цели. Следует отметить, что при переходе от инструментальной агрессии к враждебной агрессии изменяется и ряд психических характеристик детей, представленных на рис. 1.

Рисунок 1. Взаимосвязь проявлений инструментальной и враждебной агрессии

У всех агрессивных детей есть одна общая черта - неспособность понять других людей. Это не зависит от самооценки или фактического положения ребенка в группе. По-видимому, в его основе лежит особая структура детского самосознания: оно привязано только к себе и обособлено от других. В окружающих его людях такой ребенок видит только свое отношение - другие выступают жизненными обстоятельствами, которые мешают ему в достижении целей, либо не обращают на него должного внимания, либо пытаются навредить ему. Самоутверждение, враждебные ожидания от окружающих не позволяют ребенку увидеть других, ощутить с ними чувство связи и общности. Поэтому очень сложно проявить сострадание, сочувствие или помочь ему. Степень восприятия враждебности может варьироваться, но ее психологическая природа остается неизменной:

- внутренняя изоляция;
- приписывать враждебные намерения другим;
- неумение видеть мир другого человека.

Таким образом, проблема агрессии - одна из важнейших в психолого-педагогической науке. Под агрессивностью понимают - свойства личности, характеризующиеся наличием деструктивных тенденций в области субъектно-субъектных отношений. В настоящее время, в связи с ростом детской преступности, с увеличением числа дошкольников с нарушениями в поведении эта тема становится всё более актуальной.

Агрессивность - проявление активности ребенка, его протест, попытка изменить неблагоприятную для него ситуацию

Агрессивное поведение может возникнуть по ряду причин. Наряду с такими факторами как неправильное воспитание в семье, насмешки со стороны окружающих, неумение общаться, устанавливать адекватные отношения со сверстниками, большое влияние имеют СМИ.

Дети, которые смотрят передачи о насилии, с большей вероятностью рассматривают насилие как хороший способ разрешения конфликтов.

Видение сцен насилия делает человека уязвимым перед насилием в реальной жизни. Во многих мультфильмах, играх и сериалах все задачи решаются силой, а дети бессознательно их копируют. Всё это в свою очередь порождает особенности поведения, которое выражается в комплексе негативных форм раздражительности, озлобленности, агрессивности, поэтому следует обращать на неё внимание уже в дошкольный период во избежание проблем в будущем.

Список использованных источников:

1. Смирнова Е.О., Хузева Г.Р. Психологические особенности и варианты детской агрессивности // ВП. - 2012. -160с.
2. Левитов Н.Д. Психическое состояние агрессии // ВП. - 1972. - № 6.
3. Долгова В.И. Некоторые биосоциальные характеристики телесно-психического здоровья дошкольников//В сборнике: BIOSOCIAL CHARACTERISTICS OF THE MODERN HUMAN PSYCHOLOGY / SOCIAL AND POLITICAL ASPECTS OF THE POST-INDUSTRIAL LIFE ACTIVITY OF STATES Materials digest of the LIX International Research and Practice Conference and II stage of the Championship in psychological sciences (London, August 08-August 14, 2013) / Materials digest of the LX International Research and Practice Conference and II stage of the Championship in military, sociological and political sciences (London, August 08-August 14, 2013). Chief editor - Pavlov V. V.. London, 2013. С. 33-34.
4. Кемпбелл Р. Как справиться с гневом ребенка. – СПб., 2000. С. 79-83.
5. Фурманов И.А. Детская агрессивность: психодиагностика и коррекция. Минск, 1996. С. 91-98.
6. Чижова С.Ю. Детская агрессивность. Ярославль, 2001. С. 13-16.

Бокижанова Г.К., Мухина Г.А.

**ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУДЕГІ АГРЕССИЯЛЫҚ
МІНЕЗ-ҚҰРЫМ ТҮСІНІГІ**

Аңдатпа. Мақалада балалардың агрессивтілігінің жоғарылауы мәселелері қарастырылады, бұл өз кезегінде мұғалімдер мен психологтар үшін ғана емес, сонымен бірге бүкіл қоғам үшін ең өткір мәселелердің бірі болып табылады. Авторлар кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылық толқынының күшеюі және мінез-құлықтың агрессивті түрлеріне бейім балалар санының артуы осы қауіпті құбылыстарды түзететін психологиялық-педагогикалық жағдайларды зерттеу міндетін алға қоятынын атап көрсетеді.

Бокижанова Г.К., Мухина Г.А.

**THE CONCEPT OF AGGRESSIVE BEHAVIOR IN PSYCHOLOGICAL
AND PEDAGOGICAL RESEARCH**

Annotation The article deals with the problems of increased aggressiveness of children, which in turn is one of the most acute problems not only for teachers and psychologists, but also for society as a whole. The authors focus on the fact that the growing wave of juvenile delinquency and the increase in the number of children prone to aggressive forms of behavior highlight the task of studying the psychological and pedagogical conditions that correct these dangerous phenomena.

УДК 371.268

Бокижанова Г.К

к.п.н., доцент, Академия «Bolashaq»

г. Караганда, Республика Казахстан

borizhanovag@gmail.com

Умарова М.Г.

воспитатель, КГКП "ясли-сад "Айналайын"

Бухар-Жырауский район, посёлок Кушоки

marina.haralgina@mail.ru

ЭКСПЕРИМЕНТИРОВАНИЕ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация. В статье рассматриваются различные дидактические стратегии, используемые для приобщения дошкольников к естественным наукам. Имеется ссылка на общие характеристики деятельности, основанные либо на эмпирическом теоретическом подходе, либо на теории Пиаже относительно когнитивного развития. В этих рамках выдвигается новый социокогнитивный подход к развитию естественнонаучной деятельности в детском саду.

Учебные программы дошкольного образования не часто основываются на четко сформулированных теоретических принципах. Равновесие между социальными, эмоциональными и познавательными целями обычно не зависит от точных выборов, оправданных в соответствии с

психологическими, гносеологическими и педагогическими подходами к детскому развитию. Как следствие, в различных разделах программ наблюдаются неравновесия.

Хорошо известно, что основные психологические и гносеологические направления касаются строения человеческого мышления, подчеркивают значение открытия физических объектов, качеств и отношений, существующих между явлениями, научных понятий и детской модели мышления [1]. В этой исследовательской области проявилось значение предубеждений в детском мышлении для построения научных знаний. Изучение детских предубеждений обычно касается детей в возрасте 10 лет. Однако причина сосредоточения внимания на этом возрасте не имеет четкого обоснования. В последнее время исследования в этой области проводятся также с участием детей раннего возраста [2]. С другой стороны, нет явного согласия или разногласия по поводу развития исследовательских попыток, касающихся дошкольного или первого школьного возраста. Отсутствие обилия исследований, направленных на выявление естественно-научного познавательного интереса у маленьких детей, вероятно, связано с трудностями, с которыми приходится сталкиваться при попытке интерпретировать данные эмпирических исследований. Отчасти это связано с тем, что у детей в возрасте до десяти лет обычно отсутствует построение понятий, как, например, в случае понятий сохранения и обратимости. Отсутствие обилия исследований, направленных на выявление идей маленьких детей, вероятно, связано с трудностями, с которыми приходится сталкиваться при попытке интерпретировать данные эмпирических исследований. Отчасти это связано с тем, что у детей в возрасте до десяти лет обычно отсутствует построение понятий, как, например, в случае понятий сохранения и обратимости. Отсутствие обилия исследований, направленных на выявление идей маленьких детей, вероятно, связано с трудностями, с которыми приходится сталкиваться при попытке интерпретировать данные эмпирических исследований. Отчасти это связано с тем, что у детей в возрасте до десяти лет обычно отсутствует построение понятий, как, например, в случае понятий сохранения и обратимости.

Развитие интереса к исследовательской деятельности у детей старшего дошкольного возраста имеет важное значение для развития ребенка. Формированию системы знаний у ребенка способствует накопление впечатлений, расширение чувственного опыта, умение ориентироваться в окружающем мире. Развитие интереса к исследовательской деятельности представляет собой синтез сложных личностных процессов, так как это связано с развитием наблюдательности, памяти, внимания и любознательностью ребенка [3]. В психолого-педагогической литературе выделяют особенности развития интереса к исследовательской деятельности у детей старшего дошкольного возраста, это в первую очередь связано с психолого-педагогическими особенностями развития ребенка в период дошкольного детства. Первая особенность развития интереса к исследовательской деятельности у детей старшего дошкольного возраста – осуществление поисковой, исследовательской активности, направленной на обнаружение нового, объяснение непонятного, осуществление самостоятельного поиска ответа на интересующие вопросы. Вторая особенность развития интереса к исследовательской деятельности у детей старшего дошкольного возраста, по мнению педагогов-психологов является результат познавательного интереса – знания [4]. Педагог Т. А. Куликова рассматривает интерес к исследовательской деятельности как проявление стремления ребенка познавать новое, выяснять непонятное о качествах, свойствах предметов, явлений действительности, желания проникнуть в их сущность, найти имеющиеся между ними связи и отношения [5].

Психологи А.А. Люблянская, Г.И. Щукина подчеркивают, что для развития ребенка решающее значение имеет тип деятельности, в которой знания приобретались. Исследовательская деятельность понимается нами не только как процесс усвоения знаний, умений и навыков, а, главным образом, как поиск знаний, приобретение знаний самостоятельно или под тактичным руководством взрослого, осуществляемого в процессе гуманистического взаимодействия, сотрудничества, сотворчества. Надо отметить, что в развитии интересов к исследовательской деятельности дошкольников существуют две основные линии: – постепенное обогащение опыта ребенка, насыщение этого опыта новыми знаниями и сведениями об окружающем, которое и вызывает познавательную активность дошкольника.

Третья особенность развития интереса к исследовательской деятельности у детей старшего дошкольного возраста – отношение ребенка к миру: заботливость, доброта, гуманность, сострадание. У ребенка формируется познавательное и бережное отношение к миру: «Мир полон тайн и загадок. Я хочу их узнать и разгадать. Я хочу сохранить мой мир. Ему нельзя вредить». В

процессе развития интереса к исследовательской деятельности важно развивать у старших дошкольников такие качества как заботливость, доброту, сострадание. Согласно педагогическим наблюдениям дети старшего дошкольного возраста проявляют заботу и бережное отношение лишь к тем объектам природы, о которых имеют достаточно глубокие и разносторонние знания, а в других случаях их поведение безразличное и нередко отрицательное [6].

Развитие умения беречь все живое, бережно относиться к растениям, животным, земле и окружающему, не быть равнодушными и активно бороться со злом, чувствовать прекрасное в природе способствует развитию интереса к исследовательской деятельности у дошкольников. Экспериментирование позволяет продуктивнее развивать интерес к исследовательской деятельности у старших дошкольников, поскольку способствует развитию любознательности, развивает любопытство и формирует творческую заинтересованность у дошкольников.

Педагоги А.И. Савенков, Н.Н. Поддъяков считают, одним из эффективных средств развития интереса к исследовательской деятельности у детей старшего дошкольного возраста является экспериментирование [7]. Они считают, что экспериментирование способствует решению следующих педагогических задач: – расширяет представления детей об окружающем мире и побуждает у детей новые вопросы, требующие ответа; – формируют у детей умений и навыков познавательной деятельности, в процессе экспериментирования дети учатся выделять проблему, выдвигать предположения, планировать свои действия, выполнять намеченный план и достигать поставленной цели [8]. Н.Н. Поддъяков доказывает, что детское экспериментирование очень близко к ведущему виду деятельности в дошкольном возрасте, поскольку именно в процессе самостоятельного или организованного исследования тех или иных объектов происходит развитие ребенка [9]. Творческий коллектив под руководством академика Н.Н. Поддъякова разработал теоретические основы метода детского экспериментирования. Педагог О.В. Дыбина утверждает, что применение экспериментирования в детском саду в работе с детьми старшего дошкольного возраста способствует: – приобретению реальных знаний об изучаемом объекте, о его взаимосвязи с другими объектами и окружающей средой; – обогащению памяти, происходит активизация мыслительных процессов, таких как анализ, синтез, классификация полученные знания; – развитию речи, так как ребенок формулирует выводы, исходя из увиденного; – обогащению умственных умений (приемов и операций); – формированию самостоятельности ребенка, умение ставить перед собой не сложные цели, развиваются способности преобразовывать предметы и явления для получения нужного результата; – развитию эмоциональной сферы старшего дошкольника, расширяется творческий потенциал, повышается уровень двигательной активности [10].

Список использованных источников:

1. DRIVER, R. (2014) *Making Sense of Secondary: Science research info children's ideas* (London, Routledge).
2. DUIT, R. & GLYNN, S. (2015) *Mental modeling. Paper presented at the conference 'Science Education Research in Europe', 7–11 April, Leeds.*
3. Афанасьева О.В. *Взаимодействие воспитателя и ребенка в процессе экспериментирования // Стратегия развития дошкольника и младшего школьника в XXI веке Материалы конф. 25-26 апреля 2021 года. - СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 2001. - 0,15 п.л.*
4. Афанасьева О.В. *Особенности освоения экспериментирования детьми среднего дошкольного возраста // Современное дошкольное и начальное образование: пути развития Часть I: Педагогика и психология дошкольного и начального обучения - Материалы мсжд. научно-практ. конф. 20-21 марта 2013 г. - СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 2003. - 0,21*
5. Боровская, Л. И. *Экспериментирование как средство развития познавательного интереса у детей старшего дошкольного возраста / Л.И. Боровская, М.Г. Свердлова. — [Текст] // Образование: прошлое, настоящее и будущее : материалы VI Междунар. науч. конф. (г. Краснодар, май 2019 г.). — Краснодар : Новация, 2019. — С. 5–7.*
6. Божович, Л.И. *Познавательные интересы и пути их изучения [Текст] — М. : Учпедгиз, 2015.— 256 с.*
7. Дыбина, О.В., Рахманова, Н.П., Щетинина, В.В. *Неизведанное рядом. Занимательные опыты и эксперименты для дошкольников [Текст]. — М. : Просвещение, 2015. — 172 с.*

8. Куликова, Т. А. О воспитании у детей познавательных интересов [Текст] // Дошкольное воспитание. — 2016. — № 9. — с. 38–42.

9. Куликовская, И. Э. Детское экспериментирование. Старший дошкольный возраст [Текст] / И. Э. Куликовская, Н. Н. Совзир. — М. : Педагогическое общество России, 2015. — 80 с.

10. Мартынова, Е. А., Сучкова, И. М. Организация опытно-экспериментальной деятельности детей 2–7 лет: тематическое планирование, рекомендации, конспекты занятий [Текст] / Е. А. Мартыновой, И. М. Сучковой. — Волгоград : Учитель, 2021. 333 с.

Умарова М.Г.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ЭКСПЕРИМЕНТТІК ОҚЫТУ

Аңдатпа. Мақалада мектеп жасына дейінгі балаларды жаратылыстану ғылымдарымен таныстыру үшін қолданылатын әртүрлі дидактикалық стратегиялар талқыланады. Эмпирикалық теориялық көзқарасқа немесе Пиаженің когнитивті даму теориясына негізделген белсенділіктің жалпы сипаттамаларына сілтеме бар. Осының аясында балабақшадағы жаратылыстану іс-әрекетін дамытудың жаңа әлеуметтік-танымдық көзқарасы алға қойылған.

Umarova M.G.

EXPERIMENTAL TEACHING TO PRESCHOOL CHILDREN

Annotation. The article discusses various didactic strategies used to familiarize preschoolers with the natural sciences. There is a reference to general characteristics of activity based either on an empirical theoretical approach or on Piaget's theory of cognitive development. Within this framework, a new socio-cognitive approach to the development of natural science activities in kindergarten is put forward.

УДК 371.268

Бокижанова Г.К.

к.п.н., доцент, Академия «Bolashaq»

г. Караганда, Республика Казахстан

borizhanovag@gmail.com

Халиева М.Ж.

воспитатель, КГКП «Ясли-сад» Волшебный замок»

г. Темиртау, Республика Казахстан

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НЕТРАДИЦИОННЫХ ТЕХНИК РИСОВАНИЯ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация. Статья посвящена особенностям использования нетрадиционных техник рисования в работе с детьми дошкольного возраста. Авторы акцентируют внимание на том, что наблюдения за эффективностью рисования в детском саду приводят к выводу о необходимости использования нетрадиционных техник, которые создадут ситуацию успеха у воспитанников, сформируют устойчивую мотивацию к рисованию.

В условиях современного развития общества Республики Казахстан огромная ответственность по воспитанию подрастающего поколения возложена на педагогов различных уровней системы образования.

Дошкольные организации страны в своей деятельности руководствуются Конституцией Республики Казахстан (принята 30 августа 1995 г., с изменениями и дополнениями от 23.03.2019 г.), законом «Об образовании» (27 июля 2007 г.), государственным общеобязательным стандартом дошкольного воспитания и обучения (приказ МОН РК от 31 октября 2018 г. № Приказ 604 от 22.10.2021 с изменениями и дополнениями).

Коренное обновление содержания воспитания и обучения в дошкольных организациях основано на новой образовательной политике Республики Казахстан, направленной на модернизацию духовной, культурно-созидательной роли системы образования в обществе. Новые социально-экономические отношения в стране вносят существенные изменения в становление и

развитие подрастающего поколения. В связи с этим основной задачей общества, семьи и детского сада является воспитание гармонично развитой личности.

Дошкольный возраст – это тот период, когда изобразительная деятельность может стать и чаще всего является устойчивым увлечением не только «особо» одаренных, но и всех детей. Общение с искусством доставляет огромное удовольствие в жизни дошкольников.

Все дети любят рисовать, когда это у них хорошо получается. Рисование карандашами, кистью требует высокого уровня владения техникой рисования, сформированных навыков и знаний, приемов работы. Очень часто отсутствие этих знаний и навыков быстро отвращает ребенка от рисования, поскольку в результате его усилий рисунок получается неправильным, он не соответствует желанию ребенка получить изображение, близкое к его замыслу или реальному объекту, который он пытался изобразить.

Наблюдения за эффективностью рисования в детском саду приводят к выводу о необходимости использования нетрадиционных техник, которые создадут ситуацию успеха у воспитанников, сформируют устойчивую мотивацию к рисованию.

Что подразумевается под словосочетанием «нетрадиционное рисование»?

Нетрадиционное рисование – это искусство изображать, не основываясь на традиции.

Применение нетрадиционных техник изобразительной деятельности: способствуют обогащению знаний и представлений детей о предметах и их использовании, материалах, их свойствах, способах применения стимулирует положительную мотивацию у ребенка, вызывает радостное настроение, снимает страх перед процессом рисования дает возможность экспериментировать развивает тактильную чувствительность, цветовосприятие способствует развитию зрительно моторной координации не утомляет дошкольников, повышает работоспособность развивает нестандартность мышления, раскрепощенность, индивидуальность.

Трудности для педагога при применении нетрадиционных техник рисования могут заключаться в планировании и построении системы занятий с учетом возрастных и индивидуальных особенностей детей; в подборе оборудования и материалов; в применении методов и приемов работы с детьми, исходя из их индивидуальных особенностей; в разработке критериев отслеживания уровня освоения знаний, умений и навыков детей.

Учитывая возрастные особенности дошкольников, для нетрадиционного рисования рекомендуется использовать особенные техники и приемы.

Младшая группа - рисование жесткой полусухой кистью, пальчиком, рисование ладошкой, рисование ватной палочкой, печатками из картофеля, оттиск пробкой.

Средняя группа оттиск поролоном, оттиск печатками из ластика, листьев, восковые мелки + акварель, свеча + акварель, рисование мятой бумагой, монотипия предметная.

Старшая и подготовительная группа: монотипия пейзажная, рисование зубной щеткой-расчесывание краски набрызг, кляксография с трубочкой, фотокопия – рисование свечой, граттаж черно- белый, цветной; рисование нитками, рисование солью, рисование песком.

Использование нетрадиционных техник в процессе работы с детьми дошкольного возраста способствует:

- снятию детских страхов;
- развивает уверенность в своих силах;
- развивает пространственное мышление;
- развивает мелкую моторику рук;
- побуждает детей свободно выражать свои мысли;
- развивает умение детей действовать с разнообразным материалом;
- развивает чувство композиции, ритма, колорита, чувство фактурности и объёмности;
- развивает творческие способности, воображение и полёт фантазии;

Развитие мелкой моторики рук посредством нетрадиционных техник рисования имеет важное значение, т.к. мелкая моторика в жизни и деятельности детей дошкольного возраста, выполняет много разных функций. Моторика активизирует нужные и тормозит ненужные в данный момент психологические процессы, способствует организованному и целенаправленному отбору поступающей в организм информации в соответствии с его актуальными потребностями.

С детьми среднего дошкольного возраста рекомендуется использовать:

- тычок жесткой полусухой кистью.
- печать поролоном;
- печать пробками;
- восковые мелки + гуашь

- свеча + акварель;
- отпечатки листьев;
- рисунки из ладошки;
- рисование ватными палочками;
- волшебные веревочки;
- монотипия предметная.

Успех в развитии интереса к нетрадиционным техникам у детей среднего дошкольного возраста во многом зависит от того, какие методы и приемы использует педагог, чтобы донести до детей определенное содержание, сформировать у них знания, умения и навыки в изобразительной деятельности. Важно, перед тем, как показать детям определенную нетрадиционную технику, педагог должен изучить все тонкости данной техники, её методику. Результат будет зависеть от правильно подобранного материала, оборудования, доступности объяснения последовательности действий.

Педагогу необходимо подобрать и изучить литературу по нетрадиционному рисованию, подобрать материал с учетом гигиеничности и безопасности материала, осуществлять планирование с учетом возраста детей, их индивидуальных особенностей и навыков в рисовании, самому быть творческой личностью и любить рисовать.

Таким образом, использование нетрадиционных техник рисования всесторонне развивает личность ребенка дошкольного возраста, его мелкую моторику рук и является очень актуальной на современном этапе развития отечественной педагогики.

Список использованных источников:

1. Никитина, А.В. Нетрадиционные техники рисования в детском саду [Текст] / А.В. Никитина. - СПб.: Каро, 2016. - 112с.
2. Никитина, А.В. Нетрадиционные техники рисования в детском саду. Планирование, конспекты занятий: Пособие для воспитателей и заинтересованных родителей [Текст] / А.В. Никитина. - СПб.: Каро, 2014. - 96 с.
3. Никитюк, А.А. Нетрадиционные техники рисования в детском саду [Текст] / А.А. Никитюк. - СПб.: Каро, 2016.
4. Обухова, Л.Ф. Детская психология [Текст] / Л.Ф. Обухова. - М.: Просвещение, 2012. - с. 240.
5. Парамонова, Л.А. Методика обучения изобразительной деятельности и конструированию в детском саду [Текст] / Л.А. Парамонова. - М.: Просвещение, 2009. - с. 192.
6. Погодина, С. Художественные техники. Монотипия, диатипия, акватипия, акватушь, кляксография [Текст] / С. Погодина // Дошкольное воспитание. - 2011. - №3. - 53 - 62 с.

Бокижанова Г.К., Халиева М.Ж.

ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДА ДӘСТҮРЛІ ЕМЕС СУРЕТ САЛУ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Мақала мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс жасауда дәстүрлі емес сурет салу әдістерін қолдану ерекшеліктеріне арналған. Авторлар балабақшадағы сурет салудың тиімділігін бақылау оқушылар арасында сәттілік жағдайын тудыратын, сурет салуға тұрақты уәждеме қалыптастыратын дәстүрлі емес әдістерді қолдану қажеттілігі туралы қорытындыға әкелетініне назар аударады.

Bokizhanova G., Khalieva M.

FEATURES OF USING NON-TRADITIONAL DRAWING TECHNIQUES IN WORKING WITH PRESCHOOL CHILDREN

Annotation. The article is devoted to the peculiarities of using non-traditional drawing techniques in working with preschool children. The authors draw attention to the fact that monitoring the effectiveness of drawing in kindergarten leads to the conclusion that it is necessary to use non-traditional methods that create a state of success among students, form a stable motivation for drawing.

Геренг С.В.
воспитатель, КГУ «Комплекс «школа – ясли-сад «Таңшолпан»
г. Абай, Республика Казахстан
svetik.gereng@mail.ru
Алексеева Е.А.
старший преподаватель, Академия «Bolashaq»
г. Караганда, Республика Казахстан
evgeniya96_01@mail.ru

ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ С СЕМЬЕЙ В СОВРЕМЕННЫХ ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

***Аннотация.** Данная статья представляет собой презентацию наиболее эффективных форм, методов и приёмов работы дошкольной организации с родителями, сочетание традиционных и инновационных форм работы с семьёй.*

Обновление системы дошкольного образования, процессы гуманизации и демократизации обусловили необходимость активизации взаимодействия дошкольной организации с семьёй. Как общественное, так и семейное воспитание определяет главной целью формирование у ребенка с самых ранних лет навыков и привычек поведения, тех качеств личности, которые необходимы будущему гражданину общества. И, если мы хотим вырастить нравственно здоровое поколение, то должны решать эту проблему «вместе»: дошкольная организация, семья и общественность.

Семья и дошкольная организация связана общими задачами в воспитании и обучении ребенка, поэтому, здесь важен не принцип параллельности, а принцип взаимопроникновения двух социальных институтов: семьи и дошкольной организации. Где главная цель педагогов дошкольной организации – это профессионально помочь семье в воспитании детей, при этом, не подменяя ее, а дополняя и обеспечивая более полную реализацию ее воспитательных функций [1].

Важно подчеркнуть, что и семья, и дошкольная организация по-своему передают ребенку социальный опыт, накопленный поколениями. Они создают оптимальные условия для гармоничного вхождения маленького человека в социум, но только в сочетании друг с другом.

Можно выделить следующие приоритетные задачи в работе с родителями:

- повышение педагогической культуры родителей, активизация и обогащение их педагогических знаний и умений;
- изучение и обобщение лучшего опыта семейного воспитания;
- приобщение родителей к участию в жизни детского сада через поиск и внедрение наиболее эффективных форм работы.

Какие же формы, методы и приёмы использовать педагогу дошкольной организации в работе с родителями? В современном образовании существует две точки зрения на эту проблему: следовать традиционным практикам или инновациям. Вместе с тем в современной науке высказывается мысль, что традиция и инновация, традиция и современность взаимосвязаны и взаимообусловлены. Любая традиция – это бывшая инновация, и любая инновация в потенциале – будущая традиция. Поэтому в статье мы подчеркнем эффективность как традиционных, так и инновационных форм работы с родителями.

В работе с родителями педагог дошкольной организации использует известные традиционные формы, это [2]:

- фронтальные и индивидуальные опросы родителей, изучение проблем семей воспитанников;
- информационные стенды для ознакомления родителей с дошкольным учреждением, особенностями его работы, педагогами, другими специалистами, занимающимися воспитанием детей, информацией по обогащению знаний родителей об особенностях развития и воспитания детей дошкольного возраста;
- информационные буклеты;
- тематические консультации групповые, подгруппами, индивидуальные;

- вовлечение в конкурсы уровня детского сада, городского, районного, областного, международного уровня;
- использование позитивных социализирующих возможностей Интернета: участие в социальных опросах, сетевых олимпиадах и конкурсах;
- для творческого общения существует такая форма работы с семьей как выставки детско-родительских работ. Эти выставки предоставляют родителям и детям организовать совместную деятельность;
- сбор природного материала для деятельности детей: камешки, семена, раковины, гербарий и т.п.;
- приглашение к обсуждению текущей ситуации в развитии ребенка и принятию решения о дальнейших совместных действиях педагогов, специалистов и родителей, способных обеспечить успешное развитие воспитанников;
- вовлечение родителей к участию в методических мероприятиях: изготовление костюмов, игрового материала, видеосъемка и т.п.;
- работа по благоустройству ДО (оснащение предметно-развивающей среды, субботники по благоустройству участков группы, субботники по благоустройству групповых комнат);
- домашние задания или решение проблемных познавательных задач с поиском ответа в различных источниках для совместного выполнения с детьми.

Остановимся более подробно на инновационных формах работы с родителями, которые педагог дошкольной организации может использовать в своей практике [3]:

1. Тематические досуги в инновационных формах («Защитники Отечества», «Праздник урожая», «День знаний»).

2. Просмотр видеофрагментов различных видов деятельности ребёнка в ДО с последующим анализом со стороны родителей, а затем и воспитателей.

3. Совместное проведение досугов, где родители выполняют роль активных участников праздников, а не зрителей («Что такое семья?», и др.).

4. Устный журнал - это мероприятие, при проведении которого сведения сообщаются в форме отдельных «страниц». Содержание устного журнала может отражать одну тему или целый комплекс самых разнообразных вопросов, т.е., иначе говоря, журнал может иметь тематический или обзорный характер. Содержание устного журнала раскрывается на его страницах. Методы оформления каждой страницы могут быть самыми разнообразными: выступления ребят, демонстрация занимательных опытов, встреча с учеными, ответы на вопросы, чтение стихов, исполнение песен, музыкальных произведений, юморесок и т.д.

5. Оздоровительные праздники (например, «Папа, мама, я – дружная семья», «Батыры», квест-игра «Тропа к генералу»). Квест (англ. Quest) - «поиск, предмет поисков, поиск приключений». В мифологии и литературе понятие «квест» изначально обозначало один из способов построения сюжета - путешествие персонажей к определенной цели через преодоление трудностей. Образовательный квест - педагогическая технология, включающая в себя набор проблемных заданий с элементами ролевой игры, для выполнения которых требуются какие-либо ресурсы, и в первую очередь ресурсы Интернета.

6. Игротека в детском саду с приглашением родителей и других членов семьи. Игротека – это собрание игр, которые направлены на все виды деятельности в развитии ребенка. Цели игротеки: знакомство родителей с условиями, методами использования игр и игровых упражнений, направленных на развитие детей в домашних условиях.

7. Технология «Семейный театр в детском саду», где родители на позиции участников совместной театральной деятельности с детьми. Семейный театр является новой формой совместной детско-взрослой художественной деятельности, способствующей развитию социокультурных связей между детским садом и семьей, ориентированной на интеграцию традиций домашнего и общественного театров и развитие воспитательного потенциала семьи. Технология «Семейный театр в детском саду» позволяет педагогам перевести родителей и детей от наблюдений за игровыми действиями педагога к прямому включению в процесс театральной деятельности в детском саду, а затем и к самостоятельной организации домашних театральных постановок; от ситуативного воздействия на ребёнка к систематическому, содержательному, эмоционально наполненному досугу.

8. Родительские собрания. При организации родительских собраний используются такие приемы, которые активизируют внимание уставших родителей, способствуют более легкому

запоминанию сути бесед, создают особый настрой на доброжелательный разговор. После небольшого вступления следует переход к дискуссии, в качестве примеров используются моменты из жизни группы, включаются практические задания, игры, музыкальное оформление.

Собрания необходимо проводить в различных инновационных формах:

- творческие отчёты о реализации проектов;
- творческие отчёты по итогам учебного года;
- интеллектуальной игры «Здоровье наших детей»;
- использование метода мозгового штурма (на родительском собрании в подготовительной к школе группе при обсуждении формы проведения выпускного).

9. Тематические проекты, реализуемые в сотрудничестве с родителями воспитанников («Азбука здоровья», «В гостях у сказки», «Это Родина моя», «Цирк, цирк, цирк», «Моя семья» и др.). Проектная деятельность способствует проявлению у родителей интереса к проблемам дошкольной организации и становлению родителей, как активных участников жизни детского сада, что позволяет более эффективно воспитанию нравственности у детей дошкольного возраста.

Один из результатов проектной деятельности – организация в группе мини-музея по тематике проекта («Волшебный мир сказки», «Азбука здоровья», «Казахстан - это Родина моя» и др.). В обычном музее ребенок - лишь пассивный созерцатель, а здесь он - соавтор, творец экспозиции. Причем не только он сам, но и его папа, мама, бабушка и дедушка. Каждый мини-музей - результат общения, совместной работы воспитателя, детей и их семей.

10. Открытые занятия для родителей. Это способ познакомить родителей с условиями, содержанием, методами и приёмами воспитательно-образовательной работы, направленной на обучение и воспитание ребёнка.

На основании вышеизложенного мы можем отметить, преимущества использования разнообразных форм работы (традиционных и инновационных) с родителями в дошкольной организации:

- повышается уровень педагогической и правовой компетентности родителей;
- происходит положительный эмоциональный настрой педагогов дошкольной организации и родителей на совместную работу по воспитанию детей;
- родители становятся не только первыми помощниками, но и активными участниками образовательного и воспитательного процесса;
- устанавливается тесный контакт с каждой семьей и учитываются индивидуальные особенности каждого ребёнка. Педагог постоянно поддерживает контакт с семьёй, знает особенности, привычки своего воспитанника и учитывает их при работе, что, в свою очередь, ведёт к повышению эффективности педагогического процесса;
- открывается возможность родителям выбирать и формировать то направление в развитии и воспитании ребёнка, которое они считают нужным;
- происходит совместная реализация единой программы воспитания и развития ребёнка в ДО и семье.

Таким образом, ни одна, даже самая инновационная, педагогическая система не может быть в полной мере эффективной, если в ней нет места семье. Ребёнок не может существовать вне семейной системы и если дошкольная организация и семья закрыты друг для друга, то ребёнок оказывается между двух несообщающихся систем. Во избежание этого необходимо, чтобы эти две системы стали открытыми друг для друга, для взаимодействия. Главными в них должна стать атмосфера добра, доверия и взаимопонимания. Только в этом случае возможно создание условий, помогающих раскрытию талантов и способностей ребёнка, только тогда он будет расти здоровым, счастливым и умным.

Список используемых источников:

1. Салиева А. Ж., Омарбекова А. И. *Современные модели и формы работы с родителями в дошкольных организациях: методические рекомендации* – Республиканский центр «Дошкольное детство», Астана, 2013. – 25 с.
2. Зверева О.Л. *Родительские собрания в ДОУ: метод. Пособие/ О.Л. Зверева, Т.В. Кротова. - 4-е – зд. – М.: Айрис-пресс, 2011. – 128 с.*
3. *Сотрудничество педагогов и семьи: организация системы работы/ авт.-сост. Н.А. Алымова, Н.А. Белибихина. – Волгоград: Учитель, 2008. – 191 с.*

Геренг С.В., Алексеева Е.А.
ҚАЗІРГІ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ОТБАСЫМЕН
ЖҰМЫСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Аңдатпа. Бұл мақала мектепке дейінгі ұйымның ата-аналармен жұмыс істеуінің ең тиімді түрлері, әдіс-тәсілдерінің презентациясы, отбасымен жұмыс істеудің дәстүрлі және инновациялық формаларының үйлесімі болып табылады.

Guerg S.V., Alexeyeva E.A.
ORGANIZATION OF WORK WITH FAMILY IN MODERN PRE-SCHOOL
ORGANIZATIONS

Annotation. This article is a presentation of the most effective forms, methods and techniques of the pre-school institution with parents, a combination of traditional and innovative forms of working with family.

ӘОК 37

Дилдабаева М. Б.
Бастауыш сынып мұғалімі
«Әл-Фараби атындағы мектеп-гимназиясы» КММ
Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа. Бұл мақалада жалпы – функционалды сауаттылықтың маңыздылығы, білім беру процесіндегі алатын орны мен математиканың пәнаралық байласы, математика сабағында функционалды сауаттылықты дамыту үшін қолданылатын есептер мен мысалдар көрсетілген.

Қазақстан күн сайын қарқынды дамып келеді және ұлттың зияткерлік әлеуетін қалыптастыруға батыл қадам жасап отыр. Елдің білім беру жүйесі терең де сатылы стратегиялық жаңғырту кезеңін бастан өткеруде.

Оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру – білім беру процесінің негізі болып табылады.

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаев «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай жиырма қадам» атты мақаласында стратегиялық жаңғырту барлық саланы, сонымен қатар, білімді де түрлендіруді қажет ететінін атап көрсетті. Осы орайда, өскелең ұрпақтың сапалы білім алуының маңызы зор.

Ел үшін маңызды осы стратегиялық міндеттерді шешу жағдайында тұлғаның ынталылығы, шығармашылықпен ойлауы мен дәстүрлі емес шешім қабылдау қабілеттері, кәсіби жол таңдау білігі, өмір бойы білім алуға даярлығы – оның басты функционалды қасиеттері болып табылады. Аталған функционалды біліктер мектеп және отбасында қалыптасады.

Қазіргі кездегі шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдік бәсекелестікті күшейте түсуде. Елбасы Н. Ә. Назарбаев Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы атты жолдауында «Білім беру реформасы - Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдардың бірі» деп атап көрсетті. Қоғамның әлеуметтік – экономикалық өміріндегі түбірлі өзгерістерге байланысты білім жүйесінде және оның мазмұны мен оқыту технологиясында да өзгерістер болып жатыр.

Қазіргі таңда білім жүйесі туралы түсінік кеңейді, мақсат міндет, мазмұны көзқарасы өзгерді, негізі мақсат жеке тұлғаның қалыптасуы, ойлай және сезе алатын адам дайындық, сонымен қатар алған білімін өмірде қолдана білу.

Осы мақсатта оқушылардың функционалды сауаттылығын дәстүрлі емес сабақтар арқылы көрсетуді негізге алып отырмын.

1. Оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру жағдайы. Оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру - жаңаша педагогикалық теория мен практиканың өзекті мәселесі болып тұр. Оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту - оқу тәрбие процесіне ықпал етудегі өмір талабы. Оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту жолдары, олардың танымдық қабілеттері мен өзіндік іс - әрекеттерді дамыту педагог, психолог, әдіскерлер және мұғалімдердің міндеті. Оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту - мәселені

шешуде, оқу сапасының артуына, технологияларды ұтымды қолдануға көмек беретін негіз болып табылады.

Математика сабағында функционалдық сауаттылығын дәстүрлі емес сабақтар арқылы көрсетуге қажетті құралдар.

Сабақта дұрыс алынған проблемалық ситуациялар, құбылыстар мен шамалар арасындағы тәуекелдікті дұрыс анықтай білуге дайындайды. Бұл кезде оқушылардың ойлауы белсенді, үдемелі жұмыс жасайды.

Мәселені сәйкестендіру кезінде сұрақтар қою арқылы – практикалық есептер, мына талаптарды қамтамасыз етуі қажет.

Оқушылардың есептерді кез - келген әдіспен шешу, оқушылардың шығармашылық қабілетін кеңейту.

Дәстүрлі емес сабақтардың классификациясы.

Дәстүрлі емес сабақтардың көбеюіне байланысты оны классификациялау қажет болды.

Классификациялау үлкен көлемді ақпараттан өзімізге қажетті және қызықты, бөлімдерді бөліп алуға көмектеседі. Қазіргі кезде нақты нұсқаулармен ғана жүре алатын, өзіндік пікірі, көзқарасы, ойлау қабілеті төмендеп кеткен, осының негізінде сабақ пен әдіс тәсілдердің бір - біріне сәйкес келмейді. Осыдан келіп өзіндік «мені», өзіндік көзқарасы бар «ой - пікірі» қалыптасқан тұлғаны қалыптастыру үшін, мұғалімнің бойында да тұлғаның қасиеті болу керек.

Оқыту үдерісіндегі ақпараттық технологиялар оқушылардың зерттеушілік қабілеттерін дамытуға септігін тигізіп, танымдық белсенділікті арттырады, шығармашылыққа жетелейді, талдау, жүйелеу қабілеттерін дамытып, жеке немесе топтық жоба жазу барысында алған білімдерін қолдануға, сондай-ақ қарам-қатынас мәдениеті, бірлесіп атқарған қызметте әр түрлі әлеуметтік рөлдерді орындау дағдыларын қалыптастырады. Жаңа ақпараттық технологияны меңгерген оқушы өздігінен ізденеді, қажетті ақпаратты өңдеп, талдай алады, талқыға салып, тарата алады. Осының бәрі өмірде кездесетін жағымсыз жағдайларды жеңе білу дағдылары мен жетістікке жету үшін қажетті факторлар. Ақпараттық технологиялар оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді. Бағдарлама материалдарын меңгеру және оларды жеткізу түрлерінің әр түрлі формаларын қарастырады. Білім беру, дамыту және тәрбие потенциалын қамтиды. Жаңа технологияларды қолдану бәсекеге қабілетті азаматтарды дайындау барысында мектеп алдында тұрған қазіргі талаптарға жауап беруге мүмкіндік береді. Білім беру технологиялары, оның ішінде ақпаратты-коммуникативтік технологиялар оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға ықпал етіп, болашақта өмірге бейімделу негіздерін қалыптастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 - 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.*
- 2. Н.Ә.Назарбаевтың сөзі Егемен Қазақстан газеті 2006 жыл № 115*
- 3. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 — 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.*

Дилдабаева М. Б.

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Аннотация. В этой статье обобщены математической функциональной грамотности, значимость, место в образовательном процессе и междисциплинарные связи математики, задачи и примеры, применяемые на уроках математики для развития функциональной грамотности.

Dildabaeva M. B.

STUDENTS IN MATH CLASS THE DEVELOPMENT OF FUNCTIONAL LITERACY

Annotation. In this article a General mathematical functional literacy, relevance, the place in the educational process and interdisciplinary Bailey mathematics problems and examples used in mathematics lessons for the development of functional literacy.

Дрынъ А.В., Южакова О.Б.
учителя начальных классов
КГУ «ОСШ № 87» г. Караганда, Республика Казахстан

ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

***Аннотация.** В статье рассмотрена проблема организации исследовательской деятельности детей младшего школьного возраста в учебно-воспитательном процессе. Изучили сущность понятия «исследовательская деятельность». Исследовательская деятельность младших школьников связана с решением учащимися творческой, исследовательской задачи, а также рассмотрели психолого-педагогические условия организации исследовательской деятельности детей младшего школьного возраста.*

Одной из задач системы образования согласно Закону Республики Казахстан «Об образовании» является: развитие творческих, духовных и физических возможностей личности, формирование прочных основ нравственности и здорового образа жизни, обогащение интеллекта путем создания условий для развития индивидуальности. В обязанности педагогического работника входит развитие у обучающихся жизненных навыков, компетенции, самостоятельности, творческих способностей [1].

В Послании Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана «НОВЫЙ КАЗАХСТАН: ПУТЬ ОБНОВЛЕНИЯ И МОДЕРНИЗАЦИИ» отмечено, что «Новый Казахстан – это завет нынешнего поколения будущим» [2].

В настоящее время произошли кардинальные изменения в системе образования: пересмотрены ценности, целевые установки и педагогические методы. Современная школа ориентирована на формирование у младших школьников широкого научного кругозора, общекультурных интересов, утверждение в сознании приоритетов общечеловеческих ценностей. Поэтому одна из главных задач современной начальной школы – создание психолого-педагогических условий для личностного развития каждого ребенка и формирование его активной позиции.

Необходимо обратить внимание, что современная школа должна способствовать становлению личности как исследователя, что способствует расширению его образовательного пространства.

Следует отметить, что исследовательская деятельность – это образовательная технология, использующая в качестве главного средства достижения образовательных задач. Это специально организованная, познавательная творческая деятельность учащихся младших школьников, она направлена на обучение, развитие исследовательского типа мышления детей в начальной школе.

Основная функция исследовательской деятельности - активизация познавательной деятельности обучающихся, развитие у них стремления к познанию окружающей действительности. По своей структуре исследовательская деятельность соответствует научной деятельности, характеризуется целенаправленностью, активностью, предметностью, мотивированностью и сознательностью, содержательностью результатом является формирование познавательных мотивов, исследовательских умений, субъективно новых для учащихся младших школьников знаний [3].

Использование исследовательской деятельности в учебном процессе способствует развитию и индивидуализации младших школьников, а также формированию положительной учебной мотивации к получению новых знаний, а соответственно и познавательную активность.

Важная задача начальной школы готовить к такой деятельности, которая учит размышлять, прогнозировать и планировать свои внутренние действия, развивает познавательную и эмоционально-волевою сферу, создает условия для самостоятельной активности и сотрудничества и позволяет адекватно оценивать свою работу.

С позиции И.А. Зимней и Е.А. Шашенковой, исследовательская деятельность - это специфическая человеческая деятельность, которая регулируется сознанием и активностью личности, направлена на удовлетворение познавательных, интеллектуальных потребностей, продуктом которой является новое знание, полученное в соответствии с поставленной целью и в соответствии с объективными законами и наличными обстоятельствами, определяющими реальность и достижимость цели [4].

В рамках начальной школы при организации образовательного процесса уделяется внимание развитию таких исследовательских умений учащихся как построение гипотез, планирование, организация наблюдений, экспериментов, сбор и обработка данных, использование и преобразование информации для получения новых знаний, интегрирование содержания сразу нескольких областей знания, сотрудничество, самостоятельное постижение вновь появляющихся знаний и др., что позволяет, осуществить переход от усвоения большого объема информации к умениям работать с информацией, формировать творческую личность.

Следует отметить, исследовательская деятельность процесс решения детьми младшего школьного возраста творческой, исследовательской задачи с заранее неизвестным результатом, имеющий своей целью построение субъективного нового знания.

В исследованиях многих педагогов и психологов подчёркивается, что оригинальность мышления, творчество школьников наиболее полно проявляются и успешно развиваются в разнообразной учебной деятельности, имеющей исследовательскую направленность. Это особенно актуально для учащихся начальной школы, поскольку именно в это время учебная деятельность становится ведущей и определяет развитие основных познавательных особенностей ребенка.

В этот период развиваются формы мышления, обеспечивающие в дальнейшем усвоение системы научных знаний и развитие научного, критического мышления. Здесь закладываются предпосылки самостоятельной ориентации в учении, повседневной жизни.

Изменение приоритетов и задач образования является основным направлением сегодняшних реформ. Усвоение предметного материала обучения из цели становится средством такого эмоционального, социального и интеллектуального развития ребенка, которое обеспечивает переход от обучения к самообразованию, а, следовательно, и успешную социализацию младшего школьника.

Одной из задач, стоящих перед педагогическим коллективом, является организация поиска новых способов деятельности и обеспечения сбалансированности между поисковой и исполнительской частью учебной работы школьников. Там, где ведётся самостоятельный поиск решения проблем, осуществляется поиск новых, оригинальных способов их решения, начинается подлинно творческая деятельность учащихся в начальной школе.

Учитель в этом случае не просто передает готовые знания, не учит, а помогает учиться и развиваться, создаёт такие ситуации, при которых ребенок сам формирует понятие об изучаемом предмете, овладевает способами поисковой творческой деятельности. Исследовательский интерес – качество личности, свойственное ребенку в особенно сильной степени. И учителю необходимо не погасить этот интерес, а поддержать и развить его. Для решения этой задачи необходимо отойти от классического формирования знаний, умений и навыков перейти к идеологии развития, на основе личностно – ориентированной модели образования [5].

Особенность исследовательской работы в начальной школе заключается в систематической направляющей, стимулирующей и корректирующей роли педагога. Главное для учителя – организовать и увлечь детей, показать им актуальность их деятельности и вселить уверенность в своих силах, а также привлечь родителей к участию в школьных делах своего ребенка. Многие родители никогда не имели возможности участвовать, в каких-либо делах, не связанных с их профессией или чисто родительской деятельностью.

Эта работа стала для многих родителей интересным и познавательным процессом. Они, вместе с детьми делают фотографии, выполняют несложные исследования по наблюдению за выращиванием растений, погодными явлениями, помогают подбирать информацию для теоретического обоснования проектов, помогают ребенку готовить защиту своей работы. Работы получаются очень интересными, ведь это общий интерес и совместный труд ребенка и родителей.

Исследовательская деятельность заставляет и приучает детей работать с книгой, газетой, журналом, интернетом, что в наше время очень важно, потому что по собственному опыту и, основываясь на мнении коллег, я знаю, дети в лучшем случае читают только учебники. Они не хотят читать не только дополнительную литературу по предметам, но и увлекательные произведения литературы и периодической печати. Дети увлечены компьютером, Интернет заменяет друзей, улицу и даже реальный мир.

Исследовательская деятельность состоит из нескольких этапов:

- выбор темы;
- постановка цели и задач;

- гипотеза исследования;
- организация исследования;
- подготовка к защите и защита работы.

Исследовательская деятельность изначально должна быть более свободной, гибкой, в ней может быть значительно больше места для импровизации. Но вместе с тем исследовательское обучение должно максимально напоминать научный поиск, а, следовательно, отвечать, как минимум трем условиям:

- стремиться определять и выражать качество неизвестного при помощи известного;
- непременно измерять все, что может быть измерено, по возможности показывать численные отношения изучаемого к известному;
- всегда определять место изучаемого в системе известного.

Психолого-педагогические условия организации исследовательской деятельности детей младшего школьного возраста:

1. Учет возрастных и индивидуальных особенностей.

Индивидуальный подход позволяет учитывать способности, возможности, интересы, темп работы каждого учащегося, регулировать помощь, оказываемую в процессе учебного исследования.

2. Мотивированность исследовательской деятельности учащихся.

Мотивационность учебно-исследовательской деятельности реализуется за счет создания ситуации затруднения в процессе обучения и во внеурочной деятельности, осознание учащимися необходимости потребности в новых знаниях, расширение круга интересов учащихся.

3. Обеспечение целенаправленности и систематичности процесса развития исследовательских умений младших школьников.

Формирование исследовательских умений предполагает специальную организацию всего учебного процесса: обучение должно быть проблемным, содержать элементы исследовательского поиска, строиться оно должно как самостоятельный творческий поиск.

4. Гуманистическая позиция и профессиональная деятельность педагога-организатора исследовательской деятельности по созданию продуктивной образовательной среды [6].

Таким образом, исследовательская деятельность младших школьников обеспечивает условия для продуктивного развития их ценностного, интеллектуального и творческого потенциала, является средством активизации обучающихся, формирования у них интереса к изучаемому материалу, позволяет существенно расширить рамки изучаемого материала, формирует универсальные учебные умения, способствует развитию и индивидуализации личности, а также формированию мотивации к получению учащимися знаний.

Список использованных источников:

1. Закон Республики Казахстан об образовании (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.01.2020г.) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30118747
2. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана. «НОВЫЙ КАЗАХСТАН: ПУТЬ ОБНОВЛЕНИЯ И МОДЕРНИЗАЦИИ» 16 марта 2022г. <https://www.akorda.kz>
3. Савенков А. И. Учебные исследования в начальной школе. // Нач. шк. – №12. – 2000. – С. 101-108.
4. Зимняя И.А., Шашенкова Е. А. Исследовательская работа как специфический вид человеческой деятельности. – Ижевск-Москва, Типография Удмуртского университета, - 2001.
5. Ивашова О. А. Развитие исследовательских умений у младших школьников: методический аспект [Текст] / О. А. Ивашова. СПб.: КультИнформ-Пресс, 2008. 385с.
6. Кузнецова В. Д. Исследовательская деятельность младших школьников в учебном процессе [Электронный ресурс] // Исследовательская деятельность. URL: http://mousosh48.ru/files/issledovatel'skaya_deyatelnost_mladshih_shkolnikov.pdf (дата обращения: 21.03.2017).

Дрынъ А.В., Южакова О.Б.

БАСТАУЫШ МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Аңдатпа. Мақалада бастауыш мектеп жасындағы балалардың оқу-тәрбие процесінде зерттеу қызметін ұйымдастыру мәселесі қарастырылған. "Зерттеу қызметі" ұғымының мәнін

зерттеді. Бастауыш сынып оқушыларының зерттеу қызметі оқушылардың шығармашылық, зерттеу мәселесін шешумен байланысты, сонымен қатар бастауыш мектеп жасындағы балалардың зерттеу қызметін ұйымдастырудың психологиялық-педагогикалық жағдайларын қарастырды.

Drin A.V., Yuzhakova O.B.

ORGANIZATION OF RESEARCH ACTIVITIES OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Annotation. The article considers the problem of organizing research activities of primary school children in the educational process. We have studied the essence of the concept of "research activity". The research activity of younger schoolchildren is connected with the solution of creative, research tasks by students, and also considered the psychological and pedagogical conditions for the organization of research activities of children of primary school age.

УДК 37

Екишова А. Е.

учитель начальных классов

КГУ"ШГ имени Аль-Фараби" г.Караганда, Республика Казахстан

ИНФОРМАТИЗАЦИЯ УРОКОВ МАТЕМАТИКИ И ПОЗНАНИИ МИРА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ ПРИ ПОМОЩИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Аннотация. Грамотный учитель в современном мире должен быть не только образованным, но и историю - познавательным, психолого - педагогический грамотным, политико - экономические знаний и владеющего информационно технологий.

Ритм современной жизни требует от каждого гибкости, оперативности, мобильности. Чтобы успешно существовать в современном обществе, человеку приходится перерабатывать мощный поток информации, обрушивающийся на него каждый день, быстро принимать решения и находить ответы на возникающие вопросы. И готовить человека к этому нужно начинать в школе.

Ускорение темпов развития общества, его информатизация, расширение масштабов общения и взаимодействия людей, динамичное развитие экономики, структурные изменения в сфере занятости, рост социальной мобильности предъявляют новые требования к учебному процессу. Изменение содержания образования требует разработки качественно новых методик преподавания, которые призваны реализовать лично — ориентированный подход в образовании, его деятельную и культурологическую составляющую, сохраняя фундаментальность и универсальность знаний.

Современный этап развития образования характеризуется широким применением вычислительной техники, которая служит программным инструментарием решения многих функциональных задач.

В наши дни компьютеры и компьютерные сети из орудий труда профессионалов в области информационных технологий превратились в средства, повседневно используемые практически в любой сфере деятельности человека. Во многих сферах современной жизни все сложнее добиться успеха, не владея базовыми навыками работы на компьютере.

В своей повседневной работе я стараюсь использовать не только мел и доску, но и другие наглядные средства. Такие как: плакаты, таблицы, иллюстрации, изданные топографическим способом или чаще подготовленные мною, а также технические средства. Зачастую не всегда можно найти в магазине учебно-наглядных пособий необходимый материал для того или иного урока. Иллюстрации из дополнительной литературы, особенно энциклопедической, в большинстве случаев неудобно из-за объема изданий. Использование компьютера помогает решить эти проблемы.

Результативность таких уроков намного выше. Значительно повышается внимание детей, а зрительная память помогает намного быстрее запомнить практически весь материал.

Практика моей работы показала, что самое удачное использование мною компьютера, начиная с первого класса, это предмет «Познания мира». При изучении тем: «Живая и неживая природа», «Наша планета Земля», «Значение Воздуха» использование диаграмм, слайдов с изображением графиков, ребусов, кроссвордов способствует образному восприятию тем с наибольшей эмоциональной окраской. Помимо слухового восприятия, зрительное восприятие

помогает детям сконцентрировать свое внимание на важных понятиях, они лучше усваивают и запоминают определения, мыслят образно, пытаются словами нарисовать ранее увиденные иллюстрации, что способствует обогащению словарного запаса. Учащиеся учатся точно передавать свои мысли, стараются выделять главное из материала, стараются обобщать.

Реальным выходом использования ИКТ бывает включение в урок презентаций, реализованных в программе PowerPoint, выступление учащихся перед классом: ученики наблюдали презентацию с помощью проектора.

Такие уроки позволяют не только знакомить детей с учебным материалом, расширять кругозор, но и воспитывать понимание целостности человека с окружающим миром, любовь к «братьям нашим меньшим». Информация, представленная в виде презентации PowerPoint, позволяет неоднократно использовать ее для закрепления материала и в последующие годы, как на уроке «Познании мира», так и сопутствующих мероприятиях классной работы и внеклассной работы.

Роль ИКТ в начальной школе - прежде всего, повысить эффективность учебной деятельности по всем предметам, усилить мотивацию, способствовать модернизации образования.

Использование ИКТ на уроках становится необходимостью. Так на уроках математики по программе Л.Г.Петерсон лучшему восприятию и пониманию способствует проецирование с помощью компьютера на экране множеств и подмножеств. Таким наглядным и информативным способом рассматриваются операции объединения, пересечения, сложения и вычитания множеств, их свойства.

Корректирующий контроль усвоения изучаемого материала помогает осуществить компьютерная программа-эксперт «Электронные приложения к учебникам математики Л.Г.Петерсон» это компьютерная диагностика результатов обучения, которая позволяет сравнивать с возрастными нормами успешность выполнения заданий как учеником в отдельности, так и классом в целом. На этой основе необходимо выявлять динамику изменения результатов усвоения пройденного материала и составлять индивидуальную программу обучения. За очень короткий промежуток времени я получаю объективную и достаточно полную информацию о сильных и слабых сторонах математической подготовки учащихся по данной теме, которая помогает мне своевременно скорректировать систему работы по каждому направлению.

На уроках математики мною широко используются флеш-анимации. Точная наука математика становится подвижной, интересной.

Очень интересно детям находить ошибки в решениях примеров и тут же видеть, как неверный ответ превращается в правильное, точное решение. Ожившие геометрические фигуры хорошо помогают усвоить группировку предметов по форме, размеру и цвету. Смена видов деятельности способствует легкому восприятию материала, снижает утомляемость, способствует централизации и концентрации внимания.

В начальной школе происходит смена ведущей деятельности ребенка с игровой на учебную. Использование игровых возможностей компьютера в сочетании с его дидактическими возможностями позволяет обеспечить плавный переход к учебной деятельности ребенка. Известно, что особенное влияние на содержание развития психологических процессов в сознании ребенка оказывает ведущая деятельность детей - игра.

Считаю, что современный урок, учитывая психическое состояние современных детей, их информированность, неумение длительное время удерживать внимание, должен быть очень интересным, образным с использованием всех современных технических новшеств. Использование компьютерных технологий становится неотъемлемой частью урока.

Список использованных источников:

1. Барышникова Г.Б. Психолого-педагогические теории и технологии начального образования. – Я.: ЯГПУ, 2009
2. Бим-Бад Б.М. Педагогический энциклопедический словарь / Б.М. Бим-Бад // Научное издание
3. Бобко И.М. – Н.: СИОТ РАО, 1997-с.77-81.
4. «Большая российская энциклопедия». – 2002.
5. Информационные и дистанционные технологии в образовании: путь в XXI веке. – М.: 1999.
6. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность. – М.: Политиздат, 1975.- 304с.

7. Молоков Ю.Г., Молокова А.В. Актуальные вопросы информатизации образования//Образовательные технологии: Сб. науч. ст. Вып.1./Под ред.

Екишова А. Е.

КОМПЬЮТЕРЛІК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА МАТЕМАТИКА ЖӘНЕ ДҮНИЕТАНУ САБАҚТАРЫН ӨТКІЗУ

Аңдатпа. Қазіргі заманда мұғалім тек өз терең білгір болу емес, тарихи танымдық, педагогикалық - психологиялық сауатты саяси - экономиканың білімді және ақпараттық - коммуникациялық технологияны жан – жақты меңгерген ақпараттық құзырлы маман болу керек.

Ekishova A. E.

INFORMATIZATION OF MATHEMATICS LESSONS AND KNOWLEDGE OF THE WORLD IN PRIMARY SCHOOL THROUGH THE USE OF COMPUTER TECHNOLOGY

Annotation. In today's world, but their depth is not qualified to be a teacher, historical, educational, pedagogical and psychological competence of political and economic knowledge and knowledge of information and communication technologies for integrated information must be competent professionals.

ӨОК 37

Еспаева А. П.

Бастауыш сынып мұғалімі

"Ғабиден Мұстафин атындағы жалпы білім беретін мектебі" КММ
Теміртау қ, Қазақстан Республикасы

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Аңдатпа. Міне, қазіргі кезде біздің елімізде де білімге барлық күшті салып жатыр. Ол болашақ ұрпақтың білім арқылы барлық белестерді жеңуіне ұстаздар арқылы сіңіруде. Жақсы ұстаз—арқашан да кәсіби деңгейі жоғары, интеллектуалдық, шығармашылық әлеуеті мол тұлға. Ол оқытудың жаңа технологияларын тәжірибесіне ендіруге дайын, оқу-тәрбие ісіне шынайы жанашырлық танытатын қоғамның ең озық бөлігінің бірі.

Қазақстандық білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі мен жаңа мазмұндағы жүйесінің басты міндеті – қазіргі заманғы ғылым мен тәжірибенің жетістіктері негізінде алынған білімді қажет жағдайда пайдалану икемділігін меңгерген, өз бетінше дұрыс, тиімді шешімдер қабылдайтын, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Бұл міндетті жүзеге асыру оқушыны іс әрекетті атқарушы объекіден нәтижесінде жеке тұлғаның өз ісін өзі басқаруға, орындауға қабілетті субъектіге көшіру арқылы мүмкін болады.

Дүниежүзілік білім кеңістігіне кіру мақсаты көзделіп, еліміздің дамыған елдермен қатар тұра алатын өркениетті ел ретінде танылып, олармен білімі мен ғылымы, мәдениеті мен технологиясы теңесуі үшін маңызды істер атқарылуда. Мұндай өзгерістер білім беру жүйесінің даму бағыттарын 2011-2020 жылға дейінгі білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында нақтылайды.

Білім беру жүйесіне жаңа инновациялық технологияларды енгізу арқылы оқыту үрдісін жетілдіру, оқушының танымдық қабілетін дамыту саналы деңгейге көтеру – бүгінгі күнгі күрделі мәселе. Білімді жеке тұлғаға бағыттау, оқушының өзін-өзі тануы, өзін-өзі тәрбиелеуі, ақыл-ойын дамытуы, яғни, жан-жақты дамыған жеке тұлға тәрбиелеу мұғалімдер алдына тың міндеттерді жүктеп, жаңашыл іс-әрекетке жетелейді.

Инновациялық тұрғыдан жұмыстану білім беру жүйесін ақпараттандырумен тығыз байланысты. Білім беруді ақпараттандыру дамуының жаңа кезеңінің ерекшелігі – бұл проблеманың инструментальдық емес, мазмұндық аспектілерінің басымдылығында және олардың шешілуінен білім сапалығы, оның әлеуметтік мәнділігінің орны анықталады.

Ақпараттық технология арқылы білім беру үрдісін ұйымдастыру бастауыш сынып оқушыларының оқу материаларын жеңіл меңгеруін, компьютерде жұмыс істеу дағдыларымен қарулануын жүзеге асырады (оқу іс-әрекетіндегі ерекшелік).

Ақпараттық технологияны мектепте қолдану бастауыш сынып оқушыларының білуге, оқуға күштарлығы, танымдық қызығушылығы, қиялы, логикалық ойлауы мен есте сақтау қабілеттерінің дамуына үлкен септігін тигізеді.

«Қазіргі заманда балаларға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп, Елбасы атап көрсеткендей жас ұрпаққа білім беру жолында интерактивті технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор. Қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар әрбір оқушының білім беру үрдісіне шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер береді. Сондай-ақ оқушының танымдық іс-әрекеттері күшейіп, өзіндік жұмыстарды тез орындау мүмкіндіктері артады.

Көптеген жаңа технологиялармен қатар соңғы кездері қазақ тілі, әдебиет және математика сабақтарында ақпараттық технологиялар жиі қолданылуда.

Жаңа ақпараттық технологияның негізгі ерекшелігі – бұл оқушыларға өз бетімен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғылдануға, ізденуге, өз жұмысының нәтижесін көріп, өз өзіне сын көзбен қарауына және жеткен жетістігінен ләззат алуға мүмкіндік береді. Ол үшін мұғалім өткізетін сабағының түрін дұрыс таңдай білуі қажет.

Бастауыш сыныптарда да ақпараттық технологияларды сабақта қолданудың мүмкіндіктері өте мол. Қазақ тілі, әдебиет сабақтарында, ақпараттық технология оқушылардың шығармашылығын талап ететін жоба жұмысында қолданысын табады. Бұл жұмыс түрін жүргізгенде оқушылар техникалық құралдарды қолдану арқылы жобасын дайындайды. Мәселен, сабақта ақын-жазушының шығармашылығымен танысу үшін арнайы топ құрылып, тақырып бойынша терең мағлұмат жинап, онымен бүкіл сыныпты таныстыру мақсатында балалар мұражай қызметшілеріне, белгілі әдебиетші, тарихшыларға барып сұхбат алып, тақырыпқа байланысты материалдарды суретке түсіріп, жалпы толық бейнематериал жинақтайды. Осындай жұмыс түрлерін өткізу арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың пәнге деген қызығушылығын оятуға болады.

Сондықтан, ХХІ ғасыр информатика ғасыры, яғни ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда мемлекетіміздің болашағы – жас ұрпаққа заман талабына сай білім беріп, жан-жақты дамуына ықпал ету мұғалімнен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді.

Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын педагогикалық технологиялардың тиімділігі жоғары деп есептейміз.

Оқушының білімін көтерудің ең бастысы-пәнге деген қызығушылығын арттыру. Қызығушылықты тудырудың тәсілдері көп. Олар: түрлі дидактикалық ойындар, сайыстар, жарыстар, кештер, үйірмелер, олимпиадалар. Сабақтың ойын түрінде өткізілуі сынып оқушыларының жалпы көңіл-күйлерінің көтерілуін, яғни белсендіктерін және пәнге деген қызығушылықтарын арттыруға ықпал етеді.

Ақпараттық технологиямен оқыту барысында оқушылардың дайындық деңгейін анықтау, келесі деңгейге өткізу сияқты жұмыстарды мұғалім орнына компьютердің басқару мүмкіндігі бар. Сонымен қатар, оқушылардың дайындық деңгейлерін компьютер анықтап, егер оқушы білімі қанағаттандырса келесі тапсырмаға өтуге рұқсат береді, яғни мұнда оқытуды тікелей компьютер басқарады.

Ақпараттық технология негізінде оқушы ақпараттық кеңістіктен өз бетімен білім алып, өзін-өзі дамыта алады.

Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде қалыптасуы орта білім беру жүйесінің дамуымен тығыз байланысты. Қай халықтың, қай ұлттың болсын толығып өсуіне, рухани әрі мәдени дамуына басты ықпал жасайтын тірегі де, түп қазығы да – мектеп. Ендеше қазақ мектептерінің білім деңгейін арттыру және онда ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқу- тәрбие үрдісін тиісті деңгейге көтеру үшін мектеп ұстаздарының, басшыларының, педагогикалық ұжымның жүйелі басшылыққа алатын бағыты болуы тиіс. Осы айтылған ой – пікірлерді тұжырымдай келе, білім беруді ақпараттандыру мектеп пәндерінің оқыту сапасын арттырады және ақпараттандыру жүйелі түрде іске асады деуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. С.Т.Мұхаметжанова, Ж.Ә.Жартынова, *Интерактивті жабдықтармен жұмыс жасаудың әдіс-тәсілдері. Алматы, 2008ж.*

2. А.Иманбаева, *Оқу-тәрбие үрдісін ақпараттандыру ділгірлігі. Қазақстан мектебі, №2, 2000*

3. Орта мектеп жаршысы. Республикалық оқу-әдістеме журналы, № 2, 3, 2011 ж.

4. Оқыту – тәрбиелеу технологиясы Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал, №3, 2010ж.

Еспаева А. П.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

***Аннотация.** Здесь, в нашей стране на данный момент строит прочные знания всех образовательных учреждений. Именно высота образования всех победо будущих поколений вырабатывают через учителя. Хороший учитель всегда высокий уровень профессиональной, интеллектуального и творческого потенциал в своем лице. Мы готовы к внедрению новых технологий в педагогической практике, воспитательная работа истинного педагога состраданием является одним из лучших в обществе знаний.*

Espaeva A. P.

APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN PRIMARY SCHOOLS

***Annotation.** Here, in our country now builds durable knowledge all educational ucherezhdeniye. Exactly heights education all the victory of future generations is grown through a teacher. Good teacher always high level professional, intellectual and creative potential in it person. We are ready to introduction of NT in pedagogical practice, educator work of veritable teacher is compassions one of the best in society knowledge. Our aim always was for child's education " new format, educating "this not only educating of child and educating of teachers.*

ӨОК 373.21

Жакулова С. С., Кумарбаева Б. Б.
КМҚК «Балапан» бөбекжайы
Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ЕРЕСЕК ТОП БАЛАЛАРЫНА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДЕГІ ОЙЫННЫҢ РӨЛІ

***Аннотация.** Мақала мектеп жасына дейінгі ересек топ балаларына экологиялық тәрбие берудегі ойынның рөлін айқындауға арналған. Жұмыста экологиялық тәрбиеге жалпы қысқаша тоқталып, мектеп жасына дейінгі балалардың экологиялық санасы мен экологиялық мәдениетін қалыптастыру мәселесі зерделенген. Мектеп жасына дейінгі балаларды экологиялық тәрбиелеу бойынша жұмыс тәжірибесінде сюжеттік-рөлдік ойындар мен әртүрлі ойындық оқыту жағдайларын пайдаланудың жолдары ашылған.*

Экологиялық мәдениеттің негіздері балада ерте жастан оның алғаш рет табиғат туралы білім әлеміне түскен кезінде қалыптаса бастайды. Балалардың табиғатқа деген одан арғы қатынасы басым көпшілік жағдайда олардың құндылығын сезіне алу мен табиғи объектілерге эстетикалық және адамгершілік қатынасы қаншалықты терең тәрбиеленетіндігіне байланысты болады. Балалардың табиғатқа жауапты көзқарасын қалыптастыру-күрделі және ұзақ процесс. Экологиялық білім беру мен тәрбиелеудің тиімділігі балалардың танымдық белсенділігінің даму деңгейіне байланысты.

Экологиялық тәрбиенің негізгі мазмұны баланың табиғи құбылыстар мен объектілерге дұрыс көзқарасын қалыптастыру болып табылады. Ол табиғатты қабылдау, оған эмоционалдық қатынас және өмір ерекшеліктері мен жеке тіршілік иелерінің өсуі мен дамуын зерделеуден құрылады. Мұнда балалардың танымдық белсенділігі маңызды рөлді атқарады.

Мектеп жасына дейінгі ересек топ балаларына экологиялық тәрбие беру:

- табиғатқа деген ізгілікті қарым-қатынасқа тәрбиелеу (адамгершілік тәрбие);
- экологиялық білім беру жүйесін қалыптастыру және ұсыну (зияткерлік даму);
- эстетикалық сезімдерін дамыту (табиғат сұлулығын көру және сезіну, оны сезіну, оны сақтау ниеті);
- балалардың өсімдіктер мен жануарларды күтуі, табиғатты қорғау бойынша іс-шараларға қатысуы.

Балалардың экологиялық тәрбиесін ең алдымен адамгершілік тәрбие ретінде қарастыру керек, өйткені адамның қоршаған табиғат әлеміне қарым-қатынасы негізінде адамгершілік сезімдер жатады, яғни өмірдің кез келген көрінісінің құндылығын сезіну, табиғатты қорғау және сақтауға ұмтылу және т. б.

Экологиялық мәдениет қазіргі уақыттағы экологиялық жағдайды түсінбей қалыптаса алмайды. Тәрбиешілерге еліміздегі жаһандық, өңірлік экологиялық қолайсыз жерлеріміз бағыт бағдар болып, оларда алаңдаушылық пен бей-жайсыздық туғызып түрлі педагогикалық жұмыстарды жүргізуге ой мен түрткі болады. Бұл-жалпыадамзаттық, жалпы азаматтық іргетас - кез келген адамның дүниетанымдық ұстанымы мен мінез-құлқының сипатын айқындайтын экологиялық мәдениетінің бастауы. Осы тұрғыдан мектепке дейінгі балаларды экологиялық тәрбиелеудің мақсаттары мен міндеттерін түсіну оңай болады.

Егер табиғатты тану процесіне ойындық оқыту жағдайлары, сюжеттік-рөлдік ойын элементтері енгізілсе, балалардың экологиялық сипаттағы көріністерді игеруі оңай жүзеге асырылады. Жануарды алмастыру ойыншықтарымен салыстыру және бір уақытта ойынды жүргізу балаларда тіршілік туралы алғашқы түсініктерін қалыптастыруға және онымен дұрыс қарым-қатынас жасаудың негізін салуға мүмкіндік береді. Әдеби-ертегі кейіпкерлерін пайдалану (Сарымсақ, Дымбілмес және т.б.) оқыту үдерісіне ойынның енуін және оқу әрекетін біріктіру үшін жағдай жасайды, бұл балалардың ақыл-ой белсенділігін арттырады.

Экологиялық тәрбиелілік табиғат объектілері мен құбылыстарына танымдық қызығушылықпен, табиғи әлем туралы түсініктердің жүйелілігімен, тірі ағзаның ақылға қонымды балалар іс-әрекеті мен табиғи ортадағы саналы мінез-құлық үшін қажеттілігі туралы білімдерді пайдалану қабілеттілігімен байланысты. Танымдық тапсырмаларды балалар ойын, материалдарды, эксперименттерді тексеру барысында; тірі және жансыз табиғат құбылыстарын бақылау барысында; байқалатын құбылыстарды талқылау барысында, сондай-ақ нәтижелі іс-әрекеттерде, еңбектерде және балалардың басқа да түрлерімен айналысу барысында шешеді.

Экологиялық тәрбие беру бұл жаңа категория болып табылады. Ол тікелей экология ғылымымен байланысты.

Экологиялық тәрбие білім берудің барлық кезеңдерінде үздіксіз жүруі тиіс. Балалар бақшасында «табиғат-қоғам-адам» жүйесіндегі байланыс заңдылықтарын түсінудің ғылыми негіздері қалыптасады.

Қоршаған ортаны жақсарту және қайта өңдендіру үшін жауапкершілік қалыптасады. Экологиялық білім берудің үздіксіздігі әртүрлі білім көздері мен бұқаралық ақпарат құралдарының жиынтық әсерін және ұтымды пайдаланылуын болжайды.

Экологиялық тәрбиенің міндеттері-бұл мектепке түсуге дайындалып жатқан балалардың экологиялық мәдениетін бастаудың айқын көріністері нәтижеге қол жеткізетін тәрбие - білім беру моделін құру және іске асыру міндеттері.

Мектеп жасына дейінгі балаларға экологиялық тәрбие берудің негізгі міндеттері:

1. Балаларда экологиялық сана мен жеке тұлғаның экологиялық мәдениетін дамыту негізі ретінде табиғат пен әлеуметтік-мәдени ортамен эмоционалды-сезімдік жалпылаудың субъективті тәжірибесі, қоршаған орта туралы түсінік пен ондағы қатынастарының дамуы.

2. Табиғи және әлеуметтік-мәдени ортаға эмоционалды-құндылық қатынасын тәрбиелеу.

3. Өзінің «А» табиғатын білу, әр бала үшін «А» тұжырымдамасын дамыту.

4. Табиғи және әлеуметтік-мәдени ортамен өзара әрекеттесу кезінде, сондай-ақ табиғи ортаны молайту мен сақтау кезінде алынған білімдер мен эмоционалды-сенсорлық әсерлерді енгізу және бекіту бойынша практикалық және шығармашылық тәжірибені дамыту.

Осы міндеттерді орындау үшін мектепке дейінгі экологиялық білім берудің жетекші принциптерін бөліп көрсету керек: ғылыми, ізгілендіру, интеграция, жүйелеу, аймақтандыру.

Мақсатқа бағытталған педагогикалық процесте экологиялық білімді тұлғаның қалыптасуы табиғи және әлеуметтік факторлардың өзара байланысы туралы және адамгершілік - эстетикалық тәжірибені оятып, оны жетілдіруге практикалық үлес қосуға деген сенсорлық қабылдау туралы ғылыми білімнің органикалық бірлігін болжайды. Экологиялық білім мен тәрбиенің бұл принципі табиғат туралы ұтымды білімді көркем-бейнелі құралдардың әсерімен үйлестіруге және табиғи ортамен тікелей байланыстыруға бағытталған.

Сонымен, балабақша-экологиялық мәдениеттің негізі қаланатын алғашқы буындардың бірі. Мектепке дейінгі жастағы баланың жақын ортасы, қоршаған ортамен күнделікті қарым-қатынас адамның табиғатпен өзара іс-әрекетінің әртүрлі аспектілерін ашу үшін нақты мысалдар береді, онымен келісімде өмір сүруге дағдыландырады.

Мектеп жасына дейінгі балаларды экологиялық тәрбиелеу бойынша жұмыс тәжірибесінде сюжеттік-рөлдік ойындар мен әртүрлі ойындық оқыту жағдайларын пайдалануды эколог-педагогтар С. Н. Николаева және И. А. Комарова ұсынды.

Олардың пікірінше, ойындық оқыту жағдайы бұл толыққанды, бірақ арнайы ұйымдастырылған сюжеттік-рөлдік ойын. Келесілей сипаттарға иа:

- ол мектеп жасына дейінгі балаларға жақсы таныс өмірлік оқиғалар немесе ертегілер мен әдеби шығарма негізінде салынған қысқа және күрделі емес сюжеті бар;

- қажетті ойыншықтармен, атрибутикамен жабдықталған;

- ойын мазмұнында дидактикалық мақсат, оның барлық компоненттері бағынатын тәрбиелік міндет-сюжет, кейіпкерлердің рөлдік өзара әрекеттесуі және т. б. қойылған;

- ойынды тәрбиеші өткізеді: атауы мен сюжетін жариялайды, рөлдерге бөледі, бір рөлді өзіне алады және оны орындайды, сюжетке сәйкес қиялдағы жағдайды қолдайды;

- тәрбиеші барлық ойындарды басқарады: сюжеттің дамуын, балалардың рөлдерінің орындалуын, рөлдік өзара қарым-қатынастарды қадағалайды; ойынды рөлдік диалогтар мен дидактикалық мақсат арқылы жүзеге асырылатын ойын іс-әрекеттерін қанықтырады.

Экологиялық түсініктерді байыту үшін ойындарды өткізу кезінде мынадай ережелерді ұстану қажет:

а) Мектепке дейінгі жастағы ересек топ балалары ойын іс-әрекетінде жоғары қажеттілікті сезінеді, ол қоршаған ортаны игеруде олардың қызығушылығы мен белсенділігін қанағаттандырады;

б) Ойын балалардың оқу үрдісінде шиеленісті төмендететін жағымды сезімдері мен эмоцияларын тудырады. Нәтижесінде тәрбиеленушілердің күш-жігері танымдық іс-әрекетке бағытталады;

в) Мектепке дейінгі жастағы балалар психиканың әртүрлі компоненттері: сезім, қабылдау, есте сақтау және т. б. тартатын шығармашылық іс-әрекетті көрсетеді.

Экологиялық түсініктерді кеңейту үшін ойындарды пайдалануда мектепке дейінгі жастағы ересек топ балаларында қалыптасуы мүмкін түсініктерді ескере отырып пайдалану керек:

- табиғи объектілердің алуан түрлілігі мен әртүрлілігі, өсімдіктер мен жануарлар, тірі ағзалар туралы;

- табиғаттағы өзара байланыс және өзара тәуелділік туралы (тірі табиғат объектілері арасындағы);

- табиғат бөлігі ретінде адам туралы;

- табиғаттағы мінез-құлық мәдениеті туралы.

Экологиялық түсініктерді байыту үшін ойындарды балалардың шағын тобымен өткізіп, оларды мектепке дейінгі жастағы балалардың экологиялық түсініктерінің қалыптасу деңгейіне байланысты нұсқамен пайдаланған жөн.

Осылайша, біз табиғат әлемімен байланысты танымдық іс-әрекеттің бірнеше түрін қарастырып, ойын мектеп жасына дейінгі ересек топ балаларының экологиялық білімін қалыптастыруға көмектеседі деген қорытындыға келдім.

Экологиялық мәдениетті тәрбиелеу мыналарды қамтиды:

- қоршаған ортаға тиісті көзқарас, дұрыс түсіну және көру;

- табиғатқа деген ізгілікті қарым-қатынас (адамгершілік тәрбие).

Табиғатқа деген ізгілікті қарым-қатынас бізді қоршаған әлем бірегей және қайталанбас екенін түсіну процесінде пайда болады. Ол біздің қамқорлығымызды қажет етеді. Бұл қарым-қатынас бөлме өсімдіктерін, жанды бұрыштың мекендеушілерін күту бойынша практикалық іс-әрекет барысында бекітіледі.

Бала адам мен табиғат өзара байланысты екенін түсінуі керек, сондықтан табиғатқа қамқорлық жасау адамға, оның болашағына қамқорлық жасау. Табиғатқа зиян келтіретін заттар адамға зиян келтіреді.

Балаларға табиғатқа қатысты олардың күшті жағы позициясын алып отырғанын көрсету өте маңызды, сондықтан оған қамқорлық жасау, оны сақтау керек, басқа адамдардың, құрдастарының және ересектердің іс-әрекеттерін байқай білу қажет екенін түсінуі керек.

Экологиялық мәдениетті меңгерген адам өз іс-әрекетінің барлық түрлерін табиғатты ұтымды пайдалану талаптарына бағынады, қоршаған ортаны жақсартуға қамқорлық жасайды, оның бұзылуына және ластануына жол бермейді. Басқаша айтқанда, экологиялық мәдениет табиғатқа көзқарастар жиынтығын және оған саналы көзқарасты, тиісті мінез-құлықта және барлық практикалық іс-әрекетте қарастырылады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың экологиялық санасы мен экологиялық мәдениетін қалыптастыру кезінде ойын үлкен рөлге ие.

Бала ойнап, табиғат әлемін танып, жануарлар мен өсімдіктермен қарым-қатынас жасауды үйренеді. Жансыз табиғат заттарымен өзара іс-әрекет жасау, қоршаған ортамен қарым-қатынастың күрделі жүйесін меңгереді. Нәтижесінде баланың зияткерлік және ерік-жігерлік дағдылары, адамгершілік және эстетикалық сезімдері жетіліп, дене бітімі дами түседі.

Ойын-қоршаған ортаны және ондағы өз орнын ұғынудың, әртүрлі жағдайларға сәйкес мінез-құлықты меңгерудің тәсілі. Ойын барысында балаға шаршамай, асқын қиындықсыз, эмоциялық үзілістерсіз көптеген мәселелерді шешуге мүмкіндік беріледі. Барлығы оңай, әрине, қуанышпен, ең бастысы, қызығушылық пен қуанышты көңіл күй жағдайында болады.

Ойын барысында балалар табиғаттағы тәртіп ережелерін, адамгершілік нормаларын меңгереді, оларда жауапкершілік, риясыз көмек және жанашырлық дамиды.

Ұжымдық ойын маңызды рөл атқарады. Бұл тәрбиешіге балалардың табиғатқа деген қарым-қатынасының диагностикасын жасауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ тұлғаның этикалық қасиеттерінің қалыптасу дәрежесін түсіну үшін жағдай жасайды.

Ойын барысында жануарлар мен өсімдіктердің рөліне мысал келтіре отырып, олардың әрекеттері мен жағдайларын қалпына келтіре отырып, бала оларға қамқорлық сезіміне енеді, бұл баланың экологиялық этикасын дамытуға ықпал етеді.

Ойын арқылы педагогтар шешетін тәрбиелік міндеттердің ішінде табиғат әлеміне ену үшін қолайлы психологиялық жағдайлар жасау маңызды болып табылады.

Осылайша:

- Табиғатпен қарым-қатынас жасау барысында ойын түрінде балалар эмоционалдық қайырымдылыққа тәрбиеленеді, табиғатты белсенді сақтау және қорғау шеберлігі мен ықыласы қалыптасады;

- Ойын балаға тек белгілі бір тірі ағзаның қайталанбас екендігін ғана емес, сонымен қатар экожүйені де көруге, оның тұтастығын бұзудың мүмкін еместігін сезінуге, табиғатқа ақылсыз араласу жүйенің ішінде де, одан тыс жерлерде де елеулі өзгерістерге әкеп соқтыратынын түсінуге көмектеседі.

Табиғатпен қарым-қатынас барысында ойын түрінде балалар эмоционалдық қайырымдылыққа тәрбиеленеді, табиғатты белсенді сақтау және қорғау, тірі объектілерді олардың қасиеттері, ерекшеліктері мен көріністерін барлық алуан түрлерінде көру, балаларда қол жетімділігі саласындағы тірі тіршілік әрекеті үшін қажетті жағдайлар жасауға қатысу, табиғатты қорғаудың маңыздылығын түсіну, табиғаттағы мінез-құлық нормаларын саналы түрде орындау қабілеті мен ықыласы қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Азаров Ю.П. *Игра и труд [Текст] / Ю.П. Азаров. - М.; Знание. 2007.- 34с.*
2. Аникеева Н.П. *Воспитание игрой: Книга для учителя [Текст]/ Н.П.Аникеева. - М.; Просвещение. 2009.*

ЖАКУЛОВА С.С., КУМАРБАЕВА Б.Б. РОЛЬ ИГРЫ В ЭКОЛОГИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ СТАРШЕЙ ГРУППЫ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация. *Статья посвящена определению роли игры в экологическом воспитании детей старшей группы дошкольного возраста. В работе кратко остановлен общий подход к экологическому воспитанию, изучена проблема формирования экологического сознания и экологической культуры дошкольников. Раскрыты пути использования сюжетно-ролевых игр и различных игровых условий обучения в практике работы по экологическому воспитанию дошкольников.*

Zhakulova S.S., Kumarbaeva B.B. THE ROLE OF THE GAME IN ENVIRONMENTAL EDUCATION OF CHILDREN OF THE SENIOR PRESCHOOL AGE GROUP

Annotation. *The article is devoted to identifying the role of the game in environmental education of children of the senior preschool age group. The paper briefly focused on environmental education in general and studied the problem of forming ecological consciousness and ecological culture of preschool children. In the practice of work on environmental education of preschool children, ways of using Story-role-playing games and various conditions of Game learning are revealed.*

Жанысбаева Р. М., Өтен Г.
ЖММ «Bolashaq» академиясының студенті ДДОВ 20-2с тобы
Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

ОРТАҢҒЫ ТОП БАЛАЛАРЫНЫҢ ЖАПСЫРУ САБАҚТАР АРҚЫЛЫ ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТАЛҒАМДАРЫН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа. Мақалада келесі мәселелер қарастырылған мектепке дейінгі балаларда өнер арқылы әсемдікке сүйіспеншілік және ынта тәрбиелейді, эстетикалық сезім дамиды. Олардың алдында айналадағы дүниенің, формаларың, қыймыл-қозғалыстардың байлығы мен сан алуан реңі ашылу туралы жазылған.

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасындағы білім беру жүйесінің мақсаты жүйеленіп, дайын күйінде берілген білім, қабілет пен дағдыларды қайталаумен шектеліп қана қоймай, шығармашылықпен еңбектене білетін, тың жаңалықтар ашуға қабілетті, өзіндік ойлау қабілетімен ерекшеленетін жеке тұлғаны қалыптастыру міндеті тұр.

Баланың шығармашылық қабілеттерін дамытудың жолдарын, құралдарын анықтау психология мен педагогика ғылымдарында өте ертеден зерттеліп келеді. Шығармашылық әлемдік мәдениеттің барлық дәуіріндегі ойшылдардың назарында болғандығын «шығармашылық теориясын» жасауға деген көптеген ізденістердің болғандығынан байқауға болады. Бұл әрекеттер өзінің логикалық шегіне жеткен деп айтуға болмайды. Тұлғаның шығармашылығының маңыздылығын көрнекі қазақ ойшыл ағартушылары Эль-Фараби, Ж.Баласағұни, А.Құнанбаев, Ш.Құдайбердиев, А.Байтұрсынов, М.Көпейұлы, Ж.Аймауытов, М.Жұмабаев және т.б. еңбектерінде ашып көрсетілген.

Шығармашылық дегеніміз не? Шығармашылық - адамның іс – әрекетінің түрі. Шығармашылық қабілеттердің дамуы, бүгінгі таңда негізгі нысана болып, ал балада шығармашылық белгілерінің болмауы - үлкен мәселеге айналып, қазіргі таңда ойландыратын дүние, өйткені, өмірдегі сан алуан қиыншылықтарды шеше білу тек шығармашыл адамдардың қолынан келеді. Баланы мектепке дейінгі кезеңнен бастап шығармашылық ойлауға, қалыптан тыс шешімдер қабылдай алуға, тәжірибелік әрекеттерге дайын болуға әкелудің жолдарын көрсету керек.

Арнайы әдебиеттерде «шығармашылық» ұғымына әртүрлі анықтамалар беріледі. Мысалы, С.И.Ожеговтың сөздігінде «Шығармашылық - жаңа материалдық және мәдени құндылықтардың өмірге келуі» деген анықтама беріледі [1]. Ал, энциклопедиялық сөздікте «Шығармашылық – адамның іс-әрекетіндегі өз бетінше жұмыс жасау мен белсенділіктің ең жоғарғы формасы. Бұл қандай да бір нәрсені өзгерту, жетілдіру, жаңасын ойлап табу, түпнұсқасын шығаруға деген қажеттілік» делінген. Философиялық сөздікте «шығармашылық қайталанбайтын тарихи-қоғамдық мәні бар, жоғары сападағы жаңалық ашатын іс-әрекет», - деп түсіндіріледі. С.Л.Рубинштейн «...шығармашылық деп нәтежесінде жаңа түпнұсқалық және әлеуметтік құнды өнім дайындалатын іс әрекет деп аталады», - дейді.

Б.Д.Эльконин шығармашылыққа мынадай анықтама береді: «Шығармашылық – бұл ерекше тұрғыдағы жасампаздық, жаңадан жасалған нәрсе, бұрынғы нәрселердің механикалық қайталануы емес, ол өзінің сонысыменен, біртұмалығымен ерекшеленетін болса, өзін-өзі куәлендіретін, дәлелдейтін болса, онда бұл нәрсені туғызатын шығармашылық акт туралы сөз қозғауға болады»

Психологтар бала қабілетінің екі түрлі деңгейі болатынын дәлелдейді. Қабілеттілік репродуктивті, шығармашылық деп екі салаға бөлінеді:

-бірінші дәрежедегі қабілеті дамыған адам – білімді әрі жаңа жағдайды, іс-әрекетті тез қабылдайды.

-екінші дәрежедегі қабілеті дамыған адам – өзінің жеке іс – әрекетімен жаңалық ойлап табады, жаңаны қалыптастырады.

Баланың шығармашылық қабілеттерін дамытудың жолдарын, құралдарын анықтау психология мен педагогика ғылымдарында өте ертеден зерттеліп келеді. Шығармашылық әлемдік мәдениеттің барлық дәуіріндегі ойшылдардың назарында болғандығын «шығармашылық теориясын» жасауға деген көптеген ізденістердің болғандығынан байқауға болады. Бұл әрекеттер

өзінің логикалық шегіне жеткен деп айтуға болмайды. Сондықтан шығармашылық педагогикасының негізгі мақсаты – бүгінгі күн талаптарынан туындаған, озық қоғамға лайықты жаңа сана, рухани сапа қалыптастыру және дамыту жолдары мен шешімдерін іздестіру болып табылады [2].

Шығармашылық – өте күрделі психологиялық процесс. Ол іс-әрекеттің түрі болғандықтан тек адамға ғана тән. Ұзақ жылдар бойы шығармашылық барлық адамның қолынан келе бермейді деп қарастырылып келсе, қазіргі ғылым жетістіктері қабілеттің мұндай дәрежесіне белгілі бір шарттар орындалған жағдайда кезкелген баланы көтеруге болатындығы жайлы көп айтуда.

Дж.Гильфорд, шығармашылық – әр түрлі бағытта жүретін ой түрі, - деп қарастырады. Ол шығармашылықтың төмендегідей параметрлерін белгілеген:

- мәселені көре білу қабілеті;
- идеяны талдай білу қабілеті;
- идеядан негізгі өнімді ала білу қабілеті;
- оригиналдылық;
- идеяны жетілдіре білу қабілеті;
- талдау және жинақтай білу қабілеті

Е.П.Торранс шығармашылық деп қабылдаудағы кемшіліктерді көру қабілеті,- деп түсіндіре отырып, құрамын төмендегідей сипаттайды:

- мәселені шешуге жауапкершіліктің пайда болу процесі;
- мәселені шешу жолдарын қарастырып, болжам жасау;
- тексеру, болжамның дұрыстығын тексеру;
- орындалған тапсырманың дұрыстығын тексеру.

Бала шығармашылығын қалыптастыру туралы сөз қозғағанда оны қашан, баланың неше жасынан дамыту дұрыс екендігі жайындағы мәселеге тоқталу қажет. Психологтар бір жарым жастан бес жасқа дейінгі аралықтағы түрлі мерзімдерді атайды. Сондай-ақ, шығармашылықты тым ерте жастан дамыту қажет екендігі туралы жорамал бар. Бұл жорамал физиологияда құпталады [3].

Бұның себебі – бала миының аса жылдам өсуі мен «жетілуі» өмірдің алғашқы жылдарында жүзеге асады. Бұл жетілу, яғни ми жасушалары санының және олардың арасындағы анатомиялық байланыстардың өсуі әлдеқашан қалыптасқан құрылымдардың көптігі мен олардың жұмысының қарқындылығымен қатар, қоршаған ортаның жаңа құрылымдардың түзілуін қаншалықты ынталандыратындығына тәуелді. «Жетілудің» осы аралығы сыртқы жағдайларға деген ең жоғарғы сезімталдық пен бейімделгіштіктің уақыты, дамудың ең жоғарғы және кең мүмкіндіктерінің уақыты болып табылады. Бұл – адам қабілеттіліктерінің барлық түрлерінің дами бастауының ең қолайлы уақыты. Алайда, баланың бойында тек дамуы үшін осы жетілудің «мезетінде» ынтасы мен шарттары бар қабілеттіліктер ғана дами бастайды. Жағдайлар неғұрлым қолайлы болса, олар соғұрлым оңтайлырақ болса, дамудың басталуы да соғұрлым сәтті болмақ.

Педагогика теориясы мен тәжірибесінен белгілі болғандай, бала шығармашылығының құраушылары: белсенділік, дербестік, ықылас, қиял. Баланың бейнелеу әрекетіндегі белсенділігі шығармашылық сиптақа ие және бірінші кезекте өзінің түпкі ойын толық әрі соңына дейін жүзеге асыруға ұмтылуда білінеді. Бейнелеу әрекетіндегі дербестіктің көрсеткіші ретінде білім мен дағдыларды бір жағдайлардан екіншілерге ауыстыруды, айқын кейіпті жасаудың тәсілдері мен амалдарын іздеуді санауға болады. Ықылас бала өзінің жеке тәжірибесіне сүйене отырып, түпкі мақсатты, қиялды, бейнелеуді әсершіл-бағалаушылық қабылдауды және оған қатынасын басшалыққа ала отырып, сурет мазмұнының шекарасын қаншалықты кеңейтетіндікте білінеді [4].

Көркем-бейнелеу шығармашылығының толық үрдісі баланың өз түпкі ойын жүзеге асыруының негізі болып табылатын елестетудің белсенді жұмысымен қоса жүреді. Мектеп жасына дейінгі кезең алғашында жаңадан жасаушы, кейін шығармашыл елес міндеттерінің белсендіруімен сипатталады.

Елес пен қиял дамуының саналы мерзімі – 5-тен 15 жасқа дейінгі аралық екендігі белгілі. Демек, біз балалардың шығармашылығының даму бастамасында тұрмыз. Апликация қызметінің барлық түрі дұрыс ұйымдастыру жағдайында баланың физикалық дамуына жағымды әсер етеді. Олар жалпы өмірлік тонусты көтеруге, сергек, жайдары көңіл-күйді жасауға ықпал етеді. Бейнелеу мен апликациялау үшін көру үлкен маңызға ие. Заттың суретін салып, жапсыру үшін оны тек қана көріп, тану жеткіліксіз. Затты бейнелеу оның түсі, пішіні, құрылымы туралы анық көріністі талап етеді, оны суретші алдын-ала мақсаттық бақылаулар нәтижесінде алуы мүмкін. Бұл жұмыс кезінде көру аппаратының рөлі ерекше маңызды [5].

Қазіргі таңда балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін баланы неге үйрету керек? Әлде оны өзі үйрене ала ма? Деген сұрақтар туындайды. Ол үшін оған алдымен тәрбиеші дайын болуы керек.

Мектеп жасына дейінгі балалар шығармашылыққа үйрену үшін:

-шығармашылықпен жеке-дара бала емес, топтың балалары айналысуы үшін, жағдай туғызу қажет;

-шығармашылық процеске баланы үзбей сатылы түрде қатыстырған жөн;

-шығармашылық жаттығу, ойын-тапсырмалардың мазмұнын балалардың жас ерекшелігіне, қызығушылығына сай тандаған дұрыс;

-бала жетістігін мақтап, көтермелеу керек.

Осы ерекшеліктерді баланың шығармашылық қабілетінің дамуына дұрыс бағыттап, арнайы жаттықтыра отырып мақсатты түрде дамыту талантты, шығармашыл адамдар санын көбейтіп, ұлттың ұлыларын еселеуге үлес қосады. Жаңа құндылыққа негізделген педагогика бала бойына жаңашылдық дәнін ерте егуін, оның жаратушылық қабілеттерін тұрақты қолдап, дамытып отыруды көздейді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 27.07. 2007 ж., № 319-III ҚРЗ Заңы. Астана. Ақорда

2. РҚ МЖЖБС 1.001-2009. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпы міндетті білім беру стандарты. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту. Негізгі ережелер.

3. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің м.а. 2016 жылғы 12 тамыздағы № 499 бұйрығы.

4. М.С.Мұқашев, Н.А.Хамзин, А.Г.Сейтимов «Бейнелеу өнерінің оқыту әдістемесі», Астана: Фолиант, 2010.

5. В.Б. Косминская, Е.И. Васильева, Н.Б. Халезова и др. Теория и методика изобразительной деятельности в детском саду: Учеб. Пособие для студентов пед. ин-тов.

Жанысбаева Р. М., Әтен Г.

ПУТИ РАЗВИТИЯ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВКУСА У ДЕТЕЙ СРЕДНЕЙ ГРУППЫ ЧЕРЕЗ ЗАНЯТИЯ ПО АППЛИКАЦИИ

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы эстетического развития дошкольников через изобразительную деятельность. Она определяет эстетическое воспитание как развитие способности воспринимать, чувствовать, понимать прекрасное в жизни и в искусстве, как воспитание стремления самому участвовать в преобразовании окружающего мира.

Zhanysbaeva R. M., Aten G

WAYS OF DEVELOPING AESTHETIC TASTE IN CHILDREN OF THE MIDDLE GROUP THROUGH APPLICATION CLASSES

Annotation. The article deals with the issues of aesthetic development of preschoolers through visual activity. She defines aesthetic education as the development of the ability to perceive, feel, understand the beautiful in life and in art, as the education of the desire to participate in the transformation of the surrounding world.

ӘОК 371

Жанысбаева Р. М., Куленбаева Г.
ЖММ «Bolashag» академиясы, Қарағанды қ,
Қазақстан Республикасы

ЕРЕСЕКТЕР ТОП БАЛАЛАРЫНЫҢ ҚАРАПАЙЫМ МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ГЕОМЕТРИЯЛЫҚ ПІШІНДЕРДІ ҚАБЫЛДАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Мақалада келесі мәселелер қарастырылған мектепке дейінгі балалардың геометриялық пішін бейнелерін қалыптастыруда педагог оқытудың сан алуан әдіс-тәсілдерін қолдану туралы жазылған.

Математика – ерте заманда, адамдардың әлем құбылысы заңдарын ұғыну әрекетінен бастап дүниеге келді. Ғылымдардың «патшасы» деген атаққа ие болған математиканың іргетасын қалаған ғұламалардың ақыл-ойы пайда мен зиянды ғана есептеуге жұсалған жоқ. Олар жаратылыстың мәнін түсініп, оның үйлесімдік заңын ұғынып қана қоймай, сәулетін білуге талпынды. Есептеу ұлы ғалымға да қызық болжайтыны сияқты, ол балаға да қызықты емес. Математика дегеніміз - ол «жеті қырдың астындағы» тылсым дүние. Бала адамның ой-арманын туған дүниелер әлемін еш қиналмай – ақ шарлап кетеді.

Ертегі - бұл оның қиял әлемі. Ал математика – бұл да «өтіріксіз қиялдың» ерекше бір түрі, идеялар әлемі. Мына дүние объективті түрде өмір сүреді. Біздің көңіл-күйіміз, шаршауымыз бен шабыттануымыз, ойымыз сүйіспеншілік шын және объективті түрде өмір сүретіні даусыз. Оларды үстелге немесе құмыраға қол тигізетіндей ұстап көруге болмайды, бірақ олар өмір сүретіні анық [1].

Олардың саны және әртүрлі белгілері мен қасиеттері туралы белгілері дамиды. Кішкентай балаларды оқытудағы негізгі бағыт – біртіндеп нақтылы, эмпирикалық білімнен тұжырымдылыққа өтуді жүзеге асыру болып табылады. Сенсорлы тәжірибе – негізінде қалыптасқан эмпирикалық білім – мектепке дейінгі жастағы балалардың ойлау және математикалық дамуының болашағы және маңызды жағдайы [2].

Баланың даму барысында таным белсенділігі артады. Мектеп жасына дейінгі балалар заттарды түсіне қарап ажырата бастайды, олардың құрылысын, пайдалану тәсілін білігісі келеді. Балалардың бір нәрсені құмартып білуге талаптануын таным ынтасы дейді. Мектеп жасында дейінгі балалардың таным ынтасын қалыптастыруда білім беру тәсілдерінің ерекше маңызы бар. Оқу барысында балалар түрлі заттардың, құбылыстардың мәніне, ғылыми ұғымдар мен заңдылықтарын терең түсінуге, алған теориялық білімдерін практикада еркін білуге үйренеді. Балалардың таным белсенділігі олардың шығармашылық іздену қабілетіне, мұғалімдердің теориялық сауаттылығы мен шеберлігіне байланысты.

Балалық шақтың алғашқы кезеңінің өзінде-ақ балаларда заттық дүние қасиеттері, белгілері және қоршаған орта жайлы түсініктер қалыптаса бастайды: пішіні, өлшемі, заттардың кеңістікте орналасуы және олардың саны. Кіші балалардың таным негізінде заттардың және құбылыстардың сандық және сапалық белгісінде сенсорлы процесс жатыр: сезіну, қабылдау, елестету. Бала әрекетіндегі заттардың сапасы мен қасиетін практикалық жолмен таниды. «Мына үшбұрышқа ұқсас ойыншықтар арасынан осындай ойыншықты тап». Бала үшбұрышты қарап және оны қолдарымен қарап шығып, берліген формадағы затты іздестіреді [3].

Мектепке дейінгі балалардың геометриялық пішін бейнелерін қалыптастыруда педагог оқытудың сан алуан әдіс-тәсілдерін қолданады. Яғни практикалық, көрнекілік, сөздік және ойын әдісті таңдауда түрлі факторлар әсер етеді. Сол кезеңде шешілетін бағдарлама міндеттері балалардың жас және жеке ерекшеліктері дидактиканың құралдарының болуы т.б.

Оқытудың әдістері мыналар: практикалық, ойын, сөздік және көрнекілік

Практикалық әдісі бұл:

1. Ақыл-ой әрекетіне негіз болатын түрлі практикалық әрекеттерді орындау;
2. Дидактикалық материалдарды кеңінен қолдану;
3. Дидактикалық материалдармен практикалық әрекеттің нәтижесі ретінде түсініктерінің пайда болуы;
4. Қарапайым формада санау, бөлшектеу, өлшеу дағдыларын қалыптастыру;
5. Қалыптасқан түсініктермен меңгерілген әрекеттерді, әрекеттің әр түрінде тұрмыста, ойында, еңбекте кеңінен қолдану.

Осы әдіс арқылы тапсырма түрінде көрнекілік материалдармен әрекет ету, берілетін арнайы жаттығуларды ұйымдастыруды көздейді.

Жаттығулар ұжымдық және жеке болып бөлінеді. Олардың мынадай түрлері бар:

1. Ойын элементтері бар жаттығулар;
2. Біріккен жаттығулар. Мұнда бағдарламаның әр бөлігінің міндеттері бірге шешіледі. Мысалы, сан, бөлім, кеңістік және т.б.

3. Біртекті жаттығулар. Бұлар бір мақсатты көздейді және бір мазмұнда өтеді. Мысалы, санау, өлшеу және т.б.;

4. Репродуктивті жаттығулар. Әрекеттің тәсілдерін қайта жаңғыртуға негізделген;

Продуктивті жаттығулар. Мұнда балалар міндетті жартылай немесе толықтай өздері ашуға бағытталған.

Ойын әдісі бұл:

Геометриялық пішін бейнелерін қалыптастыруда ойын өз бетінше дербес оқыту әдісі болып жүзеге асады. Бірақ оның практикалық әдіс тобына кіргізуге болады. Себебі, мұнда түрлі практикалық әрекеттермен әрекет ету көзделген. Мысалы, бөлшектен тұтас жасау, санау, беттестіру, топтау, жалпылау, салыстыру.

Балабақшада көрнекілік, сөздік, практикалық әдіс-тәсілдер кеңінен қолданылады:

1. Көрсету, демонстрация әдістері. Бұл әрекеттің тәсілін көрсету немесе тәрбиешінің үлгісі. Оқытудың негізгі тәсілі көрнекі практикалық сипатта болады. Осы тәсілдің негізінде балаларда түрлі дағдылар мен іскерліктер қалыптасады. Бұған қойылатын талаптар:

- Әрекет тәсілдерін көрсетудегі анықтық, әр элементін жекелеп көрсету;
- Сөздік түсіндіру мен әрекеттің өзара келісімділігі;
- Көрсету мен бірге жүретін сөздің нақтылығы, қысқа әрі мәнерлілігі;
- Балалардың тілін, ойлауын, қабылдауын белсенді етуі.

2. Өз бетінше жаттығуларды орындау үшін нұсқау беру. Яғни тиісті нәтиже алу үшін нені қалай істеу керектігі бойынша тәрбиешінің көрсетулері, ересектер тобында тапсырманы орындауға дейін нұсқау беріледі. Кішкентайлар тобында әр бір жаңа әрекет көрсетіліп отырады.

Қадағалау және бағалау әдістері. Бұлар өзара тығыз байланысты. Бағаға әрекеттің тәсілдері мен нәтижесі, баланың мінез-құлқы, ересектердің бағасы, өзін-өзі бағалауы жатады. Бағалау тәсілі сабақтың, ойынның, жаттығудың барысында және соңында қолданылады. Балалардың жас ерекшеліктеріне байланысты қадағалау, үнемі нәтиже ауысып отырады. Бұл тәсілдерде оқытушы ғана қызмет атқармайды, сонымен қатар тәрбиелеуші қызметін атқарады. Яғни баланың жолдастарына деген қарым-қатынасын тәрбиелейді. Оларға көмекке келуге, көмектесуге, тілек білдіруге үйретеді [4].

Талдау, жинақтау, жалпылау, салыстыру әдістері. Бұл тәсілдер түрлі дидактикалық құралдарда қолдану негізінде жүзеге асады. Салыстыру операциясын меңгеру үшін адам әртүрлі заттардағы ұқсастықты және ұқсастығы әртүрлі нәрсені көре білуге үйренуі тиіс. Бұл үшін екі салыстырылатын объектінің айқын талданылуын, бөліп шығарылған белгілердің біртектілері мен әр түрін табу мақсатындағы үнемі салыстырудың жүргізілуі қажет болады. Пішінді пішінмен, заттың сыртқы белгілерін, түсін, көлемін басқа заттың соған ұқсас жақтарымен салыстыру керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР 2015 жылғы дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы. Астана, 26 желтоқсан, 2003
2. ҚР МЖЖБС 1.001-2009. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпы міндетті білім беру стандарты. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту. Негізгі ережелер.
3. Фридрих Фребель. Будем жить для своих детей. Педагогика детства / Сост. и пред. Л.М. Волобуева. – М., 200
4. Монтессори М. Значение среды в воспитании // Частная школа. - 1995. - №4.

Жанысбаева Р. М., Куленбаева Г.

ОСОБЕННОСТИ ВОСПРИЯТИЯ ГЕОМЕТРИЧЕСКИХ ФИГУР НА ЗАНЯТИИ МАТЕМАТИКЕ ДЕТЬМИ СТАРШЕЙ ГРУППЫ

Аннотация. В статье рассмотрены следующие вопросы о актуальности применения педагогом различных методов и приемов обучения в формировании понятий о геометрических фигурах у дошкольников.

Zhanysbaeva R. M., Kulenbayeva G.

FEATURES OF THE PERCEPTION OF GEOMETRIC SHAPES IN THE MATH CLASS BY CHILDREN OF THE OLDER GROUP

Annotation. The article considers the following questions about the relevance of the teacher's use of various teaching methods and techniques in the formation of concepts about geometric shapes in preschoolers.

Жанысбаева Р. М., Кушниязова А.
ЖММ «Bolashaq» академиясы,
Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

ЕРЕСЕК ТОП БАЛАЛАРЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯ НЕГІЗДЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа. Мақалада келесі мәселелер қарастырылған экологиялық тәрбие жеке тұлға қалыптасқан экологиялық санамен, экологиялық бағдарланған мінез-құлықпен және табиғаттағы қызметпен, оның гумандығымен, табиғат қорғау қатынастар туралы жазылған.

Ұлы ғұламалардың, ойшылдардың дүниені танып, білуді анықтайтын өлім мен өмір, жалғандық пен шындық, жан мен тән, қозғалыс пен тыныштық туралы күрделі ұғымдар туралы ойларында келешек ескелең ұрпаққа берілетін сарқылмас мол қазына жатыр. Дүниетанымдық ұғымдардың өзегінде ұлттық дүниетаным жатады. Соған сәйкес, Қоқыт ата, Әл-Фараби, Иассауи, Қашқари, Баласағұн, Низами, Науаи, Ұлықбек, Абай, Шоқан т.б. сынды халықтың ұлы перзенттерінің ой толғаныстары мен дүниенің, жаратылыстың ақиқатын, мәнін ашуға тырысқан көзқарастары қазіргі өмірдің көптеген сырларын танып білудің қайнар көзі болып табылады [1].

Дүниетанымның анықталуы дүниеге көзқарас, яғни адамның тіршілік болмысынан пайда болған қоғамдық тарихи құбылысымен байланысты болады. Адамның әрбір тарихи кезеңдерде табиғат, ондағы құбылыстар, өмір, тіршілік, тұрмыс туралы өзіндік көзқарасы, түсінік-ұғынулары болады. Адамзат санасының, дүниетанымның қажетті бөлігі де - осы дүниеге көзқарас болып табылады. Дүниетаным құрылымын, оның басты қарастыратын объектісін қоғамдық сананы саралау арқылы түсіндіру А.Спиркин, М.Федосеев, В.Журавлев, Д.Кішібеков, Ә.Нысанбаев Ж.Әбділдин, М.Орынбеков, Ә.Тұрғынбаев т.б. философтардың пікірінде кең орын алады.

Еліміздің экологиялық қауіпсіздігін сақтау тұжырымдамасында еліміздегі толассыз белең алған экологиялық ахуалды жақсартудың жаңаша мүмкіндіктері айқындалып, экологиялық білім ментәрбие беру мәселесіне ерекше мән беріледі. 2006 жылы қабылданған «Экологиялық кодексте» экологиялық саясатты дәйектілікпен жүзеге асырудың механизмі реттеліп, оның жоғары деңгейде шешілуі қажеттігі басты назарда болды [2].

В.Д. Ключевский 1950 жылы қоршаған ортаны қорғаудың халықаралық одағының жанынан табиғат қорғау жөнінде білім берудің тұрақты комиссиясы құрылып, табиғатты қорғау, сақтау, оған жауапкершілікпен қарауға жұмылдыру мәселесіне Біріккен Ұлттар Ұйымы назар аудара бастады.

1960 жылдың аяғында педагогикада экологиялық білім мен тәрбие берудің ғылыми-педагогикалық, әдістемелік негізін қалыптастыру бағытында «табиғат қорғауға оқыту» термині кең қолданылды.

1970 жылдың ортасында бұл терминді «табиғат қорғауға тәрбиелеу» термині ауыстырып, соңғы жылдары уақыт талабына сай «экологиялық тәрбие», «экологиялық білім» терминдері пайдаланылуда. Экология- биология ғылымының негізінде ХІХ ғасырдың аяғы мен ХХ ғасырдың басы болып саналады деп жазған [3].

Экология мәселесі жөніндегі қабылданған мемлекеттік құжаттарда болашақ ұрпақ үшін қоршаған ортаны қорғаудың құқықтық негіздері көрсетіліп, биологиялық алуан тірлікті сақтау мен табиғатты ұтымды пайдалануға бағытталған іс –шаралар белгіленген.

Мәселен:

- мектепке дейінгі мекемелер мен арнаулы орта және жоғары оқу орында экологиялық білім негіздерін міндетті түрде оқыту.

- басшы қызметкерлер мен мамандардың кәсіби экологиялық даярлығы және қоршаған ортаны қорғау туралы заңдар негізінен білімі болуы;

-қоршаған ортаны қорғау саласын ғылыми зертеулердің, конструкторлық және практикалық тұрғыда тәжірибеге енгізу жұмыстарының мемлекет тарапынан қолдау табу мәселелері атап көрсетілген.

Қоршаған ортаны қорғау туралы пікірлерді біз көне дәуір оқымыстылары Эмпедокл, Гиппократ, Теофаст еңбектерінен көреміз. Олар өсімдіктер мен жануарлар тіршілігінің біріншіден морфологиялық, физиологиялық бейімделушілігінің қоршаған ортаға тәуелділігін экологиялық тұрғыдан қарастырды. Шығыстың екінші ұстазы, әл-Фарабидің пайымдауынша табиғаттың баға

жетпес байлығы біріншіден адамды оқу-білім, тәлім-тәрбие, ізгілік сияқты қасиеттерге баулу үшін алдымен қоршаған дүниені, табиғат құбылыстарын танып-білу керек; екіншіден табиғатты аялау, ізгілікке баулу ұлттық тамырдан нәр алады, үшіншіден табиғатқа деген адам көзқарасының дұрыс бағытта болуы оның ой-сезіміне әсер етіп, мінез-құлқын жетілдіру арқылы жүзеге асады [4].

Ұлы Абай өзінің қара сөздерінде табиғат туралы философиялық ой – пікірлер мен табиғат заңдылықтарын терең пайымдап, табиғаттың бар байлығын адам баласының аузына тосып, таусылмас азық болып отырғандығын көрсете келе, «Кім өзіне махаббат қылса, сен де оған махаббат қылмағын парыз», - деп өскелең ұрпақты табиғат – ананы сүйе білуге үндегені белгілі. Демек, философтардың, педагогтардың еңбектеріндегі ой-тұжырымдардан олардың экологиялық тәрбие беруді экологиялық сана, экологиялық таным, экологиялық қарым-қатынас; экологиялық іс-әрекет; экологиялық сезім; экологиялық қызығушылық; экологиялық көзқарас ұғымдарымен бірлікте қарастырғанын байқаймыз. Егер, табиғатты қорғау -әлеуметтік табиғи түзілім десек, оның құрылымын құрайтын экологиялық ұғымдарға зерттеуіміздің мазмұнына сай, біз төмендегідей мазмұндық сипаттама беруді жөн көрдік.

Экологиялық сана - экология саласындағы мәселелерді шешу Н.А. Бердяев, ең алдымен адамның оған қатысты экологиялық санасын қалыптастыруды қажет етеді, экологиялық сана экологиялық білім, табиғатты және қоршаған ортаны қорғау заңдылығын бұзғандармен өздік қалауы бойынша белсенді күрес жүргізудегі талпынысы немесе әрекеті, сол себепті экологиялық сана қоғамдық сананың формасы ретінде маңызды қызмет атқарады деп ой қозғаған [5].

Экологиялық таным - ақылы, сезімі ретінде баланың ең басты қасиеттерінің бірі - өзін қоршаған ортаны танып-білуге деген ерекше ұмтылысы. Бала айналасындағы әлеуметтік дүниені, табиғатты танып білу барысында олардың ішкі құпиясына үңіледі, табиғаттың даму заңдылықтарын білуге әрекет жасайды, өзінің құрдастарымен қарым-қатынасын белгілейді.

Экологиялық таным - ақылы, сезімі ретінде баланың ең басты Экологиялық қарым-қатынас – баланың табиғатты танып білуге, оны қамқорлығына алуға, өзгертуге және сақтауға бағытталған танымдық, қызметтің маңызды бөлігі. Экологиялық қарым-қатынас «адам мен табиғат», «табиғат–қоғам» жүйесінің тиімді жағдайын қолдау мақсатында адамдардың өз арасында пайда болады.

Қазіргі ғылымдағы кіріктіру үрдістері бірнеше негізгі бағыттармен жүреді:

1) бір ғылымдағы ұғымдар мен идеялардың танымның басқа салаларына ауысуы (космостық «белгілер» барлық ғылымға еніп, геоцентризм элементтерінің қалдығын жойған кездегі ғылымның космостану үрдісі) .

2) бір саланың таным әдістерінің екінші салаға енуі (қазіргі ғылымның математикалану үрдісі);

3) ғылымдар тоғысында зерттеудің болашағы мол салалары (биохимия, астрофизика, кибернетика, физикалық химия т.б.) мен пәнаралық кешенді бағыттарының пайда болуы;

4) жаратылыстану, қоғамдық және техникалық ғылымдары арасындағы байланыстың күшейе түсуі;

5) бір ғылымның пайымдау құрылғыларының екінші ғылымға енуі негізінде ғылым тілі мен логикасы құралдарының универсалдануы. Бұл жерде қолданыстың кең аумағын қамтитын жалпығылымдық түсініктер (информатика, модель, құрылым, жүйе, элемент, функция т.б.) үлкен рөл атқарады.

6) философия мен табиғат, қоғам, техника саласындағы нақты ғылымдардың байланысының күшеюі, диалектикалық - материалистік философияның әдіснамалық және эвристикалық рөлінің күшеюі, оның кіріктірудегі рөлінің жоғарылауы.

Оқыту мен білім берудің тұтастық теориясын қалыптастырудың шарты болып табылатын педагогикалық-психологиялық білімдердің жинақ идеясы жүйетүзуші негіз табылғанда ғана жүзеге асырылады. Біздің ойымызша, ондай жинақтың кіріктіруді дидактикалық тұрғыдан қарастырудағы өзіндік жолы, кем дегенде үш деңгейдегі негізі болу керек:

1) әдіснамалық негізі, яғни кіріктіру жеке тұлға дамуының заңдары, заңдылықтар және принциптері деңгейінде (педагогика ғылымындағы кіріктіру) ;

2) өзіндік дидактикалық деңгейде, яғни кіріктіру оқу үрдісін ұйымдастырудағы көзқарастар, заңдылықтар және принциптер деңгейінде (дидактикалық теориялар деңгейі);

3) қолданбалы деңгей – оқыту мен тәрбиелеу әдістерінің, тәсілдерінің, нақты оқу пәндері мазмұнының кіріктірілуі.

Дидактикалық деңгейдегі оқытудың тұтастық теориясы үш негізгі өлшемге сәйкес келуі керек:

- 1) тұтастық теориясының барлық элементтерінің интегративтік бағытын қамтамасыз ететіндей ғылыми әлеуеті, эвристикалық мазмұны болу;
 - 2) жаңа педагогикалық фактілерді, іс-әрекеттің формаларын, әдістерін, тәсілдерін алдыңғы қатарлы жаңашыл тәжірибеде алдын-ала болжау, түсіндіру;
 - 3) кең қолданыста болуға икемділік, практикаға мәнді дұрыс әсер ету [6].
- Оқу пәндерінің кірігуі негізінен төмендегідей үш шарттың орындалуын көздейді:
- 1) объектілер бір бірімен сәйкес келуі немесе, мүмкіндігінше, жақын болулары;
 - 2) кіріктірілетін оқу пәндерінде бірдей немесе бір-біріне ұқсас зерттеу әдістері қолданылуы;
 - 3) кіріктірілетін пәндер ортақ заңдылықтарға, ортақ теориялық тұжырымдамаларға құрылуы.

Білім мазмұнын кіріктіру үрдісі – айтарлықтай күрделі кешенді жүзеге асыруды керек ететін құбылыс. Кіріктіру педагогика үшін мүлдем жаңа мәселе емес, оның шешімі әрқашан қоғам дамуының түрлі жағдайындағы ғылыми білімдерді саралау мен жүйелеу үрдісіндегі философиялық көзқарастарға негізделеді. Біз ересек топтардағы пәндерді кіріктіру мәселесін қарастырмас бұрын қолданыстағы «кіріктіру» ұғымының анықтамаларына талдау жасадық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. *Үлгілік оқу бағдарламасы «Мектепке дейінгі балалық шақ» Республикалық орталығы*, - Астана, 2016ж.-185бет.
2. *Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы*. 01.09.2021
3. *Қазақстан-2030 даму стратегиясы бағдарламасында «Егемен Қазақстан»*, 2008ж5 Сәуір.
4. *Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламаларын Астана*, 2016.-106бет.
5. *Мектеп жасына дейінгі балалардың дамыту ойындары: кн. бала тәрбиешісі үшін. Балабақша.*- М.: Ағарту.- 1991. - 207 бет.
6. *Балабақшада табиғатпен танысу әдістемесі.* –Астана М.: Ағарту, 2011ж. – 240 бет.

Жанысбаева Р. М., Кушниязова А.

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ ОСНОВ ЭКОЛОГИИ У ДЕТЕЙ СТАРШЕЙ ГРУППЫ

Аннотация. В статье рассматриваются следующие вопросы экологического воспитания дошкольников, личность характеризуется сформировавшимся экологическим сознанием, экологически ориентированным поведением и деятельностью в природе, ее гуманизмом, природоохранными отношениями.

Жанысбаева Р. М., Kushniyazova A.

WAYS TO FORM THE FOUNDATIONS OF ECOLOGY IN OLDER CHILDREN

Annotation. The article deals with the following issues: ecological education of preschoolers, the personality is characterized by a formed ecological consciousness, environmentally oriented behavior and activities in nature, its humanism, environmental relations.

УДК 371

Зыкова Л. И.

Воспитатель КГКП «Ясли-сад «Карлыгаш»

г. Шахтинск, Республика Казахстан

zvкова67@bk.ru

ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ КОМПЛЕКСНОГО ПОДХОДА К НРАВСТВЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ ДОШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ОЗНАКОМЛЕНИЕ С РОДНЫМ КРАЕМ

Аннотация. Проблема формирования нравственно-патриотических чувств особенно актуальна в старшем дошкольном возрасте, так как именно в этот период социальное развитие

осуществляется не только в ходе стихийного воздействия внешних факторов, но и в целенаправленном, организованном учебно-воспитательном процессе.

*«Я очень крепко связан с моим городом,
потому что я - его продолжение»
Бахрам Багирзаде*

Настоящее настолько неуловимо и быстротечно, что ему часто не придают значения. А важен каждый шаг, каждая минута, важно, чтобы каждый миг общения с ребенком был пронизан любовью и желанием напитать его всем самым дельным, добрым, прекрасным, что накопило человечество.

В современном обществе в последние годы отмечалась тенденция к снижению значимости многих общечеловеческих ценностей, в том числе, и такого высокого чувства, как любовь к Родине.

В своей статье «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» Н.А. Назарбаев отмечает: «Патриотизм начинается с любви к своей земле, к своему аулу, городу, региону, с любви к малой Родине. Почему малая Родина? Человек – существо не только рациональное, но и эмоциональное. Малая Родина – это место, где ты родился и вырос, а порой и прожил всю жизнь».

В связи с этим возрастает значение адекватного выбора условий и средств, позволяющих осуществлять нравственно-патриотическое воспитание старших дошкольников с максимальной эффективностью. На первый взгляд, кажется, что социальный мир ребенка - дошкольника невелик. Это его семья, взрослые и сверстники, которых он встречает в детском саду. Однако люди, окружающие ребенка, вступают в разнообразные взаимоотношения — родственные, дружеские, профессионально-трудовые и прочее. Поэтому уже в дошкольном возрасте у детей необходимо сформировать представление о многообразии человеческих отношений, рассказать о правилах и нормах жизни в обществе, вооружить моделями поведения. Огромную роль в решении этих задач играет ознакомление дошкольников с объектами социальной сферы района, социумом ближайшего окружения. Важно научить ребенка свободно ориентироваться там, где он живет, где находятся его детский сад, школа, в которой он будет учиться, воспитать любовь к родному городу.

У каждого счастливого человека есть свой любимый город. Чаще всего любимым городом, поселком, краем является то место, где человек родился или провел много времени, где промчалось детство человека, ведь именно с детством у большинства людей возникают самые добрые воспоминания. Сколько бы ни было человеку лет, он всегда помнит какие-то моменты из своего детства, а вместе с ними и места, где они происходили, то есть в любимом городе. Поэтому мы решили с помощью интересных форм воспитательной работы создать условия для формирования у детей познавательного интереса к изучению своей малой Родины.

Мы заинтересовались этой проблемой и для ее решения разработали проект «Город, в котором я живу», который помогает нашим ребятам узнать историю родного города, увидеть его с другой стороны, снова с ним познакомиться. Ведь без знаний о ближайшем окружении ребенка нельзя вырастить из него гражданина, патриота, человека думающего, созидającego. Любовь к родному городу формируется постепенно шаг за шагом - от бережного отношения к родной природе, к деятельности, направленной на процветание родного города, родной страны.

Большую роль в патриотическом воспитании дошкольников играет познавательный интерес к изучению родного города, к его природе, истории. В настоящее время, к сожалению, такой интерес у дошкольников практически отсутствует. Этому «способствуют» современные условия жизни. Когда дети очень рано привыкают к телевидению, компьютерам, планшетами. Окружающий мир, несмотря на свое многообразие, красоту и неповторимость, перестаёт интересовать подрастающее поколение. Воспитывая у детей любовь к своему городу, необходимо подвести их к пониманию, что их город — частица Родины, поскольку во всех местах, больших и маленьких, есть много общего:

- повсюду люди трудятся для всех (учителя учат детей; врачи лечат больных; шахтеры добывают уголь и т.д.);
- везде соблюдаются традиции: Родина помнит героев, защитивших ее от врагов;
- повсюду живут люди разных национальностей, совместно трудятся и помогают друг другу;

- люди берегут и охраняют природу;
- есть общие профессиональные и общественные праздники.

Патриотизм у каждого ребенка формируется индивидуально, он связан с духовным миром человека. И задача педагога сделать так, чтобы эти переживания были яркими, незабываемыми. Помочь дошкольникам шире познакомиться с родным городом, краем, понять его историю, культуру и их взаимосвязь с предметами и объектами окружающей действительности и жизни общества, принять участие в созидательной деятельности - в этом заключается главный смысл данного проекта.

Таким образом, **актуальность** проекта характеризуется тем, что одним из ведущих факторов формирования исторического и патриотического сознания детей является их ознакомление с историей родного города. Необходимость развития интересов дошкольников по патриотическому воспитанию связана с социальным запросом общества: чем полнее, глубже, содержательнее будут знания детей о родном городе и его лучших людях, природе, традициях, тем более действенными окажутся они в воспитании любви к Казахстану.

Цель: Осуществление комплексного подхода к воспитанию в духе патриотизма, приобщение дошкольников к истории и культуре родного города, местным достопримечательностям, воспитание любви и привязанности к родному городу.

При выстраивании педагогического процесса по ознакомлению дошкольников с родным городом положены следующие принципы:

Принцип историзма. Реализуется путём сохранения хронологического порядка описываемых явлений и сводится к двум историческим понятиям: прошлое (давным-давно) и настоящее (в наши дни). С этой целью создан уголок краеведения, подобран материал о городе, включающий как сведения об историческом прошлом, так и современном культурном облике родного города.

Принцип гуманизации. Предполагает умение педагога встать на позицию ребёнка, учесть его точку зрения, не игнорировать его чувства и эмоции, видеть в ребёнке полноправного партнёра, а также ориентироваться на высшие общечеловеческие понятия - любовь к семье, родному краю, Отечеству.

Принцип дифференциации. Заключается в создании оптимальных условий для самореализации каждого ребёнка в процессе освоения знаний о родном городе с учётом возраста, накопленного им опыта, особенностей эмоциональной и познавательной сферы и другое.

Принцип интегративности. Реализуется в сотрудничестве с семьёй, детской центральной библиотекой и т.п. Содержание краеведческого материала определяется с учётом сочетания всех видов деятельности при знакомстве детей с историко-культурными особенностями Шахтинска.

Итоговым результатом будет являться **диагностика**, где дети покажут свои знания по теме. Какие сведения и понятия о родном городе способны усвоить дети? Четырёхлетний ребенок должен знать название города, своей улицы и той, на которой находится детский сад. Внимание детей нужно привлечь к объектам, которые расположены на ближайших улицах: школа, библиотека, почта, аптека и т.д., рассказать об их назначении, подчеркнуть, что все это создано для удобства людей.

Диапазон объектов, с которыми знакомят старших дошкольников, расширяется - это город в целом, его достопримечательности, исторические места и памятники. Детям объясняют, в честь кого они воздвигнуты. Старший дошкольник должен знать название своего города, своей улицы, прилегающих к ней улиц, а также в честь кого они названы. Ему объясняют, что у каждого человека есть родной дом и город, где он родился и живет. Для этого необходимы экскурсии по городу, на природу, наблюдения за трудом взрослых, где каждый ребенок начинает осознавать, что труд объединяет людей, требует от них слаженности, взаимопомощи, знания своего дела.

Новизна и практическая значимость проекта заключается в следующем: объединение детей и их родителей общими впечатлениями, переживаниями, эмоциями. Формирование коллективных взаимоотношений, укрепление семейных уз. Таким образом, работа проводится в системе и достигается цель нравственно – патриотического воспитания.

Средствами реализации проекта по нравственно-патриотическому воспитанию стали совместные встречи педагогов, детей и родителей в Ассоциации "Мы из Шахтинска", при проведении которых мы стараемся гармонично сочетать самые разнообразные формы – чтение, рассказывание, круговые беседы, составление летописи города, фантазирование, развлечения.

Много проходит индивидуальных бесед с родителями, обмен мнениями по тому или иному вопросу с активным участием и воспитателей и родителей.

Вместе с детьми мы работаем над созданием Энциклопедии «Мой город, дорожке которого нет!» В эту книгу мы собираем сборник стихов, загадок, рассказов, песен о нашем городе, которые сочинялись вместе с родителями наших воспитанников, со взрослыми старшего поколения собран фотоматериал о достопримечательностях города, о тружениках любимого города, в этой книге также нашли свое место дидактические игры - «Шахтинские загадки», где по фрагменту можно узнать здание, или собрать памятник из частей.

Занимательные головоломки о Шахтинске интересны не только для детей, но и для родителей. Родители наших ребят с интересом проявляют себя творчески, а ребята потом с удовольствием рассказывают друг другу, каким они видят свой любимый город в будущем, делятся своими впечатлениями. Детям нравится рассматривать семейные газеты и рассказывать о труде своих родителей. Так мы знакомимся с тружениками нашего города.

Очень важно научить дошколят видеть красоту того, что нас окружает, видеть заботу людей о своем городе, научить ребенка ценить и сохранять наследие своего народа и воспитывать желание сделать город еще краше, комфортнее для жизни. Наша совместная работа по вопросу нравственно-патриотического воспитания дошкольников помогает нам, взрослым и детям стать ближе, учит нас прислушиваться друг к другу и понимать друг друга.

Хочется надеяться, что работа, начатая нами в детском саду, станет хорошим стартом для развития нравственно-патриотических норм будущего школьника и просто Человека.

Уровни сформированности знаний о родном городе у детей 5-6 лет

Фамилия имя ребенка	Родной город	Символика родного города	История народной культуры и традиций	Историко – географический и природный компоненты родного города	Личностное отношение к родному городу

Список использованных источников:

1. Н. Назарбаев «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания»: [//www.inform.kz/ru/modern_t7126](http://www.inform.kz/ru/modern_t7126)
2. Хасанетян И. Любимый город // Дошкольное воспитание, 2011, №11. - С. 103-105
3. Михайлова Е.Г. Нравственно патриотическое воспитание // Ребенок в детском саду, 2005, №5. - С. 38
4. Шахтинск (к 50-летию города) Шахтинск – город шахтерской судьбы 2011

Зыкова Л. И.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ӨЛКЕМЕН ТАНЫСТЫРУ ҮШІН КЕШЕНДІ КӨЗҚАРАСТЫ АДАМГЕРШІЛІК-ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ АРҚЫЛЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

Аңдатпа. Адамгершілік-патриоттық сезімді қалыптастыру мәселесі әсіресе үлкен мектепке дейінгі жаста өзекті, өйткені дәл осы кезеңде әлеуметтік даму сыртқы факторлардың стихиялық әсерінен гана емес, сонымен бірге мақсатты, ұйымдастырылған оқу-тәрбие процесінде де жүзеге асырылады. Мақалада осы кезең туралы айтылады.

Zykova L.I.

INTRODUCING AN INTEGRATED APPROACH TO THE MORAL AND PATRIOTIC EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN THROUGH ACQUAINTANCE WITH THE HOMETLAND

Annotation. The problem of the formation of moral and patriotic feelings is especially relevant in the senior preschool age, since it is during this period that social development is carried out not only under the spontaneous influence of external factors, but also in a purposeful, organized educational process.

Көкешова Г.

Қарағанды «Bolashaq» академиясының
ДДОВ-19-2к тобының студенті

Ғылыми жетекші: Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу кафедрасының п.ғ.к., доценті
Шалтаева Р.Ж

Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

ҚАЗАҚ ФОЛЬКЛОРЫ НЕГІЗІНДЕ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ

Аңдатпа. Бұл мақалада педагогикалық мағыналары бар қазақ халқының балалар фольклорының әндері, жырлары, ертегілері қарастырылған. Қазақ халқының ертегісімен танысу барысында балалардың өмірі мен қазақ халқының тұрмыс-тіршілігі, әдет-ғұрпы, салт-дәстүрі туралы білімдері кеңейетіндіктен, балаларды жастайынан ауызекі халық шығармашылығына сүйеге тәрбиелеу қажет. Қазақ халық ертегілері арқылы мейірімділікке, адамгершілікке тәрбиеленеді, көркем сөйлеу дағдысы қалыптасады, сөздік қоры байытады. Осылайша туған жеріне, халқына деген мақтаныш, сүйіспеншілік сезімі тәрбиеленеді.

Жаңа мыңжылдықтың талаптары мен міндеттеріне сай келетін рухани бай тұлғаны қалыптастырудың әмбебап мәселесі тәуелсіз Қазақстан үшін ерекше өзекті болып табылады, өйткені біздің еліміз Шығыс пен Батыстың, Еуропа мен Азияның мәдениеттері тоғысқан Еуразия аймағында орналасқан.

Бүкіл әлем сияқты Қазақстан ХХІ ғасыр табалдырығында демократия мен ұлттық мәдени мұраны жаңғыртуға, жаңа мыңжылдықтағы білім беру мәселелерін шешуге баса назар аударатырып, ұлттық тәрбиенің ұлттық рухқа сай үлгісін іздеуде. Сондықтан жас ұрпақтың тәрбие сапасын арттыру, әсемдік пен өнерді қабылдау қабілетін, сезімін, эстетикалық талғамын дамыту, ізгілікке баулу, шығармашылық құштарлығын, талапшылдықты, өз ісіне деген қызығушылығын арттыру – бүгінгі күннің өзекті мәселесі. Қазіргі заман талабына сай ғылымды, мәдениетті, өнерді дамыта отырып, бүкіл қоғамның, жеке тұлғаның мәдени-рухани дамуы – жас ұрпақты тәрбиелеу және жасөспірімдердің бойында адамгершілік, эстетикалық, этикалық, ізгілік қасиеттерді қалыптастыру.

Қазақстан Республикасы Білім министрлігі республика мектептері мен балабақшаларындағы оқу-тәрбие жұмысын қайта құруды басшылыққа алатын құжат ретінде Қазақстан мектептері мен мектепке дейінгі мекемелердегі адамгершілік-эстетикалық тәрбие берудің кешенді бағдарламасын (1990 ж.) ұсынды. Бұл бағдарламаның мазмұны «...адамгершілік-эстетикалық тәрбие беру, ұлттық өзіндік сана-сезім, баланың рухани дамуын жаңа негізде қайта қарау, отбасы мен осы институттардың ынтымақтастығына ықпал ететін келеңсіз құбылыстарды жою. балабақшаларда кеңінен тарады. Қазақ мектептері күні бүгінге дейін, нығайту, эстетикалық сезімін дамыту...». Әр халықтың эстетикалық дүниетанымы, мәдениеті, эстетикалық талғамы көркем шығармалары мен әдебиетінде әртүрлі болатыны өмір шындығы. Бала тәрбиесіндегі халық ауыз әдебиеті шығармалары баланы сұлулық пен сұлулық заңдылықтарымен таныстыру құралы екені сөзсіз. Өйткені, балалар ауыз әдебиетінің жанрларын жан-тәнімен қабылдап, сезінеді, соның арқасында өмірді танып, оған деген көзқарасы қалыптасады, өзін-өзі ұстау мәдениеті қалыптасып, айналадағы дүние туралы білімдері қалыптасады.

Сондықтан мектепке дейінгі мекемелерде халықтың бай қазынасы балалардың ауыз әдебиеті шығармаларына деген қызығушылығын дамыта отырып, халқымыздың салт-дәстүрі мен тұрмыс-тіршілігі туралы қарапайым түсінік береді. Қазақ фольклорының материалдарын зерделеу, осы мәселеге қатысты ғылыми-педагогикалық жұмыстармен танысу, отбасы тәрбиесінің ұлттық дәстүрлеріне талдау жасау басты міндет. Сонымен бірге, фольклор арқылы баланың эстетикалық талғамын, сезімін, қызығушылығын, идеясын, мәдениетін қалыптастыруды теориялық және практикалық тұрғыдан зерделеу қажеттілігі туындайды.

Эстетикалық тәрбие – кең ұғым. Баланың өмір құбылыстарын тереңірек қабылдауына, сенсорлық әрекетінің дұрыс дамуына, білімге деген құштарлығын арттыруға, көрегендігі мен сезімталдығын (қуаныш, мұң) жетілдіруге көмектеседі. Сонымен қатар эстетикалық тәрбие

балалардың әсемдік туралы түсініктерін кеңейтеді, әсемдікті тану және сүйю, оны шығармашылықпен жүзеге асыру қабілетін, эстетикалық талғамын, қиялын дамытады. Демек, эстетикалық тәрбиенің басталуы бала дамуының алғашқы кезеңі – мектепке дейінгі жаста – жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелеуге алғышарттар жасайды. Дүние жүзіндегі кез келген халық сияқты қазақ халқының да ұлттық тәрбие берудің өзіндік дәстүрлері бар екенін шығыстанушы ғалымдардың барлығы да атап өтеді. Қазақ елі өзге халықтардың қалың көпірінде тұншығып қалмауы үшін, олардың ағысына басып кетпеуі үшін ұрпақтары ұлтының барлық салт-дәстүрін, қасиетін бойына сіңіре білуі керек. Олардың ішінде дәстүрлі оқу-ағарту ісінің берік іргетасы болып табылатын халықтық педагогиканың фольклорлық мұралардағы көріністерін көрсететін бірнеше еңбектер бар. Десек те, қазақ этнопедагогикасы бір қырын ғана емес, оның этнографиялық, психологиялық, фольклорлық астарын да жан-жақты зерттеуді қажет ететін күрделі сала. Ұлттық фольклорлық мұраның тәрбиелік мәнін саралау бағытындағы ғылыми зерттеулерді әлі де жетілдіру қажет. Соның бірі мынау ұлан-ғайыр дүниеде балалардың жасына арналған, халық ауыз әдебиетінде, балалар ауыз әдебиеті деп аталады. Яғни, балаларға арналған халық әндері балалар мен жасөспірімдердің табиғи ерекшеліктеріне бейімделгенімен, халықтың кәсібімен, салт-дәстүрімен, діни сенімімен, тұрмысымен, өнерімен астасып, тарихи ерекшеліктеріне қарай өсетін қоғамдық даму кезеңдері мол мұра. Демек, әр халықтың өнер сынынан өткен, ұлттық ерекшеліктері мол, практикалық мәні зор қалыпты тәрбиесі құнды.

Фольклордың дүниетанымдық әсерін, оның тәрбиелік мәнін зерттеу дәстүрі бұрыннан қалыптасқан. Кезінде қазақ даласының ұлы ғұламалары (Әл-Фараби, Жүсіп Баласағұн, Қожа Ахмет Ясауи, Махмұт Қашқари, т.б.), ақын-жыраулар (Шалкиіз, Доспамбет, Бұқар жырау, т.б.) даналыққа санаған. жастарды ақиқат, сұлулық, сұлулық танымға шақырып, тәрбиелеудің негізгі құралы ретінде халық.

Қоғамымыздың өркениетті елдер деңгейіне жетуі үшін халқымыздың озық, бай тәжірибесін атадан балаға жеткізу үрдісі жүріп жатыр. Ғасырлар, уақыт өте келе жас ұрпақ тәрбиесіне қатысты ой-пікірлердің, пікірлердің, тұжырымдардың философ, тарихшы, этнограф, психолог ғалымдарының зерттеулерінде ерекше орын алуы соның дәлелі. Эстетикалық тәрбиенің педагогикалық негіздері мен практикалық мәселелерін зерттеуде В.А. Сухомлинский, А.П. Усова, А.С. Макаренко және т.б. олардың еңбектерінің қосқан үлесі өте зор. В.А.Сухомлинский эстетикалық тәрбие идеясын былайша тұжырымдаған: «Сұлулық – бүкіл әлемді нұрландыратын нұр сәулесі, адам жанының гимнастикасы, ол біздің ойымызды, сезімімізді және қарым-қатынасымызды өзгертетін құрал». Ауыз әдебиетінің ұлттық мәдениеттің рухани және жан-жақты дамуына әсері және тәрбиенің маңызы туралы. Мысалы, қазақ халқының рухани мәдениеті мен әдебиетінде өшпес із қалдырған Шоқан Уәлиханов «Қашқария туралы жазбалар», «Ұлы қырғыз-қайсақ ордасының көне дәстүрлері» т.б. Ол өз шығармаларында қазақ ауыз әдебиетінің жанрларын жас ұрпақтың эстетикалық талғамын, әсемдікке құштарлығын, әсемдікке көзқарасын дамыту үшін пайдалануға болады деп есептеді. Еліміздегі қазақ әйелдерінің алғашқы ұстаздары: Н.Құлжанова, Садырбаев Ш.Иманбаева және т.б.Олар өздерінің ғылыми еңбектерінде мектепке дейінгі балалардың эстетикалық тәрбиені өзекті мәселесі ретінде айқындады.

Психологтардың еңбектерінде еліміздегі мектеп жасына дейінгі балалардың психологиялық мәселелері Т.Тәжібаев, С.Балаубаев, А.Ж.Алдамұратов, Х.Т.Шериязданова, Г.Р.Рахымбеков, А.Нұраханова және т.б. Қазіргі педагог-ғалымдар балалар фольклорының тәрбиелік мәніне ерекше мән береді А.Табылдиев «Халық тағылымы», С.Қ. Қалиев «Ауыз әдебиеті үлгілеріндегі халық педагогикасының көрінісі», «Қазақ этнопедагогикасының теориялық негіздері мен тарихы», «Оқушыларға музыкалық-эстетикалық тәрбие беру негіздері» М.Балтабаев , «Күй шежіресі» А. Сейдімбек, С.Ұзақбаеваның «Терең білімнің бастауы», С.Садырбаевтың «Фольклор және эстетика» және т.б. еңбектерді атауға болады. Мысалы, фольклортанушы С.Садырбаев ғылыми еңбегінде халық сөз өнерінің табиғатын, ертегілердің эстетикалық-көркемдік қасиеттерін, эпикалық жырлардың халықтық сипатын, мазмұнының эстетикалық-идеялық бірлігін сипаттайды. Халық ауыз әдебиетінде ата-бабаларымыздың сұлулық пен ерлік, Отанға, елге деген сүйіспеншілік, адамгершілік қарым-қатынастар туралы көзқарастары өзара тәуелділікте, эстетикалық бірлікте қарастырылады.

Қазақ халқының музыкалық-шығармашылық өнері эстетикалық тәрбиені дамытуда маңызды рөл атқарады. Оның мектеп жасына дейінгі балалар үшін адамгершілік-эстетикалық маңызы бар, өйткені музыка балалардың сезімін оятып, көңіл-күйін көтеріп, рухани өсуге жетелейді. Музыка тыңдау балалардың есту қабілетін дамытады. Бұған мысал ретінде ғалым М.Х.Балтабаевтың «Қазақтың дәстүрлі көркем мәдениеті студенттеріне музыкалық-эстетикалық тәрбие берудің негіздері» атты диссертациясын келтіруге болады.

Ол қазақтың халық музыкасын жастарға көркемдік-эстетикалық тәрбие беру құралы ретінде қарастырып, оның маңызы мен орнын айқындап, ерекшеліктерін айқындайды. Тұлғаны ұлттық тәрбие мен мәдениет негізінде жан-жақты қалыптастыру мәселесі ғалым С.А.Ұзақбаева [1]. Халықтық педагогиканың өскелең ұрпаққа эстетикалық тәрбие берудегі рөлін ескере отырып, оның әдістемелік және функционалдық маңызы жүйеленген. Халық ағарту идеяларының қалыптасуы мен дамуының тарихи сипаттамасы берілген.

Мектепке дейінгі тәрбиенің ғылыми-теориялық және әдістемелік мәселелерімен елімізде айналысып және зерттеген ғалымдар: Б.Б.Баймұратова, К.М.Меңдаяқова, М.С.Сәтімбекова, Р.Аралбаева, Р.М.Жұмағожина, А.С.Меңжанова т.б. [2-6]. Ұстаздар мен ғалымдардың еңбегін атауға болады. Бұл ғылыми-педагогикалық еңбектердің құндылығы олардың еліміздегі мектепке дейінгі мекемелердің оқу-тәрбие тәжірибесін талдауды ұйымдастырудың мазмұны мен әдістерін талдауға бағыт-бағдар беретін ғылыми-әдістемелік нұсқаулығында. Бұл еңбектерде мектеп жасына дейінгі балаларға эстетикалық тәрбие беру мәселесі қарастырылмағандықтан, фольклордың бала дамуындағы маңызы әр қырынан қарастырылғанымен, халық ауыз әдебиеті арқылы эстетикалық тәрбие беру үрдісі жан-жақты зерттелмегенін байқадық. Сондықтан балабақшаларда балалар фольклорлық материалының эстетикалық тәрбиелік әлеуеті мен оны мектепке дейінгі мекемелердің оқу-тәрбие үрдісінде жүзеге асырудың таяздығы арасында балаларға эстетикалық тәрбие беруді заман талабына және оның мазмұнына сай ұйымдастыру қажеттілігі туындайды.

Қорытындылай келе, мектеп жасына дейінгі балалардың эстетикалық қабылдауын тәрбиелеу мақсатында қазақ ауыз әдебиетінің жанрларын пайдалану өнер мен өмірдің әсемдігін түсінуге, көру, есту сезімдерін жинақтап, танымдық процестерін дамытуға ықпал етеді. Сонымен қатар ауыз әдебиетінің жанрлары балалардың көркемдік тапқырлығы мен шеберлігін, шығармашылық белсенділігін жетілдіреді. Сондықтан балабақша тәрбиешілері балалардың эстетикалық қабылдауын дамытуда қазақ ауыз әдебиетінің жанрларын тәрбие құралы ретінде пайдаланса нұр үстіне нұр болар еді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1 Ұзақбаева С.А. Балаларға эстетикалық тәрбие берудегі халық дәстүрі. пед. ғыл. канд. Дисс.1996.147 б.

2 Баймұратова Б.Б. Мектепке дейінгі балаларды тәрбиелеу. Алматы.1999.

3 Меңдаяқова К. Развитие дошкольного воспитания в сельской местности Казахстана (1958-1980 гг.), автореф. дисс. канд., Алма-Ата.1988. 14 с.

4 Сатимбекова М.С. Система занимательных заданий совершенствовании математических знаний шестилетних учащихся, автореф. дисс. канд., Ташкент, 1991, 18 с.

5 Р.Аралбаева Эстетика: дәстүрлі қазақ өнері арқылы әлемді тану, Алматы, 1993.264 б.

6 А.С.Меңжанова Мектепке дейінгі педагогика. Алматы.1998.208б.

Кокешова Г.

ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ КАЗАХСКОГО ФОЛЬКЛОРА

Аннотация. В статье рассмотрены педагогические значения детского фольклора казахского народа, как детские обрядовые песни, песни пестования и песни-потешки. Воспитывать у детей любовь к устному народному творчеству следует с раннего возраста, так как в процессе ознакомления с казахской народной сказкой расширяются знания у детей о жизни, и о быте казахского народа, его обычаях, традициях. Через казахские народные сказки происходит воспитание доброты, гуманности, формируются художественно речевые навыки, обогащается словарный запас. Тем самым воспитывается чувство гордости и любви к родной земле, своему народу.

Kokeshova G.

AESTHETIC EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN BY MEANS OF KAZAKH FOLKLORE

Annotation. The article considers the pedagogical meanings of children's folklore of the Kazakh people, such as children's ritual songs, songs of nurturing and nursery rhymes. It is necessary to instill in children a love for oral folk art from an early age, since in the process of getting acquainted with the

Kazakh folk tale, children's knowledge about life and about the life of the Kazakh people, its customs and traditions expands. Through Kazakh folk tales, kindness and humanity are brought up, artistic speech skills are formed, vocabulary is enriched. Thus, a sense of pride and love for their native land, their people is brought up.

ӘОК 37

Қазыбек Р.Т.

бастауыш сынып мұғалімі

"Әл-Фараби атындағы мектеп-гимназиясы"КММ, Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

«ДҮНИЕТАНУ» ПӘНІН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Аңдатпа. Міне, қазіргі кезде біздің елімізде де білімге барлық күшті салып жатыр. Ол болашақ ұрпақтың білім арқылы барлық белестерді жеңуіне ұстаздар арқылы сіңіруде. Жақсы ұстаз—әрқашан да кәсіби деңгейі жоғары, интеллектуалдық, шығармашылық әлеуеті мол тұлға. Ол оқытудың жаңа технологияларын тәжірибесіне ендіруге дайын, оқу-тәрбие ісіне шынайы жанашырлық танытатын қоғамның ең озық бөлігінің бірі.

Қазіргі кезде республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру деңгейіне жетуге ат салысуда. Бүгінгі мемлекет алдындағы басты міндет білім беру жүйесін жаңарту болып отыр. Ал бұл міндет бастауыш білім беру жүйесіне тікелей қатысты да маңызды. Бастауыш мектептегі жаңа өзгерістер әлемдік білім беру тәжірибелерін пайдаланып отыр, баланың жеке дара күшінің дамуын қамтамасыз ететін жаңа технологияларды іздестіру және оларды қолдануға бағытталған. Мұнда, негізінен, оқытуды ізгілендіруге негізделеді: ол оқытудың жеке тұлғаға бағдарлануын, жеке тұлғаның дамуы мен тиянақталуының үрдісі мен нәтижесін, оның әлеуметтік тұрақтылығы мен қорғалуының құралы қызметтерін қамтамасыз етеді.

Республикамыздың бастауыш мектептерінде жаңа педагогикалық технологиялар бүгінде құбылыс қана емес, сонымен бірге оның дамуының, негізгі себебі, көзі болып табылады.

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасының қоғамдық өмірінде жүріп жатқан демократиялық өзгерістерге байланысты белгілі әлеуметтік шарттарды ескере отырып, жеке тұлғаны қалыптастыруда көздеген білім беру жүйесіне қойылатын талаптар күшейе түсуде. Сол талаптардың бірі – оқушының дүниетанымын қалыптастыру, елеулі ықпал жасайтын білім мазмұнын жетілдіру. Білім дүниетанымның кәусар бұлағы. Білім неғұрлым тереңдеген сайын дүниетаным да қалыптасып тұрақтанады.

Бастауыш мектепте «Дүниетану» пәні негізінен үш блокты: «Адам», «Табиғат», «Қоғам» объектілерін бірлестіретін пән болып табылады. Яғни «Өмір әліппесі» болып саналған «Дүниетану» пәнінің мақсаты – оқушыларды «Адам-қоғам-табиғат», олардың байланысы туралы білім беру арқылы қоршаған ортадағы баланың өз орнын ұғынуына көмек, негізгі және орта мектептерде оқылатын жаратылыстану пәндерінің негізін қалап, келешекте сол пәнді ғылыми тұрғыдан меңгеруге дайындау. Олай дейтініміз, дүниетануды бастауыш сыныпта оқытудың барысында оқушының таным процесі дамиды. Танымына көмегін тигізетін сезім мүшесі сыртқы дүниені қабылдайды. Дүниені тұтас бірлікте сезініп, қабылдау нәтижесінде оның санасында білім қоры жиналып, ой-өрісі кеңейеді.

Қазақтың ойшыл ағартушыларының қайсысын алсақ та, олар табиғатқа еліктемей, оның сырын ашып, еліне, халқына танытуға талпынбай қойған емес. Табиғат әрқашанда өзінің ерекшелігі, сұлулығы, құпиялығымен адамды еліктіріп, өзіне тартып, көңіл-күйге әсер етеді. Сондықтан ойшыл ағартушыларымыздың бірі табиғат тамашасын өлеңмен жеткізсе, енді бірі сөзбен өрнектеген. Қазақстан ағартушылары Ш.Уалиханов, Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев, М.Жұмабаев, А.Байтұрсынов, М.Дулатұлы т.б. Олар табиғатты, қоғамды, адамды жан-жақты зерттеген. Адам құбылысының жақсы жақтарын халыққа, жастарға үлгі етіп, қолайсыз жақтарынан жастарды сақтандырған.

Бұрын бастауыш сыныптарда материалдар қоршаған дүниеден берілген, яғни дүниетану материалдары бастауыштың бірінші сыныбында «Айналаман таныстыру», екінші сыныбында «Табиғаттану» пәндері арқылы меңгерілсе, соңғы жылдары мазмұны да, мақсаты да жаңа

«Дүниетану» пәні республиканың барлық бастауыш сыныптарына ендіріліп отыр. Дүниетану – оқу жоспарындағы жаңа пән, «Адам», «Қоғам», «Табиғат» блоктарын біріктіреді. Бүгінгі заман талабы, қоршаған ортамызда, табиғатта болып жатқан табиғи құбылыстар, олардың адам өміріне зияны мен пайдасын ажырата алуы үшін бастауыш сынып оқушыларымен «Дүниетану» сабақтарын дұрыс ұйымдастыруды қажет етеді. Ал, сабақтың өз дәрежесінде өтуі үшін мұғалім көп ізденіп, барынша оқушылардың ойлау қабілеттерін дамытатындай жұмыстарды ұйымдастыруы керек. Қазіргі кезде мектеп өмірінде қолданып жүрген 50-ден аса жана технологиялардың түрлері бар. Мұғалім жаңа технологиялардың тиімді пайдаланып, дүниетану сабағында көптеп қолдану арқылы оқушыларды сабаққа ынталандырып, қызығушылықтарын оятады, әрі түсінікті меңгертеді. Ал екінші жағынан өзінің ұстаздық шеберлігін көрсетеді. Мұғалім сабақта жаңа технологияларды тиімді қолданса: бүгінгі мектеп оқушылары ертең өз жолында кездескен қиыншылықтарды жеңуге, өз мәселелерін өздері шешуге, саналы шешім қабылдауға дайын болар еді.

Оқыту жүйесінің қандай түрі болмасын, олар белгілі бір әдістемеге негізделеді. Әдістеме жан-жақты және өз орнында дұрыс қолданылса, өтілетін әрбір тақырыптың мазмұны да ойдағыдай ашылып, оқушылардың меңгеруіне жеңіл тиеді. Әдетте әдістеме өз-өздігінен келе қоймайды. Ол көп жылдар бойғы ұстаз қызметінің іс-тәжірибесімен, күнделікті сабақ беру процесімен тығыз байланысып жатады. Осылардың негізінде әр мұғалімнің бойында, ойында әдістеменің озық үлгілері жинақталады. Сонымен қатар олар күнделікті жұмыс тәжірибесінде озат мұғалімдердің шеберліктерінде пайдалана алатын болады. Бұлардың барлығы, сайып келгенде, әдістемедегі белгілі бір жүйелікті қалыптастырады.

Жаңашыл мұғалімдер практикум, конференция, іскер ойын сияқты әдістерді енгізіп отыр. Мұның өзі оқытушының бірыңғай мақсатын - өзін-өзі дамыту, өзін-өзі тәрбиелеудегі еңбегін ортақ арнаға тоғыстырады. Сондықтан да оқушылардың ой-өрісін, ұлттық мәдениетін, ұлттық рух пен сана-сезімін дамытып, алғыр тұлғаны қалыптастыруда тәрбие жүйесіндегі инновациялық іс-әрекеттердің ендірілуі үлкен жетістіктерге жетелеуде. Жаңа технологияны меңгеруде мұғалімнің жан-жақты білімі қажет. Мұғалім жаңа педагогикалық технологияны біріншіден – оқып үйренеді, екіншіден – меңгереді, үшіншіден – жаңа педагогикалық технологияларды тәжірибеде қолданады, төртіншіден – оны дамытып, нәтижесін тексереді.

Мектеп өміріне еніп отырған жаңа технологиялардың ерекшелігі - өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Бұрынғы оқушы тек қана тыңдаушы, орындаушы болып келсе, ал қазіргі оқушы өздігінен білім іздейтін жеке тұлға екендігіне ерекше мән береміз. Яғни, бұрынғы кезде мұғалім мен оқушы қарым-қатынасы «субъект-объект» бағытында болса, қазіргі кезде оқушы тұлғасын дамыту қарым-қатынасында «субъект-субъект», «тұлға-тұлға» бағытын ұстану керек. Өйткені, қазіргі оқушы дүниетанымдық қабілеті жоғары; дарынды, өнертапқыш; ізденімпаз; талапты, өз алдына мақсат қоя білетін болуы тиіс.

Осындай қасиеттерді оқушының бойында қалыптастыратын қазіргі мұғалімнің бойында мынандай қасиеттер болуы тиіс: педагогикалық өзгерістерге тез төселе алатын; педагогикалық үрдісте жұмыс істей алатын; жаңаша ойлау жүйесін меңгере алатын; оқушылармен тез тіл табыса алатын; білімді, шебер, іскер болуы тиіс.

Ал жүйелі білім беру мен оқушыны жан-жақты дамытуда инновациялық технологиялардың бүгінгі таңдағы ролі өте жоғары.

«Дүниетану» пәнін оқытуда инновациялық технологияның мүмкіндіктерін дұрыс пайдалану мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Шебер ұстаз жаңа технологиялардың мүмкіндіктерін бірден байқап, өз сабағында жүйелі қолданып отырады. Бұл әрекеттер арқылы оқушыларды да, өзін де сабақта жалықтырмай керісінше ынталандыра түседі.

Қорыта келгенде, біз дүниетану сабағында инновациялық технологияларды қолдану арқылы оқушылардың дүниетанымының қалыптасуына, олардың ой-өрісінің дамуына, шығармашылық жұмыстармен айналасуына, білім сапасын арттыруға, өздерінің өй-пікірлерін жеткізе білетіндей жұмыстарын жүргізуіміз қажет. Бұл арқылы біз оқушылардың өз бетінше іс атқаруын қамтамасыз етеміз деп ойлаймыз. Инновациялық технологияларды тиімді, әрі дұрыс қолданса, «Дүниетану» сабағының сапасын арттыруға болатынына толық көзіміз жетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім дамыту тұжырымдамасы. /Егемен Қазақстан, 13 қаңтар, 2007.

2. Қазақстан Республикасының президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. / Егемен Қазақстан, 1 наурыз, 2011.

3. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы./ Егемен Қазақстан, 15 тамыз, 2007.

4. Бұзаубақова К.Ж. Мұғалімнің инновациялық даярлығын қалыптастыру. – Алматы: Жазушы, 2006.

Қазыбек Р. Т.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ ПРЕДМЕТА "ПОЗНАНИЕ МИРА"

Аннотация. Критическое мышление включает развитие таких навыков, как приобретение доказательств посредством наблюдения и слушания, с учетом контекста, и применение соответствующих критериев для принятия решений. Поэтому ученикам необходимо предоставить возможность для развития навыков наблюдения, анализа, суждения и интерпретации.

Kazybek R. T.

USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING THE SUBJECT "WORLDVIEW"

Annotation. Critical thinking involves developing skills such as acquiring evidence through observation and listening, taking account of context, and applying relevant criteria for making judgements. Pupils must therefore be given opportunities to develop skills of observation, analysis, inference and interpretation.

УДК 343.2

Легенчук Д.В.

кандидат педагогических наук, доцент

Легенчук Е.А.

кандидат педагогических наук, доцент

Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего образования
Курганский государственный университет, г. Курган, Российская Федерация
doc600@mail.ru

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ПРОФИЛАКТИКИ КОНФЛИКТОВ ПОДРОСТКОВ В УЧРЕЖДЕНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В последнее время проблема профилактики конфликтов, обучающихся в профессиональном образовательном учреждении достаточно актуальна для России и Казахстана.

Получение учениками профессии предполагает качественное повышение уровня их жизни, возможности социализироваться не только в рамках своей профессиональной группы, но и в «стандартном» обществе, то есть заведомо расширяет возможности и перспективы на будущее. В этой связи на первый план выходит задача адаптации учеников в рамках образовательных организаций профессионального образования. Авторами разработана и реализована программа профилактики конфликтов подростков в Курганском Училище (Колледже) олимпийского резерва. О некоторых результатах внедрения этой программы идет речь в статье.

Профилактика конфликтов – это их предупреждение. Предупредить конфликт гораздо легче, чем конструктивно разрешить его. Профилактика конфликтов, несомненно, важна, она требует меньших затрат сил, средств и времени и предупреждает даже те минимальные деструктивные последствия, которые имеет любой конструктивно разрешенный конфликт [3, с. 56].

В учреждениях профессионального образования данная проблема актуализируется, в связи с тем, что на возраст обучения на этой ступени, приходится период становления личности, гендерная социализация, психосоциальное развитие личности.

Социальный педагог совместно с преподавателями, руководителем колледжа, психологом и учениками проводит работу по следующим направлениям:

- создание объективных условий, препятствующих возникновению и деструктивному развитию предконфликтных ситуаций, (доброжелательное, теплое, заботливое, внимательное отношение к своим подопечным со стороны преподавателей, шефская поддержка подростков, личный пример педагогов и родителей). Данные условия можно создать, работая при этом как с педагогами, родителями, так и с подростками. Например, тренинги, классные часы о взаимоуважении и терпимом отношении друг к другу - можно проводить и с учителями, и с родителями, и с учащимися.

- устранение социально-психологических причин возникновения конфликтов. Необходимо разработать правила, процедуры решения каких-либо спорных вопросов, создать действующий орган при колледже, куда за поддержкой и советом могут обращаться подростки, их родители и педагоги. Таким органом может быть, как «телефон доверия» при колледже, так и страничка на его сайте, либо созданная социальным педагогом, где можно получить консультацию психолога, педагога и пр.

- блокирование личностных причин возникновения конфликтов. Для этого можно использовать различные внеаудиторные формы работы, т.е. любую деятельность учеников, осуществляемую в рамках общеобразовательного учреждения, но не связанную с учебными планами, направленную на формирование и развитие профессионально значимых качеств, способствующую их личностному развитию, расширению и углублению профессиональных знаний. Организация активных форм обучения предусматривает моделирование жизненных ситуаций, использование ролевых игр, общее решение проблем. Главной идеей использования интерактивных методов является активизация познавательной деятельности подростков, актуализация опорных знаний, индивидуализация учебного процесса, предоставление возможности самостоятельного осмысления ими значения полученных знаний для использования их на практике.

Мы провели активную диагностическую работу в учреждениях профессионального образования г. Кургана, которая позволила выявить озабоченность педагогических коллективов, связанную с ростом числа конфликтов среди подростков в образовательной среде.

На этапе первичной диагностики, особенно интересной с точки зрения нашего исследования, нам показалась социальная среда Курганского училища (колледжа) олимпийского резерва (КУОР), в котором все группы многонациональные, что вносит дополнительные условия в профилактику подростковых конфликтов.

На экспериментальном этапе нами были подготовлены и проведены тренинги с предложением выполнения упражнений и последующим их совместным обсуждением, классные часы на тему взаимоуважения и терпимости по отношению друг к другу, была предпринята попытка организации «Телефона доверия», викторина «Что? Где? Когда?», предложены варианты проведения преподавателями-предметникам уроков в форме игр-практикумов и мозговых штурмов.

Подросткам присуще стремление к соперничеству, приоритету, первенству, особенно это проявляется в спортивной среде. Один из основных видов конфликта, встречающийся в подростковой среде, является конфликт лидерства. Утверждение себя среди окружающих - врожденная потребность человека. Реализует он эту потребность, вступая в соревнование с другими людьми. Результаты соревнования прочно и на длительное время определяют и закрепляют статус человека в коллективе. В воспитании соревнование - это метод направления естественной потребности подростков к соперничеству и приоритету на воспитание нужных человеку и обществу качеств. Соревнуясь между собой, подростки быстро осваивают опыт общественного поведения, развивают физические, нравственные, эстетические качества.

Жесткие условия соревнования нужно смягчать игрой. В игре, как известно, не так остро переживаются поражения, и всегда остается возможность взять реванш. Игровые формы возбуждают эмоции воспитанников, что делает соревнование привлекательным. Эффективность соревнования значительно повышается, когда его цели, задачи и условия проведения определяют сами школьники, они же подводят итоги и определяют победителей.

В педагогике игра рассматривается как любое соревнование или состязание между играющими, действия которых ограничены определенными условиями (правилами) и направлены на достижение определенной цели (выигрыш, победа, приз). Человек, играя, создает себе мнимую ситуацию вместо реальной и действует в ней, выполняя определенную роль, сообразно тем переносимым значениям, которые он при этом придает окружающим предметам в соответствии с условиями игры [32].

В отличие от игр вообще, педагогическая игра обладает существенным признаком – четко поставленной целью обучения и соответствующим ей педагогическим результатом, которые могут быть обоснованы, выделены в явном виде и характеризуются учебно-познавательной направленностью. В Приложении В представлены основные направления, по которым происходит реализация игровых приемов и ситуаций:

- дидактическая цель ставится перед учащимися в форме игровой задачи;
- учебная деятельность подчиняется правилам игры;
- учебный материал используется в качестве ее средства;
- в учебную деятельность вводится элемент соревнования;
- успешное выполнение дидактического задания связывается с игровым результатом [22, с.

89].

В основе межличностного конфликта у подростков лежит сложившаяся еще до его начала конфликтная ситуация, и для того, чтобы быть адаптированным к такой ситуации подростку необходимо иметь стратегию поведения, которая поможет ему разрешить возникший межличностный конфликт. Самой оптимальной является стратегия сотрудничества. Профилактическую работу необходимо начинать, прежде всего, с колледжного досуга подростков, так как дети большую часть времени затрачивают на обучение, воспитание и развитие именно здесь. В связи с этим в учебно-воспитательном процессе колледжа особое внимание при работе с подростками должно уделяться предотвращению, профилактике и урегулированию конфликтов.

В учреждении профессионального образования воспитательный процесс должен быть связан с работой социального педагога, который обязан проводить профилактическую работу с учащимися и их родителями для предотвращения конфликтов. Также от учителей требуется включение подростков в социально-значимую, общественно-оцениваемую деятельность, которая побуждает их критически оценивать, пересматривать свое поведение, отношение к себе и другим людям, создавая объективные предпосылки для нормального личностного становления.

Эта деятельность становится интересной и значимой для подростка, если она приносит эмоциональное удовлетворение чувству достижения намеченной цели, при этом необходимо включать ребенка в позицию активного участника. Кроме этого, необходимо включать подростков в общественно полезную и трудовую деятельность, которая решает задачи развития познавательного интереса к различным видам труда, формирования основ культуры умственного и физического труда, воспитания высоких моральных качеств, целеустремленности, долга и ответственности. Таким образом, профилактика большинства видов конфликтов в учреждениях профессионального образования должна вестись одновременно по всем направлениям и с привлечением многих специалистов, педагогического коллектива и учеников. Межличностные и межгрупповые конфликты негативно сказываются на всех процессах жизнедеятельности образовательного учреждения – трудности в учебе, замкнутость, потеря мотивации, фрустрация и т.д. Специфика конфликтов между школьниками определяется возрастной психологией, поэтому необходимо проводить диагностические обследования подростков для выявления тех или иных личностных особенностей и строить психопрофилактическую работу, опираясь на результаты диагностики.

В заключение можно отметить, что процесс социализации учеников из числа спортсменов требует таких условий, как наличие групповых форм работы, использование различных технологий – преимущественно, проектной деятельности, как наиболее доступной для студентов колледжа, в сравнении с проблемным обучением и учебно-исследовательской деятельностью, а также, систематически организованной работы.

Практическая значимость настоящего исследования состоит в том, что в рамках работы предложена и апробирована программа профилактики конфликтов подростков в системе профессионального образования.

Реализация программы предполагала организацию совместной деловой, творческой, научно-исследовательской и проектной деятельности студентов учреждения профессионального образования, реализована на примере ряда профессиональных училищ и колледжей Кургана, предложена практика реализации данной программы в школах и колледжах Казахстана.

По итогам реализации программы социометрическая диагностика показала формирование более сплоченного коллектива, а также повышение уверенности у испытуемых – участников программы.

Список использованных источников:

1. Анн, Л.Ф. Психологический тренинг с подростками [Текст] / Л.Ф. Анн. – СПб.: Питер, 2003. – 271 с.
2. Анцупов, А.Я. Профилактика конфликтов в школьном коллективе [Текст] / А.Я. Анцупов. – М.: Гуманитар. изд.; Центр ВЛАДОС, 2003. – 208 с.
3. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология [Текст]: Учеб. для вузов / А.Я. Анцупов, А.И. Шипилов. – М., 2009. – 448с.
4. Баныкина, С. В. Современный подросток как субъект школьного социума. Социальные конфликты: Экспертиза, прогнозирование, технология разрешения [Текст] / С.В. Баныкина. – М.: АРКТИ, 2005. – 276 с.
5. Баныкина, С. В. Учимся толерантности [Текст]: Методическое пособие для проведения классных часов, бесед / С.В. Баныкина. – М.: АРКТИ, 2007. – 213 с.
6. Безюлева, Г. В., Толерантность в пространстве образования [Текст]: Учебное пособие / Г.В. Безюлева. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2005. – 248 с.
7. Божович, Л.И. Избранные психологические труды. Проблемы формирования личности [Текст] / Л.И. Божович. – М.: Международная педагогическая академия, 2005. – 212 с.
8. Бордовская, Н.В., Реан, А.А. Педагогика [Текст]: Учеб для вузов / Н.В. Бордовская, А.А. Реан. – СПб., 2011. – 304с.
9. Василюк, Ф.Е. Методологический анализ в психологии [Текст] /Ф.Е. Василюк. – М.: Смысл. - 2011. – 240 с.
10. Волков, Б. С. Конфликтология [Текст]: Уч. пособие для студентов высших учебных заведений / Б.С. Волков. – М.: Академический проект; Фонд «Мир», 2007. – 400 с.
11. Воробьева, Л. И. Конфликтология [Текст] / Л.И. Воробьева. – М.: Инфра-М., 2010. – 224 с.
12. Глуханюк, Н.С. Рабочая тетрадь по психодиагностике [Текст]: Учеб. пособие / Н.С. Глуханюк. – М., 2003. – 32 с.
13. Шишковец, Т. А. Осложненное поведение подростков: причины, психолого-педагогическое сопровождение, коррекция: справочные материалы [Текст] / Т.А. Шишковец. – М.: «Знание», 2006. – 523 с.
14. Эльконин, Д.Б. Детская психология [Текст] / Д.Б. Эльконин. – М.: Апрель-Пресс, ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.

Легенчук Д.В., Легенчук Е.А.

**КӘСПТІК БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕСІНДЕГІ ЖАСӨСПІРІМДЕР ЖАНЖАЛДАРЫНЫҢ
АЛДЫН-АЛУДЫ ӘЛЕУМЕТТІК-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУДЫҢ
КЕЙБІР АСПЕКТІЛЕРІ**

Аңдатпа. Соңғы уақытта кәсіби білім беру мекемесінде оқитын қақтығыстардың алдын алу мәселесі Ресей мен Қазақстан үшін өте өзекті.

Оқушылардың мамандық алуы олардың өмір сүру деңгейінің сапалы өсуін, тек кәсіби топ аясында ғана емес, сонымен бірге "стандартты" қоғамда әлеуметтену мүмкіндігін білдіреді, яғни болашақ мүмкіндіктері мен перспективаларын нақты кеңейтеді. Осыған байланысты оқушыларды кәсіптік білім беру ұйымдары шеңберінде бейімдеу міндеті бірінші орынға шығады. Авторлар Қорған олимпиадалық резерв училищесінде (колледжінде) жасөспірімдер қақтығысының алдын алу бағдарламасын әзірлеп, іске асырды. Мақалада осы бағдарламаны енгізудің кейбір нәтижелері туралы айтылады.

Legenchuk D.V., Legenchuk E.A.

SOME ASPECTS OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF PREVENTION OF CONFLICTS OF ADOLESCENTS IN THE INSTITUTION OF VOCATIONAL EDUCATION

Annotation. Recently, the problem of conflict prevention among students in a professional educational institution is quite relevant for Russia and Kazakhstan.

Obtaining a profession by students implies a qualitative increase in their standard of living, the opportunity to socialize not only within their professional group, but also in a "standard" society, that is, it certainly expands opportunities and prospects for the future. In this regard, the task of adapting students within the framework of educational institutions of vocational education comes to the fore. The authors have developed and implemented a program for the prevention of adolescent conflicts in the Kurgan School (College) of the Olympic reserve. Some of the results of the implementation of this program are discussed in the article.

УДК 373.3

Лоренц Г.Х., Сарсембенова Г.Д.
учителя начальных классов
КГУ «ОСШ № 87» г. Караганда, Республика Казахстан

**ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ЗАПУЩЕННОСТИ
В МЛАДШЕМ ШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ**

Аннотация. В статье исследуется проблема педагогической запущенности младших школьников. Педагогическая запущенность младших школьников является одной из самых распространенных проблем, которая зависит от особенностей ситуации развития школьников. Эта ситуация характеризуется противоречивостью, нестабильностью, слабой динамичностью по отношению к школьнику, зачастую преобладанием авторитаризма в воспитательной среде. В данной статье изучены особенности проявления педагогической запущенности, формы ее проявления.

Происходящие социально-экономические изменения в жизни нашего общества, постоянное повышение требований к уровню общего образования обострили проблему школьной неуспеваемости. Педагогическая запущенность является одной из самых распространенных девиаций развития детей и подростков, связанных с особенностями ситуации их развития и обусловленных психологическими и педагогическими причинами.

В наши дни, во всех областях решаются сложные задачи всемирного повышения качества работы, тем самым, возрастает ответственность за уровень обучения и воспитания подрастающего поколения.

Социальный заказ государства на воспитание человека образованного, нравственного, предприимчивого, готового самостоятельно принимать решения в ситуации выбора, способного к сотрудничеству и межкультурному взаимодействию, обладающего чувством ответственности за судьбу страны, находит отражение в ежегодных Посланиях Президента Республики Казахстан. Анализируя Программу «Рухани жаңғыру», выделим одно из направлений модернизации сознания – «Культ знания», в котором говорится: «Каждый казахстанец должен понимать, что образование - самый фундаментальный фактор успеха в будущем. В системе приоритетов подрастающего поколения образование должно стоять первым номером» [1].

Современные дети сильно изменились, по сравнению с тем временем, когда создавалась ныне действующая система образования. В первую очередь, изменилась социальная ситуация развития детей нынешнего века: резко возросла информированность детей, увеличение объема информации, воспринимаемой детьми, часто сопряжено с негативной стороной «информационного взрыва». Дети сегодня относительно мало читают, особенно классическую художественную литературу. Телевидение, фильмы, видео – замещают литературное и смысловое чтение. Непосредственным следствием низкой культуры чтения становятся трудности обучения в школе, связанные с невозможностью смыслового анализа текстов различных жанров; несформированность внутреннего плана действий; трудности развития логического мышления и воображения. Ограниченность общения со сверстниками характерно для жизнедеятельности

нынешнего подрастающего поколения. Именно поэтому, образованию отводится ключевая роль в духовно-нравственном воспитании детей казахстанского общества, в его сплочении перед лицом внешних и внутренних вызовов. Все образовательные организации должны стать движущей силой модернизации общественного сознания, поэтому большое значение, сегодня имеет создание и внедрение психолого-педагогической деятельности системы педагогической поддержки и профилактики педагогической запущенности детей младшего школьного возраста.

Образование в начальной школе является базой, фундаментом всего последующего обучения. В первую очередь, это касается сформированности «универсальных учебных действий», обеспечивающих «умение учиться», сохранение и поддержка индивидуальности ребенка. Не секрет, что в прошлом главной целью начального образования считали обучение чтению, письму, счету, а критерием успешности уровень умений и навыков учащихся. Именно начальная ступень школьного обучения должна обеспечить познавательную мотивацию и интересы учащихся, их готовность и способность к сотрудничеству и совместной деятельности учения с учителем и одноклассниками, сформировать основы нравственного поведения, определяющего отношения личности с обществом и окружающими людьми.

В младшем школьном возрасте продолжается социально-личностное развитие ребенка. Этот возрастной период характеризуется появлением достаточно осознанной системы представлений об окружающих людях, социальных и межличностных отношениях, о себе, о нравственно-этических нормах, на основе которых строятся взаимоотношения со сверстниками и взрослыми, близкими и чужими людьми. Самооценка ребенка, оставаясь достаточно оптимистической и высокой, становится все более объективной и самокритично [2].

Неуспеваемость, возникающая на начальных этапах обучения, создает реальные трудности для нормального развития ребенка, так как, не овладев основными умственными операциями и навыками, учащиеся не справляются с возрастающим объемом знаний в средних классах и вследствие усугубляющихся трудностей на последующих этапах выпадают из процесса обучения.

Целесообразно отметить, что наибольшее число исследований, посвященных изучению педагогической запущенности детей, относится к их начальному периоду обучения в школе. Проблемы этого возрастного периода достаточно глубоко изучены в трудах отечественных и зарубежных педагогов и психологов (Э.М. Александровская, Л.И. Божович, А.Л. Венгер., Н.И. Гуткина, В.В. Давыдов, И.В. Дубровина, И.А. Коробейников, Н.В. Кудрявцев, Н.Г. Лусканова, В.И. Лубовский, В.Е. Каган, В. Криффитс, С. Садовски, С. Невен и др.).

Школьная неуспеваемость – острая проблема начальных классов. Ее называют ранней неуспеваемостью в отличие от поздней, появляющейся при переходе в средние классы. Поскольку в младшем школьном возрасте учебная деятельность является ведущей, определяя дифференциацию познавательных процессов и личностные изменения, ранняя неуспеваемость становится источником широкого круга проблем, влияет на развитие личности ребенка в целом.

В младшем школьном возрасте в развитии запущенности главную роль начинают играть школьные факторы: трудность в принятии заявленных требований, перегрузка учебными заданиями, негативная оценка результатов учения, негативное стимулирование поведения.

Личность педагогически запущенного ребенка характеризуется неразвитостью свойств субъекта общения, деятельности и самосознания и соответствующей им неадекватной активности во взаимодействии с окружением. Субъективно эти особенности личности переживаются запущенным ребенком как особый образ – Я и выражаются в неадекватной самооценке и неудовлетворенности. Главное противоречие запущенного ребенка заключается в стремлении к его принятию и признанию самого себя, успеху как базовой потребности личности и социальной дезадаптации.

Неразрешимость этого противоречия, с одной стороны, вызывает внутреннюю и внешнюю конфликтность ребенка, компенсаторно-защитные реакции, а с другой – усугубляет его недостатки, приводит к возникновению комплекса неполноценности.

У запущенных младших школьников просматриваются тенденции непонимания со стороны окружающих, неудовлетворенной потребности в признании, трудностей общения, противоречивого отношения к себе и окружающим. При этом у ребенка возникают негативные эмоциональные состояния: общая психическая напряженность, эмоциональная нестабильность, эмоциональная расторможенность или заторможенность.

По мнению Р.В. Овчаровой педагогически запущенные младшие школьники, как правило, характеризуются неадекватной самооценкой – либо завышенной, либо заниженной. Они менее,

социально приспособлены, отличаются недоверчивостью, чрезмерной обидчивостью, слабой интуицией в межличностных отношениях, в их поведении часто наблюдаются негативизм, упрямство, эгоцентризм. Запущенные дети выполняют предложенные учителем задания, используя лишь конкретно-ситуационные признаки, примитивно подходят к решению своих проблем. У них плохое внимание, быстрая утомляемость [3].

Школьная неуспешность запущенных младших школьников порождает неблагоприятные отношения с окружающими, что, естественно, приносит ребенку много неприятностей. Поэтому мотив избегания неприятностей и стремления к благополучию в учебных ситуациях становится для него ведущим, лично-значимым. Однако реальная успешность в учебной деятельности связана в первую очередь с развитостью познавательной мотивации. Такая учебная ситуация приводит запущенного ребенка к рассогласованию мотивов учения. Престижные мотивы «хочу, чтобы мои ответы были всегда лучше всех», «хочу быть лучшим» при реальных учебных возможностях приводят к формированию нереалистичного уровня притязаний и неадекватной самооценки.

Проблема школьной успеваемости, оценки результатов учебной работы детей – центральная в младшем школьном возрасте. От оценки зависит развитие учебной мотивации, именно на этой почве в отдельных случаях возникают тяжелые переживания и школьная дезадаптация. Непосредственно влияет школьная оценка и на становление самооценки. Дети, ориентируясь на оценку учителя, сами считают себя и своих сверстников отличниками, «двоечниками» и «троечниками», хорошими и средними учениками, наделяя представителей каждой группы набором соответствующих качеств. Оценка успеваемости в начале школьного обучения, по существу, является оценкой личности в целом и определяет социальный статус ребенка [4].

Педагогическая запущенность большей частью связана с условиями безнадзорности, хроническим дефицитом информации, в результате чего у ребенка замедляется формирование познавательной деятельности, навыков систематического самостоятельного труда, волевых и нравственных установок, что может вести к интеллектуальной недостаточности (К.С.Лебединская, М.М. Райская, Г.В. Грибанова, В.В.Ковалев).

Педагогическая запущенность возникает там, где не создаются условия для полноценной социализации и индивидуализации личности ребенка: окружающая микросреда, прежде всего родители и педагоги, отрицательно влияет на формирование личности ребенка как субъекта собственной жизни: он не получает достаточной свободы для проявления своей активности во взаимодействии с предметной и социальной средой.

Выяснив причины возникновения педагогической запущенности, следует рассмотреть и степени ее проявления. Психологическим механизмом педагогической запущенности детей является гиперобособление, которое выражается в усилении позиции «не такой, как все», возникновении психологической незащищенности ребенка и связанных с ней защитных форм поведения, прежде всего агрессивных. В зависимости от характера динамики, выраженности признаков, уровня средовой адаптации и уровня овладения социально значимой деятельностью можно выразить латентную, начальную и выраженную степени педагогической запущенности ребенка.

Формы выражения педагогической запущенности тоже различны: это может быть отсутствие учебной мотивации, несформированность элементов учебной деятельности или отсутствие произвольной регуляции познавательными процессами к концу младшего школьного, началу подросткового возраста, но все три формы приводят к плохому усвоению школьной программы, пробелам в знаниях [5].

Таким образом, отношение к учению у педагогически запущенных младших школьников может быть разным в зависимости от степени сформированности трех критериев: познавательных процессов, самооценки своих способностей и возможностей, эмоционального благополучия в школе. Отношение к учению может быть положительным, неопределенным и отрицательным. Причем положительное отношение может быть разным в зависимости от интенсивности, то есть степени выраженности положительного отношения у младших школьников.

Список использованных источников:

1. *Статья Главы государства «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания». Программ «Рухани Жангыру». akorda.kz*

2. Баженов В.Г. Воспитание педагогически запущенных подростков /В.Г.Баженов-Киев, 2009. -223с.
3. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. - М.: ТЦ «Сфера», 2001. – 240 с.
4. Степанов В.Г. Психология трудных школьников: Учебное пособие. - М.: Издательский центр «Академия», 1996. — 320 с.
5. Зюбин Л.М. Учебно-воспитательная работа с трудными учащимися: метод. пособие /Л.М. Зюбин - Н. Новгород.

Лоренц Г.Х., Сарсембенова Г.Д.
БАСТАУЫШ МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
НЕМҚҰРАЙДЫЛЫҚТЫҢ КӨРІНІСІ

Аңдатпа. Мақалада бастауыш сынып оқушыларының педагогикалық немқұрайлылығы мәселесі қарастырылады. Бастауыш сынып оқушыларының педагогикалық қараусыздығы-оқушылардың даму жағдайының ерекшеліктеріне байланысты ең көп кездесетін мәселелердің бірі. Бұл жағдай сәйкессіздікпен, тұрақсыздықпен, оқушыға қатысты әлсіз динамизммен, көбінесе білім беру ортасында авторитаризмнің басым болуымен сипатталады. Бұл мақалада педагогикалық немқұрайдылықтың көрінісі, оның көріну формалары зерттелген.

Lorenz G.H., Sarsembenova G.D.
FEATURES OF THE MANIFESTATION OF PEDAGOGICAL
NEGLECT IN PRIMARY SCHOOL AGE

Annotation. the article examines the problem of pedagogical neglect of younger schoolchildren. Pedagogical neglect of younger schoolchildren is one of the most common problems, which depends on the specifics of the situation of the development of schoolchildren. This situation is characterized by inconsistency, instability, weak dynamism in relation to the student, often the predominance of authoritarianism in the educational environment. This article examines the features of the manifestation of pedagogical neglect, the forms of its manifestation.

ӨОК 371.268

Ж.А. Мадешова., М.С.Қыдыралы
Бастауыш сыныбының мұғалімдері
А. Шынасилов орта мектебі, Жарлысу ауылы, Т.Рысқұлов ауданы, Жамбыл обл, Қазақстан Республикасы
madeshova80@inbox.ru

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ
ТИІМДІ ӘДІСТЕРІН САБАҚ БАРЫСЫНДА ҚОЛДАНУ

Аңдатпа. Мақалада бастауыш мектептің заманауи оқу процесіне жаңа педагогикалық технологияларды енгізу туралы айтылады.

Болашақтың бүгінгі күнненде нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын күш тек білімде ғана. Қай елдің болмасын өсіп өркендеуін, өркениетті дүниеде өзіндік орын алу оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, дамыту бағытына байланысты. Қазіргі кезде білім беру саласын, қамтудың әр түрлі техникалық құралдарын пайдаланусыз елестету мүмкін емес. Сондықтанда, уақыт талабына сай білім мазмұнын жаңарту –бүгінгі күннің басты міндеті. Еліміздің білім беру жүйелерінде ХХІ ғасыр жастарына білім беру мен тәрбиелеу бағытында сан алуан жұмыстар жүргізілуде.

Қазіргі таңда қоғам алдында қойылып отырған басты міндеттердің ең бір өзектісі – бүкіл білім жүйесін түбегейлі жаңартып, дүниежүзілік деңгейге сәйкес келетін жастарға сапалы білім беруге жағдай жасайтын және олардың үйлесімді дамуына, жеке бастың тұлға ретінде қалыптасуына бағытталған жаңа үлгідегі әдістеме жасау. Ал мұғалімнің негізгі ұстанған мақсаты-білімнің жаңа үлгісін жасап, белгілі бір көлемдегі білім мен білік дағдыларын меңгерту, оқу материалын қаншалықты меңгергенін бақылаудың сан түрлі жаңа әдіс-тәсілдерін іздестіру, жаңа технологияларды сабақта тиімді пайдалана білу. Оқыту процесінің нәтижелі және сапалы болуы

әдістеменің тиімді шығармашылықпен жүзеге асырылуына байланысты. Ол мұғаліммен оқушының жұптаса жұмыс атқаруы. Оқу әдістері мәселесі теоретикалық әрі іс-тәжірибелік тұрғыдан өзекті мәселе болып қала береді. Оқу үдерісінің өзі, ұстаз бен оқушының қызметі, осыған сәйкес, оқу нәтижесі де оның шешіміне тәуелді. Жалпы педагогиканың әдістерінен әр пәннің өзіне тән әдістері шығады. Қазақ тілі сабағында сөздік қорын дамытуда мынадай әдіс-тәсілдер арқылы жүзеге асады. Ол сұрақ-жауап, сөйлесу, әңгімелесу, түсінігін айтқызу, көрнекілік, аударма, кітаппен жұмыс, мәтінмен жұмыс әдістері. Әр мұғалім мектептегі білім сапасын арттыру үшін: Әр сабақта интерактивті әдістерін қолдану; Әр оқушының психологиялық ерекшелігін ескеру; Заман талабына сай технологияларды қолдану ауқымы өзгеріп отырады. Бірақ ең бастысы технологияларды тиімді, жүйелі пайдалану керек.

Инновациялық білімді дамыту, өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу уақыт талабы. Бұрынғы оқушы тек тыңдаушы, орындаушы болса, ал қазіргі оқушы өздігінен білім іздейтін жеке тұлға, еркін ойлаушы азамат екендігіне мән беруіміз керек. Қазіргі оқушы: дүниетанымы, қабілеті жоғары, дарынды өнерпаз, ізденімпаз, талапты, ойы ұшқыр, еркін ойлай отырып, ойын еркін жеткізе алатын, өз алдына мақсат қоя білетін оқушы болып қалыптасуы қажет. Әдістемелік және ғылыми материалдарды зерделей келе, сабақтарда түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану білім берудегі ең маңызды әдістерінің бірі болып табылатынына көзіміз жетіп отыр. Осы технологиялар арқылы оқушылардың сабақтарында сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін дамыта отырып, тұжырымдау, пайымдау, дәлелдеу, салыстыру дағдыларын дамыта алдым. Жаңа технологияларды, техникалық құралдарды сабақта жан-жақты қолдану, мұғалімнің көптеген қиындығын қызметтерін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Қазақстан Республикасының Білім туралы заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – білім беру бағдарламаларын меңгеру үшін жағдай жасау керек» деп көрсетілген.

Білім беру мен білім алудың жаңа әдіс –тәсілдерінің ішінде ерекше орын алатыны-диалог. Диалог оқушылардың сөйлесу әрекетін, сұрақтарды дұрыс қоя білуде, ақпарат алмасуда, жалпы тіл үйренуде таптырмас жұмыс түрі. Әртүрлі тақырыпта диалог құру мынадай нәтиже береді:

- Сабақта белсенділік жоғарылайды;
- Сөздерді есте сақтау қабілеті дамиды;
- Дұрыс сөйлемдер құрауға дағдыланады;

- Оқуға қызығушылықтары артады. Сонымен қатар оқушылар жұпта және топта өзара диалогты жүзеге асырады. Диалогтік оқытуда жүзеге асыруда пікірталас, рөлдік ойын, зерттеушілік әңгіме әдістерін пайдалануға болады. Бұл әдіс-тәсілдер оқушының қандай деңгейде тұрғанын білуге көмектеседі. Барлық оқушыларға кез-келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, екі ұйғарым бір пікірдің біреуін таңдауға саналы шешім қабылдауға сабақтарда үйрету. Бағдарламаның құрылымы үш деңгейден тұрады.

1. Қызығушылықты ояту. Бұл кезеңде оқушының тақырып туралы не білетіндігі анықталады, белсенділігі артады, оқушыларды психологиялық тұрғыдан дайындай отырып, қызығушылықтарын ояту стратегияларының бірін таңдай отырып, қызықты сұрақтар қою арқылы оқушыларды жаңа сабаққа тарту. Бұл қызығушылықты ояту кезеңі-«жаңа білімге көпір салу».

2. Мағынаны ашу. Оқушы жаңа ақпаратты бұрынғы біліммен ұштастыра түседі. Бұл кезеңді іске асыру үшін бірнеше тәсілдер бар. Олар болжау кестесі, ойлан, жұптас, ортаға сал, өзара оқыту т.б. Осы әдіс-тәсілдерді қолдану кезеңді ең тамаша кезеңге яғни оқушының өздігінен білім алу өзін-өзі өзектілендіру, танымдық қабілеттерінің даму, шығармашылық іс-әрекетінің ояну бір сөзбен айтқанда өзіндік еңбек ету кезеңіне айналады.

3. Ой толғаныс. Оқуды қорытындылау. Оқушылар өз ойлары мен байқаған ақпараттарды өз сөздерімен айта біліп, өзара алмасады. Оқушы алған білімін пайдалана отырып шешім қабылдайды, топпен бөлініп берілген тапсырмалары болса өздері дәлелдейді, көрсетеді, бағалайды.

«Сыни тұрғыдан ойлауды дамыту» технологиясын қолдану төмендегідей нәтиже береді: Білім алушының белсенділігі артады. Пәнге қызығушылығы оянады. Өзіндік көзқарасын білдіруге мүмкіндік беру. Зерттеуге икемділігін дамыту. Сөйлесу әрекеті белсенділігін арттыру. Білім алушылар бір-бірімен қарым-қатынас жасай біледі. Басқаларды тыңдай білуді, кез-келген жауапқа түсіністікпен қарауды біледі. Жалпы, сыни тұрғысынан ойлайтын оқушылар белсенді

болады, олар сұрақтарды қойып дәлелдерді талдайды. «Сын тұрғысынан ойлау –сынау емес, шындалған ойлау». Сыни ойлау –бұл қабылдаудың, түсінудің, өзін қоршаған ақпараттық кеңістікке деген объективті көзқарасымен сипатталған адамның зияткерлік қызметінің бір түрі бұл-жаңа мағынаға толық сұрақтар қою, әртүрлі нақты дәлелдер шығару, тәуелсіз ойластырылған шешім қабылдау қабілеттері. Аталған тәсілдерді сабақтың үшсатылы құрылымы мен мәтінінде қолдану, технологиялық циклді толық жаңғырту болып табылады. Ол: Шақыру-Ұғыну Рефлексия.

«Шақыру» кезеңі тақырыпты талқылауға ұсынады және оқушылардың осы тақырыпқа ойлануына, мәселелерін қарастыруына септігін тигізеді.

«Ұғыну» кезеңі –ақпаратпен тікелей жұмыс жүргізіледі. Технология әдістері мен тәсілдері оқушының белсенділігін сақтауға, оқудың немесе тыңдаудың мәнін арттыруға мүмкіндік береді.

«Рефлексия» кезеңі – ақпарат талданады, түсіндіріледі, шығармашылық тұрғыдан өңделеді. Өз сабақтарымызда сыни ойлауға бағытталған түрлі тапсырмалар арқылы дұрыс ұйымдастырылған жағдайда ғана өз даму деңгейіне сәйкес ойы шындалып белгілі-бір жетістіктерге жететініне көз жеткіздік. Бағалау нәтижесін анықтау үшін қолданылатын тәсіл, оқушының берілген тақырыпты меңгерудегі кемшіліктерін жоюда, оның үлгерімінің нәтижелі болуына ықпал ететін фактор, мектеп тәжірибесіндегі бағалау баға қоюмен шектелетін нәрсе емес, ол материалды меңгеру фактісімен қатар оның себептерін анықтауға мүмкіндік беретін оқытудың маңызды құрамды бөлігі болып табылады. СТО технологиясының артықшылықтары: Өз білімінің сапасына деген жауапкершілік артады. Кез-келген мәтін түрімен және ауқымды ақпарат көлемімен жұмыс істеу машықтары дамиды. Оқушылар ақпаратты ықпалдастыру дағдысын меңгереді. Әртүрлі тәжірибені, идеялар мен түсініктерді ұғыну негізінде өз пікірін қалыптастыру, ой қорытындылары мен дәлелдердің логикалық тізбектерін құру дағдысы туындайды. Шығармашылық және талдау қабілеттері, өзге адамдармен тиімді жұмыс істеу машықтары дамиды, айналасындағыларға қатысты өз ойын нақты, сенімді әрі дұрыс жеткізу дағдысы қалыптасады. Аталған стратегияларды пайдалана отырып, біз көп жетістіктерге жеттік. Білім берудегі ақпараттық - коммуникациялық технологиялардың тиімділігі келешек ұрпақтың жан-жақты білім алуына, іскерлігі мен шығармашылығын еркін дамытуға жол ашатын педагогикалық - психологиялық жағдай жасауында.

Интерактивті әдіспен сабақ өткізу кезінде оқытушы кеңесші, серіктес рөлін атқарады. Ал топ белсенді түрде әрекет ете отырып, бірін-бірі қолдау, толықтыру арқылы сұхбат құруға үйренеді. Бұл әдістің негізгі мақсаты –оқу процесінің барлық сатысында біріккен әрекетке жағдай жасау. Интерактивті әдістердің мәні –әрбір оқушының оқушылармен өзара белсенді байланыста болып, мұғаліммен бірлесе отырып, компьютермен жұмыс жасап, оқу-танымдық нәтижеге жетуі. Бұл әдістер оқыту барысында тәрбиеленушілерді тұлға ретінде қалыптасуға бірден бір әсер етеді. Сабақта интерактивті әдістерді пайдалануда мынадай шарттар орын алулары тиіс: мақсатты нақты белгілеу, мұғалім оқушылардың топпен жасалатын жұмыстарының мәнін, ережесін түсініп, топпен жұмыс жасауға дайын екендіктеріне толық сенімді болу керек. Заман талабына сай технологияларды қолдану арқылы, түрлері өзгеріп отырады. Бірақ басты технологияларды тиімді жүйелі қолдану керек. Инновациялық технологиялар:

- Жобалау технологиясы;
- Саралап-даралап оқыту технологиясы;
- Дамыта оқыту технологиясы;
- Модульдік оқыту технологиясы;
- Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы;
- Сатылай комплексті талдау технологиясы;
- Деңгейлеп оқыту технологиясы.

Түрлі әдістерді пайдалану сабақтың нақты мәнін терең ашуға көмектеседі. Оқушылардың барлығын сабаққа қатыстыруға мүмкіндік туады. Оқушылардың әрқайсысының деңгейін анықтай аласың, оқушылардың көбін бағалай аласың. Оқушыларды ізденіске баулып, өзбетімен жұмыс істеуге үйретесің. Олардың қабілеттері, сөз саптау еркіндігі, ұйымшылдығы, шығармашылық белсенділігі артады. Жеке тұлғалық сипатын дамытуға, шығармашылығын шыңдауға, өзіне деген кәсіби шеберлігін жетілдіруге көмектеседі. Бастауыш білім–үздіксіз білім берудің алғашқы сатысы. Осыған сәйкес оқушыны шығармашылық бағытта жан-жақты қабілетін дамыту-бүгінгі күннің талабы. Осы талап тұрғысынан алғанда, оқу –тәрбиесін ұйымдастырудың түрлі әдіс – тәсілдерін іздестіру, жаңа технологияны тиімді пайдаланудың маңызы зор. Өз тәжірибемізде оқушыларымызды шығармашылыққа баулу үшін әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолданамыз.

- Арнаулы бір тақырыпта пікірталас тудыру;

- Логикалық ойлауын дамытатын ойындар мен берілген тапсырмаларды шешу;
- Берілген тапсырманы түрлендіру бағытындағы жұмыстар;
- Әңгіменің ұқсастығын салыстыру, бөліктерге бөлу, ат қою;
- Қиялдау арқылы рөлге бөліп оқыту;
- Ұнатқан кейіпкерлеріне мінездеме беру;
- Ой шапшаңдығын, сөз байлығын дамытуда өлең шумақтарын құрастыру;
- Өз ойларын еркін жазу. Ситуациялық сұрақтар қою;
- Тақырыпты жан-жақты қарау, сұрақ – жауап әдісімен талдау.

Сөз соңында айтарым, қазіргі оқу үрдісінде әртүрлі әдіс-тәсілдер кеңінен қолданылып жүр. Сабакты әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолданып, түрлендіріп өткізу оқушыларымыздың білімге, оқып – үйренуге құштарлығын арттыратыны анық. Ұстаз қандай әдіс-тәсілді қолданса да, мақсат біреу – ол оқушыларға тиянақты да сапалы білім беру. «Алдына ұлы мақсат қойсаң, ұлылыққа жетесің» деп данышпан ақындарымыз айтпақшы, барлығымыз бірге күш жұмсап, ел ертеңіне сеніммен қарасақ қана алдымызда тұрған көптеген қиыншылықтардан қиналмай өтеміз деген ойдамын.

Әлемдік білім беру кеңістігінің талаптарына сай болатын, ең алдымен ұлттық жаңа әдістемелердің бүр жаруына, оның өркендеп, тереңге тамыр жайып жас өскіннің алып бәйтеректей қатайып, нығаятынына нық сенемін. Мұғалім ақпараттанушы емес, оқушының жеке тұлғалық және интеллектуалды дамуын жобалаушы. Әлемдік деңгейге сай жаңарған әдістемемен оқытуды меңгеру үшін мұғаліммен жоғары құзырлықты ұйымдастырушылықты қабілеттілікті, оқушыларды қазіргі қоғамның түбегейлі өзгерістеріне лайық бейімдеу, оларды зерттеушілік дағдыларын дамыту бағыты талап етіледі.

Қазіргі кезеңде республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне еруге бағытталуда. Білім беру саласында оқытудың жаңа педагогикалық технологияларын практикада меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Ал жаңа технологияны меңгеру оқытушының интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, білімгер тұлғасын дамытып, оқу тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Ұстаздық қызметті ерекше ұлықтаған халқымыз өзінің ең қымбаттысын – балаларын оқытып, тәрбиелеуде бізге мұғалімдерге тапсырған. Сондықтан кездесетін қиындықтарға қарамастан білім беру сапасын арттыру, баланы жеке тұлға ретінде алып қарап тәрбиелеу-мұғалімдер қауымының міндеті.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2018 жылғы 1 қарашада № 17669 бұйрығы
2. Бұзаубақова Қ. Ж. Жаңа педагогикалық технология. – Тараз, 2003
3. Балалардың мектепке дайындық деңгейін анықтау бойынша әдістемелік ұсынымдар. Нұр-Сұлтан, 2020
4. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии / Г.К. Селевко. - М.: Просвещение, 2012. - 298 с.

Мадешова Д.А., Кыдыралы М.С.

ПРИМЕНЕНИЕ ЭФФЕКТИВНЫХ МЕТОДОВ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ НА УРОКАХ

Аннотация. В статье рассказывается о внедрении новых педагогических технологий в современный учебный процесс начальной школы.

Madeshova D.A., Kydyraly M.S.

APPLICATION OF EFFECTIVE METHODS OF NEW TECHNOLOGIES IN PRIMARY CLASSES IN THE CLASSROOM APPLICATION OF EFFECTIVE METHODS OF NEW TECHNOLOGIES IN PRIMARY CLASSES

Annotation. The article discusses the introduction of new pedagogical technologies in the modern educational process of Primary School.

Мига́й Л.В., Однодворцева В.В.
КГКП Детский сад «Аяла» г. Караганда, Республика Казахстан
l.migai@mail.ru, onodvorceva@inbox.ru

ПРИБОЩЕНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ К КУЛЬТУРНЫМ ЦЕННОСТЯМ НАРОДОВ КАЗАХСТАНА

***Аннотация.** В статье говорится о том что фольклор любого народа - своеобразная нравственная проповедь. И чтобы приобщить ребенка к культурным ценностям народов Казахстана необходимо воспитать у него любовь к Родине, воспитать у него эмоционально – положительное отношение к тем местам, где он родился, где живет, развивать у ребенка умение видеть красоту окружающей жизни, желание узнать больше об особенностях родного края, народа, родной страны. Все это возможно через народно-прикладное искусство, через обряды и традиции.*

Человек формируется с детства. С дошкольного возраста закладывается фундамент будущей личности, гражданина нашей страны. Этот период исключительно важен для развития этнической культуры. Задача сегодняшнего времени- брать на вооружение замечательные традиции казахского, русского и других народов Казахстана, и широко использовать их в воспитательном процессе. Уже в дошкольном возрасте ребенок должен полюбить свой родной край, свой народ, знать культуру народов своей страны. Чем больше и глубже ребенок будет чувствовать искусство, быт, культуру народов страны в которой он проживает, т.е. многонационального Казахстана, тем более он будет развит разносторонне и сможет приносить пользу государству. Одна из главных задач, которая стоит перед педагогами- воспитывать в детях любовь к Родине, родному краю, своему народу. Все эти нравственные качества формируются в процессе занятий, в повседневной жизни, во время игр. На занятиях детям дают знания о том, что наша страна многонациональная. Кроме коренных жителей-казахов, здесь живут русские, белорусы, украинцы, грузины, чеченцы и еще много разных национальностей. И у каждого народа есть свои обычаи, традиции, праздники. Знакомство с традициями и обрядами происходит как на занятиях, так и во время проведения развлечений, утренников, игр и занятий. Мы с детьми отмечаем праздники- Наурыз, День Единств народов Казахстана, день Конституции, День Независимости РК, Новый год, 8 марта, День Столицы и др. праздник. Главное, что на всех праздниках и развлечениях дети участвуют с удовольствием. Рассказывают о символике государства, узнают и показывают национальные обряды, блюда, национальные игры.

У казахского народа существует более 150 **обрядов**. Многие пришли к нам из разных эпох и цивилизаций. В работе с детьми используются семейные обряды, связанные с рождением и воспитанием ребенка, а также бытовые обряды. В семейных обрядах «Бесік», «Наречение», «Разрезание пут» воспитывается забота о ребенке, его здоровье, жизни. Обряд «Бесік» проводится всеми почитаемой бабушкой и сопровождается традиционной песней «Бесік жыры» Этот обряд воспитывает уважение к старшим, почитание родных, в напутственных словах звучат пожелание увидеть в ребенке сына народа, богатыря, защитника. Детям очень нравится проводить обряды, они чувствуют себя взрослыми, приобщаются к социальной жизни, гордятся своим народом.

Чтобы воспитать в детях личность, уважающую обряды предков педагоги проводят сюжетные игры «Семья», «Искупаем малыша», «Школа», «Гости», поводом беседы, рассматриваем иллюстрации, учим стихотворения, пословицы и поговорки.

Каждый народ во все времена стремится воспитывать и обучать детей, прививая им личностные качества, составляющие основу отношений к окружающему миру. Народы, населяющие нашу страну, имеют богатый опыт формирования у подрастающего поколения ценностных представлений нравственного, социального, этнического характера через приобщение ребенка к культуре этих народов.

С раннего детства родители наполняют жизнь ребенка светом добра, тепла, ласки и способны духовно обогатить среду, в которой он растет. А что может духовно обогатить среду? Конечно, народное поэтическое слово. В течение веков поэтическое искусство казахского народа выражалось в устной форме. В устной поэзии казахов много сходного с фольклором других

народов. Героями устной поэзии всех народов являются простые люди, труженники, богатыри. Своеобразие истории Казахстана, особенности национального быта накладывали отпечаток на казахский фольклор, делали его непохожим на устное творчество других народов. Дети очень любят казахские народные сказки, где обличают ложь, жадность, лицемерие. Они эмоционально отражают свое мнение по поводу поступков героев. Есть сказки о животных, фантастические, богатырские, бытовые. Дети слушают их, подражают своим героям, показывают мини-спектакли, изготавливают куклы, декорации. В казахской народной поэзии есть жанры, которые встречаются у многих народов нашей страны. Это –эпос, сказки загадки, пословицы, поговорки, песни.

Сказка часто звучала в степи. Роль вымысла в сказке велик, сами сказочники подчеркивают, что приключения, о которых идет речь в сказке-выдумка. Сказки учили мечтать о том, как победить житейские невзгоды, как облегчить труд, как обуздать грозные силы природы. В бытовых сказках – понятие о справедливости приобретает более отчетливые очертания. Ее нарушителями оказываются не волшебные силы а угнетатели простого народа. Дети с удовольствием подражают своим героям, они защищают красавицу от семиглавых драконов, произносят волшебные слова, чтобы открылась пещера, ловят и объезжают диких лошадей.

Очень много детьми учим пословиц и поговорок на разнообразные темы. **Пословицы** – одно из древнейших жанров казахской народной поэзии. Это краткое поэтическое изречение. В пословицах отражены трудовая история народа, его быт, общественные отношения. Дети учат их, запоминают, и могут объяснить смысл.

Богато и разнообразно устное народное творчество русского народа. Историзм и народность –приоритет фольклорного жанра. В любом произведении-потешка, сказка, песня, высветится эпоха, колорит национальной культуры, приобщения к природе. Среди них заклички и приговорки, пожулуй, самы древние.

Заклички-небольшие песенки, предназначенные для распевания группой детей. Мы используем их при изучении природных явлений, во время наблюдений, игр на природе. Все явления и силы природы: солнце, радуга, гром, дождь, ветер, море-живут в закличке как одушевленные существа. Ребенок сам вступает с ними в контакт. Солнце просит о тепле и ласке, о щедром лете, гром-пожалеть дом, не пугать коней, гусей. «Гром гремучий, тресни тучи...» Заклички рождают в ребенке веру в весомость и значимость слова. Детям очень нравится произносить заклички, они смеются, радуются, с удовольствием их заучивают.

Считалки-это исстари придуманный для детей способ осуществления справедливости. Кабы сама судьба, а не авторитет взрослого (или заводилы ребенка) распоряжается распределением ролей. Главная особенность считалки – четкий ритм, возможность кричать все слова раздельно. Используя считалки в игре, дети закрепляют знания о животных, растениях, насекомых. « Заяц белый, куда бегал? В лес дубовый. Что там делал? Лыка драл. Куда клал? Под колоду. Кто украл? Михаил. Шишел-вышел? » Дети без проблем заучивают считалки на разные темы и используют их в играх.

Скороговорки- это веселая и безобидная игра и быстрое повторение труднопроизносимых стишков и фраз. Вся прелесть скороговорок в том, что с первого раза ее не за что не проговоришь, ведь повторять со слуха значительно сложнее. У каждой скороговорки своя игра звуков и слов. Они не повторяются, в этом их секрет. Это полезные грамматические упражнения, тренирующие ребенка в правильном, осмысленном употреблении частей речи и частей слова, и одновременно-баловство, любимая игра в словотворчестве, расширение знаний о природе, роли человека в жизни животных, о быте русского народа. «Не хочет косой косить косой. Говорит: коса косит».

Многочисленные произведения казахского детского фольклора строятся с учетом возрастных и психологических особенностей и содержат мудрые назидательные обобщения. Непосредственность в выражениях чувств, свежесть восприятия, привлекали просветителей, писателей, ученых, которые не только собирали, изучали, но и способствовали развитию и обогащению казахского детского фольклора. Большой вклад в эту область внес Ы. Алтынсарин. Научными исследованиями занимались Е.Турсунов, Р. Бердиев, М. Жармухамедова.

Русский фольклор – собирательное название произведений русского устного народного творчества. Русский фольклор передавался из поколения в поколение в виде песен или сказаний, авторство которых не сохранилось. Важнейшие жанры русского фольклора- былины, песни, заклички, считалки, сказки.

Фольклор любого народа - своеобразная нравственная проповедь. И чтобы приобщить ребенка к культурным ценностям народов Казахстана необходимо воспитать у него любовь к

Родине, воспитать у него эмоционально –положительное отношение к тем местам, где он родился, где живет, развивать у ребенка умение видеть красоту окружающей жизни, желание узнать больше об особенностях родного края, народа, родной страны. Все это возможно через народно-прикладное искусство, через обряды и традиции.

Список использованных источников:

1. Л.Е. Стрельцова «Литература и фантазия»
2. Казахский детский фольклор / Казахстан. Национальная энциклопедия. Алматы
3. Фольклор русский. Большая российская энциклопедия. Том «Россия». -М.2004

Мигай Л.В., Одноворцова В.В.

**МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ҚАЗАҚСТАН ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ
МӘДЕНИ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫМЕН ТАНЫСТЫРУ**

Аңдатпа. Мақалада кез келген халықтың ауыз әдебиеті адамгершілік уағзының бір түрі екені айтылады. Ал баланы Қазақстан халықтарының мәдени құндылықтарымен таныстыру үшін оның бойына Отанға деген сүйіспеншілікті ояту және туған жеріне деен эмоционалды оң көзқарасты қалыптастыру қажет. Өмірге деген сүйіспеншілімі баланың бойына сіңіріп, өмірдің әсемдігін көре білу, өзінің туған тіліне, туған еліне деген қабілеттерін қалыптастыру. Мұның бәрі халықтық қолданбалы өнер, салт-дәстүр, әдет-ғұрып арқылы жүзеге асады.

Migai L.V., Odnovortseva V. V.

**INTRODUCING PRESCHOOLERS TO THE CULTURAL VALUES
OF THE PEOPLE OF KAZAKHSTAN**

Annotation. The article discusses the fact that the folklore of any nation is a kind of moral preaching. In order to accustom the child to the cultural values of the peoples of Kazakhstan, it is necessary to instill love for his/her homeland, bring up emotionally positive attitude towards the place where he/she was born or where he/she lives. It is important to teach the child to see the beauty of life around him/her and have a desire to find out and learn more about the features of his/her native people and country. It is possible with the help of folk arts and crafts, rituals and traditions.

ӨОЖ 74.252.84

Мухамедианова Ж.Е.

«Bolashaq» Академиясы

Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

**ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ ЕРТЕГІЛЕРІ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ
БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ**

Аңдатпа. Бұл мақалада автор ертегі балаларды қиялдауға, шешен сөйлеуге, өз ойын жеткізуге және қайратты істер жасауға итермелейтінін атап көрсетеді.

Баланың бай қиялы өзінің ертегі әлемін құрады. Бұл қиялдарды белгілі бір жасқа дейін шынайы өмірден айырмайды. Сондықтан мектеп жасына дейінгі балаларға ертегі оқып беру – ең сүйікті іс болып табылады. Ата - бабаның бай тәжірибесімен қаруланып, қазіргі психолог мамандар практикалық психологияның жаңа бағыты – ертегі терапиясын өндеді. Оның арсеналында халықтық та, авторлық та ертегілер бар. Олар әртүрлі жас пен мақсат үшін өнделген. Соның ішінде ең көп тиімді қолданысқа ие болғаны мектеп жасына дейінгілерге арналған ертегілер.

Ертегінің атқаратын қызметі кең: ол әрі тәрбиелік, әрі көркем-эстетик. әдеби қазына. ертегінің бүкіл жанрлық ерекшелігі осы екі сипатынан көрінеді. Сондықтан ертегілік прозаның басты міндеті – сюжетті барынша тартымды етіп, көркемдеп, әрлеп баяндау. Демек ертегі шындыққа бағытталмайды, ал ертекші әңгімесін өмірде болған деп дәлелдеуге тырыспайды. Ертегінің композициясы бас қаһарманды дәріптеуге бағындырылады, сөйтіп, ол белгілі бір сұлба бойынша құрылады. Мұның бәрі ертегіге идеялық, мазмұндық және көркемдік тұтастық береді. Осы тұтастық бұл жанрға басқа да қасиеттер дарытады: композиция мен эстетикалық мұраттың

бірлігі әрі тұрақтылығы, көркем шарттылықтың міндеттілігі, ауызекі сөйлеу тіліне сәйкестігі, тұрақты тіркестердің қолданылуы, т.т.

Қазақ халық ертегілері - ауыз әдебиетінің ертеден келе жатқан көлемді саласының бірі болып табылады. Қазақ халық ертегілері – қазақ халық ауыз әдебиеті ішінде атадан балаға мұра ретінде беріліп, ерте заманнан бастап бүгінгі күнге дейін даму, өсу, толығу үстінде келе жатқан асыл мұра. Қазақ халық ертегілерінің асылдық қасиеті, оның дүниеге келуі сонау ерте заман болса да, бүгінгі біздің дәуірімізде қажеттілігі күшейіп мән - мағынасының артып отырғандығында[1]. Ертегілер халқымыздың тарихын, дүниетанымын, тұрмысы мен салтын, әдет-ғұрпын, нанымы мен сенімін білдіреді. Ертегілер қоғам дамыған сайын адамның да ой-санасын өскен, өмірге деген көзқарасы өзгереді. Қазіргі заманның жетістіктерін көре отырып, ертегі оқиғаларындағы халық арманының іске асқанын байқаймыз.

Қазақ ертегілері өзінің тақырыптары, көтерген мәселелері, мазмұнына байланысты қиял-ғажайып ертегілері, тұрмыс-салт ертегілері, хайуанаттар туралы ертегілер, шыншыл ертегілер болып бөлінеді[2].

Ертегінің оқиға желісін алсақ, табиғаттың асау күштерімен алысып, малды аман сақтап қалу жолында, елінен, жерінен адасып кеткен ағаларын іздеп тапқан Ер Төстіктің ерлігін суреттесе, екінші жағынан, әр түрлі дию, пірілерімен күресі баян етіледі. “Ер Төстік”ертегісінде жалпы ертегілердің қаһармандарына тән іс-әрекеттер толық сақталады. Ер Төстіктің өзі – асқан күш иесі емес, жүректі жігіт. Ертегінің алға қойған негізгі мақсаты – табиғаттың сыры мәлімсіз күштерін жеңу. Адамға зиян ойлайтын Бектөре, Темірхан, Шойынқұлақ тәрізді жауыздың иелерінен үстем шығып, оларды қалай да өздеріне бағындыру болғандықтан, ер Төстікке көмекші әр түрлі жолдастар, серіктер береді. Әр түрлі жауыздықтардың ұясы болған адам баласына қастық қана ойлайтын кейіпкерлер Бектөре, Шойынқұлақ, Темірхан, пері, жын, дию, мыстан кемпірлер қаншама күшті, айлакер болса да, Ер Төстіктен жеңіледі. Халық жақсылықты алдан күтеді, болашаққа сенеді.

Ертегілер әрқашанда қазақ халқының өмірінде маңызды роль атқарып келген. Себебі, ертегілердің мазмұнында халықтың тұрмыс тіршілігі салт-дәстүрі, әдет- ғұрпы, бүкіл болмысы, адамдардың өзара қарым-қатынасы, мінез-құлқы т.б. бейнеленген. Ұрпақ тәрбиесінде ең тиімді тәрбие құралы ретінде ертегілер тілі жеңіл, түсінуі оңай болғандықтан, ертегілердің балаларға отансүйгіштік, еңбексүйгіштік, т.б. тәрбиелер беруде ғана емес, олардың тілін дамытуда да атқарар қызметінің маңызы өте зор. Ертегілер балалардың ой-өрісін жетілдіріп, Отанын сүйуге, елін қорғауға, өнерді игеруге, жалпы адамгершіліктің құндылықтарды бойына сіңіруге септігін тигізеді[3]. Сонымен қатар баланың сөздік қорын да молайтуда қызметі өте зор. Ал сөздік қоры мол, тілі дамыған бала - үздік оқушы, себебі жоғарыда аталғандар - жақсы үлгілердің негізі. Ой өрісі дамып, сөздік қоры молайған баланың айтар ойы да, істер ісі де өнегелі болмақ. Демек, бала тілін дамыту - қоғам дамыған сайын күнделікті қажеттілікке айнала беретін ең өзекті мәселелердің бірі. Оның үстіне еліміз егемендік алғалы бері мемлекеттік тілде сөйлеу соны оқыту әдістемесін жетілдіру, соның ішінде, бала тілінің дамуы мен сөздік қорының молаю мәселесі әдіскер ғалымдардың зерттеуінен түспей, назардан тыс қалмай жүрген мәселелердің бірі [4].

Мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеуде ертегілердің түрлерін қарастырсақ, атақты әдебиетші М. Әуезов ертегіні үш түрге бөліп қарастырған. Олар: қиял – ғажайып, тұрмыс – салт, шыншыл ертегілері болып табылады. Алайда қазіргі зерттеулер нәтижесіне қарағанда ертегіні төрт түрге бөледі. С. Қасқабасов ертегідегі қияли идеялық қызмет атқарады, бірақ сюжеттен гөрі композицияның рөлі күшті болады деп есептейді. Ол ертегіні: хайуанаттар жайындағы, қиял – ғажайып, батырлық, новеллалық және сатиралық деп бөледі.

М.Әуезовтың ертегі түрлерін талдасақ қиял – ғажайып ертегілерінде «Керқұла атты Кендебай», «Аңшы бай» «Ұшқыш кілем» жатады деп есептейді. Бала осындай ғажайып достарының көмегімен мейірімді, адал дос адамын ардақтайды, оның күшіне мол сенім білдіреді. Бала барлық заттарға көзқарасы өзгеріп, кішіпейілдікке, мейірімділікке, дос болуға ішінен ой қорытады.

С.Қасқабасовтың пайымдауынша, қиял – ғажайып ертегілер – шығу тегі жағынан ертелік прозаның ең көнесі. Алғашқы қауымда пайда болған, жанрлық жанынан біркелкі емес. Бас қаһармандары: аңшы, мерген, кенже бала, тазша бала, жауынгер, батыр, т.б. бұқара халық өкілдері. Ертедегі табиғаттың дүлей күштерімен алысып, күнделікті өмір үшін аң – хайуанаттармен күрескен кезде халықтың арманы соларды женетін күшті батыр, балуан, мерген

болды. Ал кейінгі дәуірде рулық қоғам тұсында халықтың арманы- өз елін бөтен елден, жаудан қорғайтын батыр болды. Ол қазақ өміріндегі қара шаңырақ иесі-кенже бала болды[5].

Халық ерте кезде-ақ әрқашан зұлымдықты әділеттік жеңеді, адам табиғаттың асау сырларын біліп, қолдана алатын болады деп сенген. Жақсы өмірді аңсаған қашықтарға тез жетуді, ғажап күшті болуды, көкке ұшуды, жер асатына түсіп, асыл қазынасын алып, пайдалануды армандаған. Соның бәрі ертегілерге арқау болған. Сондықтан да ертегілерде халық қиялы, арманы, даналығы ғасырлар бойы жинақталған өмір тәжірибесі бар. Ертегілердің үш түрі бар. Олар: 1. Хайуанаттар туралы ертегілер; 2. Қиял – ғажайып ертегілер; 3. Шыншыл ертегілер.

Ертегі балаларды қиялдауға, шешен сөйлеуге, өз ойын жеткізуге және қайратты істер жасауға жұмылдырады. Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытып, сөздік қорын молайтуда ертегілердің рөлі ерекше.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақ этнопедагогикасындағы құқық тәрбие. Әдібай Табылдиев. А. «Қазақ университеті». 2003 ж.

2. «Педагогика». Ж.Б. Қоянбаев, Р.М. Қоянбаев. А. 2002 ж. 254-269 б.

3. «Педагогика». Ж. Әбиев, С. Бабаев, А. Құдиярова. Дарын. А. -2004. 180 б.

4. «Этнопедагогика». З.Ә. Әбілова. А. 1997 ж.

5. «Қазақ тәнім – тәрбиесі». Қ. Жарықбаев, С. Қалиев. А. «Санат». 1995 ж. 21-22 б.

Мухамедианова Ж.Е.

КАЗАХСКИЕ НАРОДНЫЕ СКАЗКИ КАК СРЕДСТВО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация. В этой статье автор отмечает, что сказки побуждают детей фантазировать, ораторскому искусству, правильно донести мысли и совершать храбрые поступки.

Mukhamedianova Zh.E.

KAZAKH FOLK TALES AS A MEANS OF EDUCATION OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE

Annotation. In this article, the author notes that fairy tales encourage children to fantasize, oratory, correctly convey thoughts and perform brave deeds.

ӨОК 373.21

Нуркенова Г.Қ.

«Bolashaq» академиясы

Жакина Г.К.

КМҚК «Шаңырақ» бөбекжайы

Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

РОБОТОТЕХНИКА МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ БАҒЫТТАРЫНЫҢ БІРІ РЕТІНДЕ

Аңдатпа. Мақалада балабақшада робототехниканы қолдану мәселесі қарастырылған. Автордар робототехника негіздерінің бағыты бойынша білім беру іс-әрекетінің түрлері мен формаларына талдау жасаған.

Біздің дәуіріміз - белсенді ақпараттандыру, компьютерлендіру және робот жасау дәуірі. Техникалық жетістіктер адам өмірінің барлық салаларына тез еніп, ересектерде де, балаларда да заманауи технологияға үлкен қызығушылық тудырады. Жаңа заман баласы зерттеуші және өнертапқыш болуы тиіс. Сондықтан олар пайдалы технологияларды, робототехниканы үйренуі қажет. Білім беру реформасының басты мақсаттарының бірі де осы болмақ. Ендеше аңа технологияларға сүйене отырып, баланың бойындағы шығармашылық қабілетін дамытуға барынша мүмкіндік жасауымыз қажет.

Мектепке дейінгі ұйымдардағы робототехника жұмыстың жаңа бағыттарының бірі болып табылады. Бұл тек қана құрастыру ғана емес, сонымен қатар мектеп жасына дейінгі балалардың техникалық дағдыларын, мақсатқа жету үшін жұмысты құру қабілеті және ұжымда жұмыс істей алу іскерлігін дамыту болып табылады [1].

Балабақшадағы робототехника бірнеше міндеттерді шешеді.

- Танымдық: физика, ақпараттану, робототехникаға деген қызығушылықты дамыту.
- Білімділік: механикадағы конструкторлық тапсырмаларды шешудегі алғашқы тәжірибені меңгеру дағдылары мен іскерліктерін қалыптастыру.
- Дамытушылық: шығармашылық іс-әрекеттің дамуы, әртүрлі жағдайларда оңтайлы шешімдер қабылдаудағы дербестік, зейін, оперативті ес, қиял, ойлауды қалыптастыру;
- Тәрбиелік: жауапкершілікке, жоғары мәдениеттілікке, ұқыптылыққа, коммуникативтік қабілеттілікке тәрбиелеу [2].

Балабақшада робототехниканы қолдану баланың келесідей даму көрсеткіштеріне қол жеткізуге көмектеседі:

- жиынтықтың ұсақ бөлшектерімен жұмыс істеу есебінен ұсақ моториканы дамыту;
- санау дағдылары: бөлшектерді таңдағанда, бала үнемі әртүрлі өлшемдердің арасынан таңдай алуы;
- алғашқы бағдарламалау тәжірибесі;
- құрастыру дағдыларымен танысу;
- шағын топтарда жұмыс істеу кезіндегі коммуникация дағдылары.

Мектеп жасына дейінгі балаларға арналған оңтайлы жиынтық – бұл LEGO WeDo, ол ойын түрінде механика саласында жаңа білім алуға және бағдарламалау дағдыларын игеруге мүмкіндік береді.

Қазіргі әлемді техника басқарған уақытта балаларды дамытудың көптеген мүмкіндіктері бар. «LEGO» компаниясымен мектеп жасына дейінгі балаларға арналған оқыту конструкторлары құрылды. Компьютер модельді басқару құралы ретінде пайдаланылатынын атап өткен жөн, оны пайдалану жиналған модельді басқару алгоритмдерін құруға бағытталған. Бала басқару бағдарламаларын құру, механизмдерді автоматтандыру ерекшеліктері туралы түсінік алады.

LEGO-технологиясы мен робототехниканың өзектілігі мектепке дейінгі ұйымдарда жаңа технологияларды енгізу және асыру аясында маңызды, өйткені мектепке дейінгі жастағы балалардың зияткерлік дамуы үшін тамаша құрал болып табылады. Конструкторлық модельдермен жұмыс кезінде балалардың ойлау қабілетін дамыту мәселесі қозғалады. Ойлау бұл адам қойылған тапсырманы шешетін психикалық процесс. Ойлаудың көмегімен біз білім аламыз, сондықтан оны баланың жас кезінен бастап дамыту өте маңызды. Ойлау дамуының жоғарғы сатысы логикалық ойлауды қалыптастыру болып табылады, ол оның практикалық, ойын және танымдық қызметін ынталандыратын жағдайларды жасауға байланысты [3].

«Робототехника» бойынша жұмысты біз өзіміздің педагогикалық қызметімізде қарқынды түрде жүзеге асырамыз деп сеніммен айта аламыз. Себебі жоғарыда айтылып өткендей бұл жұмыс түрі қазіргі таңдағы заман талабына сай бәсекеге қабілетті жан – жақты дамыған тұлғаны тәрбиелеуде тапсырмалар құрал болып табылады. Осы сала бойынша жұмыс барысын педагогикалық тәжірибеде тәрбиеленушілердің жас, психологиялық және дербес ерекшеліктерін ескере отырып жоспарлау керек:

1. Кеңістіктік және логикалық ойлауды дамытуға арналған тәжірибелік тапсырмалар мен қызықты жаттығулар.

2. «Lego Wedo» (бастапқы деңгей) конструкторымен сабақ. Lego Wedo+ Scratch жобасын орындау.

Мұндағы «Робототехника» бойынша жұмыс бойынша күтілетін нәтиже: логикалық ойлауды дамыту, өз ойын дұрыс жеткізе білу, мәселелерді түрлі жолдармен шешу, ұсақ моторикасын дамыту, робототехникаға кіріспе, бағдарламалау іскерлігі.

Робототехника негіздерінің бағыты бойынша білім беру іс-әрекетінің түрлері мен формалары:

- тәрбиеленушілердің танымдық белсенділігін ынталандыратын іздену және зерттеу сипатының әдістері;
- тәрбиеленушілердің шығармашылық бастамасын дамытатын эксперименталдық зерттеулер, жобалау-зерттеу іс-әрекеті;

- модельдердің интерактивті элементтерін құруға шығармашылық көзқарасты білдіретін тәжірибелік тапсырмалардың іс-әрекет түрлері.

Үйірме жұмысы барысында оқытуды ұйымдастырудың әр түрлі формаларын өткізуге болады:

1. Үлгі бойынша құрастыру. Бұл ойыншық роботты (немесе конструкцияны) құрастыру тәсілдерін көрсету. Алдымен балалар ойыншықты қарап, негізгі бөліктерді бөледі. Содан кейін тәрбиешімен бірге конструктордың қажетті бөлшектерін көлемі, пішіні, түсі бойынша іріктейді және содан кейін ғана барлық бөлшектерді бірге жинайды. Барлық іс-әрекеттер ересектердің түсініктемелерімен сүйемелденеді. Мысалы, тәрбиеші роботтың жекелеген бөліктерін (құрылымдарын) өзара қалай қосу керектігін түсіндіреді.

2. Модель бойынша құрастыру. Бала роботты (конструкцияны) қандай бөліктерден жинау керектігін өз бетінше анықтауы тиіс. Модель ретінде картоннан фигураны (конструкцияны) ұсынуға немесе оны суретте ұсынуға болады. Модель бойынша құрастыру кезінде аналитикалық және бейнелі ойлау белсендіріледі.

3. Берілген шарттар бойынша құрастыру. Балаға жұмыс тәсілдерін көрсетпестен орындалуы тиіс жағдайлар кешені ұсынылады. Яғни, құрастыру тәсілдерін тәрбиеші бермейді, тек роботты практикалық қолдану туралы айтады. Балалар дайын бұйымдардың үлгілерін талдап, оларға маңызды белгілерді бөліп, оларды негізгі белгілердің ұқсастығы бойынша топтастыруды, негізгі белгілердің пішіні мен өлшемі бойынша айырмашылықтары конструкцияның мақсатына (берілген жағдайларына) байланысты екенін түсінуді жалғастырады. Бұл жағдайда мектепке дейінгі жастағы баланың шығармашылық қабілеті дамиды.

4. Қарапайым сызбалар мен көрнекі сызбалар бойынша құрастыру. Сызба бойынша құрастырудың бастапқы кезеңінде қарапайым суреттерде егжей-тегжейлі жазылған болуы тиіс. Сызбаның көмегімен балаларда тек қана құру ғана емес, сонымен қатар іс-әрекеттердің дұрыс реттілігін таңдау да қалыптасады. Кейіннен бала сызба бойынша ғана емес, керісінше, көрнекілік конструкциясы бойынша да құрастыра алады. Яғни, мектепке дейінгі жастағы балалар болашақ құрылыстың кезеңдерін өз бетінше анықтап, оны талдап үйренеді.

5. Ойша құрастыру. Робототехниканың алдыңғы тәсілдерін меңгере отырып, балалар өз ойымен құрастыра алады. Енді олар конструкцияның тақырыбын, оған сәйкес келетін талаптарды өздері анықтайды және оны құру тәсілдерін табады. Құрастыруда ойша бұрын алынған білім мен іскерліктер шығармашылықпен пайдаланылады. Балаларда ойлау ғана емес, сонымен қатар танымдық дербестік пен шығармашылық белсенділік те дамиды. Балалар құрылыс материалымен еркін эксперимент жасай алады [4].

Әдетте, робот техникасы бойынша құрастыру ойын іс-әрекетімен аяқталады. Балалар роботтарды сюжеттік-рөлдік ойындарда, театрланған ойындарда қолданады.

LEGO құрастырулары бұл модельдеуші шығармашылық - өнімді іс-әрекет түрі. Оның көмегімен қиын оқу міндеттерін жеңіліс таппайтын қызықты жасампаз ойын арқылы шешуге болады.

Балабақшаларда құрастыру әрдайым болды, бірақ егер бұрын басымдықтар конструктивті ойлауға және ұсақ моториканы дамытуға қойылса, енді жаңа стандарттарға сәйкес жаңа тәсілді қажет етеді. Балабақшада құрастыру барлық жастағы балалармен ойын формасында қарапайымнан күрделіге қарай жүргізіледі.

Құрастыруда дағдылары жақсы дамыған балаларда сөйлеу тез дамиды, өйткені қолдың ұсақ моторикасы сөйлеу орталықтарымен байланысты. Қолдың ептілік, дәл қозғалысы балаға тез және жақсы жазу техникасын меңгеруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, балалардың танымдық қабілеттері, мотивациясы және әр түрлі міндеттерді шешуге қызығушылығы дамиды. Балалар көптеген жағдайларда шешім қабылдауға үйренеді. Жобалық жұмысқа үлкен рөл беріледі.

Робототехниканың алдыңғы әдістерін игере отырып, балалар өз жоспарлары бойынша құрастыра алады. Енді олар құрастыру тақырыбын, оған сәйкес келуі керек талаптарды анықтайды және оны жасау жолдарын табады. Құрастыру барысында бұрын алынған білім мен дағдылар шығармашылық түрде қолданылады. Балалардың ойлауы ғана емес, сонымен бірге танымдық дербес, шығармашылық белсенділік дамиды. Балалар құрылыс материалымен еркін тәжірибе жасайды. Фимараттар (роботтар) әр түрлі және серпінді бола бастайды. Әдетте, робототехника бойынша құрастыру ойын әрекетімен аяқталады. Балалар роботтарды рөлдік ойындарда, театрландырылған ойындарда қолданады.

Балабақшада робототехникамен 2 кіші топтан бастап, жас ерекшеліктеріне сәйкес тапсырмалар мен сабақ түрлерін саралай отырып айналысуға болады.

ЛЕГО-құрастыру бұл шығармашылық және өнімді қызметті модельдеудің бір түрі. Оның көмегімен қиын оқу міндеттерін ұтылғандар болмайтын қызықты шығармашылық ойынның көмегімен шешуге болады, өйткені әр бала мен мұғалім оны жеңе алады.

Балабақшадағы құрастыру әрдайым болғаны мәлім, алайда егер бұрын конструктивті ойлауға және ұсақ моториканы дамытуға басымдық берілсе, енді жаңа стандарттарға сәйкес жана тәсіл қажет. Ендеше балабақшадағы құрастыру барлық жастағы балалармен, қол жетімді ойын түрінде, қарапайымнан күрделіге дейін жүзеге асырылады. Құрастыру процесі бас пен қолды бірдей жұмыс істеуге шақырады, ал мидың екі жарты шарлары жұмыс істейді, бұл баланың жан-жақты дамуына әсер етеді. Бала ауызша санауды, санның құрамын игеретінін, қарапайым арифметикалық амалдарды орындайтынын байқамайды, әр кезде бала өзінің ынтамен салғаны туралы айтатын жағдайлар туындайды.

Қарапайым текшелерден бала біртіндеп қарапайым геометриялық фигуралардан тұратын конструкторларға ауысады, содан кейін алғашқы механизмдер пайда болады және бағдарламаланатын конструкторлар бағдарламалау тек компьютердің арқасында ғана емес, сонымен бірге жасалған арнайы бағдарламалармен де жүреді.

Ұжымда жұмыс істеу өте маңызды: рөлдерді қабылдау, міндеттерді бөлу және мінез-құлық ережелерін нақты орындау мүмкіндігі. Әр бала әр түрлі рөлдерге қатыса алады, бүгін ит, ертең жаттықтырушы. Білім беру конструкторын қолдана отырып, балалар әртүрлі салалардан білімді біріктіруді қажет ететін практикалық мәселелерді немесе мәселелерді шешуде өз бетінше білім алады. Нәтижесінде жобалық қызмет орындаушыны емес, суретшіні тәрбиелеуге мүмкіндік береді. Жеке тұлғаның ерікті қасиеттері мен серіктестік дағдыларын дамытуға қол жеткізіледі. Осы құрастыру ойындары қызығушылықты оятады, мәселелік жағдайларды шешу қабілетін, мәселені зерттеу, қолда бар ресурстарды талдау, идеяны алға жылжыту, шешімді жоспарлау және оларды жүзеге асыру, баланың техникалық және математикалық сөздіктерін кеңейту қабілетін дамытады.

Білім беру конструкторы дегеніміз не?

Біріншіден, құрастыру шексіздікке ұмтылуы керек, яғни тәрбиеші мен бала ойлап таба алатын құрастырудың көптеген нұсқаларын ұсынады, ол қиялын шектемеуі керек.

Екіншіден, конструкторға күрделілік идеясы енгізілуі керек, ол әдетте құрастырушы элементтермен, конструктордың бөлшектерімен камтамасыз етіледі, бұл құрастыруды әр түрлі және болашақта күрделі етеді.

Үшіншіден, құрастыру жиынтығы балалардың жасына және құрастыру міндеттеріне байланысты әр жиынтықпен дәйекті жұмыс істеуге мүмкіндік беретін конструкторлардың қатарына кіруі керек.

Төртіншіден, балалардың конструкторлық бөлшектерден шындық объектілерінің модельдерін саналы түрде жасау мен көбейтуде көрінетін толық семантикалық жүктеме мен білімді алуы қажет

Құрастыру нәтижесінде балалар білім мен заттық-сенсорлық тәжірибені игеру дәрежесін көрсетеді. Осы өлшемдерге сәйкес келетін дизайнер логикалық ойлауды, ақыл-ой қабілеттерін және шығармашылығын дамыту үшін маңызды тапсырманы орындай алады. Сонымен қатар, бір жағынан, бала шығармашылық және танымдық ойынға құмар, екінші жағынан, ойынның жаңа түрін қолдану арқылы жан-жақты дамуға қол жеткізеді. Осылайша, LEGO конструкторларын қолдана отырып, балаларға қарапайым, түсінікті және тартымды міндеттерді қоюға болады.

Қорыта айтқанда мектепке дейінгі жастағы балаларды құрастыруға мақсатты жүйелі оқыту мектепке дайындық кезінде үлкен рөл атқарады. Ол білім алу, нәтижеге қол жеткізу, қоршаған әлемде жаңа білім алу білігін қалыптастыруға ықпал етеді, оқу іс-әрекетінің алғашқы алғышарттарын қалыптастырады. Бұл жұмыс балабақшада басталып мектепте жалғасын табады деп сөзімізді аяқтағымыз келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Венгер, Л.А. *Воспитание и обучение (дошкольный возраст): учеб. пособие / П. А. Венгер.* — М.: Академия, 2017.
2. Волкова С.И. *Конструирование.* — М.: Просвещение, 2019.

3. Емельянова, И.Е., Максаева Ю.А. Развитие одарённости детей дошкольного возраста средствами легоконструирования и компьютерно_игровых комплексов. – Челябинск: ООО «РЕКПОЛ», 2016.

4. Комарова Л. Г. Строим из LEGO (моделирование логических отношений и объектов реального мира средствами конструктора LEGO). — М.: ЛИНКА-ПРЕСС, 2017.

Нуркенова Г.К., Жакина Г.К.
**РОБОТОТЕХНИКА КАК ОДНО ИЗ НАПРАВЛЕНИЙ ОБНОВЛЕНИЯ
СОДЕРЖАНИЯ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Аннотация. В статье рассматривается проблема применения робототехники в детском саду. Авторами проведен анализ видов и форм образовательной деятельности по направлению основ робототехники.

Nurkenova G.K., Zhakina G.K.
**ROBOTICS AS ONE OF THE DIRECTIONS OF UPDATING
THE CONTENT OF PRESCHOOL EDUCATION**

Annotation. The article deals with the problem of using robotics in kindergarten. The authors analyzed the types and forms of educational activities in the direction of the basics of robotics.

ӨОЖ 74.00

Омарова В.
Қарағанды «Bolashaq» академиясының
дДОВ-20-3с тобының студенті
Ғылыми жетекші: Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу кафедрасының п.ғ.к., доценті
Шалтаева Р.Ж. Қарағанды қ, қазақстан Республикасы

**МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ІС-ӘРЕКЕТІНДЕ
ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ МӘСЕЛЕСІ**

Аңдатпа. Бұл мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың ғылыми-зерттеу іс-әрекетінде зерттеушілік қабілеттерін дамыту мәселесі қарастырылған. Автор балалардың танымдық процестері мен психикалық операцияларын дамытуда, дербестікті, мақсаттылықты қалыптастыруда үлкен маңызы бар эксперименттің маңыздылығын ашады. белгілі бір нәтижеге жету үшін заттар мен құбылыстарды түрлендіру мүмкіндігін болжау. Жаңа пәндерді өз бетінше меңгеру процесі мектеп жасына дейінгі балалардың үлкен қызығушылығын тудырады.

Қазақстан Республикасы білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 арналған мемлекеттік бағдарламасында «әлеуметтік бала күтуші» үй тәрбиешілерін енгізу балалардың қажеттіліктерін ескере отырып, оқыту және тәрбиелеу бағдарламаларының өзгеруі, оларды мектепке даярлаудың күшейтілуі, - деп көрсетілген. Осы мақсатты жүзеге асыру үшін төмендегідей міндеттерін: мектепке дейінгі ұйымдардың желісін ұлғайту; -Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту бағдарламаларының мазмұнын жанарту; -3-6 жасқа дейінгі балаларды мектепке дейінгі біліммен 100 % қамту - деп нақтылаған

Бұл бүгінгі қоғам сұранысынан туындап отырған мектеп жасына дейінгі балалардың тәрбиесіне басымдық беріле отырып, олардың зерттеу белсенділіктерін мектепке дейінгі ұйымдарда бастап дамытуды қажет етеді. Мектепке дейінгі балалық шақта ойын әрекетімен қатар, біліктер мен дағдыларды игеру процесі ғана емес, сондай-ақ, ізденіс ретінде баланың білімді өзі немесе ересек адамның басшылығымен алуына, олардың дамуына ықпал ететін танымдық әрекет зор маңызға ие болады. Бұл әрекет ерте балалық кезеңде қалыптасады, алғашқыда балалар барлығын дәм сезу анализаторлары арқылы тексеріп, заттар мен қарапайым эксперимент жасайды. Мектепке дейінгі ересек жаста танымдық-зерттеу әрекеті балалардың заттармен эксперимент жүргізуінен және ересектерге қойылатын сұрақтарды (неге, не үшін, қалай?) ауызша зерттеуінен көрінеді. Бала эксперимент жүргізу барысында субъект ретінде, өз

әрекетін дербес құрып, белсенділік танытады. Жаңартылған мазмұнға сәйкес «Таным» білім беру саласына мектеп жасына дейінгі балалардың жеке тұлғасын дамытуға, қоршаған ортамен өзара әрекет етуіне қажетті таным әрекетінің қарапайым дағдыларын игеруге бағытталған «Жаратылыстану» ұйымдастырылған оқу қызметі енгізілді. Заманауи психологиялық және педагогикалық зерттеулер нәтижелері (Г.М. Лялина, А.П. Усова, Е.А. Панько және т.б.) мектеп жасына дейінгі балалардың қоршаған ортаны тануына бағытталған зерттеу әрекетімен айналысудың қажеттілігін көрсетеді. Ізденіс әрекеті әртүрлі болса және қызықты ұйымдастырылса, бала жаңа ақпарат алады, толыққанды дамиды. Іздену-эксперименттік әрекеттің өзектілігі-эксперимент жүргізу барысында балаларға зерттелінетін нысанның түрлі жақтары туралы шынайы түсінік берілуі, баланың есте сақтауын, таным процестерін, талдау жасай алу дағдыларын дамытуға ықпал ететін: өзара байланыс орната білу және қарапайым қорытынды жасау болып табылады. Әдістемелік ұсынымдардың мақсаты: «Жаратылыстану» ұйымдастырылған оқу қызметінде жобалау технологияларын меңгеруде педагогтердің кәсіби белсенділігі мен шығармашылығын дамыту үшін жағдайлар жасау. Міндеттері: - іздену-эксперименттік әрекетін жоспарлау; - «Жаратылыстану» ұйымдастырылған оқу қызметінде іздену-эксперименттік әрекетін жүргізуде педагогтерге практикалық көмек көрсету. Күтілетін нәтижелер: Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік бағдарламасына сәйкес білім беру процесінің тиімділігін арттыру.

Қазіргі уақытта балалар экспериментінің жекелеген аспектілері А.И. Поддьяков, Н.Н.Поддьяков, О.В. Дыбина, А.И. Савенков, О.В. Афанасьеваның жұмыстарында көрініс тапты. Балалар экспериментациясының ерекшелігі мен түрлері (Н.Н. Поддьяков), көп факторлы объектілермен операция жасау жағдайында мектепке дейінгі балаларды вариативті іздестіру ерекшеліктері (А.И. Поддьяков) зерттелді, балабақшада экспериментті ұйымдастыру мүмкіндіктері қарастырылды[1-7]. Балалар экспериментінің мазмұнды аспектілері қазіргі заманғы мектепке дейінгі білім беру бағдарламаларында көрініс тапты («балалық шақ», «Даму», «біздің үй – табиғат», «балалар эксперименті», «іздеу әлеміндегі бала»).

Сонымен қатар, қазіргі уақытқа дейін мектепке дейінгі ересек балалардың эксперимент арқылы зерттеу белсенділігін дамытудың біртұтас тұжырымдамасы қалыптаспаған, ол қазіргі заманғы мектепке дейінгі мекеменің білім беру үдерісінде оның қалыптасуының динамикасын қамтамасыз ететін зерттеу белсенділігінің мәнін, оның құрылымы мен педагогикалық негіздерін ашатын бұл факт мектепке дейінгі баланың зерттеу белсенділігінің жас кезінен іске асыруды елеулі қиындатады. Бұл тәжірибе талдауымен расталады, ол балалар экспериментінде әрдайым зерттеу белсенділігінің өсуі байқалмайды және баланың неғұрлым күрделі, қызықты міндеттерді шешуге көшуге ұмтылуы байқалады. Мектепке дейінгі мекемелерде «эксперименттік аймақ» болуына қарамастан балалар эксперименті формалды, ситуативті сипатта болғандықтан мектепке дейінгі балалардың зерттеу белсенділігінің төмен деңгейі байқалады.

Нәтижесінде балалар экспериментінің дамыту мүмкіндіктері мектепке дейінгі білім беру мекемесінің практикасында іске асырылу деңгейі төмен екені байқалады. Осы уақытқа дейін мектепке дейінгі ересек жастағы балалар сатысындағы эксперимент және зерттеу белсенділігін дамытуда балабақша мен отбасының өзара іс-қимылының маңызды проблемасы іс жүзінде жеткілікті көрініс таппағаны белгілі. Осының барлығы мектепке дейінгі ересек балалардың зерттеу белсенділігін дамытудың педагогикалық құралы ретінде экспериментті тиімді пайдалану мәселелері қазіргі уақытқа дейін толық көлемде шешілмегенін куәландырады.

Н.Н. Поддьяков баланың іздеу қызметін дамытудың басты жолы — балалардың экспериментінде жиі жүзеге асырылатын жеке зерттеу практикасы екенін көрсетті. Н. Н. Поддьяков мектепке дейінгі балалардың іздеу қызметінің екі негізгі түрін сипаттайды:

1) Өзін қызмет субъектісі ретінде танытатын, мақсат қоятын және жол іздейтін баладан белсенділік болатын қызмет және оларға қол жеткізу тәсілдері.

2) баланы проблемалы жағдайда әрекет алгоритміне үйрететін ересек адам ұйымдастырған іс-әрекет. Барлық іс-әрекеттер сынамалар мен қатесіз өтеді, бала ересектерге жоспарланған нәтижелерді алады, жаңа шешімдерді дербес іздеу жоқ[2,45].

Автор іздестіру қызметінің бірінші түрінің ерекше рөлін атап көрсетеді, онда баланың жаңа танымға деген қажеттілігін қанағаттандыратын мотивация неғұрлым айқын байқалады; терең тұлғалық құрылымдарды қозғайтын эмоциялар; қоршаған әлем объектілерін өз бетінше зерттеу және қайта құру мүмкіндігі, заттарға әсер етудің жаңа тәсілдерін ойлап табу. Дәл осы жерде эксперименталды формаға ие болатын мектепке дейінгі балалардың іздеу қызметі көрініс табады.

Көптеген зерттеушілердің пікірінше, эксперименталды іс-әрекетте бала өзін-өзі тану және игеру мақсатында қоршаған заттар мен құбылыстарға әртүрлі тәсілдермен әсер ететін өзіндік зерттеуші ретінде әрекет етеді.

Балалар эксперименті танымдық процестер мен ойлау операцияларын дамыту үшін де, белгілі бір нәтижеге қол жеткізу үшін заттар мен құбылыстарды түрлендіру қабілетін дербестікті, мақсатты болжауды қалыптастыру үшін де маңызды. Ол баланың терең тұлғалық құрылымын қозғайтын эмоциялардың қанықтығымен сипатталады. Жаңа нысандарды дербес зерттеу процесі мектепке дейінгі балаларды өте қатты қызықтырады.

Балалар экспериментінде дербестік пен шығармашылықтың дамуына әкелетін балалардың өзіндік белсенділігі өте күшті көрінеді. Эксперимент жағдайы балаға құрдастарымен және ересектермен қарым-қатынас жасауға үлкен мүмкіндік береді. Бұл ретте бала қызметі бойынша тең құқылы серіктес ретінде әрекет ете алады.

Зерттеу белсенділігін дамытуда балалар экспериментінің міндетті және маңызды компоненті болып табылатын сынамалар мен қателер маңызды рөл атқарады. Олардың болуы қойылған мақсатқа жету үшін бала ескі әрекет тәсілін байқап көретініне, оларды сәтсіз жағдайда қиыстырып, қайта құрайтындығына түсіндіріледі. Мәселені шешудің жаңа тәсілдерін табу қажеттілігі іздеу қызметін өрістетуге, зерттеу белсенділігін көрсетуге әкеледі. Тәжірибе барысында мектепке дейінгі балалар қате жасаудың қорқынышын жеңеді, бұл ойлаудың батылдығын арттырады. Осылайша, эксперимент қызметі баланың өзін-өзі дамыту сәттерін өзіне алып келеді. Объектінің түрленуі оның жаңа қасиеттерін анықтайды, ал олар туралы жаңа білімдер жаңа, неғұрлым күрделі түрлендірулерді жасауға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, мектепке дейінгі ересек балалардың эксперименталдаудағы зерттеу белсенділігін дамытудың білім беру процесін тұлғалық-бағдарлы сипаттағы өзара іс-қимылда құру қажет. Ол балаға гуманистік көзқарасты ашады, мектепке дейінгі баланың қабілетін көрсетуге, заманауи динамикалық қоғамда бейімделуге көмектеседі.

Жеке тұлғаға бағытталған тәсілді жүзеге асыратын педагогтың басты ерекшеліктерінің бірі-баланы ол қандай нәрсеге сүйеніп, оның жас және жеке ерекшеліктерін білуге және ескеруге, әр баланың күшті жақтарын негізге ала отырып, оқытуға ұмтылу болып табылады. Жеке тұлғалық-бағдарлы тәсіл эксперименттаудағы балалардың зерттеу белсенділігін дамыту үшін базалық негізді құрайды және зерттеу белсенділігінің құрылымын ескере отырып, зерттеу белсенділігінің барлық компоненттері бірлік болатындай білім беру процесі мен өзара іс-қимылды құру қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Поддьяков А.И. Комбинаторное экспериментирование дошкольников с многосвязным объектом- «черным ящиком» Вопросы психологии, 1990. № 5.
2. Поддьяков Н.Н. Творчество и саморазвитие детей дошкольного возраста. Концептуальный аспект. — Волгоград: Перемена, 1995.
3. Дыбина О.В. Из чего сделаны предметы: Сценарии игр-занятий для дошкольников. -М.: ТЦ Сфера, 2005. - 128 с. (серия «Вместе с детьми»).
4. Дыбина О.В., Рахманова Н.П., Щетинина В.В. Неизведанное рядом: Занимательные опыты и эксперименты для дошкольников //О.В. Дыбина (отв. ред.). - М.: ТЦ Сфера, 2005. - 192 с. (серия «Вместе с детьми»).
5. Дыбина О.В. Творим, измеряем, преобразуем: занятия с дошкольниками. -М.: Сфера, 2002. - 28 с.
6. Савенков А.И. Путь к одаренности: исследовательское поведение дошкольников. СПб.: Питер, 2004. - 272 с.
7. Афанасьева О.В. Педагогическая технология развития интереса к экспериментированию у детей 4-5 лет. Автореф. дис.канд. пед. наук. — Санкт-Петербург, 2005. 20 с.

Омарова В.

ПРОБЛЕМА РАЗВИТИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация. В данной статье рассматривается проблема развития исследовательских способностей детей дошкольного возраста в исследовательской деятельности. Автор раскрывает значение детского экспериментирования, имеющее большое значение для развития познавательных процессов и мыслительных операций, так и для формирования

самостоятельности, целенаправленного прогнозирования способности преобразовывать предметы и явления для достижения определенного результата. Процесс самостоятельного изучения новых предметов вызывает большой интерес у дошкольников.

Omarova V.

THE PROBLEM OF DEVELOPING THE RESEARCH ABILITIES OF PRESCHOOL CHILDREN IN RESEARCH ACTIVITY

***Annotation.** This article deals with the problem of developing the research abilities of preschool children in research activities. The author reveals the importance of children's experimentation, which is of great importance for the development of cognitive processes and mental operations, and for the formation of independence, purposeful prediction of the ability to transform objects and phenomena to achieve a certain result. The process of self-study of new subjects is of great interest to preschoolers.*

In children's experiments, children's amateur performance is very strong, which leads to the development of independence and creativity. The state of the experiment gives the child great opportunities to interact with peers and adults. In this case, the child can act as an equal partner in the activity.

УДК 37

Полещук С.В.

Учитель географии

КГУ «Основная школа №17», г. Караганда, Республика Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЕ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ

***Аннотация.** Методика обучения постоянно совершенствуется путем внедрения специальной образовательной среды, компетентностного подхода, изменения методов обучения, использования показателей функциональной грамотности путем создания методов ее решения на уроках развития функциональной грамотности учащихся.*

Преподавание географии, содержание которой отражает основы географической науки, отличается от других предметов комплексным подходом изучения природы, общества и предмета их взаимодействия, обладает значительным потенциалом для достижения целей экологического обучения и воспитания учащихся на всех уровнях школьного обучения. География, будучи междисциплинарным и интегрированным предметом, изучает, как окружающую среду и социум, так и демографию, этнографию, географию транспорта, туризма, религий, культуры и многие другие направления. Устойчивое развитие территорий, страны и мира, глобальные проблемы человечества рассматриваются в географии, и значительная роль должна отводиться методике ее преподавания, как предмета, формирующего у учащихся целостное представление о мире и процессах в нем происходящих. В настоящее время в Казахстане идет становление новой системы образования, ориентированного на вхождение в мировое образовательное пространство. Этот процесс сопровождается существенными изменениями в педагогической теории и практике учебно-воспитательного процесса. Происходит смена образовательной парадигмы: предлагаются иное содержание, иные подходы, иное поведение, иной педагогический менталитет. В этих условиях учителю необходимо ориентироваться в широком спектре современных инновационных технологий. Отличием педагогических технологий от любых других является то, что они способствуют более эффективному обучению за счет повышения интереса и мотивации к нему у учащихся. Педагогическая технология есть продуманная во всех деталях модель совместной учебной и педагогической деятельности по проектированию, организации и проведению учебного процесса с безусловным обеспечением комфортных условий для учащихся и учителя. Современный этап развития образования диктует новый подход к организации учебного процесса.

В настоящее время отсутствует необходимость преподавать обучающимся знания в так называемом готовом виде, для того, чтобы он их усвоил. Современные педагогические технологии создают особые условия, обеспечивающие новую по смыслу, духовно-практическую деятельность педагога и ученика. При данном подходе знания не даются в готовом виде, а добываются учащимися в совместной деятельности с преподавателем. В современной школе

существуют различные образовательные технологии, повышающие познавательный интерес учащихся, приводящие к наиболее полному и глубокому пониманию предмета, в практическом применении усвоенных знаний, умений и навыков для решения тех или иных задач. Технологии проектного обучения.

Активные формы обучения, в том числе и игровые, получили в последнее время широкое применение на уроках географии. Использование игр в обучении географии решает множество задач. Они развивают познавательный интерес к предмету, активизируют учебную деятельность учащихся на уроках, способствуют становлению творческой личности ученика, так как многие из игр часто предполагают проблемный характер обучения, ибо есть исходный вопрос, на который надо дать ответ, а пути решения не ясны. Многие из игр дают возможности для взаимообучения, так как предполагают групповые формы работы и совещательный процесс. Применение игры на уроке достаточно разнообразно. Все эти игровые формы преподаватель выбирает в зависимости от темы урока, подготовленности учащихся, их возраста. Информационно-коммуникационные технологии. Главной отличительной чертой использования ИКТ на уроках географии является перераспределение потоков информации на занятии. При этом учащийся превращается в активного участника образовательного процесса. Активная деятельность приводит его к значительному повышению мотивации, стимулирует активную поисковую познавательную деятельность. Поэтому обучение географии с использованием ИКТ следует рассматривать как новую форму организации самостоятельного освоения учащимися содержания учебного предмета и их развития. Формируются умения и навыки исследовательской деятельности, ориентировка в информации и её последующей обработке. Применение информационных технологий интенсифицирует передачу информации, значительно расширяет иллюстративный материал, создаёт проблемные ситуации. Усиливается эмоциональный фон обучения, формируется учебная мотивация учащихся. Информационные технологии дифференцируют и индивидуализируют учебный процесс; позволяют преподавателю значительно расширить объём изучаемой информации и разнообразить формы и способы её восприятия учащимися. На уроках географии использование компьютера, электронных карт, электронных учебников, космоснимков позволяет активизировать познавательную деятельность учащихся, проверка знаний с помощью электронных тестов — позволяет применять разные и методические приемы работы с географической картой, формируя важнейшие географические умения — картографические. Эта технология способствует развитию личности ребенка, росту профессионального мастерства преподавателя, ускоряет и обогащает учебный процесс. Уроки с использованием учебника мультимедиа, дают возможность представить учебный материал в самых разнообразных формах, и тем самым удовлетворить запросы учащихся различных психологических типов, среди которых есть учащиеся с преобладанием того или иного типа мышления. Грамотное использование возможностей современных информационных технологий в школе способствует: активизации познавательной деятельности, повышению качественной успеваемости учащихся; развитию навыков самообразования и самоконтроля у учащихся; формированию информационно-коммуникационной компетентности; развитию информационного мышления; повышению уровня комфортности обучения; повышению активности и инициативности на уроке.

Методы самостоятельной работы и работы под руководством учителя, как отмечалось ранее, выделяются на основе оценки меры самостоятельности учеников в выполнении учебной деятельности, а также степени управления этой деятельностью со стороны преподавателя.

Все описанные ранее методы (словесные, наглядные, практические и др.) в том случае, когда они применяются при активном управлении действиями учеников со стороны учителя, выступают в данной классификации как методы учебной работы под руководством учителя. В том случае, когда ученик выполняет свою деятельность без непосредственного руководства со стороны педагога, говорят о том, что в учебном процессе применяется метод самостоятельной работы. Самостоятельная работа выполняется как по заданию учителя при опосредованном управлении ею, так и по собственной инициативе ученика, без указаний и инструктажа учителя. Как правило, без предварительного использования первого вида самостоятельной работы невозможен впоследствии ее более сложный второй вариант.

Самостоятельная работа учеников осуществляется при выполнении самых разнообразных видов учебной деятельности. Наиболее распространенным ее видом в школьных условиях является работа со школьным учебником, справочной и другой литературой. Для развития умения использовать метод самостоятельной работы с книгой очень важно систематически работать с

учебником на уроках. При объяснении учебного материала учебник не следует закрывать, как это делают многие учителя, а, наоборот, нужно просить учеников внимательно читать вместе с учителем определения, задавать вопросы при затруднениях, мысленно выделять по совету учителя главные мысли параграфа, работать с рисунками, схемами, таблицами, публикуемыми в учебнике отдельные учебные тексты, например, можно вообще предложить ученикам прочитать в ходе урока самостоятельно. Особенно это касается несложных параграфов, в которых рассказывается о применениях тех или иных явлений, даются исторические справки и т. п.

Некоторые уроки по доступным темам вообще рационально проводить в виде самостоятельной работы учеников с учебником. После прочтения текста и ответов на контрольные вопросы организуется заключительная беседа, учитель ставит дополнительные контрольные вопросы и обобщает изученное на соответствующем уроке с помощью учеников.

Список использованных источников:

1. Байраш Е.Н. Методическая разработка. Формирование информационной культуры школьников в процессе обучения географии. school59.edu.yar.ru\творчество...raboti...bayrash.doc
2. Барина И.И., Карташева Т.А. Методическое пособие. География. 5 класс. Начальный курс. М.: Дрофа, 2014 г. с. 7
3. Гендина Н.И. Косолапова Е.В. Основы информационной культуры школьника. Учебно-методический комплекс. М.: РШБА, 2012 г.
4. Громова Т.П. Методическое пособие. География. 6 класс. Начальный курс. М.: Дрофа, 2015 г. С. 12.
5. Киселева Т.Г. Диагностика и формирование информационной компетентности средствами учебного предмета. biologist.ucoz.ru\satobrz_i_oput/inform_cult/...
6. Кривенко О.В. Информационная компетентность учащихся как качественная характеристика школьного географического образования. // Научный журнал "Фундаментальные исследования" Российская Академия Естествознания №1, 2008 г.

Полецук С.В.

**ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ
АРҚЫЛЫ ГЕОГРАФИЯНЫ ОҚЫТУ**

Аңдатпа. Оқыту әдістемесі үнемі жетілдірілуде арнайы білім беру ортасын, құзыреттілік тәсілді енгізу, оқыту әдістері өзгерістер, функционалдық сауаттылық көрсеткіштерін пайдалану жасау арқылы оны шешу әдістерін сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту.

Poleshchuk S.V.

THE USE OF MODERN TECHNOLOGIES TEACHING GEOGRAPHY LESSONS

Аннотация. Методика обучения постоянно совершенствуется путем внедрения специальной образовательной среды, компетентностного подхода, изменения методов обучения, использования показателей функциональной грамотности путем создания методов ее решения на уроках развития функциональной грамотности учащихся.

УДК 372.881.1

Рахимбекова К.Т.

Студентка группы Дин-19-1к

ЧУ «Академия «Volashaq», г.Караганда, Республика

Казахстан

Email :Kamila_960725@mail.ru

ОБУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА НА ОСНОВЕ КОМПЬЮТЕРНЫХ ПРОГРАММ

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы о обучении ИКТ в начальных классах. современное обучение и ее свойства, полезность ИКТ как для детей, так и для учителя.

Изменения в Казахском образовании и преобразования в обществе требуют от школьного педагога нового подхода к процессу обучения. В современных условиях жизни недостаточно просто владеть набором знаний, умений и навыков, надо уметь их приобретать все в большем объеме, уметь применять их в реальной жизни, реальной ситуации. В современном динамично развивающемся информационном обществе нужны даже не столько сами знания, сколько умение добывать их и умение самостоятельно добытые знания применять во всевозможных ситуациях.

Информационно-коммуникационные технологии в настоящее время, являются одним из основных способов изучения, освоения и закрепления материала в начальных классах. Когда я училась в начальной школе, икт не использовались так широко как сейчас, средних и старших классах на компьютерные программы, проекторы и интерактивные приложения мы смотрели как на что-то из другого измерения, с интересом и опасением приступали к работе с ними.

На сегодняшний день, ребенок настолько часто встречается с всевозможных гаджетов, что удивить его чем-то трудно. Однако с другой стороны ученик настолько привык получать информацию в электронном виде, что обучение в начальных классах с использованием икт способствует активному вовлечению его в учебный процесс и мотивирует к познанию чего-то нового.

Несомненно, учитель начальных классов должен в совершенстве владеть икт и грамотно применять их на каждом уроке. Насколько я знаю, большинство современных школ оборудованы необходимыми для начальных классов устройствами, это и интеллектуальные доски, и проекторы, и компьютеры, с помощью которых осуществляется практически каждый урок в начальных классах.

Современная система образования предусматривает использование самых различных инновационных технологий. Развитие новых информационных технологий в образовании стимулирует разработку программных средств и приложений, реализующих методологические идеи, связанные с полуавтоматическим или автоматическим доступом к учебной информации, проверкой правильности полученных результатов, оценкой начальной и текущей подготовки и.т.д.

Аудиовизуальная информация, предоставляемая с помощью технических средств, позволяет использовать дополнительные по сравнению со стандартными, классическими занятиями эффекты психологического воздействия на студентов (размер шрифта, рисунка, цветовую гамму и т.д.). Они облегчают запоминание и понимание изучаемого материала. Такими программами, помогающими в изучении дисциплин, являются:

-вводная лекция – это учебный видеофильм или лекция, которую читает признанный специалист в данной области знаний.

-модульная лекция – это лекция, которую читает по спутниковому телевидению высококвалифицированный преподаватель-предметник.

-модульная слайд-лекция – представляет собой закадровый голос лектора, сопровождаемый набором слайдов (от 100 до 200 на лекцию), дающих текстовую и графическую поддержку лекции.

Используя современные технологии, которые позволяют решить и «пространственную» проблему – во время обучения знакомить учащихся с «натуральными объектами», которые они будут создавать, или системами, в которых используются теоретические принципы, только что ими изученные. Таким образом, телевидение и видеоконференцсвязь вносят значительный вклад в изучение разных дисциплин. В настоящее время информационные технологии проникают во все сферы жизнедеятельности. Образование не может стоять в стороне и информационные технологии в образовательном процессе должны занять подходящее им место.

Новые технологии не заменят учителей, учебников или класс, они помогают поставить в центр внимания обучение учащихся, создают новые возможности для развития всей системы образования. Не развитие технологий ради технологий, а использование их для поддержания и развития интереса к знаниям и учебе учащихся – актуальная задача современного образования.

Средства ИКТ создают благоприятные возможности на уроках английского языка для организации самостоятельной работы обучающихся. Они могут использовать компьютерные технологии как для изучения отдельных тем, так и для самоконтроля полученных знаний. Причём компьютер является самым терпеливым педагогом, способным сколько угодно повторять любые задания, добываясь правильного ответа и, в конечном счёте, автоматизировать отрабатываемый навык.

Рахимбекова К.Т.

КОМПЬЮТЕРЛІК БАҒДАРЛАМАЛАР НЕГІЗІНДЕ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУ

Аңдатпа. Мақалада бастауыш сыныптарда АКТ-ны оқыту мәселелері қарастырылған. заманауи білім беру және оның сипаттамалары, балалар үшін де, мұғалімдер үшін де АКТ пайдалылығы.

Rakhimbekova K.T.

TEACHING ENGLISH BASED ON COMPUTER PROGRAMS

Annotation. The article deals with the issues of teaching ICT in the primary grades. modern education and its characteristics , the usefulness of ICT for both children and teachers .

ӘОК 37

Сатывалдинова Г.А.

Бастауыш сынып мұғалімі

«Әл-Фараби атындағы мектеп-гимназиясы» КММ

Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ ҚҰЗЫРЕТТЕРІНІҢ БІРІ РЕТІНДЕ ДАМУЫ

Аңдатпа. Қай замандарда да мектеп қоғамның әлеуметтік, экономикалық және мәдени салаларындағы өзгерістерге икемделіп отырған. Әр кезеңге сай оқыту теориялары, оқыту процесін ұйымдастыру мәселелері де өзгеріп, жаңа сұраныстарға да жауап берердей бейімделген. Білім беру саласындағы оқыту процесін ізгілендіру, оның практикалық бағыттылығын күшейту мақсатында біраз шаралар жасалды. Олар «инновациялық процесс» немесе педагогикалық жаңалықтарды енгізу деп жүрміз.

Бүгінгі таңда педагогикалық білім беру жүйесінде жүріп жатқан инновациялық процестер жоғары білімді, интеллектуалды дамыған тұлғаны даярлау мәселесін өткір қойып отыр.

Ғылыми - техникалық прогресс 21 ғасырдағы адамға белгілі бір талаптарды қояды: ол тек жасампаз ғана емес, шығармашылық және интеллектуалды дамыған жасампаз болуы керек, сондықтан қазіргі заманғы мектеп мұндай адамның қалыптасуымен айналысуы керек, онда студенттерге жеке көзқарас принциптері олардың жеке даму траекториясын ескере отырып жүзеге асырылады. Онда адамның өзін-өзі анықтауы мен өзін-өзі жүзеге асыруын қамтамасыз етуге бағдар беріледі. Бұл міндеттерді математика сабақтарында дамытушылық оқыту арқылы жүзеге асыруға болады.

Математикалық білім-бұл жаппай оқыту жағдайында ғасырлар бойы сыналған интеллектуалды даму құралы. Даму жоғары сапалы математикалық білім беруде қабылданған теорияны жүйелі, дидактикалық ұсынумен және жақсы таңдалған есептерді шешумен қамтамасыз етіледі. Математика-бұл нақты әлемнің ең жалпы және іргелі құрылымдары туралы ғылым, ол барлық жаратылыстану ғылымдары мен заманауи технологиялар үшін іргелі идеялардың маңызды көзі болып табылады. Адамзаттың барлық ғылыми-техникалық прогресі математиканың дамуымен тікелей байланысты. Сондықтан, бір жағынан, математиканы білмей, әлем туралы барабар түсінік қалыптастыру мүмкін емес.

Екінші жағынан, математикалық білімді адамға ол үшін кез-келген жаңа объективті мәселелерге ену оңайырақ. Математика практикалық міндеттерді сәтті шешуге мүмкіндік береді: Отбасылық бюджетті оңтайландыру және уақытты дұрыс бөлу, статистикалық, экономикалық және логикалық ақпаратты сыни тұрғыдан бағыттау, ықтимал іскери серіктестер мен ұсыныстардың кірістілігін дұрыс бағалау, практикалық тапсырмалар үшін инженерлік және техникалық есептеулер жүргізу. "Математика" оқу пәні тек тәрбиелік әлеуетке ие: ол зияткерлік дұрыстығын, сыни ойлауды, негізделген және негізсіз пікірлерді ажырата білуге, ұзақ ақыл-ой белсенділігіне үйретеді. Математиканы сәтті үйрену басқа оқу пәндерін оқуды жеңілдетеді және жақсартады.

Қазақстан Республикасының Білім беру практикасында қалыптасқан математикалық білім беру дәстүрлері қазіргі жағдайда Математиканы оқыту сапасын жетілдіруге бағытталған инновациялармен күшейтілуде. Математиканы оқытудағы инновациялар өмірлік дағдылардың құрамдас бөлігі ретінде математикалық сауаттылықты өзектендірумен байланысты.

Математикалық сауаттылық-бұл адамның өзі өмір сүретін әлемдегі математиканың ролін анықтау және түсіну, жақсы негізделген математикалық пайымдаулар айту және математиканы қазіргі және болашақтағы шығармашылық, қызығушылық пен ойлау азаматына тән қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін пайдалану қабілеті.

Математикалық сауаттылықты меңгерген оқушылар:

- қоршаған шындықта пайда болатын және математика арқылы шешілуі мүмкін мәселелерді анықтаңыз;

- бұл мәселелерді математика тілінде тұжырымдау;
- математикалық фактілер мен әдістерді қолдана отырып мәселелерді шешіңіз;
- қолданылған шешім әдістерін талдау;
- қойылған проблеманы ескере отырып, алынған нәтижелерді түсіндіру;

Шешім нәтижелерін тұжырымдау және жазу.

Оқушылардың математикалық сауаттылығының жағдайы математикалық құзыреттіліктің даму деңгейімен сипатталады. Математикалық құзыреттіліктің үш деңгейі қабылданды.

1. Ойнату. Бұл белгілі фактілерді, стандартты әдістерді таныс жағдайда тікелей қолдану, математикалық объектілер мен қасиеттерді тану, стандартты процедураларды орындау, белгілі алгоритмдер мен техникалық дағдыларды қолдану, стандартты, таныс өрнектер мен формулалармен жұмыс істеу, есептеулерді тікелей орындау.

2. Байланыстарды орнату. Ол типтік емес, бірақ студенттерге таныс немесе аз ғана дәрежеде белгілі болғаннан асып түсетін мәселелерді шешуге арналған репродуктивті қызметке негізделген. Мәселенің мазмұны математиканың қай бөлімінің материалын қолдану керектігін және қандай белгілі әдістерді қолдану керектігін көрсетеді. Әдетте, бұл мәселелерде шешімді түсіндіруге көбірек талаптар қойылады, олар тапсырмада сипатталған жағдайдың әртүрлі көріністері арасында байланыс орнатуды немесе тапсырмалар жағдайында мәліметтер арасында байланыс орнатуды қамтиды.

3. Пайымдау. Математикалық құралдарды таңдауда белгілі бір түйсік, рефлексия және шығармашылық, математика курсының әртүрлі бөлімдерінен білімді біріктіру, іс-әрекет алгоритмін тәуелсіз дамыту қажет. Тапсырмалар, әдетте, көбірек деректерді қамтиды, студенттерден көбінесе үлгіні табу, жалпылау және түсіндіру немесе нәтижелерді негіздеу қажет.

Алайда, құзіреттілікті тек пәндік білімнің, дағдылардың жиынтығы ретінде түсіндіруге болмайды. Бұл оқу мен өмірлік тәжірибе нәтижесінде алынған жаңа сапа, оқушының білімі мен дағдыларын оқыту сапасының интегралды сипаттамаларының спектрімен, оның ішінде алған білімі мен дағдыларын күнделікті тәжірибеде туындайтын мәселелерді шешуге қолдана білуімен байланыстырады.

Бастауыш сыныптарда математикалық білімді игеру тек пәндік ғана емес, сонымен қатар жеке нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік беретін әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастыруға арналған. Математика құралдарымен бастауыш сынып оқушылары қоршаған әлемді сипаттау үшін математикалық ұғымдарды қолдана білуді дамытады.

Процестер, құбылыстар және т.б. туралы білімді жүйелеу. оқушылардың математикалық білім арқылы өз қызметінің негізгі мақсаттары мен бағыттарын өз бетінше анықтауға, символдармен және белгілермен танысуға, пікір білдіруге және өз пікірін қалыптастыруға үйренеді, мұғалімнің жетекшілігімен қарапайым этикалық нормаларды игереді.

Бастауыш білім берудің барлық кейінгі кезеңдерінен айтарлықтай айырмашылықтары бар, оның барысында жүйелі курстар оқытылады, сондықтан мұғалім өз жұмысында инновациялық технологиялардың әдістері мен формаларын үнемі қолдануы керек.

Функционалды дамыған тұлғаны тәрбиелеу үшін мыналар қажет:

- Оқыту әрекеттік сипатта болуы тиіс.
- Оқу үдерісін қызмет нәтижелері үшін дербестік пен жауапкершілікті дамытуға бағыттау қажет.

- Оқушыларға мақсатқа жету үшін тәжірибе жинауға мүмкіндік беру.

- Бағалау ережелері анық болуы керек және оқу процесінің барлық қатысушыларына түсінікті болуы керек.

- Тұлғаға бағытталған технологияларды пайдалану: жобалау-зерттеу қызметі, денсаулық сақтау технологиясы, дамытушылық оқыту, сыни ойлау технологиясы, оқытудың деңгейлік саралануы, ақпараттық және коммуникативтік технологиялар, ақыл-ой білімін кезең-кезеңмен қалыптастыру технологиясы.

- Ата-аналардың педагогикалық мәдениетін арттыру.

Біздің мектеп үшін-бұл функционалды сауатты тұлғаны қалыптастыру процесінде дамудың және нәтижеге жетудің негізгі жолдары. Бұл тұжырымдаманы бірінші жыл емес, біз математикалық сауаттылықты игеруде белгілі бір нәтижелерге қол жеткіздік.

Біздің мектептің оқушылары түрлі халықаралық математикалық конкурстар мен олимпиадаларға белсенді қатысады. Жыл сайын оқушылар республикалық "Ақбота", "Кенгуру-математика барлығы үшін" сайыстарына қатысады. Кіші Академиядағы ғылыми-зерттеу жобалары байқауының қатысушылары өздерін жақсы жағынан көрсетті.

Оқушылардың зияткерлік қабілеттерін дамытуда "Біздің айналамыздағы Математика" математикасының вариативті сағаты үлкен рөл атқарады, оның аясында шығармашылық белсенділік қалыптасады: жаңа шешімдерді іздеу және табу. Ұсынылған курстың міндеті нақты білім мен дағдыларды игеру емес, ақыл-ой қабілеттерін дамыту болып табылады. Бұл курс баланың жеке басының дамуына қолайлы мүмкіндіктер беретін мазмұны мен күрделілігі жағынан әртүрлі міндеттерге негізделген. Сонымен қатар, пәнге танымдық қызығушылықты дамыту және әр оқушы үшін сәттілік жағдайларын жасау жүріп жатыр.

Математикаға дарынды балаларға арналған сабақтар дәстүрлі емес түрде өткізіледі. Оқушылармен қарым-қатынас проблемалық-диалогтық аспектіде құрылады, уақыттың көп бөлігі тәуелсіз жұмысқа және оқушы таңдаған шешімнің дұрыстығын растауға жұмсалады. Сабақтарда стандартты емес ойлау бағыты, қойылған мәселеге жауап табудың бірнеше жолын анықтау, шешімнің логикалық тұжырымдалған және қысқаша жазылған жазбасы құпталады.

Мектеп шахмат үйірмесінің жұмысы функционалды сауатты тұлғаның дамуы мен қалыптасуына үлкен көмек болды. Мұнда негізінен жұмыс оқушылардың аналитикалық қабілеттерін қалыптастыруға бағытталған.

Математиканы меңгеру деген нені білдіреді? Бұл стандартты ғана емес, сонымен бірге белгілі Тәуелсіздік ойлауын, ақыл-ойды, өзіндік ерекшелікті, тапқырлықты қажет ететін мәселелерді шеше білу".

Осылайша, барлық өткізілетін іс-шаралар математика мен басқа да пәндерді оқу процесінде оқушылардың қазіргі қоғамдағы адамның толыққанды жұмыс істеуі үшін қажетті сыни, логикалық ойлау, қиялын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізуге туралы. ҚР 2011 жылғы 24 қазандағы № 487 –IV Заңы: – Алматы, 2012.
2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 – 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары. ҚР Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 қаулысы;
3. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 - 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын бекіту туралы
4. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы
5. ҚР білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. 2019ж қаңтар

Сатыбалдинова Г.А.

РАЗВИТИЕ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ КАК ОДНА ИЗ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. Во все времена школа подстраивалась всем изменениям, происходящим в социальной, экономической и культурной сферах общества. И теория обучения, и организация учебного процесса меняется в соответствии с изменениями, которые происходят в социуме. С целью гуманизации процесса обучения в области образования и в целях усиления его практической направленности был проведен ряд мер. Это «инновационный процесс» или внедрение педагогических новшеств.

Satybaldinova G.A.

THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICAL LITERACY OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN AS ONE OF THE KEY COMPETENCIES OF EDUCATION

Annotation. In any time the school adjusted social, economical and cultural changes. According to every time changes and adjusted needs of the educational theories, organization of educational process. In the field of knowledge a lot of affairs were made to foster educational process and it's practical direction. We called them "innovational process" or including pedagogical news.

Сергеева О.И., Жунусова Г.К.
учителя начальных классов,
КГУ «ОШ № 54» г.Караганда, Республика Казахстан
Касенуалиева А.К.
учитель начальных классов
КГУ «ОШ № 17» г.Караганда, Республика Казахстан

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

***Аннотация.** В статье авторы отмечают, что именно младший школьный возраст является самым продуктивным для развития логического мышления. Данная статья обусловлена тем, что в младшем школьном возрасте учащиеся располагают существенными резервами развития. В данном возрасте у детей начинается перестройка всех их познавательных процессов. Поэтому логическое мышление, формирующееся на базе образного, представляет собой высшую стадию развития детского мышления, а также представили педагогические условия развития логического мышления младших школьников по математике.*

Важными направлениями работы по повышению качества образования являются обеспечение равного доступа всех участников образовательного процесса к лучшим образовательным ресурсам и технологиям; удовлетворение потребностей учащихся в получении образования, обеспечивающего успех в быстро меняющемся мире; формирование в общеобразовательных школах интеллектуально, физически и духовно развитого гражданина Республики Казахстан.

Все это заложено в основу законодательства в области образования: Закона Республики Казахстан «Об образовании», а также государственного общеобязательного стандарта среднего образования (начального, основного среднего, общего среднего образования) [1].

Проблема организации учебно-познавательной деятельности является одним из приоритетов в педагогике. Его актуальность обусловлена поиском и разработкой успешных средств обучения и воспитания молодого поколения.

В процессе обучения в качестве основы развития младших школьников рассматривается их учебно-познавательная деятельность, которая воспринимается как особая форма деятельности ребенка, направленная на изменение себя как субъекта обучения. Основной целью данной системы обучения является создание условий для того, чтобы ребенок стал субъектом, заинтересованным в самоизменении.

В современной школе идет интенсивный поиск путей усиления развивающегося направления традиционной классно-урочной системы, в которой рациональная познавательная деятельность учащихся должна занимать центральное место и ведущее место.

Особая значимость проблемы организации деятельности заключается в том, что, являясь рефлексивно-трансформационной реальностью, обучение направлено не только на восприятие учебного материала, но и на формирование у учащегося отношения к познавательной деятельности.

В то же время, как показывает практика школьного обучения, многие учителя начальных классов не всегда уделяют достаточного внимания развитию логического мышления и считают, что все необходимые навыки мышления развиваются самостоятельно с возрастом. Такая ситуация приводит к замедлению роста логического мышления детей в начальных классах и, как следствие, к их интеллектуальным способностям, что впоследствии не может негативно сказаться на динамике их личностного развития [2].

Поэтому у детей младшего школьного возраста существует объективная необходимость поиска условий, способствующих эффективному развитию логического мышления, значительному повышению уровня усвоения детьми учебного материала, совершенствованию современного начального образования, без увеличения учебной нагрузки на детей.

Условие-правила, установленные для той или иной сферы жизни, деятельности; ситуация для какой-либо деятельности, ситуация, в которой что-либо происходит.

Особую роль в младшем школьном возрасте играет развитие мышления. С началом обучения мышление становится центром психического развития ребенка и становится определяющим в системе других психических функций, которые под его влиянием приобретают интеллектуальный, сознательный и волевой характер [3].

Мышление ребенка младшего школьного возраста находится на переломном этапе развития. В этот период осуществляется переход от наглядно-образного к словесно-логическому, концептуальному мышлению, что придает психической деятельности ребенка двойственный характер: конкретное мышление, связанное с реальной действительностью и непосредственным наблюдением, уже подчинено логическим принципам, но абстрактное, формально-логическое мышление еще не доступно детям.

Таким образом, на наш взгляд, на уроках математики целесообразно выделить следующие условия, способствующие развитию логического мышления детей.

Условия организации:

- 1) целенаправленное и системное формирование у учащихся навыков реализации логических приемов (С. Д. Забрамная, И. А. Подгорецкая и др.);
- 2) обеспечение преемственности между детским садом и школой;
- 3) организация развивающей среды.

Психолого-педагогические условия:

- 1) учет возрастных и индивидуальных особенностей детей младшего школьного возраста;
- 2) учет психологических закономерностей процесса усвоения знаний;
- 3) реализация активного и личностно-ориентированного подхода к развитию логического мышления.

Методические условия:

- 1) выбор специальных заданий по математике, направленных на развитие логического мышления младших школьников;
- 2) методические рекомендации по развитию логического мышления детей раннего возраста.

Педагогическими условиями развития логического мышления у детей младшего школьного возраста является, прежде всего, использование различных средств и методов обучения.

Процесс обучения предполагает целенаправленное управление умственной деятельностью учащихся, что ведет к прогрессу учащихся в умственном развитии. Развитие происходит в деятельности, поэтому учащимся необходимо создать условия для соответствующей деятельности, показать сложную картину поиска решения, всех трудностей данной работы.

В этом случае учащиеся становятся активными участниками процесса поиска решения, начинают понимать источники возникновения решения. В результате они легко усваивают причины ошибок, трудностей, оценивают метод найденного решения и ход логических мыслей, а без него не могут войти в доверие.

Системное развитие логического мышления должно быть неотделимо от урока, каждый ученик должен участвовать в решении не только стандартных задач, но и задач развивающего характера (активных или пассивных) [4].

На уроках математики необходимо систематически использовать задачи, способствующие целенаправленному развитию логического мышления учащихся, их математическому развитию, формированию познавательного интереса и самостоятельности. Такие задачи требуют от школьников наблюдательности, креативности и оригинальности.

Эффективное развитие логического мышления учащихся невозможно без применения в учебном процессе задач на сообразительность, юмор, математические ребусы.

В качестве средства развития логического мышления могут выступать развлекательные задачи (задания на «обдумывание», загадки, нестандартные задания, логические задания).

Как известно, развитие ребенка происходит только в процессе деятельности; чем активнее деятельность, тем успешнее развитие.

Следовательно, логическое мышление не может развиваться вне активной деятельности ученика и развиваться без собственных усилий. Это означает, что важным условием развития логического мышления младших школьников является вовлечение их в активную поисковую деятельность.

Изучая систему Д.Б. Эльконина, В.В. Давыдова, можно сделать следующие выводы: в обучении учащихся развитию логического мышления детей педагог должен давать такие задания, в которых дети самостоятельно делают выводы, формулируют правила в зависимости от своих

возможностей, а самое главное, что в этой системе нет «баланса», то есть развитие - это индивидуальный процесс, поэтому результаты не могут и не должны быть одинаковыми у разных учащихся [5].

Таким образом, можно сделать вывод, что для полноценного развития мышления учащихся необходимо создать условия, позволяющие учащимся учиться, узнавать что – то новое, понимать различные проблемы, явления, строить логическое решение, делать поэтапные, самостоятельные выводы и, как следствие, развивать все мыслительные операции, и этому могут способствовать системы обучения, в основе которых лежат такие понятия, как самостоятельность, изменчивость, способствующие самореализации учащихся, развитию личности.

Список использованных источников:

1. «Закон Об образовании» Республики Казахстан (от 23 августа 2012 года №1080)
2. Гальперин П.Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий / П.Я. Гальперин. – Москва-Воронеж // Психология как объективная наука: избранные психологические труды / П.Я. Гальперин; ред. А.И. Подольский. – Москва: Институт практической психологии; Воронеж: Издательство НПО 'МОДЭК', 1998. – С. 272-317.
3. Артемов А.К. Развивающее обучение математики в начальных классах. – Самара: СГПУ, 1997.- 120с.
4. Левитес В.В. Развитие логического и алгоритмического мышления младшего школьника // Начальная школа плюс до и после. - 2006. - №9. - с. 15-23.
5. Эльконин Д.Б. Психическое развитие в детских возрастах. - М.: Издательство «Институт практической психологии»; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1997.- 416 с

Сергеева О.И., Жунусова Г.К., Касенуалиева А.К.

**МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ
ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУЫН ДАМУЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ**

Аңдатпа. Мақалада авторлар бұл логикалық ойлауды дамыту үшін ең өнімді болып табылатын кіші мектеп жасы екенін айтады. Бұл мақала бастауыш мектеп жасында студенттердің айтарлықтай даму резервтері бар екендігіне байланысты. Бұл жаста балалар барлық танымдық процестерді қайта құруды бастайды. Сондықтан бейнелі ойлау негізінде қалыптасқан логикалық ойлау балалар ойлауының дамуының ең жоғары сатысы болып табылады, сонымен қатар математикадан жас оқушылардың логикалық ойлауын дамытудың педагогикалық шарттарын ұсынды.

Sergeeva O.I., Zhunusova G.K., Kasenualieva A.K.

**PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF LOGICAL THINKING OF
YOUNGER SCHOOLCHILDREN IN MATHEMATICS LESSONS**

Annotation. In the article, the authors note that it is the younger school age that is the most productive for the development of logical thinking. This article is due to the fact that at primary school age, students have significant reserves of development. At this age, children begin to rebuild all their cognitive processes. Therefore, logical thinking, which is formed on the basis of figurative thinking, represents the highest stage of the development of children's thinking, and also presented pedagogical conditions for the development of logical thinking of younger schoolchildren in mathematics.

ӘОК 37

Сүлеймен А.Е., Бүркітсетер Н., Төлеуова Қ.М.

Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжі,
дене тәрбиесі пәнінің оқытушылары, Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ АЛАТЫН ОРНЫ

Аңдатпа. XXI ғасыр- білімділер ғасыры болғандықтан, бүгінгі таңда заманымызға сай дені сау, ой өрісі жоғары, жан-жақты дамыған ұрпақ қалыптастыру мемлекетіміздің алға қойған аса маңызды міндеті болып тұр.

Тәрбие мен білімнің алғашқы дәні мектепке дейінгі тәрбие ошағында беріледі. Бала денсаулығының мықты болып, қозғалыс, дене құрылысының дұрыс жетілуі мектепке дейінгі кезеңде қалыптасады [1].

Ұлттық ойындар – қазақ халқының ерте заманнан қалыптасқан дәстүрлі ойын – сауықтардың бір түрі. Оның бастауы алғашқы қауымдық қоғамда шыққан. Ұлттық ойындар негізінде әр халық түрлі – түрлі жаттығулар жасау жолымен дене шынықтыру ісінің негізін салды. Бертін келе шынайы спорт ойындарының шығуына түрткі болды. Оның адам денсаулығына жақсартуда пайдалы аса күшті екені қилы. Ұлттық ойындар – ата – бабаларымыздан бізге байлығымыз, асыл қазынамыз. Сондықтан, үйренудің күнделікті тұрмысқа пайдаланудың заманымызға сай ұрпақ тәрбиелеуге пайдасы орасан зор. Ойын баланың алдынан өмірдің есігін ашып, ұштаса береді. В.А.Сухомлинский сөзімен айтқанда: “Ойынсыз ақыл ойдың қалыпты дамуы да жоқ және болуы да мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірмен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ұлттық ойындардың мектеп жасына дейінгі балаларға лайықтары «Көкпар», «Орамал алу», «Тақия жасыру», «Алтын қақпа», «Ақ серек-Көк серек», «Айгөлек», «Ақ сандық – Көк сандық», «Ақ сүйек» баланың көзін жұмғызып алаңдағы ағаш ішіне сүйекті лақтырып жіберіп, іздеу т.б. ойындар ойнату арқылы баланы тапқырлыққа, жылдамдыққа, шапшаңдыққа, икемділікке, батылдылыққа үйрету іске асырылады. Яғни, таңертеңгі қабылдау кезінен кешке баланың үйге қайтуына дейінгі уақыт аралығындағы күн тәртібіне сәйкес дене тәрбиесі күні бойғы тәрбие түрлерімен біртұтас сабақтас жүргізіледі. Сондықтан да, бағдарлама бойынша арнайы өтілетін тақырыптық тәрбие сәттерінің арасында әуелі дене сергіту, жұмыс соңында ырғақты қимыл – қозғалыс ойындарын өткізу көзделеді.

Ең бастысы ата-бабадан қалған өнер мен өнеге, үлгілерінің лайықтыларын баланың сана сезіміне құйып көзіне көрсете отырып, ойын арқылы бойына сіңіріп, оларды әдептілікке, мейірімділікке ізеттілікке, туысқандық пен бауырмалдыққа, үлкенге – құрмет, кішіге – қамқорлыққа баулып адамды қажеттерді ұғындыру, қалыптастыру. Бір ғажабы ойындар балалардың жан сұлулығында, тән сұлулығында жан-жақты жетілдіруге бағытталған. Өзгені былай қойғанда жан-жануарлар қалай дыбыстайды, қалай іс-әрекеттер жасайды, оларды тілімізде қалай айтады дейтін танымдық, тілдің маңызы зор мәселелерді «Қалай айтуды білесің?» ойынның өзі балалардың құлағына құйып береді. Өтеш – шақырады Есек – бақырады Күзен – шақылдайды Бақа-бақылдайды Дене тәрбиесі оқу қызметі мазмұны негізінен қимылды, ұлттық ойындардан тұрады. Ойын кезінде жасалатын қимыл-қозғалыстар балалардың ептілік, шапшаңдық, күштілік, батылдық, төзімділік қабілеттерін дамытады. Денсаулығын нығайтып, ақыл – ойын өсіреді. Ойын барысында балалар бір-бірімен жақын араласып, тату, ұйымшыл болып өседі. Сонымен бірге ойын ойнау негізінде бала:

- көңілді болып жақсы демалады;

- денесі қимылдап, бойы сергиді, миы тынығады; – ойынға қатысушылар бір-бірін тез түсінеді, ұйымшылдыққа үйренеді.

Ұлттық ойын ойнатудың негізгі мақсаты :

- балалардың денсаулығын нығайту;

- денені шынықтыру;

- мәдениетін қалыптастыру;

- өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі жетілдіру.

Ойынды ойнату мен үйретудің міндеттері:

- қажетті дене қозғалыс дағдыларын, танымдық-қозғалыс белсенділігін арттыру;

- қалыптастыратын дене жаттығуларының негізгі түрлерімен балаларды таныстыру;

- денсаулықты нығайтуға бағытталған қозғалыс әрекеттерімен дене жаттығуларының негізгі түрлерін балаларға меңгерту;

- қызығушылығын қалыптастырып дамыту;

Ойын – балалар үшін айналасындағыны танып-білу тәсілі. Балалар ойындарының тәрбиелік маңызын жоғары бағалай келіп, А.С. Макаренко былай деп жазды: «Бала ойында қандай болса - өскен соң жұмыста да көп жағынан ұқсас болады. Сондықтан келешек қайраткер азаматты тәрбиелеу алдымен ойыннан басталады».[2]

Ұлттық ойын баланың дамып жетілуіне, адамгершілік қасиеттерінің артуына, психикасына да тигізетін әсері мол. Ұлттық ойындар арқылы өз халқының тарихын, жерін, даму сатысын, әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін, қонақ жайлылығын айқындап көруге болады. Балаларға ұлттық

ойындарды үйрету арқылы әділдікке, достыққа, сыйластыққа, кішіпейілділікке тәрбиелей отырып, яғни адамгершілік қасиеттері де қалыптастырылады. Басқа ойындар сияқты қазақтың ұлттық ойындар тәртібін бұлжытпай орындауы баланың ойын барысында тәртіп сақтауы, баланы осы кезден бастап тәртіпке, әділдікке, жинақылыққа баулиды, адал, қайырымды, өжет болуға тәрбиелейді.

Ұрпақ тәрбиесі жайындағы озық ұлттық мұраны бүгінгі тәлім-тәрбие жұмысына пайдалана отырып, атадан балаға жалғасып келе жатқан әдет-ғұрыпымызды, салт- дәстүрімізді, тілімізді, дінімізді қадірлеуді балаға сәби кезінен қалыптастырған жөн.

Сондықтан да баланың танымын алғашқы күннен бастап дамытудың, бойында оқыту мен тәрбиелеудің негізін қалыптастырудың құралы-ойын әрекеті, яғни ойын баланың жетекші әрекеті. Бірақ, ойын тек қана балаларды қызықтырып уақыт өткізудің құралы болмай, балаға берілетін білім мен тәрбиенің құнды негізі болуы ерек. Яғни, оқыту-тәрбиелеу жұмысын бағдарлама алаптарына сәйкес ойын үрінде ұйымдастыра отырып, баланың логикалық ойлау қабілетін арттыруға жағдай жасау негізгі міндет. Бала ойын барысында айнала құбылыс сырын танып сезінеді, себеп-салдарлық байланысты және тәуелділікті анықтауға тырысады.

Жалпы, қазақтың ұлттық ойындарының қай-қайсысының да қоғамдық және әлеуметтік мәні зор. Бұған қоса, ұлттық ойындар қазақ халқының о бастан ерекше мәдениеті болғанын айқындайды. Ата-бабаларымыз ұлттық ойындар арқылы ұрпақтың береке-бірлігі мен ынтымағын жарастырып отырған. Шындығына келсек, адамның өмір сүруінде қазақтың ұлттық ойындарының атқаратын маңызы ерекше. Басқаны былай қойғанда, әр ұлттық ойын оған қатысушыны өмір сүруге бейімдеп ғана қоймай, қиындықтан қорықпай, қарсы тұра білуге үйретеді. «Педагогикалық технология», «тәрбие технологиясы» ұғымдары, ерекшеліктері. Тәрбие жұмысын жүзеге асырудың теориялық, әдістемелік және технологиялық деңгейлері. Тәрбие технологияларының өзіндік белгілері. Тәрбиелік технологиялар тиімділігінің педагогикалық шарттары. Тәрбие технологияларының жіктелуі: В.П. Беспалько, М.В. Кларин, Ф.А. Мустаева, Л.Е. Никитина, И.П. Подласый, Г.К. Селевко. Тәрбие технологиясының әр алуан саласындағы тәрбие жұмыстарының ерекшеліктері. Мектеп пен сыныптағы тәрбиелік іс-шараларды жоспарлау мен ұйымдастыру технологиясы және оның технологиялық алгоритмі. Ойын технологиясы. Ұжымдық шығармашылық істер технологиясы. А.С. Макаренко, В.А. Караковский, Л.В. Байбородова, Н.Е. Шуркова, Н.Ф. Голованова еңбектеріндегі теориялық ережелер және тәрбие жұмысының әдістемесі. Халықаралық балалар ынтымақтастығын нығайту және дамыту бойынша жұмыстардағы инновациялық тәрбиелік технологиялар. Тәрбие жұмыстарын жоспарлау – оқушылар тұлғасы мен балалар ұжымын дамытуды болжау үдерісі және сынып пен мектептегі, тәрбие жұмыстарының стратегиясын анықтау. Жоспарлаудың қызметтері. Жоспарлауға қойылатын талаптар және жоспарлаудың түрлері. Педагогикалық моделдеу қағидалары – сынып жетекшісі іс-әрекетінің негізі. Жалпы мектептік тәрбие жұмыстарының жоспары, оның құрлымы мен мазмұны. Сыныпта тәрбие жұмыстарының жоспарлаудың формалары мен әдістері мен тәсілдері. Тәрбие жұмыстарының болашақтағы жоспарын дайындау алгоритмі. Тәрбие жұмыстары жоспарының мазмұны мен құрлымы. Тәрбие жұмысының алуан түрлі формалары мен жоспарлау. Тәрбие жұмыстарын жоспарлау үдерісінде педагогикалық және оқу оқушылар ұжымының өзара әрекеттестігі. Тәрбие жұмыстарының жоспарлауға атааналардың қатысуы. [5]

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Жантану атауларының түсіндірме сөздігі. — Алматы: "Сөздік-Словарь", 2006. - 384 б.
2. Ж.Қоянбаев, Р.Қоянбаев. Педагогика.-Алматы, 1998, 2000.
3. Е.Сағындықұлы. Педагогика. - Алматы, 1999.
4. С.Қалиев, Ш.Майгаранова, Г.Нысанбаева, А.Бейсенбаева. Оқушылардың тұлғалық қасиеттерін дамытудың педагогикалық негіздері. - Алматы, 2001.
5. А.С.Макаренко. Тәрбие мақсаты. – М 1958.

Сүлеймен А.Е., Бүркітсетер Н., Төлеуова Қ.М. РОЛЬ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИГР В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ

Аннотация. *Поскольку XXI век – век интеллектуалов, сегодня важнейшей задачей нашего государства является создание современного, здорового, интеллигентного и развитого поколения.*

Suleimen A.E., Burkitseter N., Toleuova K.M.
THE ROLE OF NATIONAL GAMES IN THE UPBRINGING OF CHILDREN

Annotation. Since the XXI century is the century of intellectuals, today the most important task of our state is to create a modern, healthy, intelligent and developed generation.

УДК 373.24

Таликова Г.Т.
старший преподаватель
Академии «Bolashaq», г. Караганда Республика Казахстан
Мусина Б.Б.
Воспитатель, Детский сад «Одарёшка» г. Караганда Республика Казахстан

**ДИАГНОСТИКА УРОВНЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ
ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА**

Аннотация. В дошкольном возрасте формируются элементарные представления и знания основы конкретных представлений и знаний о природе. Окружающий нас мир имеет большие возможности для разнообразной деятельности детей. Осознавая важность значения природы для детей дошкольного возраста, мы определили приоритетное направление – экологическое воспитание дошкольников. Авторы предлагают диагностику уровня экологического развития детей старшего дошкольного возраста, продемонстрировали результаты констатирующего эксперимента двух групп.

В настоящее время в условиях перехода Республики Казахстан на модель устойчивого развития, экологическое образование и воспитание приобретает приоритетное значение.

В Казахстане имеется определенный опыт по созданию научно-теоретических основ непрерывного экологического образования: «Концепция экологического образования и воспитания учащихся в школах», «Программа экологического образования», «Национальная стратегия экологического образования и воспитания в Республике Казахстан», разработки ученых в области совершенствования экологического образования. Так, вопросы экологического развития подрастающего поколения в Казахстане исследовались в трудах А.Е. Манкеш, С. Соляник, Д.Ф. Шарафутдинова, Н.М. Стукаленко, В.И. Фурсова, Т. Алимбаева, А. Байсеновой, Ж. Шиндебаева, И.О. Байтулиной, Бельгибаевой Г. К. и многих других.

Экологическое воспитание имеет отчетливые внешние проявления, а именно: ценностное отношение к природе, к себе и к другим людям как части природы, к вещам и материалам природного происхождения. Ценностное отношение к природе базируется на элементарных знаниях, которые и обозначают мотивы поступков и поведение дошкольников [1].

Экологические знания – это, прежде всего, знания о взаимосвязи между растениями и животными и средой их обитания; между людьми, животными и растениями, а также способами использования природных ресурсов. Обязательным компонентом процесса формирования экологической культуры являются знания и умения, а конечным результатом – соответствующее отношение к окружающему миру.

Было проведено педагогическое исследование по изучению уровня экологического развития дошкольников.

На этапе констатирующего эксперимента было поставлено ряд задач:

1. Выявить уровень знаний детей о мире животных и растительный мир, о неживой природе, о временах года.
2. Определить морально-ценностное отношение к природе у детей старшего дошкольного возраста.
3. Выявить у детей практические навыки бережного отношения к объектам природы.

Экспериментальную и контрольную группы составляли дети двух старших групп д/с «Одарёшка» г.Караганды, приблизительно равные по уровню развития и уровню педагогического мастерства воспитателей, в общем количестве 20 человек.

Условия проведения: в нормальной обстановке в дневное время.

Целью констатирующего эксперимента было выявление показателей экологического развития у детей старшего дошкольного возраста.

Задачи данного этапа.

Для эксперимента были подобраны следующие типы заданий:

1. Задания для определения уровня сформированности экологических знаний дошкольников.
2. Проблемные ситуации для определения морально-ценностного отношения к природе.
3. Специальные ситуации для выявления у детей практических навыков бережного отношения к природе.

Для проведения констатирующего эксперимента нами был изучен диагностируемый материал, разработанный С.Н. Николаевой. Данная методика была адаптирована к конкретному эксперименту [2].

Констатирующая диагностика проходила в спокойной и естественной для детей обстановке.

В соответствии с критериями нами было определено три уровня экологического развития: высокий, средний и низкий.

Характеристика уровней:

Высокий уровень (93-78 баллов) - знания носят обобщенный, системный характер (дошкольник не только перечисляет растения и животных, но и дает характеристику существенных признаков, объясняет значение процессов ухода за обитателями, соотносясь с их потребностями). Ребенок уверенно отвечает на поставленные вопросы, рассматривает объекты (явления) целостно; способен к обобщениям, классификации, выявлению объективных связей внутри группы предметов или явлений, может объяснить наблюдаемые в природе закономерности, привести примеры, применяет знания на практике.

Средний уровень (77-47 баллов) - имеется определенный объем фактических знаний о потребностях растений и животных, делаются попытки обосновать свои действия по уходу за ними, опираясь на знания; системность и обобщенность знаний прослеживаются слабо. Ребенок способен к установлению некоторых связей и зависимостей, однако не всегда может объяснить их; умеет анализировать предметы и явления природы, выделяет в них существенное, используя подсказку воспитателя; указывает на общую адаптацию или одну конкретную зависимость приспособленности живых организмов к среде обитания без выделения адаптивных признаков. Готов к применению знаний.

Низкий уровень (46-31 баллов) - ребенок имеет небольшие по объему, неточные знания, отвечает неуверенно, подолгу задумывается; с помощью подсказки или наводящих вопросов дает неполный ответ, перечисляя отдельные признаки объектов уголка природы; не умеет выделить существенное в объекте (явлении), не способен к установлению связей и зависимостей. Не готов к применению на практике экологических знаний.

Сравнительная гистограмма распределения детей по уровням выполнения отдельно каждого задания в контрольной и экспериментальной группах приведена на рисунке 1.

Рисунок 1. Распределение детей контрольной и экспериментальной групп по уровням выполнения заданий констатирующего эксперимента

Анализируя результаты проведенной диагностики, мы увидели, что наряду с положительными результатами имеются и отрицательные моменты. А именно, в ходе опроса было выявлено, что 3 (30%) детей контрольной и 2 (20%) экспериментальной групп показали самые худшие результаты по всем заданиям. Данные дошкольники допускали ошибки в названии представителей животного мира, при разделении их по видам. Испытуемые не смогли аргументировать свой выбор. Не соотносили представителей животного мира со средой обитания. Ребята не смогли правильно классифицировать растения по видам. Многие не смогли назвать характерные признаки растений. Многие знают условия, необходимые для жизни и роста растений, но не знают, как нужно ухаживать за ними.

Дети с трудом выделяли объекты живой и неживой природы. Неправильно называли времена года даже с помощью наводящих вопросов и карточек. Объем знаний у этих детей небольшой.

На основании полученных результатов можно сделать вывод о том, что работа по экологическому воспитанию детей осуществляется не систематически, педагогический процесс недостаточно оснащен, мало места отводится наблюдениям, практической деятельности, труду и самое важное не учитываются особенности субкультуры детства в педагогическом процессе.

Таким образом, перед нами встала задача наметить методику совершенствования работы по экологическому развитию детей среднего дошкольного возраста средствами субкультуры детства, что и обусловило проведение формирующего эксперимента в экспериментальной группе.

Список использованных источников:

1. Урунтаева Г.А. Дошкольная психология: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. - М.: Начальная школа, 2001. – 329 с.
2. Николаева С. Н. Формирование начал экологической культуры. // Дошкольное воспитание. - 1998. - № 12. - С.26-28.

Таликова Г.Т., Мусина Б. Б.

**МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ
ДАМУ ДЕҢГЕЙІН ДИАГНОСТИКАЛАУ**

Аңдатпа. Мектепке дейінгі жаста қарапайым идеялар мен білім табиғат туралы нақты идеялар мен білімнің негізін құрайды. Бізді қоршаған әлем балалардың әртүрлі іс-әрекеттері үшін үлкен мүмкіндіктерге ие. Мектеп жасына дейінгі балалар үшін табиғаттың маңыздылығын сезіне отырып, біз басымдық бағытын анықтадық – мектеп жасына дейінгі балаларды экологиялық тәрбиелеу. Авторлар үлкен мектеп жасына дейінгі балалардың экологиялық даму деңгейін диагностикалауды ұсынады, екі топтың экспериментінің нәтижелерін көрсетті.

Talikova G.T., Musina B.B.

**DIAGNOSTICS OF THE LEVEL OF ECOLOGICAL DEVELOPMENT OF OLDER
PRESCHOOL CHILDREN**

Annotation. Elementary ideas and knowledge of the basics of concrete ideas and knowledge about nature are formed at preschool age. The world around us has great opportunities for a variety of children's activities. Realizing the importance of nature for preschool children, we have identified a priority area – ecological education of preschoolers. The authors propose diagnostics of the level of ecological development of older preschool children, demonstrated the results of a ascertaining experiment of two groups.

УДК 37

Тимофеева С.А.

Учитель математики

КГУ Школа-интернат-колледж, Осакаровский район
Карагандинская область, Республика Казахстан

**ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ, МЕТОДИКИ И ТЕХНОЛОГИИ
НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ**

Аннотация. Статья посвящена проблеме формирования у учащихся основной школы умения рефлексировать, в частности, осуществлять рефлексию над информацией. В статье показана взаимосвязь обозначенных умений с потенциалами личности, что говорит о влиянии уровня сформированности рефлексивных умений на развитие личности школьника.

За последние годы произошло коренное изменение роли и места персональных компьютеров и информационных технологий в жизни общества. Без них уже невозможно представить современного человека. Всё шире используются информационные технологии и в образовательном процессе, что повышает эффективность обучения.

Применение компьютерной техники делает урок нетрадиционным, ярким, насыщенным. На этих уроках каждый ученик работает активно и увлечённо, у ребят развивается любознательность, познавательный интерес.

Один из наиболее естественных и продуктивных способов вводить новые информационные технологии в школу состоит в том, чтобы непосредственно связать этот процесс с совершенствованием содержания, методов и организационных форм обучения.

На современном этапе развития трудно представить общество без компьютеров, поэтому одной из основных задач образования является введение человека в информационное пространство. Основной задачей современной школы является повышение эффективности и качества образования, формирование информационной культуры как основы информатизации общества в целом, формирование творческой, всесторонне развитой личности. Для обучения, развития и воспитания современных детей недостаточно традиционной системы обучения. Необходимо использовать такие методы, приемы и средства обучения, чтобы ребятам на уроке было интересно. Только в этом случае повышается познавательная активность школьников, мышление начинает работать более продуктивно и творчески. Одним из средств повышения мотивации к учению, интереса к предмету, уровня знаний является применение информационных технологий.

Использование анимации, цвета, звука удерживает внимание учащихся. На таких уроках у детей интерес к предмету повышен. С помощью компьютера можно значительно повысить наглядность обучения, обеспечить его дифференциацию, облегчить проверку знаний, умений, навыков учащихся. Однако не следует думать, что применение компьютера на уроке — это залог его успешности. Необходимо тщательно продумывать структуру урока, применяемые методы, приемы и средства обучения, целесообразность применения тех или иных информационных ресурсов.

Применять компьютерные программы можно на любом этапе урока: при изучении нового материала, закреплении, на обобщающих уроках, при повторении. Конечно, для того, чтобы использовать ИКТ и учитель и ученик должны быть знакомы с технологией работы на компьютере. Данный момент нужно учитывать при планировании программного материала.

Таким образом, включение в урок информационно-компьютерных технологий делает процесс обучения математике интересным и занимательным, облегчает преодоление трудностей в усвоении учебного материала.

В своей работе я применяю разные формы и методы обучения, стараюсь использовать разнообразные приемы организации учебной деятельности. В настоящее время занимаюсь вопросом применения информационных технологий как на уроках математики, так и во внеурочной деятельности. Осуществляться компьютерные технологии могут в следующих вариантах:

Проникающая технология;

Основная технология;

Монотехнология.

На своих уроках применяю вариант проникающей технологии, т.е. применение компьютерного обучения по отдельным темам, разделам для отдельных дидактических задач.

Внедрение ИКТ в преподавание математики я начинала с подготовки печатных дидактических материалов (карточки для самостоятельных, лабораторных, практических, индивидуальных работ, обучающие и корректирующие карточки, тесты и др.), использования учениками Интернета для поиска информации исторического, практического характера.

Компьютерные обучающие системы предлагают различные учебные задания:

компьютерный эксперимент;

лабораторные работы;

исследовательские задания;

расчётные задачи с последующей компьютерной проверкой.

Обучающие готовые программы не всегда устраивали меня. Ведь, как учитель, я имею своё видение темы урока, методику её изложения, подбор учебных и методических материалов. Поэтому следующим шагом в применении ИКТ стал переход от использования готовых компьютерных программ по математике к созданию собственных учебно-методических пособий в

среде подготовки электронных презентаций Microsoft PowerPoint. Основными достоинствами этой технологии считаю следующее:

Компьютерная презентация может органично вписаться в любой урок и эффективно помочь учителю и ученику.

Программа Microsoft PowerPoint технически не сложна. Достаточно одного компьютера и мультимедийного проектора, чтобы начать работать по этой технологии.

Работая с презентацией, в первую очередь необходимо определиться с целесообразностью её применения. Например, если слайд содержит динамические фрагменты, повышающие эффективность процесса усвоения новых знаний учащимися, то его применение на уроке более обоснованно, чем статистических слайдов.

Учебный материал на слайдах распределяю частями, удобными для восприятия. Не размещаю на одном слайде много информации, даже если она имеет отношение к сути, излагаемого на нём, вопроса.

Дизайн презентации выбираю так, чтобы стиль её оформления соответствовал содержанию. В учебной презентации уместнее сдержанный дизайн.

Динамические элементы на слайдах, конечно, повышают наглядность, способствуют лучшему осмыслению и запоминанию учебного материала. Но при этом слайд не должен быть перенасыщен анимацией.

Для проведения уроков удобно использовать слайды с демонстрацией по щелчку. При использовании презентации в качестве наглядного пособия важно оптимально задействовать и зрение, и слух. Поэтому часть информации выношу на демонстрационный слайд, а часть проговариваю. Это повышает продуктивность урока.

При проведении таких уроков реализуются принципы доступности, наглядности. Уроки эффективны своей эстетической привлекательностью, Урок-презентация обеспечивает получение большего объема информации и заданий за короткий период. Всегда можно вернуться к предыдущему слайду (обычная школьная доска не может вместить тот объем, который можно поставить на слайд).

При изучении новой темы я провожу урок-лекцию с применением мультимедийной презентации. Это позволяет акцентировать внимание учащихся на значимых моментах излагаемой информации.

Можно использовать презентацию при повторении, закреплении учебного материала, для систематической проверки правильности выполнения домашнего задания всеми учениками класса, объяснение тех фрагментов, которые вызвали затруднения.

Кроме того, я использую презентацию и для устных упражнений, демонстрирую геометрические чертежи. Работа по готовому чертежу способствует развитию конструктивных способностей, отработке навыков культуры речи, логике и последовательности рассуждений, учит составлению устных планов решения задач различной сложности. Особенно хорошо это применять в старших классах на уроках геометрии. Можно предложить учащимся образцы оформления решений, записи условия задачи, повторить демонстрацию некоторых фрагментов построений, организовать устное решение сложных по содержанию и формулировке задач.

С помощью презентации успешно проходит взаимопроверка самостоятельных работ с помощью ответов на слайде, проведение тестов, рефлексии, демонстрация портретов математиков и рассказ об их открытиях, иллюстрация практического применения теорем в жизни.

Использование ИКТ дает возможность для: повышения мотивации обучения; индивидуальной активности; направленность на личность школьника; формирование информационной компетенции; свобода творчества; интерактивность обучения.

Таким образом ИКТ становятся неотъемлемой частью современного учебного процесса, способствующей повышению качества образования.

Список использованных источников:

1. Зайцева С. А. Иванов В. В. «Информационные технологии в образовании»
2. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании. Москва. Академия. 2003. – 192 с.
3. Кулагин В.П., Найханов В.В., Овезов Б.Б. и др. Информационные технологии в сфере образования. Москва. Янус, 2004. -248 с.
4. Тихонов А.Н. Информационные технологии и телекоммуникации в образовании и науке: Материалы международной научной конференции, ФГУ ГНИИ ИТТ "Информика". - М.: ЭГРИ, 2007. - 222 с.

Тимофеева С.А.
**МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕР,
ӘДІСТЕМЕЛЕР МЕН ТЕХНОЛОГИЯЛАР**

Аңдатпа. Мақала негізгі мектеп оқушыларының рефлексия, атап айтқанда, ақпарат бойынша рефлексия жасау қабілеттерін қалыптастыру мәселесіне арналған. Мақалада көрсетілген дағдылардың жеке потенциалдармен байланысы көрсетілген, бұл рефлексивті дағдылардың қалыптасу деңгейінің оқушының жеке басының дамуына әсерін көрсетеді.

Timofeeva S.A.
**INNOVATIVE APPROACHES, METHODS AND TECHNOLOGIES
IN MATHEMATICS LESSONS**

Annotation. The article is devoted to the problem of formation of the ability of primary school students to reflect, in particular, to reflect on information. The article shows the relationship of these skills with personality potentials, which indicates the influence of the level of formation of reflexive skills on the development of a student's personality.

УДК 371.268

Ткаченко М.И.
Студентка дДОВ-19-1к, Академия «Bolashaq»
г. Караганда, Республика Казахстан
masha_tkachenko_81@mail.ru

**ДИДАКТИЧЕСКАЯ ИГРА КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ЛОГИКО –
МАТЕМАТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ**

Аннотация. Статья посвящена проблеме подготовки детей старшего дошкольного возраста к школе. Автор акцентирует внимание на дидактические игры «Палочки Кюизенера», которые помогают дошкольникам овладеть способами действий, необходимых для возникновения математических представлений, развивают творческие способности, логическое мышление, память, внимание.

Одна из важнейших задач воспитания ребенка – развитие его ума, формирование таких мыслительных умений и способностей, которые позволят осваивать новое. Ребёнок по своей природе - исследователь, экспериментатор, с радостью и удивлением открывающий для себя мир. Удовлетворять естественные потребности ребят в познании и изучении окружающего мира, их неуемную любознательность помогут игры-исследования.

Бельгийский математик Джордж Кюизенер (1891г -1976г) автор уникальной методики. Он разработал универсальный дидактический материал для развития у детей математических способностей. В 1952 году он опубликовал книгу «Числа и цвета», посвящённую своему пособию.

Палочки Кюизенера развивают мелкую моторику пальцев, пространственное и зрительное восприятие, приучают к порядку. Палочки Кюизенера просты и понятны, работу с ними дети воспринимают как игру. Все палочки разной длины имеют форму прямоугольного параллелепипеда, в основании которого лежит квадрат со стороной, равной 1 см. Палочки одного размера окрашены одним цветом; в наборе палочки 10 цветов: белые, розовые, голубые, красные, желтые, фиолетовые, черные, бордовые, синие, оранжевые. Каждая следующая палочка длиннее предыдущей на 1 см; следовательно, если принять белую палочку за единицу, равную числу 1, каждая палочка по степени увеличения длины имеет значение числа: розовая – 2, голубая – 3 и т. д.

Символическая функция обозначения числа цветом и размером дает возможность знакомить детей с понятием числа в процессе счета и измерения. В ходе игры и игровых занятий дети знакомятся с величиной, геометрическими фигурами, упражняются в ориентировке в пространстве и времени. В процессе моделирования ребенок замещает конструкцией из палочек реальный предмет с помощью творческого воображения, на основе которого формируется творческое мышление. Игры и упражнения с палочками воспитывают у детей настойчивость,

целеустремленность, силу воли; положительно влияют на саморазвитие ребенка, его самостоятельность, самоорганизацию, самовыражение, самоконтроль.

Развитие математических представлений предполагает планомерную систематическую работу. Игровые упражнения предлагаются детям в продуманном порядке - от более простого к сложному. За счёт этого у ребят постепенно формируются всё более сложные навыки, стимулируется интерес к познанию новой информации.

Главное назначение нетрадиционных игр с цветными палочками - развитие маленького человека, коррекция того, что в нем заложено и проявлено, вывод его на творческое, поисковое поведение. С одной стороны, ребенку предлагается игра для подражания, а с другой стороны - предоставляется поле для фантазии и личного творчества. Благодаря этим играм у ребенка развиваются все психические процессы, мыслительные операции, развиваются способности к моделированию и конструированию, формируются представления о математических понятиях, идет успешная подготовка к школе.

Достаточно эффективным оказывается использование палочек в индивидуально-коррекционной работе с детьми. Палочки могут использоваться для выполнения диагностических заданий.

Палочки можно предлагать детям с трех лет для выполнения наиболее простых упражнений. Они могут использоваться во второй младшей, средней, старшей и подготовительной группах детского сада. Упражняться с палочками дети могут индивидуально или по несколько человек, небольшими подгруппами, а можно и всей группой. Воспитатель предлагает детям упражнения игровой форме. Это основной метод обучения, позволяющий наиболее эффективно использовать палочки. Занятия с палочками рекомендуется проводить систематически, индивидуальные упражнения чередовать с коллективными.

В играх с палочками, которые могут носить соревновательный характер, ребенку следует предоставлять возможность проявления самостоятельности в поиске решения или ответа на поставленный вопрос, учить выдвигать предположения и их проверять, осуществлять практические и мысленные пробы. Помощь ребенку лучше оказывать в косвенной форме, предлагая подумать, еще раз, но по-другому, попробовать выполнить задание, одобряя правильные действия и суждения детей. Лучше всего сблизить во времени или одновременно давать упражнения на усвоение взаимосвязанных и противоположных понятий, действий, отношений.

Подбор упражнений осуществляется с учетом возможностей детей, уровня их развития, интереса к решению интеллектуальных и практических задач. При отборе упражнений учитывается их взаимосвязь (наличие общих и постепенно усложняющихся элементов: способов действия, результатов) и сочетаемость с общей системой упражнений, проводимых с помощью других дидактических средств.

Игровые элементы в упражнения вводятся в форме игровой мотивации: построить лесенку, починить забор, собери ковер и так далее. Для соревнования: кто быстрее составит, сделает, положит, скажет, покажет.

В процессе выполнения заданий используются инструкция (целостная для старших, расчлененная для младших), пояснения, разъяснения, указания, вопросы, словесные отчеты детей о выполнении задания, контроль, оценка.

Сравнение, анализ, синтез, обобщение, классификация и сериация выступают не только как познавательные процессы, операции, умственные действия, но и как методические приемы, определяющие путь, по которому движется мысль ребенка при выполнении упражнений.

Достаточно эффективным оказывается использование палочек в индивидуально-коррекционной работе с детьми, отстающими в развитии. Палочки могут использоваться для выполнения диагностических заданий. Отсюда и определение палочек как универсального дидактического материала.

Сначала детей целесообразно познакомить с набором цветных палочек, рассмотреть с ними, из чего он состоит.

Цветные числа предоставляют замечательную возможность конструировать модель изучаемого математического понятия и решать следующие задачи:

- познакомить с понятием цвета (различать цвет, классифицировать по цвету);
- познакомить с понятием величины, длины, высоты, ширины (упражнять в сравнении предметов по высоте, длине);

- познакомить детей с последовательностью чисел натурального ряда, четные, нечетные числа, при построении горизонтальной, вертикальной и симметричной цветных лесенок;
- осваивать прямой и обратный счет;
- познакомить с составом числа (из единиц и двух меньших чисел);
- помочь овладеть арифметическими действиями сложения, вычитания, умножения и деления, освоение понятия итогового числа;
- научить делить целое на части и измерять объекты;
- развивать творческие способности, воображение, фантазию, способности к моделированию и конструированию, умение создавать различные конфигурации, воссоздавать модели по образцу;
- познакомить со свойствами геометрических фигур;
- развивать пространственные представления (слева, справа, выше, ниже и т. д.);
- развивать логическое мышление, внимание, память, комбинаторные способности;
- воспитывать самостоятельность, инициативу, настойчивость в достижении цели.

Работа с палочками Кюизенера актуальна, интересна и нужна как для детей, так и для взрослого, поскольку математические и логические игры детства влияют на дальнейшую учёбу ребёнка в школе, учат его принимать решения и нести ответственность за них, проверяя их на практике. Дети приобретают способность рассуждать, думать и побеждать, поверить в свои силы. Это и есть важная составляющая работы педагогов с детьми, главный результат которой - это развитие способностей к дальнейшему образованию.

Данная программа широко распространена и применяется в детских садах в Польше, Франции, Бельгии, США и других странах ближнего и дальнего зарубежья. Применяются палочки Кюизенера и в практике в дошкольных образовательных учреждениях Республики Казахстан.

Список использованных источников:

1. Беженова, М.М. Математическая азбука. Формирование элементарных математических представлений / М.М. Беженова. – М.: Эксмо, СКИФ, 2010. – 200 с.
2. Комарова, Л.Д. Как работать с палочками Кюизенера. Игры и упражнения по обучению математике детей 5-7 лет / Л.Д. Комарова. – М.: Гном и Д, 2011. – 64 с.
3. Мусейибова, Т.А., Методика формирования элементарных математических представлений у детей / Т.А. Мусейибова, Г.А. Корнеева. – М.: АСТ, 2010. – 470с.
4. Непомнящая, Р.Л. Палочки Д. Кюизенера как средство предметно-математической подготовки дошкольников / Р.А. Непомнящая, З.А. Михайлова // Методические рекомендации по совершенствованию подготовки детей к школе в детском саду. – С-Пб.: Питер, 2013. – 50 с.
5. Новикова В. П., Тихонова Л. И. Развивающие игры и занятия с палочками Кюизенера. Для работы с детьми 3–7 лет: Мозаика - Синтез; Москва; 2011.
6. Носова, Е.А. Логика и математика для дошкольников. Библиотека программы «Детство» / Е.А. Носова, Р.Л. Непомнящая. – С-Пб.: «Детство-пресс», 2000. – 94 с.
7. Финкельштейн, Б. Б., Хвостова Э. «На золотом крыльце», СПб, «Корвет».

Ткаченко М.И.

ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫН МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ-МАТЕМАТИКАЛЫҚ ОЙЛАУЫН ДАМУҒА ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Аннотация. Мақала мектеп жасына дейінгі балаларды мектепке дайындау мәселесіне арналған. Автор мектеп жасына дейінгі балалардың математикалық бейнелердің пайда болуына қажетті іс-әрекет тәсілдерін меңгеруге, шығармашылық қабілеттерін, логикалық ойлауын, есте сақтауын, зейінін дамытуға көмектесетін «Кюизенер таяқшалары» дидактикалық ойындарына тоқталады.

Tkachenko M.I.

DIDACTIC GAME AS A MEANS OF DEVELOPMENT OF LOGICAL AND MATHEMATICAL THINKING OF SENIOR PRESCHOOL CHILDREN

Annotation. The article is devoted to the problem of preparing children of senior preschool age for school. The author focuses on the didactic games "Kuizener's Sticks", which help preschoolers to master the methods of action necessary for the emergence of mathematical representations, develop creative abilities, logical thinking, memory, attention.

Турсунова М.О.
учитель начальных классов
КГУ"ШГ имени Аль-Фараби" г.Караганда, Республика Казахстан

СИСТЕМА КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

***Аннотация.** В данной статье подробно анализируется эффективность реализации технологии развития функциональной грамотности младших школьников в процессе обучения и обучения в рамках обновленного содержания образования. С помощью какой технологии развивается технология развития функциональной грамотности младших школьников и, отражая ее в качестве алгоритма краткосрочного планирования, доказывается результативность построения дифференцированных целей урока в формате SMART в зависимости от потребностей учащихся и, соответственно, достижения высоких результатов в суммативном оценивании.*

Учитывались активные методы, выбранные в соответствии с содержанием темы, вовлекающие учащихся в обучение, способствующие достижению цели обучения, тем самым направляя их на следующий навык коммуникативной деятельности. Технология развития функциональной грамотности младших школьников — это успешность системы критического мышления и краткосрочного планирования в обучении и обучении в педагогическом процессе.

В век прогрессивного развития науки и техники глобальные вызовы доказывают, что человеческая ценность государства зависит от образованности общества и что только нация, ставящая знания выше всех в системе ценностей, добьется успеха.

Общеизвестно, что по инициативе Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева в Национальном плане «100 конкретных шагов» 5 шагов, касающихся сферы образования, направлены на повышение качества человеческого капитала. В том числе на шаге 76 приоритеты «поэтапное внедрение 12-летнего образования, обновление стандартов школьного обучения для развития функциональной грамотности» принесли новый импульс системе образования. В системе образования страны поэтапно реализуется переход на обновленную модель содержания образования, включающую компетенции формирования функциональной грамотности в соответствии с требованиями международных стандартов в мировом образовательном пространстве.

В основной общеобразовательной школе по технологии развития функциональной грамотности младших школьников необходимо сформировать у учащегося –уважающего родной язык, понимающего общественную суть ученика, а также научить учащихся правильно применять нормы, свободно общаться и грамотно писать. Современный учитель-это профессионал, который постоянно стремится к успеху и способен добиться успеха своих учеников.

Технологию развития функциональной грамотности младших школьников я бы объяснила словами Стронга "учитель - ключевая личность в развитии школьной работы и достижений учащихся". Потому что передо мной стоит цель обучения моих учеников

задача состояла в том, чтобы привести к результату, подготовить к будущей жизни и труду на должном уровне, сформировать у них языковые и жизненно важные человеческие навыки. В первые месяцы запланированные учебные действия не были полностью реализованы и ограничивались только усвоением академических знаний по предмету, что требовало некоторого поиска в выполнении заданий суммативного оценивания, определяющих учебные достижения моих учеников. Этот вопрос глубоко меня волновал и привел к поиску, поиску и выходу из тупика технологии развития функциональной грамотности младших школьников.

В своей педагогической деятельности моя жизненная позиция стала мнением русского педагога К. Д. Ушинского о том, что «Учитель - Учитель только тогда, когда он непрерывно повышает свои знания, а когда он перестает учиться, искать, его педагогика разрушается». В сочетании с всесторонним поиском знаний и умений, оттачиванием профессионального мастерства, стремлением к успеху является моей главной целью-привести своих учеников к успеху. А для этого закономерно развитие функциональной грамотности младших школьников, гибкость в адаптации к позитивным изменениям в современном образовании, необходимость

освоения инновационных технологий и средств обучения, эффективного, результативного планирования урока на основе обновленного содержания образования.

В развитии функциональной грамотности младших школьников необходимо исходить из планирования урока. Конструирование действий учителя и ученика, направленных на результат, его цели, задачи и методы, задачи в ходе конкретного учебного времени. Единственным проявлением грамотности учащихся младших классов в обновленном содержании образования я определил некоторые особенности краткосрочного планирования в ходе сравнения с моим предыдущим планом урока.

Видение развития функциональной грамотности учителя обновленного содержания образования отражается в краткосрочном планировании.

Знание системы тем и целей, подлежащих охвату по разделу из долгосрочного плана;

Определение цели обучения из конкретно предложенной темы урока в конкретном разделе среднесрочного плана и учебного плана;

Развитие функциональной грамотности младших школьников и системы критического мышления-работа, тесно связанная с решением творческих, исследовательских задач, результат которых заранее неизвестен. Необходимо развивать навыки исследовательской деятельности, исследовательскую форму мышления через самостоятельный поиск учителей, а также принципы активности в процессе обучения, функциональную грамотность. Функциональная грамотность педагога-это ценностно-ориентированная, всесторонне аргументированная, организованная в соответствии с требованиями, целенаправленная профессиональная деятельность по изменению педагогической деятельности. Задачи, поставленные при обучении проектной и исследовательской деятельности в развитии функциональной грамотности учителей, могут быть следующими: – развитие познавательных интересов учителей в развитии функциональной грамотности; – формирование и развитие творческих способностей; - развитие умений и навыков постановки проблемы и поиска путей и путей ее решения; – создание условий для мотивации к обучению и самостоятельному поиску;-формирование у обучающихся чувства личной (личностной) ответственности за свои действия, принимаемые решения, основы самооценки; – формирование и развитие коммуникативных навыков у личности; – формирование навыков применения знаний в повседневной жизни, т. е. развитие функциональной грамотности.

Развитие функциональной грамотности школьников в XXI веке это связано с развитием методов и приемов активного обучения, способствующих развитию творческих способностей, возрос интерес к идеям Джона Дьюи в развитии функциональной грамотности. Он разработал и предложил принципы и методику формирования критического мышления, направленные на активное и сознательное усвоение учебного материала, ориентируясь на необходимость развития " критического мышления:

- владеть многозначностью, т. е. уметь передавать смысл теорий и понятий с помощью слов, образов и математических значений;

- умение обобщать и обобщать информацию, умение самостоятельно создавать эффективные и экономичные структуры, концептуальные карты и схемы;

- умение мыслить абстрактно, абстрактно, отрываясь от реального, источникового;

- уметь определять и находить основные, главные принципы любого явления.

Один из способов реализации идеи Дьюи в развитии функциональной грамотности было обучение по "методу проектирования". В современной педагогике метод проектирования используется как один из компонентов современной системы образования. Эффективное соотношение традиционных и инновационных методов обучения положительно влияет на познавательное и эмоциональное развитие учителя.

Является формой междисциплинарной и творчески интегрированной ориентированной работы в развитии функциональной грамотности. Метод включает в себя комплекс учебно-познавательной деятельности учителей, заключающийся в самостоятельном изучении той или иной проблемы и популяризации результатов исследования. Развиваются коммуникативные способности, способность к поиску решения сложных проблем и рефлексии своей деятельности. Кроме того, работа по развитию функциональной грамотности учителей позволит укрепить межпредметные связи и организовать интегрированные занятия по двум и более урокам. Учителя самостоятельно ищут, анализируют и развивают их, делают выводы, осуществляют получение нового результата и его публикацию.

В заключение, задания групповой, парной, индивидуальной формы, представленные выбранными методами и способами, планируемыми как эффективные в соответствии с учебной целью урока, уровнем мыслительных навыков, должны быть направлены на формирование активной учебной среды, развитие навыков самообразования. Этого можно добиться, сделав обучение более активным, сложным, интересным, важным. Хочу отметить, что способность работать индивидуально и совместно с группой, навыки критического мышления, формирование культуры речи, принятие позитивных решений в жизненных ситуациях, приобщение к общечеловеческим ценностям - эффективное место обновленного содержания образования, в том числе развитие функциональной грамотности. Следовательно, смысл успешного обучения "функциональной грамотности" заключается в привитии у учителей широкого спектра навыков, необходимых для успеха во всех сферах жизни в XXI веке. Обучающийся учится понимать и критически использовать любые устные и письменные тексты, вести содержательную беседу с окружающими на различные темы, уметь составлять текст в процессе активного обучения и обучения.

Следовательно, успешность эффективной разработки краткосрочного плана на основе технологии развития функциональной грамотности в рамках обновленного содержания образования положительно влияет на выполнение требований учебной программы и успеваемость учителей. Подводя итоги моей общей статьи, хочу отметить, что технология повышения функциональной грамотности и формирования системы критического мышления младших школьников-это всестороннее развитие учителя.

Список использованных источников:

1. 100 конкретных шагов. Программа Президента Республики Казахстан от 20 мая 2015 года// Егемен Қазақстан, 20 мая 2015 года № 92 (28570)
2. Пособие для учителя. Центр педагогического мастерства АОО» Назарбаев Интеллектуальные школы", 2019 г.

Турсунова М. О.

**БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ
САУАТТЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ СЫНИ ОЙЛАУ ЖҮЙЕСІ**

Аңдатпа. Бұл мақалада білім мазмұнының жаңартылған шеңберінде бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту технологиясын жоспарлауда оқыту мен оқу үдерісінде тиімді жүзеге асуы жан-жақты талданады. Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту технологиясын қандай технология арқылы дамиды және оны қысқа мерзімді жоспарлаудың алгоритмі ретінде көрсетіп, оқу мақсаттары негізінде сабақтың сараланған мақсаттарының оқушылардың қажеттіліктеріне орай SMART форматында құрастырылуы мен нәтижелілігі, сәйкесінше жиынтық бағалауда жоғары нәтижеге қол жеткізуі дәлелденеді.

Tursunova M. O.

**CRITICAL THINKING SYSTEM IN THE FORMATION OF FUNCTIONAL LITERACY OF
PRIMARY SCHOOL STUDENTS**

Annotation. In this article, within the updated content of education, the effective implementation of technologies for the development of functional literacy of Primary School students in the planning and educational process is analyzed in detail. It is proved by what technology develops the development of functional literacy of Primary School students and shows it as an algorithm for short-term planning, the compilation and effectiveness of differentiated lesson goals based on learning goals in the SMART format in accordance with the needs of students, and, accordingly, the achievement of high results in the summative assessment.

Ширина Е.А.
воспитатель КГКП «Ясли-сад «Ботагоз» г. Шахтинск,
Республика Казахстан
lena05021979@mai.ru
Таликова Г.Т.
старший преподаватель Академии «Bolashaq»
г. Караганда, Республика Казахстан

ВЛИЯНИЕ ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР С ЭКОЛОГИЧЕСКИМ СОДЕРЖАНИЕМ НА ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

***Аннотация.** Статья посвящена проблеме влияния дидактических игр на экологическое воспитание детей дошкольного возраста. Авторы показывают роль дидактических игр с экологическим содержанием на воспитание детей старшего дошкольного возраста, а также представляют результаты диагностики уровня сформированности отношения к миру природы.*

В Послании Первого президента страны Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» одной из приоритетных проблем выступает предотвращение заболеваний и стимулирование здорового образа жизни, улучшение питания, чистоты окружающей среды и экологии. В Послании отмечается, что по мере того, как мы строим свое общество, необходимо применять нарастающие усилия в том, чтобы наши граждане были здоровыми на протяжении всей своей жизни, и их окружала здоровая природная среда [1].

Экологическая проблема сегодня носит глобальный характер. Ее решением может быть только целенаправленная, планомерная деятельность человека во взаимодействии с природой. Недостаточно в данном случае говорить только о загрязнении окружающей среды бытовыми и промышленными отходами, необходимо понимание человеком того, что он является всего лишь частью этой природы. Встает вопрос об экологической культуре общества. Ее формирование должно начинаться еще в детстве и продолжаться всю жизнь.

На современном этапе развития человечества, необходимость воспитания отношения к взаимодействию людей с природой, постоянно возрастает. Именно поэтому, начинать экологическое воспитание нужно еще с раннего дошкольного возраста. На этом возрастном этапе развития человек получает основные эмоциональные впечатления о природе, ее красоте и значимости для цивилизации в целом. Экологическая культура начинает формироваться в раннем детстве, ее становление и развитие в сознании ребенка зависит во многом от экологической культуры взрослого, который его воспитывает, от его понимания взаимодействия с природой.

По мнению Леонтьевой О.М., ценность дошкольного возраста очевидна и заключена в том, что это период интенсивного роста и развития, период постоянного совершенствования психических и физических возможностей, это период начала становления личности человека [2].

Именно в дошкольном возрасте, когда происходит раннее знакомство с природой, с формами жизни, в сознании ребенка формируются первоосновы экологического мышления, закладываются зачатки экологической культуры.

В связи с этим была создана масса разнообразных программ, направленных на экологическое воспитание дошкольников. В настоящее время творческий процесс психологов и воспитателей не останавливается, разрабатываются методики на региональных уровнях, т.е. педагоги и экологи разрабатывают программы с учетом местных экологических и социальных особенностей, традиций.

Экологическая культура направлена на умение ориентироваться в различных явлениях природы с помощью непосредственно наблюдения (например, изучение разнообразия флоры и фауны, умение отличать животных и растения друг от друга, знание некоторых базовых характеристик изучаемого объекта и т.д.).

Экологическая культура - это новая категория, которая связана напрямую с наукой экологией и различными ее ответвлениями. Экология, в классическом понимании, включает такое центральное понятие, как взаимодействие какого-либо организма со средой его обитания. С

помощью конкретных примеров из окружения дошкольника, могут быть заложены в его сознание основы его будущих взглядов на природу [3].

Вторым не менее важным аспектом экологии как науки является взаимодействие человека с природой. Именно этот аспект послужил развитию относительно новой отрасли в российской науке - социальной экологии, или экологии человека. В данном случае конкретные примеры использования человеком природных ресурсов и последствий таких взаимодействий на здоровье самих людей и на состояние окружающей природы, могут быть взяты за основу для формирования у детей понимания данного вопроса.

Итак, в основе экологического воспитания детей дошкольного возраста, лежат адаптированные к возрасту основные идеи экологии, а именно организм и среда, человек и среда.

Главной целью экологического воспитания дошкольников является формирование основ экологической культуры. Данная цель полностью согласуется с общей Концепцией дошкольного воспитания Николаевой С.Н., которая ориентируясь на общегуманитарные ценности, ставит задачу личностного комплексного развития ребенка. Красота, добро, истина в четырех ведущих сферах действительности - природе, «рукотворном мире», окружающих людях и себе самом - это те ценности, на которые ориентируется дошкольная педагогика нашего времени.

Другими словами, формирование основ экологической культуры ребенка - это становление осознанного отношения к природе во всем ее многообразии, к людям, охраняющим и созидаящим ее, а также к людям, создающим на основе ее богатств материальные или духовные ценности. Это также отношение к себе, как части природы, понимание ценности жизни и здоровья и их зависимости от состояния окружающей среды. Это осознание своих умений созидательно взаимодействовать с природой.

Задачи экологического воспитания - это задачи создания и реализации воспитательно-образовательной модели, при которой достигается эффект - очевидные проявления начал экологической культуры у детей, готовящихся к поступлению в школу

Для экологического воспитания дошкольников на современном этапе разработано множество методов воспитательно-образовательной работы. Все эти методы подразделяются на словесные, наглядные и практические. Педагогический метод здесь - это не только обучение, но и организация других видов деятельности, в которых взрослый оказывает на ребенка воспитательное воздействие. В зависимости от этапа формирования у детей знаний и навыков выделяют методы прямого воздействия (показ, объяснение и пр.), методы опосредованного воздействия, когда дети проявляют самостоятельность, и методы проблемного воспитания и обучения, когда дошкольникам предоставляется возможность самостоятельно изыскивать способы решения познавательных, игровых и других задач [4].

Также следует отметить, что на сегодняшнем этапе развития воспитательно-образовательных процессов в нашей стране используются как традиционные методы (наглядные: наблюдение, экскурсии, просмотр видео-роликов о природе и человеке; словесные: беседы о природе, чтение произведений по данной тематике, использование фольклора; практические: опыты, эксперименты, экологические игры и др.), так и инновационные методы (компьютерные игры - симуляторы, виртуальные экскурсии, мнемотаблицы, коллажи, кроссворды, игровое проблемное моделирование и др.).

Метод игрового проблемного моделирования считается сегодня наиболее популярным среди педагогов и обладает наибольшей эффективностью в становлении и развитии экологической культуры дошкольника. Он заключается в проигрывании на занятиях проблемных ситуаций, которые стимулируют познавательную активность детей и приучают их к самостоятельному поиску решений проблемы. Данная методика была разработана на основе идей детского психолога Л.А. Венгера, который путем исследований пришел к выводу, что в основе развития умственных способностей ребенка лежит овладение действиями замещения и наглядного моделирования.

Главным преимуществом метода моделирования является возможность его использования еще в младшей дошкольной группе. Здесь преобладают предметные модели, как наиболее простые для восприятия в данном возрасте. В старшем дошкольном возрасте меняется уровень мышления детей - и меняются модели: появляются предметно-схематические и схематические модели.

Другой не менее эффективной методикой экологического воспитания дошкольников на сегодняшний день считается программа «Войди в природу с другом», разработанная Аксеновой З.Ф.

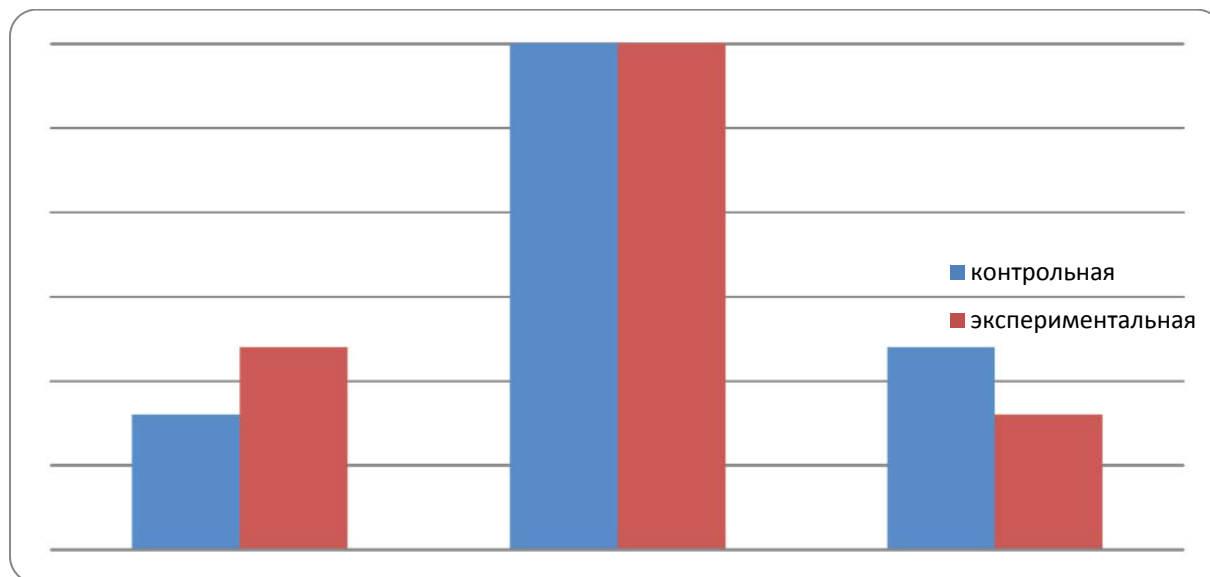
Данная методика основана на правилах поведения человека в природе. Здесь раскрываются вопросы непосредственного вреда, который человек наносит окружающей среде в процессе взаимодействия с ней. На примерах в различных формах педагог учит детей что можно и нельзя делать во взаимодействии с природой, основывая свои слова на примерах явного вреда. В данном случае дошкольнику наглядно показывают, что происходит с природой в результате тех или иных его действий.

Применение на практике той или иной методики с целью экологического воспитания дошкольников связано с одним общим правилом - работа с детьми предполагает сотрудничество, сотворчество педагога и ребенка и исключает авторитарную модель обучения. Занятия должны быть построены с учетом наглядно-действенного и наглядно-образного восприятия ребенком окружающего мира и направлены на формирование экологических знаний (знания о мире животных; знания о растительном мире; знания о неживой природе; знания о временах года) [5].

Изучение статистических данных за 2021 год по данному вопросу позволяет нам прийти к выводу, что на сегодняшний день беседы во время экологических занятий в детском саду и экскурсиям отводят первое место. Действительно, разговоры с детьми об экологии и непосредственное общение с миром природы во время прогулок быстрее затронет детское восприятие. У дошкольников разовьется экологическое мышление, и это поможет им осознать и принять к сердцу, что природу нужно любить и беречь, а о животных нужно заботиться.

Занятия и беседы составляют примерно 33,9%. Играм в дошкольной организации отводится 9,7%. Опытам и экспериментам - 4,8%. Через наблюдения в природе осуществляется 14,5% экологизации. 1,6% занимают экологические выставки. На досуговых занятиях происходит 10,8% экологического обучения. Экскурсии и прогулки используют в 22,6% случаях. Консультационная работа с родителями - 2,2%.

На рисунке 1 представлена диаграмма результаты оценки уровня сформированности отношения к миру природы (контрольный эксперимент).

В целом можно говорить о том, что в практической педагогике на современном этапе используются различные методики экологического воспитания дошкольников. Однако, наиболее эффективной с точки зрения результата и понятной для детей, считается методика игрового проблемного моделирования. В данном случае ребенку предоставляется возможность самостоятельно найти решение поставленной задачи или проблемы.

Игровая деятельность как самомотивированная и, несомненно, приносящая дошкольникам большое удовольствие, легко и быстро вызывает положительное отношение к ее содержанию.

Также следует отметить, что для эффективной реализации любой из методик экологического воспитания дошкольников, большое значение имеет управленческая составляющая этого процесса. Педагоги и воспитатели должны сосредоточивать свое внимание на таком аспекте, как организация систематических мероприятий, обеспечивающих становление и развитие экологической культуры дошкольников.

Таким образом, можно сделать вывод о том, что экологическая культура человека зарождается в раннем детстве, когда ребенок на эмоциональном уровне знакомится с природой. Успешным формирование экологической культуры маленького человека будет только в том случае, если взрослые, воспитывающие ребенка, сами обладают экологической культурой: понимают общие для всех людей проблемы и беспокоятся по их поводу, показывают маленькому человеку прекрасный мир природы, помогают наладить взаимоотношения с ним.

Список использованных источников:

1. Назарбаев Н. А. «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» Послание президента страны народу Казахстана. <http://www.akorda.kz>
2. Леонтьева О.М. Формирование экологической культуры у детей дошкольного возраста / О.М. Леонтьева / Дошкольная педагогика.- 2015.- № 1. – С. 16-18.
3. Горбунова Г.А. Развитие экологической культуры дошкольников / Г.А. Горбунова / Дошкольная педагогика. - 2015. - № 6. - С. 10-16.
4. Мазильникова Н.Н. Эколого-валеологическое воспитание дошкольников. Организация прогулок в летний период / Н.Н. Мазильникова / - Санкт-Петербург: ООО «ИЗДАТЕЛЬСТВО «ДЕТСТВО-ПРЕСС», 2013. - 96с.
5. Николаева С.Н. Теория и методика экологического образования детей: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Перераб. / С.Н. Николаева / М.: Издательский центр «Академия», 2013. - 336 с.

Ширина Е.А., Таликова Г.Т.

**КОЛОГИЯЛЫҚ ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ ӘСЕРІ ҮЛКЕН БАЛАЛАРДЫ
ТӘРБИЕЛЕУГЕ АСЫРАУМЕН МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ**

Аңдатпа. Мақала дидактикалық ойындардың мектеп жасына дейінгі балалардың экологиялық тәрбиесіне әсері мәселесіне арналған. Авторлар мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеуде экологиялық мазмұны бар дидактикалық ойындардың ролін көрсетеді, сонымен қатар табиғи әлемге деген көзқарастың қалыптасу деңгейін диагностикалау нәтижелерін ұсынады.

Shirina Ye. Talikova G.

**THE INFLUENCE OF DIDACTIC GAMES WITH ENVIRONMENTAL CONTENT FOR THE
UPBRINGING OF OLDER PRESCHOOL CHILDREN**

Annotation. The article is devoted to the problem of the influence of didactic games on the ecological education of preschool children. The authors show the role of didactic games with ecological content for the upbringing of older preschool children, and also present the results of diagnostics of the level of formation of attitudes to the natural world.

МАЗМҰНЫ/СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ: ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ ПЕДАГОГИКА И ПСИХОЛОГИЯ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ

PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY: CURRENT PROBLEMS AND DEVELOPMENT TRENDS

Ақпарова А.К., Садвакасова Н.М. ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕСІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	4
Аймышова А.К., Алтыngoжина Н.К. БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ДҮНИЕТАНУ ПӘНІНЕН СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУЫ.....	6
Андренко О.А. НЕЗАРЕГИСТРИРОВАННЫЙ БРАК В СИСТЕМЕ ЦЕННОСТЕЙ МОЛОДЕЖИ.....	9
Асакаева Д.С., Асанова Н.И. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ УЧЕБНО- ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ КОЛЛЕДЖА.....	12
Ахметова Н.Ш. ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖАН-ЖАҚТЫ БІЛІМІН ДАМУЫП, СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ.....	14
Бадретдинова Ф.Р. ЦЕННОСТНО - РЕФЛЕКСИВНЫЙ КОМПОНЕНТ Я - КОНЦЕПЦИИ В ЮВЕНАЛЬНЫЙ ПЕРИОД.....	18
Бақышова Н.Ж., Смағұлова Н.Қ. ОҚУ – ТӘРБИЕ ҮРДСІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ.....	21
Бейсекеева А.М., Жапанова Р.Н. БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ТОПСЕРУЕН АРҚЫЛЫ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ НЕГІЗДЕРІ.....	25
Гильд О.И. СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ МУЗЫКИ В ШКОЛЕ.....	27
Горбатов Е.В. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ.....	31
Емельянова Л.А. К ВОПРОСУ ИЗУЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНО - ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ.....	34
Есмагамбетова К.С. ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ТҰЛҒАЛЫҚ ДАМУЫ БОЙЫНША БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ ЖОБАЛАУ, ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІ.....	38
Ешмуратова Д.С., Хавал Б. ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӨЗ БЕТІМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	40
Ешмуратова Д.С., Жумагулова А.А. БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДЕГІ ХАЛЫҚ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІ.....	43
Жаксыбаева А.Т., Жапанова Р.Н. ДҮНИЕТАНУ САБАҚТАРЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ПАТРИОТТЫҚ СЕЗІМІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	46
Жантөре Н.М. ДАМУЫ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ГЕОГРАФИЯ ПӘНІНДЕ.....	49

Жиенбаев Б.А. ИССЛЕДОВАНИЕ УРОВНЯ СИТУАТИВНОЙ И ЛИЧНОСТНОЙ ТРЕВОЖНОСТИ СТУДЕНТОВ, ОБУЧАЮЩИХСЯ НА ВОЕННЫХ КАФЕДРАХ.....	52
Ильясова А.А., Сарсенбаева К.О. ДАРЫНДЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУДА МҰҒАЛІМ ЖҰМЫСЫНЫҢ МАЗМҰНЫ..	56
Исина Н.Ж., Жапанова Р.Н. БАСТАУЫШ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ.....	59
Исмакова Б.С. Коржумбаева М.Б. СЕМЬЯ КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ.....	61
Калдыбаева Б.И., Шутенова С.С. ОҚУШЫНЫҢ САБАҚҚА ДЕГЕН ЫНТАСЫН АРТТЫРУДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	64
Карабасова Д.С ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА СТУДЕНТТЕРДІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ҚҰЗЫРЕТТІЛІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ.....	67
Коженовская М.Н. ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ.....	70
Коржумбаева М.Б., Байбекова В.А. ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ В ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ.....	73
Куликова Н.Н. КОНВЕРГЕНТНОСТЬ И ДИВЕРГЕНТНОСТЬ МЫШЛЕНИЯ (ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫЙ АСПЕКТ ИССЛЕДОВАНИЯ).....	75
Ларионова Е.В. ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ КРИТЕРИАЛЬНОГО ОЦЕНИВАНИЯ НА СОВРЕМЕННОМ УРОКЕ.....	79
Лейман О.Н. НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАТЕЛЬНЫХ АСПЕКТОВ ОБУЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ВАРИАТИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	82
Логвинова О.В. ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОД К ОРГАНИЗАЦИИ ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ.....	85
Логовская Е.Ф. ОПОРНЫЙ КОНСПЕКТ КАК ОДИН ИЗ СПОСОБОВ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ УЧЕБНОЙ ИНФОРМАЦИИ.....	89
Моторыгина И.Н. ЭФФЕКТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ: СОВРЕМЕННЫЕ ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ.....	91
Мұратова А.М., Жапанова Р.Н. БАСТАУЫШ МЕКТЕПТІҢ ОҚЫТУ ҮРДСІНДЕ МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ.....	95
Нуга Г. ДАМЫТУ ОЙЫНДАРЫ ЖӘНЕ ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ӨРКЕТІН ЖЕТІЛДІРУ.....	97
Попрядухина Н.Г. ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА ПОДРОСТКОВ, ПОДВЕРГШИХСЯ ДОМАШНЕМУ НАСИЛИЮ.....	100
Румянцева И.Р. ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНИВАНИЯ ПО УЧЕБНОМУ ПРЕДМЕТУ «МУЗЫКА».....	103
Садыкова Г.К. ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАҒЫ ТӘРБИЕНІҢ МАЗМҰНЫ МЕН ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛЫҚТЫҚ ФОРМАЛАРЫ.....	106
Саламатова А.Е., Дузбаева Н.М., Жомартова Г.Ж. ОРТА МЕКТЕПТІҢ БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДАҒЫ ЖОБАЛЫҚ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ӘДІСНАМАСЫ.....	108

Саламатова А.Е., Дузбаева Н.М., Жомартова Г.Ж. ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ ІШІНДЕГІ ЖОБАЛЫҚ ОҚЫТУДЫҢ ДИДАКТИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	112
Самохин А.Ю., Нурмаганбетова Д.С. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	115
Самохин А.Ю., Омирзакова А.С. ДИАГНОСТИКА РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДЕТЕЙВ УСЛОВИЯХ ПРЕДШКОЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ.....	119
Сапарғалиева М.Т ЦЕННОСТНЫЕ ДОМИНАНТЫ КАК ВЕКТОРЫ БУДУЩЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫБОРА ЛИЧНОСТИ В ЮВЕНАЛЬНЫЙ ПЕРИОД.....	122
Сарбасова К.А., Ахимбекова С.А. МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ДАМЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ.....	125
Сарбасова К.А., Байсеркина Б.М. ЖАҒЫМДЫ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ҮЛГІСІНДЕ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘДЕНИЕТІН ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	128
Сарбасова К.А., Джаксалыкова А.Т. БАСТАУЫШ СЫНЫПТЫҢ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ АТҚАРАТЫН РӨЛІ.....	130
Сарбасова К.А., Кипшакова С.А. ДАМЫТА ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНБАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ПАЙДАЛАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	133
Сарбасова К.А., Серікбаева Ж.А. ЦИФРЛАНДЫРУ КЕЗЕҢІНДЕГІ ИНТЕРНЕТ РЕСУРСТАРЫН ПАЙДАЛАНУ ТИІМДІЛІГІ.....	135
Сарбасова К.А., Баязитова З.А. МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ҚОРШАҒАН ОРТАМЕН ТАНЫСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	137
Сарсенбаева Б.Ж. БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ПЕДАГОГТЕРДІҢ ҮЗДІКСІЗ КӘСІБИ ДАМУЫ.....	139
Сейсенбаева Г.А. БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БЕЛСЕНДІ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМУЫ.....	142
Сертай С.А., Абдрешов С.Н., Азирбаева К.И. ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ БИОЛОГИИ В СТАРШИХ КЛАССАХ ПРИ ТРЕХЯЗЫЧНОЙ СИСТЕМЕ ОБУЧЕНИЯ.....	145
Сивохина В.В. ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ ШКОЛЫ ПО СОЦИАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКЕ И АДАПТИРОВАНИЮ ЛИЧНОСТИ УЧАЩИХСЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	150
Смагулова Н.Т., Байбекова В.А. КІШІ МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	153
Султанов М.М. ПРОБЛЕМЫ И СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ.....	156
Талипова А.Қ. ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ТИІМДІ ӘДІС ТӘСІЛДЕР.....	161
Тарасова О.Е., Тарасова О.Е., Шулбаев О.Н. ДЕТСКО-ЮНОШЕСКИЙ ТУРИЗМ КАК ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ СРЕДА	163

Тілеуқұл М.Ж., Өтеген Т.	
ҚАЗАҚТЫҢ ШЕШЕНДІК СӨЗДЕРІНІҢ ҚҰДІРЕТІ.....	166
Торгай С.	
БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ КОММУНИКАТИВТІК ӘЛЕУЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІ.....	169
Тусупова А. М., Балтабаева Ш. С., Жумабекова А. Ж.	
БАСТАУЫШ СЫҢЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚЫТУ ПРОЦЕСІНДЕГІ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ТӘСІЛДЕРІ.....	173
Узакбаева Р.У., Ткаченко С.А.	
РОЛЬ САМОПОЗНАНИЯ И САМОРАЗВИТИЯ В ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА.....	177
Филиппова И.А.	
ЭФФЕКТИВНОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ УРОКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ.....	180
Чикова И.В.	
К ПРОБЛЕМЕ РЕАЛИЗАЦИИ АКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ В ВУЗОВСКОМ ФОРМАТЕ.....	183
Чумаченко Н.Г.	
ПОТЕНЦИАЛ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СИТУАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ.....	186
Швацкий А.Ю.	
ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ У ПОДРОСТКОВ С РАЗНЫМ ТИПОМ АКЦЕНТУАЦИЙ ХАРАКТЕРА.....	190
Шопан Б., Картбаева Г.Т., Жомартова Г.Ж.	
ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ОҚЫТУДЫ БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНУ..	193
Шопан Б., Картбаева Г.Т., Жомартова Г.Ж.	
БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ӘДІСНАМАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	197
Якшук И.В., Ершова Н.Н.	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ХОДЕ ПРЕПОДАВАНИЯ СЛОЖНЫХ ТЕМ БИОЛОГИИ 10 – 11 КЛАССА.....	200

**ҚАЗІРГІ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕР: ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР, ЖЕТІСТІКТЕР МЕН
ИННОВАЦИЯЛАР**

**СОВРЕМЕННЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ,
ДОСТИЖЕНИЯ И ИННОВАЦИИ**

MODERN RESEARCH: CURRENT PROBLEMS, ACHIEVEMENTS AND INNOVATIONS

Алмаганбетова С.Н.	
ОҚЫТУДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ КӨШБАСШЫЛЫҒЫН ДАМУ ЖОЛДАРЫ.....	204
Альбазарова И.Д. Тетерина И.В.	
АКТИВНЫЕ ПРИЕМЫ СПОСОБСТВУЮЩИЕ ВОВЛЕЧЕНИЕ УЧАЩИХСЯ В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС НА УРОКЕ МАТЕМАТИКЕ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	205
Бауыржан Н.А.	
БАСТАУЫШ СЫҢЫП ОҚУШЫЛАРЫН ЖАЗУ ЖҰМЫСТАРЫ АРҚЫЛЫ САУАТТЫЛЫҚҚА ҮЙРЕТУ.....	209
Бокижанова Г.К., Кабирова П.	
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ.....	211
Бокижанова Г.К., Высокова Э.Т.	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СКАЗОК В РАЗВИТИИ СВЯЗНОЙ РЕЧИ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ.....	214
Бокижанова Г.К., Ибраева А.Д.	
ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ЦЕННОСТЬ СЮЖЕТНО-РОЛЕВОЙ ИГРЫ И УСЛОВИЯ ЕЕ РАЗВИТИЯ.....	218
Бокижанова Г.К., Лебольд Р.Б.	
ОСОБЕННОСТИ КОНФЛИКТНОГО ПОВЕДЕНИЯ И СПОСОБЫ ЕГО УСТРАНЕНИЯ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	221

Бокижанова Г.К., Мухина Г.А. ПОНЯТИЕ АГРЕССИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ.....	224
Бокижанова Г.К., Умарова М.Г. ЭКСПЕРИМЕНТИРОВАНИЕ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	228
Бокижанова Г.К., Халиева М.Ж. ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НЕТРАДИЦИОННЫХ ТЕХНИК РИСОВАНИЯ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	231
Геренг С.В., Алексеева Е.А. ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ С СЕМЬЕЙ В СОВРЕМЕННЫХ ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ.....	234
Дилдабаева М.Б. МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУҒА ЖОЛДАРЫ.....	237
Дрынъ А.В., Южакова О.Б. ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	239
Екишова А.Е. ИНФОРМАТИЗАЦИЯ УРОКОВ МАТЕМАТИКИ И ПОЗНАНИИ МИРА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ ПРИ ПОМОЩИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ.....	242
Еспаева А.П. БАСТАУЫШ СЫНЫПТА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ.....	244
Жакулова С.С., Кумарбаева Б.Б. МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ЕРЕСЕК ТОП БАЛАЛАРЫНА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДЕГІ ОЙЫННЫҢ РӨЛІ.....	246
Жанысбаева Р.М., Әтен Г. ОРТАҒЫ ТОП БАЛАЛАРЫНЫҢ ЖАПСЫРУ САБАҚТАР АРҚЫЛЫ ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТАЛҒАМДАРЫН ДАМУҒА ЖОЛДАРЫ.....	250
Жанысбаева Р.М., Куленбаева Г. ЕРЕСЕКТЕР ТОП БАЛАЛАРЫНЫҢ ҚАРАПАЙЫМ МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ГЕОМЕТРИЯЛЫҚ ПІШІНДЕРДІ ҚАБЫЛДАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	252
Жанысбаева Р.М., Кушниязова А. ЕРЕСЕК ТОП БАЛАЛАРЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯ НЕГІЗДЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	255
Зыкова Л. И. ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ КОМПЛЕКСНОГО ПОДХОДА К НРАВСТВЕННО- ПАТРИОТИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ ДОШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ОЗНАКОМЛЕНИЕ С РОДНЫМ КРАЕМ.....	257
Көкешова Г. ҚАЗАҚ ФОЛЬКЛОРЫ НЕГІЗІНДЕ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ.....	261
Қазыбек Р.Т. «ДҮНИЕТАНУ» ПӘНІН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ.....	264
Легенчук Д.В., Легенчук Е.А. НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ПРОФИЛАКТИКИ КОНФЛИКТОВ ПОДРОСТКОВ В УЧРЕЖДЕНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	266
Лоренц Г.Х., Сарсембенова Г.Д. ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ЗАПУЩЕННОСТИ В МЛАДШЕМ ШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ.....	270
Мадешова Ж.А., Қыдыралы М.С. БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІН САБАҚ БАРЫСЫНДА ҚОЛДАНУ.....	273

Мигай Л.В., Одноворцева В.В.	
ПРИБЛИЖЕНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ К КУЛЬТУРНЫМ ЦЕННОСТЯМ НАРОДОВ КАЗАХСТАНА.....	277
Мухамедианова Ж.Е.	
ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ ЕРТЕГІЛЕРІ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ.....	279
Нуркенова Г.Қ., Жакина Г.К.	
РОБОТОТЕХНИКА МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ БАҒЫТТАРЫНЫҢ БІРІ РЕТІНДЕ.....	281
Омарова В.	
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ІС-ӘРЕКЕТІНДЕ ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ МӘСЕЛЕСІ.....	285
Полецук С.В.	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЕ НА УРОКАХ ГЕОРГАФИИ.....	288
Рахимбекова К.Т.	
ОБУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА НА ОСНОВЕ КОМПЬЮТЕРНЫХ ПРОГРАММ.....	290
Сатывалдинова Г.А.	
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ ҚҰЗЫРЕТТЕРІНІҢ БІРІ РЕТІНДЕ ДАМЫТУ.....	292
Сергеева О.И., Жунусова Г.К., Касенуалиева А.К.	
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ РАЗВИТИЯ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ.....	295
Сүлеймен А.Е., Бүркітсетер Н., Төлеуова Қ.М.	
БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫН АЛАТЫН ОРНЫ.....	297
Таликова Г.Т., Мусина Б.Б.	
ДИАГНОСТИКА УРОВНЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	300
Тимофеева С.А.	
ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ, МЕТОДИКИ И ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ.....	302
Ткаченко М.И.	
ДИДАКТИЧЕСКАЯ ИГРА КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ЛОГИКО – МАТЕМАТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ.....	305
Турсунова М.О.	
СИСТЕМА КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ.....	308
Ширина Е.А., Таликова Г.Т.	
ВЛИЯНИЕ ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР С ЭКОЛОГИЧЕСКИМ СОДЕРЖАНИЕМ НА ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	311

«ЗАМАНАУИ ӘЛЕМДЕГІ ҒЫЛЫМ МЕН БІЛІМ»
Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары

Материалы
Международной научно-практической конференции
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ»

«SCIENCE AND EDUCATION IN THE MODERN WORLD
The materials of the international scientific-practical conference

Том 2

Мақалалар авторлық редакцияда басылды.
Мақала мазмұнына ұйымдастырушылар мен баспа бөлімі жауапты емес.

Статьи даны в авторской редакции.
Оргкомитет и редакция не несет ответственности за содержание работ.

Бас редакторы **Нұржігітова М.М.**
Редактор **Мұқашева З.А.**
Техникалық редакторы **Сыздықова Т.Қ.**

Басуға 20.04.2022 қол қойылды. Пішімі 60x841/8. Көлемі 40,1 б.т.
Таралымы 500 дана. Әріп түрі «TIMES»
Ризографиялық басылыс.
«Болашақ-Баспа» редакциялық-баспа
бөлімінде басылып шығарылды
Қарағанды қ., Ерубәева., 16/6